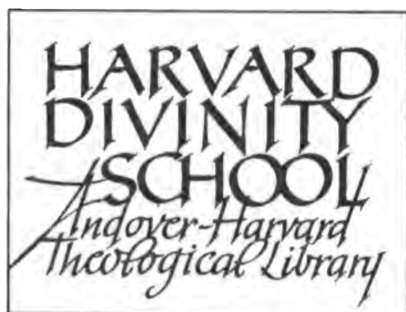

HARVARD
DIVINITY
SCHOOL
Andover-Harvard
Theological Library

JONAS KING

Athens 1859.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

1859.

ΟΜΙΛΙΑΙ

ΙΩΝΑ ΚΙΝΓ

Ἐκφωνηθεῖσαι

ΚΑΤΑ ΔΙΑΦΟΡΟΥΣ ΚΑΙΡΟΥΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ.

« *Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε.* »
(Α'. Θεσσαλ. έ. 21)

ΤΟΜΟΣ Α'.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ

Κάτωθι τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ Ῥαγκαβᾶ

Ὁδὸς Αἰγέως ἀριθ. 906.

1859.

ΟΜΙΛΙΑ Α'.

ΠΕΡΙ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ.

Περὶ τοῦ Βαπτίσματος τοῦ Ἰωάννου καὶ τοῦ Χριστοῦ.

Ἰωάν. ά. 33.

« Κἀγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν· ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν· Ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτὸν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι Ἁγίῳ. »

Ὁ Χριστὸς ἐν τῷ ἱερῷ ἠρώτησέ ποτε τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς πρεσβυτέρους τοῦ λαοῦ λέγων,

« Τὸ Βάπτισμα Ἰωάννου πόθεν ἦν; ἐξ οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Οἱ δὲ διελογίζοντο παρ' αὐτοῖς, λέγοντες, « Ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν, Διατί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἐὰν δὲ εἴπωμεν ἐξ ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν ὄχλον· πάντες γὰρ ἔχουσι τὸν Ἰωάννην ὡς προφήτην.

« Καὶ ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ, εἶπον, οὐκ οἴδαμεν » (Ματθ. κά. 25—27.) Τὴν ἀπόκρισιν δὲ ταύτην ἔδωκαν, οὐχὶ διότι δὲν ἤξευρον, ἀλλὰ διότι δὲν εἶχον εἰλικρίνειαν ψυχῆς ὥστε νὰ ὁμολογήσωσι τὴν ἀλήθειαν.

Οὕτω, νομίζω, καὶ τὴν σήμερον πολλοὶ Χριστιανοί, ἐὰν ἠρωτῶντο περὶ τοῦ Βαπτίσματος τοῦ Ἰωάννου πόθεν ἦν, καὶ διατί ἐβάπτιζε, καὶ διατί ἐβαπτίσθη ὑπ' αὐτοῦ ὁ Χριστός, ἤθελον εἶσθαι ἠναγκασμένοι νὰ ἀποκριθῶσιν, οὐκ οἴδαμεν.

Ὁ Ἰωάννης ἐβάπτιζεν ἐν ὕδατι, καὶ ὁ Χριστός, ζῶντος ἔτι τοῦ Ἰωάννου, ἐβάπτιζεν ἐν ὕδατι, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐβάπτιζον, ὡς λέγεται παρὰ τῷ Ἰωάννῃ δ'. 2. «Καίτοι γε Ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ·» ἀλλ' οὔτε τὸ ἓν οὔτε τὸ ἄλλο ἦτον ἐκεῖνο, ὅπερ σήμερον ὀνομάζομεν Χριστιανικὸν Βάπτισμα, διότι δὲν ἦτον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τοὐλάχιστον ἡ Γραφὴ δὲν μᾶς ἐμφαίνει τι τοιοῦτον, οὐδὲ εὐλόγως δυνάμεθα αὐτὸ νὰ ὑποθέσωμεν.

Τὸ Χριστιανικὸν Βάπτισμα συνεστάθη ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ, τὸ τελευταῖον δηλαδὴ πρᾶγμα, ὅπερ ἔκαμε πρὶν ἀναληφθῇ εἰς τὸν οὐρανόν.

Οἱ Ἰουδαῖοι πρὸ τοῦ Χριστοῦ εἶχον μὲν διάφορα βαντίσματα καὶ λουσίματα, τὰ ὁποῖα βαπτίσματα καὶ βαπτισμοὺς ὠνόμαζον, ὡς μᾶς λέγει ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ αὐτοῦ (Ἑβρ. θ'. 10 καὶ Μαρκ. ζ. 3), καὶ ὡς φανερόνεται καὶ ὑπὸ τοῦ Λευϊτικοῦ νόμου ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ· ἀλλ' αὐτὰ δὲν ἦσαν τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου· καὶ ὅλα δὲ τὰ βαπτίσματα τῶν τε Ἰουδαίων καὶ τῶν Χριστιανῶν καὶ αὐτῶν τῶν ἐθνικῶν εἶχον γενικόν τινα σκοπόν, ὅμοιον κατά τι· ἦσαν βαντισμὸς ἢ ἀπόλυσις τῆς σαρκός, τοῦ σώματος, ὡς σημεῖον ἐσωτερικοῦ ἢ πνευματικοῦ τινος καθαρισμοῦ, καὶ τοῦτο ἐν μέρει ση-

μαίνεται διὰ τοῦ βαπτίσματος τοῦ Ἰωάννου· καθότι γέγραπται ὅτι, ὅτε ὁ Χριστὸς διέτριβεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν γῆν μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ἐβάπτιζε, καὶ ὁ Ἰωάννης ἦν βαπτίζων ἐν Αἰνὼν, ἐγγὺς τοῦ Σαλὴμ, καὶ παρεγίνοντο, καὶ ἐβαπτίζοντο, «Ἐγένετο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου μετὰ Ἰουδαίων περὶ καθαρισμοῦ. Καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰωάννην καὶ εἶπον αὐτῷ, Ῥαββὶ, ὃς ἦν μετὰ σοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ᾧ σὺ μεμαρτύρηκας, ἴδε, οὗτος βαπτίζει, καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς αὐτόν.» (Ἰωάν. γ΄. 22—26.).

Ἀλλ' ἂν καὶ πάντα τὰ βαπτίσματα ἐσήμαινον γενικῶς καθαρισμὸν, τοῦ Ἰωάννου ὅμως τὸ βάπτισμα εἶχεν ἰδιαίτερόν τινα σκοπὸν ὡς πρὸς τὸν Χριστὸν τὸν μὴ ἔχοντα ἀνάγκην καθαρισμοῦ.

Τὸ τοῦ Ἰωάννου βάπτισμα καλεῖται συνήθως βάπτισμα μετανοίας, ὡς λέγεται ἐν Μάρκῳ ά. 4. «Ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν·» καὶ ἐν Λουκᾷ γ΄. 3. «Καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.» Καὶ ὁ Ἰωάννης αὐτὸς ἔλεγεν, «Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν» (Ματθ. γ΄. 11.).

Ἀλλὰ διατί ὁ Χριστὸς νὰ βαπτισθῇ βάπτισμα μετανοίας, ὢν ἀναμάρτητος; Αὐτὸς περιετμήθη καὶ ἔλαβε τὸ σημεῖον τῆς καθαρότητος. -- ἀλλ' αὐτὸ ἦτον ἔργον τῶν γονέων αὐτοῦ, καὶ οὐχὶ ἴδιον ἑαυτοῦ ἔργον· ἡ δὲ ἔλευσις αὐτοῦ πρὸς τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου ἦτο ἴδιον ἑαυτοῦ ἔργον, καὶ ἐβαπτίσθη ὢν περίπου τριάκοντα ἐτῶν.

«Πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα καὶ οἱ Ἱεροσολυμῖται ἐξεπορεύοντο πρὸς τὸν Ἰωάννην καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ

Ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.» (Μαρκ. ά. 5.) Ἀλλ' ὁ Χριστὸς δὲν εἶχεν ἁμαρτίας νὰ ἐξομολογηθῇ, καὶ βεβαίως δὲν ἤθελεν ὑπάγει προσποιούμενος ὅτι ἦτον ἁμαρτωλὸς, καὶ εἶχε χρείαν μετανοίας καὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν.

Ἐὰν ἐξετάσητε τὰ χωρία ὅσα ἤδη ἀνέφερα περὶ τοῦ βαπτίσματος τοῦ Ἰωάννου εἰς μετάνοιαν θέλετε ἰδεῖ, ὅτι ἦλθε βαπτίζων οὕτω καὶ κηρύττων μετάνοιαν, μόνον ὡς ἑτοιμασίαν διὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Χριστοῦ· ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις· «Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελλόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν μου. Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, Ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.» (Μαρκ. ά. 1—3.)

Τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰωάννου ἦτο, «Μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.» (Ματθ. γ'. 2..) Καὶ εἰς τὸν ὄχλον τὸν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν διὰ νὰ βαπτισθῇ ἀνήγγελε τὸν ἐρχόμενον Μεσσίαν — «Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν· ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός μου ἐστὶν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ πυρί.» (Ματθ. γ'. 11.)

Ὅτε ἀπέστειλαν οἱ Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱερουσαλύμων ἱερεῖς καὶ Λευΐτας, ἵνα ἐρωτήσωσι τὸν Ἰωάννην, «Σὺ τίς εἶ;» ἀπεκρίθη, Ἐγὼ φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· εὐθύνατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, καθὼς εἶπεν Ἡσαΐας ὁ προφήτης.»

Τότε τὸν ἠρώτησαν, «Τί οὖν βαπτίζεις; Ἀπεκρίθη δὲ ὅτι «μέσος δὲ ὑμῶν ἕστηκεν, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε, Αὐτός ἐστι, ὁ ὀπισθέν μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν... Κἀγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν· ἀλλ' ἵνα

φανερωθῇ τῷ Ἰσραήλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν τῷ ὕδατι βαπτίζων.» (Ἰωαν. Α'. 19. 31).

Ὁ Ἰωάννης ῥητῶς μᾶς λέγει ἐνταῦθα ὁποῖος ἦτον ὁ μέγας τοῦ βαπτίσματος αὐτοῦ σκοπὸς, δηλαδὴ νὰ φανερωθῇ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ προσδοκώμενος Μεσσίας εἰς τὸν Ἰσραήλ, καὶ οὕτως ὥστε μηδεμία ἀμφιβολία νὰ μείνῃ εἰς τὴν καρδίαν παντὸς εἰλικρινοῦς ἀνθρώπου. Ἐστάλη διὰ νὰ ἑλκύσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ἔθνους πρὸς τὸν Μεσσίαν, ὅστις ἦτον ἐν μέσῳ αὐτῶν καὶ ἔμελλε ταχέως νὰ φανερωθῇ.

Ὁ Ἰωάννης αὐτὸς, καίτοι υἱὸς τῆς Ἐλισάβετ τῆς ἐξαδέλφης τῆς Μαρίας, δὲν ἐγνώριζεν αὐτόν· διότι αὐτὸς μὲν ἔζη ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὁ δὲ Χριστὸς ἐν Ναζαρὲτ ἐργαζόμενος ὡς τέκτων παρὰ τῷ νενομισμένῳ πατρὶ αὐτοῦ Ἰωσὴφ ἕως οὗ ἦλθεν ὁ ὡρισμένος καιρὸς τῆς εἰς τὸν κόσμον ἐμφανίσεως αὐτοῦ. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Μαρία φαίνεται ὅτι δὲν εἶχε σαφεστάτην ἰδέαν ποῖος ἦτο καὶ διὰ ποῖον μέγα ἔργον ἐστάλη εἰς τὸν κόσμον· διότι ὅτε τὸν εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ καθεζόμενον ἐν μέσῳ τῶν Διδασκάλων, καὶ ἀκούοντα αὐτῶν καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς, ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπε πρὸς αὐτόν, « Τέκνον τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; ἰδοὺ ὁ πατήρ σu κἀγὼ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε.» Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, Τί ὅτι ἐζητεῖτέ με; οὐκ ᾔδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μu δεῖ εἶναί με; καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν τὸ ῥῆμα, ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς.» (Λουκ. β'. 46—50.)

Ἐὰν ἡ Μαρία ἤξευρε σαφῶς τίς ἦτον ὁ Χριστός, δὲν ἤθελε τάχα ἐννοήσει τὴν ἀπόκρισιν αὐτοῦ; Τὸν εἶδεν ὡς παιδίον, καί, ἂν καὶ ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ εἶχεν εἰπεῖ πρὸς αὐτήν, ὅτι θέλεις συλλάβει υἱὸν θαυμαστῷ τῷ τρόπῳ, καὶ καλέσει τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν, καὶ ὅτι αὐτὸς

μέγας καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται, καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶνας.» (Λουκ. ά. 26—33.), φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν ἐννόησεν ἐντελῶς τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ· οὐδὲ εἶναι ἀπίθανον ὅτι αὐτή τε καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ, προσεδόκων ὅτι ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἔμελλε νὰ ἐκτελεσθῇ κατὰ γράμμα, διότι μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ συνελθόντες ἐν οἷς καὶ Μαρία ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ (Πραξ. ά. 12—14) «ἐπηρώτων αὐτὸν λέγοντες· Κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραήλ;» (Πραξ. ά. 6.) Τῷ ὄντι ὁ Ἰωάννης μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὀλίγον πρὶν τῆς σταυρώσεως αὐτοῦ, «οὐδὲ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτὸν» (Ἰωάν. ζ'. 5.) Ἡ θειότης αὐτοῦ ἦτο κεκαλυμμένη διὰ τῆς ἀνθρωπότητος, ὅθεν ἀνάγκη ἦτο νὰ φανερωθῇ εἰς τὸν Ἰσραὴλ τοιουτοτρόπως, ὥστε νὰ μὴν ἀφήσῃ μηδεμίαν ἀμφιβολίαν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ καὶ τοῦ ἔργου.

Δι' αὐτὸ τοῦτο ἦλθεν ὁ Ἰωάννης βαπτίζων ἐν ὕδατι· ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Τὸ βάπτισμα αὐτοῦ δὲν εἶναι ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· «ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι ἐκεῖνός μοι εἶπεν. Ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ.» (Ἰωαν. ά. 33.)

Ὁ Χριστὸς τοιουτοτρόπως ἔμελλε νὰ φανερωθῇ πρὸς τὸν Ἰωάννην αὐτὸν καὶ πρὸς πάντα τὸν Ἰσραήλ, ὅθεν ὁ Ἰωάννης ἐρχόμενος νὰ βαπτίζῃ εἶπε πρὸς τὸν λαόν, ὅτι ὁ ὀπίσω αὐτοῦ ἐρχόμενος ἦτο πρὸ αὐτοῦ καὶ ἰσχυρότερος

αὐτοῦ, ὅστις ἤθελε βαπτίσει αὐτοὺς ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ πυρί. Καὶ ὅτε ὁ Ἰησοῦς ἐβαπτίσθη, «ἰδοὺ ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδε τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστεράν, καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. Καὶ ἰδὸυ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν, λέγουσα· Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ηὐδόκησα.» (Ματθ. γ'. 16. 17.) «Καὶ ἐμαρτύρησεν ὁ Ἰωάννης λέγων, ὅτι τεθέαμαι τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν.» (Ἰωάν. ά. 32.).

Αὕτη ἦτον ἡ ἐπιφάνεια τοῦ Χριστοῦ — τὰ Θεοφάνεια· οὕτως ἐφανερώθη παῤῥησίᾳ ἐνώπιον τοῦ λαοῦ, καὶ ἀκριβῶς, ὡς ἐῤῥέθη πρὸς τὸν Ἰωάννην παρὰ τοῦ Θεοῦ ὅτι ἔμελλε νὰ φανερωθῇ, καὶ ὡς ὁ Ἰωάννης ἀδιστάκτως εἶπε πρὸς τὸν λαὸν ὅτι ἔμελλε νὰ φανερωθῇ. Τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου, εἰς τὸν ὁποῖον ὅλη ἡ Ἰουδαία καὶ ἡ Ἱερουσαλὴμ προσῆλθε διὰ νὰ βαπτισθῇ, συνεστάθη δι' αὐτὸν τοῦτον τὸν σκοπόν, εἰς ἑτοιμασίαν διὰ νὰ ὑπαντήσωσι τὸν προσδοκώμενον Μεσσίαν, ὅστις καίτοι ἐν μορφῇ ἀνθρώπȣ, ἔμελλε νὰ διακριθῇ παρὰ πάντας τοὺς ἄλλους διὰ σημείων καὶ διὰ φωνῆς ἐξ οὐρανοῦ διδούσης πλήρη καὶ ἀναμφίβολον ἀπόδειξιν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦτον ὁ Μεσσίας, ὁ υἱὸς τȣ̃ Θεοῦ, ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, καὶ ὅτι τὸ βάπτισμα τȣ̃ Ἰησȣ̃ ἤθελε δώσει εἰς αὐτοὺς ἀληθῆ καθαρισμόν, — καθαρισμὸν τέλειον· ἤθελεν εἶσθαι βάπτισμα πνευματικόν, ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ πυρί, τουτέστι πλήρη καθαρισμὸν ἀπὸ τῆς σκωρίας τῆς ἁμαρτίας κατὰ τὸ ῥητόν, «θέλω ἀποκαθαρίσει τὴν σκωρίαν σου, καὶ ἀφαιρέσει ὅλον σου τὸν κασσίτερον. (Ἡσαΐ. ά. 25.) Τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου ἐν ὕδατι ἦτον ἐξωτερικὴ τελετή, διάταξις σαρκική, καὶ οὐδένα ἐκαθάριζεν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. Ἐχρειάζετο δὲ

τις ἰσχυρότερος τοῦ Ἰωάννου, καί τι καθαριστικώτερον τοῦ ὕδατος, διὰ νὰ ἐξαλείψῃ τὴν ἁμαρτίαν τῆς ψυχῆς. — Ὁ ἰσχυρότερος δὲ οὗτος ἦτον ὁ Χριστός, καὶ τὸ βάπτισμα τὸ καθαριστικώτερον τοῦ ὕδατος ἦτο τὸ τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ. Καὶ οὕτω ὁ Ἰωάννης ὅτε εἶδέ ποτε τὸν Χριστὸν ἐρχόμενον, εἶπεν, «ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου.» (Ἰωάν. ά. 29.).

Τὸ βάπτισμα τοῦτο ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ ἦτο τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ μετὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ ὀλίγον πρὶν τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ. «Καὶ συναυλιζόμενος (συνερχόμενος μετ' αὐτῶν) παρήγγειλεν αὐτοῖς ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρός, ἣν ἠκούσατέ μου· ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτιζεν ἐν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθαι ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας (Πράξ. ά. 4—5.)

Τοῦτο ἦτο τὸ βάπτισμα τὸ καταστῆσαν αὐτοὺς ἐπιτηδείους κατά τινα τρόπον ἰδιαίτερον εἰς τὸ νὰ κηρύττωσι τὸ Εὐαγγέλιον εἰς πάντα τὰ ἔθνη, εἰς τὸ νὰ μαρτυρῶσιν εἰς τὴν ἀλήθειαν ἐν τῷ μέσῳ τῶν πειρασμῶν, τῶν διωγμῶν καὶ τοῦ θανάτου. Μὲ τοῦτο τὸ βάπτισμα ἐβάπτισεν ὁ Χριστὸς αὐτοὺς ἐν Ἱερουσαλήμ, ἀφοῦ ἀνέβη εἰς τὴν δόξαν, δηλαδὴ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς. «Τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ Θεός, οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμὲν μάρτυρες. Τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ Θεοῦ ὑψωθείς», εἶπεν ὁ Πέτρος πρὸς τὸν συναχθέντα ὄχλον τὴν ἀξιομνημόνευτον ἐκείνην ἡμέραν, «τήν τε ἐπαγγελίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος λαβὼν παρὰ τοῦ Πατρός, ἐξέχεε τοῦτο, ὃ νῦν ἡμεῖς βλέπετε καὶ ἀκούετε». (Πράξ β'. 32 33).

Καὶ τοῦτο τὸ βάπτισμα ἦτον ἡ τρανωτέρα ἀπόδειξις ὅτι αὐτὸς ἦτον ὁ Μεσσίας, ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, παρὰ τὸ βά-

πτισμα τοῦ Ἰωάννου· ἦτο μαρτυρία, τὴν ὁποίαν οὐδεὶς τίμιος ἄνθρωπος ἠδύνατο ν' ἀποδοκιμάσῃ· καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ ἔμειναν ἀναπολόγητοι διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. Περὶ τούτου καὶ ὁ Παῦλος λέγει, « Πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας; ἥτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ Κυρίου, ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη· συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ Θεοῦ σημείοις τε καὶ τέρασι καὶ ποικίλαις δυνάμεσι καὶ Πνεύματος Ἁγίου μερισμοῖς, κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν. » (Ἑβρ. β'. 3. 4).

Τὴν μαρτυρίαν δὲ ταύτην δίδει ὁ Θεὸς καὶ τὴν σήμερον πολλαχοῦ ὅπου τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ κηρύττεται πιστῶς, ὡς ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, οὐχὶ ὅτι λαμβάνουσι δύναμιν νὰ ἐνεργῶσι θαύματα ἢ νὰ λαλῶσιν ἑτέραις γλώσσαις, ἀλλ' ὅτι αἱ καρδίαι τῶν ἀνθρώπων κατανύσσονται ὡς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς, καὶ ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐξεύρωσι τί πρέπει νὰ πράττωσι διὰ νὰ σωθῶσι· μετανοοῦσιν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν καὶ ἐπιστρέφουσι πρὸς τὸν Θεόν, διάγουσι νέαν ζωὴν ὑπακοῆς, καὶ οὕτω δεικνύουσιν ὅτι τὸ πνεῦμα διὰ τοῦ ὁποίου ἐβαπτίσθησαν εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· εἶναι βάπτισμα ἄνωθεν, βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ, βάπτισμα σωτήριον, καὶ ἄνευ τούτου πᾶν ἄλλο εἶναι ἀνίσχυρον. Τοῦτο δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ ἀναγκαιότατον βάπτισμα, περὶ τοῦ ὁποίου ὁ Παῦλος ὁμιλεῖ ἐν τῇ πρώτῃ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ αὐτοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου πάντες οἱ Χριστιανοὶ ἑνοῦνται. « Καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ Πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι, εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι, εἴτε ἐλεύθεροι· καὶ πάντες εἰς ἓν Πνεῦμα ἐποτίσθημεν. » (Α'. Κορ. ιβ'. 13).

Οὕτω καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους, « Εἷς Κύριος, μία πί-

στις, ἓν βάπτισμα». (Ἐφεσ. δ'. 5.) Τοῦτο τὸ βάπτισμα ὁμολογῶ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Καὶ πάντες οἱ λαβόντες τὸ βάπτισμα τοῦτο εἶναι μέλη τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ δὲ μὴ λαβὼν τὸ πνεῦμα τοῦτο δύναται μὲν νὰ ἔχῃ ὅλην τὴν μορφὴν τῆς εὐσεβείας, δὲν εἶναι ὅμως Χριστιανός· εἶναι κοσμικός, σαρκικὸς καὶ μὴ σεσωσμένος· ὡσαύτως καὶ ἡ Ἐκκκλησία, τῆς ὁποίας τὰ μελη δὲν ἔλαβον τὸ πνεῦμα τοῦτο, ἐνδέχεται μὲν νὰ ἔχῃ ὅλους τοὺς τύπους καὶ τὰς τελετὰς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, εἶναι ὅμως σῶμα ἄνευ ζωῆς, ὡς ἡ ἐν Σάρδεσιν Ἐκκλησία, περὶ τῆς ὁποίας τὸ Πνεῦμα ἐμαρτύρησεν· ὅτι, «τὸ ὄνομα ἔχεις ὅτι ζῇς καὶ νεκρὸς εἶ». (Ἀποκ. γ'. 1.)

Εἴθε ὁ Χριστός, ὁ ὑψωθεὶς τῇ δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ, νὰ βαπτίσῃ πάντας ἡμᾶς μὲ τοῦτο τὸ βάπτισμα ἐν πνεύματι Ἁγίῳ, ἐκχέων αὐτὸ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰς καρδίας ἡμῶν, ἀποκαθαρίζων ἡμᾶς τοιουτοτρόπως ἀπὸ τοῦ μολυσμοῦ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Β'.

ΠΕΡΙ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ.

Περὶ τοῦ Χριστιανικοῦ Βαπτίσματος.

Ματθ. κή. 19—20.

« Πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τῦ αἰῶνος. Ἀμήν. »

Μάρκος δὲ ὁ εὐαγγελιστὴς οὕτω διηγεῖται τὴν ἐντολὴν ταύτην τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. « Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει· ὁ πιςεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται.» (Μαρκ. ις'. 15. 16.)

Ταῦτα μόνον εὑρίσκομεν εἰς τὰ τέσσαρα εὐαγγέλια, περὶ τοῦ κοινῶς καλουμένου Χριστιανικοῦ βαπτίσματος.

Ἐν μὲν τῷ Ἰωάννῃ γέγραπται, «Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰουδαίαν γῆν· καὶ ἐκεῖ διέτριβε μετ' αὐτῶν καὶ ἐβάπτιζεν». (Ἰωαν. ζ'. 22.) Καὶ ὡς οὖν ἔγνω ὁ Κύριος ὅτι ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι ὅτι Ἰησοῦς πλείονας μαθητὰς ποιεῖ καὶ βαπτίζει ἢ Ἰωάννης·

(καίτοιγε Ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ) ἀφῆκε τὴν Ἰουδαίαν καὶ ἀπῆλθε πάλιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν.» (Ἰωαν. δ'. 1—3.) Ἀλλ' ὁ εὐαγγελιστὴς δὲν μᾶς σαφηνίζει ὁποίου εἴδους βάπτισμα ἦτο τοῦτο· δὲν δυνάμεθα ὅμως ἐλλόγως νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἦτο Χριστιανικὸν βάπτισμα, ὡς ἡμεῖς συνήθως τὸ ὁρίζομεν, δηλαδὴ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ὅτι ἦτο, εἶναι ἐκ τῶν δυνατῶν· ἀλλ' ἐγὼ κλίνω νὰ πιστεύσω ὅτι ἦτον ὅμοιον μὲ τὸ τοῦ Ἰωάννυ, «βάπτισμα μετανοίας» διότι ἀφοῦ ὁ ἴδιος ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου, καὶ ἀμέσως ὑπέστη τὸν πειρασμὸν, ἤρχισε νὰ κηρύττῃ, ὡς ὁ Ματθαῖος μᾶς πληροφορεῖ, τὸ ἴδιον τοῦ Ἰωάννου κήρυγμα, «Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν, Μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.» (Ματθ. δ'. 17.). Αὐτὸ ἦτο κατὰ λέξιν τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰωάννου, κατὰ τὸν αὐτὸν εὐαγγελιστήν. «Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστής, κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας, καὶ λέγων, Μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.» (Ματθ. ζ'. 1—2.)

Καὶ ὅτε ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἀπέστειλε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ διὰ νὰ κηρύττωσι πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, «πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ,» εἶπε, Πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε λέγοντες· ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.» (Ματθ. ί. 6. 7.)· ὁ δὲ Μάρκος μᾶς λέγει ὅτι ἐξελθόντες ἐκήρυσσον ἵνα μετανοήσωσι.» (Μαρκ. ς'. 12).

Τοῦ μὲν Ἰωάννου τὸ κήρυγμα καὶ τὸ βάπτισμα ἦσαν δι' ἑτοιμασίαν τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστοῦ ὡς Μεσσίου· τοῦ δὲ Χριστοῦ τὸ κήρυγμα καὶ τὸ βάπτισμα ἢ μᾶλλον τὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἦσαν πρὸς στερέωσιν τοῦ Ἰωάννου. Ἀλλ' ὅτε ἀπέστειλεν ὁ Χριστὸς τοὺς δώδεκα μαθη-

τὰς αὐτοῦ, καὶ ὅτε ἀπέστειλε καὶ τοὺς ἑβδομήκοντα, οὐδὲν ἐλάλησε περὶ βαπτίσματος οὐδενός· ὅτε ὅμως πρὶν ἢ ἀναβῇ εἰς τὴν δόξαν ἀπέστειλε τοὺς μαθητάς, διὰ νὰ κηρύττωσι τὸ εὐαγγέλιον εἰς πάντα τὰ ἔθνη, πᾶσαν τὴν κτίσιν, προσέθηκε, «βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.»

Ἀπό τινα συνομιλίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ γενομένην μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ, καὶ καθὼς ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ, φαίνεται ὅτι παρόμοιον κήρυγμα ὡς τὸ πρότερον ἔπρεπε νὰ ἐξακολουθῇ, καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ, δηλαδὴ μετάνοια πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πίστις εἰς τὸν Μεσσίαν. «Τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς· καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι οὕτω γέγραπται, καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν Χριστὸν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀρξάμενον ἀπὸ Ἱερουσαλήμ.» (Λουκ. κδ'. 45—47).

Καὶ τῷ ὄντι μετάνοια πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πίστις εἰς τὸν Χριστὸν διὰ τὴν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἦτο τὸ μέγα θέμα τοῦ κηρύγματος τῶν Ἀποστόλων εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ὁ Παῦλος ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐν Ἐφέσῳ Ἐκκλησίας, εἶπεν, «ὑμεῖς ἐπίστασθε ἀπὸ πρώτης ἡμέρας, ἀφ' ἧς ἐπέβην εἰς τὴν Ἀσίαν, πῶς μεθ' ὑμῶν τὸν πάντα χρόνον ἐγενόμην ...... διαμαρτυρόμενος Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι, τὴν εἰς τὸν Θεὸν μετάνοιαν, καὶ πίστιν τὴν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.» (Πραξ. κ'. 18—21).

Κατὰ τί λοιπὸν διέφερε τὸ βάπτισμα, τὸ ὑπὸ τοῦ

Χριστοῦ ὀλίγον πρὸ τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ συσταθὲν, καὶ ὀνομασθὲν Χριστιανικὸν βάπτισμα, ἀπὸ τὸ τοῦ Ἰωάννου, ἢ ἀπὸ τὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν ᾧ ἦσαν μέλη τῆς Ἰουδαϊκῆς Ἐκκλησίας;

Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν τοῦτο, ἀνάγκη νὰ ἐννοήσωμεν τί ἐδήλου τὸ βαπτίζεσθαι εἴς τινα ἢ εἴς τι πρᾶγμα. Λέγεται ὅτι οἱ μὲν Ἰσραηλῖται ἐϐαπτίζοντο εἰς τὸν Μωϋσῆν, οἱ δὲ Χριστιανοὶ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ. «Καὶ πάντες εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐϐαπτίζοντο ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ» (Α'. Κορινθ. ί. 2.) «Ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι ὅσοι ἐϐαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐϐαπτίσθημεν, συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον.» (Ῥωμ. ς'. 3—4).

Τὸ νὰ βαπτίζηταί τις εἴς τινα, εἶναι τὸ νὰ λαμϐάνῃ τὸ βάπτισμα ὡς δημοσίαν ὁμολογίαν ὅτι θέλει ἀκολουθεῖ αὐτὸν ὡς ὁδηγὸν καὶ χειραγωγὸν, νὰ πιστεύῃ τὰς διδασκαλίας αὐτοῦ, καὶ νὰ ὑπακούῃ εἰς τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. Οὕτως οἱ Ἰσραηλῖται ἀκολουθοῦντες τὸν Μωϋσῆν ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, ἔχοντες ὄπισθεν αὐτῶν τὸν στύλον τῆς νεφέλης, λέγονται ὅτι εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐϐαπτίσθησαν δηλαδὴ τοῦτο πράττοντες ἐφανέρονον δημοσίως ὅτι ἐδέχοντο αὐτὸν ὡς ὁδηγὸν αὐτῶν καὶ χειραχωγὸν, καὶ ἐπίστευον εἰς ὅ,τι περὶ Θεοῦ ἐλάλει πρὸς αὐτούς.

Οὕτω τὸ νὰ βαπτισθῶσιν εἰς τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ, σημαίνει δημοσίαν ὁμολογίαν διὰ τῆς τελετῆς τοῦ βαπτίσματος, ὅτι ἐπίστευσαν ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπέθανε διὰ τὴν ἁμαρτίαν, ὅτι θέλουσι δυνηθῇ διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ νὰ λάϐωσιν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ νὰ ἐλευθερωθῶσιν ἀπ' αὐτῆς· καὶ ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου εἶναι πῶς ἡμεῖς οἱ τοῦτο διὰ τοῦ βαπτίσματος ὁμολογήσαντες θέλομεν ζήσει

ἔτι εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἐὰν δὲ ζῶμεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, μένομεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, τοῦτο ἀντιβαίνει εἰς ὅ,τι παῤῥησίᾳ ὡμολογήσαμεν διὰ τοῦ βαπτίσματος.

Διὸ ὅτε ὑπῆρχον σχίσματα μεταξὺ τῶν Κορινθίων Χριστιανῶν, καὶ ἔλεγον, «Ἐγὼ μὲν εἰμὶ Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλῶ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ, ἐγὼ δὲ Χριστοῦ,» ὁ Παῦλος εἶπε πρὸς αὐτούς, «Μεμέρισται ὁ Χριστός; μὴ Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν; ἢ εἰς τὸ ὄνομα Παύλου ἐβαπτίσθητε; εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα, εἰμὴ Κρίσπον καὶ Γαΐον· ἵνα μή τις εἴπῃ ὅτι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐβάπτισα.» (Α'. Κορινθ, α. 12—16). Δηλαδὴ διὰ τοῦ βαπτίσματός σας δὲν ὑπεσχέθητε νὰ ἔχητε ἐμὲ ὁδηγὸν καὶ χειραγωγόν σας, ἀλλὰ τὸν Χριστόν. Ἐγὼ Χριστὸν ἐκήρυξα, καὶ ὑμεῖς εἰς Χριστὸν ἐπιστεύσατε· ἐκήρυξα Χριστὸν ἐσταυρωμένον ὡς τὸν μόνον Σωτῆρα, καὶ εἰς τὸ δόγμα τοῦτο διὰ τοῦ βαπτίσματός σας ὡμολογήσατε νὰ πιστεύσητε καὶ οὐχὶ εἰς τὸν Παῦλον ἢ τὸν Ἀπολλῶ, ἢ τὸν Κηφᾶν, τοὐτέστι τὸν Πέτρον.

Ἡτοιμάσθημεν, νομίζω, ἤδη τρόπον τινὰ εἰς τὸ νὰ ἐννοήσωμεν τί ἐστὶ Χριστιανικὸν βάπτισμα, δηλαδὴ τὸ βάπτισμα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Οἱ λαβόντες τὸ βάπτισμα τοῦτο ὡμολόγησαν δι' αὐτοῦ ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἔλαβον Θεὸν τὸν Πατέρα, καὶ Θεὸν τὸν Υἱὸν ἐνσαρκωθέντα, καὶ Θεὸν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, ὡς ὁδηγὸν καὶ χειραγωγὸν αὐτῶν, καὶ ὅτι ἀπεδέχθησαν καὶ ἐπίστευσαν τὰ δόγματα ἐκεῖνα τῆς μετανοίας πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πίστεως εἰς τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν, τὰ ὁποῖα οἱ Ἀπόστολοι ἐζήλησαν νὰ κηρύξωσι,

συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ Θεοῦ μὲ σημεῖα καὶ τέρατα, καὶ μὲ διάφορα θαύματα, καὶ διανομὰς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θέλησιν. (Ἑβρ. β'. 4) Τὸ βάπτισμα τοῦτο περιεῖχεν ὁμολογίαν πίστεως εἰς πάντα ὅσα ὁ Ἰωάννης ἐδίδαξε καὶ ἐκήρυξε καὶ ἔτι πλειότερον. Περιεῖχε πίστιν οὐχὶ μόνον εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς μετανοίας, καὶ πίστεως εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ὡς τὸν προαναγγελθέντα καὶ προσδοκώμενον Μεσσίαν, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὁ Μεσσίας αὐτὸς ἦτον εἷς μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ ὅτι τοῦ λοιποῦ, αὐτὸς μὲν ἔμελλε νὰ ἦναι ὁδηγὸς αὐτῶν καὶ διδάσκαλος, καὶ αὐτοὶ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ ὀπαδοί· καὶ ὅτι τὸ διὰ στόματος τῶν Προφητῶν λαληθὲν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔμελλε νὰ ἦναι ὁ κανὼν τῶν ἔργων αὐτῶν, « διδασκόντων αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν· » ὁ δὲ κανὼν οὗτος πίστεως καὶ ἔργων ἤθελον εἶσθαι αἱ Ἅγιαι Γραφαὶ, αἳ ὁποῖαι εἶναι Θεόπνευστοι· « πιστεύοντες ὅτι, ὑπὸ Πνεύματος Ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν οἱ ἅγιοι Θεοῦ ἄνθρωποι » (Β'. Πέτρ. α'. 21). Τοῦτο ἦτον ἀληθῶς τὸ Χριστὸν ἐνδύσασθαι, ὡς λέγει ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῇ. « Πάντες γὰρ υἱοὶ Θεοῦ ἐστὲ διὰ τῆς πίστεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε. » (Γαλ. γ'. 26—27)· δηλαδὴ τὸ νὰ ἐνδυθῶσιν οὐχὶ τὴν ἰδίαν ἑαυτῶν δικαιοσύνην, ἀλλὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ.

Καὶ ἐπειδὴ μία τῶν διδασκαλιῶν, τὰς ὁποίας οἱ Ἀπόστολοι πανταχοῦ ἐκήρυξαν, καὶ τὰς ὁποίας ἐδέχθησαν ὡς ἀληθεῖς οἱ ὁμολογήσαντες διὰ τοῦ βαπτίσματος αὐτῶν πίστιν εἰς τὸν Χριστὸν, ἦτον οὐχὶ μόνον ἡ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, ὁ Παῦλος εἶπε πρὸς τοὺς ἐν Κορίνθῳ ἀδελφοὺς, « Εἰ δὲ ἀνάστασις

νεκρῶν οὐκ ἔστι, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται· εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν .... ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν, ἄρα οἱ κοιμηθέντες ἐν Χριστῷ ἀπώλοντο ... ἐπεὶ τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ τῶν νεκρῶν;» (Α'. Κορινθ. ιέ. 13—29). Δηλαδὴ καθὼς ὁ Χρυσόστομος τὸ ἐνόησε, καὶ ἐγὼ τὸ νομίζω ὀρθὸν, διότι βαπτιζόμενοι ὡμολόγησαν πίστιν εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἐλπίδα ὅτι καὶ τὰ ἴδια αὐτῶν σώματα θέλουσιν ἀνασταθῇ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ δι' αὐτοῦ· ὡς ἔλεγεν ὁ Παῦλος, «εἰ μὴ ἐστὶν ἀνάστασις τί καὶ βαπτίζῃ ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; τουτέστι, τῶν σωμάτων· Καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦτο βαπτίζῃ, τοῦ νεκροῦ σώματος ἀνάστασιν πιστεύων, ὅτι οὐκέτι μένει νεκρόν·» (Χρυσ. Ὁμιλ. Μ'. εἰς τὴν Α'. Κοριθ. σελ. 379. τομ. 1. ἔκδ. Παρ. 1732).

Τὸ Χριστιανικὸν λοιπὸν βάπτισμα δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς δημοσία ὁμολογία τοῦ βαπτιζομένου ὅτι πιστεύει εἰς Θεὸν τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὡς Ποιητὴν, Λυτρωτὴν καὶ Ἁγιαστὴν, καὶ ὅτι πιστεύει εἰς τὰς διδασκαλίας καὶ τὰς ἐντολὰς ὅσας προανήγγειλαν οἱ Προφῆται, οἵτινες προεφήτευσαν περὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐλάλησαν ὡς ἐκινοῦντο ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ εἰς τὰς διδασκαλίας ἐκείνων, ὅσοι ἔγειναν αὐτόπται τῶν θαυμάτων τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, καὶ οἵτινες, ὡς οἱ προφῆται τῆς Παλαιᾶς, ἐλάλησαν κινούμενοι ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τοῦ ἐπιχυθέντος ἐπ' αὐτοὺς ἀφθόνως ἀπ' οὐρανῶν, καὶ συνεπιμαρτυροῦντος εἰς αὐτοὺς διὰ σημείων καὶ τεράτων, καὶ διαφόρων θαυμάτων καὶ δωρεῶν τῆς ἁγιαζούσης ἐπιρ-

ροῆς τοῦ Πνεύματος ἐκείνου, τὸ ὁποῖον φέρει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ σκότους εἰς τὸ φῶς, καὶ ἀπὸ τῆς ἀγάπης τῆς ἁμαρτίας εἰς τὴν ἀγάπην τῆς ἁγιότητος.

Καὶ διὰ τοῦτο ὁ Σωτὴρ ἡμῶν εἶπεν, « ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται. » (Μαρ. ις'. 16) ὅπερ πραγματικῶς εἶναι τὸ αὐτὸ, ὡς ἐκφράζεται ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ· «Ὅτι ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου Κύριον Ἰησοῦν, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ· Καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. » (Ῥωμ. ι. 9. 10.) Καθὼς ἡ περιτομὴ ἦτο σημεῖον καθαρότητος καὶ σφραγὶς τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως, καὶ διὰ τοῦ σημείου τούτου οἱ λαβόντες αὐτὸ ὡμολόγουν παῤῥησίᾳ ὅτι ἠνόνοντο μετὰ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐθεώρουν ἑαυτοὺς ὡς μέλη τοῦ ἰδίου σώματος, ὡς ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους πρώτῃ αὐτοῦ ἐπιστολῇ λέγει « Καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἕν ἐστι καὶ μέλη ἔχει πολλά, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνός, πολλὰ ὄντα, ἕν ἐστι σῶμα, οὕτω καὶ ὁ Χριστός· Καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ πνεύματι, ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν. » (Α'. Κορ. ιβ. 12. 13.)

Καὶ καθὼς ὑπὸ τὴν Μωσαϊκὴν οἰκονομίαν ἡ περιτομὴ ἦτον ἀναγκαία διὰ νὰ εἰσαχθῇ τις εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ φάγῃ τὸ Πάσχα, οὕτω τὸ βάπτισμα ὑπῆρξε συνήθως ἀναγκαῖον διὰ νὰ ἦναί τις δεκτὸς ὡς μέλος τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ μεταλάβῃ τοῦ Κυριακοῦ δείπνου.

Καὶ καθὼς ὑπὸ τὴν Μωσαϊκὴν οἰκονομίαν, ὅτε ἀρχηγός τις οἰκογενείας προσήρχετο νὰ ἑνωθῇ μετὰ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀνάγκη ἦτον οὐχὶ μόνον αὐτὸς νὰ λάβῃ περιτο-

μήν, ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ ἄῤῥενες τῆς οἰκίας αὐτοῦ, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς Χριστιανωσύνης, ὅταν κεφαλὴ οἰκογενείας τινὸς πιστεύῃ εἰς τὸν Χριςόν, ὑπῆρξε συνήθεια μεταξὺ πολλῶν Χριςιανῶν, οὐχὶ μόνον αὐτὸς νὰ βαπτισθῇ, ἀλλὰ καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ νὰ βαπτίσῃ· διότι οὐχ ὑπάρχει ἄῤῥεν ἢ θῆλυ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, οὐδὲ ἡ διάκρισις ἡ ἐν τῇ περιτομῇ. Αὐτὴ εἶναι ἡ μυσταγωγία τρόπον τινά, δι' ἧς εἰσήγοντο εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐθεωροῦντο ὡς ἀνήκοντες ἐξωτερικῶς εἰς τὴν Χριστιανικὴν οἰκογένειαν. Ἀλλὰ δὲν σώζει, ὡς ἀνωτέρω παρετήρησα, οὐδὲ ὠφελεῖ ἄνευ πίςεως πλέον παρ' ὅσον ἡ περιτομὴ τὸν Ἰσραήλ, ἢ τὸν Ἡσαῦ, ἢ τοὺς ἀσεβεῖς υἱοὺς τοῦ Ἠλεί, Ὀφνεί, καὶ Φινεές, ἢ τοὺς ἀπίστους Ἰουδαίους καὶ Μουσουλμάνους τοὺς σημερινούς· ἦτο σημεῖον πίστεως, σημεῖον καθαρότητος, σημεῖον ἑνώσεως μετὰ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ προσηλυτισμοῦ εἰς τὴν ἀληθινὴν θρησκείαν· καὶ ἐὰν μὲν τὸ ἐλάμβανέ τις ἐν εἰλικρινείᾳ δι' ἑαυτὸν καὶ διὰ τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἐσώζετο καὶ οὗτος καὶ ἐκεῖνος, ἐὰν ὁ οἶκος αὐτοῦ εἶχε τὴν αὐτὴν πίστιν ἐκείνου· ἐὰν δὲ οὐχί, δὲν ἐσώζετο· « ὁ δὲ ἀπιςήσας κατακριθήσεται.» (Μαρκ. ιϛ'. 16.)

1. Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῆς τελετῆς ταύτης τοῦ βαπτίσματος, καὶ τῆς ἀληθινῆς πίστεως καὶ σωτηρίας εὐκόλως βλέπομεν διὰ τί ὁ Ἀνανίας ἐν Δαμασκῷ εἶπε πρὸς τὸν Παῦλον, «Ἀναστὰς βάπτισαι καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρτίας σου, ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου.» (Πραξ. κβ'. 16.) οὐχὶ ὅτι τὸ δι' ὕδατος λούσιμον ἠδύνατο νὰ καθαρίσῃ τὴν ψυχήν, ἀλλὰ μόνον ὡς σημεῖον καὶ σφραγὶς πίςεως εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν, τοῦ ὁποίου τὸ αἷμα καθαρίζει ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας.

2. Ἐπειδὴ ἦτο σύνηθες, πιθανὸν πρὶν τοῦ βαπτίσμα-

τος, νὰ ἐρωτᾶται ὁ βαπτιζόμενος περὶ τῆς πίστεώς του, ὡς ὁ εὐνοῦχος ὑπὸ τοῦ Φιλίππου θέλων νὰ βαπτισθῇ. «εἰ πιστεύεις ἐξ ὅλης καρδίας ἔξεστιν — Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπε, πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.» (Πραξ. ή. 37.) βλέπομεν διὰ τί ὁ Πέτρος ὁμιλῶν περὶ τοῦ Νῶε καὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ ὅτι ἐσώθησαν δι' ὕδατος, «τουτέστιν ὀκτὼ ψυχαὶ διεσώθησαν δι' ὕδατος,» εἶπεν, «ᾧ καὶ ἡμᾶς ἀντίτυπον νῦν σώζει βάπτισμα οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς Θεόν, δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ,» (Α'. Πετρ. γ'. 20. 21.) δηλαδὴ ἐρώτημα ἢ ἐξέτασις συνειδήσεως ἀγαθῆς διὰ τῆς πίστεως εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

3. Βλέπομεν διατί ὁ Παῦλος ἐπέμενε κηρύττων εἰς τὸν λαὸν τὸν Χριστὸν καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον ὡς μέσον σωτηρίας μᾶλλον παρὰ βαπτίζων, «Οὐ γὰρ ἀπέστειλέ με Χριστὸς βαπτίζειν ἀλλ' εὐαγγελίζεσθαι.» «Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα, εἰμὴ Κρίσπον καὶ Γάϊον καὶ τὸν Στεφανᾶ οἶκον.» (Α'. Κορθ. ά. 14—17.) Ὁ Παῦλος ἐγνώριζεν ὅτι, ἐὰν πιστεύωσιν οἱ ἄνθρωποι, σώζονται, καὶ ἐν καιρῷ τῷ δέοντι θέλουσιν ὁμολογήσει τὴν πίστιν αὐτῶν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων βαπτιζόμενοι ὡς ὁ Κρίσπος καὶ Γάϊος καὶ ὁ οἶκος τοῦ Στεφανᾶ· ἐγνώριζεν ὅτι ἡ πίστις ἦτο τὸ μόνον οὐσιῶδες πρὸς σωτηρίαν· ἐγνώριζεν ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν εἶπεν, «ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον.» (Ιωαν. γ'. 36) ὅτι οὐδέποτε εἶπεν, ὁ μὴ βαπτισθεὶς κατακριθήσεται, ἀλλὰ «ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται, καὶ ὁ ἀπειθῶν τῷ Υἱῷ οὐκ ὄψεται ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν.» (Ιωαν. γ'. 36).

Ὁ Παῦλος τὴν πίστιν ἐθεώρει τὸ πᾶν, τὸ δὲ βάπτισμα ὡς σημαντικὸν μὲν καθῆκον, ἀλλὰ δευτερεῦον.

ΟΜΙΛΙΑ Γ.

ΠΕΡΙ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ.

Περὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ καὶ ἐθνικοῦ Βαπτίσματος.

Ἑβρ. θ'. 9—10.

«Ἥτις παραβολὴ εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα, καθ' ὃν δῶρά τε καὶ θυσίαι προσφέρονται μὴ δυνάμεναι κατὰ συνείδησιν τελειῶσαι τὸν λατρεύοντα, μόνον ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμασι καὶ διαφόροις βαπτισμοῖς καὶ δικαιώμασι σαρκὸς μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα.»

Πολὺν καιρὸν πρὶν συστηθῇ τὸ Χριστιανικὸν βάπτισμα ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, ἢ τὸ τοῦ Ἰωάννου τὸ ἰδίως προαγγέλλον τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Μεσσίου, οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον τοὺς ὑπὸ τοῦ Παύλου ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ καλουμένους διαφόρους βαπτισμούς· ἐνετείλατο αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐπὶ Μωϋσέως μετὰ θυσιῶν καὶ προσφορῶν ὡς τύπους ἢ σκιὰς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ἐκαλοῦντο δὲ δικαιώματα σαρκός· διότι ἐνηργοῦντο ἐπὶ τῆς σαρκός, ὡς τύπος ὑψηλοτέρου καθαρισμοῦ, τουτέστι τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ μολυσμοῦ τῆς ἁμαρτίας.

Οἱ διάφοροι οὗτοι βαπτισμοὶ περιγράφονται εἰς τὸ ιθ'. κεφ. τῶν Ἀριθμῶν, εἰς τὸ Λευϊτικὸν ιδ'. 1—9, κϐ'. 4—6, καὶ ιέ. 1—27 συνιστάμενοι εἰς ῥαντισμοὺς, λουσίματα καὶ λουτρά· εἰσί τινες οἵτινες ἐναντιῶνται εἰς τὸ νὰ καλῇ τις τὸν ῥαντισμόν, βάπτισμα ἢ βαπτισμόν· ἀλλ' ὅτι ὁ Παῦλος οὕτω τὸν ὠνόμασε, γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ κεφαλαίου, ἐξ οὗ τὸ ῥητόν μας ἐλήφθη, καὶ ἐκ τοῦ ἀμέσως ἑπομένου χωρίου· « εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύρων καὶ τράγων καὶ σποδὸς δαμάλεως ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ ὃς διὰ Πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ Θεῷ, καθαριεῖ τὴν συνείδησιν ὑμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων εἰς τὸ λατρεύειν Θεῷ ζῶντι; » (Ἑβρ. θ'. 13—14).

Καὶ ὁ κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα ἀκμάσας ἐπίσκοπος Τρίκκης τῆς Θεσσαλίας Οἰκουμένιος ἐξηγῶν τὸ χωρίον τοῦτο μας λέγει, « Διάφοροι βαπτισμοὶ ἦσαν. Καὶ γὰρ κἂν νεκροῦ ἥψατό τις, κἂν λεπροῦ κἂν γονοῤῥυὴς ἐγίνετό τις, ἐβαπτίζετο καὶ οὕτως ἐδόκει καθαρίζεσθαι. Ταῦτα δὲ ἦσαν δικαιώματα σαρκὸς, τουτέστι σάρκα καθαίροντα, καὶ οὐδαμοῦ ψυχὴν, οὐδαμοῦ νοῦν, οὐδὲ περὶ τὸν ἔσω ἄνθρωπον ἀλλὰ περὶ τὸν ἔξω ἠσχολοῦντο. » (Οἰκουμ. ἐξηγ. τόμ. ς'. σελ. 103—4 ἐκδ. Θ. Φαρμακίδου· ἐν Ἀθήναις 1844).

Ὁ δὲ Θεοφύλακτος ὁ κατὰ τὸν ιά. αἰῶνα ἀκμάσας, ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας, ὁμιλῶν περὶ τῶν ἰδίων « διαφόρων βαπτισμῶν, » τοὺς ὁποίους ἀναφέρει ὁ Παῦλος, λέγει, « Καὶ γὰρ κἂν νεκροῦ ἥψατο, κἂν λεπροῦ, κἂν γονοῤῥυὴς ἐγένετό τις, ἐβαπτίζετο, καὶ οὕτως ἐδόκει καθαρίζεσθαι, » καὶ πάλιν, « Ταῦτα δὲ δικαιώματα ἦσαν σαρκὸς, τουτέστιν, ἐντολαὶ σαρκίναι, σάρκας καθαίρουσαι, καὶ σαρκικῶς δικαιοῦσαι τοὺς κατὰ σάρκα δοκοῦντας ἀκαθάρ-

τους.» (Θεοφ. εἰς τὰς ἐπιστολ. σελ. 959).

Διαφόρους βαπτισμούς, λέγει ὁ Παῦλος· καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἐπιθέτου διαφόρους ἐννοοῦμεν ὅτι ἦσαν διάφορα εἴδη βαπτισμῶν, τὰ ὁποῖα μετεχειρίζοντο οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς καθαρισμὸν, καὶ αὐτὰ τὰ εἴδη φανερῶς ἦσαν ἐκ τοῦ Λευϊτικοῦ νόμου, καθ' ὃν ὑπῆρχον πολλὰ αἴτια μολυσμοῦ, ἐξ ὧν θέλω ἀναφέρει δύο ἢ τρία μόνον.

1. Ἀφὴ νεκροῦ, ἢ λειψάνων νεκρῶν, οἷον ὀςοῦ, ἐθεωρεῖτο μολυσμός· δηλαδὴ ὅστις ἔπιανεν ἢ ἤγγιζε κόκκαλον ἀνθρώπου ἀποθαμένu ἐθεωρεῖτο, κατὰ τὸν νόμον, μεμολυσμένος, καὶ ἔπρεπε νὰ καθαρισθῇ διὰ ῥαντίσματος ὕδατος, τὸ ὁποῖον ἐκαλεῖτο «ὕδωρ ῥαντισμοῦ» κατὰ τὴν μετάφρασιν τῶν Ο'. κατὰ δὲ τὴν νέαν μετάφρασιν «ὕδωρ χωρισμοῦ», ὡς φαίνεται εἰς τοὺς Ἀριθ. ιθ'. 9. ὕδωρ ῥαντισμοῦ ἅγνισμά ἐστι.»

Τὸ ὕδωρ δὲ τοῦτο κατεσκευάζετο οὕτω πως. Ἐλάμβανον δάμαλιν πυῤῥὰν (ξανθὴν κατὰ τὴν νέαν μετάφρασιν.) ἄμωμον, καὶ ἔφερον αὐτὴν ἔξω τῆς παρεμβολῆς εἰς τόπον καθαρὸν, καὶ ἔσφαζον, καὶ κατέκαιον αὐτήν. Καὶ ὁ ἱερεὺς ἐλάμβανε ξύλον κέδρινον, καὶ ὕσσωπον, καὶ κόκκινον καὶ ἔῤῥιπτεν αὐτὰ εἰς τὸ μέσον τοῦ κατακαύματος τῆς δαμάλεως. Τότε ὁ κατακαίων αὐτὴν καὶ ὁ ἱερεὺς ἔπλυνον τὰ φορέματα αὐτῶν καὶ ἔλουον τὸ σῶμα αὐτῶν μὲ νερὸν, καὶ ἔμενον ἀκάθαρτοι ἕως ἑσπέρας· (καὶ τοῦτο ἦτο δεύτερον εἶδος μολυσμοῦ). Καὶ ἄνθρωπος καθαρὸς ἐσύναζε τὴν στάκτην τῆς δαμάλεως καὶ ἀπέθετεν εἰς τόπον καθαρὸν, καὶ ὁ συνάξας τὴν στάκτην ταύτην ἔπλυνε τὰ φορέματα αὐτοῦ καὶ ἔμενεν ἀκάθαρτος ἕως ἑσπέρας. Ἀπὸ τὴν στάκτην ταύτην τῆς καυθείσης δαμάλεως ἐλάμβανον διὰ καθαρισμὸν, καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὴν ἐχύνετο

νερὸν βρυσικὸν μέσα εἰς ἀγγεῖον. Καὶ ἄνθρωπος καθαρὸς ἐλάμβανεν ὕσσωπον, καὶ ἐμβάψας αὐτὸν εἰς τὸ νερὸν τοῦτο ἐῤῥάντιζεν ἐπάνω εἰς τὴν σκηνήν, καὶ ἐπάνω εἰς ὅλα τὰ σκεύη καὶ ἐπάνω εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες εὑρίσκοντο ἐκεῖ, καὶ ἐπάνω εἰς ἐκεῖνον, ὅστις εἶχεν ἐγγίξει κόκκαλον, ἢ φονευμένον, ἢ νεκρόν, ἢ μνῆμα, καὶ ὁ καθαρὸς ἐῤῥάντιζεν ἐπάνω εἰς τὸν ἀκάθαρτον τὴν τρίτην ἡμέραν, καὶ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν, καὶ οὕτως ἐκαθαρίζετο, καὶ ἔπλυνε τὰ φορέματα αὐτοῦ, καὶ ἐλούετο μὲ νερόν, καὶ τὸ ἑσπέρας ἐθεωρεῖτο καθαρός. (Ἀριθ. ιθ'. 1—19). «Καὶ ἄνθρωπος ὃς ἂν μιανθῇ,» λέγει ὁ Νόμος, «καὶ μὴ ἀφαγνισθῇ, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ μέσου τῆς συναγωγῆς, ὅτι τὰ ἅγια τοῦ Κυρίου ἐμίανεν, ὅτι ὕδωρ ῥαντισμοῦ οὐ περιεῤῥαντίσθη ἐπ' αὐτόν, ἀκάθαρτός ἐστιν.» (Ἀριθ. ιθ'. 20.)

Ἐντεῦθεν λοιπὸν δῆλον τί ἐννόει ὁ Παῦλος λέγων διαφόρους βαπτισμούς, τουτέστι τὰ ῥαντίσματα καὶ λουσίματα τὰ προσδιωρισμένα ἐν τῷ νόμῳ πρὸς καθαρισμὸν τοῦ σώματος, δικαίωμα σαρκός. Καὶ ἡμεῖς δὲ καταλαμβάνομεν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον λέγει εἰς τὸ ῥητόν μας, «εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύρων καὶ τράγων, καὶ σποδὸς δαμάλεως ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους (τοὺς μεμολυσμένους) ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὃς διὰ Πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ Θεῷ, καθαριεῖ τὴν συνείδησιν ἡμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων εἰς τὸ λατρεύειν Θεῷ ζῶντι;» (Ἑβρ. θ'. 13.) Καί, «λαληθείσης γὰρ πάσης ἐντολῆς κατὰ νόμον ὑπὸ Μωϋσέως παντὶ τῷ λαῷ, λαβὼν τὸ αἷμα τῶν μόσχων καὶ τράγων μετὰ ὕδατος ἐρίου (μαλλίου) κοκκίνου καὶ ὑσσώπου αὐτό τε τὸ βιβλίον καὶ πάντα τὸν λαὸν ἐῤῥάντισε,

λέγων, Τοῦτο τὸ αἷμα τῆς διαθήκης, ἧς ἐνετείλατο πρὸς ὑμᾶς ὁ Θεός. Καὶ τὴν σκηνὴν δὲ καὶ πάντα τὰ σκεύη τῆς λειτεργίας τῷ αἵματι ὁμοίως ἐ ρ ῥ ά ν τ ι σ ε. Καὶ σχεδὸν ἐν αἵματι πάντα καθαρίζεται κατὰ τὸν νόμον καὶ χωρὶς αἱματεκχυσίας οὐ γίνεται ἄφεσις. » (Ἑβρ. θ'. 19—22.).

Καταλαμβάνομεν ὡσαύτως διατί οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτε ἤρχοντο ἀπὸ τὴν ἀγορὰν ἐβαπτίζοντο προτοῦ νὰ φάγωσιν, ὡς βλέπομεν εἰς Μάρκ. ζ. 3—4. « Καὶ οἱ Φαρισαῖοι καί τινες τῶν γραμματέων ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων, καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ (τοῦ Χριστοῦ) κοιναῖς χερσὶ (τοῦτ' ἔστιν ἀνίπτοις) ἐσθίοντας ἄρτους ἐμέμψαντο· οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι ἐὰν μὴ πυγμῇ νίψωνται τὰς χεῖρας οὐκ ἐσθίεσι, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων. Καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς, ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, (δηλαδὴ νιφθῶσιν ἢ λουσθῶσιν) οὐκ ἐσθίουσι (κατὰ τὴν νέαν μετάφρασιν· Ἐὰν δὲν νιφθῶσι δὲν τρώγουσι. ») Καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν, ἃ παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς (πλύματα) ποτηρίων, καὶ ξεστῶν, καὶ χαλκίων, καὶ κλινῶν. »

Ἐντεῦθεν ὁμοίως ἐννοοῦμεν διατὶ εἰς τὸν γάμον τὸν ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας « ἦσαν ἐκεῖ ὑδρίαι λίθιναι ἕξ, κείμεναι κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν Ἰουδαίων, χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο ἢ τρεῖς. » (Ἰωάν. β'. 6.) Αὐταὶ βεβαίως δὲν πρέπει νὰ ἦσαν πρὸς λούσιμον ὁλοκλήρου τοῦ σώματος, διότι ὀλίγην μόνον ποσότητα ὕδατος ἐχώρουν, ἀλλὰ διὰ νὰ νίπτωνται.

Ἐνόμιζον ὅτι ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐνδεχόμενον νὰ ἤγγιζον πρᾶγμά τι ἢ ἄνθρωπον ἀκάθαρτον κατὰ τὸν νόμον, δι' ὃ καὶ ἐνίπτοντο καὶ εἶχον καὶ τὰς ὑδρίας ἐπὶ τούτῳ κειμένας.

Οἱ κανονισμοὶ οὗτοι δὲν ἀνεφέροντο εἰς τὸν νόμον,

ἀλλ' ἦτο συνήθεια ἐπικρατήσασα ἔκ τινος παραδόσεως· εὐκόλως ὅμως βλέπομεν τὴν ἀρχὴν αὐτῶν προερχομένην ἀπὸ διαφόρους βαπτισμοὺς τοὺς ῥητῶς ὑπὸ τοῦ νόμου διατεταγμένους.

Ἡ λέξις βαπτίζω, δὶς μόνον, ὡς νομίζω, ἀπαντᾶται εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην κατὰ τὴν μετάφρασιν τῶν Ο'. πρῶτον μὲν εἰς τὸ Β'. Βασιλειῶν (Δ'. Βασιλ. κατὰ τοὺς Ο'. έ. 10—14), ὅπου τὸ βάπτισμα ἐναργῶς σημαίνει λούσιμον. «Καὶ ἦλθε Ναιμὰν ἐν ἵππῳ καὶ ἅρματι, καὶ ἔστη ἐπὶ θύρας οἴκου Ἐλισσαιέ· καὶ ἀπέστειλεν Ἐλισσαιὲ ἄγγελον πρὸς αὐτόν, λέγων, Πορευθεὶς λοῦσαι ἑπτάκις ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, καὶ ἐπιστρέψει ἡ σάρξ σου σοι, καὶ καθαρισθήσῃ .....

...Καὶ κατέβη Ναιμάν, καὶ ἐβαπτίσατο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ἑπτάκις κατὰ τὸ ῥῆμα Ἐλισσαιέ· καὶ ἐπέστρεψεν ἡ σὰρξ αὐτοῦ ὡς σὰρξ παιδαρίου μικροῦ, καὶ ἐκαθαρίσθη.»

Δεύτερον δὲ εἰς Ἡσ. κά. 4. τῆς αὐτῆς μεταφράσεως τῶν Ο'. ὅπου λέγει, «Ἡ καρδία μου πλανᾶται, καὶ ἡ ἀνομία μὲ βαπτίζει. (κατὰ τὴν νέαν μετάφρασιν, «ἡ καρδία μου κλονεῖται· τρόμος μὲ ἐξέπληξεν.») Εὑρίσκεται δὲ καὶ εἰς τὰ Ἀπόκρυφα βιβλία, εἰς Σοφίαν Σιρὰχ λά. 25· ὅπου ἐναργῶς ἐννοοῦνται ῥαντισμὸς καὶ λουσίματα διὰ νεκρὸν τὰ ἐν Ἀριθμοῖς ἀναφερόμενα· «Βαπτιζόμενος ἀπὸ νεκροῦ καὶ πάλιν ἁπτόμενος αὐτοῦ τί ὠφέλησε τῷ λουτρῷ αὐτοῦ; καὶ ἐν Ἰουδὶθ ιβ'. 7—9· «καὶ ἐβαπτίζετο (Ἰουδὶθ) ἐν τῇ παρεμβολῇ ἐπὶ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος καὶ εἰσπορευομένη καθαρὰ παρέμενε τῇ σκηνῇ, μέχρις οὗ προσηνέγκατο τὴν τροφὴν αὐτῆς πρὸς ἑσπέραν.»

Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ συχνότερα ἀπαντᾶται ἡ λέξις

βαπτίζω, καὶ εἰς ἓν χωρίον σημαίνει ἀναμφιβόλως ὅ,τι σημαίνει εἰς τὸ μνησθὲν ῥητὸν τοῦ Ἡσαΐου τὸ «ἡ ἀνομία μὲ βαπτίζει,» τουτέστι θλίβει. «Βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι», εἶπεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, «καὶ πῶς συνέχομαι ἕως οὗ τελεσθῇ;» (Λουκ. ιβ΄. 50) δηλαδὴ τὴν σταύρωσιν, τὸ πάθημα. Οὕτως εἶπε πρὸς τὸν Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, ζητήσαντας νὰ καθίσωσιν ὁ εἷς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, καὶ ὁ ἕτερος ἐξ εὐωνύμων ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ· «οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Δυνάμεθα· ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Τὸ μὲν ποτήριον, ὃ ἐγὼ πίνω, πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε.» (Μάρκ. ι. 37. 39.) δηλαδὴ θέλετε πάθει ὡς ἐγώ.

Κατ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν μεταχειρίζεται αὐτὴν καὶ ὁ Πλούταρχος· «ψυχὴ τοῖς ὑπερβάλλουσι πόνοις βαπτίζεται»· καὶ ὁ Ἰώσηπος λέγει ὅτι οἱ ἐχθροὶ εἰσελθόντες εἴς τινα πόλιν ἐβάπτισαν αὐτήν, δηλαδὴ ἐπέφερον ἐρήμωσιν, καταστροφὴν καὶ παθήματα πολλά.

Εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (Κεφ. ά. καὶ β΄.) ὅπου ἀναφέρεται πῶς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐξεχύθη ἢ ἐπιχύθη ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους, ἡ ἔκχυσις ἢ ἐπίχυσις αὕτη καλεῖται βάπτισμα, τὸ βάπτισμα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Κατ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ὁ Γρηγόριος Νύσσης, ἀκμάσας τὸν Δ΄. αἰῶνα (ἀπέθανεν τὸ 396) φαίνεται ὅτι τὸ μεταχειρίζεται. «Τὸ ὕδωρ τρὶς ἐπιχεάμενοι, καὶ πάλιν ἀναβάντες ἀπὸ τοῦ ὕδατος, τὴν σωτήριον ταφὴν καὶ ἀνάστασιν τὴν ἐν τριημέρῳ γενομένην τῷ χρόνῳ ἀποκρινόμεθα». (ἴδε Γρηγ. Νυσ. Κατεχητ. Τόμ. γ΄. κεφ. λέ. σελ. 99.)

- Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι πάντες οἱ θεόπνευστοι συγγραφεῖς τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὡς ὁ Παῦλος κ.λ. ἦσαν Ἑβραῖοι, καὶ ὅτι καίτοι Ἑλληνιστὶ γράψαντες συνεχῶς μετεχειρίσθησαν Ἑβραϊκὰ ἰδιώματα καὶ πολλάκις τὰς Ἑλληνικὰς λέξεις κατ' ἰδιαιτέραν σημασίαν, καὶ ἐκ τούτου δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὅλοι οὗτοι διὰ τῆς λέξεως βαπτισμὸς ἐννόουν ὅ,τι καὶ ὁ Παῦλος, δηλαδὴ ῥαντίσματα, λουσίματα καὶ λουτρὰ διὰ καθαρισμόν. Ἔτι σημειωτέον ὅτι κατὰ τοὺς καλητέρους λεξικογράφους βαπτισμός, βάπτισις καὶ βάπτισμα ἔχουσι τὴν αὐτὴν σημασίαν τοὐλάχιστον δὲν διαφέρουσιν οὐσιωδῶς κατ' οὐδένα τρόπον, καὶ ὅλα ὡς τελετὴ θρησκευτικὴ σημαίνουσι τὸ αὐτό, δηλαδὴ ἠθικὴν καθαρότητα, καθαρότητα τῆς ψυχῆς, καὶ διὰ τοῦτο λέγει ὁ Δαβίδ, «Ῥαντιεῖς με ὑσσώπῳ καὶ καθαρισθήσομαι, πλυνεῖς με καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι.» Κατὰ τὴν νέαν μετάφρασιν· «ῥάντισόν με μὲ ὕσσωπον, καὶ θέλω εἶσθαι καθαρός· πλῦνόν με καὶ θέλω εἶσθαι λευκότερος χιόνος» (Ψαλ. ν. 9. κατὰ τὸ Ἑβρ. νά. 9.)

Οὕτως ἐν Ἰεζεκιήλ, ὁ Θεὸς λέγει πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· «Καὶ ῥανῶ ἐφ' ὑμᾶς καθαρὸν ὕδωρ καὶ καθαρισθήσεσθε ἀπὸ πασῶν τῶν ἀκαθαρσιῶν ὑμῶν, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν εἰδώλων ὑμῶν, καὶ καθαριῶ ὑμᾶς, καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν καινήν, καὶ πνεῦμα καινὸν δώσω ἐν ὑμῖν κ.λ.» (Ἰεζεκ. λς'. 25.) Οὕτω καὶ ὁ Παῦλος· «Προσερχώμεθα μετ' ἀληθινῆς καρδίας ἐν πληροφορίᾳ πίστεως, ἐῤῥαντισμένοι τὰς καρδίας ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς καὶ λελουμένοι τὸ σῶμα ὕδατι καθαρῷ, κατέχωμεν τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπίδος ἀκλινῆ κλ.» (Ἑβρ. ί. 22—23.)

Καὶ τὸ νίψιμον τῶν χειρῶν μόνον ἐθεωρεῖτο σημεῖον

καθαρότητος· οὕτως ὁ Δαβὶδ ἔλεγε, «Νίψομαι ἐν ἀθώοις τὰς χεῖράς μου, καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου, Κύριε,» (ψαλμ. κέ. 6.) κατὰ τὴν νέαν μετάφρασιν (ψαλμ. κϛ'. 6.) «θέλω νίψει ἐν ἀθωότητι τὰς χεῖράς μου κ.τ.λ.»

Οὕτως ὁ Πιλάτος «λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέναντι τοῦ ὄχλου, λέγων, 'Αθῶός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου· ὑμεῖς ὄψεσθε». (Ματθ. κζ'. 14.)

Οὕτω καὶ ὁ ὅτε Κύριος ἡμῶν ἐσηκώθη ἐκ τοῦ δείπνου καὶ ἔπλυνε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ὁ δὲ Πέτρος ἤθελέ τι περισσότερον, καὶ εἶπε, Κύριε, μὴ τοὺς πόδας μόνους, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλήν, «λέγει αὐτῷ ὁ 'Ιησοῦς· ὁ λελουμένος οὐ χρείαν ἔχει ἢ τοὺς πόδας νίψασθαι· ἀλλ' ἔϛι καθαρὸς ὅλος.» ('Ιωάν. ιγ'. 9—10.)

Καὶ οἱ ἐθνικοὶ αὐτοὶ εἶχον διαφόρους βαπτισμοὺς, ὡς τελετὰς καθαρισμοῦ, τοὺς ὁποίους παρέλαβον πιθανῶς παρὰ τῶν 'Εβραίων, καὶ τοὺς ἐνήργουν κατὰ μίμησιν αὐτῶν· αὕτη ἦτον ἡ γνώμη τῶν ἀρχαίων Πατέρων τῆς 'Εκκλησίας.

'Ο 'Ιουστῖνος ὁ μάρτυς ὁ ἀκμάσας κατὰ τὸ τέλος τῆς πρώτης ἑκατονταετηρίδος καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς δευτέρας, ὅστις ἦτο φιλόσοφος καὶ πεπαιδευμένος πρῶτον μὲν εἰς τὴν θρησκείαν τῶν εἰδωλολατρῶν, ἔπειτα δὲ εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ὁμιλῶν περὶ τοῦ βαπτίσματος τῶν Χριϛιανῶν λέγει ἐν τῇ πρώτῃ ἀπολογίᾳ αὐτοῦ ὑπὲρ Χριϛιανῶν πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Τῖτον Αἴλιον 'Αδριανὸν 'Αντωνῖνον.

«Ὅσοι ἂν πεισθῶσι καὶ πιστεύωσιν ἀληθῆ ταῦτα τὰ ὑφ' ὑμῶν διδασκόμενα καὶ λεγόμενα εἶναι, καὶ βιοῦν οὕτω δύνασθαι ὑπισχνῶνται, εὔχεσθαί τε καὶ αἰτεῖν νηστεύοντες παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν προημαρτημένων ἄφεσιν διδάσκονται, ἡμῶν συνευχομένων καὶ συννηστευόντων αὐτοῖς.

Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι πάντες οἱ θεόπνευστοι συγγραφεῖς τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὡς ὁ Παῦλος κ.λ. ἦσαν Ἑβραῖοι, καὶ ὅτι καίτοι Ἑλληνιστὶ γράψαντες συνεχῶς μετεχειρίσθησαν Ἑβραϊκὰ ἰδιώματα καὶ πολλάκις τὰς Ἑλληνικὰς λέξεις κατ' ἰδιαιτέραν σημασίαν, καὶ ἐκ τούτου δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὅλοι οὗτοι διὰ τῆς λέξεως βαπτισμὸς ἐννόουν ὅ,τι καὶ ὁ Παῦλος, δηλαδὴ ῥαντίσματα, λουσίματα καὶ λουτρὰ διὰ καθαρισμόν. Ἔτι σημειωτέον ὅτι κατὰ τοὺς καλητέρους λεξικογράφους βαπτισμός, βάπτισις καὶ βάπτισμα ἔχουσι τὴν αὐτὴν σημασίαν τοὐλάχιστον δὲν διαφέρουσιν οὐσιωδῶς κατ' οὐδένα τρόπον, καὶ ὅλα ὡς τελετὴ θρησκευτικὴ σημαίνουσι τὸ αὐτό, δηλαδὴ ἠθικὴν καθαρότητα, καθαρότητα τῆς ψυχῆς, καὶ διὰ τοῦτο λέγει ὁ Δαβίδ, «Ῥαντιεῖς με ὑσσώπῳ καὶ καθαρισθήσομαι, πλυνεῖς με καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι.» Κατὰ τὴν νέαν μετάφρασιν· «ῥάντισόν με μὲ ὕσσωπον, καὶ θέλω εἶσθαι καθαρός· πλῦνόν με καὶ θέλω εἶσθαι λευκότερος χιόνος» (Ψαλ. ν. 9. κατὰ τὸ Ἑβρ. νά. 9.)

Οὕτως ἐν Ἰεζεκιήλ, ὁ Θεὸς λέγει πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· «Καὶ ῥανῶ ἐφ' ὑμᾶς καθαρὸν ὕδωρ καὶ καθαρισθήσεσθε ἀπὸ πασῶν τῶν ἀκαθαρσιῶν ὑμῶν, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν εἰδώλων ὑμῶν, καὶ καθαριῶ ὑμᾶς, καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν καινὴν, καὶ πνεῦμα καινὸν δώσω ἐν ὑμῖν κ.λ.» (Ἰεζεκ. λς'. 25.) Οὕτω καὶ ὁ Παῦλος· «Προσερχώμεθα μετ' ἀληθινῆς καρδίας ἐν πληροφορίᾳ πίστεως, ἐῤῥαντισμένοι τὰς καρδίας ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς καὶ λελουμένοι τὸ σῶμα ὕδατι καθαρῷ, κατέχωμεν τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπίδος ἀκλινῆ κλ.» (Ἑβρ. ί. 22—23.)

Καὶ τὸ νίψιμον τῶν χειρῶν μόνον ἐθεωρεῖτο σημεῖον

καθαρότητος· οὕτως ὁ Δαβὶδ ἔλεγε, «Νίψομαι ἐν ἀθώοις τὰς χεῖράς μου, καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου, Κύριε,» (ψαλμ. κέ. 6.) κατὰ τὴν νέαν μετάφρασιν (ψαλμ. κϛ΄. 6.) «θέλω νίψει ἐν ἀθωότητι τὰς χεῖράς μου κ.τ.λ.»

Οὕτως ὁ Πιλάτος «λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέναντι τοῦ ὄχλου, λέγων, Ἀθῶός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου· ὑμεῖς ὄψεσθε». (Ματθ. κζ΄. 14.)

Οὕτω καὶ ὁ ὅτε Κύριος ἡμῶν ἐσηκώθη ἐκ τοῦ δείπνου καὶ ἔπλυνε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ὁ δὲ Πέτρος ἤθελέ τι περισσότερον, καὶ εἶπε, Κύριε, μὴ τοὺς πόδας μόνους, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλήν, «λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ὁ λελουμένος οὐ χρείαν ἔχει ἢ τοὺς πόδας νίψασθαι· ἀλλ' ἔςι καθαρὸς ὅλος.» (Ἰωάν. ιγ΄. 9—10.)

Καὶ οἱ ἐθνικοὶ αὐτοὶ εἶχον διαφόρους βαπτισμοὺς, ὡς τελετὰς καθαρισμοῦ, τοὺς ὁποίους παρέλαβον πιθανῶς παρὰ τῶν Ἑβραίων, καὶ τοὺς ἐνήργουν κατὰ μίμησιν αὐτῶν· αὕτη ἦτον ἡ γνώμη τῶν ἀρχαίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Ἰουστῖνος ὁ μάρτυς ὁ ἀκμάσας κατὰ τὸ τέλος τῆς πρώτης ἑκατονταετηρίδος καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς δευτέρας, ὅστις ἦτο φιλόσοφος καὶ πεπαιδευμένος πρῶτον μὲν εἰς τὴν θρησκείαν τῶν εἰδωλολατρῶν, ἔπειτα δὲ εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ὁμιλῶν περὶ τοῦ βαπτίσματος τῶν Χριςιανῶν λέγει ἐν τῇ πρώτῃ ἀπολογίᾳ αὐτοῦ ὑπὲρ Χριςιανῶν πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Τῖτον Αἴλιον Ἀδριανὸν Ἀντωνῖνον.

«Ὅσοι ἂν πεισθῶσι καὶ πιστεύωσιν ἀληθῆ ταῦτα τὰ ὑφ' ὑμῶν διδασκόμενα καὶ λεγόμενα εἶναι, καὶ βιοῦν οὕτω δύνασθαι ὑπισχνῶνται, εὔχεσθαί τε καὶ αἰτεῖν νηστεύοντες παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν προημαρτημένων ἄφεσιν διδάσκονται, ἡμῶν συνευχομένων καὶ συννηστευόντων αὐτοῖς.

Ἔπειτα ἄγονται ὑφ' ὑμῶν ἔνθα ὕδωρ ἐστί, καὶ ἐπ' ὀνόματος τοῦ Πατρὸς κ.λ. . . . τὸ ἐν τῷ ὕδατι τότε λουτρὸν ποιοῦνται, » δηλαδὴ λούονται, καὶ τότε ἀναφέρει τὴν ῥῆσιν τοῦ Προφήτου Ἡσαΐα, « λούσασθε καὶ καθαροὶ γένεσθε, » (Ἡσ. ά. 16.)

« Καλεῖται δέ, λέγει, τῦτο τὸ λυτρόν, φωτισμός, ὡς φωτιζομένων τὴν διάνοιαν τῶν ταῦτα μανθανόντων, καὶ ἐπ' ὀνόματος δὲ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σταυρωθέντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, καὶ ἐπ' ὀνόματος Πνεύματος Ἁγίου, διὰ τῶν Προφητῶν προεκήρυξε τὰ κατὰ τὸν Ἰησοῦν πάντα, ὁ φωτιζόμενος λούεται. » . . . .

« Καὶ τὸ λουτρὸν δὴ τοῦτο ἀκούσαντες οἱ δαίμονες διὰ τοῦ Προφήτου κεκηρυγμένον ἐνήργησαν καὶ ῥαντίζειν ἑαυτοὺς τοὺς εἰς τὰ ἱερὰ αὐτῶν ἐπιβαίνοντας, καὶ προσιέναι αὐτοῖς μέλλοντας, λοιβὰς καὶ κνίσας ἀποτελοῦντας· τέλεον δὲ καὶ λούεσθαι ἀπιόντας πρὶν ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ ἱερὰ ἔνθα ἵδρυνται, ἐνεργοῦσι· » ἤτοι, « Ὅσοι πεισθῶσι καὶ πιςεύωσιν ὅτι εἶναι ἀληθῆ ταῦτα τὰ ὑφ' ἡμῶν διδασκόμενα καὶ λεγόμενα, καὶ ὑπισχνῶνται ὅτι δύνανται νὰ ζῶσιν οὕτω, διδάσκονται καὶ νὰ εὔχωνται καὶ νὰ αἰτῶσι νηστεύοντες παρὰ τοῦ Θεοῦ ἄφεσιν τῶν προημαρτημένων, ἐνῷ ἡμεῖς συνευχόμεθα καὶ συννηστεύομεν μετ' αὐτῶν. Ἔπειτα ἄγονται ὑφ' ἡμῶν ὅπου ὑπάρχει ὕδωρ, » καὶ « ἐπ' ὀνόματος τοῦ πατρὸς κλ. » « τὸ ἐν τῷ ὕδατι τότε λουτρὸν ποιοῦνται· » δηλαδὴ λούονται. Ἀναφέρει δὲ τὴν ῥῆσιν τοῦ Προφήτου Ἡσαΐα, « λούσασθε, καὶ καθαροὶ γένεσθε, » (Ἡσαΐ. ά 17.) προσθέτων· « Καλεῖται δὲ τοῦτο τὸ λουτρὸν φωτισμός, ὡς φωτιζομένων τὴν διάνοιαν τῶν μανθανόντων ταῦτα, καὶ ἐπ' ὀνόματος δὲ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σταυρωθέντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, καὶ ἐπ' ὀνόματος Πνεύματος Ἁγίου,

ὁ διὰ τῶν Προφητῶν προεκήρυξε πάντα τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ὁ φωτιζόμενος λούεται.

Καὶ τὸ λουτρὸν τέλος τοῦτο ἀκούσαντες οἱ δαίμονες κεκηρυγμένον διὰ τοῦ Προφήτου, ἐνήργησαν καὶ νὰ ῥαντίζωσιν ἑαυτοὺς οἱ ἐμβαίνοντες εἰς τὰ ἱερὰ αὐτῶν καὶ μέλλοντες νὰ προσέλθωσιν εἰς αὐτοὺς ἀποτελοῦντες λοιβὰς καὶ κνίσας· ἐπὶ τέλους δὲ ἐνεργοῦσι καὶ νὰ λούωνται ὅταν ἀπέρχωνται, πρὶν ἔλθωσιν εἰς τὰ ἱερά, ὅπου εἶναι ἱδρυμένοι. (Ἁγ. Ἰουστίνου Μάρτυρος Ἀπολογ. α΄. σελ. 80. ἐκδ. Παρισ. 1742.) Περιῤῥαντήρια εἶχον οἱ ἐθνικοὶ εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ναῶν. Ὁ Κροῖσος ἔπεμψε δύο περιῤῥαντήρια εἰς τοὺς Δελφούς. (Ἡροδ. Ἱστορ. Α΄. 51).

Καὶ ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ὁ ἀκμάσας κατὰ τὰ ἔτη 192—217, λέγει· « οὐκ ἀπεικότως ἄρα καὶ τῶν μυστηρίων τῶν παρ' Ἕλλησιν ἄρχει μὲν τὰ καθάρσια, καθάπερ καὶ τοῖς βαρβάροις τὸ λουτρόν. » (Ἁγ. Κλημ. Ἀλεξ. ἐν Στρωμ. βιβλ. έ. τόμ. β΄. σελ. 688, 689.)

Συγγραφεὺς Ἕλλην τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ὁμιλῶν περὶ τῶν μυστηρίων τῶν Ἑλλήνων, λέγει· « Τὰ μυστήρια τῆς Ἐλευσῖνος ἐδιαιροῦντο εἰς δύο, τὰ μὲν πρῶτα, ὀνομαζόμενα μικρὰ ἦτον ἓν εἶδος προπαρασκευῆς καὶ ἑτοιμασίας· τὰ δὲ δεύτερα ἐκαλοῦντο μεγάλα μυστήρια . . . . Ἐπειδὴ δὲ τὰ μυστήρια, κηρύττοντα ἕνα μόνον Θεὸν ἀπεμακρύνοντο οὐσιωδῶς ἀπὸ τὴν λατρείαν τῆς πολυθεΐας τοῦ ἔθνους, ἤθελον κινδυνεύσει καὶ οἱ ὑπουργοὶ αὐτῶν καὶ οἱ μυσταγωγοί, ἂν δὲν προητοίμαζον δοκιμάζοντες τὴν σαθερότητα καὶ πεποίθησιν τοῦ ὑποψηφίου. Διὰ τοῦτο ἤρχιζον πρῶτον τὰ μικρὰ μυστήρια, ὅπου ὁ κατηχούμενος ἔπρεπε νὰ νηστεύσῃ μερικὰς ἡμέρας· ὕστερον ἤρχιζον καταρχὰς οἱ καθαρισμοί, αἱ προσευχαὶ καὶ αἱ θυσίαι. Ἡ δὲ διδασκαλία

καὶ ἡ προπαρασκευὴ τῶν μικρῶν μυστηρίων διήρκει ἕνα ὁλόκληρον χρόνον· καὶ ἂν ὁ Κατηχούμενος ἐφαίνετο εἰς τὸ διάστημα τοῦτο δόκιμος διαμένων σταθερὸς εἰς τὴν ἀπόφασιν καὶ πίστιν του, ἀπεφασίζετο νὰ μυηθῇ εἰς τὰ μεγάλα μυστήρια, καὶ ὠνομάζετο τότε Ἐπόπτης.

«Ὁ νεώτερος ἱερεὺς, ὀνομαζόμενος ἱεροκήρυξ, ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὸν ναὸν τοὺς μὴ μεμυημένους, ἀναγγέλλων ἅμα τὰ προςάγματα τοῦ Θεοῦ. Ὁ δεύτερος, λαμπαδηφόρος καλούμενος δι' αὐτὸ δᾳδοῦχος, ἤρχιζεν ἐκ νέου τοὺς καθαρμοὺς τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ἐξομολογῶν, καὶ λούων τὸν Ἐπόπτην, εἰς τερπνόν τινα τόπον ἄγρας στολισμένον ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὴν τέχνην, καὶ ὅπυ τὰ ὕδατα τοῦ Ἰλισσοῦ, καὶ ἡ σκιὰ μεγαλοπρεπῶν πλατάνων, διετήρουν ἐαρινήν τινα δρόσον πάντοτε. Τὸν τόπον τοῦτον ὀνομάζει ὁ θεῖος Πλάτων Ναὸν Νυμφῶν. Αὐτῦ λαλεῖ ὁ Σωκράτης, γράφει ὁ θεῖος Πλάτων, καὶ ὁ λόγος εἶναι περὶ καλοῦ. (Πλάτ. Φαιδ. ἢ περὶ καλοῦ.)

«Ὁ τρίτος ἱερεὺς, καλούμενος Ἐπιβώμιος, ἐθυσίαζε προσευχόμενος μετὰ τοῦ Ἐπόπτυ· τὰ πάντα μετὰ βαθυτάτης σιωπῆς. Ὁ τέταρτος ἦτον Ἱεροφάντης, ὅστις ἐνδεδυμένος χλαμίδα καὶ διάδημα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, παρέστενε τὸν Δημιουργόν.

«Τότε ὁ Ἐπόπτης ἐξομολογούμενος ἐκ νέου ὑπέσχετο μετάνοιαν. Ἔπειτα ἤρχιζεν ἡ πρᾶξις τοῦ μυστηρίου διὰ νέων καθαρμῶν ἀπονίψεων, ῥαντισμῶν, καὶ θυσιῶν· ὁ νεόφυτος ἐγυμνοῦτο τέλος εἰς τὸν νάρθηκα, καὶ ἐβαπτίζετο εἰς θαλάσσιον ὕδωρ, νηστεύων, καὶ θρηνῶν, καὶ προσευχόμενος. Ἔπειτα προσποιούμενος, ὅτι ἀπέθνησκεν ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος, ἀνίςατο ὁ νέος ἡγιασμένος ἄνθρωπος, καὶ ἐνδυόμενος τὸν λευκὸν χιτῶνα ὕμνυε καὶ βίον καὶ

πίστιν ἄμωμον, καὶ διαγωγὴν καθαράν! Τότε εἰσήρχετο εἰς τὸ ἐνδότερον τοῦ ναοῦ, εἰς καιρὸν βαθυτάτης νυκτός.» (Φιλοσοφικὸν Δοκίμιον ὑπὸ Γ. Γ. Κ. Τυπάλδου σελ. 217 —227.)

«Αὗται,» προσθέτει ὁ συγγραφεύς, «προητοίμαζον τοὺς Ἕλληνας νὰ παραδεχθῶσιν εὐκολωτέρως τὰ δόγματα τῆς θειοτάτης διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, ὡς παρατηρεῖται ἀπὸ τὰ θεῖα συγγράματα τῶν πρώτων Πατέρων τῆς ἐκκλησίας.» (αὐτόθι σελ. 222.)

Ὁ δὲ Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς λέγει οὕτω,

« Ταύτῃ τοι λελουμένους, φασὶ δεῖν ἐπὶ τὰς Ἱεροποιΐας καὶ τὰς εὐχὰς ἰέναι καθαροὺς καὶ λαμπρούς, καὶ τοῦτο μὲν συμβόλου χάριν γίνεσθαι, τὸ ἔξωθεν κεκοσμῆσθαί τε καὶ ἡγνίσθαι· ἁγνεία δὲ ἐστί, φρονεῖν ὅσια· καὶ δὴ καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ βαπτίσματος εἴη ἂν καὶ ἡ ἐκ Μωϋσέως παραδεδομένη τοῖς ποιηταῖς, ὧδε πῶς.

Ἡ δ' ὑδρηναμένη, καθαρὰ χροῒ εἵματ' ἔχουσα·
Ἡ Πηνελόπη, ἐπὶ τὴν εὐχὴν ἔρχεται·
——————— Τηλέμαχος δέ,
Χεῖρας νιψάμενος πολιῆς ἁλός, εὔχετ' Ἀθήνῃ.

Ἔθος τοῦτο Ἰουδαίων, ὡς καὶ τὸ πολλάκις ἐπὶ κοίτῃ βαπτίζεσθαι εὖ γ' οὖν κἀκεῖνο εἴρηται,

Ἴσθι μὴ λουτρῷ, ἀλλὰ νόῳ καθαρός.

Ἤτοι· “Διὰ τοῦτο βεβαίως λέγουσιν ὅτι πρέπει οἱ ἄνθρωποι νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὰς ἱεροποιΐας καὶ τὰς εὐχὰς καθαροὶ καὶ λαμπροί· καὶ τοῦτο μὲν ὅτι γίνεται χάριν συμβόλε, τὸ νὰ ἦναι ἔξωθεν καὶ κεκοσμημένοι καὶ ἡγνισμένοι· ἁγνία δὲ εἶναι τὸ φρονεῖν ὅσια. Πρὸς τούτοις (τοῦτο τὸ φρονεῖν ὅσια) ἤθελεν εἶσθαι καὶ ἡ εἰκὼν (ἤτοι τὸ εἰκονιζόμενον ὑπὸ) τοῦ βαπτίσματος καὶ ἡ ἐκ Μωϋσέως εἰς τοὺς ποιητὰς παραδεδομένη οὕτω πως·

Ἡ δὲ νιψαμένη, καὶ καθαρὰ ἐπὶ τοῦ σώματος ἱμάτια περιβαλομένη, ἡ Πηνελόπη ἔρχεται ἐπὶ τὴν εὐχήν.

Ὁ Τηλέμαχος δὲ, χεῖρας νιψάμενος ὕδατι θαλασσίῳ, ηὔξατο τὴν Ἀθηνᾶν.

Ἦτο τοῦτο ἔθος τῶν Ἰουδαίων, καθὼς καὶ τὸ πολλάκις ἐπὶ κοίτῃ βαπτίζεσθαι. Καλῶς δὲ βεβαίως ἐῤῥέθη καὶ ἐκεῖνο· »

Ἔσο μὴ ἐκ λουτροῦ, ἀλλὰ κατὰ τὸν νοῦν καθαρός.

(Κλημ. Ἀλεξανδ. τόμ. Α'. Στρωμ. Βιβ. Δ'. Σελ. 628—629, ἐκδ. Ἐνετ. 1757. Ὅρα καὶ Ὁμηρ. Ὀδυσσ. Α'. 261, καὶ Δ'. 750, 760.

Ἐκ τούτου καὶ ἐκ τοῦ ἀποσπάσματος Ἰουστίνου τοῦ Μάρτυρος εἶναι φανερὸν ὅτι οἱ ἐπισημότεροι Πατέρες τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Α'. καὶ τοῦ Β'. αἰῶνος, καθὼς καὶ οἱ τοῦ Γ'. καὶ ΙΑ'. τὰ διάφορα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐνεργούμενα λουσίματα καὶ ὑπὸ τοῦ Νόμου διαταττόμενα, ὠνόμαζον βαπτίσματα, καὶ τὰ ὁποῖα ὁ Παῦλος εἰς τὸ προκείμενον χωρίον καλεῖ βαπτισμούς.

Τὸ συνηθέστερον εἰς πολλοὺς ὄνομα τοῦ βαπτίσματος ἦτο λουτρόν· λουτρὸν δὲ σημαίνει λούσιμον, καὶ οἱ εἰσερχόμενοι εἰς αὐτὸ λούονται πολλάκις μόνον τὸ σῶμα οὐχὶ δὲ καὶ τὴν κεφαλὴν, ἢ λούονται δι' ἐπιχύσεως ὕδατος· ἐπειδὴ δὲ οἱ διάφοροι βαπτισμοὶ τῶν Ἰουδαίων τε καὶ ἐθνικῶν συνίσταντο εἰς ῥαντίσματα καὶ λουσίματα καὶ λουτρὰ, δὲν δυνάμεθα ἐκ τῆς λέξεως αὐτῆς βάπτισμα ἢ βαπτισμὸς νὰ ὁρίσωμεν ὁποῖον τρόπον μετεχειρίζοντο οἱ πρῶτοι Χριστιανοί. Πιθανῶς ὅλοι οἱ διάφοροι οὗτοι τρόποι ἦσαν ἐν χρήσει κατὰ τόπους καὶ ἔθνη. Οἱ διδαχθέντες τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια ἐθεώρουν πιθανῶς τὸν εἰς τὰ μεγάλα καθάρσια τρόπον ὡς τὸν χρησιμώτερον καὶ

τελειότερον, ἐνῷ οἱ ἐξερχόμενοι ἐκ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ἐθεώρουν τοιοῦτον τὸν ὑπὸ τὴν Λευϊτικὴν νομοθεσίαν, ἢ οἱονδήποτε ἄλλον ἐνόμιζον ἀρκοῦντα. Οὕτω καὶ τὴν σήμερον βλέπομεν ἐν χρήσει διαφόρους τρόπους βαπτίσματος παρὰ Χριστιανοῖς διαφόρων δογμάτων, καὶ ὅλους αὐτοὺς τοὺς τρόπους τοὺς ὑπὸ τῶν Χριςιανῶν μεταχειριζομένους ἀναγνωρίζω ἐγκύρους, ὅταν τελῶνται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίȣ Πνεύματος. Ἡ ἐν Ῥωσσίᾳ Ἑλληνικὴ ἐκκλησία τὸ αὐτὸ κάμνει, τοὐτέστιν ἀναγνωρίζει καὶ ῥαντισμὸν καὶ ἐπίχυσιν καὶ κατάδυσιν ὡς βάπτισμα· ὡσαύτως καὶ ἡ ἐν Τουρκίᾳ Ἀρμενικὴ ἐκκλησία.

Καὶ ὁ Ἅγιος Βασίλειος εἰς μίαν τῶν κανονικῶν ἐπιςολῶν αὐτοῦ, (ἐπιστολ. 188. κανονικὴ α΄.) λέγει, « Τὸ μὲν οὖν περὶ τοὺς καθαροὺς ζήτημα, καὶ εἴρηται πρότερον, καὶ καλῶς ἀπεμνημονεύσας, ὅτι δεῖ τῷ ἔθει τῶν καθ' ἑκάστην χώραν ἕπεσθαι διὰ τὸ διαφόρους ἐνεχθῆναι τοῦ βαπτίσματος αὐτῶν, τοὺς τότε περὶ τούτων διαλαβόντας . . . . ἐκεῖνο γὰρ ἔκρινον οἱ παλαιοὶ δέχεσθαι βάπτισμα τὸ μηδὲν τῆς πίστεως παρεμβαῖνον. »

Ἤτοι· "Περὶ μὲν τοῦ ζητήματος λοιπὸν τοῦ περὶ τοὺς καθαρούς, καὶ πρότερον ἐῤῥέθη, καὶ καλῶς ἀπεμνημόνευσας, ὅτι πρέπει τὸ ἔθος τῶν καθ' ἑκάστην χώραν κατοικούντων ν' ἀκολουθῇ τις, διότι διαφόρως ἔκριναν περὶ τοῦ βαπτίσματος αὐτῶν οἱ τότε ὁμιλήσαντες περὶ τούτων . . . . . διότι ἐκεῖνο ἔκρινον οἱ παλαιοὶ νὰ δέχηταί τις βάπτισμα, τὸ ὁποῖον μηδόλως παραβαίνει τῆς πίςεως... (Ἁγ. Βασ. Τόμ. 3. σελ. 269-270. ἐκδ. Παρισίων 1730.)

Τοῦτο δὲ εἶναι τὸ βάπτισμα, ὅπερ ἐγὼ ἀποδέχομαι. Ἐὰν ἄνθρωπός τις ἀληθῶς πιστεύῃ εἰς τὸν Χριστόν, λαμ-

δέχη αὐτὸν ὡς Σωτῆρα, καὶ μετανοῇ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ, καὶ βαπτίζηται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δέχομαι αὐτὸν ὡς ἀδελφόν. εἴτε διὰ ῥαντισμοῦ, εἴτε δι' ἐπιχύσεως, εἴτε διὰ λουτροῦ, εἴτε διὰ καταδύσεως, καὶ εἴτε ἐν Ἐκκλησίᾳ ἢ ἐν οἴκῳ, ἢ ἐν κρήνῃ, ἢ ἐν ποταμῷ, εἴτε καὶ ἐν ὠκεανῷ ἡ βάπτισις αὐτοῦ ἐτελέσθη.

Ἐὰν δέ τις μὲ ἐρωτήσῃ πῶς νομίζω, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου, καὶ οἱ τρισχίλιοι ἐν Ἱερουσαλὴμ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, καὶ πῶς ὁ Εὐνοῦχος ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, ὁ Κορνήλιος καὶ ὁ οἶκος αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Πέτρου, καὶ ἡ Λυδία καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Παύλου ἢ τῇ διαταγῇ αὐτοῦ, καὶ ὁ δεσμοφύλαξ καὶ ὁ οἶκος αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Παύλου καὶ Σίλα, δὲν διστάζω νὰ εἴπω, Δι' ἐπιχύσεως, ὡς εἰς τὰς εἰκόνας παριστάνεται ὁ Χριστὸς ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου βαπτιζόμενος, καὶ ἐν τῇ Ἀρμενικῇ καὶ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ, δηλαδὴ ὁ μὲν Χριςὸς ἱστάμενος ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, καὶ ὁ Ἰωάννης παρ' αὐτῷ ἐπιχέων ὕδωρ μὲ τὴν χεῖρα κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ.

Καὶ αὐτοὶ δ' ἐκεῖνοι οἱ πρεσβεύοντες ὡς ὀρθὸν μόνον τὸ διὰ καταδύσεως βάπτισμα πολλάκις, τολμῶ δὲ εἰπεῖν γενικῶς, θέτουσι τὸ νήπιον ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ ἐντὸς τοῦ ὕδατος μέχρι τοῦ λαιμοῦ, καὶ ἔπειτα λαμβάνοντες διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ὕδωρ ἐπιχέουσι τρὶς κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ· καὶ τοῦτο θεωρεῖται παρ' αὐτῶν ἔγκυρον καὶ τέλειον βάπτισμα, καὶ χιλιάδες, εἰμὴ καὶ μυριάδες χιλιάδων, εἶναι οὕτω πως βεβαπτισμένοι ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ.

Πρὶν τελειώσω τὴν περὶ βαπτίσματος ταύτην πραγματείαν, ἀναγκαῖον κρίνω νὰ ἐπιφέρω παρατηρήσεις τινὰς ὡς πρὸς τὰς φράσεις, « κατέβησαν εἰς τὸ ὕδωρ » καὶ

« ἀνέβησαν ἐκ τοῦ ὕδατος », καὶ « ἐν ὕδατι », περὶ ὧν πολλὰ ἐῤῥέθησαν καὶ ἐγράφησαν.

Ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποςόλων (η. 38) λέγεται περὶ Φιλίππου καὶ τοῦ Εὐνούχου, « Καὶ κατέβησαν ἀμφότεροι εἰς τὸ ὕδωρ, ὅ,τε Φίλιππος καὶ ὁ Εὐνοῦχος, καὶ ἐβάπτισεν αὐτόν. » Οὐδεὶς ἐνταῦθα δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ὁ Φίλιππος κατέδυσεν ἑαυτὸν εἰς τὸ ὕδωρ, ἤτοι ἐβυθίσθη εἰς τὸ ὕδωρ μετὰ τοῦ Εὐνούχου καὶ ἐκεῖ ἐβάπτισεν αὐτόν. Ἀλλ' ἐὰν τὸ « εἰς τὸ ὕδωρ » σημαίνῃ κατάδυσιν, βεβαίως ἕπεται τοῦτο διότι λέγει, « ἀμφότεροι κατέβησαν εἰς τὸ ὕδωρ· » Τὸ δὲ εἰς ἐνταῦθα εἶναι ταὐτόσημον τῷ πρός, ὡς ἐν Δ'. Βασιλ. ς'. 4, ὅπου λέγεται « Καὶ ἦλθον εἰς τὸν Ἰορδάνην, καὶ ἔτεμνον ξύλα. » Βεβαίως δὲν ἔκοπτον ξύλα ὄντες βεβυθισμένοι ὑπὸ τὸ ὕδωρ. Ἡ ἔννοια εἶναι ὅτι ἦλθον εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, ἢ ἴσως ἔχοντες τοὺς πόδας αὐτῶν ἐντὸς τοῦ ὕδατος ἔτεμνον ξύλα, καὶ οὕτως ἵσταντο νομίζω, ἀμφότεροι ὅ,τε Φίλιππος καὶ ὁ Εὐνοῦχος, καὶ ὁ πρῶτος ἐβάπτισε τὸν δεύτερον δι' ἐπιχύσεως ὕδατος. Καὶ ἀφοῦ ἐτελείωσαν οἱ δύο ἀνέβησαν ἐκ τοῦ ὕδατος, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχον σταθῆ.

Τὸ αὐτὸ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὅστις « ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην, » καὶ ἀνέβη ἀπὸ τοῦ ὕδατος. (Μαρκ. ά. 10.)

Οὕτω λέγεται καί, « ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι. » Ἀλλ' αὕτη εἶναι κοινοτάτη σημασία τῆς προθέσεως ἐν ἐπὶ ὀργάνων ἢ ἐργαλείων, διὰ τῶν ὁποίων γίνεται ἢ ἐκτελεῖταί τι, ἀντὶ τῆς δοτικῆς ἁπλῶς, ὡς ἐν Ὁμήρῳ, « ἐν δεσμῷ δῆσαι. » (Ἀνθ. Γαζῆ λεξ. Τόμ. Α'. σελ. 624.)

Ὡμοίως τὸ βάπτισμα « ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ » ἦτο

δι' ἐπιχύσεως ἢ ἐκχύσεως, ὡς βλέπομεν ἐν ταῖς Πράξ. β'. 33 παραβάλλοντες Πράξ. ά. 4-5, ὅτι «ὁ Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας.» (Πράξ. ά. 4—5.)

« Τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ Θεοῦ ὑψωθεὶς τήν τε ἐπαγγελίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος λαβὼν παρὰ τοῦ Πατρός, ἐξέχεε τοῦτο, ὃ νῦν ὑμεῖς βλέπετε καὶ ἀκούετε. » (Πράξ. β'. 33.)

Ἀλλ' ἂν καὶ εἶμαι τῆς γνώμης ὅτι τὸ Χριστιανικὸν βάπτισμα ἐτελεῖτο κατ' ἀρχὰς δι ἐπιχύσεως, θεωρῶ ὅμως, ὡς εἶπον, ἐγκύρυς τὰς διαφόρυς βαπτισμὰς τῶν διαφόρων Χριςιανικῶν δοξασιῶν, ὅταν τελῶνται εἰς τὸ ὄνομα τὰ Πατρός, καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὅπως καὶ ἂν τελεσθῇ εἶναι ἐξωτερικὴ πρᾶξις, δικαίωμα σαρκός, καὶ δὲν δύναται νὰ καθαρίσῃ τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ ῥύπου τῆς ἁμαρτίας· τὸ δι αὐτοῦ σημαινόμενον εἶναι ἀναγκαῖον πρὸς σωτηρίαν, καὶ τὸ ὁποῖον ὁ Παῦλος, ἐν τῇ πρὸς Τίτον ἐπιστολῇ αὐτοῦ, ὀνομάζει λουτρὸν παλιγγενεσίας. «Ὅτε δὲ ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπεφάνη τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ· οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινίσεως Πνεύματος Ἁγίου, οὗ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, ἵνα δικαιωθέντες τῇ ἐκείνου χάριτι κληρονόμοι γενώμεθα κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου.» (Τίτ. 4-7)

Εἴθε δὲ ἐν τῷ λουτρῷ τούτῳ λουσθῶμεν καὶ καθαρισθῶμεν ἡμεῖς ἅπαντες, ἵνα ἀπολαύσωμεν τὴν σωτηρίαν καὶ γενώμεθα κληρονόμοι κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Δ΄.

ΠΕΡΙ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ.

Περὶ τοῦ Βαπτίσματος τῶν νηπίων καὶ ἐνηλίκων.

Πράξ. ιϛ΄. 15.

« Ὡς δὲ ἐβαπτίσθη καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς παρακάλεσε, λέγουσα. Εἰ κεκρίκατέ με πιστὴν τῷ Κυρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου μείνατε. »

Ἐπειδὴ ῥητὴ ἐντολὴ δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ πρὸς τοὺς πιστοὺς νὰ βαπτίζωσι τὰ τέκνα των, ἐκ τούτου προέκυψεν ἀμφιβολία εἴς τινας ἂν πρέπῃ νὰ πράξωσιν οὕτω· τινὲς δὲ τὸ ἐνόμισαν καὶ κακόν, καὶ οὕτως ὅλως ἀπεδοκίμασαν τὸν βαπτισμὸν τῶν νηπίων· ἄλλοι ἐξ ἐναντίας θεωροῦσιν αὐτὸ οὐσιῶδες καθῆκον ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ.

Τοῦτ᾽ αὐτὸ πρόκειται νὰ ἐξετάσωμεν σήμερον, ἂν ἦναι χριστιανικὸν καθῆκον ἢ οὐχί, καὶ εἰς τοῦτο ἐπικαλοῦμαι τὴν ὑμετέραν προσοχήν.

Ὅτι τὸ μέγιστον μέρος τῶν ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ καὶ σήμερον καλουμένων Χριστιανῶν βαπτίζουσι τὰ τέκνα αὐτῶν ἐν τῇ νηπιότητι, οὐδείς, νομίζω, ὑπάρχει ὁ ἀρνούμενος, διότι εἶναι ἀλήθεια ἱστορική.

Πάντες οἱ τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας βαπτίζουσι τὰ τέκνα αὐτῶν, πάντες οἱ τῆς Παπικῆς, οἱ τῆς Ἁρμενικῆς, τῆς Συριακῆς, τῆς Νεστοριανῆς, τῆς Ἀβυσσινιακῆς, τῆς Κοπτικῆς ἐκκλησίας βαπτίζουσι τὰ παιδία αὐτῶν· οὕτω καὶ μεταξὺ τῶν Διαμαρτυρομένων οἱ Λουθηρανοί, οἱ Καλβινισταί, οἱ Ἀγγλικανοί, οἱ Πρεσβυτεριανοὶ καὶ οἱ οὕτω δὴ καλούμενοι Πουριτάνοι βαπτίζουσι τὰ παιδία αὐτῶν. Ἀλλά, διότι οἱ πλεῖστοι κάμνουσιν οὕτω, δὲν εἶναι ἀπόδειξις ὅτι εἶναι καὶ καθῆκον.

Ἐκ τῶν καλουμένων Χριστιανῶν τὸ μέγα μέρος ἴσως ἀναγνωρίζουσι τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Πάπα τῆς Ῥώμης, καὶ θεωροῦσιν αὐτὸν ὡς κεφαλὴν τῆς ἐκκλησίας· ἀλλὰ παρ' ὑμῖν καὶ ἐμοὶ δὲν εἶναι ἀπόδειξις ὅτι πρέπει οὕτω νὰ ἀναγνωρίζηται, καὶ οὕτω νὰ θεωρῆται. Ἡ πρᾶξις τῆς πλειονότητος ἐν τῇ θρησκείᾳ δὲν εἶναι κατ' οὐδένα λόγον ἀπόδειξις καθήκοντος· διότι ἡ πλειονότης τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ πρώτου ἀνθρώπου μέχρι τῆς σήμερον εὑρίσκεται ἐν ἀπάτῃ.

Ὅτι ὁ νηπιοβαπτισμὸς ἐτελέσθη γενικῶς ὑπὸ τοῦ μεγαλητέρου μέρους τοῦ Χριστιανικοῦ καλουμένου λαοῦ τῶν διαφόρων δοξασιῶν καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην, ἐπὶ δεκαπέντε ἤδη ἑκατονταετηρίδας, εἶναι ἀλήθεια, τὴν ὁποίαν οὐδεὶς γινώσκων τὴν ἱστορίαν θέλει, νομίζω, ἀρνηθῆ.

Ἀλλὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἦναι θετικὴ ἀπόδειξις ὅτι εἶναι καθῆκον, διότι πολλὰ ἄλλα πράγματα ἐνηργήθησαν ὑπὸ τῶν περισσοτέρων Χριστιανῶν ἐπί, ὡς ἔγγιστα, πεντεκαίδεκα ἑκατονταετηρίδας, ἅτινα ὅμως εἶναι θετικῶς ἐναντία τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ.

Ὅ,τι δ' ὑπῆρξε συνήθεια νὰ πράττηται ἐπὶ χίλια ἢ δισχίλια ἔτη, δὲν ἕπεται ὅτι εἶναι καὶ καθῆκον.

Ἀλλ' ἐὰν δύναται ν' ἀποδειχθῇ ὅτι ὁ νηπιοβαπτισμὸς

ἐτελεῖτο ἀπὸ τοὺς καλητέρους χριστιανοὺς τῶν πρώτων αἰώνων, καὶ ὅτι δὲν ἔχει τι ἀντιβαῖνον εἰς τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, ἐλλόγως δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὅτι ὑπάρχει λογικὴ ἀφορμὴ τῦ νὰ γίνεται οὕτω· καὶ ἐὰν διὰ προϊούσης ἐρεύνης εὕρωμεν ὅτι συμφωνεῖ μὲ τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, ἐλλόγως δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι εἶναι οὐσιῶδες καθῆκον.

Ὅσα ἐξ ἀπάτης ἐπράττοντο ὑπὸ τῶν περισσοτέρων τῶν ἀπανταχοῦ καλουμένων Χριστιανῶν, ταῦτα εὐκόλως δύνανται νὰ ἀναχθῶσιν εἰς τὰς ἐθνικὰς συνηθείας ἢ Ἰουδαϊκὰς παραδόσεις, καὶ ἑπομένως εἶναι ἀποῤῥιπτέα. Ὁ νηπιοβαπτισμὸς ὅμως δὲν ὑπάγεται εἰς ταύτην τὴν κατηγορίαν. Εἰς τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια μόνοι οἱ μεμυημένοι ἐβαπτίζοντο, περὶ δὲ τῶν τέκνων αὐτῶν οὐδεὶς λόγος· κατηχοῦντο ἐπὶ ἐνιαυτὸν, καὶ « ἐγυμνοῦντο τέλος εἰς τὸν νάρθηκα, καὶ ἐβαπτίζοντο εἰς θαλάσσιον ὕδωρ, νηστεύοντες καὶ θρηνοῦντες καὶ προσευχόμενοι. » (Φιλοσ. Δοκ. Γ. Γ. Κ. Τυπάλδου σελ. 217-227.) Ἀλλὰ περὶ τῶν τέκνων αὐτῶν οὐδὲν λέγεται· ὅθεν δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ νηπιοβαπτισμὸς παρήχθη ὑπὸ ἐθνικῶν, ὡς πολλαὶ ἄλλαι συνήθειαι, ὡς ἡ προσκύνησις τῶν ὁμοιωμάτων, αἱ ἑορταὶ εἰς τιμὴν διακεκριμένων ἡρώων, αἱ πομπώδεις πανηγύρεις λαμπαδοφορούντων, παρθένοι ἑστιάδες, ἄγαμοι ἱεροφάνται, καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ὅτι ὁ νηπιοβαπτισμὸς ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν καλητέρων Χριστιανῶν τῶν πρώτων αἰώνων ἐν τῇ Χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ ἀποδεικνύεται σαφῶς ἐκ τῆς ἱστορίας. Εἰς τὰς λεγομένας διαταγὰς τῶν Ἀποστόλων εὑρίσκομεν τὸ ἀκόλουθον. « Βαπτίζετε δὲ ὑμῶν καὶ τὰ νήπια καὶ ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Θεοῦ. Ἄφετε γάρ, φη-

σί, τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά.» (Διατ. τῶν Ἀποστόλων βιβλ. ς'. κεφ. ιέ.)

Ἂν καὶ δὲν θεωρῶ αὐτὰς ὡς ἐκ τῶν Ἀποστόλων, ἀλλὰ ὡς γεγραμμέναι κατὰ τὰς πρώτας περιόδους, τὴν τρίτην ἴσως ἑκατονταέτηρίδα, δεικνύουσιν ὁποία ἦτον ἡ δεσπόζουσα τότε περὶ τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ γνώμη.

Ὁρίζονται καὶ ἄλλα τινὰ εἰς τὰς διατάξεις ταύτας, τὰ ὁποῖα οὐδεμία ἐκκλησία τηρεῖ τὴν σήμερον, ἀλλὰ τὰ ὁποῖα εὐκόλως δύναταί τις νὰ ἀνιχνεύσῃ εἰς Ἰουδαϊκὰς παραδόσεις καὶ προλήψεις, ὡς τὴν τήρησιν τοῦ Σαββάτυ καθὼς καὶ τῆς Κυριακῆς· ἀλλὰ τοῦτο δὲν συμβαίνει εἰς τὸν νηπιοβαπτισμόν.

Κατὰ τὴν τρίτην ἑκατονταετηρίδα ὁ νηπιοβαπτισμὸς ἦτο τόσον γενικὸς ἐν τῇ Περσικῇ ἐκκλησίᾳ, ὥστε ὁ Μάνης μετεχειρίσθη αὐτὸ ὡς ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ φυσικῆς πονηρίας. (Νεανδ ἱστ. Τόμ· ά. σελ. 314) « Ἐρωτῶ λοιπὸν, λέγει αὐτὸς, πᾶσα ἁμαρτία εἶναι ἐν ἔργῳ ἁμαρτία; διατί δὲ λαμβάνει τις τὸν δι' ὕδατος καθαρισμὸν πρὶν ἢ πράξῃ ἔργον ἁμαρτωλόν; διότι καθ' ἑαυτὸ θεωρούμενον (τὸ παιδίον) οὐδὲν ἔγκλημα ἔπραξεν; ἐὰν δὲ μὴ ὑποπέσαν εἰς ἁμάρτημα πρέπει ὅμως καὶ οὕτω νὰ καθαρισθῇ, τότε διὰ τῆς πράξεως αὐτῆς μαρτυρῦσιν αὐτοὶ εἰς ἑαυτοὺς ὅτι παράγονται ἀπὸ κακὴν ῥίζαν.» (Νεανδ. ἱστ. Τόμ. ά. σελ. 498.)

Περὶ τὰ μέσα τῆς τρίτης ἑκατονταετηρίδος ὁ νηπιοβαπτισμὸς ἦτο γενικὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς βορείου Ἀφρικῆς, ὡς ἀποδεικνύεται ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῇ ἀναφυέντος ζητήματος, ἂν πρέπῃ τὸ νήπιον νὰ βαπτισθῇ ὀκταήμερον, ὡς ἦτο ἡ τελετὴ τῆς περιτομῆς· ὁ χωρεπίσκοπος Φίδος ἀπεφήνατο ὅτι πρέπει νὰ βαπτισθῇ τὴν ὀγδόην ἡμέραν, καὶ

ἐπρότεινε τὸ ζήτημα εἰς σύνοδον συνελθοῦσαν ἐν Καρθαγένῃ τὸ 252—3· καὶ ὁ Κυπριανὸς ἐξ ὀνόματος ἑξήκοντα ἓξ ἐπισκόπων ἀπεκρίθη, καὶ εἰς τὴν ἀπόκρισιν αὐτοῦ λέγει, « Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν βλέπει εἰς πρόσωπον ἀνθρώπου, δὲν βλέπει καὶ εἰς ἡλικίαν, προσφέρων ἑαυτὸν ὡς πατέρα μὲ τὴν αὐτὴν ἐλευθερίαν εἰς ὅλους, διὰ νὰ κατασταθῶσιν ἄξιοι τοῦ νὰ λάβωσι τὴν οὐράνιον χάριν· ὡς πρὸς δὲ τὸ ῥηθὲν παρα σοῦ ὅτι τὸ βρέφος, κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς γεννήσεως αὐτοῦ, δὲν εἶναι καθαρὸν εἰς τὴν ἀφὴν, καὶ ὅτι πᾶς ἐξ ἡμῶν ἤθελεν ἀποφεύγει τὸ νὰ φιλῇ τοιοῦτον ὄν, καὶ τοῦτο αὐτὸ ἀκόμη κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην δὲν ἔπρεπε νὰ παρουσιάσῃ κώλυμα εἰς τὴν ἐπίχυσιν τῆς οὐρανίου χάριτος», δηλαδὴ τὸν ἀδελφικὸν ἀσπασμὸν τὸν διδόμενον εἰς τοὺς νεωστὶ βαπτιζομένους. (Νεανδρ. ἱστορία. Τόμ. α΄. σελ 313—314.) Δὲν ἦτον ὁ λόγος περὶ τοῦ ἂν νήπιον πρέπῃ νὰ βαπτίζηται, ἀλλὰ ἐὰν τὴν ὀγδόην ἡμέραν ἢ πρότερον, « ἐπειδὴ ὑμεῖς κρίνετε, ὅτι δὲν πρέπει νὰ βαπτίζωνται ἐντὸς δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς γεννήσεως αὐτῶν, καὶ ὅτι ὁ κανὼν τῆς περιτομῆς πρέπει νὰ τηρῆται, δηλαδὴ μηδεὶς νὰ βαπτίζηται ἢ ἁγιάζηται πρὸ τῆς ὀγδόης ἡμέρας ἀπὸ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ, ὅλοι ἐν τῇ συνόδῳ εἴμεθα διαφόρου γνώμης περὶ τούτου. » (Ὅρα Dr. Woods' works vol. III p. 404.)

Ὁ Ὠριγένης ὁ περὶ τὰ τέλη τῆς δευτέρας ἑκατονταετηρίδος μετὰ Χριστὸν καὶ τὸ ἥμισυ τῆς τρίτης ἀκμάσας (ἐγεννήθη τὸ 185, περίπου 85 ἔτη μετὰ τοὺς Ἀποστόλους, καὶ ἀπέθανε τὸ 254) κηρύττει τὸν νηπιοβαπτισμὸν ὡς ἀρξάμενον ἀπὸ τοὺς Ἀποστολικοὺς χρόνους καὶ διαταχθέντα παρ᾽ αὐτῶν « Κατὰ τὸ ἔθιμον τῆς

ἐκκλησίας τὸ βάπτισμα ἐδόθη καὶ εἰς τὰ νήπια» (ὁμιλ. 8η εἰς Λευΐτ. κεφ. 12.) «Δι' αὐτὴν τὴν αἰτίαν ἡ ἐκκλησία παρέλαβε διαταγὴν παρὰ τῶν Ἀποστόλων νὰ δίδῃ τὸ βάπτισμα καὶ εἰς νήπια.» (Ὠριγ. ὑπομ. εἰς τὴν πρὸς Ῥωμ. τόμ. ιέ. βιβλ. 5. σελ. 264 ἐκδ. Wurceburg, 1794. ὅρα καὶ Νεανδ. τομ. 1. σελ. 313—314.)

Ὁ Τερτουλλιανὸς γεννηθεὶς ἐν Καρχηδόνι περὶ τὰ μέσα τῆς δευτέρας ἑκατονταετηρίδος, ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ περὶ βαπτισμοῦ, (De baptismo cap. XVIII) συμβουλεύει ἀναβολὴν τοῦ βαπτίσματος ἰδίως τῶν παιδίων· «cunctatio baptismi utilior est, praecipue tamen circa parvulos·» ἀλλ' αὕτη ἡ συμβουλὴ δεικνύει, ὅτι ὁ βαπτισμὸς τῶν νηπίων ἦτο κοινός.

Ὁ Εἰρηναῖος, μαθητὴς τοῦ Πολυκάρπου Σμύρνης, ὁμιλῶν περὶ τοῦ Χριστοῦ, λέγει, «ἦλθε διὰ νὰ λυτρώσῃ πάντας δι' αὐτοῦ· πάντας τοὺς δι' αὐτοῦ ἀναγεννηθέντας ἐν τῷ Θεῷ, βρέφη, νήπια, παῖδας, νέους καὶ γέροντας.» (Εἰρηναῖος βιβλ. β'. κεφ. 22. § 4. ὅρα καὶ Νεανδ. ἱστορ. σελ. 311.) Αἱ λέξεις ἀναγεννηθέντας ἐν τῷ Θεῷ, («renascuntur in Deum») σημαίνουσι κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἀρίστων Κριτικῶν, βαπτισθέντας ἐν Θεῷ.

Ἐδυνάμην νὰ ἀναφέρω καὶ ἕτερα χωρία ἀπὸ ἄλλους ἀρχαίους Πατέρας, Ἀνατολικούς τε καὶ Δυτικούς, περὶ τούτου τοῦ ἀντικειμένου, ἀλλ' ἀρκοῦσι τὰ ἀναφερθέντα πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι ὁ νηπιοβαπτισμὸς ἦτο γενικὸς ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ ἐντὸς τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα ἐτῶν μετὰ τοὺς Ἀποστόλους. Καὶ ἡ συνήθεια αὕτη κάπου ἔλαβεν ἀρχήν, καὶ ἀπό τινα εἰσήχθη· δὲν δύναται νὰ ἀναχθῇ εἰς τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια, διότι ἐκεῖ ἐβάπτιζον μόνον ἐφήβους, καὶ τούτους μετὰ ἐνιαύσιον διδασκαλίαν

καὶ δοκιμασίαν ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀναχθῇ ἢ εἴς τινα Ἰυδαϊκὴν συνήθειαν ἢ ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Χριςὸν καὶ τοὺς Ἀποςόλυς αὐτοῦ. Οἱ Ἰυδαῖοι Ῥαββῖνοι ὁμοφώνως βεβαιοῦσιν ὅτι τὸ βάπτισμα τῶν προσηλύτων ἐτελεῖτο ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων πάντοτε ἀπὸ Μωϋσέως μέχρι τῶν ἡμερῶν αὐτῶν· (Woods's Works. vol. III. p. 347.) Ἡμεῖς ἐξεύρομεν ὅτι τοὺς προσηλύτους περιέτεμνον, διότι τοῦτο ἦτο προςεταγμένον παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ἀδύνατον δὲ δὲν εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον εἶναι πιθανώτερον ὅτι τὸ ὑπὸ τῶν Ῥαββίνων περὶ τούτου βεβαιούμενον εἶναι ἀληθινὸν, διότι ὁ νόμος προσέταττε διαφόρους βαπτισμοὺς, ῥαντισμοὺς καὶ πλυσίματα διὰ καθαρισμὸν, καὶ πάντας τοὺς ἐθνικοὺς ἐθεώρουν ἀκαθάρτους, ὡς δηλοῦται ἐκ τοῦ ὁράματος τοῦ Πέτρου, καὶ ἐκ τοῦ λόγου αὐτοῦ πρὸς τὸν Κορνήλιον καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ· «Ὑμεῖς ἐπίστασθε ὡς ἀθέμιτόν ἐστιν ἀνδρὶ Ἰουδαίῳ κολλᾶσθαι ἢ προσέρχεσθαι ἀλλοφύλῳ. Καὶ ἐμοὶ ὁ Θεὸς ἔδειξε μηδένα κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν ἄνθρωπον. (Πραξ. ι. 28.)

Καὶ ἐὰν, καθὰ βεβαιοῦσιν οἱ ῥαββῖνοι, οἱ προσερχόμενοι εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν ἐκκλησίαν προσήλυτοι οὐ μόνον περιετέμνοντο, ἀλλὰ καὶ ἐβαπτίζοντο, κατὰ τυπικὸν καθαρισμὸν, εὐκόλως δυνάμεθα ἐκ τούτου νὰ ἐννοήσωμεν διατί ὁ Σωτὴρ ἡμῶν εἶπε, «πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη (κάμετε μαθητὰς καὶ προσηλύτους εἰς τὴν πίςιν) βαπτίζοντες αὐτοὺς κτλ.» ὡς ἐὰν ἦτο πρᾶγμα γνωστὸν εἰς αὐτούς. Καὶ ἐπειδὴ οὐδὲν περὶ περιτομῆς ἐλάλησεν, ἐνοεῖτο ὅτι ἦτο κατηργημένη, ἢ παραμερισμένη ὡς μὴ ἀναγκαία τοῦ λοιποῦ. Καὶ οἱ Ἀπόστολοι, ὄντες καὶ αὐτοὶ Ἰουδαῖοι, ἐνόυν φυσικῶς ὅτι τοῦτο ἐφηρμόζετο οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς πιστοὺς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν, ὡς ἦσαν

δὲ διδαγμένοι περὶ τῆς περιτομῆς τῶν προσηλύτων καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῇ καὶ περὶ τῆς κοινωνίας, τοῦ Χριστιανικοῦ Πάσχα, καθ' ἣν παρήγγειλε νὰ φάγωσιν ἄρτον καὶ νὰ πίωσιν οἶνον εἰς ἀνάμνησιν τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν εἶπε τίποτε περὶ τοῦ πασχαλικοῦ ἀμνοῦ.

Ἐὰν δὲ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν δὲν ἐννόει νὰ βαπτίζωσιν οἱ πιστοὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, ἔπρεπε βεβαίως νὰ τὸ ἀπαγορεύσῃ, διότι ὁ νόμος ἀπήτει παρὰ τοῦ προσερχομένου εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν πίςιν, οὐχὶ μόνον αὐτὸς νὰ περιτέμνηται ἀλλὰ καὶ πᾶν ἀρσενικὸν αὐτῷ τέκνον νὰ περιτέμνηται, καὶ οὕτω νὰ εἰσάγωνται εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ.

Καὶ μίαν ἀπόδειξιν, ὅτι ἐνόουν τὸ βάπτισμα ὡς μυσταγωγίαν διὰ τοὺς πιστεύοντας καὶ διὰ τὰ τέκνα αὐτῶν ὑπὸ τὴν Χριστιανικὴν οἰκονομίαν, ὡς τὴν περιτομὴν ὑπὸ τὴν Ἰουδαϊκήν, καὶ ὡς οἱ Ῥαββῖνοι βεβαιοῦσι περὶ τοῦ βαπτίσματος, εὑρίσκομεν εἰς τὸ ῥητόν μας; Ἡ Λυδία ἐπίστευσε. — Δὲν λέγεται τίποτε περὶ οὐδενὸς ἄλλου πιστεύσαντος ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς. Αὐτὴ ἐπίστευσε καὶ ἐβαπτίσθη καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς, καὶ ἔπειτα εἶπεν, «Εἰ κεκρίκατέ με πιστὴν τῷ Κυρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου μείνατε», οὐδὲν δὲ εἶπε περὶ οὐδενὸς ἄλλου πιστοῦ ἢ πιστῆς (Πραξ. ις'. 15).

Τοιουτοτρόπως ὁ δεσμοφύλαξ ἐβαπτίσθη αὐτὸς καὶ οἱ αὐτῷ πάντες παραχρῆμα. (Πραξ. ις'. 33) Καὶ ἔπειτα λέγει, «Καὶ ἠγαλλιάσατο πανοικὶ πεπιςευκὼς τῷ Θεῷ,» αὐτὸς δηλαδὴ μόνος πεπιστευκὼς ἠγαλλιάσθη μεθ' ὅλης τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ· ὡσαύτως ὁ Παῦλος λέγει πρὸς τοὺς Κορινθίους· «ἐβάπτισα δὲ τὸν Στεφανᾶ οἶκον.» (α. Κορ. α. 16.) Παράβαλε πρὸς Κολοσ. β'. 24. καὶ Γαλ. γ'. 28.

Ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ παραδείγματα ταῦτα τῆς Λυδίας καὶ τοῦ οἴκου αὐτῆς, τοῦ δεσμοφύλακος καὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ τοῦ οἴκου τοῦ Στεφανᾶ· γινώσκων ὅτι ὁ νηπιοβαπτισμὸς ἐσυνειθίζετο γενικῶς ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ περὶ τὰ ἑκατὸν ἢ ἑκατὸν πεντήκοντα ἔτη ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῶν Ἀποστόλων· γνωρίζων ὅτι ἡ συνήθεια αὕτη δὲν δύναται νὰ ἀναχθῇ εἰς τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια, ἢ εἰς οὐδεμίαν ἄλλην τελετὴν τῶν ἐθνικῶν· ἐξεύρων ὅτι εἷς τῶν νουνεχεστέρων Ἑλλήνων πατέρων, γεννηθεὶς περὶ τὸ ὀγδοηκοστὸν πέμπτον ἔτος ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῶν Ἀποςόλων ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ ὡς διατεταγμένου ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων νὰ βαπτίζωσι τὰ παιδία των· γνωρίζων ὅτι ἐν τῇ Ἰουδαϊκῇ ἐκκλησίᾳ ἐνηργοῦντο διάφοροι βαπτισμοὶ, ἐντεταλμένοι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ὡς σύμβολα καθαρισμοῦ, καὶ ὅτι, κατὰ τὴν ἀναντίῤῥητον παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις μαρτυρίαν τῶν Ῥαββίνων αὐτῶν, οἱ προσερχόμενοι τὸ πάλαι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, οὐχὶ μόνον περιετέμνοντο, ἀλλὰ καὶ ἐβαπτίζοντο· θεωρῶν ὅτι ὅτε ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἀπέστειλε τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς νὰ κηρύττωσι τὸ εὐαγγέλιον εἰς πάντα τὰ ἔθνη, νὰ κάμνωσιν αὐτὰ μαθητὰς ἢ προσηλύτους, προσέθηκε βαπτίζοντες αὐτοὺς, μηδὲν εἰπὼν ἢ ὁρίσας περὶ τοῦ τρόπου αὐτοῦ, ὡς ἤδη γνωστοῦ παρ' αὐτοῖς καὶ βασιζομένου εἰς γνωστὴν συνήθειαν, προσθέσας μόνον τὸ πρότερον μνημονευθὲν « εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· » θεωρῶν, λέγω, ὅλα ταῦτα δὲν δύναμαι νὰ ἀμφιβάλλω ὅτι ὁ νηπιοβαπτισμὸς ἐνοεῖτο ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ὡς περιεχόμενος εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Σωτῆρος τὴν λέγουσαν νὰ μαθητεύωσι πάντα τὰ ἔθνη, καὶ νὰ βαπτίζωσιν αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου

Πνεύματος. Δὲν ἦτο τίποτε νεοφανὲς εἰς αὐτὸ ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐκτανθῇ εἰς πάντα τὰ ἔθνη, καὶ νὰ ἦναι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ζῶντος Θεοῦ, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅπερ ἕως τότε ῥητῶς δὲν εἶχε μνημονευθῇ.

Ὅτε ὁ Θεὸς διέθετο διαθήκην μετὰ τοῦ Ἀβραάμ, ἡ διαθήκη ἦτο μετ' αὐτοῦ καὶ μετὰ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ, πᾶν ἄῤῥεν ἀπὸ ὀκτὼ ἡμερῶν καὶ ἄνω ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ περιετμήθη· αὕτη ἦτο πρᾶξις τοῦ ἰδίου Ἀβραὰμ καὶ οὐχὶ τῶν ἀνθρώπων αὐτοῦ, νὰ τοὺς ἀφοσιώσῃ εἰς τὸν Θεόν, καὶ νὰ τοὺς ἑνώσῃ μὲ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ· οὗτοι δὲ ἀφοῦ ἐνηλικιωθέντες ἔλαβον τελείαν νόησιν, καὶ ἐπίςευσαν, δὲν περιετμήθησαν ἐκ νέου· οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ γονεῖς βαπτίζουσι τὰ παιδία αὐτῶν, καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη ὅταν ταῦτα φθάσωσιν εἰς ἡλικίαν τελείας γνώσεως νὰ ἀναβαπτισθῶσιν. — «Ἐὰν πιςεύσωσι σωθήσονται.»

Νομίζουσί τινες ὅτι τὸ νήπιον διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀναγεννᾶται καὶ σώζεται· ἀλλὰ δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὡσαύτως, ὅτι τὸ λούσιμον εὐθὺς μετὰ τὴν φυσικὴν γέννησιν τοῦ βρέφους δίδει εἰς αὐτὸ ζωήν, καὶ ὅτι εἶναι ἡ αἰτία τῆς ζωῆς αὐτοῦ· ἐνῷ πάντες γινώσκομεν ὅτι τὸ παιδίον λούεται ἀφοῦ γεννηθῇ, καὶ διὰ τῶν κραυγῶν αὐτοῦ δεικνύει ὅτι ζῇ, καὶ ὅτι τὸ λούσιμον δὲν δίδει ποσῶς τὴν ζωήν.

Οὕτω καὶ τὸ διὰ τοῦ βαπτίσματος λούσιμον νηπίου τε καὶ ἐνήλικος οὐδέποτε ἔδωκε πνευματικὴν ζωὴν οὐδὲ ἀνεγέννησέ τινα ἄνδρα ἢ γυναῖκα ἢ νήπιον πλέον ἢ ἡ περιτομή· καὶ ἡ ἐλπὶς τῆς αἰωνίου ζωῆς διὰ τῆς τελετῆς μόνον τοῦ βαπτίσματος εἶναι ἐλπὶς ἀβάσιμος. Εἶναι ὅμως ἀναγκαιότατον διὰ τὸ παιδίον, ὡς πρᾶξις τῶν γονέων, φερόντων αὐτὸ εἰς συγκοινωνίαν μετὰ τῆς ἐκκλησίας

τοῦ ζῶντος Θεοῦ, ὅπου μέλλει ν' ἀκούσῃ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ἥτις πιστευομένη φέρει τὴν σωτηρίαν· «ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, ἡ δὲ ἀκουὴ διὰ ῥήματος Θεοῦ.» «Ὁ πιςεύσας σωθήσεται.»

Οἱ εὐσεβεῖς γονεῖς οἱ πιστεύοντες εἰς τοῦτο τὸ δόγμα, θεωροῦσιν ὡς μέγα προνόμιον νὰ καθιερῶσι τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ βαπτίσματος, οὕτως ἐγγυώμενοι δημοσίως, τρόπον τινὰ, ὅτι θέλουσιν ἐκτρέφει αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου· θεωροῦσιν ὡσαύτως ἐπωφελέστατον εἰς αὐτὰ νὰ εἰσαγάγωσιν αὐτὰ εἰς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ φέρωσιν αὐτὰ εἰς τὴν ἐξωτέραν αὐλὴν τοῦ ναοῦ ἐπ' ἐλπίδι ὅτι θέλουσιν εἰσέλθει τέλος πάντων εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων μετὰ πίστεως εἰς τὴν μεσιτείαν, καὶ ἀξιομισθίαν, καὶ τὸ αἷμα τοῦ Μεγάλου Ἀρχιερέως, ὅστις εἶπεν, «Ἄφετε τὰ παιδία ἐλθεῖν πρός με.» Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Ε'.

ΚΑΙ ΠΡΩΤΗ

ΠΕΡΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ.

ΘΕΟΣ Ο ΜΟΝΟΣ ΝΟΜΟΘΕΤΗΣ.

Ἰακώβ. δ'. 12.

«Εἷς ἐστιν ὁ νομοθέτης, ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι.»

Εἰς πᾶσαν ἔννομον πολιτείαν ὑπάρχουσι τρία σώματα, Νομοθετικόν, Δικαστικόν, καὶ Ἐκτελεστικόν. Τὰ τρία ταῦτα δύνανται νὰ ἦναι χωριστὰ ἢ ἡνωμένα ὁμοῦ εἰς ἕνα ἄνθρωπον.

Δύναται ἅπας ὁ λαὸς νὰ συνέλθῃ καὶ νὰ θεσπίσῃ νόμους δι' ἑαυτόν, ἢ νὰ ἐκλέγῃ ἀντιπροσώπους, καὶ εἰς αὐτοὺς ν' ἀναθέτῃ τὴν νομοθετικὴν δύναμιν, ἢ νὰ δέχηται τὰ θεσπίσματα ἑνὸς ἀνθρώπου, καὶ νὰ διορίζῃ δικαστὰς μὲν πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν Νόμων, ἐκτελεστὰς δὲ τῶν νομίμων ἀποφάσεων.

Μεγάλοι νομοθέται ὑπῆρξαν τὸ πάλαι, ὁ Μίνως ἐν Κρήτῃ, ὁ Λυκοῦργος ἐν Σπάρτῃ, ὁ Σόλων ἐν Ἀθήναις, καὶ ὁ Νουμᾶς ἐν Ῥώμῃ.

Καλεῖται καὶ ὁ Μωϋσῆς νομοθέτης, καίτοι μόνον λαβὼν τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ἔγραψεν ἐπὶ λιθίνων

πλακῶν, καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν διὰ τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. Ὁ Θεὸς λοιπὸν καὶ οὐχὶ ὁ Μωϋσῆς ἦτον ὁ Νομοθέτης.

Τῶν νόμων τούτων οἱ μέν εἰσι πολιτικοί, οἱ δὲ θρησκευτικοί. Εἰς τὴν θρησκείαν νομοθέτης εἶναι μόνος ὁ Θεός, ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξουσίαν τήν τε νομοθετικήν, καὶ τὴν δικαστικήν, καὶ τὴν ἐκτελεστικήν. Ἐν μὲν ταῖς πολιτικαῖς ὑποθέσεσι νομοθετοῦσιν ἄνθρωποι, ἐν ταῖς θρησκευτικαῖς ὅμως ϐδέποτε· καὶ ἐν αὐταῖς δὲ ταῖς πολιτικαῖς, οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουσιν οὐδὲν δικαίωμα νὰ θεσμοθετῶσί τι ἀντιϐαῖνον εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ.

Ἐν τῇ θρησκείᾳ εἰς πάντα ὅσα ἀφορῶσι τὴν συνήδεισιν καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, εἰς ὅλας αὐτῶν τὰς σχέσεις πρὸς τὸν Δημιουργὸν αὐτῶν, δὲν εἶναι, οὐδὲ δύναται νὰ ἦναι εἰμὴ εἷς ὁ Νομοθέτης. « Εἷς ὁ νομοθέτης ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι. »

Ἐν τῇ θρησκείᾳ οὐδεὶς ἄνθρωπος, οὐδὲν σῶμα ἢ ἄθροισμα ἀνθρώπων, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ νομοθετῇ, οὐδ' ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τῆς οἰκουμένης, οὐδ' ὅλοι οἱ ἅγιοι καὶ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν ἡνωμένοι δύνανται νὰ ἔχωσι δικαίωμα νὰ νομοθετῶσιν ἐν τῇ θρησκείᾳ.

Α'. Διότι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουσι τὴν ἀναγκαίαν σοφίαν εἰς τὸ νομοθετεῖν· ὅπου δὲ ἐπεχείρησαν νὰ κάμωσι τοῦτο ἡ ἀνικανότης αὐτῶν ἐφάνη ἀπὸ τὰ σφάλματα, εἰς ἃ γενικῶς ὑπέπεσαν.

Διὰ νὰ συνταχθῇ ἓν σύνταγμα ἢ μικρὸν σύστημα νόμων διὰ μικράν τινα κοινωνίαν, ὅπου μόνον πρόκειται περὶ τῶν δικαιωμάτων τϐ λαϐ εἰς τὰς πρὸς ἀλλήλϐς ἢ πρὸς τὸν Βασιλέα ἢ τὴν Κυϐέρνησιν σχέσεις αὐτῶν πόση σοφία ἀπαιτεῖται· πόσα σφάλματα μετέπειτα ἀναφαίνονται, καὶ ἀναγκάζονται ἢ νὰ διορθώσωσιν, ἢ ὅλως νὰ μεταϐάλωσιν αὐτά.

Τίς δὲ ἔχει σοφίαν ἱκανὴν νὰ νομοθετῇ περὶ τῶν ψυχῶν τῶν ἀνθρώπων εἰς τὰς πρὸς τὸν πλάστην αὐτῶν καὶ τὴν αἰωνιότητα σχέσεις αὐτῶν;

Β'. Καὶ ἂν εἶχον σοφίαν ἱκανήν, δικαίωμα ὅμως δὲν ἔχουσι τοῦ νομοθετεῖν· ἐπειδὴ εἶναι ἀδελφοὶ καὶ οὐχὶ ὑπεύθυνοι πρὸς ἀλλήλους ἀλλὰ πρὸς τὸν Θεὸν μόνον. Αἱ ἐντολαὶ αὐτῶν δὲν ἔχουσιν οὐδεμίαν ἰσχὺν πρὸς ἄλλους, ἐὰν μὴ ἦναι τεθεμελιωμέναι εἰς λόγον, καὶ περὶ τούτου πρέπει ἕκαστος νὰ κρίνῃ δι' ἑαυτόν, καὶ ὅλοι νὰ ὑποτάσσωνται ἀλλήλοις κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Χριστοῦ.

Ἐὰν μύριοι Ἀμερικανοὶ ἢ δεκάκις ἑκατομμύρια αὐτῶν συνέλθωσι καὶ συντάξωσι κανόνας ὀλίγους ἢ πολλοὺς περὶ τῆς ὑποθέσεως τῆς θρησκείας, καὶ προσκαλέσωσιν ὅλα τὰ ἄλλα ἔθνη νὰ δέχωνται τοὺς κανόνας τούτους ὡς ὀρθοδόξους, καὶ ὑποχρεωτικοὺς εἰς πάντας, τὰ ἄλλα ἔθνη τάχα ἤθελον ὑπακούσει; καὶ ἐὰν τοῦτο ἐποίουν οἱ Ἄγγλοι, ἢ οἱ Γάλλοι, ἢ οἱ Ἰταλοί, ἢ οἱ Ἕλληνες, ἢ οἱ Κινέζοι, ὁ ἐπίλοιπος κόσμος ἤθελε τάχα δεχθῇ τοὺς κανόνας αὐτῶν; Βεβαίως ὄχι!

Γ'. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπηγόρευσε τοῦτο λέγων· «Ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε Ῥαββί, εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ καθηγητής, ὁ Χριστός· πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε· καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς· εἷς γάρ ἐστιν ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί· εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστιν ὁ καθηγητής, ὁ Χριστός» (Ματθ. κγ'. 8—10.) Καί, «οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν· οὐχ οὕτω δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν». (Μάρκ. ι. 42—43.) Καὶ οὕτως εὑρίσκομεν ὅτι οἱ Ἀπόστολοι οὐδέποτε διέταττον, εἰμὴ ὅτε παρήγγελλόν τι ὡς

ἐκ Θεοῦ· ἀλλὰ παρεκάλουν καὶ παρήνουν. Λέγει ὁ Πέτρος· « Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ὁ συμπρεσβύτερος καὶ μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀνακαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός· ποιμάνατε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τοῦ Θεοῦ ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαςῶς, ἀλλ' ἑκουσίως· μηδὲ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως· μηδ' ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου, καὶ φανερωθέντος τοῦ ἀρχιποίμενος κομιεῖσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον. » (Α'. Πέτρ. ε'. 1—4.) Λέγει δὲ καὶ ὁ Παῦλος πρὸς τοὺς Ῥωμαίους· « Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ κ. λ. » (Ῥωμ. ιβ'. 1.) καὶ πρὸς τοὺς Κορινθίους· « Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κ.λ. » (Α'. Κορ. α'. 10.) Παρομοίως καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἐπιστολὰς αὐτοῦ. Ἡ πρώτη σύνοδος ὡσαύτως, τὴν ὁποίαν γνωρίζομεν, ἡ συνελθοῦσα εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ συνισταμένη ὑπὸ Ἀποστόλων καὶ πρεσβυτέρων καὶ ἀδελφῶν, δὲν προσέταξε τὰς ἐκκλησίας, εἰς τὰς ὁποίας ἔγραψε τὴν ἐπιςολὴν αὐτῆς, ἀλλὰ μόνον ἔδωκε τὴν γνώμην αὐτῆς. Ἡ ἐπιςολὴ αὕτη ὁλόκληρος εὑρίσκεται εἰς τὸ δέκατον πέμπτον κεφάλαιον τῶν Πράξεων τῶν Ἀποςόλων στιχ. 23—29. Εἶναι δὲ ἡ ἑξῆς· « Οἱ Ἀπόςολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῖς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς, τοῖς ἐξ ἐθνῶν χαίρειν ..... Ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδὸν, ἐκλεξαμένοις ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς .... Ἔδοξε γὰρ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος πλὴν τῶν ἐπάναγκες τούτων, ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων, καὶ αἵματος, καὶ πνικτοῦ, καὶ πορνίας, ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς εὖ πράξετε. ἔῤῥωσθε. »

Ἐν τῇ συνόδῳ ἐκείνῃ ἦσαν ὁ Πέτρος, ὁ Παῦλος, καὶ ὁ Ἰάκωβος, καὶ ὅμως δὲν προσέταξαν, ἀλλὰ ἡνώθησαν μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ πάντων τῶν ἀδελφῶν εἰς τὸ νὰ δώσωσι τὴν γνώμην αὐτῶν διὰ τὴν ὁδηγίαν τῶν ἐξ ἐθνῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, οἵτινες ἐγνώριζον πιθανὸν ὀλιγώτερον περὶ τῶν θείων Γραφῶν, παρ' ὅσον ἐγνώριζον ἐκεῖνοι.

Δ'. Αἱ ὁδηγίαι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ὅτε ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην νὰ κηρύττωσι τὸ Εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει ἀποδεικνύουσι τὸ αὐτό. «Πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν.» (Ματθ. κή. 19, 20). Τὸ ἔργον αὐτῶν ἦτο νὰ διδάσκωσι τοὺς ἀνθρώπους νὰ τηρῶσιν ὅσα ὁ Χριστὸς ἐνετείλατο, καὶ οὐδὲν πλέον· καὶ ὅταν ἔκαμον τοῦτο, τὸ ἔργον αὐτῶν ἐτελείωσε. Δὲν παρηγγέλθησαν νὰ νομοθετήσωσιν, ἀλλὰ νὰ κηρύττωσι παραγγελίαν ἐκ Θεοῦ· τὸ προοίμιον ὅλων τῶν διδασκαλιῶν αὐτῶν ὤφειλε νὰ ἦναι, Τάδε λέγει Κύριος.

Ε'. Οὕτως οἱ ἀληθεῖς Προφῆται τοῦ Κυρίου ἀπεστέλλοντο τὸ πάλαι εἰς τὸν λαὸν λέγοντες, Τάδε λέγει Κύριος· καὶ οὕτω πρέπει νὰ ἔλθῃ πᾶς τις ὅστις κηρύττει τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. Διὰ νὰ ἀποδείξωσι δὲ ὅτι ἡ ἀγγελία αὐτῶν δὲν ἦτο ἰδία αὐτῶν οὐδὲ ἐξ ἀνθρώπων ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἔλαβον δύναμιν νὰ θαυματουργῶσιν. Οἱ δὲ ψευδοπροφῆται ἤρχοντο μὲ τοὺς ἰδίους αὐτῶν λόγους, καὶ ὀνείρατα, ὡς βλέπομεν ἐν Ἱερεμίᾳ κγ'. 16—32.

ΣΤ'. Πρόσθεσις εἰς ὅ,τι ὁ Θεὸς ἐνετείλατο ἢ ἀφαίρεσις ἀπ' αὐτοῦ ἀπαγορεύεται. «Δὲν θέλετε προσθέσει εἰς τὸν

λόγον, τὸν ὁποῖον ἐγὼ σᾶς προστάζω, οὐδὲ θέλετε ἀφαιρέσει ἀπ' αὐτοῦ.» (Δευτερ. δ'. 2, ιβ'. 32. καὶ Ἀποκάλ. κβ'. 18. 19).

Ζ'. Τὸ προσθέτειν τι εἰς ὅ,τι ἐνετείλατο ὁ Θεὸς ἢ ἀφαιρεῖν ἐξ αὐτοῦ, εἶναι τρόπον τινὰ ἐξελέγχειν τὸν μέγαν νομοθέτην ὡς ἀτελῆ, ἐνῷ πᾶν τὸ ἐκ χειρὸς τῦ Θεοῦ ἐξερχόμενον εἶναι λίαν καλόν. Τὸ νὰ νομίζῃ τις ὅτι δύναται διὰ προσθήκης ἢ δι' ἀφαιρέσεως νὰ βελτιώσῃ αὐτὸ, εἶναι τόσον ἠλίθιον, ὅσον τὸ νὰ νομίζῃ ὅτι δύναται νὰ προσθέσῃ ὡραιότητα εἰς τὸ ῥόδον ἢ φῶς εἰς τὸν ἥλιον. Τοὐναντίον πᾶν ἀνθρώπινον εἶναι ἀτελὲς, εἴτε εἶναι ἔργον ἑνὸς ἀνθρώπου, ἢ ὁλοκλήρου ἔθνους, ἢ ὁλοκλήρου ἐκκλησίας, εἴτε Ἰουδαϊκῆς, εἴτε Χριστιανικῆς. Οἱ Ἰουδαῖοι μὴ εὐχαριστούμενοι εἰς τὸν ἁπλοῦν Λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς ὅ,τι ἐνετείλατο αὐτὸς, προσέθηκαν εἰς αὐτὸν τὰς παραδόσεις τῶν πατέρων αὐτῶν καὶ τὰ ἐντάλματα τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ τάχα διὰ τοῦτο ἐβελτιώθη ἡ θρησκεία αὐτῶν; Οὐδόλως. Καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησῦς Χριστὸς κατέκρινεν αὐτοὺς αὐστηρῶς διὰ τοῦτο λέγων, «Μάτην δὲ σέβονταί με διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων· ἀφέντες γὰρ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, ἀκυροῦντες τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ τῇ παραδόσει ὑμῶν, ᾗ παρεδώκατε.» (Μαρκ. ζ'. 7, 8, 13. καὶ Ματθ. ιέ. 2. 6. 9.) Καὶ περὶ αὐτῶν εἶπε, «Καλῶς προεφήτευσεν Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, ὡς γέγραπται· «Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χείλεσι μὲ τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόῤῥω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ.» (Μαρκ. ζ'. 6.)

Εἷς ὁ νομοθέτης, ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι, καὶ οὐδεμία ἐκκλησία εἴτε Ἰουδαϊκὴ εἴτε Χριστιανικὴ ἔχει τὸ δικαίωμα, καὶ οὐδέποτε εἶχε τὸ δικαίωμα, νὰ νο-

μοθετῇ περὶ τῆς θρησκείας, ἢ νὰ ἀλλάξῃ ἢ τροπολογήσῃ τὸ ἐλάχιστον, τὸ ὁποῖον ἐντετείλατο ὁ Θεός.

Ἐνταῦθα πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν περὶ δύο ῥητῶν τῆς θείας Γραφῆς, τὰ ὁποῖα ἔφερόν τινας καὶ εὐσεβεῖς ἀνθρώπους νὰ πιστεύσωσι τάχα ὅτι ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἔδωκεν ἐξουσίαν εἰς τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ νὰ νομοθετῶσι περὶ τῆς θρησκείας. Τὰ ῥητὰ δὲ ταῦτα εὑρίσκονται εἰς τὸ κατὰ Ματθ. ιη'. 18, 20. Τὸ πρῶτον εἶναι τὸ ἑξῆς· «Ἀμὴν λέγω ἡμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ.» Ἀλλὰ τῦτο οὐδόλως ἀπέβλεπε εἰς τὸ νομοθετεῖν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ εἰς τὰ καθήκοντα τῆς ἐκκλησίας κατὰ ἀδελφοῦ παραβαίνοντός τινα γνωστὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ· τοῦτο δὲ εἶναι φανερὸν ἐκ τοῦ προηγουμένου. «Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου· ἐὰν σοῦ ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σȣ· ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἕνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν ςαθῇ πᾶν ῥῆμα· ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔςω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ.» Ἂν ἀδελφός τις ἡμάρτανε κατά τινος ἄλλου, καὶ δὲν ἤθελε νὰ μετανοήσῃ ἐξελεγχόμενος ὑπὸ τοῦ προσβληθέντος ἀδελφοῦ καὶ ὑπ' ἄλλων, τοὺς ὁποίȣς παρελάμβανε μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ τέλος ὑπὸ ὁλοκλήρου τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἕνεκα τούτου ἀφωρίζετο καὶ ἀπεβάλλετο, τοῦτο ἤθελε δεθῇ ἐν τῷ οὐρανῷ, ἤτοι ἐπικυρωθῇ. Εἰς ὅλα ταῦτα δὲν ὑπάρχει νομοθεσία ἐκτὸς ἐκείνȣ,

ὅπερ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς διέταξε περὶ τοῦ τρόπε τοῦ φέρεσθαι κατὰ τοῦ ἁμαρτάνοντος ἀδελφοῦ· καὶ ἡ πρᾶξις τῆς ἐκκλησίας ἐν τοιαύτῃ περιστάσει εἶναι μόνον ἐφαρμογὴ τοῦ κανόνος ἢ θεσπίσματος αὐτοῦ· ἐφαρμογὴ τοῦ κανόνος ἢ τοῦ νόμου ὑπὸ τϐ μόνου νομοθέτϐ νομοθετηθέντος· εἰς τοῦτο δὲν ὑπάρχει περισσοτέρα νομοθεσία, παρ᾽ὅση ὑπάρχει ἐν τῇ δίκῃ καὶ καταδίκῃ τινὸς ἐν τῷ δικαστηρίῳ κατὰ γνωστοὺς νόμους.

Τὸ δὲ δεύτερον ῥητὸν ἀκολϐθεῖ ἀμέσως τὸ πρῶτον ὡς ἑξῆς·

« Πάλιν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος, οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· οὗ γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν. »

Τοῦτο δὲ ἔλεγε περὶ συνάξεως διὰ προσευχὴν καὶ οὐχὶ διὰ νομοθεσίαν. « Ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος, οὗ ἐὰν αἰτήσωνται », οὐχὶ νομοθετήσωσιν ἢ πράξωσι, « καὶ γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ Πατρός μου », οὐχὶ ἐπικυρωθήσεται. Δὲν πρόκειται ὁ λόγος οὐδόλως περὶ νομοθεσίας· καὶ μένει ἀληθὲς, καὶ θέλει μένει διὰ παντὸς ἀληθές, ὅτι « Εἷς ἐστιν ὁ νομοθέτης » εἰς τὴν θρησκείαν, « ὁ Θεός, ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπωλέσαι. »

Ἐκ τῶν εἰρημένων βλέπομεν Πρῶτον τὴν πλάνην καὶ τὴν ἀσέβειαν τῆς ἐν Ῥώμῃ Παπικῆς ἐκκλησίας, ἥτις ἀποςέλλει τὰς ἑαυτῆς νομοθετικὰς πράξεις, ὡς κανόνα διὰ τὸν λαὸν ἀντὶ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ· ἥτις προσθέτει εἰς τὸν λόγον τοῦτον, καὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ ἀφαιρεῖ κατὰ θέλησιν, καὶ τιμωρεῖ τοὺς ἐν τῇ κοινωνίᾳ αὐτῆς μὴ ὑπακούοντας εἰς

τὰς προσταγὰς αὐτῆς. Τοσοῦτον δὲ ἐπροχώρησεν εἰς τὴν τόλμην, ὥστε καὶ νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν Δευτέραν ἐντολὴν τῦ Δεκαλόγου, φέρουσα ὡς λόγον τοῦτο, ὅτι δὲν εἶναι ἀναγκαία, καὶ ὅτι περιέχεται ἐν τῇ πρώτῃ· ὡς ἂν ἔλεγεν ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶχεν ἱκανὴν σοφίαν νὰ νομοθετῇ, καὶ ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ῥώμης ἔχει ἱκανὴν σοφίαν νὰ διορθόνῃ ὅ,τι ὁ Θεὸς προσέταξε. Διήρεσε προσέτι τὴν δεκάτην ἐντολὴν εἰς δύο, ὥστε ὁ Δεκάλογος οὕτω τροποποιημένος νὰ φαίνηται εἰς τὸν κόσμον ὡς ἐντελής. Εἰς δὲ τὸν κοινὸν λαὸν ἀπαγορεύει τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ εἰς γλῶσσαν καταληπτὴν εἰς αὐτόν, ὥςε δὲν ἔχωσι τὰ μέσα νὰ μάθωσι τί προσέταξεν ὁ Θεός· καὶ ἐὰν δὲ ἐπιτρέπῃ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ, ἀπαιτεῖ νὰ συνοδεύηται μὲ σχόλια καὶ ἀπομνημονεύματα, ὡς ἂν ἄνθρωποι ἠδύναντο νὰ ὁμιλῶσι σαφέστερα καὶ καλήτερα παρὰ τὸν Θεόν, τὸν πλάσαντα τὸν ἄνθρωπον, καὶ δόντα εἰς αὐτὸν τὴν δύναμιν τοῦ λαλεῖν, καὶ μεταδίδειν πρὸς ἄλλους τὰς ἐννοίας αὐτοῦ· ἀφήρεσε πρὸς τούτοις ἀπὸ τὸν λαὸν τὸν οἶνον ἐν τῇ κοινωνίᾳ, τοῦ ὁποίου ὁ Σωτὴρ ἡμῶν προσέταξεν εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτῦ νὰ μεταλάβωσι πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τοῦ χυθέντος διὰ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, ὡς ἂν ἤξευρεν αὐτὴ καλήτερα παρὰ τὸν Χριστὸν πῶς καὶ κατὰ τίνα τρόπον πρέπει νὰ δίδηται ἡ κοινωνία, καὶ οὕτω μετέβαλε τὴν νομοθεσίαν τοῦ Χριστοῦ.

Δεύτερον βλέπομεν τὴν πλάνην ὅλων ἐκείνων τῶν ἐκκλησιῶν, αἵτινες παραδέχονται ὡς θεσπίσματα τὰ νομοθετήματα καὶ ἐντάλματα τῶν ἀνθρώπων.

Μία ἢ πολλαὶ ἐκκλησίαι συνελθοῦσαι ἢ δι' ἀντιπροσώπων δύνανται νὰ ςείλωσι πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν τὴν συμβυλὴν, καὶ τὴν γνώμην αὐτῶν, ὡς ἔκαμεν ἡ πρώτη ἐν

Ἱεροσολύμοις σύνοδος συνισταμένη ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀδελφῶν. Δύνανται ν' ἀναφέρωσι πρὸς ὑποστήριξιν τῆς συμβουλῆς καὶ τῆς γνώμης αὐτῶν τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, λέγοντες, Τάδε λέγει ὁ Κύριος, καὶ οὕτως ἀποδεικνύοντες τί πρέπει νὰ πράττωσι καὶ τί νὰ πιστεύωσιν. Ἀλλὰ δὲν ἔχουσιν οὐδεμίαν ἐξουσίαν νὰ λέγωσι, Διατάσσομεν, προστάσσωμεν, νομοθετοῦμεν· ἐπειδὴ «Εἷς ἐστὶν ὁ νομοθέτης, ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι.»

ΟΜΙΛΙΑ ΣΤ'.

ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΠΕΡΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ.

ΘΕΟΣ Ο ΜΟΝΟΣ ΝΟΜΟΘΕΤΗΣ.

Ἰακώβου δ'. 12.

«Εἷς ἐστιν ὁ Νομοθέτης, ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι.»

Τὴν μὲν παρελθοῦσαν Κυριακὴν ἀπέδειξα ὅτι ἐν τῇ θρησκείᾳ οὐδεὶς ἄνθρωπος, οὐδὲν σῶμα ἢ ἄθροισμα ἀνθρώπων ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ νομοθετῇ· ἐπειδὴ α') οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουσι τὴν ἀναγκαίαν σοφίαν εἰς τὸ νομοθετεῖν περὶ τῶν ψυχῶν τῶν ἀνθρώπων εἰς τὰς πρὸς τὸν πλάστην αὐτῶν καὶ τὴν αἰωνιότητα σχέσεις αὐτῶν· β') ἐπειδὴ εἶναι ἀδελφοὶ καὶ οὐχὶ ὑπεύθυνοι πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ πρὸς τὸν Θεὸν μόνον· γ') ἐπειδὴ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπηγόρευσε τοῦτο· δ') ἐπειδὴ εἰς τὰς ὁδηγίας αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἀποστόλους αὐτοῦ, ὅτε ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην νὰ κηρύττωσι τὸ Εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει, δὲν ὑπάρχει τι, οὐδὲ μνεία γίνεται περὶ νομοθεσίας· ε') ἐπειδὴ οἱ ἀληθεῖς προφῆται τοῦ Κυρίου πάντοτε ἔφερον τὰς ἀγγελίας αὐτῶν ὡς ἐκ Θεοῦ, λέγοντες, Τάδε λέγει Κύριος· ς') ἐπειδὴ πρόσθεσις εἰς

ὅ,τι ἐνετείλατο ὁ Θεὸς, ἡ ἀφαίρεσις ἀπ' αὐτοῦ ἀπαγορεύεται ὑπ' αὐτοῦ· ζ') ἐπειδὴ ὅ,τι ἐξέρχεται ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι λίαν καλὸν, καὶ δὲν δύναται νὰ βελτιωθῇ ὑπὸ ἀνθρώπων. Ἐκ τούτων ὅλων εἶναι φανερὸν ὅτι πᾶσα ἀνθρωπίνη νομοθεσία ἐν τῇ θρησκείᾳ πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς οὐδεμιᾶς ἀξίας, καὶ ἀποῤῥιπτέα, καὶ ὅτι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ὡς περιέχεται ἐν ταῖς Γραφαῖς τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας Διαθήκης, εἶναι ὁ μόνος κανὼν τῆς πίστεως καὶ τῶν πράξεων.

Τώρα δὲ παρατηρῶ ὅτι οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ οὕτως ἐπρέσβευον, καὶ ὅτι ἐπὶ τριακοσίων ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα ἀπὸ Χριστοῦ δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ σύμβολον τῆς πίςεως οὐδὲ κανόνες, εἰμὴ οἱ εὑρισκόμενοι ἐν τῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ. Οἱ λεγόμενοι ἀποστολικοὶ κανόνες δὲν ἦσαν γνωστοὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἕως περίπου τοῦ ε. αἰῶνος μετὰ Χριςὸν, καὶ εἶναι φανερὸν ὅτι δὲν εἶναι ὑπὸ τῶν Ἀποςόλων, ἐπειδὴ περιέχουσι πράγματα τὰ ὁποῖα ἐκανονίσθησαν μετὰ τριακόσια καὶ ἐπέκεινα ἔτη ἀπὸ Χριστοῦ· παραδείγματος χάριν, ἡ ἀπαγόρευσις νὰ τηρῶσι τὸ πάσχα « πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας μετὰ Ἰουδαίων », ἥτις διετάχθη ὑπὸ τῆς πρώτης ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικῆς Συνόδου, τὸ ἔτος 325 Μ. Χ. (ὅρα Ἀποστολ. Καν. ζ.) Τὸ αὐτὸ δύναμαι νὰ εἴπω περὶ τῶν διαταγῶν τῶν Ἀποστόλων εἰς ὀκτὼ βιβλία, ὑπαινιτομένων παρὰ τοῦ Εὐσεβίου ὡς νόθων· καὶ πάντα τὰ νομοθετήματα τῶν Αὐτοκρατόρων, καὶ τῶν Παπῶν, καὶ τῶν Πατριαρχῶν, καὶ τῶν οἰκουμενικῶν Συνόδων δὲν δύνανται νὰ ἦναι δεκτὰ ὑπὸ τῶν Χριςιανῶν ἐν γένει· ἔγειναν δὲ δεκτὰ ὑπὸ πολλῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἐν τῇ Δύσει μόνον διότι ἠναγκάσθησαν ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν νὰ τὰ δεχθῶσι. Μένει δὲ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ὡς μόνος ὁδηγὸς

εἰς τὴν θρησκείαν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Ἐκ τέτε μόνου πρέπει νὰ μάθωμεν ποίους νόμους ἐθέσπισεν ὁ Θεός, καὶ αὐτοὺς τούτους ἐν τῇ θρησκείᾳ ὀφείλομεν νὰ δεχώμεθα καὶ νὰ ὑπακέωμεν. Ὁ λόγος οὗτος εἶναι τὸ θρησκευτικὸν σύνταγμα δοθὲν ὑπ' αὐτοῦ τῦ Θεοῦ εἰς ὅλες τὲς ἐν τῷ κόσμῳ ὑπηκόες αὐτοῦ· καὶ ὅταν ὅλοι δεχθῶσι τὸν λόγον τοῦτον, τότε εἶναι ἐλπὶς νὰ γείνῃ μία ποίμνη, καθὼς εἶναι εἷς ποιμήν. Τὸ σύνταγμα τῦτο πολλοὶ ὑπηγοὶ κατὰ διαφόρες αἰῶνας παρέβησαν, τινὲς καὶ ἀπέβαλον αὐτό, καὶ ὅμως διαμένει ἔχον πλήρη ἰσχὺν ἐκτός τινων μερῶν αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα κατηργήθησαν ὑπ' αὐτῦ τῦ νομοθέτε. Οἱ νόμοι οἱ περιεχόμενοι ἐν τῷ Λόγῳ τῦ Θεῦ εἶναι διάφοροι, οἱ μὲν πολιτικοί, οἱ δὲ θρησκευτικοί, καὶ ἄλλοι ἠθικοί· ἐκ τέτων τινὲς μὲν ἐδόθησαν εἰς ἰδιαίτερα ἄτομα, καὶ ἀπέβλεπον αὐτὲς μόνον, ὡς παραδείγματος χάριν ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ φαγεῖν ἐκ τοῦ καρποῦ ἑνὸς δένδρου· ἄλλοι δὲ ἐδόθησαν εἰς ἰδιαίτερον λαόν, καὶ εἰς ἰδιαιτέρας περιστάσεις, καὶ δι' ἰδιαίτερον σκοπόν, καὶ ἀπέβλεπον αὐτοὺς μόνον· παραδείγματος χάριν, οἱ νόμοι περὶ θυσιῶν, περὶ ζώων καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων, περὶ τῆς Λευϊτικῆς Ἱερωσύνης, περὶ τῆς περιτομῆς καὶ διαφόρων ἑορτῶν· καὶ ἄλλοι τέλος ἐδόθησαν εἰς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος. Καὶ οἱ μὲν κατηργήθησαν, ὡς εἴρηται, ὑπ' αὐτῦ τοῦ Νομοθέτε, οἱ δὲ εἶχον πλήρη ἰσχὺν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, καὶ θέλουσι διατελεῖ ἰσχύοντες πληρέςατα μέχρι συντελείας τῦ αἰῶνος· π. χ. οἱ νόμοι περὶ τοῦ γάμου, περὶ τῆς ἡμέρας τῆς ἀναπαύσεως, οἵτινες ἐδόθησαν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐν τῷ Παραδείσῳ, οἵτινες οὐδέποτε κατηργήθησαν, καὶ οὐδέποτε θέλουσι καταργηθῇ· οὕτω καὶ ὁ νόμος ὁ δοθεὶς εἰς τὸν Νῶε περὶ φόνου, καὶ αἱ δέκα ἐντολαὶ τοῦ Δεκαλόγου, ἐν τῷ ὁποίῳ εὑρίσκεται

καὶ ἐπανάληψις περὶ τῆς ἡμέρας τῆς ἀναπαύσεως.

Ἀνέφερον τὸν περὶ τοῦ γάμου νόμον τὸν δοθέντα ἐν τῷ Παραδείσῳ. Ὅτε ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν Ἀδὰμ εἶπεν; « οὐ καλὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον· ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτόν . . . . καὶ ἔλαβε μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ . . . καὶ ᾠκοδόμησεν αὐτὴν εἰς γυναῖκα. » (Γεν. β'. 18—22.) Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς, « αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν, καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς. » (Γεν. ά. 27—28.) Τὴν αὐτὴν ἐντολὴν ἐπανέλαβεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Νῶε καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ κόσμου διὰ τοῦ κατακλυσμοῦ. (Γεν. θ'. 7.) Καὶ συμφώνως μὲ τὸν νόμον τοῦτον εὑρίσκομεν ὅτι οἱ ἁγιώτεροι τῶν ἀνθρώπων τὸ πάλαι, οἷον ὁ Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ, Ἰακὼβ, Ἰωσὴφ, Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν ἦσαν νενυμφευμένοι· καὶ ὅτε ὁ Θεὸς ἔδωκε τὸν νόμον εἰς τὸν Μωϋσῆν διὰ τοὺς Ἰσραηλίτας, ἔδωκεν ἰδιαιτέρας ὁδηγίας περὶ τοῦ γάμȣ τῶν ἱερέων καὶ τοῦ λαοῦ ἐν γένει, ἐπικυρώσας οὕτως ἐκ νέου τὸν νόμον, τὸν ὁποῖον ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀδὰμ καταρχὰς ἐν τῇ Ἐδὲμ, καὶ εἰς τὸν Νῶε καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ μετὰ τὸν κατακλυσμόν. Οὕτως εὑρίσκομεν ὅτι οἱ Ἅγιοι ἄνθρωποι ἀπὸ τοῦ καιροῦ τοῦ Μωϋσέως ἕως τῆς ἐλεύσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἦσαν νενυμφευμένοι, οἷον Σαμουὴλ, Βοὸζ, Δαβὶδ, Ἡσαΐας, Ἰεζεκιήλ. κ.τ.λ. Δὲν εὑρίσκεται οὐδαμοῦ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ οὐδ' ἐλάχιστον ἴχνος ἀκυρώσεως τοῦ νόμου τούτου τοῦ γάμου. Καὶ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἐκύρωσε τὸν νόμον τοῦτον διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ τε καὶ τῆς μητρὸς καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς γάμον ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, καὶ διὰ τοῦ πρώτου αὐτοῦ θαύματος ἐτίμησε τὴν πρώτην θεσμοθεσίαν τοῦ Θεοῦ δοθεῖσαν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Οἱ Ἀπόστολοι, τοὺς ὁποίους ἀπέστειλεν αὐτὸς νὰ κηρύττωσι τὸ εὐαγγέλιον, ἦσαν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, νενυμ-

φευμένοι, καὶ διέταξε νὰ ἦναι ὁ ἐπίσκοπος μιᾶς γυναικὸς ἀνήρ. « Δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα. » (Α΄. Τιμ. γ΄. 2, καὶ πρὸς Τίτον ά. 6.) Οὕτως ἐν τῷ Ἰεζεκιὴλ οἱ ἱερεῖς διετάχθησαν νὰ λαμβάνωσι τὰς γυναῖκας αὐτῶν ἀπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν. « Θέλουσι λαμβάνει παρθένον ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ οἴκου Ἰσραὴλ, ἢ χήραν χηρεύουσαν ἱερέως. » (Ἰεζεκ. μδ΄. 22.) Καὶ ὁ Παῦλος, ὅστις ἦτο πιθανὸν ὁ μόνος τῶν Ἀποστόλων, ἐκτὸς τοῦ Βαρνάβα, ἀνύμφευτος, εἶπε, « Τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι. » (Ἑβ. ιγ΄. 4.) ὅτι αὐτὸς καὶ ὁ Βαρνάβας ἦσαν οἱ μόνοι Ἀπόστολοι μὴ νενυμφευμένοι εἶναι φανερὸν ἐξ ὅσων λέγει ἐν τῇ πρώτῃ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ αὐτοῦ. « Μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν » (οὐχὶ ἀδελφὴν παρθένον, ἀλλ' ἀδελφὴν γυναῖκα,) « ὡς καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου καὶ Κηφᾶς; » (Α΄. Κορ. θ΄. 5.) Σημειωτέον δὲ ὅτι ἂν οἱ Ἀπόστολοι περιέφερον μεθ' ἑαυτῶν γυναῖκας εἴτε παρθένους, εἴτε μή. μὴ οὔσας νομίμους συζύγους αὐτῶν, ἤθελον εἶσθαι τὸ γενικὸν σκάνδαλον καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς εἰδωλολάτρας.

Καὶ οὐδαμοῦ ἐν τῇ Νέᾳ Διαθήκῃ εὑρίσκομεν κατηργημένον τὸν περὶ γάμου νόμον. Αἱ μόναι ῥήσεις, τὰς ὁποίας δύναταί τις νὰ ἐκλάβῃ ὡς κατάργησιν, εὑρίσκονται ἐν τῷ κατὰ Μάτθαῖον εὐαγγελίῳ ιθ΄. 12, καὶ ἐν τῷ ζ΄. κεφαλαίῳ τῆς πρώτης πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς τοῦ Παύλου. Μέγα μέρος τοῦ τελευταίου τούτου ὁ Παῦλος δὲν εἶπε κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Κυρίου, « Τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐ κατ' ἐπιταγήν. » (Α΄. Κορ. ζ΄. 6). Τοῦτο ἀποβλέπει εἰς ὅ,τι ἔγραψεν ἀπὸ τοῦ πρώτου στίχου μέχρι τοῦ ἐννάτου. Καὶ πάλιν ἐν τῷ δωδεκάτῳ στίχῳ λέγει. « Τοῖς δὲ λοιποῖς ἐγὼ λέγω, οὐχ ὁ Κύριος. » Καὶ τοῦτο

ἀνθρώπων ὀνομάζεται ἐν τῇ Θείᾳ Γραφῇ ἀποστασία. «Τὸ δὲ πνεῦμα ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνης καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, κωλυόντων γαμεῖν, κλ.» (Α'. Τιμ. δ'. 13.) Ὁ γάμος πρῶτον ἀπηγορεύθη ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν. Οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον τὰς παρθένους ἑστιάδας, καὶ εἰς τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια ὁ ἱεροφάντης ὤφειλε νὰ ἦναι ἄγαμος. Οἱ Μανιχαῖοι ἐδίδασκον ὅτι διὰ νά γείνῃ τις ἅγιος δὲν πρέπει νὰ νυμφευθῇ· καὶ ἐκ τῶν εἰδωλολατρῶν τῆς Κίνας καὶ τὴν σήμερον εἶναι πολλοί, οἵτινες ζῶσι θρησκευτικῶς ἐν ἀγαμίᾳ. Τὸ σύστημα τοῦτο δὲν ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν πρώτων Χριστιανῶν, ἀλλ' εἰσήχθη πρωΐμως εἰς τὰς ἐκκλησίας, καὶ ταχέως ἐξηπλώθη κατὰ τὸν τρίτον καὶ τέταρτον αἰῶνα μετὰ Χριστόν. Ἀπὸ καιρῶν ἀρχαίων ὑπάρχουσι δύο αἱρέσεις ἀνθρώπων πολὺ διαφέρουσαι ἀλλήλων κατὰ τὰς γνώμας αὐτῶν, καὶ ἀμφότεραι ἐπίσης μακρὰν ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν. Μεταξὺ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὀνομάζονται Στωϊκοὶ καὶ Ἐπικούριοι· ἐν δὲ διαφόροις ἔθνεσι καὶ διαφόροις θρησκείαις ἐλάμβανον μὲν καὶ διάφορα ὀνόματα, αἱ ἀρχαὶ ὅμως αὐτῶν ἦσαν αἱ αὐταί· οἱ μὲν στοχάζονται ὅτι εἶναι χρέος αὐτῶν νὰ κηρύξωσιν αἰώνιον πόλεμον κατὰ τῶν σωμάτων αὐτῶν, ὡς ἂν αὐτὰ τὰ σώματα αὐτῶν ἦσαν ἔργον τινὸς πονηροῦ πνεύματος, καὶ νὰ ἀποσβέσωσι πᾶσαν ἐπιθυμίαν καὶ πᾶσαν ὄρεξιν, τὰς ὁποίας ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς πρὸς καλὸν σκοπὸν, καὶ ὅτι τὸ νὰ τρώγῃ τις ὅταν πεινᾷ, καὶ νὰ πίνῃ ὅταν διψᾷ, εἶναι σχεδὸν ἀνταρσία κατὰ τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἐνέδυσε τὴν γῆν μὲ καλλονὴν, καὶ κάμνει αὐτὴν νὰ φέρῃ καρποὺς ἐν ἀφθονίᾳ πρὸς χρῆσιν τῶν τε ἀνθρώπων καὶ τῶν ζώων,

καὶ ὅστις εἶπε πρὸς τὸν ἄνθρωπον· «Ἰδοὺ σᾶς ἔδωκα πάντα χόρτον, καὶ πᾶν δένδρον πρὸς τροφήν,» (Γεν. ά. 29.) «Καὶ πᾶν κινούμενον, τὸ ὁποῖον ζῇ, θέλει εἶσθαι εἰς σᾶς πρὸς τροφὴν, ὡς τὸν χλωρὸν χόρτον ἔδωκα τὰ πάντα εἰς ἐσᾶς.» (Γεν. θ'. 3·) Οἱ δὲ τοὐναντίον στοχάζονται ὅτι πᾶσα ἐπιθυμία καὶ πᾶσα ὄρεξις πρέπει νὰ εὐχαριστῆται, καὶ ὅτι οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ ζῶσιν ὡς τὰ ζῶα τοῦ ἀγροῦ ἄνευ ὁδηγίας τοῦ λόγου ἢ τῆς θείας ἀποκαλύψεως, ἄνευ τινὸς ἠθικοῦ νόμου ἢ θείου· αἱ ἀρχαὶ ὅμως ἀμφοτέρων εἶναι ἐσφαλμέναι, καὶ δὲν δύνανται νὰ εὐδαιμονῶσιν οἱ πρεσβεύοντες αὐτὰς, οὔτε μόνοι ὄντες, οὔτε ἐν τῇ κοινωνίᾳ· οἱ μὲν γίνονται γαστρίμαργοι καὶ οἰνοπόται, οἱ δὲ ἰσχναίνουσι τὰ σώματα αὐτῶν διὰ τῶν νηστειῶν, ἕωσοῦ καθίστανται ἀνεπιτήδεια νὰ δουλεύωσι τὸν Θεὸν, ἢ νὰ ὠφελῶσι τὸν πλησίον· ἐκεῖνοι μὲν καταστρέφουσι τὴν ζωὴν αὐτῶν παραδιδόμενοι εἰς τὴν λαιμαργίαν καὶ μέθην, οὗτοι δὲ μὴ θέλοντες νὰ γευθῶσι τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ἔδωκεν ὁ Θεὸς πρὸς τροφὴν αὐτῶν, ὥςε νὰ δύνωνται νὰ ἐργάζωνται καὶ νὰ γείνωσιν ὠφέλιμοι εἰς τοὺς ὁμοίους αὐτῶν· καὶ ἀμφότεροι εἶναι αὐτόχειρες· οἱ μὲν εὐχαριστοῦντες ὅλα τὰ πάθη αὐτῶν ζῶσιν ἐν πορνείᾳ καὶ μοιχείᾳ, καὶ καταστρέφουσιν οὐχὶ μόνον τὴν ἰδίαν αὐτῶν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ καταςαίνουσι τὴν κοινωνίαν, ἐν ᾗ ζῶσιν. ἀθλίαν· εἶναι χειρότεροι τοῦ λοιμοῦ, καὶ ὁ θάνατος καὶ ἡ ἀπώλεια ἀκολουθοῦσι τὰ ἴχνη αὐτῶν· οἱ δὲ ἄλλοι ἀποβάλλουσιν ὅ,τι ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς διὰ τὴν εὐδαιμονίαν αὐτῶν ἐν τῇ ἐπὶ τῆς γῆς παροικίᾳ, καὶ προσπαθοῦσι νὰ ςαματήσωσι τὸν τροχὸν τῆς φύσεως· οὐδέτεροι αὐτῶν ἀκολουθοῦσι τὴν ὁδὸν, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ὁ πλάστης αὐτῶν ἐνομοθέτησε. Αὐτὸς μᾶς ἔδωκεν ὀρέξεις καὶ ἀφθονίαν πρὸς εὐχα-

ρίστησιν αὐτῶν, ἀλλ' ἐνταυτῷ ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς λογικὸν καὶ μᾶς προστάζει νὰ ἤμεθα ἐγκρατεῖς· ἔτι δὲ προσέταξεν ἡμᾶς νὰ ἤμεθα καθαροὶ τὴν καρδίαν καὶ νὰ μὴ μολύνωμεν τὰ σώματα ἡμῶν, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται ναὸς αὐτοῦ. (Α'. Κορ. γ'. 17, καὶ ς'. 19.) Καὶ ἐνῷ ἔπλασε βοηθὸν διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐν τῇ σοφῇ αὐτοῦ νομοθεσίᾳ κηρύττει, ὅτι ὁ γάμος εἶναι τίμιος ἐν πᾶσιν, κηρύττει ὡσαύτως ὅτι οἱ παραβαίνοντες τὴν νομοθεσίαν αὐτοῦ καὶ ζῶντες ἐν πορνείᾳ καὶ μοιχείᾳ, ἀσελγείᾳ, καὶ ἀκαθαρσίᾳ, δὲν θέλουσι κληρονομήσει τὴν Βασιλείαν αὐτοῦ. «Τοῦτο γάρ ἐστε γινώσκοντες ὅτι πᾶς πόρνος ἢ ἀκάθαρτος ἢ πλεονέκτης, ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ.» (Ἐφεσ. Ε' 3—6.) «Μὴ πλανᾶσθε, οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι, οὔτε μοιχοί, οὔτε μαλακοί, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε κλέπται, οὔτε πλεονέκται, οὔτε μέθυσοι, οὔτε λοίδοροι, οὐχ ἅρπαγες βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσωσιν.» (Α' Κορινθ. ς'. 9.—10. Ἰδὲ καὶ Ἀποκάλυψιν κά. 8.) Εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου πάντες ὅσοι ζῶσι κατὰ τὴν νομοθεσίαν τοῦ Θεοῦ εἰς νόμιμον γάμον καὶ περιπατοῦσιν ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, καὶ φυλάττουσι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, λαμβάνουσιν ἀπ' αὐτοῦ εὐλογίαν, εἶναι καλήτερα μέλη τῆς κοινωνίας καὶ εὐδαιμονέστεροι, παρ' ὅσον εἶναι μόνοι· ἐνῷ ὅσοι ζῶσιν ἐν πορνείᾳ καὶ μοιχείᾳ καὶ ἄλλαις ἁμαρτίαις καὶ ἀκαθαρσίαις γίνονται ἀχρεῖοι κατὰ τὸν ἠθικὸν χαρακτῆρα, εἶναι κατάρα ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἐν ᾗ ζῶσι, καὶ ἡ κατάρα τȣ̃ Θεȣ̃ μένει καὶ θέλει μένει ἐπ' αὐτοὺς αἰωνίως. «Εἷς ἐστιν ὁ νομοθέτης ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι», καὶ ἂς μὴ φαντασθῇ τις ὅτι θέλει ἀποφύγει τὴν τιμωρίαν καὶ τὴν ἀπώλειαν, ἂν παραβῇ τὴν νομοθεσίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἂς μὴ φαντασθῇ

τις ὅτι δύναται νὰ βελτιώσῃ τὴν νομοθεσίαν ταύτην, ἢ ὅτι εἶναι ἁγιώτερος, διότι ζῇ μοναχός, ἢ ὅτι εἶναι μᾶλλον εὐπρόσδεκτος εἰς τὸν Θεὸν τὸν πλάστην καὶ τὸν μόνον Νομοθέτην, ὅστις εἶπεν, «Οὐκ ἔστι καλὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον,» καὶ ἔπλασε βοηθὸν δι' αὐτόν· ὃ οὖν ἐνομοθέτησεν ὁ Θεὸς ἄνθρωπος ἂς μὴ ἀθετήσῃ, καὶ ὃ συνέζευξεν ὁ Θεὸς ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. «Εἷς ἐστιν ὁ νομοθέτης, ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι.» Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Ζ'.

ΚΑΙ ΤΡΙΤΗ

ΠΕΡΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ.

ΘΕΟΣ Ο ΜΟΝΟΣ ΝΟΜΟΘΕΤΗΣ.

Ἰακώβ. δ'. 12.

«Εἷς ἐστιν ὁ νομοθέτης, ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι.»

Τὰς δύο παρελθούσας Κυριακάς, ἀπέδειξα ὅτι ἐν τῇ θρησκείᾳ ὁ Θεὸς εἶναι ὁ μόνος Νομοθέτης, καὶ ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ θρησκευτικὸν σύνταγμα, ἡ μόνη νομοθεσία, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐξετάζοντες τὸν λόγον τοῦτον εὑρίσκομεν ὅτι οὔτε ὁ Μωϋσῆς, οὔτε τις τῶν Προφητῶν, οὔτε τις τῶν Ἀποστόλων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπεχείρησε νὰ νομοθετῇ ὡς ἐξ ἑαυτοῦ οὔτε ἀντεποιεῖτο τὸ δικαίωμα τοῦ νομοθετεῖν· εὑρίσκομεν δὲ ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς κατέκρινεν αὐστηρότατα καὶ σαφέστατα τοὺς διδάσκοντας διδασκαλίας παραγγελίας ἀνθρώπων. Ἀφοῦ λοιπὸν παραδεχόμεθα ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ μόνος νομοθέτης καὶ ὅτι ἡ θεία Γραφὴ περιέχει τὴν μόνην νομοθεσίαν, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, τὸ θρησκευτικὸν σύνταγμα ὅλων τῶν ἐθνῶν, δυνάμεθα νὰ ἐρωτήσωμεν, Τίνες οἱ νό-

μιμοι ἑρμηνευταὶ τοῦ συντάγματος τούτου καὶ τῆς νομοθεσίας τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δοθείσης; ἐν περιπτώσει ἀμφιβολίας ἀπὸ ποῖον πρέπει νὰ ζητήσωμεν τὴν ἀληθῆ ἐξήγησιν; Τοῦτο πολλάκις ἐσυζητήθη, καὶ ἐδόθησαν διάφοροι ἀποκρίσεις ὑπὸ διαφόρων ἀνθρώπων διαφόρων ἐκκλησιῶν. Καὶ περὶ τούτου θέλω ὁμιλήσει σήμερον, καὶ ἐπικαλοῦμαι τὴν ὑμετέραν προσοχήν. Εἴθε δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ εἰς ὀρθὴν κρίσιν.

Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ συντάγματος τοῦ Ἑλληνικοῦ τὸ 1843—44 εἰς τὴν γενικὴν Συνέλευσιν τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους, ἐνθυμοῦμαι ὅτι ὁ τότε πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου Κλονάρης ἔν τινι περιστάσει εἶπεν ὅτι μόνος ὁ νομοθέτης δύναται νὰ ἐξηγῇ τὸν νόμον· οὐδεὶς ἄλλος· ὅτι οὐδεὶς ἄλλος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐξηγήσῃ αὐτόν· καὶ τοῦτο μοὶ φαίνεται ὀρθόν· ἐπειδὴ ἂν οἱ δικασταὶ ἠδύναντο νὰ ἑρμηνεύωσι τὸν νόμον κατὰ θέλησιν, ἠδύναντο νὰ στρεβλόνωσιν αὐτὸν πρὸς ἰδιαίτερον σκοπόν, καὶ ἑρμηνεύωσιν αὐτὸν εἰς τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ ὑπηρετῇ τὰ ἴδια αὐτῶν συμφέροντα. Τὴν λεκτικὴν ἐξήγησιν δύνανται νὰ κάμνωσιν. Ἀλλ' ὅταν πρόκηται λόγος περὶ δυσκολίας ἢ ἀμφιβολίας, ὡς πρὸς τὸ τίς ἦτον ὁ σκοπὸς τοῦ Νομοθέτου, πρέπει νὰ ζητήσωμεν τὴν λύσιν αὐτῆς ἀπ' αὐτὸν τὸν Νομοθέτην, ἢ τὸ νομοθετικὸν σῶμα· ἐκτὸς ἐὰν ὁ Νομοθέτης ἢ τὸ νομοθετικὸν σῶμα διώρισεν ἄλλον τινὰ ὡς ἑρμηνευτὴν τοῦ νόμου, καθὼς εἰς τὰς Ὁμοσπόνδους Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, ἐν περιπτώσει τινὸς δυσκολίας ἢ ἀμφιβολίας περὶ τοῦ συντάγματος ἢ τῆς νομοθεσίας ὑπάρχει ἀνώτατον δικαστήριον διωρισμένον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται αὕτη, καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ δικαστηρίου τούτου ὅλοι εἶναι ὑπόχρεοι κατ' ἀμοιβαίαν συνθή-

κὴν νὰ ἀποδέχωνται. Ἀλλὰ τάχα ὁ Θεὸς ὁ μόνος νομοθέτης διώρισε τοιοῦτον δικαστήριον ἢ νομοθετικὸν σῶμα, εἰς τὸ ὁποῖον δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν δυσκολίας ἢ ἀμφιβολίας περὶ τοῦ θρησκευτικοῦ συντάγματος, καὶ τῶν νόμων τοὺς ὁποίους ἔδωκεν; Οἱ Λατῖνοι λέγουσι ναί! Τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Πάππα τῆς Ῥώμης. Τοῦτο ὅμως ἐγὼ ἀρνοῦμαι· ἐπειδὴ δὲν εὑρίσκω τοιοῦτόν τι ἐν τῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ πολλὰς ἄλλας αἰτίας, τὰς ὁποίας εἶναι περιττὸν ν' ἀναφέρω. Ἄλλοι νομίζουσιν ἢ πιστεύουσιν ὅτι αἱ Οἰκουμενικαὶ σύνοδοι διωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς ἑρμηνείαν τοῦ θρησκευτικοῦ συντάγματος καὶ πρὸς λύσιν ὅλων τῶν θρησκευτικῶν δυσκολιῶν· ἀλλὰ διωρίσθησαν τάχα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἑρμηνευταὶ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, ἢ ἑρμηνευταὶ τῆς νομοθεσίας αὐτοῦ; οὐδὲν τοιοῦτον εὑρίσκω ἐν τῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ.

Συνηθροίσθησαν ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, διὰ τῆς διαταγῆς τῶν αὐτοκρατόρων, καὶ πολλάκις ἔδιδον τὴν ψῆφον αὐτῶν κατὰ τὴν θέλησιν τῶν ἐχόντων τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν· ἐπειδὴ καλῶς ἤξευρον ὅτι δι' ἀντιστάσεως πρὸς τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἤθελον χάσει τὴν θέσιν αὐτῶν, ἢ ἔμελλον νὰ ἐξορισθῶσιν ἢ νὰ θανατωθῶσιν.

Τινὲς δὲ διϊσχυρίζονται ὅτι ὁ Χριστὸς διώρισε νομοθετικὸν σῶμα, λέγων ὅτι « οὗ γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὴ ἐν μέσῳ αὐτῶν. » (Ματ. ιθ'. 20.) Ἰδού, λέγουσιν, εἶναι ἐξουσία παρὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἄς ὑποθέσωμεν λοιπὸν ὅτι ἔχει οὕτως, καὶ ἄς ἴδωμεν ποῦ θέλει μᾶς φέρει τοῦτο. Λοιπὸν ὅπου εἶναι συνηγμένοι δύο ἢ τρεῖς, δύνανται οὗτοι νὰ νομοθετήσωσι δι' ὅλην τὴν ἐκκλησίαν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. Τοῦτο δύναται νὰ γείνῃ εἰς πᾶσαν πόλιν, εἰς πᾶν χωρίον, καὶ συγχρόνως

εἰς χιλίους διαφόρους τόπους, τὴν αὐτὴν ἡμέραν, τὴν αὐτὴν ὥραν, καὶ δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς ἓν μέρος δύνανται νὰ νομοθετῶσι τὸ ἐναντίον τοῦ ὅ,τι ἐνομοθετήθη ὑπὸ δύο ἢ τριῶν συνηγμένων εἰς ἄλλο μέρος. Τοιαύτην ἀρχὴν ἐν νομοθεσίᾳ οὐδεὶς εὖ φρονῶν δύναται νὰ δεχθῇ οὔτ' εἰς τὴν πολιτείαν οὔτ' εἰς τὴν θρησκείαν.

Πρὸς τούτοις ὁ Σωτὴρ ἡμῶν δὲν λέγει ὅτι ὅπου εἶναι συνηγμένοι δύο ἢ τρεῖς Ἰουδαῖοι, ἢ δύο ἢ τρεῖς Ἕλληνες, ἢ δύο ἢ τρεῖς Ῥωμαῖοι, ἢ δύο ἢ τρεῖς τινὸς ἄλλου ἔθνυς, ἀλλ' ἐν γένει ὅπυ δύο ἢ τρεῖς εἶναι συνηγμένοι εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἐκεῖ εἶναι ἐν μέσῳ αὐτῶν. Τοῦτο δύνανται ν' ἀντιποιῶνται οἱ Ἀμερικανοὶ τῆς Βοστώνης, Οὐασιγτῶνος ἢ ἄλλου τινος τόπυ, καὶ ἂν ὁ Χριστὸς ἦναι ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ ἕνεκα τούτου ἔχουσιν ἐξουσίαν τοῦ νομοθετεῖν, πάντες οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι πρέπει νὰ ὑπακούωσιν εἰς τὰ προστάγματα αὐτῶν. Τοῦτο ὅμως νομίζω οὐδεὶς θέλει παραδεχθῇ. Οὔτε δύο ἢ τρεῖς Ἀμερικανοί, οὔτε δύο ἢ τρεῖς χιλιάδες, οὔτε δύο ἢ τρία ἑκατομμύρια, οὔτε ὁλόκληρον τὸ ἔθνος τῶν Ἀμερικανῶν συνηθροισμένοι ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ νομοθετεῖν ἐν τῇ θρησκείᾳ, ἢ τὸ ἑρμηνεύειν πέραν τοῦ λεκτικοῦ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ὡς προείπομεν. Τὸ αὐτὸ πρέπει νὰ εἴπωμεν καὶ διὰ πάντα τὰ ἔθνη, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι ὁ μόνος Νομοθέτης καὶ ὡς τοιοῦτος ὁ μόνος ἔχων τὸ δικαίωμα τοῦ ἑρμηνεύειν τὸν ἴδιον αὐτοῦ νόμον. Πόθεν λοιπὸν καὶ ποῦ δυνάμεθα νὰ λάβωμεν τὴν λύσιν τῶν ἀποριῶν καὶ τῶν ἀμφιβολιῶν ἡμῶν; Ἀποκρίνομαι· ὅπου ὑπάρχει νόμος ὑποτίθεται ὅτι ἐδόθη ἐν τῇ γλώσσῃ τῇ ἐννοουμένῃ ὑπὸ τοῦ λαοῦ, διὰ τὸν ὁποῖον ἐδόθη· καὶ ὅτι εἶναι ἐν γένει τόσον σαφής, ὥστε δὲν ἔχει ἀνάγκην ἑρμηνείας· καὶ ἐάν τις δὲν ἐννοῇ τὴν γλῶσσαν, καθ' ἣν

ἐδόθη, πρέπει νὰ μάθῃ αὐτήν, ἢ νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὸν γινώσκοντα αὐτὴν καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ἔχει ἐμπιστοσύνην διὰ νὰ τὸν ἐξηγήσῃ εἰς αὐτόν. Εἴς τινα χωρία τῆς Ἀττικῆς ὑπάρχουσιν ἴσως Ἕλληνες, οἵτινες ὁμιλοῦσι καὶ ἐννοοῦσι τὴν Ἀλβανικὴν γλῶσσαν μόνον· πῶς λοιπὸν δύνανται νὰ ἐννοήσωσι τὸ σύνταγμα τῶν Ἑλλήνων τὸ συνταχθὲν καὶ ὑπογραφὲν Ἑλληνιστὶ καὶ οὐχὶ Ἀλβανιστὶ κατὰ τὸ 1844; Ἡ ἀπόκρισις εἶναι σαφής· πρέπει νὰ μάθωσι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἢ νὰ διεθυνθῶσι πρὸς τὸν γινώσκοντα αὐτὴν διὰ νὰ τὸ ἐξηγήσῃ. Εἰς τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν τοῦ 1844 ἦτον Ἕλλην τις μέλος τοῦ νομοθετικοῦ σώματος, ὅστις δὲν ἐνόησε τὴν λέξιν ἀναγόρευσις. Τί ἔκαμεν; Ἐζήτησεν ἐξήγησιν τῆς λέξεως ὑπὸ τῶν γινωσκόντων αὐτήν· καὶ οὕτω πρέπει νὰ κάμνωμεν καὶ ἐν τῷ θρησκευτικῷ ἡμῶν συντάγματι. Τὸ πολιτικὸν σύνταγμα συνετάχθη δι' ὁλόκληρον τὸ ἔθνος, ὑποτίθεται ὅτι ὁ λαὸς ἐννοεῖ αὐτό. Τὰ δικαστήρια τῆς Δικαιοσύνης πρέπει νὰ δικάζωσι κατ' αὐτό· πᾶς ἐφημεριδογράφος καὶ ἐκδότης πρέπει νὰ συμμορφοῦται μὲ αὐτό, καὶ πᾶς ἄνθρωπος βλέπει καὶ κρίνει ἂν τὸ σύνταγμα αὐτὸ ἐνεργῆται καὶ φυλάττηται ἢ οὔ, καὶ ὁμιλεῖ συνετῶς περὶ αὐτοῦ. Οὕτως ἔχει καὶ ὡς πρὸς τοὺς πολιτικοὺς νόμους, διὰ τῶν ὁποίων οἱ πολῖται καθημερινῶς δικάζονται, καὶ τὸ πᾶν φαίνεται σαφὲς καθόσον ἀποβλέπει τοὺς ἀστυκοὺς νόμους καὶ τὰ πολιτικὰ συντάγματα. Οὕτω δὲ ἔπρεπε νὰ ἦναι καὶ εἰς τοὺς θρησκευτικοὺς νόμους καὶ εἰς τὸ θρησκευτικὸν σύνταγμα, τὰ ὁποῖα ὁ Θεός, ὁ μόνος Νομοθέτης, ἔδωκεν εἰς ὅλους τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς· Καὶ οὕτως ἔχει. Οὐδὲν ἀπαιτεῖται πλέον εἰς τὴν μίαν, παρ' ὅσον ἀπαιτεῖται εἰς τὴν ἄλλην περίστασιν. Ἐκεῖνοι, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ἔδωκε τοὺς νό-

μους αὐτοῦ καὶ τὸ θρησκευτικὸν σύνταγμα, δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην παρὰ νὰ ἐννοῶσι τὴν γλῶσσαν, καθ' ἣν συνεγράφησαν· καὶ ἂν δὲν ἐννοῶσιν αὐτήν, πρέπει νὰ ἔχωσι μετάφρασιν αὐτῶν εἰς τὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν ἐννοοῦσιν. Ὡς δὲ πρὸς τὸ λεκτικόν, ἄνθρωποι πεπαιδευμένοι εἰς τὴν γλῶσσαν, καθ' ἣν συνεγράφησαν, δύνανται νὰ μᾶς βοηθῶσι πολύ. Οἱ ἐννοοῦντες τὴν Ἑβραϊκὴν δύνανται νὰ μᾶς βοηθῶσι ὡς πρὸς τὴν κατάληψιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, μέγα μέρος τῆς ὁποίας πρῶτον ἐγράφη εἰς τὴν γλῶσσαν ἐκείνην, καὶ οἱ ἐννοοῦντες τὴν Ἑβραϊκὴν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν δύνανται νὰ μᾶς βοηθῶσιν ὡς πρὸς τὴν κατάληψιν τῆς μεταφράσεως τῶν ἑβδομήκοντα καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἥτις ἂν καὶ συνεγράφη Ἑλληνιστί, συνεγράφη ὑπὸ Ἀποστόλων γεγεννημένων Ἰουδαίων, καὶ περιέχει πολλοὺς Ἑβραϊσμούς. Οἱ ἐξετάσαντες καὶ σπουδάσαντες ἀκριβῶς τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ δύνανται νὰ βοηθῶσιν ἡμᾶς. Ὅσοι Πατέρες ἦσαν εὐσεβεῖς καὶ πεπαιδευμένοι καὶ μάλιστα εἰδήμονες τῶν γλωσσῶν, εἰς τὰς ὁποίας συνεγράφησαν αἱ Ἱεραὶ Γραφαί, δύνανται νὰ βοηθῶσιν ἡμᾶς· Σχόλια, ὑπομνήματα τῶν πεπαιδευμένων, λεξικά, γραμματικαί, γεωγραφίαι, ἱστορίαι ἀρχαίων ἐθνῶν, ἡ περιγραφὴ τῶν ἐν τῇ Παλαιστίνῃ καὶ Συρίᾳ ζώων καὶ φυτῶν, τῆς ἐνδυμασίας καὶ τῶν ἐθίμων τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν πέριξ ἐθνῶν τὸ πάλαι, δύνανται νὰ μᾶς βοηθῶσιν εἰς τὸ νὰ ἐννοήσωμεν τὸ λεκτικὸν τῶν Ἁγίων Γραφῶν, ὥστε νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν σημασίαν καὶ εἰς τὸ νόημα τοῦ ὅ,τι εἶναι γεγραμμένον, καὶ οὐχὶ πλέον. Ἂν ἔχωμεν ἀμφιβολίας ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ ἢ πρὸς ἄρθρον τι τοῦ θρησκευτικοῦ συντάγματος αὐτοῦ, πρέπει νὰ προστρέχωμεν πρὸς αὐτὸν τὸν νομοθέτην ἵνα

λάβωμεν τὴν λύσιν. Ἓν μέρος τῆς θείας Γραφῆς ἐξηγεῖ πολλάκις ἄλλα μέρη αὐτῆς. Συμφώνως πρὸς τοῦτο λέγει ὁ Πέτρος ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ ἐπιστολῇ· « Καὶ ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον, ᾧ καλῶς ποιεῖτε προσέχοντες, ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες ὅτι πᾶσα προφητεία γραφῆς ἰδίας ἐπιλύσεως οὐ γίνεται » (καθὼς δηλαδὴ αἱ μαντεῖαι τῶν Ἑλλήνων) « οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνήχθη ποτὲ προφητεία ἀλλ' ὑπὸ Πνεύματος Ἁγίυ φερόμενοι ἐλάλησαν οἱ ἅγιοι Θεοῦ ἄνθρωποι.» (Β'. Πέτρ. ά. 20. 21.) Τινὲς ἐνόμισαν ὅτι τῦτο σημαίνει ὅτι οὐδεὶς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κρίνῃ διὰ ἑαυτὸν ὡς πρὸς τὸ νόημα τῶν Γραφῶν, ἀλλ' ὅτι πρέπει νὰ ἀναφέρῃ τὴν ὑπόθεσιν πρὸς ἄλλους, τοὺς ὁποίους ὀνομάζουσι «τὴν ἐκκλησίαν.» Πᾶς ἄνθρωπος ὅμως ἐν αὐτῇ τῇ περιστάσει ἔχει τὸ αὐτὸ δικαίωμα τοῦ κρίνειν ὅπερ ἔχει καὶ εἰς τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις διὰ ἀνθρωπίνην νομοθεσίαν καὶ ἀνθρωπίνους νόμους. Δὲν ἔχομεν λόγον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι συνηγμένοι δύναντα νὰ ἐνοήσωσι καλήτερα παρ' ὀλίγους ἐκτὸς ἐὰν ἦναι νυνεχέστεροι. Πολιτικοὶ καὶ ἀστυκοὶ νόμοι ἐνοοῦνται καλήτερα ὑπὸ τῶν μᾶλλον σπουδαζόντων αὐτούς· καὶ οὕτως ἔχει καὶ ἐν τῇ θρησκείᾳ· ὁ ἄνθρωπος ὅστις σπουδάζει τὰς θείας Γραφάς, ἔχων τὰς βοηθείας, τὰς ὁποίας ἤδη ἀνέφερον μετὰ ταπεινοφροσύνης καὶ διαθέσεως ἐπιδεκτικῆς τῆς ἀληθείας καὶ εἰλικρινοῦς πόθου τοῦ νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀλήθειαν, καὶ μετὰ προσευχῆς ἐπικαλούμενος τὴν θείαν ὁδηγίαν, καλήτερα θέλει ἐνοήσει τοὺς νόμους, τὺς ὁποίους ἔδωκεν ὁ Θεός. Ὅσον οἱ ἄνθρωποι εἶναι διεφθαρ-

μένοι καὶ ἔχουσι δικαστὰς διαφθαρμένους καὶ φιλοκερδεῖς, οἱ νόμοι πολλάκις ςρεβλόνονται· οἱ ἄδικοι ἀθωῶνται, καὶ οἱ ἀθῶοι καταδικάζονται· οὕτως ἐν τῇ θρησκείᾳ· «Ἐν ὑμῖν ἔσονται,» λέγει ὁ Πέτρος, «ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν αἱρέσεις ἀπωλείας, καὶ τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς δεσπότην ἀρνούμενοι, ἐπάγοντες ἑαυτοῖς ταχινὴν ἀπώλειαν· καὶ πολλοὶ ἐξακολουθήσωσιν αὐτῶν ταῖς ἀπωλείαις, δι' οὓς ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας βλασφημηθήσεται, καὶ ἐν πλεονεξίᾳ πλαστοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορεύσονται.... καταλιπόντες τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν ἐπλανήθησαν, ἐξακολουθήσαντες τῇ ὁδῷ τοῦ Βαλαάμ, τοῦ Βοσόρ, ὃς μισθὸν ἀδικίας ἠγάπησεν.» (Β'. Πέτρ. β'. 1—3, 15.) Καὶ πάλιν λέγει ὅτι ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Παύλου, «ἐστὶ δυσνόητά τινα, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν, ὡς τὰς λοιπὰς Γραφὰς πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν (Β'. Πέτρ. γ'. 16.)

Ὁ Θεὸς ἐνετείλατο τῷ Μωϋσῇ, λέγων, «Θέλεις ἀναγινώσκει τὸν νόμον τοῦτον ἐνώπιον παντὸς τοῦ Ἰσραὴλ εἰς ἐπήκοον αὐτῶν· σύναξον τὸν λαόν, τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ τὰ παιδία, καὶ τὸν ξένον σου τὸν ἐντὸς τῶν πυλῶν σου, διὰ νὰ ἀκούσωσι καὶ διὰ νὰ μάθωσι, καὶ νὰ φοβῶνται Κύριον τὸν Θεόν σας, καὶ διὰ νὰ προσέχωσι νὰ ἐκτελῶσι πάντας τοὺς λόγους τοῦ νόμου τούτου.» (Δευτερ. λα'. 11—12.) Ἐκ τούτου δὲ φανερὰ ὑποτίθεται ἢ καὶ ἐννοεῖται ὅτι οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία ἐγνώριζον τὴν γλῶσσαν, καθ' ἣν ἐγράφη ὁ νόμος, καὶ ὅτι ἦσαν ἱκανοὶ πάντες νὰ ἐνοήσωσιν αὐτόν. Καὶ οὕτως εἶχεν. Ἦσαν δὲ τόσον ἱκανοί, ὅσον εἶναι καὶ οἱ Ἕλληνες, καὶ οἱ Γάλλοι, καὶ οἱ Ἄγγλοι, καὶ οἱ Ἀμερικανοί, νὰ ἐνοῶσιν ἕκαστοι τὸ σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους αὐτῶν.

Ἤκουσα ὅτι ὑπάρχουσι τινὲς μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν, οἵτινες νομίζεσιν ὅτι αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία δὲν δύνανται νὰ ἐνοήσωσι τὸν Λόγον τοῦ Θεϋ, καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀναγινώσκηται εἰς ἐπήκοον αὐτῶν! Ὁποία ἀνοησία! ὡς ἂν ἦσαν σοφώτεροι τοῦ Θεοῦ, τοῦ Δημηουργοῦ τῶν πάντων καὶ τῦ μόνυ Νομοθέτυ! Τοῦτο θεωρῶ ὡς μεθοδείαν τοῦ διαβόλου, ὥστε νὰ κρατῇ τοὺς ἀνθρώπους ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ἀληθείας! Ὁ μέγας καὶ μόνος Νομοθέτης ἐν τῇ θρησκείᾳ ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ἀποκάλυψιν τῆς βουλῆς καὶ τοῦ θελήματος αὐτοῦ καὶ οὐχὶ ἐπικάλυψιν, καὶ ὁ νόμος αὐτοῦ εἶναι τόσον σαφής, ὥστε παιδίον δύναται νὰ ἐνοήσῃ πάντα, ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν καὶ σωτηρίαν αὐτοῦ, διὰ νὰ γείνῃ εὐπρόσδεκτον πρὸς τὸν Νομοθέτην τὸν δυνάμενον σῶσαι καὶ ἀπολέσαι. Πάντα τὰ νομοθετικὰ μέρη τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ εἶναι σαφέστατα. Ὁ Κώδηξ τῦ Ναπολέοντος δὲν εἶναι τόσον σαφὴς καὶ εὔληπτος, ὅσον ὁ Θεῖος Νόμος. Ποῖος νόμος ἐδόθη ποτὲ ἐπὶ τῆς γῆς σαφέστερος παρὰ τὸν «Οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἴδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς· οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς;» Τὰ ἱστορικὰ μέρη τῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ προσέτι εἶναι ἁπλᾶ καὶ σαφῆ. Τί σαφέστερον παρὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, Ἰακὼβ, Ἰωσήφ, καὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ὑπὸ τοὺς Κριτὰς καὶ βασιλεῖς αὐτῶν; Τινὰ μέρη τῶν προφητικῶν λόγων τῆς Θείας Γραφῆς εἶναι δυσκολώτερα· ἀλλ' ἡ συνεχὴς ἀνάγνωσις καὶ μελέτη αὐτῶν θέλει διασαφήσει πολλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν. Καὶ ὅλα τὰ προτρεπτικὰ καὶ νουθετητικὰ μέρη εἶναι ἁπλᾶ καὶ σαφῆ.

Πόσοι δοῦλοι τοῦ Κυρίου ἀμαθεῖς ὄντες τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιστήμης καὶ ἀνθρωπίνης νομοθεσίας ἔχουσι διὰ τῆς συχνῆς ἀναγνώσεως καὶ μελέτης τῶν προφητικῶν μερῶν τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ τὰς καρδίας αὐτῶν καιομένας, ὡς οἱ δύο μαθηταὶ, οἵτινες ἐπορεύοντο εἰς Ἐμμαοὺς μετὰ τοῦ Σωτῆρος, ἂν καὶ δὲν ἐνοοῦσιν ἴσως πάντα τὰ γεγραμμένα. (Λουκ. κδ'. 19—32.) Τὰ δὲ δογματικὰ μέρη ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἶναι σαφῆ καὶ καθαρὰ εἰς πάντα ἄνθρωπον, ὅστις συναισθάνεται ἑαυτὸν ἁμαρτωλὸν, καὶ ἀνίκανον νὰ σώσῃ ἑαυτὸν, καὶ ὅτι ἔχει ἀνάγκην βοηθείας ἄνωθεν· ὅστις εἶναι ταπεινὸς, καὶ εἰλικρινῶς ζητεῖ τὴν ἁγιότητα καὶ τὸν οὐρανόν. Ἀλλ' «ὁ ψυχικὸς ἄνθρωπος δὲν δέχεται τὰ τοῦ Θεοῦ.» Ἰδοὺ ἡ μεγάλη δυσκολία τὴν ὁποίαν εὑρίσκουσι πολλοὶ εἰς τὴν νόησιν τῶν δογματικῶν μερῶν τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ.

Ἓν χωρίον δύσκολον πολλάκις σαφηνίζεται δι' ἄλλου χωρίου· ἡ Νέα Διαθήκη σαφηνίζεται ὑπὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καὶ ἡ Παλαιὰ ὑπὸ τῆς Νέας. Παραδείγματος χάριν τὸ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ λεχθὲν ἐν Ματθ. κϛ'. 27. 28. «Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης ...» σαφηνίζεται ἀπὸ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως ἐν Ἐξόδῳ κδ'. 8. «Καὶ λαβὼν ὁ Μωϋσῆς τὸ αἷμα, ἐῤῥάντισεν ἐπὶ τὸν λαὸν καὶ εἶπεν, ἰδοὺ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης, τὴν ὁποίαν ὁ Κύριος ἔκαμε πρὸς ἐσᾶς κατὰ πάντας τούτους τοὺς λόγους.» Ὡσαύτως καὶ τῶν ἑξῆς, «ἐῤῥαντισμένοι τὰς καρδίας ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς,» (Ἑβρ. ι. 22) εὑρίσκομεν τὴν ἑρμηνείαν εἰς τοὺς Ἀριθ. ή. 7. «Ῥάντισον ἐπ' αὐτοὺς ὕδωρ καθαρισμοῦ,» καὶ Ἀριθ. ιθ'. 9—19. Οὕτω τὸ βάπτισμα· συγκρίνοντες τὸ λεχθὲν ἐν τῇ Α'. ἐπιστολῇ τοῦ Πέτρου γ'. 23, καὶ Ἐξόδ. κθ'. 4, καὶ Α'. Κορ.

ϛ'. 11, καὶ Β'. Κορ. ε'. 25—26, καὶ πρὸς Τίτ. γ'. 5, καὶ Ἀποκαλ. ά. 5. Οὕτως εὑρίσκομεν ὅτι ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ἐβάπτιζεν ἐν ὕδατι ὡς σύμβολον καθαριότητος (Ματθ. γ'. 11, καὶ Ἰωάννης γ'. 5.) οὕτω λέγει ὁ Δαυΐδ· «Ῥάντισόν με μὲ ὕσσωπον καὶ θέλω εἶσθαι καθαρός.» (ψαλμ. νά. κατὰ τοὺς Ο'. ν'.) καὶ ἐν τῷ Ἰεζεκιὴλ λϛ'. 25, λέγει ὁ Θεός, «Καὶ ῥανῶ ἐφ' ὑμᾶς καθαρὸν ὕδωρ καὶ καθαρισθήσεσθε ἀπὸ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν ὑμῶν.» Ἐκ τούτου ἐνοοῦμεν τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀνανίου λεχθὲν πρὸς τὸν Σαοὺλ, «Ἀναστὰς βάπτισαι καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρτίας σου, ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου.» (Πραξ. κβ'. 16.) Τὰ παραδείγματα ταῦτα ἀναφέρω μόνον πρὸς διασάφησιν τοῦ ἤδη λεχθέντος ὅτι πρέπει νὰ προστρέχωμεν πρὸς αὐτὸν τὸν νομοθέτην διὰ τὴν ἑρμηνείαν τῶν νόμων αὐτοῦ.

Περαίνων δὲ τὸν λόγον μου προσθέτω μόνον ὅτι οἱ κήρυκες τοῦ εὐαγγελίου οἱ μᾶλλον σπουδάζοντες καὶ μελετῶντες τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ εἶναι οἱ ἱκανώτεροι εἰς τὸ νὰ ὁδηγῶσι τοὺς ἄλλους εἰς τὴν ἀλήθειαν. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ καπηλεύωνται τὸν λόγον τοῦτον μὲ τὰς διδασκαλίας καὶ νομοθεσίας τῶν ἀνθρώπων· πρέπει νὰ ἔρχωνται πρὸς τὸν λαὸν, ὡς οἱ ἀληθεῖς προφῆται τοῦ Θεοῦ ἤρχοντο, καὶ ὡς οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἤρχοντο, λέγοντες, Τάδε λέγει Κύριος. Καὶ ὅσοι ἀκούωσι τὸν λόγον τοῦτον πρέπει νὰ ἐξετάζωσι δι' ἑαυτοὺς, καὶ ἀποφασίζωσιν ἐὰν ὁ λόγος οὗτος ἦναι ἐκ Θεοῦ ἢ οὔ· διότι ψευδοπροφῆται καὶ ψευδαπόστολοι δύνανται νὰ ἔρχωνται καὶ νὰ λέγωσι, «Τάδε λέγει Κύριος», ἐνῷ ἄνθρωποι μόνοι ἐλάλησαν. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Η΄.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΑ ΠΙΣΤΕΩΣ ΣΩΤΗΡΙΑΣ.

Ῥωμ. ί. 4.

«Τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς, εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι.»

Διὰ νὰ ἐνοήσωμεν τὴν ῥῆσιν ταύτην παρατηρητέον ὅτι ἡ λέξις δικαιοσύνη ἐνταῦθα δὲν σημαίνει προσωπικὴν εὐθύτητα, ἢ τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ πράττοντος τὸ δίκαιον εἰς πάντας, ἀλλὰ τὴν δικαίωσιν, ἤτοι τὴν ἀθώωσιν, ὡς λέγομεν, ἐδικάσθη τις εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ἠθωώθη. Τὴν ἀθώωσιν ταύτην ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ, γενικῶς ὀνομάζει δικαιοσύνην. Παρατηρητέον δὲ, προσέτι, ὅτι τὸ τέλος ἐν τῇ ῥήσει ταύτῃ δὲν σημαίνει τὸν σκοπὸν τοῦ νόμου ἀλλὰ τὴν συνήθη σημασίαν αὐτοῦ, δηλαδὴ τὸ πέρας, τὸ ἔσχατον καὶ τελευταῖον ὅριον πράξεώς τινος ἢ πράγματος, ὡς ὁ συγγραφεὺς περαιώσας τὸ βιβλίον αὐτοῦ καὶ μὴ ἔχων τι νὰ προσθέσῃ γράφει τέλος.

Τὸ νόημα λοιπὸν τῆς ῥήσεως ταύτης, οὕτως ἐξηγουμένης, εἶναι ὅτι πᾶς ὁ πιστεύων εἰς τὸν Χριστὸν ἀθωοῦται ἢ ἐλευθεροῦται ἀπὸ τὴν ποινὴν τοῦ νόμου· δὲν δύναται νὰ διωχθῇ πλέον διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ· ὁ νόμος δὲν ἔχει πλέον ἀπαιτήσεις παρ' αὐτοῦ. Αὕτη εἶναι ἡ μεγάλη

διδασκαλία ἡ περιεχομένη ἐν παντὶ τῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ, σαφέστατα κηρυττομένη ὑπὸ τοῦ Παύλου ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ, κατ' ἐξοχὴν δὲ ἐν τῇ πρὸς 'Ρωμαίους. Ἡ διδασκαλία αὕτη εἶναι ὁ ἥλιος, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ Χριστιανικοῦ συστήματος, περὶ τὸν ὁποῖον ὅλαι αἱ ἄλλαι διδασκαλίαι περιστρέφονται, καὶ παρ' αὐτοῦ δανείζονται τὸ φῶς αὐτῶν, ὡς οἱ πλανῆται παρὰ τοῦ φυσικοῦ ἡλίου· Αὕτη εἶναι διδασκαλία, ἥτις καθιστᾷ τὸν Χριστιανισμὸν προσφιλέστερον εἰς τὸν ἁμαρτωλὸν τὸν μετανοοῦντα καὶ πιστεύοντα, παρ' ὅλα τὰ ἄλλα θρησκευτικὰ συστήματα τὰ ἀσπασθέντα ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐν παντὶ αἰῶνι καὶ ἐν παντὶ τόπῳ τῆς οἰκουμένης· ὁ Χριστὸς, ἡ δικαίωσις ἡμῶν, ἡ ἀθώωσις ἡμῶν, τὸ τέλος τοῦ νόμου παντὶ τῷ πιστεύοντι· οὐκ ἔστι διαφορὰ πλουσίου καὶ πτωχοῦ, πεπαιδευμένου καὶ ἀμαθοῦς, τιμωμένου καὶ καταφρονουμένου, ἀνδρὸς, γυναικὸς, παιδίου παντὸς ἔθνους καὶ φυλῆς καὶ γλώσσης, καὶ λαοῦ τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν· ἂν πιστεύῃ τις, δικαιόνεται· αὕτη εἶναι θαυμαστὴ καὶ ἔνδοξος διδασκαλία δι' ὅλους, ὅσοι συναισθάνονται ὅτι εἶναι ἁμαρτωλοὶ καὶ ὑπὸ τὴν καταδίκην καὶ τὴν κατάραν τοῦ νόμου· τὴν ὁποίαν ὅμως οἱ Ἰουδαῖοι ἐπὶ τοῦ Παύλου δὲν ἠδύναντο νὰ ἐνοήσωσι, καὶ τὴν ὁποίαν μὲ ὅλον τὸν ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ ζῆλον αὐτῶν ἀπέβαλον πρὸς ἀπώλειαν αὐτῶν. «Μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς», εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι «ζῆλον Θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. Ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην καὶ τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην ζητοῦντες στῆσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν· τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι. Μωσῆς γὰρ γράφει δικαιοσύνην, τὴν ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς· ἡ δὲ ἐκ

πίστεως δικαιοσύνη οὕτω λέγει... ὅτι ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου Κύριον Ἰησοῦν καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ· καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. Λέγει γὰρ ἡ Γραφή, πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ καταισχυνθήσεται· οὐ γάρ ἐστι διαστολὴ Ἰουδαίου τε καὶ Ἕλληνος· ὁ γὰρ αὐτὸς Κύριος πάντων πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν. Πᾶς γάρ, ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα Κυρίου, σωθήσεται,» (Ῥωμ. ι. 1—13) δηλαδή, ὁ μετὰ πίστεως ἐπικαλούμενος αὐτόν. Ἡ σωτηρία διὰ τῆς πίστεως ἐν Χριστῷ εἶναι ἡ μεγάλη διδασκαλία τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν, ὡς εἴπομεν, οἱ Ἰυδαῖοι μετὰ τῆς θείας Γραφῆς ἀνὰ χεῖρας δὲν ἐνόουν, καὶ μέχρι σήμερον δὲν ἐνοοῦσιν. Αὕτη εἶναι ὁ λίθος τοῦ προσκόμματος καὶ ἡ πέτρα τοῦ σκανδάλου, εἰς τὴν ὁποίαν προσέκοπτον, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν πολλοὶ Χριστιανοὶ τὴν σήμερον ἡμέραν προσκόπτουσιν ὁμοίως· αὕτη εἶναι διδασκαλία, τὴν ὁποίαν ὁ Μουσουλμάνος δὲν θέλει νὰ δεχθῇ, καὶ τὴν ὁποίαν ἡ ὑπερήφανος καρδία τοῦ ἀνθρώπου ἐν γένει ἀποστρέφεται καὶ ἀποβάλλει. Χριστιανισμόν τινα μὴ περιέχοντα τὴν διδασκαλίαν ταύτην νοσιμεύονται πολλοί, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὁ Χριστιανισμὸς τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Ὅλαι αἱ θυσίαι αἱ προσφερόμεναι κατὰ τὸν Λευιτικὸν νόμον, καὶ διὰ τὰς ὁποίας ἐσυστήθη ἡ Λευιτικὴ ἱερωσύνη, ἀπέβλεπον εἰς τὸν Χριστόν, τοῦ ὁποίου τὸ αἷμα ἔμελλε νὰ χυθῇ ὑπὲρ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν· ἦσαν δὲ σκιαὶ ἐκείνης τῆς μεγάλης θυσίας τῆς γενομένης ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Τοῦ νόμου ἐκείνου τῶν τελετῶν ὁ Χριστὸς ἦτον ἡ πλήρωσις καὶ τὸ τέλος· καὶ ὅτε αὐτὸς ἀπέθανε ἔπαυσαν ἐκεῖναι αἱ θυσίαι.

Ἐπὶ τὸν παραβάτην τοῦ ἠθικοῦ νόμου ἐπεβάλλετο βαρεῖα ποινὴ καὶ κατάρα· ἀλλ' ὁ Χριττὸς εἶναι τὸ τέλος τοῦ νόμου καὶ ὡς πρὸς τοῦτο, ἐπειδὴ ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τὴν ποινὴν πάντα τὸν πιστεύοντα εἰς αὐτόν· καὶ ἔγεινε κατάρα ὑπὲρ ἡμῶν, ὡς γέγραπται, «Θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν... τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γινώμεθα δικαιοσύνη Θεοῦ ἐν αὐτῷ» (Β'. Κορ. ε'. 18—21), καί· «Ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου εἰσὶν, ὑπὸ κατάραν εἰσί· γέγραπται γὰρ ἐπικατάρατος πᾶς ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου τοῦ ποιῆσαι αὐτά· ὅτι δὲ ἐν νόμῳ οὐδεὶς δικαιοῦται παρὰ τῷ Θεῷ, δῆλον· ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται· ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως, ἀλλὰ ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς. Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα.» (Γαλ. γ'. 10—13). «Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.» (Ῥωμ. ε'. 1.) Ἔχομεν δὲ εἰρήνην πρὸς τὸν Θεὸν, οὐχὶ διότι οὐδέποτε ἡμαρτήσαμεν, ἢ διότι ἐπράξαμεν ἀγαθὰ ἔργα· ἀλλὰ διότι πιστεύομεν εἰς αὐτόν, ὅστις ἐβάστασε τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν καὶ ἔκαμεν ἐξιλέωσιν ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ ἠλευθέρωσεν ἡμᾶς ἀπὸ τὴν στυγερὰν ἐπιῤῥοὴν, καὶ ἀπὸ τὰ φοβερὰ παρεπόμενα, τὴν ποινὴν αὐτῶν· «Τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος, τὸ δὲ χάρισμα τοῦ Θεοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.» (Ῥωμ. ς'. 23) Καὶ πάλιν· «Τῇ γὰρ χάριτι ἐστὲ σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως, καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ἡμῶν· Θεοῦ τὸ δῶρον· οὐκ ἐξ ἔργων, ἵνα μή τις καυχήσηται·» (Ἐφεσ. β'. 8—9) Καὶ πάλιν· «Νυνὶ

δὲ χωρὶς νόμου δικαιοσύνη Θεοῦ πεφανέρωται μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν· δικαιοσύνη δὲ Θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς πάντας καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς πιστεύοντας· οὐ γάρ ἐστι διαστολή· πάντες γὰρ ἥμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.» (Ρωμ. γ΄. 21—24.) Ἡ σωτηρία τοῦ ἁμαρτωλοῦ τοῦ πιστεύοντος εἰς τὸν Χριστὸν εἶναι δῶρον τοῦ Θεοῦ, ὅσον εἶναι καὶ ἡ φυσικὴ ζωὴ αὐτοῦ, ὁ νοῦς αὐτοῦ, ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ. Δὲν ὑπάρχει ἅγιος ἐν τῷ οὐρανῷ οὐδὲ εἷς, ὅστις ἐσώθη διὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ· οὔτε Ἄβελ, οὔτε Ἐνὼχ, οὔτε Ἀβραὰμ, οὔτε Ἰὼβ, οὔτε Μωϋσῆς, οὔτε Σαμουὴλ, οὔτε τις τῶν Προφητῶν, οὔτε τις τῶν Ἀποστόλων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὔτε Μαρία ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐσώθησαν διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς πίστεως ἐν Χριστῷ· « Πάντες γὰρ ἥμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐδικαιώθησαν δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.» Τοῦτο ὁ ἀγαπητὸς μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ ἐπίστευεν ὅτε ἔλεγε, « Τῷ ἀγαπήσαντι ἡμᾶς καὶ λούσαντι ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ, Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.» (Ἀποκάλ. ά. 5—6.) Καὶ πάλιν, ὁμιλῶν περὶ τῶν Ἁγίων ἐν τῷ οὐρανῷ, ἀποδίδει ὅλην τὴν δόξαν τῆς σωτηρίας αὐτῶν εἰς τὸν Χριστόν. « Καὶ ᾄδουσιν ᾠδὴν καινὴν λέγοντες, ἄξιος εἶ λαβεῖν τὸ βιβλίον καὶ ἀνοῖξαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ, ὅτι ἐσφάγης, καὶ ἠγόρασας τῷ Θεῷ ἡμᾶς ἐν τῷ αἵματί σου ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ λαοῦ καὶ ἔθνους.» (Ἀποκάλ. έ. 9—10.) Αὐτὸς

ἀπελύτρωσεν αὐτοὺς, καὶ οὐχὶ ἐκεῖνοι ἑαυτούς· καὶ αὐτὴ ἡ Μαρία ἀνεγνώριζε τὸν Θεὸν ὡς Σωτῆρα αὐτῆς, «Καὶ εἶπε Μαριάμ, μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον, καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ Σωτῆρί μου.» (Λυκ. ά. 46—47.) Ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ οὐδείς ποτε ὑπῆρξεν ἀναμάρτητος εἰμὴ ὁ Χριστός· καὶ λοιπὸν οὐδείς ποτε ἐσώθη διὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἀλλ' ὅλως διὰ τῆς χάριτος. «Ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ Γραφὴ τὰ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν ἵνα ἡ ἐπαγγελλία ἐκ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσι... πάντες γὰρ υἱοὶ Θεοῦ ἐστε διὰ τῆς πίστεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.» (Γαλ. γ'. 22—26.) Ἂν τοῦτο ἀληθεύῃ, ἕπεται πρῶτον, ὅτι πᾶσα ἐλπὶς σωτηρίας διὰ τῆς ἐλεημοσύνης, διὰ τῶν νηστειῶν, διὰ καλῶν ἔργων, δι' ἔργων τοῦ νόμου, εἶναι ματαία, καὶ ἡ διδασκαλία ὅτι δυνάμεθα νὰ σωθῶμεν διὰ τῶν ἔργων εἶναι ἀντιχριστιανικὴ διδασκαλία, ἥτις ἐκτιμᾷ τὸν οὐρανὸν ὡς ὄντα μικρᾶς ἀξίας, καὶ ὅτι δύναται νὰ ἀγοράζηται καὶ πωλῆται διὰ ἀνταλλαγῆς μικροῦ κοσμικοῦ ἀγαθοῦ, ἢ κοσμικῆς ὑπηρεσίας. Οὕτως ἐκτιμᾶται ἡ οὐράνιος κληρονομία, ὡς ἡ τοῦ Ἡσαῦ· «ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς, ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ.» (Ἑβρ. ιβ'. 16.) Οὐχί! ἡ οὐράνιος κληρονομία ἐξηγοράσθη διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀποκτᾶται διὰ τῆς πίστεως μόνον. Ἀργυρίῳ καὶ χρυσίῳ δὲν δύνανται οἱ ἄνθρωποι ν' ἀγοράσωσιν αὐτὴν, διὰ οὐδεμιᾶς ἀνθρωπίνης ὑπηρεσίας δύναται νὰ ἀγορασθῇ. Ἠγοράσθη δὲ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, καὶ δίδεται παντὶ τῷ πιστεύοντι. Ὁ πιστεύων δὲν ἀποβάλλει καλὰ ἔργα, ποιεῖ αὐτά, καὶ δύναμαι νὰ εἴπω ὅτι αὐτὸς μόνος ποιεῖ αὐτά· διότι ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ· μετὰ ταῦτα δὲ συναισθάνεται καὶ ὁμολογεῖ ὡς ὁ Χριστὸς ἐδίδαξεν αὐτὸν

νὰ λέγῃ, ὅτι εἶναι ἀνωφελὴς δοῦλος. «Ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε ὅτι δοῦλοι ἀχρεῖοι ἐσμέν· ὅτι ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν.» (Λουκ. ιζ'. 10.)

Ὁ ἀληθῶς πιστεύων δὲν ζῇ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἐπειδὴ μισεῖ αὐτὴν, καὶ διότι γνωρίζει ὅτι ὁ Χριστὸς, τὸν ὁποῖον ἀγαπᾷ ἀπέθανε διὰ νὰ ἀπολυτρώσῃ αὐτὸν ἀπ' αὐτὴν, ἀλλ' οὐδέποτε νομίζει ὅτι ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ, ἢ ἡ ἁγιότης αὐτοῦ εἶναι τὸ μέσον τῆς σωτηρίας αὐτοῦ ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου καὶ ἐκ τῆς τιμωρίας, τὴν ὁποίαν δικαίως ὁ Θεὸς ἤθελεν ἐπιβάλει εἰς αὐτὸν, ἕνεκεν τῆς ἁμαρτίας. Διὰ τὴν σωτηρίαν ταύτην ἀποβλέπει μόνον εἰς τὸ ἔλεος καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ ἐν Χριςῷ. Φεῦ! πόσοι πλανῶνται περὶ τούτȣ μὴ εἰδότες τὰς Γραφάς· ὁμιλοῦσιν ὡς ἂν περιέμενον ν' ἀπολαύσωσι τὸν οὐρανὸν διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν, καὶ ἐνόμιζον ὅτι θέλȣσι σωθῇ, διότι δὲν ἐφόνευσαν, οὔτ' ἐμοίχευσαν, οὔτε ἔκλεψαν, οὐδ' ἐψευδομαρτύρησαν, ἢ διότι ἀπεσύρθησαν ἀπὸ τὴν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων εἰς ὄρος τι, ἢ ἔρημον τόπον, καὶ ἀπεστέρησαν ἑαυτοὺς τῶν κοινῶν ἀγαθῶν τοῦ βίȣ· διότι δὲν ἔτρωγον καὶ ἔπινον ὡς ἄλλοι ἄνθρωποι, ἢ διότι ἀφιερόνȣσιν ἑαυτοὺς εἰς ἔργα ἐλεημοσύνης καὶ περιποιήσεις τῶν ἀσθενῶν· δὲν ἔμαθον ὅμως καὶ δὲν ἐνοοῦσι τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας, ὡς διδάσκεται ἐν τῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ. «Τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι.» «Κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ,» λέγει ὁ Παῦλος πρὸς τοὺς Γαλάτας, «οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε· τῆς χάριτος ἐξεπέσατε. Ἡμεῖς γὰρ πνεύματι ἐκ πίςεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα.» (Γαλ. ε'. 4-5.) Καὶ μεμφόμενος αὐτοὺς λέγει, «Ὦ ἀνόητοι Γαλᾶται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκανε τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; οἷς κατ' ὀφθαλ-

μοὺς Ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη ἐν ὑμῖν ἐσταυρωμένος; τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν· ἐξ ἔργων νόμου πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; οὕτως ἀνόητοι ἐστε; ἐναρξάμενοι πνεύματι νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε; » (Γαλ. γ'. 1—3.)

Δεύτερον, ἕπεται ὅτι ἐὰν ὁ Χριστὸς ἦναι τὸ τέλος τοῦ νόμου παντὶ τῷ πιστεύοντι, οὐδεὶς ἄλλος δύναται νὰ μᾶς βοηθήσῃ ὡς πρὸς τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας ἡμῶν· διότι οὐδεὶς δύναται νὰ πιστεύῃ ὑπὲρ ἡμῶν περισσότερον παρ' ὅσον δύναται νὰ ἀγαπᾷ ὑπὲρ ἡμῶν, ἢ νὰ τρώγῃ καὶ πίνῃ ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς νὰ τρεφώμεθα. Ἄνευ πίστεως ἀδύνατον εἶναι νὰ ἀρέσωμεν εἰς τὸν Θεόν. Ἄνευ πίστεως οὐδεὶς δύναται νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν ποινὴν τοῦ νόμου· ἄνευ πίστεως οὐδεὶς δύναται νὰ σωθῇ· καὶ ἡ πίστις αὕτη πρέπει νὰ ἦναι ἰδική μας καὶ οὐχὶ ἄλλου τινὸς, καὶ ταύτην οὐδεὶς ἐπὶ τῆς γῆς οὔτε ἅγιος οὔτε ἄγγελος ἐν τῷ οὐρανῷ δύναται νὰ ἔχῃ ὑπὲρ ἡμῶν· καὶ ἐπομένως ὅλα, ὅσα λέγουσί τινες περὶ τῶν ἀξιομισθιῶν τῶν ἁγίων, ὅτι τάχα δυνάμεθα νὰ ὠφεληθῶμεν ἀπ' αὐτῶν, εἶναι χωρὶς βάσιν· δὲν δύνανται νὰ μᾶς βοηθήσωσιν· οὐδέποτε εἶχον περισσὴν ἀξίαν, τὴν ὁποίαν δύνανται νὰ μεταδίδωσιν εἰς ἡμᾶς· ἀφοῦ ἐποίησαν πάντα τὰ διαταχθέντα εἰς αὐτοὺς ἔλεγον, «δοῦλοι ἀχρεῖοι ἐσμὲν, ὅ,τι ὠφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν.»

Τρίτον, ὅτι ἂν ὁ πιστεύων ἐλευθεροῦται ἀπὸ τὴν καταδίκην τοῦ νόμου καὶ σώζηται, τότε δὲν ἔχει ποσῶς ἀνάγκην τῆς βοηθείας τινὸς ἄλλου. «Ἡ πίστις σου σέσωκέ σε» εἶπεν ὁ Σωτὴρ, «πορεύου εἰς εἰρήνην.» (Λουκ. ζ'. 50.) Οὕτω δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν παντὶ τῷ ἀληθῶς πιστεύοντι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Δὲν ἔχει ἀνάγκην οὐδενὸς ἁγίου ἢ ἀγγέλου, ἢ οὐδενὸς ἄλλου διὰ νὰ βοηθήσῃ αὐτόν· ἐσώθη·

«Τέλος γὰρ νόμου ὁ Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι.»

Τέταρτον, ὅτι ἂν ἀποθάνωμεν ἄνευ τῆς πίςεως ταύτης, ἀπολλύμεθα αἰωνίως· οὐδεὶς ἅγιος ἢ ἄγγελος ἐν τῷ οὐρανῷ δύναται νὰ ποιήσῃ τι πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν· ὅλαι αἱ ἐλεημοσύναι καὶ ὅλαι αἱ προσευχαὶ τῶν Χριστιανῶν φίλων ἐπὶ τῆς γῆς δὲν δύνανται νὰ μᾶς βοηθήσωσιν. Ἂν ὁ ἀπολωλὼς ἠδύνατο νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, καὶ δώσῃ εἰς ἐλεημοσύνας ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του, ἂν ἔδιδεν ἑκατομμύρια, καὶ μυριάδας κόσμων, ἂν εἶχεν αὐτοὺς, τοῦτο οὐδὲν ἤθελεν ἰσχύσει πρὸς τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ· οὐδὲ θέλουσιν ἰσχύσει δι' αὐτὴν ὅσα ποιοῦσιν οἱ φίλοι ὑπὲρ αὐτοῦ· μόνον ἡ πίστις ἐν Χριστῷ δύναται νὰ σώσῃ ἀπὸ τὴν ποινὴν τοῦ νόμου, καὶ τὴν ἕνεκα τῆς παραβάσεως κατάραν· καὶ τὴν πίστιν ταύτην, ὡς ἤδη ἐῤῥέθη, ἕκαστος πρέπει νὰ ἔχῃ δι' ἑαυτὸν καὶ πρὸ τῆς ἀποδημίας αὐτοῦ ἐκ τοῦ κόσμου.

Πέμπτον, ὅτι ἡ περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς δοξασία τινῶν δὲν ἔχει βάσιν· ἂν τὸ τοιοῦτον ἀληθῶς ὑπῆρχεν, οὐδὲν ἤθελεν ὠφελήσει ἡμᾶς ὡς πρὸς τὴν σωτηρίαν· ὁ πιστεύων σώζεται· ὁ ἔχων πίστιν ἐσώθη, καὶ οὐδεμίαν ἀνάγκην ἔχει νὰ καθαρίζηται διὰ πυρὸς, καὶ ἂν εἶχεν ἀνάγκην, τὸ πῦρ δὲν ἠδύνατο νὰ καθαρίσῃ αὐτόν, διότι μόνον τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναται νὰ μᾶς καθαρίσῃ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν.

Περαίνοντες δὲ τὸν λόγον ἂς ἐρωτήσωμεν ἑαυτούς, ἂν πιστεύωμεν τὴν διδασκαλίαν ταύτην, καὶ ἂν δεχώμεθα αὐτὴν μετὰ χαρᾶς. Ἡ τῆς σωτηρίας ἐλπὶς ἡμῶν ἐπὶ τί θεμελιοῦται; ἂν ἐπὶ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἐπὶ τὰς ἐλεημοσύνας ἡμῶν, ἐπὶ τὰς προσευχὰς ἡμῶν, ἐπὶ τὰ δάκρυα καὶ σκλη-

ραγωγίας τοῦ σώματος ἡμῶν, ὁμοιάζει μὲ οἶκον ἐποικοδομηθέντα ἐπὶ τὴν ἄμμον, ὅστις θέλει πέσει ὅταν ἔλθῃ ὁ χείμαρος τοῦ θανάτου· ἂν δὲ ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς ἀληθοῦς πίστεως ἐν Χριστῷ, δὲν θέλει πέσει ποτέ. Μακάριος ὁ πιστεύων, καθάπερ καὶ Δαβὶδ λέγει τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, ᾧ ὁ Θεὸς λογίζεται δικαιοσύνην χωρὶς ἔργων· «Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἀπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι. Μακάριος ἀνὴρ, ᾧ οὐ μὴ λογίσηται Κύριος ἁμαρτίαν.» (Ῥωμ. δ'. 7—8.) Ὁ Χριστὸς ἔκαμε τὸ πᾶν ὑπὲρ τοῦ ἀληθῶς πιστεύοντος ἐν αὐτῷ, τοῦ ἔχοντος τὴν πίστιν τὴν ἐνεργουμένην διὰ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης, καὶ φέρουσαν καρποὺς τὰ καλὰ ἔργα, καὶ καθαρίζουσαν τὴν καρδίαν καὶ ἐλευθεροῦσαν αὐτὸν ἀπὸ τὴν κατάραν τοῦ νόμου, δίδουσαν εἰς αὐτὸν σωτηρίαν ἄνευ ἀργυρίου καὶ τιμῆς· αἰωνίαν ζωὴν καὶ αἰώνιον μακαριότητα· «Τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι.» Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Θ'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ.

Ἰακώβ. β'. 26.

«Ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐςιν, οὕτω καὶ ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστί.»

Τινὲς ἐνόμισαν ὅτι ὁ Παῦλος καὶ ὁ Ἰάκωβος διαφέρουσιν εἰς τὴν περὶ πίστεως θεωρίαν αὐτῶν· διότι λέγει ὁ Ἰάκωβος, «Βλέπετε λοιπὸν ὅτι ἐξ ἔργων δικαιοῦται ἄνθρωπος, καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον.» (Ἰακ. β' 24)· ἐὰν ὅμως ἐξετάσωμεν ἀκριβῶς, θέλομεν ἰδεῖ ὅτι δὲν ὑπάρχει οὐδεμία διαφορὰ μεταξὺ αὐτῶν· διότι ὁ μὲν Παῦλος ὡμίλει περὶ πίστεως ὡς ἀρχῆς φερούσης καλὰ ἔργα, ὁ δὲ Ἰάκωβος ὡμίλει περὶ τῶν ἔργων ἐκείνων τῶν γενομένων ἐξ ἀληθινῆς καὶ ζώσης πίστεως· δὲν λέγει ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν δικαιοῦται διὰ τῆς πίστεως, ἀλλ' οὐχὶ διὰ τῆς πίστεως μόνον, δηλαδὴ πίστεως χωρὶς ἔργων· καὶ ὁ Παῦλος, ἀφοῦ ἐκήρυξεν ὅτι σωζόμεθα διὰ τῆς πίστεως, λέγει· «Νόμον λοιπὸν καταργοῦμεν διὰ πίστεως; Μὴ γένοιτο! ἀλλὰ νόμον συνιστῶμεν.» (Ῥωμ. γ'. 31.) καὶ πάλιν· «Πίστει προσήνεγκεν Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ πειρα-

ζόμενος, καὶ τὸν μονογενῆ προσέφερεν ὁ τὰς ἐπαγγελίας ἀναδεξάμενος.» (Ἑβρ. ιά. 17). Ὁ δὲ Ἰάκωβος λέγει, «Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ἡμῶν οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη ἀνενέγκας Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον; Βλέπεις ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη, καὶ ἐπληρώθη ἡ Γραφὴ, ἡ λέγουσα, Ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην, καὶ φίλος Θεοῦ ἐκλήθη. Ὁρᾶτε τοίνυν ὅτι ἐξ ἔργων δικαιοῦται ἄνθρωπος, καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον... ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστιν, οὕτω καὶ ἡ πίςις χωρὶς ἔργων νεκρά ἐςι.» (Ἰακώβ. β΄. 21, 26). Ὁ Ἰάκωβος ἐνταῦθα δὲν ἐναντιοῦται κατὰ τῆς πίστεως ὅτι δι' αὐτῆς ἐδικαιώθη ὁ Ἀβραὰμ, ἀλλὰ προσπαθεῖ νὰ δείξῃ ὅτι ἡ ζῶσα πίστις συνοδεύεται ὑπὸ τῶν ἔργων, καὶ ὅτι ὅταν δὲν συνοδεύηται ὑπ' αὐτῶν εἶναι νεκρά· καὶ ὅτι ἐπειδὴ Ἀβραὰμ εἶχεν πίςιν, ἥτις ἔκαμεν αὐτὸν νὰ προσφέρῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἡ πίστις αὐτοῦ ἦτο ζῶσα, καὶ ἡ Γραφὴ ἐπληρώθη ἡ λέγουσα, «Ἐπίστευσεν Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην», καὶ ὅτι ἂν ὁ Ἀβραὰμ ἠρνεῖτο νὰ προσφέρῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Θεοῦ, ἡ πίστις αὐτοῦ δὲν ἴσχυέ τι, ἦτο νεκρά. Τίς εἶναι ἡ ἀπόδειξις ζωῆς εἰς τὸν ἄνθρωπον; ἔργον· ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ἔργον δὲν εἶναι ζωή, εἶναι μόνον ἑπόμενον τῆς ζωῆς καὶ ἀπόδειξις αὐτῆς. Παιδίον τι γεννᾶται ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ἂν ἦναι ζῶν, κλαίει. Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ κλαίειν εἶναι ἀπόδειξις τῆς ζωῆς αὐτοῦ, καὶ ἡ συνέπεια αὐτῆς· ἡ ζωὴ ὅμως ὑπῆρχε πρὶν τῆς ἀποδείξεως αὐτῆς. Οὕτω καὶ ἡ πίστις· εἶναι πνευματικὴ ζωὴ, καὶ τὰ ἔργα εἶναι ὁ καρπὸς αὐτῆς καὶ ἀπόδειξις τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς. Τὴν στιγμὴν

καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀληθῆ καὶ ζῶσαν πίστιν, δικαιοῦται καὶ σώζεται· καὶ πρὸ τοῦ νὰ ἔχῃ καιρὸν νὰ ἀποδείξῃ δι' ἔργου τινὸς ὅτι ἡ πίστις αὐτοῦ εἶναι τοιαύτη· « Ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, » εἶπεν ὁ Σωτὴρ, "Πορεύου εἰς εἰρήνην." Ἐγνώριζεν αὐτὸς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὅτι ἐκείνη ἡ πίστις ἦτο ζῶσα, ἥτις ἔμελλε νὰ φέρῃ καλὰ ἔργα. Πίστις, ἥτις ὑπάρχει ἐν τῷ νῷ μόνον, καὶ δὲν φέρει καλὰ ἔργα, δὲν εἶναι πίστις σώζουσα. Τὰ δαιμόνια, τὰ ὁποῖα ἐξέβαλεν ὁ Χριστὸς, εἶχον τοιαύτην πίστιν. Ἐπίστευον εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ ὡμολόγουν τὴν πίστιν αὐτῶν ταύτην δημοσίως. Λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς· « Ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν κράζοντα καὶ λέγοντα, « σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. » (Λουκ. δ'. 41) Παῤῥησίᾳ ὡμολόγησαν τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν αὐτῶν. Οὕτω δὲ καὶ ὁ Ἰάκωβος ἐν τῷ κεφαλαίῳ, ἐξ οὗ ἐλάβομεν τὸ ῥητόν μας, λέγει· « Σὺ πιστεύεις ὅτι ὁ Θεὸς εἷς ἐστι· καλῶς ποιεῖς· καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι καὶ φρίσσουσι. Θέλεις δὲ γνῶναι, ὦ ἄνθρωπε κενὲ, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι; » (Ἰακ. β'. 19—20) Ὁ δὲ Ματθαῖος μᾶς λέγει ὅτι ὅταν ὁ Χριστὸς ἦλθεν « Εἰς τὴν χώραν τῶν Γεργεσηνῶν, ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ λίαν ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης, καὶ ἰδοὺ ἔκραζον λέγοντες, Τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ Θεοῦ; ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς; » (Ματθ. ή. 28—29). Ἀλλ' αὕτη ἡ πίστις δὲν ἔφερεν αὐτὰ νὰ κάμωσιν ἔργα καλά· ἦσαν ἀκόμη δαιμόνια, καὶ ἡδύνοντο εἰς τὸ νὰ βασανίζωσι τοὺς ἀνθρώπους, τῶν ὁποίων τὴν αἰώνιον ἀπώλειαν ἀεὶ ζητοῦσι. Λέγει ὁ Πέτρος· « Νήψατε, γρηγορήσατε, ὅτι ὁ ἀντίδικος ἡμῶν διάβολος ὡς λέων

ὠρυόμενος περιπατεῖ ζητῶν τίνα καταπίῃ.» (Α'. Πέτρ. έ. 8) Τοιαύτη πίστις, οἵαν ἔχουσιν τὰ δαιμόνια, βεβαίως δὲν εἶναι πίστις σώζουσα τὸν ἔχοντα αὐτήν. Εἶναι πίστις οὐχὶ μόνον μεταξὺ τῶν δαιμονίων, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἥτις περιορίζεται ὅλως εἰς τὸν νοῦν, καὶ δὲν φέρει οὐδὲν καλὸν ἔργον. Ὁ Βολταῖρος ἐπίστευεν ὅτι ὑπάρχει εἷς Θεὸς, καὶ ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου αὐτοῦ λέγεται ὅτι ἐφοβεῖτο ὑπερβολικῶς καὶ ἔτρεμεν. Ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων ἀναγινώσκομεν περὶ ἀνθρώπου, εἰς ὃν εἰσῆλθε πονηρὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἀνεγνώριζε τὸν Χριστόν· «Ἀποκριθὲν δὲ τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, εἶπε· Τὸν Ἰησοῦν γινώσκω καὶ τὸν Παῦλον ἐπίσταμαι· ὑμεῖς δὲ τίνες ἐστέ;» (Πραξ. ιθ'. 15.) Ἡ πίστις ὅμως τῶν πονηρῶν πνευμάτων καὶ τῶν δαιμονίων δὲν βελτιόνει αὐτά· μένουσι πονηρὰ καὶ κακά· μισοῦσι τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἀλήθειαν. Ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν εἶναι ψεύστης καὶ ἀνθρωποκτόνος, ὡς λέγει ὁ Χριστός· «Ὑμεῖς ἐκ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν· ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος εἶν' ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ' ἕστηκεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ· ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ· ὅτι ψεύστης ἐστὶ καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ.» (Ἰωαν. ή. 44.) Ἡ δὲ πίστις, περὶ ἧς ὁμιλεῖ ὁ Παῦλος ὡς σωζούσης, ἐνεργεῖται διὰ τῆς ἀγάπης, ὡς λέγει ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῇ. «Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή τις ἰσχύει οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη.» (Γαλ. έ. 6) Τὴν αὐτὴν ἰδέαν ἐκφράζει ὁ Ἰάκωβος κατ' ἄλλον τρόπον· «Τί τὸ ὄφελος;», λέγει, «ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν; ἐὰν δὲ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσι καὶ

λειπόμενοι ὦσι τῆς ἐφημέρου τροφῆς, εἴπῃ δέ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ θερμαίνεσθε καὶ χορτάζεσθε μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος, Τί τὸ ὄφελος; οὕτω καὶ ἡ πίστις, ἐὰν μὴ ἔργα ἔχῃ νεκρά ἐστι καθ' ἑαυτήν." (Ἰακ. β'. 14-17.) Πίστις, ἥτις ὑπάρχει μόνον ἐν λόγῳ, καὶ ἐν ᾗ δὲν ὑπάρχει ἀγάπη, δὲν ὑπερέχει τοὺς καλοὺς λόγους τοὺς λεγομένους πρὸς γυμνὸν καὶ λιμοκτονοῦντα ἄνθρωπον. Ἡ πίστις, ἥτις εἶναι ἀληθής, ζῶσα, καὶ σώζουσα ἔχει ἐπιῤῥοὴν οὐχὶ μόνον εἰς ὅλα τὰ ἔργα τοῦ πιστεύοντος, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ εἰς τοὺς συλλογισμοὺς αὐτοῦ, καὶ εἰς πάντα τὰ αἰσθήματα αὐτοῦ. Βλέπετε τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς καὶ τὰ παραδείγματα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρει ὁ Παῦλος, διὰ νὰ ἀποδείξῃ πῶς ἐννόει αὐτὸς τὴν ἀληθῆ πίστιν· « Πίστει χρηματισθεὶς Νῶε, περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων εὐλαβηθεὶς κατεσκεύασε κιβωτὸν εἰς σωτηρίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ. » « Πίστει καλούμενος Ἀβραάμ, ὑπήκουσεν ἐξελθεῖν εἰς τὸν τόπον, ὃν ἔμελλε λαμβάνειν εἰς κληρονομίαν, καὶ ἐξῆλθε μὴ ἐπιστάμενος ποῦ ἔρχεται. » « Πίστει παρῴκησεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ὡς ἀλλοτρίαν. » « Πίστει προσενήνοχε τὸν Ἰσαάκ, » ὡς εἴδομεν. « Πίστει Μωσῆς γεννηθεὶς ἐκρύβη τρίμηνον ὑπὸ τῶν πατέρων αὐτοῦ. » « Πίστει Μωσῆς μέγας γενόμενος ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς Φαραώ, μᾶλλον ἑλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν » ..... « Πίστει κατέλιπεν Αἴγυπτον .... πίστει πεποίηκε τὸ πάσχα, καὶ τὴν πρόσχυσιν τοῦ αἵματος, ἵνα μὴ ὁ ὀλοθρεύων τὰ πρωτότοκα θίγῃ αὐτῶν. » « Πίστει διέβησαν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, ὡς διὰ ξηρᾶς. » Ἔπειτα ἀναφέρει τὸν Γεδεών, Βαράκ τε καὶ Σαμψὼν καὶ Ἰεφθάε, Δαβίδ τε καὶ Σαμουήλ, καὶ τοὺς

προφήτας, « οἳ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων, ἔσβεσαν δύναμιν πυρὸς, ἔφυγον ςόματα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων, ἔλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν, ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος ἀναςάσεως τύχωσιν· ἕτεροι δὲ ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων πεῖραν ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς, ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον, περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι. » (Ἑβρ. ιά. 7—37) Ταῦτα εἶναι τὰ παραδείγματα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρει ὁ Παῦλος διὰ νὰ δείξῃ τί εἶναι ἡ πίστις καὶ ποῖα ἔργα φέρει· καὶ δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ Παῦλος ἐνόμιζεν ὅτι ἡ πίστις ἡ μὴ φέρουσα καλὰ ἔργα δύναται νὰ σώσῃ; βεβαίως οὐχί· μάλιστα ἀποδίδει ὅλας τὰς πράξεις αὐτοῦ, ὅλους τοὺς συλλογισμοὺς, καὶ ὅλα τὰ αἰσθήματα αὐτοῦ καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν αὐτοῦ εἰς τὴν πίστιν. « Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, » λέγει, « ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός· ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκὶ ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀγαπήσαντός με καί παραδόντος αὐτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ· οὐκ ἀθετῶ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ· εἰ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνη, ἄρα Χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανε. » (Γαλ. β'. 20—21) Ἐκ τούτου βλέπομεν ὅτι ἐνῷ ἀποδίδει τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν, ὁμιλεῖ περὶ τῆς πίστεως αὐτοῦ οὐχὶ ὡς νεκρᾶς, χωρὶς ἔργων, ἀλλ' εἰς ἄκρον ἐνεργοῦ, ἐχούσης ἐπιῤῥοὴν εἰς ὅλην αὐτοῦ τὴν ζωὴν, καὶ ἐνδυναμούσης αὐτὸν νὰ ποιῇ ὅ,τι δὲν ἠδύνατο πρὶν, προτοῦ νὰ ἔχῃ πίστιν. « Τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, »

λέγει, «ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκὸς ὁ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, καὶ περὶ ἁμαρτίας κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκὶ, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα.» (Ῥωμ. ή. 3—4) Καὶ ὁ Ἰωάννης λέγει, «Ὅτι πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Θεοῦ νικᾷ τὸν κόσμον, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν. Τίς ἐστιν ὁ νικῶν τὸν κόσμον, εἰμὴ ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ;» (Α'. Ἰωαν. έ. 4—5.) Καὶ πάλιν ὁ Παῦλος· «Διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν οὐ διὰ εἴδους.» (Β'. Κορινθ. έ. 7.) «Μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα· τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια.» (Β'. Κορινθ. δ'. 18) Τοιαύτη πίστις βεβαίως δὲν δύναται νὰ ἦναι νεκρὰ, ἀλλὰ ζῶσα κατὰ τὴν πληρεστάτην σημασίαν τῆς λέξεως· καὶ ἔργα, τὰ ὁποῖα δὲν προέρχονται ἀπὸ τοιαύτην πίστιν, δύνανται νὰ ὀνομάζωνται νεκρά. Λέγει ὁ Παῦλος, «Πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὃς διὰ Πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ Θεῷ καθαριεῖ τὴν συνείδησιν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων εἰς τὸ λατρεύειν Θεῷ ζῶντι.» (Ἑβρ. θ'. 14) Καὶ πάλιν, «Μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλλόμενοι μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων.» (Ἑβρ. ϛ'. 1) Ἐν ἑνὶ λόγῳ λέγει, «Πᾶν δὲ ὃ οὐκ ἐκ πίστεως ἁμαρτία ἐστί.» (Ῥωμ. ιδ'. 23) Καὶ αὐτὴ ἡ προσευχὴ προσφερομένη χωρὶς πίστεως, εἶναι ἁμαρτία. Λέγει ὁ Παῦλος· «Χωρὶς δὲ πίστεως ἀδύνατον εὐαρεστῆσαι· πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ Θεῷ ὅτι ἐστί, καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται.» (Ἑβρ. ιά. 6) Ἡ ἀληθινὴ πίςις εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ ἔχει περισσοτέραν ἐπιῤῥοὴν εἰς τὰς πράξεις τοῦ

Χριστιανοῦ παρ' ὅσην ἔχει ἡ παρουσία ὅλων τῶν ἄλλων ὄντων. Τοιαύτη δὲ πίστις δὲν εἶναι νεκρὰ, ἀλλὰ ζῶσα· καὶ αὕτη κάμνει τὸν Χριστιανὸν νὰ αἰτῇ ὥστε νὰ λάβῃ, νὰ ζητῇ ὥστε νὰ εὕρῃ, νὰ κρούῃ ὥστε νὰ ἀνοιχθῇ πρὸς αὐτόν· αὕτη τὸν κάμνει νὰ ζητῇ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς ὁ Ἰάκωβος λέγει, « Αἰτείτω δὲ ἐν πίστει. » (Ἰάκ. ά. 6) Αὕτη τὸν κάμνει νὰ ζητῇ τὰ ἄνω, ὅπου εἶναι ὁ Χριστὸς εἰς τὴν δεξιὰν τοῦ Θεοῦ καθήμενος. Ταῦτα δὲ τὰ ἔργα οὐδέποτε ὑπάρχουσιν εἰμὴ ὅπου εὑρίσκεται ἀληθὴς καὶ ζῶσα πίστις, καθὼς τὸ σῶμα οὐδέποτε ἐνεργεῖ ἐκτὸς ὅταν ἦναι ἐν αὐτῷ πνεῦμα, ζῶσα ψυχὴ, ὥστε ἡ πίστις χωρὶς ἔργα εἶναι νεκρὰ, δὲν εἶναι ζῶσα, καὶ ἔργα χωρὶς τὴν πίστιν εἶναι ὡς τὰ τεχνητὰ αὐτόματα, κινούμενα χωρὶς ζωὴν, καὶ εἶναι παρομοίως νεκρά. Ὁ μὲν Παῦλος ὡμίλει περὶ τῆς αἰτίας, ὁ δὲ Ἰάκωβος περὶ τοῦ ἀποτελέσματος.

Ἀρκοῦσι νομίζω τὰ εἰρημένα εἰς τὸ νὰ ἀποδείξωμεν πρὸς τοὺς πιστεύοντας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπιθυμοῦντας νὰ γνωρίσωσι τί διδάσκει ὁ λόγος οὗτος καὶ προθύμους ὄντας νὰ δεχθῶσι τὴν ἀλήθειαν, ὅταν γνωρίζωσιν αὐτὴν, ὅτι ἡ σωτηρία εἶναι ἐκ πίστεως καὶ οὐχὶ ἐξ ἔργων, ἀλλ' ὅτι ἡ πίστις καὶ τὰ καλὰ ἔργα εἶναι ἀδιασπάστως συνδεδεμένα, ὡς αἰτία καὶ ἀποτέλεσμα, ὡς φῶς καὶ θερμότης εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πυρὸς, καὶ ὡς ἐνέργεια ἐν τῷ σώματι προέρχεται ἀπὸ ζώσης ψυχῆς, καὶ ὅτι ἂν καὶ ἡ πίστις σώζῃ, εἶναι ὅμως ἐκείνη ἡ πίστις μόνον, ἥτις εἶναι ζῶσα καὶ φέρει καλὰ ἔργα.

Ἐκ τῶν εἰρημένων λοιπὸν μανθάνομεν διατί τόσοι ἄνθρωποι, οἵτινες νομίζονται χριστιανοὶ, εἶναι ἠπατημένοι ὡς πρὸς τὴν περὶ σωτηρίας ἐλπίδα αὐτῶν. Ἔχουσι μὲν

τινα πίστιν ἐν Χριστῷ, ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, μεταλαμβάνουσι τῆς κοινωνίας, ὀνομάζονται Χριστιανοί, καὶ πιστεύουσιν ὅτι εἶναι τοιοῦτοι, ἂν καὶ ζῶσιν ἐν ἁμαρτίᾳ, ἡ πίστις ὅμως αὐτῶν εἶναι νεκρὰ πίστις, πίστις, ἥτις δὲν ἐνεργεῖται διὰ τῆς ἀγάπης, δὲν καθαρίζει τὴν καρδίαν, πίστις, ὁποίαν ἔχουσι τὰ δαιμόνια. Τινὲς ὀνομαζόμενοι Χριστιανοὶ καὶ ὁμιλοῦντες πολὺ περὶ τῆς πίστεως αὐτῶν, ὑπερβαίνουσι καὶ τὰ δαιμόνια, διότι οὔτε πιστεύουσιν οὔτε φρίσσουσιν! Ἄλλοι δὲ ὁμιλοῦσι πολὺ περὶ τῶν ἔργων, ἀλλὰ ἀφίνουσι τὴν ἁγιάζουσαν ἀρχὴν τῆς πίστεως, καὶ ἀρνοῦνται τὴν διδασκαλίαν ταύτην, τόσον πληρέστατα καὶ ἐναργέστατα διδασκομένην εἰς ὅλον τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, ὅτι «ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται.» Ἡ δοξασία αὐτῶν θεμελιοῦται ἐπὶ τὴν ἐν μέρει γνῶσιν τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τὴν τοῦ ὅλου. Ὅσον δὲ ἐγὼ παρετήρησα, οἱ πιστεύοντες εἰς τὴν δι' ἔργων σωτηρίαν ὀλίγιστα ἔργα ποιοῦσιν· οἱ δὲ πιστεύοντες εἰς τὴν διὰ πίστεως σωτηρίαν, εἶναι ἐπιμελέστεροι εἰς τὸ νὰ ἐκτελῶσιν ἔργα καλά.

Νῦν δὲ ἂς ἐξετάσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ὡς πρεσβεύοντας τὸν Χριστιανισμόν, ἵνα μάθωμεν τὴν ἡμετέραν πνευματικὴν κατάστασιν. Ἐὰν ἡ πίστις ἡμῶν ἦναι μόνον ἐν τῷ νῷ, τοιαύτη, ὁποίαν ἔχουσι τὰ δαιμόνια, δὲν δύναται νὰ σώσῃ. Ἐὰν ἡ πίστις ἡμῶν δὲν φέρῃ ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ ἀγαπῶμεν τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον, νὰ ἀγαπῶμεν τὴν ἀλήθειαν, νὰ γείνωμεν ταπεινοί, νὰ ἀγαπῶμεν τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν προσευχήν, νὰ σεβώμεθα τὴν ἁγίαν ἡμέραν τοῦ Κυρίου, καὶ νὰ φυλάττωμεν ὅλας τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, νὰ μετανοῶμεν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ νὰ βδελυττώμεθα αὐτήν, νὰ πεινῶμεν καὶ διψῶμεν τὴν δικαιοσύνην, καὶ νὰ ἐμπιστευώμεθα εἰς τὸν Χριστὸν διὰ τὴν ἄφεσιν τῶν

ἁμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν, τότε ἡ πίστις ἡμῶν εἶναι νεκρά· ὁμοιάζει μὲ κίβδηλα νομίσματα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ κυκλοφορῶσιν εἰς τὴν ἀγορὰν μεταξὺ τῶν ἀμαθῶν, ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ ὑποφέρωσι τὴν δοκιμασίαν. Αὕτη θέλει μᾶς συνοδεύσει μόνον ἕως τὸν τάφον, καὶ ἐκεῖ θέλει μᾶς παραιτήσει αἰωνίως. Τοὐναντίον δὲ ἐὰν περιμένωμεν νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν σωτηρίαν διὰ τῶν ἔργων ἡμῶν, διὰ τῶν προσευχῶν καὶ νηστειῶν καὶ ἐλεημοσυνῶν ἡμῶν, ἢ δι' ἄλλων τινῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα δυνάμεθα νὰ κάμωμεν, ἐκτὸς ἐὰν ἀποβλέπωμεν εἰς τὸν Χριστὸν διὰ νὰ λάβωμεν δι' αὐτοῦ σωτηρίαν ὡς δῶρον, τότε ἀπολλύμεθα!

Ὄντας εἰς τοιαύτην κατάστασιν ψυχῆς δὲν ὑπάρχει ἐλπὶς δι' ἡμᾶς· ἐπειδὴ ἐξ ἔργων νόμου οὐδεὶς δικαιοῦται. Ἐὰν ἀποβάλωμεν ὅλως τὴν διδασκαλίαν τῆς σωτηρίας διὰ τῶν παθῶν καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ, τότε εἴμεθα νεκροὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ χωρὶς μεταβολῆς καρδίας πρέπει νὰ χαθῶμεν αἰωνίως. Ἐὰν δὲ ἡ πίστις ἡμῶν ἐνεργῇ, καθ' ὃν τρόπον περιγράφουσιν αὐτὴν ὅ,τε Παῦλος καὶ ὁ Ἰάκωβος, τότε εἴμεθα σεσωσμένοι. Ἐὰν ἡ πίςις ἡμῶν ἦναι γνησία, ἦναι ζῶσα, φέρει ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ συναισθανώμεθα, ὅτι εἴμεθα ἁμαρτωλοὶ καὶ ἀνάξιοι, καὶ νὰ γείνωμεν ταπεινοί. Ἐὰν φέρῃ ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ ἀγαπῶμεν τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον, νὰ ἀγαπῶμεν τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ φυλάττωμεν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ· ἐὰν φέρῃ ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ ἀγαπῶμεν καὶ νὰ σεβώμεθα τὴν ἁγίαν ἡμέραν τοῦ Κυρίου καὶ ἁγιάζωμεν αὐτὴν, εἰς τὸ νὰ ἀρνηθῶμεν τὰς ματαίας διασκεδάσεις τοῦ κόσμου μὴ ἡδυνόμενοι εἰς αὐτάς, ἡδυνόμενοι δὲ μᾶλλον εἰς τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ κοινωνίαν καὶ μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ· ἐὰν μᾶς φέρῃ εἰς τὸ νὰ δε-

χθῶμεν μετὰ χαρᾶς τὴν σωτηρίαν, τὴν χορηγουμένην ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ νὰ χαίρωμεν ἐν αὐτῷ ὡς τῷ Α, καὶ τῷ Ω, ὡς τῷ Θεῷ ἡμῶν καὶ Σωτῆρι, καὶ νὰ ζητῶμεν τὰ ἄνω ὅπου εἶναι αὐτός· τότε εἴμεθα σεσωσμένοι. Πρὸς πάντας δὲ τοὺς τοιούτους ἔχω ἐξουσίαν νὰ εἴπω, «Πορεύου εἰς εἰρήνην· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε.» Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Γ'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΕΛΟΥΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ.

Α'. Τιμοθ. ά. 15.

«Τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου.»

Τὸ τέλος ἐνταῦθα σημαίνει τὸν σκοπὸν, εἰς τὸν ὁποῖον ἀποβλέπει ἡ παραγγελία. Ποία ἡ παραγγελία; Ἡ παραγγελία ἡ περιεχομένη ἐν τῷ ἠθικῷ νόμῳ, ἤτοι αἱ δέκα ἐντολαὶ, ἢ τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον ὁ Παῦλος καὶ ὁ Τιμόθεος ἐκήρυττον, ἢ ὅ,τι ἔπρεπε νὰ παραγγείλῃ πρός τινας ὁ Τιμόθεος.

Ἐὰν ἐννοῶμεν τὸ πρῶτον, δηλαδὴ, τὸν ἠθικὸν νόμον, βεβαίως ὁ σκοπὸς αὐτοῦ εἶναι ἀγάπη, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, «Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου, καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται.» (Ματθ. κβ'. 37-40.) Ἐὰν δὲ ἐννοῶμεν τὸ δεύτερον, δηλαδὴ τὸ Εὐαγγέλιον,

καὶ τούτου ὁ σκοπὸς εἶναι νὰ φέρῃ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸ νὰ ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον, ὡς ἀπαιτεῖ ὁ νόμος. Ἐὰν δὲ ἐννοῶμεν τὸ τρίτον, δηλαδὴ, τὰ ὅσα ἔπρεπεν ὁ Τιμόθεος νὰ παραγγείλῃ πρός τινας, καὶ ταῦτα πάντα θεμελιοῦνται ἐπὶ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας τοὺς ἀπαιτοῦντας ἀγάπην.

Ἀπὸ τοῦ λόγου τούτου τινὲς ἐν Ἐφέσῳ εἶχον ἐκτραπῆ εἰς ματαιολογίαν, εἰς μύθους καὶ γενεαλογίας ἀπεράντους, πράγματα ὅλως ἀνθρώπινα καὶ προξενοῦντα φιλονεικίας καὶ ἔριδας μᾶλλον παρὰ ἀγάπην καὶ οἰκοδομήν. Διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Παῦλος πρὸς τὸν Τιμόθεον. «Καθὼς παρεκάλεσά σε προσμεῖναι ἐν Ἐφέσῳ, πορευόμενος εἰς Μακεδονίαν, ἵνα παραγγείλῃς τισὶ μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν, μηδὲ προσέχειν μύθοις καὶ γενεαλογίαις ἀπεράντοις, αἵτινες ζητήσεις παρέχουσι μᾶλλον ἢ οἰκοδομίαν Θεοῦ τὴν ἐν πίστει. Τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου· ὧν τινες ἀστοχήσαντες ἐξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν, θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι, μὴ νοοῦντες μήτε ἃ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται.» (Α΄. Τιμοθ. ά. 3—7). Ἐκ τούτου μανθάνομεν ὅτι ὁ μεγάλος σκοπὸς τοῦ κηρύγματος τοῦ εὐαγγελίου, καὶ τῶν ὅσα ὁ Θεὸς παρήγγειλεν ἐν τῷ Λόγῳ αὐτοῦ, εἶναι ἀγάπη, προερχομένη ἐκ καθαρᾶς καρδίας, ἀγάπη τὴν ὁποίαν, ἀγαθὴ συνείδησις ἐγκρίνει· ἀγάπη, ἥτις εἶναι ἀποτέλεσμα καὶ καρπὸς ἀνυποκρίτου πίστεως· ἀγάπη ἥτις εἶναι πλήρωμα νόμου (Ῥωμ. ιγ΄. 10).

Ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ ἀγάπη προερχομένη ἐκ καρδίας ἀκαθάρτου· ἀγάπη, τὴν ὁποίαν ἀγαθὴ συνείδησις καθὼς καὶ ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ κατακρίνει· ἀγάπη, ἥτις

εἶναι παράβασις, οὐχὶ πλήρωμα τοῦ νόμου, ἀλλὰ πλήρωμα τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς σαρκός.

Εἶναι καὶ ἀγάπη μόνον ἐν λόγῳ καὶ ἐν γλώσσῃ, καὶ οὐχὶ ἐκ καρδίας. «Τεκνία μου», λέγει ὁ Ἰωάννης, «μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ, μηδὲ γλώσσῃ, ἀλλ' ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ» (Α'. Ἰωαν. γ'. 18.) Τοιαύτη ἀγάπη, κατὰ δυστυχίαν, δηλαδὴ ἐν λόγῳ καὶ γλώσσῃ, εἶναι κοινὴ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῶν πρεσβευόντων τὸν Χριστιανισμόν.

Ἡ γλῶσσα προφέρει λόγους φιλικοὺς, καὶ κατὰ τὴν ἀκοὴν πλήρεις ἀγάπης· δὲν εἶναι ὅμως ἔκφρασις τῶν αἰσθημάτων τῆς καρδίας. Ὁ λαλῶν ἀποβλέπει εἴς τι ἀτομικὸν συμφέρον. Ἐνίοτε εὑρίσκομεν, ὅτι οἱ προφέροντες τοιούτους λόγους, ἅμα ἴδωσιν ὅτι οὐδὲν συμφέρον περιμένουσιν ἀφ' ἡμῶν, παραιτοῦσιν ἡμᾶς, ἐνίοτε δὲ ἐκφράζουσι πικροὺς λόγους καθ' ἡμῶν, καὶ ἀποδεικνύουσι μῖσος.

Ἡ ἐκ καθαρᾶς καρδίας καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς καὶ ἀνυποκρίτου πίστεως ἀγάπη διαφέρει τῶν ἄλλων εἰδῶν τῆς ἀγάπης, ὡς τὸ φῶς διαφέρει τοῦ σκότους, ἡ ἁμαρτία τῆς ἁγιότητος, καὶ ὁ οὐρανὸς τῆς γεέννης.

Ἡ πρώτη εἶναι καρπὸς τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὴν ῥῆσιν τοῦ Παύλου. «Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐστὶν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, κτλ.» (Γαλατ. ε. 22.)

Δι' αὐτῆς ἐνεργεῖται ἡ ἀληθὴς πίστις· Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη.» (Γαλατ. ε. 9.)

Αὕτη ἡ ἀγάπη ἡ ἐκ καθαρᾶς καρδίας προερχομένη, περιγράφεται λεπτομερῶς ὑπὸ τοῦ Παύλου, ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους πρώτῃ ἐπιστολῇ·

«Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, (ἀγαθοποιεῖ)

ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ· ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται (δὲν κομπάζει,) οὐ φυσιοῦται, (οὐκ ἐπαίρεται·) οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς· οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, (οὐ διαλογίζεται τὸ κακὸν) οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ, πάντα στέγει (ἀνέχεται), πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει.» (Α'. Κορινθ. ιγ'. 4—8.)

Ὅπου ὑπάρχει τοιαύτη ἀγάπη, ὁ σκοπὸς τοῦ νόμου, καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, πληροῦται, καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ἐξ οὐρανοῦ εἰς τὸν κόσμον ἀποστολῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκτελεῖται.

Ἡ τοιαύτη ἀγάπη ὅμως οὐδέποτε εὑρίσκεται, εἰμὴ εἰς ἐκείνους, τῶν ὁποίων ἡ καρδία καὶ ἡ συνείδησις ἐκαθαρίσθησαν ἐν τῷ αἵματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ οἱ ὁποῖοι ἔλαβον τὸ βάπτισμα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν ὁποίων ὑπάρχει πίστις ἀληθὴς καὶ ἀνυπόκριτος.

Ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ πίστις, ἥτις εἶναι οὕτως εἰπεῖν, νόθη, καὶ ὑποκριτική· πίστις, ἥτις ἐνεργεῖται διὰ τοῦ μίσους, καὶ οὐχὶ δι' ἀγάπης· πίστις, ἥτις παρακινεῖ τοὺς ἔχοντας αὐτὴν εἰς τὸ νὰ ἀφανίσωσι πάντας τοὺς διαφέροντας ἀπ' αὐτούς. Ἡ πίστις αὐτῶν ὁμοιάζει μὲ τὴν πίστιν τῶν δαιμονίων. «Καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι καὶ φρίσσουσι·», (Ἰακωβ. β'. 19) ἀλλὰ ποιοῦσι πάντα τὰ δυνατά, κατὰ τῆς ἀληθείας. Καὶ ἡ πίστις τινῶν πρεσβευόντων τὸν Χριστιανισμὸν εἶναι τοιαύτη.

Τινὲς δὲ ἔχουσι πίστιν, ἥτις ὑπάρχει ἐν αὐτοῖς οὐχὶ ὡς ἀρχή, οὐχὶ ἐξ ἀκοῆς τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, (Ῥωμ. ι. 17), ἀλλὰ ὡς κληρονομία ἀπὸ τῶν πατέρων αὐτῶν, τὴν ὁποίαν ἔλαβον ὁμοῦ μὲ τὴν κοσμικὴν περιουσίαν ὡς διὰ διαθήκης· εἶναι κληρονομικὴ πίστις.

Καὶ ἄλλοι ἔχουσι πίστιν, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ὀνομάζωμεν διπλωματικὴν πίστιν. Διατηροῦσιν αὐτὴν πρὸς πολιτικοὺς σκοπούς· ἔχουσιν αὐτὴν μόνον ὡς δεσμὸν τῆς πολιτικῆς κοινωνίας, ἢ καί τινων ἐθνῶν· πάντοτε ὅμως διὰ πολιτικὸν συμφέρον.

Ἄλλοι ἔχουσι τὴν πίστιν μόνον διὰ τὴν δημόσιον ὑπόληψιν αὐτῶν, ἰδιαιτέρως δὲ δὲν διστάζουσι νὰ ὁμολογῶσιν ὅτι ποσῶς δὲν πιστεύουσι τὰ ὑπ' αὐτῶν πρεσβευόμενα· τὴν πίστιν θεωροῦσιν ὡς χρήσιμον μόνον διὰ τὸν κοινὸν λαὸν, διὰ τὰς γραίας καὶ τοὺς ἀμαθεῖς. Ἡ πίςις τῶν τοιούτων εἶναι προσποιητὴ πίστις, καὶ εἶναι κατ' ἐξοχὴν ὑποκριτική. Πρεσβεύουσι τὴν πίςιν τῶν πέριξ αὐτῶν, ἀλλ' ἐν ἀληθείᾳ οὐδὲν πιστεύουσιν.

Ἀπὸ τῆς τοιαύτης πίστεως, τῆς κληρονομικῆς, τῆς διπλωματικῆς, τῆς πρόσποιητῆς καὶ ὑποκριτικῆς, δὲν δυνάμεθα νὰ περιμένωμεν τὴν ἀγάπην ἐκείνην, ἥτις εἶναι τέλος τῆς παραγγελίας.

Τοιαύτη ὑποκριτικὴ πίστις δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἐν τῇ καρδίᾳ ὁμοῦ μετὰ παντὸς εἴδους ἀσελγείας, καὶ ἀκαθαρσίας, καὶ μετὰ κεκαυτηριασμένης συνειδήσεως· καὶ διὰ τῦτο εὑρίσκομεν πολλάκις πολλοὺς, οἵτινες πρεσβεύουσι τὸν Χριςιανισμὸν, τρέχοντας εἰς πολλὰς ἀνομίας, καὶ ζῶντας εἰς τὰς βδελυρωτέρας ἀσελγείας. Ὅπου λείπει ἡ ἀνυπόκριτος πίστις, λείπει καὶ ἡ ἀληθὴς ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον· λείπει ἡ ἀγάπη, τὴν ὁποίαν περιγράφει ὁ Παῦλος, ὡς ἄνωθεν ἀνεφέρομεν.

Τινὲς ἀναφέρουσι τὰς ἐλεημοσύνας τῶν ἀπίστων καὶ τῶν ἀκαθάρτων ὡς ἀπόδειξιν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης αὐτῶν, ἐνῷ ὁ καρδιογνώστης Θεὸς ἀναμφιβόλως βλέπει ὅτι δίδουσιν ἐλεημοσύνας κινούμενοι

ὑπό τινος κοσμικοῦ συμφέροντος, ἴσως διὰ νὰ εὐφημῶνται ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ἢ διὰ νὰ σύρωσιν εἰς ἁμαρτίαν τὰ ἀντικείμενα τῆς ἐλεημοσύνης αὐτῶν, ἢ διὰ νὰ ἐξιλεώσωσι τὸν Θεὸν διὰ τὰς πολλὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.

Πρὸς τούτοις ὑπάρχει εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καλοὺς καὶ κακοὺς, φυσικὴ ἀγάπη, δηλαδὴ ἀγάπη πρὸς τοὺς συγγενεῖς, καὶ πρὸς τοὺς ὁμοεθνεῖς. Καὶ αὕτη ἡ ἀγάπη δύναται νὰ ὑπάρχῃ εἰς καρδίαν κακίστην. Αὕτη ἡ ἀγάπη ὑπάρχει ἐν τῇ καρδίᾳ Ἰουδαίων τε καὶ βαρβάρων, Μουσουλμάνων τε καὶ Εἰδωλολατρῶν, ὡς καὶ παντὸς Χριστιανοῦ.

Ἡ δὲ ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου εἶναι εὐγενεστέρα, ἁγιωτέρα, περιεκτικωτέρα, παρὰ τὴν ἄλλην, καὶ δὲν ἔχει ὅρια· δὲν περιορίζεται εἰς οἰκογενείας, εἰς μικρὸν κύκλον φίλων τινῶν· δὲν περιορίζεται εἰς ἓν κράτος, εἰς τὴν πατρίδα τοῦ πιστεύοντος, εἰς τοὺς ὁμοεθνεῖς καὶ ὁμογλώσσους, καὶ ὁμοθρήσκους, ἀλλὰ ὁμοία οὖσα μὲ τὴν ἀγάπην τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, περιλαμβάνει ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ὁμοιάζει μὲ τὸ φῶς τοῦ Ἡλίου, ὅστις ἀνατέλλει καὶ λάμπει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, ἢ μὲ τὴν βροχὴν, ἥτις πίπτει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. Περιλαμβάνει δὲ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐχθρούς. «Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσι;» (Ματθ. έ. 46.)

Τοιαύτη ἀγάπη ἦτον ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν ἀποστόλων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ διὰ τοῦτο ἐξῆλθον νὰ κηρύττωσι τὸ εὐαγγέλιον εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἐν μέσῳ πολλῶν καὶ μεγάλων κινδύνων· καὶ αὕτη ἡ ἀγάπη παρηγόρει αὐτοὺς εἰς ὅλας τὰς δοκιμὰς, εἰς ὅλους τοὺς διωγμοὺς αὐτῶν ἐν μέσῳ πληγῶν, φυλακῶν, πείνης, καὶ δίψης, καὶ γυ-

μνότητος, καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου! Ἡ ἀγάπη αὐτῶν ἦτον ὁμοία μὲ τὴν ἀγάπην ἐκείνην, ἥτις ἔφερε τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὸν κόσμον, διὰ νὰ ζητήσῃ καὶ σώσῃ τοὺς ἀπολωλότας.

Τοιαύτη εἶναι καὶ ἡ ἀγάπη, ἥτις παρακινεῖ τοὺς Χριστιανοὺς σήμερον εἰς διάφορα μέρη τοῦ κόσμου νὰ προσεύχωνται ὑπὲρ τῆς ἐκχύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ὑπὲρ τῆς ἐπιστροφῆς πάντων, Ἰουδαίων τε καὶ Μουσουλμάνων, εἰδωλολατρῶν τε καὶ πεπλανημένων Χριστιανῶν τῶν διαφόρων αἱρέσεων, καὶ ἐν ταυτῷ νὰ συνεισφέρωσιν ἐκ τῆς περιουσίας αὐτῶν, κατὰ δύναμιν, διὰ νὰ ϛείλωσι τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ κήρυκας τοῦ εὐαγγελίου ἕως τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης. Αὕτη ἡ ἀγάπη διεγείρει ἐν αὐτοῖς ἔλεος καὶ οἰκτιρμοὺς διὰ τοὺς ἐσκοτισμένους καὶ πεπλανημένους ἀδελφοὺς αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, τοὺς δεδεμένους μὲ τὰς ἀλύσεις τῆς δεισιδαιμονίας, τῆς τυραννίας, τοῦ Σατανᾶ καὶ ψευδῶν θρησκειῶν· οἱ ὁποῖοι ἴσως νομίζουσιν, ὅτι πᾶσα προσπάθεια ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ αὐτῶν εἶναι ἄτοπος καὶ ἄδικος ἐπέμβασις εἰς τὰ θρησκευτικὰ δικαιώματα αὐτῶν· ὅτι εἶναι ἤδη φίλοι τοῦ Θεοῦ, ὡς οἱ Ἰουδαῖοι ἐνόμιζον ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀποβάλλουσιν, ὡς ἐκεῖνοι ἀπέβαλον, τὴν ἀλήθειαν, καὶ τοὺς προσπαθοῦντας ὑπὲρ τοῦ καλοῦ αὐτῶν καταφρονοῦσιν, ὑβρίζουσι, καί, εἰ δυνατόν, ἤθελον θανατώσει. Ἡ δὲ ἀληθὴς ἀγάπη, ἡ ἐκ καθαρᾶς καρδίας καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου, ἐπιμένει προσπαθοῦσα ὑπὲρ τοῦ καλοῦ αὐτῶν· «Εἶναι ἰσχυρὰ ὡς ὁ θάνατος, καὶ ὕδατα πολλὰ δὲν δύνανται νὰ σβέσωσιν αὐτήν.» (Ἆσμα. Ἀσμάτ. η. 6—7).

Ἐξ ὅσων εἴπομεν, μανθάνομεν νὰ κρίνωμεν ἀσφα-

λῶς περὶ τῶν ἱεροκηρύκων, καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν. Προσέχουσιν εἰς μύθους βεβήλυς καὶ γραώδεις; Δὲν εἶναι κήρυκες, ὁποίους ὁ Παῦλος ἤθελεν ἐγκρίνει. Εἶναι ἀμαθεῖς, καὶ ἐξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν, « μὴ ἐννοοῦντες μήτε ἃ λέγυσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται;» Βεβαίως ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας, καὶ εἶναι κήρυκες ἀνάξιοι. «Εἴ τις ἑτεροδιδασκαλεῖ,» εἶπεν ὁ Παῦλος πρὸς τὸν Τιμόθεον, « καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσι λόγοις τοῖς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῇ κατ' εὐσέβειαν διδασκαλίᾳ, τετύφωται, μηδὲν ἐπιστάμενος, ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ ὧν γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφημίαι, ὑπόνοιαι πονηραὶ, παραδιατριβαὶ διεφθαρμένων ἀνθρώπων τὸν νοῦν καὶ ἀπεστερημένων τῆς ἀληθείας, νομιζόντων πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν.» (Α'. Τιμοθ. ϛ'. 3—5.) Οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου, ὀνομάζονται ὑπὸ τοῦ Παύλου ὑγιαίνοντες λόγοι, καὶ ὁ διδάσκων ἄλλα πράγματα τετύφωται, λέγει, ἐφυσκώθη, καὶ νοσεῖ, εἶναι ἄρρωστος πνευματικῶς, ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ ἔχει ἀνάγκην νὰ ἀκούσῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, τὸν φέροντα πνευματικὴν ὑγείαν.

Ὁ Εὐριπίδης, ἐν ταῖς Φοινίσσαις, λέγει· «Ὁ δ' ἄδικος λόγος νοσῶν ἐν αὐτῷ φαρμάκων δεῖται σοφῶν.» (Φοιν. 474) Καὶ οἱ λόγοι τῶν ἱεροκηρύκων, οἵτινες προσέχουσιν εἰς μύθους γραώδεις, νοσοῦσιν ἐν αὐτοῖς, καὶ δέον εἶναι νὰ ἀκούωσιν οἱ ἄνθρωποι οὐχὶ τοὺς τοιούτους, ἀλλὰ τοὺς ὑγιαίνοντας λόγους τοῦ Κυρίου.

Τὸ δένδρον γνωρίζεται ἐκ τῶν καρπῶν αὐτοῦ. Καὶ ἡ ἱερὰ διδασκαλία ἔν τινι ἐκκλησίᾳ γνωρίζεται ἐκ τῆς ἐπιῤῥοῆς, τὴν ὁποίαν ἔχει ἐπὶ τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν.

Σπανίως σήμερον διδάσκεται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καθὼς ὁ Παῦλος καὶ ὁ Τιμόθεος ἐδίδασκον αὐτὸν, καθαρῶς καὶ ἄνευ πραγμάτων ἀνθρωπίνων. Ὅπου δὲ κηρύττεται οὕτως, ἐκεῖ φέρει τοὺς καρποὺς τῆς ἀγάπης ἐκ καθαρᾶς καρδίας καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου· οἱ διδασκόμενοι τὴν ἀλήθειαν, καθὼς εἶναι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ καὶ δεχόμενοι αὐτὴν, ἔχουσι πίστιν ζῶσαν, καὶ ἀγάπην εἰλικρινῆ.

Τὸ ἐναντίον δὲ, ὅπου οἱ ἱεροκήρυκες ἐξετράπησαν εἰς πράγματα ἀνθρώπινα, μὴ εὑρισκόμενα ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ, εἰς μύθους καὶ ματαιολογίας, ἐκεῖ δὲν εὑρίσκομεν ἀγάπην ἐκ καθαρᾶς καρδίας καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου, καὶ τὸ τέλος, ἤτοι ὁ σκοπὸς τῆς παραγγελίας, δὲν ἐπιτυγχάνεται.

Οἷα εἶναι ἡ ὁλκὴ ἐν τῷ συστήματι τῶν πλανητῶν, τοιαύτη εἶναι ἡ καθαρὰ ἀγάπη ἐν τῷ συςήματι τῆς θρησκείας, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ. Καὶ πᾶν σύστημα θρησκείας, ἐν τῷ ὁποίῳ δὲν εὑρίσκεται αὕτη ἡ ἀγάπη, δὲν εἶναι ὀρθόν· ἀλλ' οὐσιωδῶς ἐλλειπές· εἶναι σύστημα, τὸ ὁποῖον δὲν ἔδωκεν ὁ Θεός.

«Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐςί.» λέγει ὁ Ἰωάννης, «καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ Θεῷ μένει, καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ.» (Α'. Ἰωαν. δ'. 16.) Πόσον διαφέρει τὸ σύστημα τοῦτο τῶν συστημάτων τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες κατὰ διαφόρους καιροὺς ἀπέστειλαν μυριάδας ὡπλισμένων στρατιωτῶν διὰ νὰ μεταχειρισθῶσι βίαν, καὶ καταναγκάσωσιν ὁλόκληρα ἔθνη νὰ δεχθῶσι δοξασίας νέας, περὶ τῶν ὁποίων οὐδέποτε ἤκουσαν προτήτερα, ὡς ὁ Μωάμεθ ἐν Ἀραβίᾳ, καὶ οἱ Παπικοὶ ἐν τῷ Μεξικῷ καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις τόποις! μετὰ τοῦ Κορανίου, ἢ τοῦ σταυροῦ ἐν μιᾷ

χειρὶ, καὶ μετὰ μαχαίρας ἐν τῇ ἄλλῃ ἐξέχεον τὸ αἷμα μυριάδων ἐν τῇ Ἀσίᾳ, τῇ Εὐρώπῃ καὶ ἐν τῇ Ἀμερικῇ. Δύναταί τις νὰ φαντασθῇ ποτε ὅτι τοιαύτη θρησκεία περιέχει ἐν ἑαυτῇ ἀγάπην τινὰ ἐκ καθαρᾶς καρδίας, καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου; Ποτέ!

Μᾶλλον ἤθελε πιςεύσει τις, ὅτι προῆλθεν ἐκ τῆς Γεέννης! ἔκ τινος δαίμονος τοῦ σκότους! ἔκ τινος καταχθονίου ἀκαθάρτου πνεύματος, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε εἶχεν αἴσθημα ἀγάπης! Ἀγάπην Χριστιανικὴν ἔχει τάχα ἐκεῖνος, ὅστις εὐχαρίστως φυλακόνει χιλιάδας, καίει μυριάδας ἐν τῷ πυρὶ, καὶ χύνει τὸ αἷμα ἀναριθμήτων ἀνθρώπων, διότι δὲν πιστεύουσιν ὥς τινες, οἱ ὁποῖοι ἐνδύονται πορφύραν καὶ βύσσον καὶ εὐφραίνονται καθ' ἡμέραν λαμπρῶς ἐν τῇ Ῥώμῃ; Τὸ τέλος τῆς ἱερᾶς ἐξετάσεως εἶναι τάχα ἀγάπη, ἐκ καρδίας καθαρᾶς, ἐκ συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου; εἶναι τάχα ἀγάπη, ἥτις ἀφίνει ἄθαπτα τὰ σώματα τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, μόνον διότι δὲν ἐπίστευον ὡς οἱ τοῦ τόπου, ὅπου ἀπέθανον πιστεύουσιν; ὅλα τὰ φρικώδη βάσανα τῆς ἱερᾶς ἐξετάσεως εἶναι τάχα ἔργον τῆς ἀγάπης; ἐὰν ἔχῃ οὕτως καὶ αὐτὴ ἡ Γέεννα τοῦ πυρὸς δύναται νὰ ἦναι κατοικία τῆς ἀγάπης· καὶ ἐκεῖνος, ὅστις ἐξ ἀρχῆς ἦτον ἀνθρωποκτόνος, δύναται νὰ ἦναι καλὸς Χριστιανός! Ἐὰν ἔχῃ οὕτω, καὶ ὁ Ἰσλαμισμὸς, ὅστις ἀπαιτεῖ ἢ νὰ πιστεύσῃ ὁ εἰδωλολάτρης, ἢ νὰ ἀποθάνῃ, δύναται νὰ ἦναι σύστημα ἀγάπης· ἐὰν ἔχῃ οὕτω καὶ τὸ καύσιμον τῶν μαρτύρων ἐν τῷ κήπῳ τοῦ Νέρωνος δύναται νὰ θεωρῆται ὡς ἔργον ἀγάπης! Ἀλλ' ἄπαγε τοιαύτης βλασφημίας!

Γνωρίζω ὅτι ὁ Θεὸς προσέταξε τοὺς Ἰσραηλίτας ἵνα καταστρέψωσιν ὁλοκλήρως τοὺς Χαναναίους· κατέστρεψε

δὲ καὶ τὰ Σόδομα καὶ Γόμορρα διὰ πυρὸς, καὶ τὸν παλαιὸν κόσμον διὰ κατακλυσμοῦ, καὶ ἔχει δικαίωμα νὰ καταστρέψῃ ὁλοκλήρους πόλεις διὰ σεισμῶν, καὶ τὸν κόσμον ὅλον διὰ πυρὸς ὁπόταν θέλῃ. Ἀλλ' ἡ προσταγὴ περὶ τῶν Χαναναίων ἀπέβλεπεν αὐτοὺς μόνον· καὶ ἦσαν πάντες τόσον ἀχρεῖοι, ὥστε ἤθελον καταδικασθῇ εἰς θάνατον πάντες ἐκτὸς τῶν παιδίων, ἐὰν ἐδικάζοντο ἐν δικαίῳ δικαστηρίῳ· καὶ αὐτῶν τῶν παιδίων τὴν ζωὴν ἔχει δικαίωμα ὁ Θεὸς νὰ ἀφαιρέσῃ ὁπόταν καὶ ὅπως θέλει, ἢ διὰ θέρμης ἢ ἄλλης τινὸς νόσου· ἀλλὰ δὲν ἔδωκέ ποτε εἰς τοὺς Χριστιανοὺς διάταγμα νὰ φονεύωσι τοὺς μὴ πιστεύοντας τὴν ἀλήθειαν.

Ὅτε τινὲς τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἤθελον νὰ καλέσωσι πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τοὺς μὴ δεχομένους αὐτὸν, « ἐπετίμησεν αὐτοῖς καὶ εἶπεν, οὐκ οἴδατε οἵου πνεύματός ἐστε ὑμεῖς· ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι. » (Λουκ. θ'. 55—56.)

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς οὐδέποτε προσέταξε τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ νὰ μεταχειρίζωνται πῦρ καὶ μάχαιραν, ἢ ἄλλο τι βίαιον μέσον διὰ νὰ ἀναγκάζωσι τοὺς ἀνθρώπους νὰ πιστεύωσι. Τοιαῦτα μέσα μεταχειρίζονται οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ. Τοιαῦτα μετεχειρίζοντο κατὰ τῶν Ἀποστόλων αὐτοῦ κατὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, ἐν παντὶ αἰῶνι, μέχρι τῆς σήμερον ἡμέρας· ἐν ᾧ οἱ ἀληθεῖς Χριστιανοί, οἱ γνωρίζοντες τὸν σκοπὸν ὅλων τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, κηρύττουσιν αὐτὰς ἐν ἀγάπῃ, καὶ κινούμενοι ὑπὸ τῆς ἀγάπης ἐξέρχονται νὰ κηρύττωσι τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει, ἐλπίζοντες ὅτι πάντες οἱ ἀκούοντες θέλουσι μετανοήσει, ἐπιστρέψει καὶ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης

τῆς καρδίας καὶ τὸν πλησίον ὡς ἑαυτούς· ὑπὲρ τούτου κοπιάζουσιν, ὑπὲρ τούτου προσεύχονται· διότι γνωρίζουσι τί εἶναι τὸ τέλος τῆς παραγγελίας, ὅτι εἶναι « ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας, καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου. » Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΑ΄.

ΚΑΙ ΠΡΩΤΗ

ΠΕΡΙ ΝΗΣΤΕΙΑΣ.

Ἡσαΐας νη΄. 5.

«Νηστείαν θέλεις ὀνομάσει τοῦτο καὶ ἡμέραν δεκτὴν εἰς τὸν Κύριον;»

Ἡ λέξις νηστεία, ὡς εἶναι γνωστὸν εἰς τοὺς σπουδάσαντας τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, παράγεται ἀπὸ τὸ νηστεύω, τοῦτο δὲ ἀπὸ νῆστις σύνθετον ἐκ τοῦ νὴ-ἐσθίω, δηλαδὴ δὲν τρώγω, καὶ ἑπομένως σημαίνει τελείαν ἀποχὴν βρωμάτων ἢ φαγητῶν.

Ἡ τελεία αὕτη ἀποχὴ ἀπὸ βρωμάτων δύναται νὰ ἦναι ἢ διὰ μίαν ἡμέραν ἢ διὰ πολλὰς συνεχεῖς ἡμέρας· δύναται νὰ ἦναι ἑκουσία μὲν ἕνεκεν σωματικῆς ὑγείας, ἢ διὰ θρησκευτικὸν σκοπὸν ἕνεκεν ψυχικῆς ὑγείας· ἀκουσία δὲ ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως παντὸς φαγητοῦ ὡς ἐν καιρῷ πείνης, πολιορκίας, ἢ κατ' ἄλλας περιστάσεις ὅταν οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχωσι τί νὰ φάγωσι· δύναται δὲ νὰ ἦναι καὶ ἕνεκα τῆς βαθείας θλίψεως, ἥτις ἐνίοτε ἀφαιρεῖ πᾶσαν ὄρεξιν τροφῆς.

θρησκευτικὰς νηστείας ἔχουσι σχεδὸν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ εἶχον πρὸ πολλῶν αἰώνων, διέφερον δὲ μόνον καὶ διαφέρουσιν εἰς τὸν τρόπον, καθ' ὃν νηστεύουσι, καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νηστείας. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐνήστευον καὶ νηστεύουσιν εἰσέτι, οἱ εἰδωλολάτραι ὁμοίως, καὶ οἱ Μουσουλμάνοι, καὶ σχεδὸν πάντες οἱ Χριστιανοὶ οἱασδήποτε δοξασίας ἔχουσί τι, ὅπερ ὀνομάζουσι θρησκευτικὴν νηστείαν. Οἱ Ἰνδοὶ νηστεύουσι περίπου τρεῖς μῆνας κατ' ἔτος

Δύναται δὲ νὰ ἦναι ἡ νηστεία καλὸν ἢ κακόν, ὠφέλιμον εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, ἢ βλαπτικὸν κατὰ τὸν τρόπον τοῦ νηστεύειν, καὶ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ. Δύναται νὰ γείνῃ εἰς τρόπον εὐπρόσδεκτον εἰς τὸν Θεόν, ἢ τοὐναντίον, ὡς ἡ τῶν Ἰουδαίων, πρὸς οὓς εἶπεν ὁ Θεὸς τὴν ῥῆσιν ταύτην· « Νηστείαν θέλεις ὀνομάσει τοῦτο καὶ ἡμέραν δεκτὴν εἰς τὸν Κύριον;» καὶ τοῦτο εἶπε πρὸς αὐτοὺς καίτοι κατὰ πολλὰ φαινομένους εὐσεβεῖς καὶ εὐλαβεῖς· καθὼς γέγραπται, «Μὲ ζητοῦσιν ὅμως καθ' ἡμέραν καὶ ἐπιθυμοῦσι νὰ μανθάνωσι τὰς ὁδούς μου, ὡς ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἔκαμε δικαιοσύνην, καὶ δὲν ἐγκατέλειπε τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ· ζητοῦσι παρ' ἐμοῦ κρίσεις δικαιοσύνης, ἐπιθυμοῦσι νὰ πλησιάζωσιν εἰς τὸν Θεόν· διατὶ ἐνηστεύσαμεν, λέγουσι, καὶ δὲν εἶδες; ἐταλαιπωρήσαμεν τὴν ψυχὴν ἡμῶν καὶ δὲν ἐγνώρισας;» (Ἡσαΐ. νή. 2—3.)

Ἐν τῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ δὲν γίνεται ἀνάμνησις περὶ νηστείας ἀπὸ τῆς κτίσεως τοῦ κόσμου μέχρι τοῦ Μωϋσέως, διάστημα περίπου δύο χιλιάδων πεντακοσίων ἐτῶν. Τινὲς ἐθεώρουν τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ δένδρου τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ εἰς τὸν Ἀδάμ, ὡς εἶδος νηστείας. Ἡ ἀπαγόρευσις ὅμως αὕτη δὲν ἦτον κρέατος τετραπόδων, πετεινῶν ἢ ἰχθύων· ἀλλὰ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς αὐτὸν ὅτι ἐξ

όλων τῶν καρπῶν τοῦ παραδείσου ἠδύνατο νὰ τρώγῃ ἐκτὸς ἑνός· καὶ τοῦτο βεβαίως οὐδέποτε ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῇ νηστεία, κατ' οὐδεμίαν σημασίαν τῆς λέξεως. Ποῖος ἐπὶ γῆς ἀγαπῶν νὰ τρώγῃ δὲν ἤθελεν εὐχαριστηθῇ νὰ φυλάττῃ καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ, τοιαύτην νηστείαν, ὁποίαν ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα ἐφύλαττον ἐν τῷ παραδείσῳ; Προσέτι, ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη δὲν ἦτο διὰ μίαν ἡμέραν, ἢ δύο, ἢ τεσσαράκοντα, ἀλλὰ καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτῶν. Ἐκ τούτου εἶναι φανερὸν ὅτι μέχρι τοῦ Μωϋσέως δὲν γίνεται μνεία τις περὶ νηστείας. Ὁ δὲ Μωϋσῆς, καθ' ὅλην τὴν νομοθεσίαν, τὴν ὁποίαν λαβὼν ἐκ Θεοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ μετέδωκεν εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας, οὐδὲν διέταξε περὶ νηστείας. Τινὲς ἐνόμιζον ὅτι ἡ ἐν τῷ Λευϊτικῷ ἀναφερομένη ἡμέρα (ιϛ'. 29-34· καὶ πάλιν κγ'. 27-32. καὶ ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς κθ'. 7—11,) ἦτο νηστεία· ἐπειδὴ λέγει· «Εἰς τὸν ἕβδομον μῆνα τὴν δεκάτην τοῦ μηνὸς θέλετε ταπεινώσει τὰς ψυχάς σας, καὶ δὲν θέλετε κάμνει οὐδὲν ἔργον.»

Ἀλλ' ἐν τῷ κγ'. κεφαλαίῳ τοῦ Λευϊτικοῦ ὀνομάζεται ἑορτὴ τοῦ Κυρίου καὶ σάββατον ἀναπαύσεως, καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐπροστάχθησαν νὰ προσφέρωσιν «ὁλοκαύτωμα πρὸς τὸν Κύριον εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἕνα μόσχον ἐκ βοῶν, ἕνα κριὸν, ἑπτὰ ἀρνία ἐνιαύσια, σεμίδαλιν ἐζυμωμένην μετ' ἐλαίου, καὶ ἓν ἐρίφιον. (Ἀριθμ. κθ'. 7—11.) Προσετάχθησαν νὰ μὴ ἐργάζωνται ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἀλλ' οὐχὶ νὰ ἀπέχωσιν ἀπὸ φαγητόν· καὶ «θέλετε ταπεινώσει τὰς ψυχάς σας,» λέγει, «οὐδὲ μίαν ἐργασίαν θέλετε κάμει.» Ἀλλ' οὐδεὶς λόγος γίνεται περὶ ἀποχῆς φαγητῶν. Ἐκαλεῖτο καὶ ἡμέρα ἐξιλασμοῦ, ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ ἱερεὺς ἐποίει προσφορὰν πε-

ρὶ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν τῶν τε ἱερέων καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ. Καὶ φυσικῷ τῷ λόγῳ πάντες ἔπρεπε νὰ συναισθάνωνται λύπην καὶ κατάνυξιν ψυχῆς ἕνεκα τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ νὰ ταπεινόνωνται ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, εἴτε ἔτρωγον, εἴτε οὔ.

Ὁ Μωϋσῆς αὐτὸς ἐνῷ ἦτο ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ, ἵνα παραλάβῃ τὸν νόμον, ἔμεινε τεσσαράκοντα ἡμέρας νῆστις, ἄνευ τροφῆς καὶ ποτοῦ. «Καὶ ἦτον ἐκεῖ μετὰ τοῦ Κυρίου τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας· ἄρτον δὲν ἔφαγε, καὶ ὕδωρ δὲν ἔπιε· καὶ ἔγραψεν ἐπὶ τῶν πλακῶν τοὺς λόγους τῆς διαθήκης, τὰς δέκα ἐντολάς.» (Ἐξοδ. λδ'. 28). Ἀλλ' ἡ νηστεία αὕτη δὲν ἦτον ἑκουσία, ἀλλὰ συνέπεια τῶν περιστάσεων, ἐν αἷς εὑρίσκετο, μὴ ἔχων τι νὰ φάγῃ ἢ τί νὰ πίῃ· καὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ διετηρεῖτο θαυμαστῶς πως. Ἡ μετὰ Θεοῦ συγκοινωνία ἴσως εἶχε τοσοῦτον κυριεύσει τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, ὥςε οὐδὲ ἐσυλλογίσθη περὶ φαγητοῦ, οὔτε ἐπεθύμησεν αὐτό. Οὐδέποτε δὲ ἐθεωρεῖτο ὡς παράδειγμα πρὸς μίμησιν ἄλλων· καὶ οὔτε Ἀαρών, οὔτε Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, οὔτε Σαμουὴλ, οὔτε ἱερεύς τις, οὔτε προφήτης, οὐδέποτε ἐπεχειρίσθη νὰ μιμηθῇ αὐτὸν νηστεύων τεσσαράκοντα ἡμέρας. Ὁ προφήτης Ἠλίας μετὰ ταῦτα διετηρήθη κατὰ τὸν ἴδιον θαυμαστὸν τρόπον καὶ κατὰ τὸ ἴδιον διάστημα καιροῦ, ἀφοῦ διὰ θαύματος ἔλαβε τροφὴν παρ' ἀγγέλου. «Καὶ μὲ τὴν δύναμιν τῆς τροφῆς ἐκείνης ὡδοιπόρησε τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας ἕως Χωρὴβ τοῦ ὄρους τοῦ Θεοῦ.» (Α'. Βασ. ιθ'. 8.) Ἀλλ' αὕτη φανερὰ ἦτο νηστεία ἐξ ἀνάγκης· διότι κατεδιώκετο ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν Ἀχαὰβ καὶ Ἰεζάβελ· ἠναγκάσθη δηλαδὴ νὰ φύγῃ εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου δὲν εἶχέ τι νὰ φάγῃ· καὶ ὁ

Θεὸς διετήρει αὐτόν. Δὲν ἀπαντῶμεν οὐδαμοῦ τῶν ἱερῶν Γραφῶν, ὅτι ἱερεύς τις, ἢ ἄλλος τῆς Ἰουδαϊκῆς ἐκκλησίας, ἐπεχείρησε νὰ μιμῆται αὐτὸν (τὸν Ἠλίαν) ἢ πρὸς ἀνάμνησιν τῶν παθῶν αὐτοῦ νὰ νηστεύῃ τεσσαράκοντα ἡμέρας.

Τὸ πρῶτον παράδειγμα νηστείας, ἰδίως οὕτω καλουμένης, ἀπαντᾶται ἐν τοῖς Κριταῖς (Κεφ. κ'. στιχ. 20.) Ὅπου λέγεται ὅτι οἱ Ἰσραηλῖται, ἐνῷ ἐμάχοντο κατὰ τῆς φυλῆς τοῦ Βενιαμὶν, νικηθέντες ἐνήστευσαν μίαν ἡμέραν. « Τότε πάντες οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀνέβησαν καὶ ἦλθον εἰς Βαιθὴλ, καὶ ἔκλαυσαν, καὶ ἐκάθησαν ἐκεῖ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, καὶ ἐνήστευσαν ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἕως ἑσπέρας, καὶ προσέφερον ὁλοκαυτώματα καὶ θυσίας εἰρηνικὰς ἐνώπιον τοῦ Κυρίου. » Τοσοῦτον κατεβλήθησαν ὑπὸ τῆς λύπης ἕνεκα τῆς ἥττης αὐτῶν ὥστε πιθανὸν οὐδεμίαν ἐπιθυμίαν εἶχον φαγητοῦ, καὶ ὄντες συνηγμένοι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνησχολημένοι εἰς τὸ προσφέρειν θυσίαν, δὲν εἶχον εὐκαιρίαν νὰ φάγωσι, καὶ ἐὰν ἐπεθύμων. Ἡ νηστεία αὐτῶν ἦτο συνέπεια ἰδιαιτέρων περιστάσεων, καὶ οὐδέποτε εἴδομεν ὅτι ἐπανέλαβον αὐτὴν, ἢ ὅτι ἄλλοι ἐμιμήθησαν αὐτοὺς νηστεύοντες κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τοῦ ἔτους.

Ἡ πρώτη μετὰ μετανοίας ἕνεκεν ἁμαρτίας νηστεία, περὶ τῆς ὁποίας γίνεται μνεία, ἦτον ἡ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Σαμουήλ. Ἐπειδὴ ἐξώκειλαν εἰς εἰδωλολατρείαν, ὁ Θεὸς παρεχώρησεν αὐτοὺς εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀλλοφύλων· ἕνεκα δὲ τῆς τυραννίας, τὴν ὁποίαν ὑπέφερον, ἀνεστέναζον, καὶ ἤρχισαν νὰ ζητῶσι τὸν Κύριον. « Καὶ εἶπε Σαμουὴλ πρὸς πάντα τὸν οἶκον Ἰσραὴλ, λέγων, ἐὰν σεῖς ἐπιστρέφητε ἐξ ὅλης ὑμῶν τῆς

καρδίας πρὸς τὸν Κύριον, ἀποβάλετε ἐκ μέσου ὑμῶν τοὺς Θεοὺς τοὺς ἀλλοτρίους, καὶ τὰς Ἀσταρώθ, καὶ ἑτοιμάσατε τὰς καρδίας ὑμῶν πρὸς τὸν Κύριον, καὶ αὐτὸν μόνον λατρεύετε, καὶ θέλει ἐλευθερώσει ὑμᾶς ἐκ χειρὸς τῶν Φιλισταίων. Τότε ἀπέβαλον οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσραὴλ τοὺς Βααλεὶμ καὶ τὰς Ἀσταρὼθ, καὶ ἐλάτρευσαν τὸν Κύριον μόνον. Καὶ εἶπε Σαμουὴλ, συνάξατε πάντα τὸν Ἰσραὴλ εἰς Μισπᾶ, καὶ θέλω προσευχηθῆ ὑπὲρ ὑμῶν πρὸς τὸν Κύριον. Καὶ συνήχθησαν ὁμοῦ εἰς Μισπᾶ, καὶ ἤντλησαν ὕδωρ, καὶ ἐξέχεαν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου (ἴσως ὡς σημεῖον τῆς καθαριότητος, εἶδος βαπτίσματος, ἁγιάζοντος δι' αὐτοῦ, οὕτως εἰπεῖν, καὶ αὐτὸ τὸ ἔδαφος τῆς γῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐστέκοντο), καὶ ἐνήστευσαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καὶ εἶπον ἐκεῖ, ἡμαρτήσαμεν εἰς τὸν Κύριον.» (Α'. Σαμ. ζ'. 36) Ἀλλ' ἡ νηστεία αὕτη ἦτον ἕνεκα ἰδιαιτέρων περιστάσεων, καὶ δὲν εὑρίσκομεν ὅτι ποτὲ ἐπανέλαβον αὐτήν.

Δεύτερον δὲ παράδειγμα νηςείας ἦτο τῆς τῶν κατοίκων τῆς Ἰαβεὶς τῆς Γαλααδίτιδος, οἵτινες μετὰ τὴν ταφὴν τῶν ὀστέων τοῦ Σαοὺλ καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἐνήστευσαν ἑπτὰ ἡμέρας. (Α'. Σαμ. λά. 13.) Καὶ ὁ Δαβὶδ προσέτι ἐνήστευσεν, ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ Σαοὺλ καὶ τοῦ Ἰωνάθαν. (Β'. Σαμ. ά. 12) «Καὶ ἐπένθησαν καὶ ἔκλαυσαν, καὶ ἐνήστευσαν ἕως ἑσπέρας διὰ τὸν Σαοὺλ καὶ διὰ Ἰωνάθαν τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ διὰ τὸν λαὸν τοῦ Κυρίου, καὶ διὰ τὸν οἶκον τοῦ Ἰσραὴλ διότι ἔπεσον διὰ ῥομφαίας.» Ὁ δὲ Δαβὶδ καὶ αὐτὸς, ὅτε ἠῤῥώςησε τὸ παιδίον, τὸ ὁποῖον ἐγέννησεν εἰς αὐτὸν ἡ Βirσαβεὲ, ἡ γυνὴ τοῦ Οὐρίου, ἐνήστευσεν, ὡς φαίνεται, ἑπτὰ ἡμέρας, διότι «τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην ἀπέθανε τὸ παιδίον.» Τότε ἐσηκώθη ὁ

Δαβὶδ καὶ ἔφαγεν ἄρτον. «Οἱ δὲ δοῦλοι αὐτοῦ εἶπον πρὸς αὐτὸν, τί εἶναι τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἔκαμες; ἐνήστευες καὶ ἔκλαιες περὶ τοῦ παιδίου ἐνῷ ἔζη· ἀφοῦ δὲ ἀπέθανε τὸ παιδίον, ἐσηκώθης, καὶ ἔφαγες ἄρτον. Καὶ εἶπεν, ἐνῷ ἔτι ἔζη τὸ παιδίον, ἐνήστευσα καὶ ἔκλαυσα, διότι εἶπον, Τίς εἰξεύρει; ἴσως ὁ Θεὸς μὲ ἐλεήσῃ, καὶ ζήσῃ τὸ παιδίον· ἀλλὰ τώρα ἀπέθανε, διὰ τί νὰ νηστεύω; μήπως δύναμαι νὰ ἐπιστρέψω αὐτὸ πάλιν; ἐγὼ θέλω ὑπάγει πρὸς αὐτό· αὐτὸ ὅμως δὲν θέλει ἀναστρέψει πρὸς ἐμέ.» (Β'. Σαμ. ιβ'. 15—23).

Ἐν τοῖς Ψαλμοῖς ὁμοίως ἀναφέρει ὁ Δαβὶδ περὶ νηστείας αὐτοῦ. (ψαλμ. λέ. 11—13. ξθ'. 10, καὶ ρθ'. 24.)

Μετὰ ταῦτα εὑρίσκομεν, ὅτι ἡ ἀσεβὴς βασίλισσα Ἰεζάβελ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἀχαὰβ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ προφήτου Ἠλία ἐννεακόσια ἔτη περίπου πρὸ Χριστοῦ. ἐκήρυξε νηστείαν ἐπὶ σκοπῷ νὰ καταστρέψῃ τὸν Ναβουθαὶ, ὥστε νὰ παραλάβῃ ὁ Ἀχαὰβ τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. (Α'. Βασ. κά. 8—10). Ἀκολούθως εὑρίσκομεν ὅτι ὁ Ἰωσαφὰτ ἐκήρυξε νηστείαν ἐν καιρῷ πολέμου. «Καὶ ἐφοβήθη ὁ Ἰωσαφὰτ, καὶ ἐδόθη εἰς τὸ νὰ ἐκζητῇ τὸν Κύριον, καὶ ἐκήρυξε νηστείαν διὰ παντὸς τοῦ Ἰούδα, καὶ συνήχθησαν πάντες εἰς τὸν οἶκον τοῦ Κυρίου, καὶ ἵστατο πᾶς ὁ Ἰούδας ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, μὲ τὰ βρέφη αὐτῶν, τὰς γυναῖκας αὐτῶν, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν·» καὶ ἔκαμεν ὁ Ἰωσαφὰτ μίαν κατανυκτικὴν καὶ ταπεινὴν προσευχὴν εἰς τὸν Θεὸν, ὅστις ἐπήκουσεν αὐτὸν, καὶ ἔσωσεν αὐτὸν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς αὐτοῦ ἐχθρούς.(Β'. Χρον. κ'.3-30).

Μετὰ ταῦτα εὑρίσκομεν ὅτι ὁ Ἔσδρας ἐκήρυξε νηστείαν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ «ὅπως,» λέγει, «ταπεινωθέντες ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ζητήσωμεν παρ' αὐτοῦ εὐθεῖαν

δὸν δὶ ἡμᾶς καὶ διὰ τὰ τέκνα ἡμῶν καὶ διὰ πάντα τὰ ὑπάρχοντα ἡμῶν.» (Ἐσδρ. ή. 21) Οὕτως ὁ Νεεμίας ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ λέγει· «Ἐκάθησα καὶ ἔκλαυσα καὶ ἐπένθησα ἡμέρας, καὶ ἐνήστευον, καὶ ἐπροσευχόμην ἐνώπιον τȣ̃ Θεȣ̃ τȣ̃ οὐρανȣ̃.» (Νεεμ. ά. 4.) Παρομοίως ἡ Ἐσθὴρ ἐν Σȣ́σοις ἐνήστευσε τρεῖς ἡμέρας· καὶ ὁ Μαρδοχαῖος καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι ἐν Σούσοις ἐνήϛευσαν ὑπὲρ αὐτῆς· δὲν ἔφαγον οὔτε ἔπιον τρεῖς ἡμέρας, νύκτα καὶ ἡμέραν. (Ἐσθὴρ δ'. 16) Ὁ Δανιὴλ ὡσαύτως ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ· «Καὶ ἔστρεψα», λέγει, «τὸ πρόσωπόν μου πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν διὰ νὰ κάμω προσευχὴν καὶ δεήσεις ἐν νηστείᾳ καὶ σάκκῳ καὶ σποδῷ.» (Δαν. θ'. 3) Ὁ δὲ Δαρεῖος ἐνήστευσε τὴν νύκτα, καθ' ἣν ὁ Δανιὴλ ἐρρίφθη εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων· «Καὶ διενυκτέρευσε νηϛικὸς καὶ δὲν ἐφέρθησαν ἔμπροσθεν αὐτοῦ ὄργανα μουσικὰ, καὶ ὁ ὕπνος αὐτοῦ ἔφυγεν ἀπ' αὐτοῦ.» (Δαν. ϛ' 18.) Ἐκ δὲ τοῦ προφήτου Ζαχαρία μανθάνομεν, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἐνήστευον τακτικῶς κατὰ προσδιωρισμένους καιροὺς ὅλον τὸν καιρὸν τῆς αἰχμαλωσίας αὐτῶν. Λέγει· «Καὶ ἔγεινε λόγος τοῦ Κυρίȣ τῶν Δυνάμεων πρὸς ἐμὲ, λέγων, λάλησον πρὸς πάντα τὸν λαὸν τῆς γῆς καὶ πρὸς τοὺς ἱερεῖς, λέγων, Ὅτε ἐνηστεύετε καὶ ἐπενθεῖτε ἐν τῷ πέμπτῳ καὶ ἐν τῷ ἑβδόμῳ μηνί, τὰ ἑβδομήκοντα ἐκεῖνα ἔτη, ἐνηστεύετε τῷόντι δι' ἐμέ;» (Ζαχ. ζ. 4 — 5.) Προχωρεῖ δὲ λέγων ὅτι ἐὰν λαλῶσι τὴν ἀλήθειαν ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον, καὶ δὲν βουλεύωνται κακὸν κατὰ τοῦ πλησίου ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καὶ ὅρκον ψευδῆ δὲν ἀγαπῶσιν, ἡ νηστεία αὐτῶν θέλει τραπῇ εἰς εὐθυμίαν. «Ἡ νηστεία τοῦ τετάρτου μηνὸς καὶ ἡ νηστεία τοῦ πέμπτου, καὶ ἡ νηστεία τοῦ ἑβδόμου, καὶ ἡ νηστεία τοῦ δεκάτου θέλουσιν εἶσθαι εἰς τὸν οἶκον Ἰοῦδα ἐν χαρᾷ

καὶ ἐν εὐφροσύνῃ, καὶ ἐν εὐθύμοις ἑορταῖς· ὅθεν ἀγαπᾶτε τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν εἰρήνην.» (Ζαχ. η΄. 16—19.) Ὀλίγον πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν Ἰουδαίων ἐν τῇ Βαβυλῶνι, ὁ προφήτης Ἱερεμίας κατά τινα περίστασιν προσέταξε τὸν Βαροὺχ νὰ γράψῃ τι ἐπὶ τόμου βιβλίου, καὶ ἀναγνώσῃ αὐτὸ εἰς τὰ ὦτα τοῦ λαοῦ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Κυρίου ἐν ἡμέρᾳ νηστείας· (Ἱερεμ. λς΄. 4—6.) καὶ μετ' ὀλίγον ἀναγινώσκομεν, ὅτι «ἐν τῷ πέμπτῳ ἔτει τοῦ Ἰωακεὶμ υἱοῦ τοῦ Ἰωσίου, βασιλέως τοῦ Ἰούδα, κατὰ τὸν ἔννατον μῆνα, ἐκήρυξαν νηστείαν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου πᾶς ὁ λαὸς ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ ἐρχόμενος ἐκ τῶν πόλεων Ἰούδα εἰς Ἱερουσαλήμ· καὶ ἀνέγνωσεν ὁ Βαροὺχ ἐν τῷ βιβλίῳ τοὺς λόγους τοῦ Ἱερεμίου ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Κυρίου εἰς τὰ ὦτα παντὸς τοῦ λαοῦ.» (Ἱερεμ. λς΄. 9—10). Ἀλλὰ καίτοι νηστεύοντες τόσον πυκνὰ καὶ προσευχόμενοι, ἦσαν ὅμως τοσοῦτον πονηροί, ὥστε εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἱερεμίαν· «Μὴ προσεύχου ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τούτου διὰ καλόν, καὶ ἂν νηστεύσωσι δὲν θέλω εἰσακούσει τῆς κραυγῆς αὐτῶν· καὶ ἐὰν προσφέρωσιν ὁλοκαυτώματα καὶ προσφοράν, δὲν θέλω εὐδοκήσει εἰς αὐτά, ἀλλὰ θέλω καταναλώσει αὐτοὺς ἐν μαχαίρᾳ καὶ ἐν πείνῃ καὶ ἐν λιμῷ.» (Ἱερ. ιδ΄. 10—12.) Οἱ δὲ ἄνδρες Νινευῒ ἐκήρυξαν νηστείαν ὅτε ὁ Ἰωνᾶς ἤρχισε νὰ κηρύττῃ, ὅτι «ἔτι τεσσαράκοντα ἡμέρας, καὶ Νινευῒ θέλει καταστραφῇ· καὶ οἱ ἄνδρες τῆς Νινευῒ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἐκήρυξαν νηστείαν καὶ ἐνεδύθησαν σάκκους ἀπὸ μεγάλου αὐτῶν ἕως μικροῦ αὐτῶν·» καὶ διὰ ψηφίσματος τοῦ βασιλέως καὶ τῶν μεγιστάνων αὐτοῦ διετάχθη «οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ κτήνη, οἱ βόες καὶ τὰ πρόβατα νὰ μὴ γευθῶσι μηδέν, μηδὲ νὰ βοσκήσωσι, μηδὲ ὕδωρ νὰ πίωσι.» (Ἰωνᾶ γ΄. 4—7.)

Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἄλλο μέρος ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, ὅπου γίνεται μνεία περὶ νηστείας, παρὰ ἓν ἕτερον ἐν τῷ Ἰωὴλ α'. 14. β'. 12, ὅπου ἀποβλέπων εἰς τὸν φρικτὸν λιμόν, ὅστις ἔμελλε νὰ ἔλθῃ, λέγει, «Ἁγιάσατε νηστείαν, κηρύξατε σύναξιν ἐπίσημον, καὶ βοήσατε πρὸς τὸν Κύριον, Οἴμοι διὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην! διότι ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου ἐπλησίασε, καὶ θέλει ἔλθει ὡς ὄλεθρος ἀπὸ τοῦ Παντοδυνάμου. Καὶ τώρα διὰ τοῦτο λέγει Κύριος, ἐπιστρέψατε πρὸς ἐμὲ ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ὑμῶν, καὶ ἐν νηστείᾳ, καὶ ἐν κλαυθμῷ καὶ πένθει, καὶ διαῤῥήξατε τὴν καρδίαν σας, καὶ μὴ τὰ ἱμάτιά σας. κ. λ.» Εἶναι δὲ τοῦτο τὸ μόνον χωρίον ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, ὅπου γίνεται μνεία νηστείας προσταχθείσης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· εἰς ὅλας τὰς ἐπιλοίπους περιστάσεις, ἐκτὸς τῆς κατὰ διαταγὴν τῆς Ἰεζάβελ κηρυχθείσης νηστείας, εἴδομεν ὅτι ἡ νηστεία ἦτο συνέπεια ἰδιαιτέρας τινὸς δοκιμασίας ἢ θλίψεως ἐν καιρῷ κινδύνου ἀπὸ πολέμου, μετά τινα ἧτταν ἐν μάχῃ ἢ ἐν αἰχμαλωσίᾳ, ἢ ἕνεκα πείνης, νόσου, ἢ θανάτου φίλων. Ἐκ τούτων πάντων εἶναι φανερόν, Πρῶτον· ὅτι ἡ νηστεία δὲν ἦτο μέρος τοῦ ἠθικοῦ νόμου, οὔτε τοῦ πολιτικοῦ κώδηκος δοθέντος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας. Δεύτερον· ὅτι ἡ νηστεία ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῶν Κριτῶν, καθ' ὃν πρῶτον γίνεται μνεία αὐτῆς ἕως τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ, ἦτον ἐν γένει ἕνεκά τινων ἰδιαιτέρων περιστάσεων, καὶ μὴ τηρουμένη κατὰ τακτοὺς καιροὺς ἐκτὸς τῆς νηστείας τῶν Ἰουδαίων ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ ἑβδομήκοντα ἔτη. Τρίτον· ὅτι ἡ νηστεία δύναται νὰ ἦναι καλὴ ἢ κακή, εὐπρόσδεκτος εἰς τὸν Θεὸν ἢ βδέλυγμα πρὸς αὐτὸν κατὰ τοὺς σκοποὺς τῶν νηστευόντων καὶ κατὰ τὸν τρόπον, καθ' ὃν τηροῦσιν αὐτήν. Τέταρτον· ὅτι ἡ εὐσέβειά τινος δὲν δύναται νὰ

γνωρισθῇ ἀπὸ τὸ μῆκος τῶν νηστειῶν αὐτοῦ, διότι οἱ εἰδωλολάτραι ἐν τῇ Ἰνδίᾳ, οἱ μὴ γνωρίζοντες τὸν ἀληθινὸν Θεόν, μηδὲ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, διανύουσι τὸ τέταρτον τοῦ βίου αὐτῶν ἐν νηστείᾳ. Πέμπτον· ὅτι, ἂν ἡ νηστεία φυλάττηται ὡς τύπος μόνον, καθὼς φαίνεται ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἐφύλαττον αὐτὴν ἐν Βαβυλῶνι ἑβδομήκοντα ἔτη, δὲν προξενεῖ οὐδὲν πνευματικὸν ὄφελος, καὶ δὲν εἶναι εὐπρόσδεκτος εἰς τὸν Θεόν. Ἕκτον· ὅτι ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐν καιρῷ θλίψεως, νόσου, πείνης, πολέμου, ἢ αἰμαλωσίας, δύναται νὰ νηστεύῃ ἂν καὶ οὐχὶ προστεταγμένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅμως νὰ ἦναι εὐπρόσδεκτος εἰς αὐτόν. Τὴν προσεχῆ Κυριακήν, Θεοῦ θέλοντος, θέλω ἐκθέσει τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, καθὼς παριστάνεται ἐν τῇ Νέᾳ Διαθήκῃ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων αὐτοῦ.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΒ'.

ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΠΕΡΙ ΝΗΣΤΕΙΑΣ.

Ἡσαΐας νη'. 5.

«Νηστείαν θέλεις ὀνομάσει τοῦτο καὶ ἡμέραν δεκτὴν εἰς τὸν Κύριον;»

Θεωρήσας τὰς ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἀναφερομένας νηστείας, μεταβαίνω ἤδη εἰς τὰς μνημονευομένας ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ. Ἡ Πρώτη νηστεία τὴν ὁποίαν ἀπαντῶμεν ἐν αὐτῇ ἦτο τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, ὅτε «ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ Διαβόλου καὶ νηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα, ὕστερον ἐπείνασε.» (Ματθ. δ'. 1, 2) Ἡ νηστεία αὕτη, ὡς καὶ ἐκείνη τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ Ἠλία, ἦτο συνέπεια ἰδιαιτέρας περιστάσεως καὶ οὐχὶ παράδειγμα πρὸς μίμησιν ὑπ' οὐδενὸς περισσότερον παρ' ὅσον ἦτο τὸ θαῦμα τοῦ περιπατεῖν ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἐν καιρῷ τρικυμίας, ἢ τὸ τοῦ τρέφειν πεντακισχιλίους ἄνδρας χωρὶς γυναικῶν καὶ παίδων μὲ πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας. (Ματθ. ιδ'. 17—25.) Ἦτο θαῦμα ἡ νηστεία αὐτοῦ καὶ ἐνήστευεν οὐχὶ πρὸς θρησκευτικὴν τελετήν, ἀλλ' ἴσως

ἐξ ἀνάγκης, διότι μετεφέρθη ὑπὸ τοῦ πνεύματος εἰς τὴν ἔρημον διὰ νὰ πειρασθῇ ὑπὸ τοῦ Διαβόλου· καὶ αὕτη εἶναι ἡ μόνη φορά, καθ' ἣν γίνεται μνεία ὅτι ποτὲ ἐνήστευσεν ὁ Κύριος. Ἐν ἀληθείᾳ ἦτο πασίγνωστον ὅτι δὲν ἐνήστευε, καθὼς λέγει· «Ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγετε, ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν.» (Λυκ. ζ. 33. 34.) Εἶναι φανερὸν ὅτι οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐνήστευον ὡς οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰωάννου καὶ οἱ Φαρισαῖοι, διότι ἦλθόν τινες ἐκ τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰωάννου, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν· «Διατὶ ἡμεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλά, οἱ δὲ μαθηταί σου οὐ νηστεύουσι;» (Ματθ. θ'. 14.—15.— Μαρκ. β'. 18. Λυκ. ε'. 33. ζ. 33.—34). Ἐν πάσαις ταῖς ὁδηγίαις πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ πᾶσι τοῖς κηρύγμασιν αὐτοῦ δι' ὅλης τῆς Ἰουδαίας καὶ Γαλιλαίας, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν οὐδέποτε οὐδ' ἅπαξ προσέταξε νηστείαν· μόνον εἶπεν, «ὅταν νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταί.» (Ματθ. ς'· 16. 18.) Καὶ κατά τινα ἄλλην περίστασιν εἶπεν, ὅτι «τοῦτο τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται εἰμὴ ἐν προσευχῇ, καὶ νηστείᾳ.» (Ματθ. ιζ. 21. Μαρκ. θ'. 29.) Καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ ὅτε ἀπέστειλε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ νὰ κηρύττωσιν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, οὐδὲν εἶπε περὶ νηστείας· δὲν ἀπηγόρευσεν ὅμως αὐτήν, διὸ καὶ εὑρίσκομεν ὅτι τινὲς τῶν Ἀποστόλων καὶ ἄλλοι κατά τινας περιστάσεις ἐνήστευον. «Ἦσαν δέ τινες ἐν Ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλησίαν προφῆται καὶ διδάσκαλοι ὅ,τε Βαρνάβας καὶ Συμεὼν ὁ καλούμενος Νίγερ, καὶ Λούκιος ὁ Κυρηναῖος, Μαναήν τε Ἡρώδου τοῦ Τετράρχου σύντροφος καὶ Σαῦλος· λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ Κυρίῳ καὶ νηστευόντων, εἶπε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον·

Ἀφορίσατε δή μοι τόν τε Βαρνάβαν καὶ τὸν Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον, ᾧ προσκέκλημαι αὐτούς. Τότε νηστεύσαντες καὶ προσευξάμενοι, καὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας αὐτοῖς ἀπέλυσαν.» (Πραξ. ιγ΄. 1—3.) Οὕτω λέγεται περὶ τοῦ Παύλου καὶ Βαρνάβα, ὅτε ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Λύστραν καὶ Ἰκόνιον, καὶ Ἀντιοχείαν, (τῆς Ἐλάσσονος Ἀσίας) «χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν, προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν παρέθεντο αὐτοὺς τῷ Κυρίῳ, εἰς ὃν πεπιστεύκεισαν.» (Πραξ. ιδ΄. 21. 23.) Ὁ δὲ Παῦλος ἐν τῇ Β΄. πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ αὐτοῦ ὁμιλῶν περὶ τῶν κόπων αὐτοῦ καὶ θλίψεων, λέγει· «Ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτούς, ὡς Θεοῦ διάκονοι, ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις. κ. λ. » (Β΄. Κορ. ς΄. 4 — 5) Καὶ πάλιν ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ, λέγει· «Ἐν κόποις περισσοτέροις, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις, ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον, τρὶς ἐῤῥαβδίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς ἐναυάγησα, νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα, ὁδηπορίαις πολλάκις, κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις λῃστῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσσῃ, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις, ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψῃ, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι. κ. λ.» (Β΄. Κορινθ. ιά. 23 — 27.)

Ἀλλ' αὗται αἱ νηστεῖαι ἦσαν, καθὼς φαίνεται, ἐξ ἀνάγκης, ὡς καὶ αἱ φυλακίσεις αὐτοῦ, καὶ αἱ πληγαὶ αὐτοῦ, καὶ συναριθμοῦνται μετὰ τῶν θλίψεων, τὰς ὁποίας ἐκλή-

θῇ νὰ ὑποφέρῃ. Ἡ δὲ ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων κζ. 9. μνημονευομένη ὑπ' αὐτοῦ νηστεία, ἀναμφιβόλως ἦτον ἡ τακτικὴ Ἰουδαϊκὴ νηστεία. Αἱ δὲ δεκατέσσαρες ἡμέραι νηστείας, τὰς ὁποίας ἀναφέρει εἰς τὸν 33 στίχον τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου, ἦσαν, νομίζω, ἐξ ἀνάγκης, ἕνεκα τῆς τρικυμίας· ἐν δὲ τῇ πρώτῃ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ, ὁμιλῶν περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός, ὁ Παῦλος λέγει· « Μὴ ἀποστερῆτε ἀλλήλους, εἰμή τι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν, ἵνα σχολάζητε τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχεσθε, ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν.» (Α'. Κορινθ. ζ. 5.)

Αὕτη δὲ δὲν ἦτο τακτικὴ νηστεία, ἀλλὰ πρὸς καιρὸν γινομένη ἐκ συμφώνου μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικός. Τοῦτο εἶναι πᾶν ὅ,τι εὑρίσκω ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ περὶ τῆς νηστείας τῶν Ἀποστόλων ἢ ὁδηγίας αὐτῶν περὶ αὐτῆς. Ὁ δὲ Κορνήλιος ὢν Ῥωμαῖος εἶπε πρὸς τὸν Πέτρον, ὅτι « ἀπὸ τετάρτης ἡμέρας μέχρι ταύτης τῆς ὥρας ἤμην νηστεύων, καὶ τὴν ἐννάτην ὥραν προσευχόμενος ἐν τῷ οἴκῳ μȣ καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἔστη ἐνώπιόν μου ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, καί φησι, Κορνήλιε, εἰσηκούσθη σου ἡ προσευχὴ, καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σȣ ἐμνήσθησαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.» (Πραξ. ί. 30.) Ἀλλ' ὁ ἄγγελος δὲν εἶπέ τι περὶ τῆς νηστείας αὐτοῦ, εἴτε πρὸς ἔπαινον ἢ ἔλεγχον αὐτῆς· πρὸς τούτοις ὁ Κορνήλιος τότε δὲν ἦτο Χριστιανός. Μνημονεύεται καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ Εὐαγγελίου περί τινος εὐσεβοῦς γυναικὸς Ἰȣδαίας, νηστευούσης, πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ, ἥτις ἐστὶν ἡ Ἄννα, « προφῆτις καὶ αὕτη χήρα ὡς ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων, (ὅτε περιέτεμον τὸν Χριςὸν καὶ ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ παραστῆσαι τῷ Κυρίῳ) ἣ

οὐκ ἀφίστατο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείαις καὶ δεήσεσι λατρεύουσα νύκτα καὶ ἡμέραν.» (Λουκ. β'. 22, 36—37.) Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἄλλο χωρίον τῆς Νέας Διαθήκης, ὅπου γίνεται μνεία περὶ νηστείας ἐκτὸς ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ Φαρισαίου ἐν τῷ ναῷ, «ὅστις σταθεὶς πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσηύχετο· Ὁ Θεὸς εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοί, ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης· νηστεύω δὶς τοῦ Σαββάτου. κ. λ.» (Λουκ. ιή. 11, 12).

Παρέστησα ἤδη πρὸς ὑμᾶς ὅλην τὴν ὑπόθεσιν τῆς νηστείας, καθὼς παρίσταται ἐν τῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἰωάννης ὁ ἀγαπητὸς μαθητὴς τοῦ Κυρίου ἡμῶν οὐδέποτε οὐδ' ἅπαξ ἀνέφερέ τι περὶ νηστείας οὐδὲ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ αὐτοῦ, οὐδ' ἐν ταῖς τρισὶν ἐπιστολαῖς αὐτοῦ, οὔτε ἐν τῇ ἀποκαλύψει αὐτοῦ· οὔτε ὁ Πέτρος μνημονεύει τι περὶ νηστείας ἐν ταῖς δύο ἐπιστολαῖς αὐτοῦ· οὐδ' ἀναφέρεταί που περὶ αὐτοῦ τοῦ Πέτρου, ὅτι ἐνήστευσεν, οὔτε περὶ οὐδενὸς τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων· καὶ οὔτε ὁ Ἰάκωβος, οὔτε ὁ Ἰούδας κάμνουσι μνείαν περὶ νηστείας ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτῶν. Ἀλλ' οὔτε ὁ Παῦλος ἐν ταῖς τέσσαρσι καὶ δέκα ἐπιστολαῖς αὐτοῦ λέγει τι ἄλλο περὶ νηστείας, ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης περιστάσεως εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους· καὶ ἐκεῖ δὲν ἐπιβάλλει αὐτὴν ὡς χρέος, ἀλλὰ λέγει, ἐὰν ἀνὴρ καὶ γυνὴ συμφωνῶσι πρὸς καιρόν· τὸ ὁποῖον ἀποδεικνύει ὅτι δὲν ἦτον οὐδεμία τακτικὴ προσδιωρισμένη διὰ τοὺς Χριστιανοὺς νηστεία, ἀλλ' ὅτι ἐδύναντο νὰ συμφωνῶσι καὶ ν' ἀφιερῶσί τινα καιρὸν ἰδιαιτέρως εἰς νηστείαν καὶ προσευχήν. Πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ ὁ Παῦλος ἦτον ἀκριβὴς Φαρισαῖος καὶ συνειθισμένος νὰ νηστεύῃ πυκνά, καὶ δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι αὕτη ἦτον

ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν ἐνήστευεν ἀκολούθως, καὶ ὅτι αὐτὸς καὶ ὁ Βαρνάβας ὁ συνέκδημος αὐτοῦ ἀναφέρονται ὡς νηστεύοντες, ἐνῷ οὐδὲν ἀναφέρεται περὶ τῆς Μαρίας, οὔτε περὶ οὐδενὸς τῶν μαθητῶν, ὅτι ἐνήστευσέ ποτε· καὶ ὅτι ὁ Παῦλος ἂν καὶ ἐξηκολούθει νὰ νηστεύῃ, οὐδέποτε ἐπέβαλε τὴν νηστείαν ἐπί τινα ἐκκλησίαν ἢ ἐπί τινα ἄνθρωπον ὡς χρέος. Πόθεν, λοιπὸν, δύνασθε νὰ ἐρωτήσητε, εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς νηστείας; καὶ διατὶ τοσοῦτοι Χριστιανοὶ τοσούτων διαφόρων ἐκκλησιῶν ἐνήστευον τόσον καὶ νηστεύουσι; Καὶ τί τὸ ὄφελος αὐτῆς; Διατὶ νηστεύουσιν ἀπὸ αἰώνων τόσα ἔθνη, Ἰουδαῖοι, Μουσουλμάνοι, εἰδωλολάτραι, καὶ Χριστιανοί;

Πρῶτον· οἱ εἰδωλολάτραι νηστεύουσιν ἐπειδὴ ἐκ τούτων περιμένουσι νὰ γείνωσιν ἅγιοι καὶ ν' ἀποκτήσωσι τὸν οὐρανόν· παρομοίως οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Μουσουλμᾶνοι διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν· ἐνίοτε, νομίζω, καί τινες Χριστιανοὶ νηστεύουσι διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν

Δεύτερον· μεγάλη θλίψις ἢ μέγας φόβος, ἢ βαθεῖα λύπη τῆς καρδίας, φύσει ἀφαιροῦσι τὴν ἐπιθυμίαν τροφῆς, καὶ οὕτως εὑρίσκομεν, ὡς ἤδη εἴπομεν, ὅτι αἱ περισσότεραι νηστεῖαι αἱ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἀναφερόμεναι ἦσαν ἐν καιρῷ μεγάλης στενοχωρίας καὶ φόβου, ὡς ἐν καιρῷ πολέμου, νόσου, καὶ παρομοίων.

Τρίτον· βαθεῖα μελέτη σπουδαίων ἐπιστημῶν, ἢ μεγάλη κίνησις ψυχῆς ἕνεκά τινος πράγματος, προξενεῖ τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα. Δὲν εἶναι διόλου παράδοξον ὅτι μελετῶν τις τὰς μεγάλας ἀληθείας τοῦ χριστιανισμοῦ, τὰς τελειότητας τοῦ Θεοῦ, τὸ ἔλεος καὶ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ, ὡς φανερωθέντα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἢ κατανυχθεὶς βαθέως τὴν καρδίαν, ἕνεκα τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ καὶ τῆς ἀναξιότητος αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, δὲν εἶναι οὐδόλως πα-

ράδοξον ὅτι ἄνθρωπος οὕτω διακείμενος νὰ μὴ ἔχῃ ὄρεξιν τροφῆς, ἢ νὰ διάγῃ μίαν ἡμέραν ἢ ἡμέρας ἐν νηστείᾳ. Ἀποχὴ τροφῆς, προσέτι, διά τινα καιρὸν καθιστᾷ τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου καθαρώτερον καὶ ἱκανώτερον πρὸς μελέτην καὶ αὐτῶν τῶν ἐπιστημῶν· καὶ οὕτως ἔχει καὶ περὶ τῶν θείων. Οὕτω λοιπὸν δὲν εἶναι παράδοξον ὅτι εὐσεβεῖς ἄνθρωποι ἀπέχουσι φαγητῶν διὰ θρησκευτικὸν σκοπόν. Ὁ τρώγων πολύ, καὶ ζῶν τρυφηλῶς κινδυνεύει νὰ ἔχῃ τὸν νοῦν ἀμβλὺν καὶ ἀνίκανον εἰς μελέτην ἐπιστημῶν καὶ τῶν τοῦ Θεοῦ. Τελεία ἀποχὴ φαγητῶν ἐπὶ μίαν ἡμέραν τείνει εἰς τὸ νὰ κάμῃ τὸν ἄνθρωπον νὰ συναισθάνηται τὴν ἀδυναμίαν αὐτοῦ καὶ τὴν θνητότητα, καὶ νὰ ἐλαττόνῃ τὴν δύναμιν τῶν παθῶν, τὰ ὁποῖα ὅταν τρέφωνται, αὐξάνουσι, καὶ τείνουσιν εἰς τὸ νὰ τὸν φέρωσιν εἰς ἁμαρτίαν. Οὐδὲν λοιπὸν παράξενον ὅτι ἄνθρωπός τις ἀγωνιζόμενος κατὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ κατὰ τῶν ἀτάκτων παθῶν αὐτοῦ, καὶ ἐπιζητῶν τὴν ἁγιότητα, παιδεύει τὸ σῶμα αὐτοῦ διὰ νηστείας. Ἡ νηστεία λοιπὸν εἶναι τὸ φυσικὸν ἀποτέλεσμα ἰδιαιτέρων περιστάσεων, ἰδιαιτέρων δοκιμῶν, ἰδιαιτέρων αἰσθημάτων τῆς ψυχῆς· καὶ ὅπου λείπουσιν αὐτὰ τὰ αἰσθήματα τῆς ψυχῆς, ἡ νηστεία δὲν ὠφελεῖ, ἢ δύναται νὰ γείνῃ καὶ ἁμαρτία. Ἀγαθοὶ ἄνθρωποι συναισθανόμενοι τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν ἢ ἔχοντες ἐκστατικὰς θεωρίας τῶν ἐνδόξων τελειοτήτων τοῦ Θεοῦ, ἕνεκα τούτων ἀναμφιβόλως ἐνίοτε νηστεύουσιν· ἄλλοι δὲ χωρὶς τῶν αἰσθημάτων τούτων ἐπεχείρησαν νὰ μιμῶνται αὐτούς, ἀλλά, χωρὶς ὄφελος. Ἕνεκα τούτου νομίζω ὅτι νηστεία ἐν τῇ Θείᾳ Γραφῇ ἀναγνωρίζεται ὡς καλὸν πρᾶγμα, ἀλλ' οὐχὶ διατεταγμένον ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος, καὶ διὰ τοῦτο, ὅτε οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰωάννου ἠρώτησαν τὸν Κύ-

ριον ἡμῶν, «Διατί ἡμεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλά, οἱ δὲ μαθηταί σου οὐ νηστεύουσιν; Εἶπεν αὐτοῖς· Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ Νυμφῶνος πενθεῖν, ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστὶν ὁ Νυμφίος; ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ Νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσι.» (Ματθ. θ'. 14. 15.) Δηλαδὴ ὁ καιρὸς θέλει ἔλθει, καθ' ὃν θέλουσιν εἶσθαι ἐν θλίψει, καὶ τότε θέλουσι νηστεύσει· αἱ περιστάσεις θέλουσι τοὺς φέρει εἰς αὐτό· καὶ οὕτως εἶχεν· οὐδεμία προσταγὴ ὅμως ἐδόθη εἰς αὐτοὺς νὰ νηστεύωσι κατά τινα τακτὸν καιρόν, ἀλλ' ὅτε ἤρχοντο εἰς μεγάλας θλίψεις, ὅτε ἐδιώκοντο, καὶ ἐπλανῶντο «ἐν ἐρημίαις καὶ ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς,» ἦτο φυσικώτατον νὰ νηστεύωσι· καὶ ἕνεκα τῶν δοκιμῶν καὶ τῶν νηστειῶν αὐτῶν ἐγίνοντο μᾶλλον καὶ μᾶλλον δυνατοὶ τὴν πίστιν, ἀπέκτησαν ὑπομονήν, καὶ ἔγειναν ἁγιώτεροι ἄνθρωποι.

Ἄλλοι δὲ βλέποντες τοῦτο ἐνόμιζον ὅτι ἡ νηστεία ἦτον ἡ αἰτία τῆς ἁγιότητος αὐτῶν· καὶ ὅτι ἄλλοι ἄνθρωποι νηστεύοντες ἠδύναντο νὰ ἀποκτήσωσι τὴν αὐτὴν δύναμιν καὶ καρτερίαν, καὶ ἁγιότητα. Ἀλλ' αἱ νηστεῖαι αὗται ἦσαν τύποι μόνον καὶ δὲν ὠφέλουν· διότι ἡ ἁπλῆ ἀποχὴ φαγητῶν οὐδεμίαν ἀξίαν δύναται νὰ ἔχῃ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἐκτὸς ὅταν γίνηται συνεπείᾳ τινῶν αἰσθημάτων τῆς ψυχῆς.

Ἐάν τις συναισθάνηται ὄντως τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ, καὶ τοσοῦτον ἐνασχολῆται εἰς τὰ πράγματα τοῦ ἄλλου κόσμου, ὥστε νὰ νηστεύῃ καὶ προσεύχηται, καλῶς· ἡ νηστεία τότε ὠφελεῖ· καὶ ἐὰν ἐκκλησία τις, ἢ κοινωνία, ἢ ὁλόκληρον ἔθνος συναισθάνηται τὴν ἀνάγκην νὰ ζητῇ τὸν Θεὸν διὰ προσευχῆς καὶ νηστείας, ὡς ἐν καιρῷ πο-

λέμου, λιμοῦ καὶ λοιμοῦ, ἢ ἀπὸ συναισθήσεως τῆς ἁμαρτίας, τότε ἡ νηστεία ὠφελεῖ τὰ μέγιστα, ὡς ἐν τῇ περιςάσει τῶν Νινευϊτῶν· τοὐναντίον δὲ ὅταν τηρῆται γενικῶς χωρὶς τοιούτων αἰσθημάτων, εἶναι μόνον ἐξωτερικὸς τύπος χωρὶς πνευματικὴν ὠφέλειαν.

Τὸ ὄφελος τῆς νηστείας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν σκοπὸν αὐτῆς, καὶ τὰ αἰσθήματα τὰ συνοδεύοντα αὐτήν. Ἂν νηστεύῃ τις, ὡς ἐνήστευον οἱ Ἰουδαῖοι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἡσαΐα, δὲν εἶναι νηστεία δεκτὴ εἰς τὸν Κύριον· ἂν νηστεύῃ ὡς οἱ Φαρισαῖοι ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν πρὸς τὸ θεαθῆναι, ἡ νηστεία αὐτοῦ δὲν εἶναι δεκτὴ εἰς τὸν Κύριον· ἂν νηστεύῃ νομίζων ὅτι διὰ τῆς ἐξωτερικῆς ταύτης πράξεως θέλει κάμει ἐξιλέωσιν διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἀποκτήσει τὴν εὐμένειαν τοῦ Θεοῦ, καὶ σωθῇ, ἀπατᾶται, καὶ ἡ νηστεία αὐτοῦ δὲν εἶναι δεκτὴ εἰς τὸν Κύριον· καὶ ἂν νηστεύῃ ἁπλῶς, ἐπειδὴ εἶναι συνήθεια ἄλλων νὰ νηστεύωσιν, ἡ νηστεία αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ γείνῃ δεκτὴ εἰς τὸν Κύριον. Καὶ ὡς πρὸς τὸ μῆκος τῆς νηστείας παρατηρητέον ὅτι τοῦτο ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἰδιαιτέρας περιστάσεις καὶ ἰδιαίτερα αἰσθήματα. Οἱ Ἰουδαῖοι γενικῶς ἐνήστευον εἰκοσιτέσσαρας ὥρας ἀπὸ ἑσπέρας ἕως ἑσπέρας· οὐδὲν ἔτρωγον· οἱ Νινευῖται οὔτε ἄρτον ἔφαγον, οὔτε ὕδωρ ἔπιον. Ἡ Ἐσθήρ, καὶ ὁ Μαρδοχαῖος, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐνήστευσαν τρεῖς ἡμέρας· οἱ Μουσουλμάνοι, ὡς ἐξεύρετε, οὐδὲν τρώγουσι τὴν ἡμέραν, καὶ τὴν νύκτα εὐωχοῦνται ἐπὶ μῆνα ὁλόκληρον.

Κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα Μ. Χ. οἱ Χριστιανοὶ οὐδεμίαν τακτικὴν νηστείαν εἶχον, καὶ αἱ ἐκκλησίαι, αἱ νηστεύουσαι ἐν τῇ Ἀνατολῇ, διέφερον ἀλλήλων ὡς πρὸς τὸν καιρὸν τῆς νηστείας. Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, τινὲς ἠρ-

χισαν νὰ νηστεύωσι τεσσαράκοντα ὥρας πρὸς ἀνάμνησιν τῆς τεσσαρακονθημέρου νηστείας τοῦ Χριστοῦ. Μετὰ δὲ ταῦτα παρεξετάθη ὑπό τινων εἰς μίαν ἑβδομάδα, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ διατελῶσιν ἄσιτοι τοσοῦτον καιρόν, ἔτρωγόν τινα εἴδη μόνον φαγητῶν, καὶ ἀπέβαλλον ἄλλα· (1) καὶ τοῦτο ὠνόμαζον νηστείαν, καταχρηστικῶς ὅμως, ἐπειδὴ νηστεία σημαίνει, ὡς εἴδομεν, τελείαν ἀποχὴν φαγητῶν, νὴ-ἐσθίω. Τινὲς μὲν ἀπεῖχον ἀπὸ κρεάτων, τινὲς δὲ ἔτρωγον μόνον ἄρτον μετὰ ὕδατος. Ἡ δὲ συνήθεια τοῦ νηστεύειν οὕτω δὶς τῆς ἑβδομάδος προῆλθεν ἀναμφιβόλως ἐκ τῶν Φαρισαίων, οἵτινες ἐνήστευον μίαν ἡμέραν τὴν ἑβδομάδα εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀνόδου τοῦ Μωϋσέως εἰς τὸ ὄρος Σινά, μίαν δὲ εἰς ἀνάμνησιν τῆς καταβάσεως αὐτοῦ ἐκεῖθεν.

Ἐξ ὅσων εἴπομεν γίνεται φανερόν, νομίζω, ὅτι νηστεία ἀρχομένη μετὰ τυμπάνων καὶ χορῶν, μετὰ οἴνου καὶ εὐωχίας δὲν δύναται νὰ ἦναι ἕνεκα λύπης διὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἢ φροντίδος περὶ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς, καὶ ἑπομένως οὔτε εὐπρόσδεκτος τῷ Θεῷ.

Δεύτερον· ὅτι ἡ νηστεία τῶν ζώντων ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ, τῶν καταθλιβόντων τοὺς μισθωτοὺς αὐτῶν, καὶ καταδυναστευόντων τοὺς πτωχούς, βιούντων ἐν πορνείᾳ καὶ μοιχείᾳ, καὶ βεβηλούντων τὴν ἡμέραν τοῦ Κυρίου, δὲν δύναται νὰ ἦναι εὐπρόσδεκτος πρὸς τὸν Θεόν.

Τρίτον· εἶναι φανερὸν ἀπὸ τὸ προκείμενον ῥητὸν καὶ τὴν συνάφειαν αὐτοῦ, ὅτι ἡ καλητέρα νηστεία, ἡ προσήκουσα εἶναι νὰ παραιτήσῃ τις τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ, καὶ νὰ φοβῆται τὸν Θεόν, καὶ νὰ κάμνῃ καλὸν εἰς τὸν πλη-

---

(1) Ὅρα Συνέκδημον Κοραῆ σελ. 142—147. ἐκδ. Παρ. 1831.

σίον. «Ἡ νηστεία, τὴν ὁποίαν ἐγὼ ἔκλεξα,» λέγει ὁ Θεός, «δὲν εἶναι αὕτη; τὸ νὰ λύῃς τοὺς δεσμοὺς τῆς κακίας, τὸ νὰ διαλύῃς τὰ βαρέα φορτία, καὶ τὸ νὰ ἀφίνῃς ἐλευθέρους τοὺς καταδεδυναστευμένους, καὶ τὸ νὰ συντρίβῃς πάντα ζυγόν; Δὲν εἶναι τὸ νὰ διαμοιράζῃς τὸν ἄρτον σου εἰς τὸν πεινῶντα, καὶ νὰ εἰσάγῃς εἰς τὴν οἰκίαν σου τοὺς ἀστέγους πτωχούς; ὅταν βλέπῃς τὸν γυμνὸν νὰ ἐνδύῃς αὐτόν, καὶ νὰ μὴ κρύπτῃς σεαυτὸν ἀπὸ τῆς ἰδίας σου σαρκός;.... Ἐὰν ἐκβάλῃς ἐκ μέσου σου τὸν ζυγόν, τὴν ἀνάτασιν τοῦ δακτύλου, καὶ τοὺς ματαίους λόγους...... ἐὰν ἀποστρέψῃς τὸν πόδα σου ἀπὸ τοῦ Σαββάτου, ἀπὸ τοῦ νὰ κάμνῃς τὰ θελήματά σου ἐν τῇ ἁγίᾳ μου ἡμέρᾳ, καὶ ὀνομάζῃς τὸ Σάββατον τρυφήν, ἁγίαν ἡμέραν τοῦ Κυρίου, ἔντιμον, καὶ τιμᾷς αὐτό, μὴ ἀκολουθῶν τὰς ἰδίας σου ὁδούς, μηδὲ εὑρίσκων ἐν αὐτῷ τὸ ἴδιόν σου θέλημα, μηδὲ λαλῶν τοὺς λόγους σου, τότε θέλεις ἐντρυφᾷ ἐν Κυρίῳ.» (Ἡσαΐ. νή. 2 — 14). Εἴθε δὲ ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ εἰς ἡμᾶς πάντας τοιαύτην κατάνυξιν ψυχῆς ἕνεκα τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὥστε νὰ ἀξιωθῶμεν τοιαύτης νηστείας εὐπροσδέκτου εἰς τὸν Θεόν· Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΓ΄.

ΠΕΡΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ ΦΑΓΗΤΩΝ.

Α΄. Τιμοθ. δ΄. 3.

«. . . . . . ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν.»

Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν τὴν ῥῆσιν ταύτην ἀναγκαῖον εἶναι νὰ προσέξωμεν καλῶς εἰς τὴν συνάφειαν τοῦ λόγου, καὶ μάλιστα εἰς τὰ προηγούμενα. «Τὸ δὲ Πνεῦμα» (τὸ Ἅγιον) «ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς» (μετὰ τοὺς ἀποστόλους δηλαδὴ) «ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως,» (φανερὸν ὅτι ὁ λόγος εἶναι περὶ τῶν πρεσβευόντων τὸν χριστιανισμόν· ἐπειδὴ μόνοι οἱ τοιοῦτοι δύνανται νὰ ὀνομάζωνται ἀποστάται) «προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν· ὅτι πᾶν κτίσμα Θεοῦ καλὸν καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον· ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγου Θεοῦ καὶ ἐντεύξεως.» Ἐκ τούτου εἶναι φανερὸν ὅτι οὗτοι οἱ ἀποστάται ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς πίστεως ἤθελον

ΟΜΙΛΙΑ ΙΓ΄.

ΠΕΡΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ ΦΑΓΗΤΩΝ.

Α΄. Τιμοθ. δ΄. 3.

«......ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν.»

Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν τὴν ῥῆσιν ταύτην ἀναγκαῖον εἶναι νὰ προσέξωμεν καλῶς εἰς τὴν συνάφειαν τοῦ λόγου, καὶ μάλιστα εἰς τὰ προηγούμενα. «Τὸ δὲ Πνεῦμα» (τὸ Ἅγιον) «ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς» (μετὰ τοὺς ἀποστόλους δηλαδὴ) «ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως,» (φανερὸν ὅτι ὁ λόγος εἶναι περὶ τῶν πρεσβευόντων τὸν χριστιανισμόν· ἐπειδὴ μόνοι οἱ τοιοῦτοι δύνανται νὰ ὀνομάζωνται ἀποστάται) «προσέχοντές πνεύμασι πλάνοις καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν· ὅτι πᾶν κτίσμα Θεοῦ καλὸν καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον· ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγου Θεοῦ καὶ ἐντεύξεως.» Ἐκ τούτου εἶναι φανερὸν ὅτι οὗτοι οἱ ἀποστάται ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς πίστεως ἤθελον

προσέχει εἰς διδασκαλίας μὴ διδασκομένας ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων, πνευμάτων πλάνων· διδασκαλίας ἀνθρώπων ἐνθυσιασμένων ὑπὸ τῦ διαβόλου, καὶ οὐχὶ ὑπὸ τῦ Πνεύματος τοῦ Θεῦ· ἀνθρώπων μὴ διδασκόντων τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ ψευδολόγων, κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, δηλαδὴ ἀναισθήτων, οἵτινες κατήντησαν εἰς ἐσχάτην ἀναλγησίαν, ὥςε νὰ μὴ αἰσθάνωνται πλέον τὰς ἀνομίας αὐτῶν, καθὼς τὰ μέρη τοῦ σώματος μὲ καυτήριον καιόμενα χάνυσιν ὅλως τὴν αἴσθησιν· πεπωρωμένοι, ἐσκληρυμμένοι ἄνθρωποι, οἵτινες ἐμποδίζουσι τὸν γάμον, καὶ προστάζουσιν ἀποχὴν φαγητῶν, τὰ ὁποῖα ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἔκτισε μάλιστα δι' αὐτόν, διὰ νὰ τρώγῃ αὐτὰ μετὰ εὐχαριστίας, καὶ τὰ ὁποῖα ὅσοι γνωρίζουσι καλῶς τὴν ἀλήθειαν δύνανται νὰ τρώγωσι, διότι πᾶν κτίσμα Θεοῦ εἶναι καλὸν καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον, ὅταν λαμβάνηται μετὰ εὐχαριστίας, διότι ἁγιάζεται διὰ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τῆς προσευχῆς.

Περὶ τοῦ «κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων,» λέγει ὁ Οἰκουμένιος· «Οὐκ ἔστι σφάλμα καλλιγραφικὸν τὸ «ἀπέχεσθαι βρωμάτων,» ὡς ἐνίοις ἔδοξεν, οὐδὲ παρόραμα Ἀποςολικόν, ἀλλὰ καὶ ὀρθῶς εἰς τὴν Ἀτθίδα συνήθειαν (Ἀττικὴν διάλεκτον) διαπεφρασμένον, ὥσπερ τὸ ἐκώλυσεν αὐτὸν μὴ ποιεῖν τὰ ἄτοπα·» οὐ λέγει, ὡς εἰς ἀτοπίαν αὐτὸν προὔτρεψεν .... καὶ πάλιν ἐκώλυσε μὴ κλέπτειν,» οὐχ ὅτι ἐπέτρεπε τὴν κλοπήν· οὕτω καὶ ἐκώλυον ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἀντὶ τοῦ ἐκώλυον ἀπὸ τῆς βρώσεως.» (ἴδε Οἰκουμενίου ἐξήγησ. Τόμ. ἑ. σελ. 432, ἔκδ Ἀθην. 1843.)

Ὁ δὲ Θεοφύλακτος λέγει· «Οὐκ ὀφείλεις ἀπὸ κοινοῦ λα-

θεῖν τὸ κωλυόντων, ἀλλ' ἔξωθεν προσθεῖναι τὸ συμβουλευόντων ἀπέχεσθαι βρωμάτων.»

Ὁ Κοραῆς δὲ λέγει, εἶναι δηλαδὴ σχῆμα λόγου σύνηθες εἰς τοὺς παλαιοὺς ἐνδόξους συγγραφεῖς, ἀκόμη καὶ τοὺς ποιητάς, τὸ λεγόμενον Ζεῦγμα, διότι συζεύγει ἓν κατηγορούμενον (ῥῆμα ἢ μετοχὴν) μὲ δύο ὑποκείμενα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον ἁρμόζεται μὲ ἐκεῖνο, τὸ δεύτερον μάχεται, ἂν δὲν προσεπινοήσῃς ἄλλο δεύτερον κατηγορούμενον, ἀνάλογον τοῦ πρώτου· ἀρκεῖ ἓν μόνον παράδειγμα τοῦ Ὁμήρου, τὸ

« ἀνδρῶν τε πτολέμους, ἀλεγεινά τε κύματα πείρων.»

ὅπου ὁ Εὐστάθιος λέγει, « τὸ μὲν πείρων» τοῖς κύμασι προσνεμητέον, τοῖς δέ γε πολέμοις ἐπιλογιστέον οἰκείαν τινὰ ἑτέραν μετοχήν.» (Ἴδε Συνέκδ. Ἱερ. Σελ. 142. ἔκδ. Παρισ. 1831, καὶ Ὁμήρ. Ἰλιάδα Ω, 8.)

Τίνες δὲ ἦσαν οἱ ἀποστάται οὗτοι; καὶ πότε ἐφάνησαν; καὶ ὁποῖα τὰ φαγητά, ἐξ ὧν προσέταξαν νὰ ἀπέχωσιν; Εἰς ταῦτα τὰ τρία ἐπικαλοῦμαι τὴν προσοχὴν ὑμῶν σήμερον.

Τίνες ἦσαν οἱ, περὶ ὧν ῥητῶς εἶπε τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἤθελον ἀποστατήσει ἀπὸ τῆς πίστεως, καὶ διδάσκει τὰς εἰρημένας διδασκαλίας;

Ὁ Οἰκουμένιος σχολιάζων τὸ « καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων,» λέγει· « Διὰ τούτων πᾶσαν αἵρεσιν ἐδήλωσε, μάλιστα δὲ Μανιχαίους, Ἐγκρατίτας, καὶ Μαρκιωνιστάς· πᾶσαι γὰρ ἀπὸ πλάνης, καὶ διδασκαλίας δαιμόνων ἐγεννήθησαν.» (Ἴδε Τόμ. έ. σελ. 431.) Αἱ αἱρέσεις αὗται ἐπρέσβευον τὸν Χριστιανισμόν, καὶ ἐδίδασκον τὰς διδασκαλίας τὰς ἐνταῦθα κατακρινομένας. Ὁ Μαρκίων, τοῦ ὁποίου οἱ ὀπαδοὶ ἐκαλοῦντο Μαρκιωνισταί, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἐπιφανίου, ἐδίδασκεν ἀποχὴν βρωμά-

των· «Διδάσκει γὰρ οὗτος ἐμψύχων μὴ μεταλαμβάνειν φάσκων ἐνόχους εἶναι τῇ κρίσει τοὺς τῶν κρεῶν μεταλήπτορας, ὡς ἂν ψυχὰς ἐσθίοντας.» (Ἐπιφάν. Τόμ. Α'. σελ. 330.) Καὶ πάλιν· «Διὰ τὸ λέγειν σε πονηρὸν εἶναι καὶ ἀθέμιτον τῶν σαρκῶν μεταλαμβάνειν· ἐλέγχει δέ σε ὁ Σωτὴρ πλέον σου ἐπιστάμενος, καὶ διδάσκων τὸ κάλλιον ἀπὸ τοῦ τοιούτου ῥητοῦ. Λέγει γάρ, Τίνα ὁ υἱὸς αἰτήσῃ ἰχθὺν μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ, ἢ ἀντὶ ᾠοῦ σκορπίον; καὶ ὕστερόν φησιν, ἢ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐπουράνιος;» Εἰ τοίνυν δόματα ἀγαθὰ κέκληκεν ἰχθὺν καὶ ᾠόν, οὐ πονηρόν, τὸ μετ' εὐχαριστίας ἐκ Θεοῦ χαρισθὲν μεταλαμβανόμενον, καὶ ἐλήλεγκταί σου ἡ κακοτροπία πανταχόθεν.» (Ἐπιφ. Τόμ. Α'. 331.) Καὶ πάλιν· «Ἣν γὰρ σὺ βδελύττῃ σαρκοφαγίαν ὁ Κύριος Ἰησοῦς μετὰ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν βέβρωκεν, ἐπιτελῶν τὸ πάσχα τὸ κατὰ νόμον· καὶ μὴ λέγε ὅτι ὃ ἔμελλε μυστήριον ἐπιτελεῖν, τοῦτο προωνόμαζε, λέγων, θέλω μεθ' ὑμῶν φαγεῖν τὸ πάσχα· ἵνα γὰρ κατὰ πάντα τρόπον καταισχύνῃ σε ἡ ἀλήθεια οὐκ ἐν τῇ ἀρχῇ ποιεῖ τὸ μυστήριον, ἵνα μοὶ ἀρνήσῃ· ἀλλά φησι μετὰ τὸ δειπνῆσαι λαβὼν τάδε καὶ τάδε, καὶ εἶπε τοῦτό ἐστι τάδε καὶ τάδε· καὶ οὐκ εἴασε τόπον τῇ ῥᾳδιουργίᾳ· ἔδειξε γὰρ ὅτι μετὰ τὸ βεβρωκέναι τὸ πάσχα τὸ κατὰ τοὺς Ἰουδαίους, τουτέστι μετὰ τὸ δειπνῆσαι, ἧκεν ἐπὶ τὸ μυστήριον.» (Ἐπιφάν. Τόμ. Α'. σελ. 344.) Ὁ δὲ Μαρκίων ἐδίδασκε προσέτι νὰ ἀποστρέφωνται τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα. (αὐτόθι Σελ. 346.) «Καὶ παρ' αὐτῷ δὲ τῷ Μαρκίωνι καὶ παρθενία κηρύσσεται, νηστείαν δὲ τὸ Σάββατον κηρύττει.» (αὐτόθι σελ. 304.) Οἱ δὲ Ἐγκρατῖται ἐδόξαζον σχεδὸν τὰ αὐτά. Περὶ

αὐτῶν λέγει ὁ Ἐπιφάνιος· «Τὸν δὲ γάμον σαφῶς τοῦ διαβόλου ὁρίζονται· ἔμψυχα δὲ βδελύσσονται ἀπαγορεύοντες.» (αὐτόθι σελ. 400.) Ἔπειτα δὲ ὁ Ἐπιφάνιος ἀναιρεῖ τὰς δοξασίας αὐτῶν, ὡς ἑξῆς· «Εἰ γὰρ κέχρηνται Παλαιᾷ καὶ Νέᾳ Διαθήκῃ . . . πῶς ὁ σεμνὸς γάμος τοῦ διαβόλου εὑρεθήσεται; ὁπότε Θεὸς λέγει, αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ τοῦ Κυρίου ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ λέγοντος, ἃ ὁ Θεὸς συνέζευξεν ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω, καὶ τοῦ Ἀποστόλου, λέγοντος, τίμιος ὁ γάμος καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος.» (Ἐπιφάν. Τόμ. Α΄. σελ. 400.)

Οἱ Μανιχαῖοι ἐδόξαζον ὅτι τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι ἐκ τῦ Θεῦ, ἀλλ' ἐξ ἄλλης ἀρχῆς, καὶ ἕνεκα τύτυ πρέπει νὰ καταδαμασθῇ καὶ ἀφανισθῇ· «Ὅτι τὸ σῶμα τοῦτο οὐκ ἔστι τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τῆς ὕλης ἐστὶ καὶ σκότος ἐστί, καὶ αὐτὸ σκοτωθῆναι δεῖ.» (Ἐπιφ. Τόμ. Α΄. Σελ. 645.) Καὶ ἐδίδασκον ὅτι, ἂν θέλῃ τις νὰ γείνῃ τέλειος, πρέπει νὰ ἀπέχῃ ἀπὸ τοῦ γάμου, ἀπὸ τοῦ οἴνου, καὶ ἀπὸ πάντων των κρεάτων, οἷον ὠῶν, γάλακτος, ἰχθύος καὶ λοιπῶν, (ἴδε Ἐκκλησ. Ἱστορ. τοῦ Νεάνδρου, Τόμος Α΄. σελ. 503. καὶ Moscheim τόμος Α΄. σελ. 393.) καὶ νὰ τρέφωσι τὰ σώματα αὐτῶν μὲ ἄρτον, χόρτα, ὄσπρια, καὶ τὰ τοιαῦτα. Αἱ αἱρέσεις αὗται καὶ ἄλλαι παρόμοιαι τούτων ἀνεφύησαν ἐν τῇ χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ Ἀνατολῇ τὸν β΄. καὶ γ΄. αἰῶνα μετὰ Χριστόν, καὶ ταχέως διεδόθησαν εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολήν, καὶ κατὰ μέρος εἰς τὴν Δύσιν. Ὁ Ἐπιφάνιος τῆς Κύπρου, ὁ σύγχρονος τοῦ Χρυσοστόμου, ὁμιλῶν περὶ τῆς αἱρέσεως τῶν Μαρκιωνιστῶν, λέγει· «Ἡ δὲ αἵρεσις ἔτι καὶ νῦν ἔν τε τῇ Ῥώμῃ, καὶ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, ἐν Αἰγύπτῳ τε καὶ ἐν Παλαιστίνῃ, ἐν Ἀραβίᾳ τε καὶ ἐν τῇ Συρίᾳ, ἐν Κύπρῳ τε καὶ Θηβαΐδι, καὶ ἐν ἄλλοις τόποις

εὑρίσκεται· μεγάλως γὰρ ὁ πονηρὸς ἐν αὐταῖς κατίσχυσε τὴν ἀπάτην.» (Ἐπιφ. τόμ. Α. Σελ. 302.) Ὁ δὲ Μάνης ὁ θεμελιωτὴς τῆς αἱρέσεως τῶν Μανιχαίων, ἤκμασε περίπυ διακόσια ἑβδομήκοντα ἔτη μετὰ Χριστόν. Ὁ δὲ Τατιανὸς αἱρεσιάρχης τῶν Ἐγκρατιτῶν, ἤκμαζε τὸ ἔτος 172 Μ. Χ.

Ἐξεταστέον δὲ ἂν τὰ φαγητά, τὰ ὁποῖα αἱ αἱρέσεις αὗται ἐκώλυον, ἐκτίσθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς μετάληψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ τοῖς ἐπεγνωκόσει τὴν ἀλήθειαν. Ἐν τῇ Γενέσει ἀναγινώσκομεν τὸ ἑξῆς· «Καὶ εἶπεν ὁ Θεός, ἰδοὺ σᾶς ἔδωκα πάντα χόρτον κάμνοντα σπόρον, ὅστις εἶναι ἐπὶ τοῦ προσώπου πάσης τῆς γῆς, καὶ πᾶν δένδρον, τὸ ὁποῖον ἔχει ἐν ἑαυτῷ καρπὸν δένδρυ κάμνοντος σπόρον· ταῦτα θέλυσιν εἶσθαι εἰς ἐσᾶς πρὸς τροφήν.» (Γέν. ά. 29.) Καὶ πάλιν· «Καὶ ὁ φόβος σας καὶ ὁ τρόμος σας θέλει εἶσθαι ἐπὶ πάντα τὰ ζῶα τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ πάντα τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ, ἐπὶ πᾶν ὅ,τι ἕρπει ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἰχθύας τῆς θαλάσσης, εἰς τὰς χεῖράς σας ἐδόθησαν· πᾶν κινούμενον, τὸ ὁποῖον ζῇ, θέλει εἶσθαι εἰς σᾶς πρὸς τροφήν, ὡς τὸν χλωρὸν χόρτον ἔδωκα τὰ πάντα εἰς ἐσᾶς.» (Γέν. θ'. 2. 3.) Δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἔτρωγον κρέας πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ ἀπὸ τὸν καιρὸν ἀκόμη τοῦ Ἀδάμ· διότι λέγει ἡ Γραφή· «Καὶ ἔκαμε Κύριος ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀδὰμ καὶ εἰς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ χιτῶνας δερματίνους, καὶ ἐνέδυσεν αὐτούς.» (αὐτόθι δ'. 4.) Καί· «Ὁ Ἄβελ προσέφερε καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων τῶν προβάτων αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τῶν στεάτων αὐτῶν.» (αὐτόθι δ'. 4.)

Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ, εὑρίσκομεν ὅτι μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ὅλος ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ μετεχειρίζετο κρέας πρὸς τροφήν· καὶ ὅταν οἱ τρεῖς ἄγγελοι ἐφάνησαν εἰς τὸν

Ἀβραὰμ ὑπὸ ἀνθρωπίνην μορφήν, ἡτοίμασε δι' αὐτοὺς φαγητόν, καὶ μεταξὺ ἄλλων πραγμάτων « μοσχάριον ἁπαλὸν καὶ καλόν, καὶ αὐτοὶ ἔφαγον. » (Γέν. ιή. 7. 8.) Ἂν ἦτο κακὸν νὰ φάγῃ τις κρέας, ἐκεῖνοι οἱ ἀγαθοὶ ἄγγελοι δὲν ἤθελον γευθῇ αὐτό. Ὁ δὲ Ἰσαὰκ ἔτρωγε κρέας, καὶ οἱ Ἰσραηλῖται προσετάχθησαν νὰ τρώγωσι τὸ πάσχα, τὸ ὁποῖον ἦτον ψητὸν ἀρνίον. (Ἐξοδ. ιϐ΄. 3—10.) Καὶ πάντες οἱ ἱερεῖς εἶχον διὰ φαγητὸν τὰ κρέατα τῶν προσφορῶν. (Λευΐτ. ζ΄. 8—9. καὶ Ἀριθ. ιή. 8—10.) Ἐκεῖναι δὲ αἱ προσφοραὶ προσεφέροντο καθ' ἑκάστην. (Ἀριθ. κή. 3.) μόνον τὸ στέαρ καὶ τὸ αἷμα ἀπηγορεύθησαν, (Λευΐτ. ζ΄. 23—27) καὶ τὰ θνησιμαῖα· (Λευΐτ ιζ΄ 10—15.) καὶ ἐπετρέπετο πρὸς πάντας νὰ τρώγωσι κρέας ἐντὸς πασῶν τῶν πυλῶν αὐτῶν κατὰ πᾶσαν τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ψυχῆς αὐτῶν. (Δευτερ. ιϐ΄. 15—16. καὶ 20—25.) Μόνον τινὰ ζῶα θεωρούμενα ἀκάθαρτα, αὐτὰ ἀπηγορεύθησαν. (Δευτ. ιδ΄. 3, 21, καὶ Λευΐτ. ιά. 1—47.) Ἐν δὲ τῇ Νέᾳ Διαθήκῃ εὑρίσκομεν ὅτι ὁ Σωτὴρ ἡμῶν διὰ τοῦ παραδείγματος αὐτοῦ ἐνέκρινε τὴν κρεωφαγίαν, διότι ὀλίγον πρὶν συστήσῃ τὴν κοινωνίαν τοῦ ἄρτου καὶ οἴνου ἔφαγε κρέας μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ· τὴν μεγάλην πέμπτην μάλιστα τὸ ἑσπέρας ἔφαγον ψητὸν ἀρνίον, καὶ ἀφοῦ ἔφαγον, ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον, λέγων, « Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου καὶ τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου· » (Ματθ. κϛ΄. 26—28. καὶ Λουκ. κϐ΄. 14—20.) καὶ προλαϐόντως εἶχεν εἰπεῖ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ὅτι οὐδὲν εἰσερχόμενον ἔξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰς αὐτόν, δύναται νὰ μολύνῃ αὐτόν. (Μαρκ. ζ΄. 15 καὶ Ματθ. ιέ. 11.) καὶ « Πάντα καθαρὰ τοῖς καθαροῖς. » (Τίτ. ά. 15.) Καὶ ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων εὑρίσκομεν ὅτι οἱ Ἀπό-

στολοι καὶ οἱ Πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελφοὶ ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ, δηλαδὴ ὁλόκληρος ἡ ἐκεῖ Ἐκκλησία, ἔγραψαν πρὸς τοὺς ἀδελφούς, τοὺς ἐξ ἐθνῶν, νὰ ἀπέχωσι μόνον ἀπὸ αἵματος καὶ πνικτοῦ. « Οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ οἱ ἀδελφοί, τοῖς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν, καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν χαίρειν ... Ἔδοξε γὰρ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος πλὴν τῶν ἐπάναγκες τούτων, ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἵματος καὶ πνικτοῦ καὶ πορνείας, ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτούς, εὖ πράξετε· ἔῤῥωσθε.» (Πράξ. ιέ. 13—31..) Ὁ δὲ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ λέγει· «Οὐ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ. Ὁ γὰρ ἐν τούτοις δουλεύων τῷ Χριστῷ εὐάρεστος τῷ Θεῷ καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις.» (Ῥωμ. ιδ΄. 17—18.) Ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ ἀναφέρει περί τινων φοβουμένων νὰ φάγωσι κρέας, τὸ εἰς τὰ εἴδωλα προσφερθέν, ἐπειδὴ ἦσαν ἀσθενεῖς τῇ πίστει. Πρὸς δὲ τοὺς ἐν Κορίνθῳ Χριστιανὰς εἶπε· «Βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ Θεῷ.» (Α΄. Κορ. ή. 8.) καὶ πάλιν· «Πᾶν τὸ ἐν μακελλίῳ πωλούμενον ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν.» (Α΄. Κορ. ί. 25—30) Καὶ ἐν τῇ πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολῇ καταδικάζει τὴν καλουμένην «ἐθελοθρησκείαν καὶ ταπεινοφροσύνην, καὶ ἀφειδίαν σώματος,» ἐπειδὴ ἦσαν ἐντεταλμένα οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Φαρισαίων «μὴ ἅψῃ, μηδὲ γεύσῃ, μηδὲ θίγῃ.» Λέγει· «Εἰ οὖν ἀπεθάνετε σὺν τῷ Χριστῷ ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τί ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ δογματίζεσθε; μὴ ἅψῃ, μηδὲ γεύσῃ, μηδὲ θίγῃ· ἅ ἐστι πάντα εἰς φθορὰν τῇ ἀποχρήσει, κατὰ τὰ ἐντάλματα καὶ δι-

δασκαλίας τῶν ἀνθρώπων, ἅτινά ἐστι λόγον μὲν ἔχοντα σοφίας, ἐν ἐθελοθρησκείᾳ καὶ ταπεινοφροσύνῃ καὶ ἀφειδίᾳ σώματος οὐκ ἐν τιμῇ τινι πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκός.» (Κολοσ. β΄. 20—23.) Οὐδαμοῦ τῆς ὅλης θείας Γραφῆς, Παλαιᾶς τε καὶ Νέας Διαθήκης, οὐδὲ ἐπὶ τῆς Ἰουδαϊκῆς ἢ Χριστιανικῆς οἰκονομίας, ἀπηγόρευσεν ὁ Θεὸς τὴν κρεωφαγίαν ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων ἐξαιρέσεων. Καὶ ἡ διδασκαλία «ἀπέχεσθαι βρωμάτων» δὲν εἶναι ἐκ Θεοῦ, δὲν εἶναι διδασκαλία Ἀποστολική, ἀλλὰ τῶν ἀποστατῶν τῆς ἀληθοῦς πίστεως, καὶ τὴν ὁποίαν ὀνομάζει ὁ Παῦλος διδασκαλίαν Δαιμονίων. Καὶ διατί;

1) Ἴσως ἐπειδὴ ἦτο διδασκαλία τῶν ἐθνῶν, ἅτινα ἐθεωροῦντο ὡς ὑπὸ τὴν ἐπιῤῥοὴν τοῦ Σατανᾶ, ὡς ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ λέγεται· ὅτι «ἃ θύει τὰ ἔθνη, δαιμονίοις θύει καὶ οὐ Θεῷ.» (Ἀ. Κορ. ι. 20.) Ἡ διδασκαλία τȣ̃ ἀπέχεσθαι κρέατος ἐδιδάχθη πρῶτον ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν ἐν Ἰνδίᾳ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἀλλαχοῦ, πολὺν καιρὸν πρὸ τȣ̃ Χριςȣ̃. Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν τῷ πρώτῳ βιϐλίῳ τῶν Στρωματέων λεγει· «Οἱ δὲ Βραχμάναι καλούμενοι οὔτε πόλεις οἰκοῦσι . . . ἀκρόδρυα σιτοῦνται καὶ ὕδωρ ταῖς χερσὶ πίνουσι, οὐ γάμον οὐ παιδοποιεῖν ἴσασιν, ὥσπερ οἱ νῦν Ἐγρατῖται καλούμενοι... τοὺς δὲ ὑπερϐορέους Ἑλλάνικος ὑπὲρ τὰ ῥίπαια ὄρη οἰκεῖν ἱστορεῖ, διδάσκουσι δὲ αὐτοὺς δικαιοσύνην, μὴ κρεωφαγοῦντας, ἀλλ' ἀκροδρύοις χρωμένους.» (Κλημ. Τομ. ά. σελ· 359—360. ἔκδ. Ἐνετ. 1757.) Καί· «Οἱ δὲ διὰ τὸ μῖσος τὸ πρὸς τὴν σάρκα τῆς κατὰ γάμον συναλλαγῆς καὶ τῆς τῶν καθηκόντων βρωμάτων μεταλήψεως ἀχαρίστως ἀπαλάττεσθαι ποθοῦντες, ἀμαθεῖς τε καὶ ἄθεοι, ἀλόγως ἐγκρατευόμενοι, καθάπερ τὰ πλεῖστα τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Βραχμάναι γ' οὖν

οὔτε ἔμψυχον ἐσθίουσιν, οὔτε οἶνον πίνουσιν . . . οὔτε δὲ γυμνοσοφισταί, οὐθ' οἱ λεγόμενοι σεμνοί, γυναιξὶ χρῶνται, παρὰ φύσιν γὰρ τοῦτο καὶ παράνομον δοκοῦσι, δι' ἣν αἰτίαν σφᾶς αὐτοὺς ἁγνοὺς τηροῦσι· παρθενεύουσι δὲ καὶ σεμναί·» δηλαδὴ γυναῖκες προσέτι ἔμενον ἀνύπανδροι, ὡς αἱ Ἑστιάδες παρθένοι ἐν Ῥώμῃ. (Κλημ. Τομ. ά. σελ. 538 — 539.)

Ὁ δὲ Πυθαγόρας ὁ ἀκμάσας περί τὸ 500 ἔτος Π. Χ. καὶ ὅστις διέτριψεν εἴκοσι δύο ἔτη ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ὡς λέγουσί τινες, μετέβη εἰς τὴν Ἰνδίαν καὶ ὡμίλησε μετὰ τῶν γυμνοσοφιστῶν, ἀπεῖχε πάσης κρεωφαγίας· οὕτω καὶ ὁ Ἀθήναιος ὁ ἀκμάσας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ τρίτου αἰῶνος Μ. Χ. λέγει· «Οἱ Πυθαγορίζοντες γὰρ, ὡς ἀκούομεν, οὔτ' ὀψὸν ἐσθίουσιν οὔτ' ἄλλ' οὐδὲ ἓν ἔμψυχον, οἶνον τ' οὐχί πίνουσι μόνοι.» (Ἀθήν. βιβλ. 4. Κεφ. 17) Οἱ Βουδισταὶ ἐν Κίνᾳ καὶ ἀλλαχοῦ πρὸς τούτοις διδάσκουσι σχεδὸν τὸ ἴδιον, νηστείας, σκληραγωγίας κ. λ. Οἱ ἱερεῖς κάμνουσι τάξιμον ἀγαμίας, κοινοβιοῦσι, ξυρίζουσι τὴν κεφαλὴν ὡς σημεῖον τῆς καθαριότητος, πρεσβεύουσι τὴν μὴ κρεωφαγίαν, ζῶσι δι' ἐπαιτείας, δι' ἐλεημοσυνῶν τῶν προσκυνητῶν, καὶ τῆς καλλιεργίας τῆς γῆς τῆς ἀνηκούσης εἰς τὸν ναόν, προσκυνοῦσι δὲ τὰς ψυχὰς τῶν προγόνων αὐτῶν· ἔχουσι δὲ γυναικῶν μοναστήρια, τῶν ὁποίων τὰ περισσότερα εἶναι ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς λεγομένης Ἁγίας μητρὸς καὶ Βασιλίσσης τοῦ οὐρανοῦ· ἀπαιτεῖται δὲ νὰ ζῶσιν αὗται ζωὴν εὐσεβείας καὶ σκληραγωγίας, καὶ νὰ τρώγωσι χόρτα, καὶ νὰ κάμνωσι τάξιμον ἀειπαρθενίας.» (ἴδε Williams' Middle Kingdom vol. 2. p. 251 — 256.)

2) Ἡ ἀποχὴ βρωμάτων ὀνομάζεται ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀποστασία ἀπὸ τῆς πίστεως καὶ διδασκαλία

τῶν δαιμονίων, ἐπειδὴ οἱ ἐξασκοῦντες αὐτὴν προσεδόκων ν' ἀποκτήσωσι δι' αὐτῆς σωτηρίαν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ αἰωνίαν μακαριότητα ἐν τῷ οὐρανῷ· ἐνῷ ἡ διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι ὅτι σωζόμεθα διὰ τῆς πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ ὅτι τὸ αἷμα αὐτοῦ μόνον καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. Ἡ δοξασίᾳ ὅτι δύναταί τις νὰ ἀποκτήσῃ σωτηρίαν τῆς ψυχῆς διὰ σκληραγωγιῶν τοῦ σώματος εἶναι ἀποστασία ἀπὸ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, εἶναι διδασκαλία τῶν ἐθνῶν καὶ οὐχὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων αὐτοῦ.

3) Ἴσως ἐκαλεῖτο διδασκαλία δαιμονίων, προσέτι, ἐπειδὴ οἱ Μανιχαῖοι ἐδίδασκον καὶ ἐπρέσβευον, ὅτι ὑπάρχουσι δύο θεοί, ἀγέννητοι, αὐτοφυεῖς, ἀΐδιοι, ὁ εἷς εἰς τὸν ἄλλον ἀντικείμενος, καὶ ὅτι ὁ εἷς εἶναι ἀγαθός, ὁ δὲ ἄλλος πονηρός· καὶ ἔθεσαν ὄνομα εἰς τὸν ἕνα Φῶς καὶ εἰς τὸν ἄλλον Σκότος, καὶ ὅτι ἡ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ψυχὴ εἶναι μέρος τοῦ Φωτός, τὸ δὲ σῶμα τοῦ Σκότους καὶ δημιούργημα τῆς ὕλης, καὶ διὰ τοῦτο ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα εἶναι ὁμοῦ ὡς δύο βασιλεῖς εἰς ἓν κράτος ἀντιμαχόμενοι πρὸς ἀλλήλους, ὅτι ὁ Θεὸς ὁ ἀγαθός, τὸν ὁποῖον ἐκάλουν Θεὸν τὸν πατέρα, προσεπάθει κατὰ διαφόρους τρόπους νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῆς δουλείας, ἐν ᾗ εὑρίσκετο, καὶ τέλος ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ κ. λ. Καὶ καθὼς ἐπίστευον ὅτι τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἦτον ἀπὸ τὴν βασιλείαν τοῦ Σκότους καὶ ἔργον τοῦ ἐχθροῦ, ἐνόμιζον χρέος νὰ καταδαμάζωσιν αὐτό, ὅσον τὸ δυνατόν, καὶ ἐνόμιζον ὡς οἱ Βουδισταὶ τῶν Ἰνδιῶν ὅτι διὰ τῶν νηστειῶν, καὶ σκληραγωγιῶν τοῦ σώματος, ἐξετέλουν εἶδός τι καθαρισμοῦ, καὶ ἔφερον τὴν ψυχὴν πρὸς τὴν ἐπιθυμητὴν ἐλευθερίαν· (ἴδε Ἐπιφάν. Τομ. ά. σελ. 642 — 643. καὶ τὰ πρακτικὰ τῶν Συ-

νόδων, Τομ. ά. σελ. 125—128, 'Εκδ. Παρισ. 1761.)

Περιττὸν σχεδὸν μοὶ φαίνεται νὰ εἴπω ὅτι οἱ τοιοῦτοι, ἂν καὶ ἐπρέσβευον τὸν Χριστιανισμὸν καὶ μετελάμβανον τῆς κοινωνίας, ἦσαν ἀποστάται ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς πίστεως, καὶ ἐδίδασκον ὅ,τι δύναται καλῶς νὰ ὀνομάζηται διδασκαλία δαιμονίων· διότι ὁ Θεός, ἡ πηγὴ τῆς ἀγαθότητος καὶ τοῦ φωτός, ἐποίησε τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπυ καθὼς καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ ὐδέποτε οὐδαμῦ ἀπήτησεν ἀπ' αὐτοῦ νὰφέρηται πρὸς τὸ σῶμα αὐτοῦ ὡς πρὸς ἐχθρόν, καὶ νὰ ἀφανίσῃ αὐτὸ διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ· μόνον ἀπαιτεῖ ἀφ' ἡμῶν νὰ διατηρῶμεν καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ὅτι ἀμφότερα νὰ ἦναι ἀφιερωμένα εἰς τὴν δουλείαν αὐτοῦ, καὶ ὁ τρώγων διὰ νὰ ἀποκτήσῃ δύναμιν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων, τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτόν, εἶναι εὐαρεστότερος, εὐπροσδεκτότερος εἰς τὸν Θεόν, παρ' ὅστις ἀφανίζει ἑαυτὸν ἀπέχων ἀπὸ φαγητῶν, τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΔ'.

ΠΕΡΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ.

Γαλ. ε. 1.

«Τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν, ᾗ Χριςὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε, στήκετε καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε.»

Τοὺς λόγους τούτους ἀπεύθυνεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος πρὸς τὰς ἐκκλησίας τῆς Γαλατίας, ἥτις ἦτον ἐπαρχία τῆς Ἐλάσσονος Ἀσίας. Οἱ Γαλάται, ὡς φαίνεται, ἐδιδάχθησαν τὸν χριστιανισμὸν πρῶτον ὑπὸ τοῦ Παύλου. Ἀφοῦ δὲ ἀνεχώρησεν αὐτὸς εκεῖθεν, ἦλθόν τινες ἀπὸ Ἱερουσαλήμ, οἵτινες ἐπίστευον μὲν εἰς τὸν Χριστόν, ἐστοχάζοντο δὲ ὅτι ἔπρεπε νὰ φυλάττωσι διαφόρους τελετὰς τοῦ Λευϊτικοῦ νόμου, αἱ ὁποῖαι ἐπληρώθησαν ἐν Χριστῷ, καὶ ἑπομένως κατηργήθησαν, οἷαι ἡ περιτομή, ἑορταί τινές, καὶ τὰ παρόμοια. Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν οὗτοι ἀπὸ τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐκκλησίας, ἐφαντάζοντο ὅτι δῆθεν ἐγνώριζον καλήτερα παρὰ τοὺς ἄλλους τὴν θρησκείαν· ὅτι ἡ ἐκκλησία τῆς Ἱερουσαλὴμ ἦτον ἡ μεγάλη τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία, καὶ ἡ μήτηρ ὅλων τῶν ἐκκλησιῶν· καὶ ὅτι ἐπειδὴ ἐδιδάχθησαν ὑπὸ τοῦ Πέτρου καὶ Ἰακώβου, μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, ὑπερεῖχον

ἐφ' ἑαυτῶν, νὰ ἐκτελέσῃ τινὰς τελετὰς, ὥστε νὰ ἴδωσιν οἱ ἀδελφοί, ὅτι αὐτὸς φυλάττει τὸν νόμον. Προσέθηκαν δὲ τὸ ἑξῆς· «Περὶ δὲ τῶν πεπιστευκότων ἐθνῶν ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν κρίναντες μηδὲν τοιοῦτον τηρεῖν αὐτοὺς, εἰμὴ φυλάσσεσθαι αὐτούς, τό,τε εἰδωλόθυτον, καὶ τὸ αἷμα,καὶ πνικτόν, καὶ πορνείαν.» (Πράξ. κά. 23 — 25.) Φαίνεται δὲ ὅτι οἱ Γαλάται ἐδιδάσκοντο ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν ἐκείνων τῶν ἐκ τῆς μητρὸς ἐκκλησίας, ὡς ὠνόμαζον αὐτὴν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ, νὰ φυλάττωσι μεταξὺ ἄλλων ἐθίμων καί τινας ἑορτὰς Ἰουδαϊκὰς, τὰς ὁποίας πρέπον ἦτο νὰ φυλάττωσιν ὑπὸ τὴν Λευϊτικὴν οἰκονομίαν, ἀλλ' αἱ ὁποῖαι κατηργήθησαν ἐν Χριστῷ. «Ἡμέρας παρατηρεῖτε,» λέγει ὁ Παῦλος, «καὶ μῆνας, καὶ καιροὺς, καὶ ἐνιαυτούς· φοβοῦμαι ὑμᾶς, μήπως εἰκῇ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς.» (Γαλ. δ'. 10 — 11.) Ἐκ τῶν λεγομένων διαταγῶν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων εἶναι φανερὸν ὅτι οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ἐφύλαττον καὶ τὸ Σάββατον καὶ τὴν Κυριακὴν ὡς ἡμέρας ἀναπαύσεως. Ἐν αὐταῖς λέγεται· «Ἐγὼ ὁ Πέτρος καὶ ἐγὼ ὁ Παῦλος διατασσόμεθα, ἐργαζέσθωσαν οἱ δοῦλοι πέντε ἡμέρας, Σάββατον δὲ καὶ Κυριακὴν σχολαζέτωσαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς εὐσεβείας· τὸ μὲν γὰρ Σάββατον εἴπομεν δημιουργίας λόγον ἔχειν· τὴν δὲ Κυριακὴν ἀναπαύσεως.» (Διατ. τῶν Ἀποστόλων βιβλ. ή. κεφ. 33.) Ὅτι ὁ Παῦλος οὐδέποτε διέταξε τοιοῦτόν τι εἶναι φανερὸν ἐκ τῆς ἐπιστολῆς, ἐξ ἧς ἐλάβομεν τὸ ῥητόν μας, καὶ ὁ κθ'. κανὼν «τῶν ἐν Λαοδικίᾳ τῆς Φρυγίας συνελθόντων ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων», τὸν ὁποῖον κανόνα ἐπεκύρωσεν ἡ πενθέκτη οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἔχει ὡς ἑξῆς· «Ὅτι οὐ δεῖ Χριστιανοὺς Ἰουδαΐζειν καὶ ἐν τῷ σαββάτῳ σχολάζειν, ἀλλ' ἐργάζεσθαι αὐτοὺς

ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, τὴν δὲ Κυριακὴν προτιμῶντας εἴγε δύναντο σχολάζειν ὡς Χριςιανοί, εἰ δὲ εὑρεθεῖεν Ἰουδαϊσταί, ἔστωσαν ἀνάθεμα παρὰ Χριςῷ.» (Ἰδὲ τὸ Πηδάλιον σελ. 251.) Πῶς οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἠδύνατο νὰ ἀναθεματίσῃ ὅ,τι ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος εἶχον ῥητῶς διατάξει. Ἂς ἐξηγήσωσιν οἱ πιςεύοντες ὅτι καὶ ἐκείνη ἡ οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἦτο θεόπνευστος, καὶ αἱ λεγόμεναι Διαταγαὶ τῶν Ἀποστόλων πραγματικῶς ἐγράφησαν ὑπ' αὐτῶν. Τοῦτο ἀναφέρω μόνον διὰ ν' ἀποδείξω ὅτι ἡ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐκκλησία, ἥτις ἐθεωρεῖτο ὑπό τινων ὡς μήτηρ ἐκκλησία, καὶ ἥτις εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ θεωρῆται τοιαύτη, ὅσον ἔχει ἄλλη τις ἐκκλησία ἐν τῷ κόσμῳ, ἂν οὐχὶ καὶ περισσότερον, οὖσα ἡ πρώτη Χριστιανικὴ ἐκκλησία, καθιδρυθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶχέ τινας προλήψεις τὰς ὁποίας δυσκόλως ἀπέβαλλε, καὶ ὅτι ἐξετέλει τύπους καὶ τελετὰς οὐδόλως ἀναγκαίας εἰς τὸν Χριςιανὸν νὰ τηρῇ, καὶ αὕτη ἦτον ἡ δουλεία, περὶ ἧς ὁ Παῦλος ὁμιλεῖ· δουλεία τύπων, καὶ τελετῶν, καὶ ἐθίμων, τὰ ὁποῖα ἦσαν βάρος, καὶ τὰ ὁποῖα ὁ Πέτρος ὠνόμασε ζυγόν, «ὃν οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν» (εἶπεν εἰς τοὺς ἐν Ἱερουσαλὴμ Χριστιανούς), «οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν βαστάσαι.» (Πράξ. ιέ. 10) Καὶ ὅλοι οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελφοὶ ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ἔγραψαν πρὸς τοὺς ἐξ ἐθνῶν ἀδελφοὺς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν, ὡς ἑξῆς. «Ἔδοξε γὰρ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος, πλὴν τῶν ἐπάναγκες τούτων, ἀπέχεσθαι τῶν εἰδωλοθύτων, καὶ αἵματος, καὶ πνικτοῦ, καὶ πορνείας, ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτούς, εὖ πράξετε. Ἔῤῥωσθε.» (Πράξ. ιέ. 23—29.) Οὐδὲν ἀνέφερον περὶ ἑορτῶν, νηστειῶν, ἢ

ἀποχῆς βρωμάτων, ἐκτὸς τῶν εἰδωλοθύτων· καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ Παύλου ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῇ ἦτο νὰ παραινέσῃ τοὺς Χριστιανοὺς νὰ φυλάττωσιν ἑαυτοὺς ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν μὴ ἀναγκαίων τύπων καὶ τελετῶν, καὶ ν' ἀποδείξῃ εἰς αὐτοὺς ὅτι ὁ ἀληθὴς Χριστιανισμὸς εἶναι πολὺ ἁπλοῦς, καὶ συνίσταται, οὐχὶ ἐν βρώσει καὶ πόσει, ἀλλ' ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ εἰρήνῃ καὶ χαρᾷ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ· οὐχὶ ἐν τύποις καὶ ἐθίμοις, ἀλλ' ἐν πίστει εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν· διὸ λέγει, «Ὦ ἀνόητοι Γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκανε τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι;... οὕτως ἀνόητοί ἐστέ; ἐναρξάμενοι πνεύματι νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε; Πάντες γὰρ υἱοὶ Θεοῦ ἐστὲ διὰ τῆς πίστεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.» (Γαλ. γ'. 1—3, 26.) Καὶ πάλιν· «Πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε;» (Γαλ. δ'. 9) Καὶ πάλιν· «Ἀδελφοὶ οὐκ ἐσμὲν παιδίσκης τέκνα ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας. Τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν ᾗ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε, στήκετε, καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε· ἡμεῖς γὰρ πνεύματι ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα· ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ, οὔτε περιτομή τι ἰσχύει οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη.» (Γαλ. ε'. 1, 5—6.) Καὶ πάλιν· «Ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε, ἀδελφοί, μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις· ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἑνὶ λόγῳ πληροῦται, ἐν τῷ· «Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.» (Γαλ. ε'. 12—14.) Ἐπομένως δεικνύει εἰς αὐτοὺς ὁποῖα εἶναι τὰ ἔργα τῆς σαρκός, καὶ τίς ὁ καρπὸς τοῦ Πνεύματος, ὅς ἐστιν, «ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πρᾳότης, ἐγκράτεια.» (Γαλ. ε'. 19—23) Καὶ περαίνει τὸν λόγον, λέγων· «Ἐν γὰρ

Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία· ἀλλὰ καινὴ κτίσις· καὶ ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ στοιχήσουσι (περιπατήσουσιν), εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τοῦ Θεοῦ.» (Γαλ. ϛ'. 15—16.) Ἰδοὺ κανὼν βεβαιότατα ἀποστολικὸς, ἀναγνωριζόμενος ὑπὸ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ κόσμου, καὶ ὁ μόνος κανὼν, τὸν ὁποῖον κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖον νὰ φυλάττῃ τις διὰ νὰ σωθῇ· ὅταν τις γίνηται καινὴ κτίσις ἐν Χριςῷ, καὶ ἔχῃ πίστιν ἐνεργουμένην διὰ τῆς ἀγάπης, εἶναι ἐλεύθερος — ἐλεύθερος ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἐλεύθερος ἀπὸ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, ἐλεύθερος ἀπὸ τῆς καταδίκης, ἐλεύθερος ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ. Πάντες λοιπὸν οἱ τύποι καὶ αἱ τελεταί, τὰ ὁποῖα μεταχειρίζεται αὐτὸς ὡς μέσα ἀφέσεως, δικαιώσεως καὶ φιλιώσεως μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ σωτηρίας, εἶναι ἐπιστροφὴ πρὸς τὴν δουλείαν, — ἐπιστροφὴ «ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ ςοιχεῖα.» Οἱ τύποι, αἱ τελεταὶ καὶ τὰ ἔθιμα ἐν τῇ θρησκείᾳ διέφερον κατὰ διαφόρους αἰῶνας· ἡ δὲ πίστις καὶ ἡ ἀγάπη πάντοτε ἦσαν ἀναγκαῖαι, καὶ ἓν ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀληθοῦς Χριστιανισμοῦ, καὶ τὸ ὁποῖον καθιστᾷ αὐτὸν τῷόντι ἀξιέραστον, εἶναι ἡ ἁπλότης αὐτοῦ· οὐδὲν ἀπαιτεῖ εἰμὴ πίςιν καὶ ἀγάπην ὡς ἀπολύτως ἀναγκαῖα. Κατὰ τὸ διάστημα δύο χιλιάδων πεντακοσίων ἐτῶν ἀπὸ κτίσεως κόσμου, φαίνεται ὅτι ἦσαν πολλὰ ὀλίγοι τύποι ἢ τελεταὶ ἐν τῇ θρησκείᾳ, οὐδὲν τακτικὸν ἱερατεῖον ἐν οὐδενὶ μέρει τοῦ κόσμου, οὐδὲ οἰκοδομήματα καθωσιωμένα, καλούμενα ναοὶ ἢ ἐκκλησίαι, ὑπῆρχον. Ὁ οἰκογενειάρχης ἦτον ὁ ἰδίως διδάσκαλος τῆς θρησκείας, καὶ αὐτὸς ἂν ἐπίστευεν εἰς τὸν ἐρχόμενον Χριστὸν, προσέφερε θυσίας ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ἐπὶ βωμοῦ, τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος ᾠκοδό-

ρει ὁπουδήποτε εὑρίσκετο. Κατ' ἐκεῖνο τὸ διάστημα τοῦ καιροῦ ἐφάνησαν τοιοῦτοι εὐσεβεῖς ἄνθρωποι, οἷοι ὁ Ἄβελ, ὁ Νῶε, ὁ Ἀβραάμ, ὁ Ἰσαάκ, ὁ Ἰακὼβ, ὁ Ἰωσὴφ καὶ ὁ Μελχισεδὲκ, οἱ κάλλιστοι τῶν ἀνθρώπων· πάντες οὗτοι εἶχον πίστιν εἰς τὸν ἐρχόμενον Σωτῆρα, καὶ πολλὰ ὀλίγας θρησκευτικὰς τελετάς. Μετὰ ταῦτα ἱδρύθη τὸ Ἀαρωνικὸν ἢ Λευϊτικὸν σύστημα, ὅπερ ἐσυστήθη δι' ἰδιαίτερον σκοπὸν, καὶ διήρκεσε περίπου χίλια πεντακόσια ἔτη. Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ ἦτον ἱερατεῖον, καὶ πληθὺς τύπων καὶ τελετῶν, καὶ ἑορτῶν, καὶ θυσιῶν, τὰ ὁποῖα οἱ Ἀπόστολοι καλῶς ὠνόμαζον βάρος καὶ ζυγὸν, τὸν ὁποῖον οὔτ' ἐκεῖνοι, οὔτε οἱ πατέρες αὐτῶν ἦσαν ἱκανοὶ νὰ βαστάσωσι· καὶ ἐκ τούτων ὁ Χριστὸς ἠλευθέρωσεν αὐτούς· ἠλευθέρωσεν αὐτοὺς ἀπὸ ἱερατείου, καταστάντος τυραννικοῦ, δεσποτικοῦ· διότι οἱ ἱερεῖς ἐδέσμευον φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα, καὶ ἔβαλλον αὐτὰ εἰς τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων· κατέτρωγον τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσηύχοντο. (Ματθ. κγ΄.) Ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ὁ μέγας ἀρχιερεὺς προεικονισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀαρωνικοῦ ἱερατείου, ἀπέστειλεν ἀνθρώπους οὐχὶ ὡς ἱερεῖς, ὅπως προσφέρωσι θυσίας, ἀλλ' ὅπως κηρύττωσι τὸ Εὐαγγέλιον, μετάνοιαν πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ πίστιν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ὡς τὰ μόνα μέσα τῆς σωτηρίας. Τὸ ἱερατεῖον τὸ Ἀαρωνικὸν πραγματικῶς κατηργήθη, τελεσθέντος τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ οὐδὲν νέον ἱερατεῖον ἀντ' αὐτοῦ οὐδέποτε ἐσυστήθη ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ. τὰ δὲ ὄργανα, τὰ ὁποῖα νῦν μεταχειρίζεται, εἶναι οἱ κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου. Μετὰ τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ. διὰ τῶν ὁποίων ὅλοι οἱ τύποι καὶ σκιαὶ τοῦ Λευϊτικοῦ νόμου ἐπληρώθησαν, καὶ ὀλίγον πρὶν τῆς ἀναλήψεως

αὐτοῦ ἔδωκε τὴν ἐντολὴν, «Πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμὶ πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν.» (Ματθ. κή. 19—20.) Ἰδοὺ τὸ ἔργον τῶν Ἀποστόλων, νὰ διδάσκωσιν ὅσα προσέταξεν ὁ Χριςός. Αἱ προςαγαὶ αὐτῦ εὑρίσκονται ἐν τῷ Λόγῳ τῦ Θεοῦ, ἐν τῇ Ἱερᾷ Γραφῇ. Ἐπειδὴ δὲ ὡς δὲν προσφέρονται πλέον θυσίαι, οὐδεμία ἀνάγκη ὑπάρχει ἱερωσύνης, καὶ οἱ δοκῦντες ὅτι προσφέρυσι θυσίαν, φαίνεται ὅτι δὲν γνωρίζυσιν, ἢ δὲν θέλυσι νὰ ἀναγνωρίσωσιν ὅτι ἡ μεγάλη θυσία προσεφέρθη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἅπαξ διὰ παντός. Μακάριος ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἐννοεῖ τὴν ἀληθῆ ἐλευθερίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ Χριςὸς ἠλευθέρωσεν αὐτὸν καὶ ςέκεται ςερεὸς ἐν αὐτῇ. Παραδόξως δέ πως φαίνεται ὅτι εἶναι ἐν πολλοῖς ἡ αὐτὴ τάσις, ἥτις ὑπῆρξεν εἰς τοὺς Γαλάτας νὰ ἐνέχωνται εἰς ζυγὸν δυλείας. Δὲν εὐχαριςοῦνται ἀπὸ τὴν ἁπλότητα τοῦ Εὐαγγελίου ἀλλ' ἐπιθυμοῦσι τύπους καὶ τελετάς. Ἡ τάσις αὕτη ἔφερε τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ νὰ μιμῶνται τοὺς Ἰουδαίους κατὰ τοὺς τύπους καὶ τελετὰς αὐτῶν καὶ κατὰ τὸ ἱερατεῖον καὶ τὴν ἐνδυμασίαν, καὶ βαθμολογίαν. Καὶ οὐχὶ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ νὰ μιμῶνται καὶ αὐτὰ τὰ ἔθνη κατὰ τὰς εἰδωλολατρικὰς ἑορτὰς καὶ λιτανείας, κατὰ τὴν πομπὴν καὶ λαμπρότητα, καὶ κατὰ τὰ μυστήρια, ὡς ἐμυοῦντο ἐν τοῖς Ἐλευσινίοις μυστυρίοις, καὶ οὕτως ἀκούομεν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις περὶ μυστηρίων καὶ μυσταγωγιῶν, ὡς νὰ ἦτον ἡ ἁπλῆ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ εἶδός τι φαρμασονίας. Οὔτε ὅλαι αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου, οὔτε αἱ ῥηταὶ διαταγαὶ τοῦ Ἰη-

σοῦ Χριστοῦ ἠδυνήθησαν νὰ ἐμποδίσωσι πολλοὺς Χριςιανοὺς ἀπὸ τὴν τάσιν ταύτην. Οἱ ἄνθρωποι, φαίνεται, φύσει ἀγαπῶσιν ἐξωτερικὰς ἐπιδείξεις ἐν τῇ θρησκείᾳ καλήτερα παρὰ τὴν ἁπλότητα τὴν διδασκομένην ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ. Ὅθεν τὰ λαμπρὰ ἐνδύματα Καρδιναλίων καὶ Ἐπισκόπων, πρεσβευόντων ὅτι εἶναι ὀπαδοὶ τοῦ ἔχοντος ἕνα μόνον ἄῤῥαφον χιτῶνα, ἐπὶ τὸν ὁποῖον ἔβαλον κλῆρον, καὶ ὅστις, ὅτε ἀπέστειλε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ νὰ κηρύττωσιν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, παρήγγειλεν αὐτοὺς νὰ μὴ λάβωσι μεθ' ἑαυτῶν δύο χιτῶνας.

Ἐξ ὅσων εἴπομεν, βλέπομεν Πρῶτον· ὅτι εἶναι ἀσφαλέςερον νὰ μάθωμεν τὴν θρησκείαν ἡμῶν ἀμέσως ἀπὸ τὸν Λόγον τῦ Θεῦ, παρὰ ν' ἀκολουθῶμεν οἱανδήποτε ἐκκλησίαν, ὅσον ἀποςολικὴ καὶ ἂν ἦτον ἐν τῇ ἀρχῇ. Ἐὰν ἡ ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ἐκκλησία, ἡ θεμελιωθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἀποςόλων, καὶ ἔχουσα ποιμένα Ἰάκωβον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου, εἶχε προλήψεις καὶ ἐφύλαττε πράγματα σαφῶς μὴ ἀναγκαῖα· ἐκκλησία, ἥτις ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας ἐκκλησίας εἶχεν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀλήθειαν, θεωρηθεῖσα δὲ ὑπὸ πολλῶν ὡς ἡ μήτηρ ἐκκλησία· καὶ ἐὰν αἱ ἐν Γαλατίᾳ ἐκκλησίαι, θεμελιωθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἔκλιναν πρὸς τὴν πλάνην τόσον, ζῶντος ἔτι τοῦ Παύλου, ὥστε νὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν ἀνάγκην αὐστηρᾶς ἐπιτιμήσεως· καὶ ἐάν τινες τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν τῆς Ἀσίας, πρὸς τὰς ὁποίας ὁ Ἰωάννης ἐν τῇ Ἀποκαλύψει, ἔγραψεν, ἔγειναν νεκραί, καὶ ἐχρειάζοντο μετανοίας, ὡς εἶναι φανερὸν ἐξ ὅσων ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς προσέταξε τὸν Ἰωάννην νὰ γράψῃ πρὸς αὐτάς, καὶ ἐξ ὅσων τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ εἶπε πρὸς αὐτάς, δὲν εἶναι παράξενον, ἐὰν αἱ ἐκκλησίαι σήμερον μετὰ παρέλευσιν χιλίων ὀκτακοσίων ἐτῶν ἔχω-

σιν ἀνάγκην ἐπιτιμήσεως· καὶ ἂν καὶ ἀποστολικαὶ ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτῶν, δὲν δύνανται νὰ ἀκολουθῶνται ἀσφαλῶς ὑπό τινος, χωρὶς νὰ συμβουλευθῇ τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο θεωρῶ ὡς ἀλήθειαν σαφεστάτην,—ὡς τὸ φῶς τοῦ Ἡλίυ.

Δεύτερον· εἶναι φανερὸν ὅτι ἐκκλησίαι τινὲς πραγματικῶς ἔχασαν τὴν ἐλευθερίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ Χριστὸς ἠλευθέρωσεν αὐτάς, καὶ ὅτι πραγματικῶς ὑπέταξαν τοὺς τραχήλους αὐτῶν εἰς ζυγὸν δουλείας. Ποίαν μεγαλητέραν δουλείαν δύναταί τις νὰ ἐπιβάλῃ ἐπί τινα ἄνθρωπον, παρὰ τὴν ὁποίαν ἐπιβάλλουσιν οἱ Ἱεράρχαι τινῶν ἐκκλησιῶν, οἵτινες ἀπαιτοῦσι τὴν ἐκτέλεσιν πολλῶν πραγμάτων ἀγνώστων ὅλως ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ; οἵτινες ἐπιβάλλουσι χιλίους κανόνας, δι' ἁμαρτίας, τὰς ἁποίας μόνον τὸ αἷμα τοῦ Χριςοῦ δύναται νὰ καθαρίσῃ, καὶ κάμνυσι τοὺς ταλαιπώρυς ἀμαθεῖς Χριςιανὺς νὰ πιςεύωσιν ὅτι θέλυσι καίεσθαι εἰς τὰς φλόγας τοῦ καθαρτηρίυ πυρὸς χιλιάδας ἐτῶν, ἐὰν δὲν προλάβωσι νὰ ἐκτελέσωσιν ἐπιπόνους κανόνας, αὐστηρὰς νηστείας, καὶ ὑποστῶσι σκληρὰς μαστιγώσεις, ἐκτὸς ἐὰν πληρώσωσιν ἀδρῶς τὺς ἱερεῖς διὰ νὰ προσεύχωνται ὑπὲρ αὐτῶν! Αὕτη εἶναι δουλεία καὶ σώματος καὶ ψυχῆς! εἰς τὴν ὁποίαν οὐδεὶς γνωρίζων τὸ Εὐαγγέλιον ἔπρεπεν οὐδέποτε νὰ ὑποταχθῇ! Καὶ ἐὰν ἐγνωρίσαμέν ποτε τι περὶ τῆς ἐλευθερίας, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ Χριστὸς ἐλευθερόνει τοὺς ἀληθῶς πιστεύοντας εἰς αὐτόν, ἂς στεκώμεθα στερεῶς ἐν αὐτῇ, καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνεχόμεθα· Ἂς σπουδάσωμεν ἐπιμελῶς τὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολὴν τοῦ Παύλου, καὶ ὁλόκληρον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ μάθωμεν εἰς τί συνίσταται ὁ ἀληθὴς χριστιανισμός, καὶ νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ πάντα ζυγὸν δουλείας, τὸν ὁποῖον ἤθελεν οἱαδήποτε ἐκκλησία ἐπι-

βάλει εἰς ἡμᾶς· καὶ ἐν ταυτῷ νὰ ἔχωμεν πίστιν καὶ ἀγάπην. «Τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν ᾗ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε, στήκετε, καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε.» Αμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΕ΄.

ΚΑΙ ΠΡΩΤΗ

ΠΕΡΙ ΑΛΗΘΟΥΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ.

Ἰωάν. ή. 32.

«Καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς.»

Ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους μέχρι σήμερον πολλὰ καὶ ἐῤῥέθησαν καὶ ἐγράφησαν περὶ τῆς ἐλευθερίας. Ποταμοὶ αἱμάτων ἐχύθησαν πρὸς ἀπόκτισιν καὶ διατήρησιν αὐτῆς, καὶ πολὺ ἐχύθη πρὸς ἐξαφάνισιν αὐτῆς. Ἐπιθυμία πράγματός τινος, ὅπερ ὀνομάζεται ἐλευθερία, διετάραττεν ἐπὶ πολὺ ὁλόκληρα ἔθνη τῆς Εὐρώπης. Πόσον αἷμα ἐχύθη ἐν τῇ Γαλλίᾳ ἐντὸς τῶν ἑξήκοντα παρελθόντων ἐτῶν πρὸς ἀπόκτησιν καὶ πρὸς ἀπόσβεσιν αὐτῆς! Πόσον προσέτι ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ, καὶ Ἰταλίᾳ, καὶ Πολωνίᾳ, καὶ Οὐγγαρίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Ἑλλάδι. Καὶ τὴν σήμερον τὸ μέγα κράτος τῆς Κίνας, περιέχον περίπου 360 ἑκατομμύρια ψυχῶν ταράττεται, ὡς καὶ τὸ Κράτος τοῦ Σουλτάνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τὸ κράτος τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας, ἕνεκα τῆς ἐλευθερίας, πολιτικῆς τε καὶ θρησκευτικῆς. Ἡ Ἀμερικανικὴ ἐπανά-

ςασις ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Οὐασιγκτῶνος ἦτον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάςασις ἐν ἔτει 1821 ἦτον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας· αἱ Γαλλικαὶ ἐπαναστάσεις τῦ 1789, 1803 καὶ 1848 ἦσαν ὅλαι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Ὁ Αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν ἀπαιτεῖ ὑπὲρ τῶν ἐν Τȣρκίᾳ Χριστιανῶν ἐλευθερίαν, καὶ ἐκίνησε μέγαν στρατὸν πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῆς. Ὁ κόσμος σχεδὸν ὅλος ταράττεται διὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην· καὶ φαίνεται ὅτι ὁ κόσμος ὅλος διῃρέθη εἰς δύο κόμματα ὡς πρὸς τὴν λεγομένην ἐλευθερίαν· τὸ μὲν ὑπὲρ αὐτῆς, τὸ δὲ κατ' αὐτῆς. Οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐξαφανίσωσιν αὐτήν, φοβοῦνται τὸ φῶς· φοβοῦνται τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας μεταξὺ τοῦ κοινοῦ λαοῦ· φοβοῦνται τὰ σχολεῖα, φοβοῦνται τὴν διάδοσιν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ· φοβοῦνται τὴν ἐλευθεροτυπίαν· φοβοῦνται ἐλευθέραν συγκοινωνίαν τῶν ἰδεῶν μεταξὺ ὅλων τῶν τάξεων τῆς κοινωνίας, καὶ μεταχειρίζονται μέσα πῶς νὰ τὴν ἐμποδίσωσι. Τὸ μέγα ἔργον αὐτῶν εἶναι νὰ κατασκευάζωσιν ἁλύσεις, καὶ νὰ δεσμεύωσι τοὺς ἀνθρώπȣς μὲ σιδηρᾶς πέδας. Οἱ δὲ ἄλλοι προσπαθοῦσι νὰ διαῤῥήξωσιν αὐτάς, καὶ νὰ γείνωσιν ἐλεύθεροι· ταῦτα βλέπομεν καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ, διότι ὁ δεσποτισμὸς δὲν περιορίζεται εἰς τὰ πολιτικά, ἀλλὰ εὑρίσκεται καὶ εἰς τὰ συστήματα τῆς θρησκείας, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν ἐκείνου, ὅστις ἐκάλεσε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἀδελφούς, ἐκήρυξεν αὐτοὺς ἴσους, καὶ ῥητῶς προσέταξεν αὐτοὺς νὰ τηρῶσι τὴν ἰσότητα μεταξὺ αὐτῶν, καὶ νὰ μὴ καλέσωσι μηδένα ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς πατέρα ἢ καθηγητήν· ὅστις ἔπλυνε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἵνα διδάξῃ αὐτοὺς τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ ὅστις οὐδέποτε ἐνεδύθη πορφυροῦν ἔνδυμα ἐκτὸς τοῦ ἑνός, ὅπερ ἐνέδυσαν αὐτὸν οἱ ἐχθροὶ

αὐτοῦ πρὸς χλευασμόν. Ὁ δὲ ἀγὼν οὗτος ὁ μεταξὺ τοῦ δεσποτισμοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας, μεταξὺ τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ σκότους, φαίνεται ὅτι αὐξάνει ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πᾶσαν ἡμέραν ἔν τε τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ· καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον γενικὴ μάχη μεταξὺ αὐτῶν φαίνεται ἀναπόφευκτος, καὶ πρεπει νὰ ἔλθῃ, ἐὰν δὲν παυθῇ ἡ ἐλευθεροτυπία, καῶσι τὰ βιβλία, κλεισθῶσι τὰ σχολεῖα καὶ δεθῇ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ.

Ἀλλ' ἂν τοσαῦτα ἐῤῥέθησαν καὶ ἐγράφησαν περὶ τῆς ἐλευθερίας, καὶ τοσοῦτον ἐταράττοντο καὶ εἰσέτι ταράττονται οἱ ἄνθρωποι ἕνεκα αὐτῆς, ὀλίγοι ὅμως καθὼς φαίνεται ἐννοοῦσιν εἰς τί συνίσταται ἡ ἀληθὴς ἐλευθερία, ἢ διὰ ποίων μέσων δύνανται ν' ἀποκτήσωσιν αὐτήν. Εἰς τὰ δύο ταῦτα ἀντικείμενα ἐπικαλοῦμαι ἤδη μάλιστα τὴν ὑμετέραν προσοχήν.

1) Εἰς τί συνίσταται ἡ ἀληθὴς ἐλευθερία; Καὶ πρῶτον· δὲν συνίσταται εἰς τὸ νὰ πράττῃ τις ὅ,τι θέλει ὡς πρὸς τὰ ἄλλα μελη τῆς κοινωνίας, εἰς τὸ νὰ διαθέτῃ τὰ τῶν ἄλλων ὅπως αὐτὸς θέλει, ἢ νὰ εὐχαριστῇ τὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ ἀπροσδιορίστως, ὡς τινες ἐνόμιζον ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ τῆς πρώτης ἐπαναστάσεως, πρὸ πεπίπου ἑξήκοντα ἐτῶν, καὶ οἱ ὁποῖοι προέβησαν ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ λέγωσιν, ὅτι ἂν ὑπάρχῃ Θεὸς ἐν τῷ οὐρανῷ, δὲν ὑπάρχει ἐλευθερία ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ὡς πολλοὶ νομίζουσι καὶ σήμερον πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης, καὶ εὐχαρίστως ἤθελον καταστρέψει πᾶσαν κυβέρνησιν, ἁρπάξει τὴν περιουσίαν τῶν πλουσίων, καὶ διανείμει αὐτὴν πρὸς ἴδιον αὐτῶν ὄφελος. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθὴς ἐλευθερία. Ἂν ὑπῆρχεν εἷς μόνος ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ὁ Ἀδὰμ ἐν τῷ παραδείσῳ, ἠδύνατο νὰ διαπεράσῃ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ νὰ μεταχει-

ρισθῇ πᾶν τὸ προστυχὸν πρὸς ἰδίαν του χρῆσιν. Οὐχ οὕτως ὅμως ὅπου ὑπάρχουσιν καὶ ἄλλοι ἐν τῇ κοινωνίᾳ, Ἐκεῖ πρέπει νὰ ἦναι τινὰ ὅρια, τὰ ὁποῖα ὀνομάζομεν νόμον· καὶ τὸν νόμον τοῦτον πρέπει νὰ διατηρῶσι πάντες ἐπίσης· πρὸς τήρησιν δὲ αὐτοῦ πρέπει νὰ ἦναι ἄνθρωποι διωρισμένοι νὰ ἐπαγρυπνῶσιν ἐπὶ τῶν συμφερόντων τῶν πάντων, ἐνῷ ἐνασχολοῦνται ἤτοι εἰς τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα αὐτῶν, τὰς τέχνας καὶ τὴν γεωπονίαν, ἢ τὸ ἐμπόριον. Καὶ ἰδοὺ ἡ ἀρχὴ τῶν κυβερνήσεων, αἵτινες διαφέρουσι κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῶν κυβερνωμένων. Μία κοινωνία δύναται νὰ εὐχαριστῆται νὰ ἀναθέσῃ τὴν κυβέρνησιν τῶν πάντων εἰς τὰς χεῖρας ἑνὸς ἢ πλειόνων ἀνθρώπων, ἢ νὰ συναθροίζωνται ὅλοι ὁμοῦ καθ' ὡρισμένους καιρούς, διὰ νὰ νομοθετῶσι καθὼς κρίνουσιν εὔλογον, ἢ δι' ἀντιπροσώπων ὑπ' αὐτῶν ἐκλεγομένων· καὶ οὕτω βλέπομεν διάφορα εἴδη κυβερνήσεων, μοναρχίαν, ὀλιγαρχίαν, καὶ δημοκρατίαν, εἰς τὰ ὁποῖα ὅλα ἡ ἀληθὴς ἐλευθερία δύναται νὰ ὑπάρχῃ, καὶ ἐπὶ πάσας τὰς Κυβερνήσεις ταύτας πᾶν μέλος τῆς κοινωνίας δύναται νὰ ἔχῃ τὴν ἐλευθέραν χρῆσιν τοῦ τε σώματος αὐτοῦ καὶ τοῦ νοός· δηλαδὴ νὰ ὑπάγῃ ὅπου θέλει, ἂν δὲν ἐπεμβαίνῃ εἰς τὰ τῶν ἄλλων· νὰ πράττῃ ὅ,τι θέλει, ἐὰν δὲν βλάπτῃ ἄλλους· νὰ λέγῃ ὅ,τι θέλει, ἐὰν δὲν λαλῇ κακὸν περὶ ἄλλων· νὰ γράφῃ ὅ,τι θέλει, ἐὰν θεωρῇ τὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων μελῶν τῆς κοινωνίας ὡς ἰσότιμα μετὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ, καὶ ὡς ἱερά, καὶ ὅτι πρέπει νὰ τιμωρηθῇ ἐὰν δὲν θεωρῇ αὐτὰ οὕτως.

Δεύτερον· ἡ ἀληθὴς ἐλευθερία δὲν συνίσταται, ὡς τινες νομίζουσιν, εἰς τὸ νὰ ἐξισώσῃ τις ὅλας τὰς διαφορὰς τὰς ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Ὁ Θεὸς ὅστις ἐποίησεν ἕνα ἀστέρα διάφορον τοῦ ἄλλου, ἔδωκεν εἰς ἕνα ἄνθρωπον περισσότερον νοῦν,

περισσοτέραν σωματικὴν δύναμιν, παρ' εἰς τὸν ἄλλον· καὶ τὸ καλὸν τῆς κοινωνίας ἀπαιτεῖ νὰ ἦναι διαίρεσις ἐργασιῶν· ὁ μὲν εἷς νὰ καλλιεργῇ τὴν γῆν, ἄλλος δὲ νὰ γείνῃ ποιμὴν προβάτων, ἄλλος δὲ νὰ ἑτοιμάζῃ ἐνδυμασίαν, ἄλλος δὲ τροφὴν, ἄλλος νὰ διδάσκῃ τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας, ἢ τὴν θρησκείαν· ἄλλος δὲ νὰ κυβερνᾷ καὶ ἐπαγρυπνῇ ἐπὶ τὰ συμφέροντα ὅλων, καὶ νὰ ἐξασφαλίζῃ πρὸς πάντας τὰ δικαιώματα αὐτῶν. Αὕτη ἡ διαίρεσις τῶν ἐργασιῶν καὶ ἡ ποικιλία τῆς ἀγχινοίας ἤθελον τείνει πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν τῶν πάντων, ἐὰν πάντες ἠγάπων τὸν πλησίον αὐτῶν ὡς ἑαυτούς· τότε ἤθελον εἶσθαι εἰς τὸ πολιτικὸν σῶμα ὡς ἡ κεφαλὴ, οἱ πόδες, αἱ χεῖρες, οἱ ὀφθαλμοί, καὶ τὰ ἄλλα μέλη τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος· τὰ πάντα ἐν ἁρμονίᾳ καὶ ἐν τάξει· τὰ πάντα ἀναγκαῖα, καὶ οὐδὲν καταφρονούμενον ὑπὸ τοῦ ἄλλου.

Ἡ κεφαλὴ δὲν πρέπει νὰ καταφρονῇ τοὺς πόδας, διότι περιπατοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, οὔτε τὰς χεῖρας διότι ἐργάζονται· οἰκογένειά τις, ἥτις κατά τινα τρόπον δύναται νὰ θεωρῆται ὡς μικρὰ κοινωνία, συνίσταται ἐκ διαφόρων προσώπων πολὺ διαφερόντων ἀλλήλων· ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ, οἱ γονεῖς καὶ τὰ τέκνα καὶ ὑπηρέται, τινὲς μὲν δυνατοὶ, ἄλλοι δὲ ἀδύνατοι· ἀλλ' ἐὰν ἀγαπῶσιν ἀλλήλους, ζητῶσι τὸ καλὸν ἀλλήλων, πάντες εἶσὶν εὐδαίμονες. Ἀλλ' ἕκαστον μέλος τῆς οἰκογενείας δὲν δύναται νὰ πράττῃ ὅ,τι ἂν θέλῃ. Πρέπει νὰ ὑπάρχωσι κανόνες, δι' ὅλους, εἰς τοὺς ὁποίους πρέπει ὅλοι νὰ ὑποτάσσωνται ὥστε νὰ ἀπολαύωσι τὴν μεγίστην εὐδαιμονίαν. Καὶ τοῦτο ἀληθεύει εἰς κοινωνίας συγκροτουμένας ὑπὸ ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων. Ἂν ἔζων ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν, ὁ κόσμος ὅλος ἤθελεν εἶσθαι μόνον μία μεγάλη οἰκογένεια· καὶ ἂν

όλοι ήγάπων άλλήλους ώς άδελφούς, ήθελεν είσθαι μία εύδαίμων οίκογένεια. Ἡ παράβασις τοῦ νόμου τούτου τῆς ἀγάπης προξενεῖ ὅλας τὰς θλίψεις, τὰς ὁποίας βλέπομεν ἐν τῷ κόσμῳ. Ὁ δεσποτισμὸς καὶ ἡ δουλεία, ὁ φόνος καὶ ἡ κλοπὴ.καὶ ἡ λῃστεία, τὸ ψεῦδος καὶ ἡ ἐπιορκία, ἡ πορνεία καὶ ἡ μοιχεία καὶ πᾶσα καταδυναστεία, πολιτική τε καὶ θρησκευτική, προέρχονται ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν τῆς ἀγάπης τῆς πρὸς τὸν πλησίον, καὶ ὅλα ταῦτα εἶναι ἀντίθετα πρὸς τὴν ἀληθῆ ἐλευθερίαν. Ἡ ἀληθὴς ἐλευθερία θεμελιοῦται ἐπὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης, καὶ ἐπὶ νόμων ἀκριβῶς θεσπισθέντων καὶ ἐκτελουμένων κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀγάπης. Ἡ ἀληθὴς ἐλευθερία καὶ ἰσότης περιέχονται εἰς ὅ,τι ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ὠνόμασε τὴν δευτέραν μεγάλην ἐντολὴν, τὸ « ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν· » καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ θεωρῆται ὡς ἀληθὴς ἐλεύθερος, ἐνῷ εἶναι δοῦλος τῆς ἁμαρτίας. Καὶ οὐδεμίαν κοινωνίαν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ἐλευθέραν, ὅπου οἱ περισσότεροι εἶναι διεφθαρμένοι τὰ ἤθη, καὶ ζῶσιν ὡς ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ὅπου λείπει ἡ ἀγάπη ἐκείνη πρὸς τὸν πλησίον, ἐπὶ τῆς ὁποίας βασίζεται πᾶσα ἀληθὴς ἐλευθερία. « Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ἡμῖν, » εἶπεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, « ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλος ἐστὶ τῆς ἁμαρτίας. » (Ἰωαν. Η'. 34) Ὁ δὲ Πέτρος· « Ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐπαγγελλόμενοι αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχουσι τῆς φθορᾶς, ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ δεδούλωται. » (Β'. Πέτρ. β'. 19). Ἡ δουλεία τῆς ἁμαρτίας ἦτον ἡ δουλεία, ἐν ᾗ ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν δουλείαν κυρίως ἀναφέρεται τὸ ῥητόν μας. Οἱ Ἰουδαῖοι δυσηρεστοῦντο ἐπειδὴ ὡμίλησε περὶ αὐτῶν ὁ Χριστὸς ὡς ὄντων ἐν τῇ δουλείᾳ. « Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, Σπέρμα Ἀβραάμ

ἐσμὲν, καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε· πῶς σὺ λέγεις ὅτι ἐλεύθεροι γεννήσεσθαι;» (Ἰωαν. ή. 33). Τοῦτο δὲ δὲν ἦτον ἀληθὲς οὐδὲ πολιτικῶς, διότι οἱ πατέρες αὐτῶν ἦσαν δοῦλοι ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Βαβυλῶνι, καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἦσαν δοῦλοι τῶν Ῥωμαίων. Παρατηρητέον δὲ ὅτι ἡ πολιτικὴ αὐτῶν δουλεία ἦτον ἐν γένει συνέπεια τῆς πνευματικῆς δουλείας. Αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν ἦσαν καὶ ἡ αἰτία τῆς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλωσίας, καὶ τῆς ὑποταγῆς αὐτῶν εἰς ἄλλα ἔθνη κατὰ διαφόρους καιρούς. Τοῦτο γνωρίζομεν ἐκ τῆς θείας Γραφῆς. Καὶ ἡ ἁμαρτία τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἰωσὴφ ὅτε ἐπώλησαν αὐτὸν εἰς τοὺς Μαδιανίτας, ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς δουλείας αὐτῶν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Χριστοῦ, ἦσαν δοῦλοι τῶν παθῶν αὐτῶν, δοῦλοι τῆς πλεονεξίας, τῆς ὑπερηφανείας, κακῆς ἐπιθυμίας, ἀπάτης καὶ ὑποκρίσεως, ἐν ἑνὶ λόγῳ δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ Σατανᾶ. Ὁ Σωτὴρ ἡμῶν εἶπε πρὸς αὐτοὺς, «Ὑμεῖς ἐκ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστὲ καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν.» (Ἰωαν. ή. 44) Καὶ τοὺς ἔδωκε νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι ἦσαν ὅμοιοι μὲ αὐτὸν κατὰ τὴν φονικὴν καὶ ἀπατηλὴν διάθεσιν αὐτῶν, καὶ κατὰ τὴν ἀποβολὴν τῆς ἀληθείας. «Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν, ὅτι οὐκ ἔςιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ, ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ, ὅτι ψεύστης ἐστὶ καὶ ὁ Πατὴρ αὐτοῦ· ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω οὐ πιστεύετέ μοι.» Οὐδεμίαν ἀγάπην εἶχον πρὸς τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἦσαν καὶ ἐν ἠθικῇ καὶ πολιτικῇ δουλείᾳ, καὶ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν τοὺς ἀνήγγειλεν, ὅτι ἠδύναντο νὰ γείνωσιν ὄντως ἐλεύθεροι. Καὶ τοῦτο μᾶς φέρει εἰς τὸ δεύτερον ἀντικείμενον τῆς ὁμιλίας μας.

2) Διὰ ποίων μέσων δύνανται οἱ ἄνθρωποι νὰ ἀπο-

κτήσωσιν αὐτήν. «Ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς.» Ἀλλὰ ὁποίου εἴδους ἀλήθειαν ἐννόησεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν; οὐχὶ βεβαίως μαθηματικήν· δύναταί τις νὰ σπουδάζῃ μαθηματικὰ καθ' ὅλην τὴν ζωὴν αὐτοῦ, καὶ ὅμως νὰ ἦναι ἰδιοτελής, φιλάργυρος, ἀκάθαρτος, ὑποκριτὴς καὶ καταδυνάστης, δοῦλος τῆς ἁμαρτίας. Ἀςρονομικὴ ἀλήθεια δύναται νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπό τινας προλήψεις, τὰς ὁποίας τινὲς ἀμαθεῖς εἴς τινα μέρη ἔχουσι περὶ τῶν ἐκλείψεων τῶν κομητῶν, καὶ ἄλλων φαινομένων· ἀλλ' οὐδέποτε θέλει δώσει ἀφ' ἑαυτῆς τὴν ἀληθῆ πολιτικὴν ἢ ἠθικὴν ἐλευθερίαν. Ἡ γνῶσις τῆς χημείας δύναται νὰ ἐλευθερώσῃ τινὰς ἀπὸ φόβον τινῶν περιλαμπῶν μετεώρων, φαινομένων τὴν νύκτα παρὰ τὰ κοιμητήρια, καὶ ἀπό τινας θρησκευτικὰς προλήψεις· δύναται νὰ δείξῃ εἰς αὐτοὺς πῶς τεκταίνονταί τινα ψευδῆ θαύματα ἐνώπιον ἀμαθοῦς λαοῦ· ἀλλ' ὅμως δύνανται οὗτοι νὰ ζῶσιν ἐν ἁμαρτίᾳ καὶ νὰ ἦναι δοῦλοι αὐτῆς. Ἐπιςημονικαὶ ἀλήθειαι δύνανται νὰ ἐξαλείψωσι πολλὰς προλήψεις καὶ πλάνας, ἀλλ' οὐδέποτε ἔχουσι τὴν δύναμιν ἀφ' ἑαυτῶν ν' ἁγιάσωσι τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, οὐδὲ νὰ ἐλευθερώσωσιν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ νὰ κάμωσιν αὐτὸν νὰ ἀγαπᾷ τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν. Ἡ ἐπιστήμη πολλάκις ἐνισχύει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ νὰ καταδυναστεύῃ τὸν πλησίον αὐτοῦ, νὰ δένῃ αὐτὸν μὲ δυνατώτερα δεσμά· καί τινες ὑπὸ ψευδωνύμου γνώσεως ἐφέρθησαν εἰς τὸ ν' ἀποβάλωσι τὸ μόνον μέσον, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς ἀνθρώπους, δηλαδὴ τὴν θρησκευτικὴν ἀλήθειαν, τὴν ὁποίαν ἐννόησεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ὅτε εἶπεν ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς· «Ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι,» εἶπε πρὸς τὸν Πιλάτον, «καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς

τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ.» (Ἰωάν. ιή. 37—38.) Ἡ ἀλήθεια, ἣν αὐτὸς ἐδίδασκεν, ἦτο θρησκευτικὴ ἀλήθεια· ἑπομένως ἡ θρησκευτικὴ ἀλήθεια θέλει δώσει ἀληθῆ ἐλευθερίαν, ὅταν τις πιστεύῃ, δέχηται καὶ ἀγαπᾷ τὴν ἀλήθειαν ταύτην ὡς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἐδίδασκεν αὐτήν. Ἀλλὰ τί ἐστιν ἀλήθεια; ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλάτος, καὶ πολλοὶ σήμερον ἐρωτῶσι τὸ αὐτό. Ὁ εἷς νομίζει ὅτι εἶναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τῆς ὁποίας αὐτὸς εἶναι μέλος, καὶ λέγει, ἡ ἐκκλησία (ἐννοῶν τὴν ἐδικήν του) εἶναι στύλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας. Ἄλλος δὲ λέγει ὅτι ἡ ἀλήθεια εἶναι τὸ ἑδραίωμα καὶ ὁ στύλος ἐπὶ τῶν ὁποίων πᾶσα ἀληθὴς ἐκκλησία ἐποικοδομεῖται· «Ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.» Ἐν μέσῳ τῶν διαφόρων ἀντιμαχομένων γνωμῶν, κατ' εὐτυχίαν ἔχομεν ὡς ὁδηγὸν τὸν ἀστέρα τῆς Βηθλεέμ. Ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἐν τῇ προσευχῇ αὐτοῦ εἶπε· «Ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου· ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι.» (Ἰωάν. ιζ'. 17.) Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ λοιπὸν εἶναι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἀλήθεια, ἥτις θέλει ἐλευθερώσει τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῆς δουλείας, καὶ δώσει εἰς αὐτοὺς ἀληθῆ ἐλευθερίαν, ἠθικήν τε καὶ πολιτικήν. Δύνασθε ὅμως νὰ εἴπῆτε ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον τὸν λόγον τοῦτον, τὰς Γραφὰς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης· καὶ τοῦτο εἶναι ἀληθές· ἀλλὰ αἱ παραδόσεις τῶν πατέρων αὐτῶν εἶχον περισσοτέραν ἰσχὺν ἐπὶ τοῦ πνεύματος αὐτῶν παρὰ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ· εἶχον ἀνακατώσει τοσούτους γραώδεις μύθους μετὰ τῆς ἀληθείας, ὥστε ἡ ἀλήθεια, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ τὴν γνησίαν ἐπιῤῥοὴν ἐπ' αὐτούς. «Ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ,» εἶπεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν πρὸς αὐτούς, «ἵνα τὴν πα-

ράδοσιν ὑμῶν τηρήσητε.» Καί· «'Ακυρῦντες τὸν λόγον τῦ Θεοῦ τῇ παραδόσει ὑμῶν, ᾗ παρεδώκατε.» (Μάρκ. ζ. 8—13) 'Ο καθαρὸς λόγος τοῦ Θεῦ, λοιπόν, ὡς περιέχεται ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ, ἀμιγὴς ἀνθρωπίνων παραδόσεων, εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον, ὅταν ἀκούηται καὶ πιςεύηται, θέλει ἐλευθερώσει τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς δουλείας. «'Εὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί μου ἐςέ, καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς.» Τὸ μένειν ἔν τινι, εἶναι τὸ κρατεῖν αὐτό, ἐπιμένειν ἐν αὐτῷ, καὶ ἐκτελεῖν αὐτό. Εἶναι φράσις συνήθης τοῦ 'Ιωάννου· «ἐν ἐμοὶ μένει κἀγὼ ἐν αὐτῷ·» «μένει ἐν τῷ λόγῳ,» «ἐν τῇ ἀγάπῃ,» «ἐν τῷ φωτί,» «ἐν τῇ διδαχῇ» «ἐν τῇ πίστει·» καὶ τοὐναντίον, ἐκεῖνα τὰ πράγματα λέγεται ὅτι μένυσιν ἐν ἡμῖν, ὡς ὁ λόγος, ἡ ἀγάπη καὶ τὰ παρόμοια· δηλαδὴ ἡμεῖς καὶ αὐτὰ εἴμεθα ἀχώριστοι. Ὅ,τι ἐδίδασκεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἐν τῇ ῥήσει ταύτῃ ἐξετάσαντες εὑρίσκομεν ὅτι πραγματικῶς ἀληθεύει. Εἰς τὰ κράτη καὶ εἰς τὰς κοινωνίας τῆς τε Εὐρώπης, 'Ασίας τε καὶ 'Αφρικῆς, καὶ 'Αμερικῆς, ὅπου ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ διδάσκεται καθαρὸς καὶ ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ κοινοῦ λαοῦ, καὶ κηρύττεται ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πᾶσαν Κυριακήν, ἐκεῖ ὑπάρχει ἡ μεγαλητέρα ἐλευθερία, καὶ ἠθικὴ καὶ πολιτική· καὶ τοὐναντίον, ὅσον ὁ Λόγος τῦ Θεοῦ εἶναι ἄγνωςος, τοσῦτον εἰς τὸν λαὸν εἶναι βαρβαρισμὸς καὶ δεσποτισμός· καὶ εἰς αὐτὰ τὰ Χριςιανικὰ κράτη, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ κοινὸς λαὸς ἐμποδίζεται ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τῦ Λόγυ τῦ Θεῦ, ἐκεῖ παραπονοῦνται κατὰ τυραννίας καὶ δεσποτισμοῦ· ἐκεῖ ἐλευθερία δὲν δύναται νὰ ἀνθῇ· πνίγεται! Ἴδετε τὴν 'Αφρικήν· ἴδετε τὴν 'Ινδίαν καὶ τὴν Κίναν· ἴδετε τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν 'Αραβίαν· ἴδετε τὴν 'Ρώμην καὶ τὰ Παπικὰ κράτη ἐν Εὐρώπῃ

καὶ τὰς Παπικὰς Δημοκρατίας ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀμερικῇ, καὶ θέλετε εὑρεῖ, ὅτι ὁ λόγος μου εἶναι ἀληθέστατος. Τὸ Κοράνιον περιέχει πολλὰς ἀληθείας ληφθείσας ἐκ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' εἶναι μεμιγμέναι μὲ τοσούτους μύθους καὶ τοσαύτας πλάνας, ὥστε δὲν δύναται νὰ δώσῃ ἀληθῆ ἐλευθερίαν. Παρομοίως οἱ Ἰουδαῖοι ἔχουσι τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ὡς εἶχον αὐτὴν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ κρατοῦσι τοὺς μύθους καὶ τὰς παραδόσεις τῶν πατέρων αὐτῶν, καὶ οὕτω μένουσι πανταχοῦ τοῦ κόσμου ἐν τῇ δουλείᾳ. Καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἤδη εἰρημένα Χριστιανικὰ Κράτη, μὴ διδασκομένου τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ καθαρῶς καὶ ἀμιγῶς, οἱ ἄνθρωποι μένουσιν ἐν τῇ δουλείᾳ. Καθόσον ὁ Λόγος οὗτος διδάσκεται, ἡ τυραννία παύει. Ὁ περιώνυμος πολιτικὸς Γυιζῶ ἐν Γαλλίᾳ δημοσίως ἀγορεύων πρὸ δύο ἢ τριῶν ἐτῶν, εἶπεν, ὅτι οὐδεμία ἐλευθέρα κυβέρνησις, κατ' ἐξοχὴν δὲ δημοκρατία, δύναται νὰ ὑπάρχει πολὺν καιρὸν ἄνευ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο εἶναι ἀληθές. Ὁ Θεὸς διώρισε τὸ κήρυγμα τοῦ λόγου αὐτοῦ, ὅστις εἶναι ἀλήθεια, ὡς τὸ μέσον νὰ σωθῶσιν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, νὰ φερθῶσιν εἰς ἀληθῆ μετάνοιαν, καὶ νὰ ἐμπνευσθῶσιν ὑπὸ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπης, ἥτις εἶναι τὸ μόνον θεμέλιον, ἡ μόνη βάσις τῆς γενικῆς εὐταξίας καὶ ἀληθοῦς ἐλευθερίας. Ἡ ἀγάπη ἀκολουθεῖ τὴν πίστιν· «ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος Θεοῦ.» (Ρωμ. ι'. 17.) «Ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου· ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι.» Τοῦτο εἶναι τὸ ἐλατήριον, τὸ ὁποῖον ἔλειπεν ἐν τῷ συστήματι τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ σχεδὸν ἐν παντὶ ἄλλῳ ἐπινοηθέντι ποτὲ ὑπὸ σοφῶν πολιτικῶν. Τοῦτο ἔλειπεν ἐν τῇ Γαλλίᾳ εἰς τὸν καιρὸν τῆς πρώτης ἐπαναστάσεως αὐτῆς, καὶ ἀκόμη κατὰ

μέγα μέρος. Διὰ ν' ἀπολαύσωσιν οἱ ἄνθρωποι τὴν ἐλευθερίαν καὶ διατηρῶσιν αὐτήν, πρέπει νὰ χειραγωγῶνται ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Εὐαγγελίου· πρέπει νὰ ἀγαπῶσι τὸν πλησίον, ζητῶσι τὸ καλὸν τῶν ἄλλων, καὶ ἄνευ τῆς ἀγάπης ταύτης οὐδεμία Κυβέρνησις, εἴτε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, εἴτε ἐν τῷ κράτει, δύναται νὰ καταστήσῃ τοὺς ἀνθρώπους εὐδαίμονας, ἢ ἀληθῶς ἐλευθέρους, καὶ μετὰ τῆς ἀγάπης ταύτης σχεδὸν πᾶν εἶδος Κυβερνήσεως εἶναι ἀνεκτόν.

Ἐξ ὅσον εἴπομεν βλέπομεν πρῶτον, διατὶ εἰς διάφορα μέρη τοῦ κόσμȣ γίνονται τοσȣ̃τοι μάταιοι ἀγῶνες ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας. Τὸ πρῶτον ἀναγκαῖον πρᾶγμα εἶναι νὰ ἐλευθερωθῶσιν ἀπὸ τῆς δȣλείας τῆς ἁμαρτίας, εἰς τὴν ὁποίαν πάντες ἐκ φύσεως εἶναι ὑποκείμενοι. Ἡ πνευματικὴ αὐτῶν δουλεία εἶναι ἡ αἰτία τῆς πολιτικῆς αὐτῶν δȣλείας, καὶ προηγεῖται αὐτῆς.

Δεύτερον, βλέπομεν τὴν ὠφέλειαν τῆς διαδόσεως καὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Δός μοι τὴν ἐξουσίαν νὰ διανέμω τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ κηρύττω αὐτὸν πρὸς πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐντὸς πεντήκοντα ἐτῶν τὰ βαρβαρώτερα ἔθνη θέλουσι γείνει πεπολιτευμένα· πᾶν εἶδος καταδυναστείας οἱαςδήποτε Κυβερνήσεως θέλει παύσει, οὐδὲ ἐπαναστάσεις θέλουσι κινηθῆ τοῦ λοιποῦ, διότι οἱ ἄνθρωποι θέλουσιν εἶσθαι εὐχαριστημένοι καὶ εὐδαίμονες. Καὶ ἄνευ τῆς διδασκαλίας τῆς ἀληθείας, καθὼς εἶναι ἐν τῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ, ἡ ἐλευθερία γίνεται ἀναρχία, ἥτις εἶναι τὸ χειρότερον εἶδος τῆς δουλείας, εἰς τὴν ὁποίαν ἔθνος δύναται νὰ ὑποκύψῃ. Ἡ ἀλήθεια καθὼς διδάσκεται ἐν τῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ μόνον δύναται νὰ ἑτοιμάσῃ τοὺς ἀνθρώπȣς διὰ τὴν ἀληθῆ ἐλευθερίαν, καὶ νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτοὺς

ἀπὸ τῆς δουλείας, ἠθικῆς, πολιτικῆς, καὶ θρησκευτικῆς. «Καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς.» Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΣΤ΄.

ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΠΕΡΙ ΑΛΗΘΟΥΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ.

Β΄. Κορινθ. γ΄. 17.

«Οὗ δὲ τὸ πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία.»

Τοὺς λόγους τούτους ἀπεύθυνεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος πρὸς τὴν ἐν Κορίνθῳ ἐκκλησίαν, καὶ πρὸς πάντας τοὺς Ἁγίους τοὺς ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ. Ἐπειδὴ ἔμαθον τὴν ἀλήθειαν δι' αὐτοῦ, καὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριςὸν διὰ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ κηρυχθέντος λόγου, ὀνομάζει αὐτοὺς τὴν ἐπιςολήν αὐτοῦ· «Ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν, ὑμεῖς ἐστε, ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν γινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων· φανερούμενοι ὅτι ἐςὲ ἐπιςολὴ Χριςȣ̃, διακονηθεῖσα ὑφ' ἡμῶν, ἐγγεγραμμένη ȣ̓ μέλανι, ἀλλὰ Πνεύματι Θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίναις.» (Β΄. Κορ. γ΄. 2—3.) Καὶ διότι ἀνέφερε πλάκας λιθίνας, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ νόμος ὁ δοθεὶς διὰ Μωϋσέως ἐγράφη, ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ παραβάλῃ τὰ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ νόμου ἐκείνου ἀποτελέσματα πρὸς τὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ εὐαγγελίου εἰς τὰς καρδίας τῶν Κορινθίων ἀποτελέσματα· διότι τὸ κήρυγμα αὐτὸ συνω-

δεύθη μετὰ τῆς ἐπιῤῥοῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος,— τοῦ Πνεύματος ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἀφαιρεῖ τὸ κάλυμμα τὸ ἐπικείμενον ἐπὶ τῆς καρδίας τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ἀνοίγει τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, ὥστε νὰ βλέπωσι τὴν ἀλήθειαν, καὶ διαθέτει αὐτοὺς ὥστε νὰ δεχθῶσιν αὐτὴν ἐν ἀγάπῃ, καὶ οὕτως ἐλευθερόνει αὐτοὺς ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς δεισιδαιμονίας, τυφλώσεως, καὶ σκληρότητος καρδίας, καὶ τῆς ἁμαρτίας, καὶ δίδει ἀληθῆ ἐλευθερίαν, τὴν ὁποίαν ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ, καλεῖ τὴν ἔνδοξον ἐλευθερίαν τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ· « ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τȣ̃ Θεοῦ.» (Ῥωμ. η'. 21.) Ἡ ἀλήθεια καθὼς περιέχεται ἐν τῷ Λόγῳ τοῦ Θεȣ̃, εἶναι τὸ μέσον, καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι τὸ ἐνεργοῦν αἴτιον, τὸ ὁποῖον ἐνεργεῖ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀκροατῶν τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀληθῆ ἀγάπην, μῖσος κατὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀγάπην τῆς δικαιοσύνης· καὶ οὕτω δίδει τὴν ἀληθῆ ἐλευθερίαν. «Οὗ δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία.» Ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς, εἶπεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν· καὶ τοῦτο εἶναι ἀληθές. Διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ ὅμως τοὺς ἀνθρώπους, πρέπει νὰ ἀκούσωσιν αὐτήν, δέχθῶσι, καὶ πιστεύσωσιν εἰς αὐτήν· ἔργον δὲ τοῦ Πνεύματος εἶναι νὰ κάμῃ αὐτοὺς νὰ δέχωνται καὶ πιςεύωσιν εἰς αὐτήν. Μόνον τὸ Πνεῦμα τȣ̃ Κυρίȣ δύναται νὰ ἐνεργήσῃ τοῦτο, καὶ ἑωσȣ̃ ἐνεργήσῃ τὸ Πνεῦμα τοῦτο ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἐῤῥέθη, θέλουσι μένει ἐν τῇ πνευματικῇ δȣλείᾳ, δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ Σατανᾶ, καὶ δὲν δύνανται νὰ ἔχωσιν ἀληθῆ ἐλευθερίαν εἰς οἱονδήποτε ἔθνος ἢ οἱανδήποτε ἐκκλησίαν ὑπάγωνται, ὁπουδήποτε τῆς οἰκουμένης καὶ ὑπὸ οἱανδήποτε Κυβέρνησιν ζῶσι. Πολλοὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν

ἤκουσαν τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ· «ἀλλ' οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνου, λέγει ὁ Παῦλος, μὴ συγκεχραμένος τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασιν.» (Ἑβρ. δ'. 2.) Πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων ἤκουσαν τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ὅτε ἦτον ἐπὶ τῆς γῆς· ἀλλὰ δὲν ὠφέλησεν αὐτούς, δὲν ἠλευθέρωσεν αὐτοὺς, διότι δὲν ἐπίστευσαν εἰς αὐτήν, δὲν ἐδέχθησαν, ἀλλ' ἀπέβαλον αὐτήν. Ἐκεῖνοι δὲ, εἰς τῶν ὁποίων τὰς καρδίας ἐνήργει τὸ Πνεῦμα, καὶ ἔκαμεν αὐτοὺς νὰ δεχθῶσι καὶ πιστεύσωσιν εἰς τὴν ἀλήθειαν, ἔγειναν ἀληθῶς ἐλεύθεροι, ἂν καὶ ἔζων ὑπὸ τὴν πολιτικὴν Κυβένησιν τῶν Ῥωμαίων. «Οὗ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία.» Ἦτο τὸ Πνεῦμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ἐνήργησε καὶ κατέστησε τὸ κήρυγμα τοῦ Πέτρου ἀποτελεσματικὸν εἰς τὰς καρδίας τριῶν χιλιάδων ἀνθρώπων, καὶ ἔφερεν αὐτοὺς εἰς μετάνοιαν, ὥστε νὰ δεχθῶσι τὴν ἀλήθειαν καὶ πιστεύσαντες εἰς αὐτὴν νὰ σωθῶσιν. Ἦτο τὸ Πνεῦμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐπέπεσεν ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον τοῦ Πέτρου ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Κορνηλίου τοῦ ἑκατοντάρχου. «Ἔτι λαλοῦντος τοῦ Πέτρου τὰ ῥήματα ταῦτα, ἐπέπεσε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον.» (Πράξ. ί. 44.) Ἦτο τὸ Πνεῦμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐνίσχυε τοὺς Ἀποστόλους νὰ ἐξέλθωσιν εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην καὶ νὰ κηρύττωσι τὸν λόγον ἐν μέσῳ πολλῶν δοκιμῶν καὶ θλίψεων καὶ διωγμῶν παρὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν. «Ἀλλὰ λήψεσθε δύναμιν,» εἶπεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ, «ἐπελθόντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς· καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἔν τε Ἰερουσαλὴμ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς.» (Πράξ. α'. 8.)

Τῦτο δὲ ὠνόμαζεν ὁ Χριςὸς τὸ βάπτισμα τῦ Ἁγίυ Πνεύματος. (Πράξ. ά. 5) Ἦτον ὁ Παράκλητος, περὶ οὗ εἶχεν ὁμιλήσει πρὸς αὐτοὺς ὀλίγον πρὶν ςαυρωθῇ. (Ἰωάν. ιδ΄. 26.) Τῦτο ἦτο, τὸ ὁποῖον κατέςησεν ἐνεργὸν τὸ κήρυγμα τῶν Ἀποςόλων πρὸς τὴν ἐπιςροφὴν τῶν ψυχῶν καὶ τὴν ἐλευθέρωσιν αὐτῶν ἀπὸ τῆς πνευματικῆς δουλείας. «Τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν,» εἶπεν ὁ Παῦλος πρὸς τοὺς Κορινθίους, «οὐ σαρκικὰ ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων· λογισμοὺς καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστῦ.» (Β΄. Κορινθ. ί. 4—5.) Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ὀνομάζεται ἡ μάχαιρα τοῦ Πνεύματος τούτου, τὴν ὁποίαν πᾶς Χριστιανὸς διατάττεται νὰ λάβῃ, διὰ νὰ ἀντιπαλαίσῃ καὶ νὰ νικήσῃ τοὺς πνευματικοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, ἀποβλέπων ἐν ταυτῷ πρὸς τὸν Θεὸν διὰ βοήθειαν. Λέγει ὁ Παῦλος· «Ἀδελφοί μου, ἐνδυναμοῦσθε ἐν Κυρίῳ καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτῦ,.. ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. Διὰ τοῦτο ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ... ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι· καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθε, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα Θεοῦ· διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ ἐν Πνεύματι.» (Ἐφ. ς΄. 10—18.) Ἡ μάχαιρα δὲν δύναται ἀφ᾽ ἑαυτῆς νὰ ἐνεργήσῃ ἄνευ τῆς χειρός· οὕτω καὶ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ

χειρὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, γίνεται δυνατὸς πρὸς ἐλευθέρωσιν τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς ἁμαρτίας καὶ χορηγίαν τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας. «Οὗ δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία.»

Τὸ Πνεῦμα τοῦτο τȣ̃ Κυρίȣ γνωρίζεται καὶ διακρίνεται ἀπὸ πάντων τῶν ἄλλων πνευμάτων ἐκ τῶν καρπῶν, τοὺς ὁποίους φέρει ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ τῷ βίῳ τοῦ λαμϐάνοντος αὐτό. «Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ Πνεύματος, λέγει ὁ Παῦλος, ἐςὶν ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πρᾳότης, ἐγκράτεια.» (Γαλατ. έ. 22.) Εἶναι τὸ πνεῦμα τοῦ Κυρίου, καὶ φέρει εἰς τὸν ἄνθρωπον, εἰς τὸν ὁποῖον εὑρίσκεται, αἰσθήματα παρόμοια μὲ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶχεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καὶ φέρει αὐτὸν νὰ πράττῃ ὅ,τι ὁ Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος ἔπραττεν ἐπὶ τῆς γῆς, δηλ. ἐνεργεῖ εἰς αὐτὸν τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ ἀγάπην πρὸς πάντας, τὴν ἀνυπόκριτον ἐκείνην ἀγάπην, ἣν περιγράφει ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρώτῃ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ, ὡς ἑξῆς. «Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται· ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ· ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ· οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ, πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει.» (Α'. Κορ. ιγ'. 4—7.) Τοῦτο εἶναι κατ' ἐξοχὴν τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου, ὅστις ἦλθεν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν ἵνα ζητήσῃ καὶ σώσῃ τὸ ἀπολωλός· ὅστις ἂν καὶ πλούσιος ἔγεινε πτωχός, ἵνα πλουτίσωμεν ἡμεῖς δι' αὐτοῦ. Τοῦτο ἦτο τὸ Πνεῦμα, περὶ οὗ Ἡσαΐας ὁ προφήτης ἐλάλησεν ἐν τῷ χωρίῳ, τὸ ὁποῖον ὁ Σωτὴρ ἡμῶν εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγήν, ἀνέγνωσεν ἐν Ναζαρέτ. «Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με

εὐαγγελίζεσθαι πτωχοῖς, ἀπέσταλκέ με ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, κηρῦξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρῦξαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν.» (Λουκ. δ'. 18—19.) Τὸ Πνεῦμα τοῦτο πάντοτε κάμνει τὸν ἄνθρωπον νὰ ζητῇ τὸ καλὸν τῶν ἄλλων ὡς τὸ ἴδιον αὐτοῦ· καὶ ὅπου εἶναι τὸ Πνεῦμα τοῦτο ἐκεῖ εἶναι ἐλευθερία, ἀληθής, γνησία ἐλευθερία, τὴν ὁποίαν οἱ ἄθεοι, οἱ ἄπιστοι, καὶ οἱ ἄσωτοι καὶ ψευδώνυμοι φιλόσοφοι οὐδέποτε ἐγνώρισαν, καὶ οὐδέποτε δύνανται νὰ ἀποκτήσωσι· τὴν ὁποίαν ὅσοι ἀπαγορεύουσι τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὸ κήρυγμα τῆς ἀληθείας, ὡς περιέχεται ἐν τῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ, οὐδέποτε ἠδύναντο, καὶ οὐδέποτε θέλουσι δυνηθῇ νὰ ἀπολαύσωσιν «Οὗ δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία». Ἐὰν ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἐκηρύττετο εἰς ὅλους τοὺς συμμίκτους λαοὺς ἐν τῷ κράτει τῶν Μουσουλμάνων, καὶ συνωδεύετο ὑπὸ τῆς ἐπιῤῥοῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ταχέως ἠθέλομεν ἰδεῖ πᾶσαν τὴν Παλαιστίνην καὶ Συρίαν καὶ Τουρκίαν ἐν Εὐρώπῃ, καὶ Ἐλάσσονα Ἀσίαν, Αἴγυπτόν τε καὶ Περσίαν καὶ Ἀραβίαν, νὰ ἀνθῶσιν ὡς τὸ ῥόδον, καὶ νὰ γείνωσι καρποφόροι ὡς ἡ Ἐδέμ, φέρουσαι τοὺς καρποὺς τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἁγιότητος καὶ τῆς εἰρήνης· ταχέως ἤθελον χαλαρώσει καὶ πέσει αἱ ἁλύσεις τοῦ δεσποτισμοῦ καὶ τῆς τυραννίας, καὶ ὑπερισχύσει ἡ ἀληθὴς πολιτικὴ καὶ θρησκευτικὴ ἐλευθερία. Ἂν τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου ἐξεχέετο ἐπὶ τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης, τὰ ὁποῖα τόσον καὶ τοσοῦτον καιρὸν παραπονοῦνται περὶ τῆς καταδυναστείας καὶ τυραννίας, ταχέως ἤθελε παύσει καὶ ἡ καταδυναστεία καὶ ἡ Τυραννία. Ἂν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐκηρύττετο ἐν τῇ καθαρότητι αὐτοῦ πρὸς πάντας τοὺς κατοίκους τοῦ κράτους

τούτου, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου συνώδευε τὸ κήρυγμα, ταχέως ἤθελον παύσει τὰ παράπονα, τὰ ὁποῖα νῦν ἀκούομεν περὶ ἀδικίας, πλεονεξίας καὶ ἀπάτης, κλοπῆς, καὶ ληστείας καὶ ἀκαθαρσίας. Πολλοὶ νομίζουσιν ὅτι ὅλαι αἱ ἀναγκαῖαι βελτιώσεις θέλουσι γείνει διὰ τῆς σπουδῆς τῶν κλασικῶν βιβλίων, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς φιλοσοφίας, καὶ μάλιστα διὰ τοῦ καιροῦ. Ὁ καιρός, λέγουσι, θέλει φέρει αὐτά. Ἀλλὰ τί δύνανται τὰ κλασικὰ βιβλία νὰ κάμωσι πρὸς τὴν ἐλευθέρωσιν τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς ἁμαρτίας, νὰ φέρωσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, καθῶς εἶναι ἐν τῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ; Ὀλίγιστα τῇ ἀληθείᾳ! Καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν, τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι αὕτη ἀκολουθεῖ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· καὶ τὰ καλείτερα πράγματα, τὰ ὁποῖα οἱ ἄπιστοι φιλόσοφοι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ εἶπον εἰς τὰ συστήματα αὐτῶν, ἐδανείσθησαν ἐκ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁποῖον παῤῥησίᾳ ἀπέβαλον. Καὶ ὡς πρὸς τὸν καιρόν, τί δύναται νὰ πράξῃ οὗτος; Τί ἔκαμε ποτὲ ἐν γένει ἀπὸ καταβολῆς τοῦ κόσμου; Ἐστερέωσε μᾶλλον τὴν πλάνην παρὰ τὴν ἀλήθειαν· καὶ διὰ τὴν πρόοδον τῆς ἐλευθερίας εἰς οἱονδήποτε μέρος τοῦ κόσμου ἐν τῷ διαστήματι τῶν ἑξήκοντα παρελθόντων ἐτῶν, εἴτε πολιτικῶς εἴτε θρησκευτικῶς, εἶναι χρεῶσται οἱ ἄνθρωποι εἰς τὴν αὔξησιν τῆς γνώσεως τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς διαδόσεως αὐτοῦ. Εἰς τοῦτο τὰ ἐλευθερώτερα καὶ εὐδαιμονέστερα ἔθνη τῆς οἰκουμένης χρεωστοῦσι τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ὁποίαν ἔχουσι, καὶ διότι ὁ λόγος οὗτος διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ ἔγεινεν ἐνεργὸς εἰς τὸ νὰ κάμῃ πολλοὺς νὰ φοβῶνται αὐτὸν καὶ ν' ἀγαπῶσιν αὐτόν, καὶ ν' ἀγαπῶσι καὶ τὸν πλησίον αὐτῶν.

Ἡ δὲ ἐπιῤῥοὴ τῶν τοιούτων ἐν τῇ κοινωνίᾳ φέρει καλὰ ἀποτελέσματα εἰς τοὺς πέριξ αὐτῶν τοὺς μὴ πιστεύοντας. Καὶ ἐὰν ἡμεῖς ἐπιθυμῶμεν νὰ ἴδωμεν τοὺς ὁμοίους ἡμῶν ἀληθῶς ἐλευθέρους, καὶ τὰ βάρϐαρα ἔθνη νὰ ἴδωμεν πεπολιτισμένα, τούς τε Ἰουδαίους, καὶ τοὺς Μουσουλμάνους, καὶ τοὺς εἰδωλολάτρας νὰ γείνωσι Χριςιανοί· ἐὰν ἐπιθυμῶμεν νὰ ἴδωμεν αὐτοὺς ἐλευθερωμένους ἀπὸ τῆς δουλείας τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἐταράχθη ὁ κόσμος καὶ ταράττεται ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς ἀποϐολῆς αὐτοῦ ἐκ τῆς Ἐδὲμ μεχρι τῆς σήμερον, ἂς προσευχώμεθα ὑπὲρ τῆς ἐκχύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη κατὰ τὸ γεγραμμένον· «Καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει ὁ Θεός, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα.» (Πράξ. β'. 17 καὶ Ἰωὴλ β'. 28—32.) Καὶ ὅταν ἐκχυθῇ ἐπ' αὐτούς, τότε θέλουσι χαίρει τὴν ἀληθῆ ἐλευθερίαν. «Οὗ δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου ἐκεῖ ἐλευθερία.» Ἐκεῖνο τὸ Πνεῦμα φέρει ἐλευθερίαν χωρὶς ταραχῆς, χωρὶς ἐπαναστάσεων, χωρὶς αἱματοχυσίας, ἐλευθερίαν, — τὴν ὁποίαν οὐδείς, εἰμὴ ὁ δοῦλος τῆς ἁμαρτίας, ἔχει αἰτίαν νὰ φοϐῆται, διότι τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου, εἶναι πνεῦμα ἐπιεικίας, πρᾳότητος, καλοσύνης, δικαιοσύνης, ἁγιωσύνης καὶ ἀγάπης. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΖ'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ.

Ἰακώβ. β'. 12.

«Οὕτω λαλεῖτε, καὶ οὕτω ποιεῖτε ὡς διὰ νόμȣ ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι.»

Ὁ Ἰάκωβος, ὁ συγγραφεὺς τῆς ἐπιστολῆς, ἐξ ἧς ἐλάβαμεν τὴν ῥῆσιν ταύτην, ὑποτίθεται ὅτι εἶναι ὁ ἐν τῇ Ἐκκλησιαςικῇ ἱστορίᾳ ἀναφερόμενος ὡς πρῶτος ποιμὴν, ἢ ἐπίσκοπος τῆς πρώτης Χριστιανικῆς ἐκκλησίας ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ, καὶ ὁ ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῇ, καλούμενος ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου. «Ἕτερον δὲ τῶν Ἀποστόλων οὐκ εἶδον,» λέγει ὁ Παῦλος, «εἰμὴ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου.» (Γαλ. ά. 19) Καὶ ἐν ταῖς λεγομέναις Διαταγαῖς τῶν Ἁγίων Ἀποςόλων (βιβλ. ή. κεφ. 35.) λέγεται· «Κἀγὼ Ἰάκωβος ἀδελφὸς μὲν κατὰ σάρκα τοῦ Χριστοῦ, δοῦλος δὲ ὡς Θεοῦ μονογενοῦς, ἐπίσκοπος δὲ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων Ἱεροσολύμων χειροτονηθείς, τάδε φημί.» Ὅτι ἦτο ποιμὴν τῆς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ συναθροισθείσης Χριςιανικῆς ἐκκλησίας εἶναι γενικῶς παραδεδεγμένον, καὶ ὡς τοιοῦτος ἀπεύθυνε τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ πρὸς ὅλους τοὺς ἐν διασπορᾷ ὁμοεθνεῖς

αὐτῦ, καθὼς γέγραπται ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτῆς· «Ἰάκωβος Θεῦ, καὶ Κυρίου Ἰησῦ Χριςοῦ δοῦλος τοῖς δώδεκα φυλαῖς ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ χαίρειν.» Ὁ σκοπὸς ὅλης τῆς ἐπιςολῆς αὐτοῦ φαίνεται ὅτι ἦτο νὰ παρακινήσῃ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ νὰ ὁμιλῶσι καὶ νὰ πράττωσιν ὡς Χριστιανοί, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ νομου τῆς ἀγάπης, τὸν ὁποῖον ὀνομάζει τὸν βασιλικὸν νόμον, δηλαδὴ, τὸν νόμον τοῦ Βασιλέως ἡμῶν, τοῦ Χριστῦ καὶ Θεοῦ· «Εἰ μέντοι νόμον τελεῖτε βασιλικὸν κατὰ τὴν Γραφὴν, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σῦ ὡς σεαυτὸν, καλῶς ποιεῖτε.» (Ἰακ. β'. 8.) Τοῦτον τὸν νόμον, νομίζω, ἐννόησε διὰ τὸν τέλειον νόμον τὸν τῆς ἐλευθερίας. «Ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον, τὸν τῆς ἐλευθερίας, καὶ παραμείνας, οὗτος οὐκ ἀκροατὴς ἐπιλησμονῆς γενόμενος, ἀλλὰ ποιητὴς ἔργου, οὗτος μακάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτῦ ἔςαι.» (Ἰακ. ά. 25.) Ὁ νόμος τῆς ἐλευθερίας, εἶναι ὁ νόμος, ὅστις φέρει ἀληθινὴν ἐλευθερίαν, εἰς τοὺς ὑποτασσομένους εἰς αὐτόν, — νόμος, ὅςις εἶναι ἡ βάσις καὶ τὸ ὑποστήριγμα πάσης ἀληθοῦς ἐλευθερίας, — νόμος, χωρὶς τοῦ ὁποίῦ ἡ ἀληθὴς ἐλευθερία δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ εἰς οὐδένα ἄνθρωπον, εἰς οὐδεμίαν κοινωνίαν, — νόμος, χωρὶς τοῦ ὁποίου οἱ ἄνθρωποι γίνονται δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, δοῦλοι τῶν κακῶν καὶ αἰσχρῶν ἐπιθυμιῶν αὐτῶν, δῦλοι τοῦ Σατανᾶ. Ὁ δὲ ἔχων τὸν νόμον τοῦτον ἐγκεχαραγμένον εἰς τὴν καρδίαν αὐτῦ, δὲν θέλει εἶσθαι ἐπιλήσμων τῶν καθηκόντων αὐτοῦ, ἀλλὰ θέλει πράττει συμφώνως πρὸς αὐτόν· θέλει γείνει «ποιητὴς ἔργῦ,» καὶ «μακάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ.» Οὗτος ὁ νόμος τῆς ἀγάπης, ὁ βασιλικὸς νόμος, ὁ τέλειος νόμος τῆς ἐλευθερίας, εἶναι, ὡς ἐγὼ ἐννοῶ, ὁ νόμος ὁ ἀναφερόμενος ἐν τῷ προκειμένῳ ῥητῷ, διὰ τοῦ ὁποίῦ θέλομεν κριθῇ τὴν ἐσχάτην ἡμέ-

ραν καὶ κατὰ τὸν ὁποῖον ὅλοι οἱ λόγοι καὶ ὅλα τὰ ἔργα ἡμῶν θέλουσι κριθῇ.

Εἴς τινας παραβάσεις τοῦ νόμου τούτου, τὰς ὁποίας ὁ Ἰάκωβος ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ ἀναφέρει καὶ κατακρίνει αὐστηρῶς, αἱ ὁποῖαι εἶναι κοιναὶ ἐν τῷ κόσμῳ καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῶν Χριστιανῶν, αἱ ὁποῖαι ὅμως τείνουσιν εἰς τὸ καταστρέφειν τὰ θεμέλεια τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας, ἐπικαλοῦμαι ἰδίως τὴν ὑμετέραν προσοχήν.

1) Ἡ πρώτη παράβασις τοῦ νόμου τῆς ἐλευθερίας εἶναι ἡ κακὴ χρῆσις τῆς γλώσσης. Ἡ κακὴ χρῆσις αὕτη πολλάκις φέρει ἄνω κάτω τὰς καλητέρας κοινωνίας, καὶ ὅλως ἐναντιόνεται εἰς τὰς βάσεις τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας. Φέρει μερισμούς· «Καὶ πᾶσα βασιλεία, ἡ πόλις, ἡ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς οὐ σταθήσεται.» (Ματθ. ιβ'. 25.) Θεωρεῖται δὲ ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου, ὡς ἀπόδειξις ὅτι ὁ κατὰ τοῦτο παραβάτης δὲν εἶναι Χριστιανὸς, ὅσῳ θρῆσκος, ὅσῳ εὐσεβὴς καὶ ἂν φαίνηται νὰ ἦναι. Λέγει· «Εἴ τις δοκεῖ θρῆσκος εἶναι ἐν ὑμῖν μὴ χαλιναγωγῶν γλῶσσαν αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπατῶν καρδίαν αὐτȣ̃, τούτȣ μάταιος ἡ θρησκεία.» (Ἰακωβ. ά. 26.) Καὶ πάλιν· «Μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων, ἀδελφοί· ὁ καταλαλῶν ἀδελφοῦ καὶ κρίνων τὸν ἀδελφὸν αὐτȣ̃, καταλαλεῖ νόμȣ, καὶ κρίνει νόμον.» (Ἰακωβ. δ'. 11.) Καὶ εἰς τὴν κοινὴν χρῆσιν ταύτην τῆς γλώσσης ἀποδίδει τὴν ἀναρχίαν, τὴν ταραχὴν, καὶ τὰ φαυλότερα πράγματα τοῦ κόσμου· καὶ παραβάλλει αὐτὴν πρὸς πῦρ, σπινθὴρ τοῦ ὁποίου εἶναι ἱκανὸς νὰ καταστρέψῃ ὁλόκληρον πόλιν. «Ἰδοὺ ὀλίγον πῦρ ἡλίκην ὕλην ἀνάπτει. Καὶ ἡ γλῶσσα πῦρ, ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας. Οὕτως ἡ γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, ἡ σπιλοῦσα (μολύνουσα) ὅλον τὸ σῶμα, καὶ φλογίζουσα τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως,

καὶ φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γεέννης. Πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ πετεινῶν, ἑρπετῶν τε καὶ ἐναλίων (θαλασσίων) δαμάζεται καὶ δεδάμασται τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ· τὴν δὲ γλῶσσαν οὐδεὶς δύναται ἀνθρώπων δαμάσαι· ἀκατάσχετον κακὸν, μεστὴ ἰοῦ (φαρμάκου) θανατηφόρου. Ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπȣς τοὺς καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ γεγονότας· ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται εὐλογία καὶ κατάρα. «Οὐ χρὴ, ἀδελφοί μȣ, ταῦτα ὅτω γίνεσθαι.» (Ἰακώϐ. γ'. 5—10.) Ὅπου οἱ ἄνθρωποι κακῶς μεταχειρίζονται τὴν γλῶσσαν, προετοιμάζουσι τὸν τόπον ἢ διὰ ἀναρχίαν ἢ διὰ δεσποτισμόν. Ὁ νόμος τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας ἀπαιτεῖ νὰ σέϐηται πᾶς τις τὸν χαρακτῆρα τοῦ πλησίου ὡς τὸν ἑαυτοῦ χαρακτῆρα.

2) Ἄλλη παράϐασις τούτου τοῦ βασιλικοῦ νόμου, τοῦ τελείου νόμου τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀγάπης, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Ἰάκωϐος εἶναι προσωποληψία ἕνεκα τοῦ πλȣ́του ἢ στολισμοῦ τοῦ χρυσοῦ, ἢ τῶν πολυτελῶν ἐνδυμάτων. «Ἀδελφοί μου,» λέγει, «μὴ ἐν προσωποληψίαις ἔχητε τὴν πίστιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς δόξης. Ἐὰν γὰρ εἰσέλθῃ εἰς τὴν συναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύλιος, ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, εἰσέλθῃ δὲ καὶ πτωχὸς ἐν ῥυπαρᾷ ἐσθῆτι, καὶ ἐπιϐλέψητε ἐπὶ τὸν φοροῦντα τὴν ἐσθῆτα τὴν λαμπρὰν, καὶ εἴπητε αὐτῷ· Σὺ κάθου ὧδε καλῶς· καὶ τῷ πτωχῷ εἴπητε· Σὺ στῆθι ἐκεῖ, ἢ κάθου ὧδε ὑπὸ τὸ ὑποπόδιόν μου· καὶ οὐ διεκρίθητε ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐγένεσθε κριταὶ διαλογισμῶν πονηρῶν; Ἀκούσατε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί· Οὐχ ὁ Θεὸς ἐξελέξατο τοὺς πτωχοὺς τοῦ κόσμου τούτου πλουσίους ἐν πίστει καὶ κληρονόμους τῆς βασιλείας, ἧς ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν; ὑμεῖς δὲ

ἠτιμάσατε τὸν πτωχόν. Οὐχ οἱ πλούσιοι καταδυναστεύουσιν ὑμῶν, καὶ αὐτοὶ ἕλκουσιν ὑμᾶς εἰς κριτήρια; Οὐκ αὐτοὶ βλασφημοῦσι τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφ' ὑμᾶς; Εἰ μέν τοι νόμον τελεῖτε βασιλικόν, κατὰ τὴν γραφήν, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν, καλῶς ποιεῖτε. Εἰ δὲ προσωποληπτεῖτε, ἁμαρτίαν ἐργάζεσθε, ἐλεγχόμενοι ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς παραβάται.... οὕτω λαλεῖτε καὶ οὕτω ποιεῖτε, ὡς διὰ νόμου ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι.» (Ἰακώβ. β'. 1—12.) Ὅπου ὑπάρχει αὕτη ἡ προσωποληψία ἕνεκα τοῦ πλούτου καὶ τῶν λαμπρῶν φορεμάτων, ἐκεῖ βεβαίως ὑπάρχει δουλικὸν πνεῦμα καὶ οὐχὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας.

3) Ἄλλη παράβασις τοῦ βασιλικοῦ νόμου τούτου, τοῦ τελείου νόμου τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀγάπης, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Ἰάκωβος, εἶναι ἡ ὑπὸ τῶν πλουσίων κράτησις τοῦ μισθοῦ τῶν δούλων. «Ἄγε νῦν οἱ πλούσιοι,» λέγει, «κλαύσατε ὀλολύζοντες ἐπὶ ταῖς ταλαιπωρίαις ὑμῶν, ταῖς ἐπερχομέναις. Ὁ πλοῦτος ὑμῶν σέσηπε, καὶ τὰ ἱμάτια ὑμῶν σητόβρωτα (σκοληκόβρωτα) γέγονεν. Ὁ χρυσὸς ὑμῶν καὶ ὁ ἄργυρος κατίωται, (ἐσκωρίασε,) καὶ ὁ ἰὸς (ἡ σκωρία) αὐτῶν εἰς μαρτυρίαν ὑμῖν ἔσται· καὶ φάγεται τὰς σάρκας ὑμῶν ὡς πῦρ· ἐθησαυρίσατε ἐν ἐσχάταις ἡμέραις. Ἰδοὺ ὁ μισθὸς τῶν ἐργατῶν, τῶν ἀμησάντων (θερισάντων) τὰς χώρας ὑμῶν, ὁ ἀπεστερημένος ἀφ' ὑμῶν, κράζει· καὶ αἱ βοαὶ τῶν θερισάντων εἰς τὰ ὦτα Κυρίου Σαβαὼθ εἰσεληλύθησαν. Ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐσπαταλήσατε· ἐθρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς. Κατεδικάσατε, ἐφονεύσατε τὸν δίκαιον· οὐκ ἀντιτάσσεται ὑμῖν.» (Ἰακώβ. ε'. 1—6.) Βεβαίως αὕτη ἡ παράβασις ὑπάρχει ὅπου ἤδη ἐπικρατεῖ δουλικὸν πνεῦμα, καὶ δεσποτικόν, καὶ

ἐναντίον τοῦ νόμου τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας.

4) Ἄλλη παράβασις, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Ἰάκωβος, εἶναι ἡ ὑπερηφανία. «Ὁ Θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. Ὑποτάγητε οὖν τῷ Θεῷ, ἀντίστητε τῷ διαβόλῳ, καὶ φεύξεται ἀφ' ὑμῶν. Ἐγγίσατε τῷ Θεῷ, καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν· καθαρίσατε χεῖρας, ἁμαρτωλοί, καὶ ἁγνίσατε καρδίας, δίψυχοι. Ταλαιπωρήσατε καὶ κλαύσατε. Ὁ γέλως ὑμῶν εἰς πένθος μεταστραφήτω, καὶ ἡ χαρὰ εἰς κατήφειαν. Ταπεινώθητε ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, καὶ ὑψώσει ὑμᾶς.» (Ἰακώβ. δ'. 6—10.) Ἡ ὑπερηφανία εἰς τοὺς πλουσίους, καὶ εἰς τοὺς ἄρχοντας ἀντιπολεμεῖ τὴν ἀληθῆ ἐλευθερίαν, μάλιστα τὴν ἰσότητα, τὴν ὁποίαν προσπαθοῦσι νὰ ἀποκτήσωσι τὰ μᾶλλον ἐλεύθερα ἔθνη· καὶ εἶναι ὅλως ἐναντία τοῦ νόμου τοῦ Χριστοῦ, τοῦ βασιλικοῦ νόμου, τοῦ νόμου τῆς ἐλευθερίας.

5) Ἄλλη παράβασις τοῦ βασιλικοῦ νόμου, τοῦ νόμȣ τῆς ἀγάπης, τοῦ τελείου νόμȣ τῆς ἐλευθερίας, εἶναι ἡ ἄνομος εὐχαρίστησις τῶν ἀκαθάρτων ἐπιθυμιῶν. Αὕτη κατασκάπτει ὅλα τὰ θεμέλια τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας καὶ γίνεται αἰτία μεγίςων κακῶν ἐν τῷ κόσμῳ. «Πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; Οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν; Ἐπιθυμεῖτε, καὶ οὐκ ἔχετε· φονεύετε καὶ ζηλȣ̃τε, καὶ οὐ δύνασθε ἐπιτυχεῖν· μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε, οὐκ ἔχετε δὲ, διὰ τὸ μὴ αἰτεῖσθαι ὑμᾶς· αἰτεῖτε καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δαπανήσητε. Μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες, οὐκ οἴδατε ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου ἔχθρα τοῦ Θεοῦ ἐστίν; Ὃς ἂν οὖν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθίςαται.» (Ἰακώβ. δ'. 1—4) Ὅπȣ ἐπικρατεῖ πορνεία καὶ μοιχεία, καὶ ἀκαθαρσία, ἐκεῖ ἑτοιμάζον-

ται διὰ ἀναρχίαν, ἢ δεσποτισμόν· ἐκεῖ δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ πολὺν καιρὸν ἡ ἀληθὴς ἐλευθερία, ἥτις ἀεὶ ἐκ τῆς διαφθορᾶς καταστρέφεται.

6.) Ἄλλη παράβασις τοῦ νόμου τούτου, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει, εἶναι ἡ ἔλλειψις τῆς προσευχῆς ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν, καὶ ἡ ἔλλειψις τῆς ἐξομολογήσεως τῶν σφαλμάτων κατὰ τῶν ἀδελφῶν. Τὰ δύο ταῦτα ἀπαιτεῖ ὁ βασιλικὸς νόμος, ὁ νόμος τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀγάπης. «Ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα, καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων, ὅπως ἰαθῆτε.» (Ἰακώβ. έ. 16.) Δηλαδή· ἐὰν ἔσφαλες κατά τινων τῶν ἀδελφῶν σȣ, ἐὰν ἔκαμές τι κακὸν, ὁμολόγησον αὐτὸ εἰς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἠδίκησας, καὶ ζήτησον τὴν συγχώρησιν αὐτῶν, ὅπως συζῆτε ἐν ἀγάπῃ· καὶ προσεύχου ὑπὲρ αὐτῶν· προσεύχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων. Ἐὰν ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν, βεβαιότατα θέλομεν προσεύχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν· καὶ ἡ ἕξις τῆς ὑπὲρ αὐτῶν προσευχῆς φέρει ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ ἀγαπῶμεν αὐτοὺς μᾶλλον καὶ μᾶλλον, καὶ ἑτοιμάζει ἡμᾶς νὰ συγχωρήσωμεν αὐτȣς ἂν εἴχομεν μομφήν τινα πρὸς αὐτȣς. Τοιαύτη πρᾶξις, ὅταν προέρχηται ἐκ τῆς ἀγάπης, συνδέει τὰ μέλη τῆς κοινωνίας, καὶ τρέφει τὸ αἴσθημα τῆς ἀληθȣς ἐλευθερίας.

7) Ἄλλη παράβασις τοῦ νόμου τούτȣ εἶναι νὰ βλέπωμεν τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν πλανώμενον, καὶ νὰ μὴ προσπαθῶμεν νὰ ἐπαναφέρωμεν αὐτὸν εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδόν. Τοῦτο ἡ ἀληθὴς ἀγάπη ἀπαιτεῖ, καὶ εἰς τοῦτο προτρέπει ὁ Ἰάκωβος τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ. «Ἀδελφοί,» λέγει, «ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῇ ἀπὸ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτὸν, γινωσκέτω ὅτι ὁ ἐπιστρέψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτȣ σώσει ψυχὴν ἐκ θανάτȣ, καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν.» (Ἰακώβ. έ. 19 —

20.) Ἂν βλέπω τὸν ἀδελφόν μȣ βαδίζοντα πρὸς κρημνὸν, δὲν πρέπει νὰ ἀποτρέψω αὐτὸν ἀπὸ τοῦ κινδύνου; Καὶ ἂν κοιμᾶται ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ καιομένῳ, νὰ μὴ τὸν ἐξυπνήσω; Βεβαίως ὁ νόμος τῆς ἀγάπης ἀπαιτεῖ τοῦτο, ἂν καὶ φαίνηται εἰς αὐτὸν ἴσως ἐνόχλησις καὶ ἄτοπος ἐπέμβασις. Ὅπου λοιπὸν οἱ χριστιανοὶ λαλοῦσι καὶ πράττουσι, καθ' ὃν τρόπον προτρέπει αὐτοὺς ὁ Ἰάκωβος, ἐκεῖ εἶναι ἡ ἀγάπη, ἐκεῖ πληροῦται ὁ βασιλικὸς νόμος, ἐκεῖ ὁ τέλειος νόμος τῆς ἐλευθερίας ἐνεργεῖ· ἐκεῖ χαίρουσι τὴν ἀληθῆ ἐλευθερίαν, οἱονδήποτε εἶδος κυβερνήσεως καὶ ἂν ἔχωσιν. Ἀλλ' οὐχὶ μόνον ἡ πρὸς ἀδελφοὺς ἡμῶν ἀγάπη προτρέπει ἡμᾶς εἰς τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἡ προσδοκία τοῦ νὰ κριθῶμεν κατὰ τὸν νόμον τοῦτον. «Οὕτω λαλεῖτε, καὶ οὕτω ποιεῖτε ὡς διὰ νόμου ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι.»

Εἶναι μέλλȣσα κρίσις, καθ' ἣν ὅλα ἡμῶν τὰ ἔργα καὶ ὅλοι οἱ λόγοι θέλȣσι κριθῇ κατὰ τὸν νόμον τȣτον τὸν τέλειον τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀγάπης. Εἶπεν ὁ Χριστὸς, «λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσι περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. Ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων σȣ καταδικασθήσῃ.» (Ματθ. ιϐ'. 36—37.) Εἰς τοῦτο περιέχεται νομίζω, οὐχὶ μόνον ὁ προφορικὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ γραπτὸς λόγος. Ὅσα λαλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι διὰ τῶν βιβλίων, διὰ τῶν ἐφημερίδων, καὶ διὰ τῶν ἐπιστολῶν, θέλουσιν ἐλθεῖ εἰς κρίσιν, καὶ θέλουσι δικασθῇ κατὰ τὸν βασιλικὸν νόμον, τὸν νόμον τῆς ἀγάπης, τὸν τέλειον νόμον τῆς ἐλευθερίας. Κατηγοροῦσι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν ἀδίκως; καταχρῶνται τὴν ὀνομαζομένην ἐλευθερίαν τοῦ τύπου, ἀμαυροῦντες τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν διὰ ψεύδους; δι' ὅλα ταῦτα θέλουσι δικασθῇ καὶ καταδικασθῇ, διότι παραβαί-

νουσι τὸν βασιλικὸν νόμον, τὸν τέλειον νόμον τῆς ἐλευθερίας, τὸν νόμον τῆς ἀγάπης. Ἡ γλῶσσα πρέπει νὰ ἦναι ἐλευθέρα, καὶ ὁ τύπος ἐλεύθερος, καὶ αἱ χεῖρες ἐλεύθεραι· ἀλλὰ οἱ μεταχειριζόμενοι αὐτὰ πρέπει νὰ ἔχωσι πάντοτε κατὰ νοῦν ὅτι δι᾽ ὅλα, ὅσα λέγωσι, καὶ γράφουσι, καὶ πράττουσι, θέλουσι κριθῆ, καὶ πάντοτε πρέπει νὰ πράττωσι καὶ λαλῶσι ὡς μέλλοντες νὰ κριθῶσιν. Οἱ λόγοι μας δὲν εἶναι ἀδιάφοροι περισσότερον παρ᾽ ὅσον εἶναι τὰ ἔργα ἡμῶν. Ἐν ἑνὶ καὶ μόνῳ λόγῳ περιέχεται ἐνίοτε ἡ εὐδαιμονία ἢ ἡ κακοδαιμονία ἑνὸς ἀνθρώπου διὰ βίου· μάλιστα ἡ εὐδαιμονία ὁλοκλήρου οἰκογενείας, καὶ ἴσως ὁλοκλήρου κοινωνίας. Ἐν ἑνὶ καὶ μόνῳ λόγῳ περιέχεται ἐνίοτε ζωὴ ἢ θάνατος. Πρέπει νὰ προσέχωμεν εἰς τοὺς λόγους μας καθὼς καὶ εἰς τὰ ἔργα μας. «Οὕτω λαλεῖτε καὶ οὕτω ποιεῖτε ὡς διὰ νόμου ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι.» Πόσην παρηγορίαν ἐνίοτε εἷς καλὸς λόγος, μία καλὴ λέξις, φέρει εἰς τὴν καρδίαν τοῦ τεθλιμμένου· καὶ ποίαν βαθεῖαν θλίψιν μία κακὴ λέξις ἐνίοτε προξενεῖ! «Ῥομφαία εἶναι εἰς τὰ χείλη των,» λέγει ὁ ψαλμῳδός, «ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν.» (Ψαλμ. νθ΄. 7. καὶ Ῥωμ. γ΄. 13.) Τὸ ἀποτέλεσμα κακῶν λόγων εἶναι ὡς φαρμάκιον θανατηφόρον.

Ἂς δοκιμάσωμεν λοιπὸν ἡμεῖς τοὺς λόγους καὶ τὰ ἔργα ἡμῶν διὰ τοῦ νόμου τούτου τοῦ βασιλικοῦ, τοῦ τελείου νόμου τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀγάπης, διὰ τοῦ ὁποίου μέλλομεν νὰ κριθῶμεν. Ἀπὸ τῆς βρεφικῆς ἡμῶν ἡλικίας ἐλαλήσαμεν καὶ ἐπράξαμεν πολλὰς χιλιάδας χιλιάδων λόγων καὶ πράξεων. Καὶ ὅλα ταῦτα εἶναι γεγραμμένα εἰς τὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα θέλουσιν ἀνοιχθῆ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, καθ᾽ ἣν ὅλα τὰ ἔθνη θέλουσι συναχθῆ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἵνα δικασθῶσι, καὶ λάβωσι κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. Ἐλαλήσαμεν τάχα

πάντοτε περὶ ἄλλων, ὡς ἠθέλαμεν οἱ ἄλλοι νὰ λαλῶσι περὶ ἡμῶν, καθ' ὁμοίας περιστάσεις; Ἐποιήσαμεν πάντοτε εἰς ἄλλους ὅ,τι ἠθέλαμεν ἐλλόγως νὰ ποιῶσιν οἱ ἄλλοι εἰς ἡμᾶς; Ἄς ἐξετάσωμεν τοὺς λόγους ἡμῶν καὶ τὰς πράξεις διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ Ἰακώβου, ὥστε νὰ μάθωμεν ἂν δὲν εἴμεθα παραβάται τοῦ νόμου τούτου, διὰ τοῦ ὁποίου θέλομεν κριθῆ. Ἡ γλῶσσα ἡμῶν δὲν ἦτο πολλάκις ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὡς πῦρ; ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας, ἀκατάσχετον κακόν, μεστὴ ἰοῦ θανατηφόρου; Δὲν ἐδείξαμεν τάχα πολλάκις προσωποληψίαν; μεγάλον σέβας πρὸς τοὺς πλουσίους, ἂν καὶ ἴσως ἀπίστους, καὶ ζῶντας ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ καταφρόνησιν εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἂν καὶ ἀληθεῖς χριστιανούς; Τοῦτο μοὶ φαίνεται κοινὴ ἁμαρτία ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῶν χριςιανῶν. Δὲν ἐστερήσαμέν ποτε τοὺς ὑπηρέτας ἡμῶν τῶν μισθῶν αὐτῶν, καὶ ἐκρατήσαμεν μέρος τοῦ ὀφειλομένου εἰς αὐτοὺς μισθοῦ; Δὲν ἐπλεονεκτήσαμεν αὐτούς, διότι ἦσαν πτωχοὶ καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς ἡμᾶς; Δὲν ἐτρέφομεν ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν ὑπερηφανίαν, καὶ ἐφανερώσαμεν αὐτὴν διὰ τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεων ἡμῶν; Δὲν εὐχαριστήσαμέν ποτε τὰς ἀνόμους ἐπιθυμίας ἡμῶν πρὸς βλάβην ἄλλων; Συναισθανόμενοι καὶ ἀναγνωρίζοντες ὅτι ἠδικήσαμέν τινας τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ἢ ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, ἐφροντίσαμεν νὰ ἐξομολογηθῶμεν πρὸς αὐτοὺς τὰ σφάλματα ἡμῶν καὶ νὰ ζητήσωμεν συγχώρησιν καὶ φιλίωσιν; Προσηυχήθημεν ἢ προσευχόμεθα σήμερον ὑπὲρ αὐτῶν; ἢ ἡ εὐδαιμονία αὐτῶν εἶναι εἰς ἡμᾶς πρᾶγμα ἀδιάφορον; Τί εἴπομέν ποτε ἢ ἐπράξαμεν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τῶν ἄλλων, καὶ σύμφωνον πρὸς τὸν βασιλικὸν νόμον τῆς ἀγάπης; Δὲν ἔχομεν αἰτίαν νὰ φοβώμεθα μὴ τέλος πάντων κατακριθῶμεν ὑπ' ἐκείνου,

τὸν ὁποῖον ὀνομάζομεν Κύριον, καὶ διδάσκαλον, καὶ ὅστις ὑπὲρ πάντα ἀπαιτεῖ ἀφ' ἡμῶν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον; Ἐὰν δὲν ἐλαλήσαμεν καὶ ἐπράξαμεν, ὡς πρέπει, συμφώνως μὲ τὸν νόμον τοῦτον μέχρι τοῦδε, ἂς ἀρχίσωμεν ἀπὸ σήμερον νέαν ζωήν· ἂς μετανοήσωμεν διὰ τὰς περασμένας ἁμαρτίας, καὶ ἂς ἀποφεύγωμεν αὐτὰς εἰς τὸ ἑξῆς. «Οὕτω λαλεῖτε καὶ οὕτω ποιεῖτε, ὡς διὰ νόμυ ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι.» Πόσον ὀλίγον συλλογίζονταί τινες περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως, καθήμενοι ἐν κρυπτῷ καὶ λαλοῦντες πρὸς βλάβην τῶν πλησίων καὶ τῶν ἀδελφῶν, ἴσως μόνον διὰ τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ λαλεῖν! Πόσον ὀλίγον συλλογίζονται περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως, οἱ δεικνύοντες διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν καὶ λόγων, ὅτι καταφρονοῦσι τοὺς εὐσεβεῖς πτωχούς, καὶ τιμῶσι τοὺς ἀσεβεῖς πλουσίους! «θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν.» (Ἰούδ. 16) Πόσον ὀλίγον συλλογίζονται περὶ τῆς μελλούσης κρίσως, οἱ εὐχαριστοῦντες τὰς ἀνόμους ἐπιθυμίας τῆς σαρκός, πρὸς βλάβην τῶν πλησίων, μολύνοντες καὶ διαφθείροντες τὴν κοινωνίαν «κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν, πορευόμενοι!» (Ἰούδ. 16.) Πόσον ὀλίγον συλλογίζονται περὶ τούτου οἱ ἀδικοῦντες τοὺς ὑπηρέτας αὐτῶν, καὶ τοὺς θερίσαντας τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν, καὶ καταδυναστεύοντες διαφοροτρόπως τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν, ἐξαρτωμένους ὑπ' αὐτῶν, διότι εἶναι πτωχοὶ καὶ ἀπροστάτευτοι! Πόση ταλαιπωρία ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, διότι οἱ ἄνθρωποι δὲν λαλοῦσιν οὐδὲ ποιοῦσι κατὰ τὸν βασιλικὸν νόμον, τὸν τέλειον νόμον τῆς ἐλευθερίας, τὸν νόμον τῆς ἀγάπης, τὸ «Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν!» καὶ πόσον εὐδαίμων ἤθελεν εἶσθαι ὁ κόσμος ὅλος ἐὰν πάντες οὕτως ἐλάλουν καὶ οὕτως ἐποίουν. Ἀληθινὴν ἐλευθε-

ρίαν ἤθελον ἔχει τότε πάντες οἱ κάτοικοι τῆς οἰκουμένης. «Οὕτω λαλεῖτε καὶ οὕτω ποιεῖτε ὡς διὰ νόμου ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι.» Ἀμήν

ΟΜΙΛΙΑ ΙΗ΄.

ΚΑΙ ΠΡΩΤΗ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΕΙΡΑΣΜΩΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.

Ματθ. δ΄. 3.

«Καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων εἶπεν· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπέ, ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται.»

Θαυμαστὸς εἶναι ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· θαυμαςὸς ὁ χαρακτὴρ αὐτοῦ· θαυμαστὴ ἡ ἐνσάρκωσις καὶ ἡ γέννησις καὶ ἡ ἀνατροφὴ αὐτοῦ· θαυμαστὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· θαυμαστὴ ἡ διδασκαλία, ἡ ταπείνωσις, ἡ ἀγαθότης καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ· θαυμαστὴ καὶ ἡ πάλη αὐτοῦ κατὰ τοῦ διαβόλου· θαυμαστὸς ὁ θάνατος, καὶ θαυμαστὴ ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ἀνάληψις αὐτοῦ· θαυμάζεται ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ θέλει εἶσθαι θαυμαστὸς αἰωνίως· Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, βασιλεὺς καὶ δοῦλος, πλάστης τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀγγέλων, καὶ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων καταφρονεῖται, καὶ ὑπὸ τοῦ πεπτωκότος ἀγγέλου τοῦ σκότους πειράζεται.

«Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος, πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου.» Καὶ πότε; Ἀμέ-

σως μετὰ τὸ βάπτισμα, καὶ τὴν ἐξ οὐρανῦ φωνὴν τὴν λέγουσαν, ὅτι εἶναι ἀγαπητὸς υἱός. «Καὶ ἰδοὺ ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδε τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν, καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν· Καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα· Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ ηὐδόκησα.» Καὶ τότε οὗτος ὁ ἀγαπητὸς υἱὸς ἀνήχθη ὑπὸ τοῦ πνεύματος εἰς τὴν ἔρημον, ἵνα ὑποφέρῃ πεῖναν καὶ δίψαν, καὶ πειρασθῇ ὑπὸ τοῦ διαβόλου.

Δὲν εἶναι λοιπὸν τοῦτο θαυμαστόν; Πῶς δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν αὐτό;

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐξήγησε τοῦτο δι' ἡμᾶς, εἰπών· «Τὸν δὲ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον· ὅπως χάριν Θεοῦ ὑπὲρ παντὸς γεύσηται θανάτου. Ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ, δι' ὃν τὰ πάντα καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν διὰ παθημάτων τελειῶσαι. Ὅ,τε γὰρ ἁγιάζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι, ἐξ ἑνὸς πάντες. Δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν, λέγων· Ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου . . . . . . Ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τοῦτ' ἔστι τὸν διάβολον, καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους, ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας. Οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται. Ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιςὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν Θεὸν, εἰς τὸ ἱλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας τῦ λαῦ. Ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεὶς, δύναται

τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι.» (Ἑβρ. β΄. 9—18.) Καὶ πάλιν· «Οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις ὑμῶν, πεπειρασμένον δὲ κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα, χωρὶς ἁμαρτίας.» (Ἑβρ. δ΄. 15.) Καὶ πάλιν· «Ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσενέγκας καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, καίπερ ὢν υἱός, ἔμαθεν, ἀφ' ὧν ἔπαθε, τὴν ὑπακοήν. Καὶ τελειωθεὶς ἐγένετο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ πᾶσιν αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου.» (Ἑβρ. ἑ. 7—9.) Ἐκ τούτου βλέπομεν τὰς αἰτίας, διὰ τὰς ὁποίας ἀνήχθη ὁ Ἰησοῦς ὑπὸ τοῦ Πνεύματος εἰς τὴν ἔρημον ἵνα πειρασθῇ.

Πρὸς τούτοις, ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἵνα σώσῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἀποκαταστήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν ἁγνότητα, τὴν ὁποίαν εἶχε πρὸ τῆς παρακοῆς. Καὶ καθὼς ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὁ Ἀδάμ, ἐπειράσθη ὑπὸ τοῦ διαβόλου καὶ ἔπεσε, καὶ οὕτως ἔφερε θάνατον καὶ δυστυχίαν εἰς τὸν κόσμον, καὶ πρὸς πάντας τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ διὰ τὴν συγγένειαν αὐτῶν μετ' ἐκείνου, οὕτω καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστός, τὸν ὁποῖον ὀνομάζει ὁ Παῦλος εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴν «δεύτερον ἄνθρωπον» καὶ «ἔσχατον Ἀδάμ,» (Α΄. Κορ. ιέ. 45—47.) ἐφάνη ἀναγκαῖον νὰ πειρασθῇ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πονηροῦ πολεμίου, ἵνα θριαμβεύσῃ καὶ διὰ τοῦ παθήματος αὐτοῦ ἐλευθερώσῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς δυλείας, καὶ δώσῃ παράδειγμα πρὸς τὺς πιστεύοντας εἰς αὐτὸν καὶ ἀκολουθοῦντας αὐτὸν ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, — παράδειγμα ἀντιστάσεως ἐν μέσῳ πειρασμῶν καὶ θλίψεων, καὶ νὰ ἐκπληρώσῃ ἐντολὴν πολλῷ δυσχερεστέραν τῆς ἀνατεθείσης εἰς τὸν Ἀδάμ.

Ὁ μὲν Ἀδὰμ ἐπειράσθη εἰς τὸν παράδεισον, εἰς τὸν κῆπον τῆς Ἐδέμ, ὅπου εἶχε πᾶν εἶδος τροφῆς, κρέας τετραπόδων καὶ πτηνῶν καὶ ἰχθύων καὶ παντὸς εἴδους φυτῶν καὶ καρπῶν, πλὴν ἑνὸς μόνου· ἑπομένως δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ πεινάσῃ· δὲν ἦτο νῆστις.

Ὁ δὲ Σωτὴρ ἡμῶν εὑρίσκετο εἰς ἐρημίαν· δὲν εἶχεν οὐδὲ ἄρτον νὰ φάγῃ· ἔμεινεν ἄσιτος τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας, καὶ ἐπείνασεν.

Εἶναι ἄξιον σημειώσεως ὅτι καὶ οἱ δύο ἐπειράσθησαν τὸ πρῶτον κατὰ τὴν τροφήν, ἥτις εἶναι ὅλων τῶν ἄλλων ἡ ἀναγκαιοτάτη εἰς τὸν κόσμον τοῦτον πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Τὸ βρέφος ἅμα γεννηθὲν ἐπιθυμεῖ αὐτήν· καὶ οὐδεὶς ἄνθρωπος, καὶ ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ δύναται νὰ ζήσῃ ἄνευ αὐτῆς. Καὶ τοσούτῳ ἀναγκαῖον εἶναι εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ νὰ ἔχῃ τροφήν, ὥστε πολλοὶ δικαιολογοῦσιν αὐτόν, ἐὰν εἰς κατάστασιν μεγάλης πείνης ὤν, ἁρπάσῃ ἀπὸ τὸν γείτονα αὐτοῦ, ἢ κλέψῃ, ἢ πράξῃ ἄλλην τινὰ ἀδικίαν, ἵνα εὐχαριστήσῃ τὴν πεῖναν αὐτοῦ. Ἡ πεῖνα καταντᾷ ἐνίοτε τόση μεγάλη, ὥστε βιάζει τὸν ἄνθρωπον κατὰ θάλασσαν νὰ φάγῃ τὰς ἰδίας αὐτοῦ σάρκας· καὶ εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ἱερουσαλὴμ αἱ λιμόττουσαι μητέρες ἔτρωγον τὰ ἴδια αὐτῶν τέκνα.

Ὁ πειρασμός, τὸν ὁποῖον ἔκαμεν, ἢ τὸν ὁποῖον προέθετο νὰ κάμῃ ὁ διάβολος εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν, ἀφοῦ ἔμεινεν ἄσιτος τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας, ἦτον εἰς ἄκρον ἰσχυρός. Ἀλλ' ὁ Κύριος ἡμῶν ἠρνήθη νὰ πράξῃ τι ἐναντίον τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ἢ τοῦ πνεύματος τοῦ λόγου τούτου, ἂν καὶ ἐπείνα.

Πρὸς τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὔαν ὑπέβαλεν ὁ διάβολος τὸν πειρασμὸν τοῦ νὰ φάγωσιν ἐκ τοῦ ἀπηγορευμένου

καρποῦ, εἰπὼν, ὅτι ἔμελλον νὰ γείνωσιν ὡς Θεοί.

Πρὸς δὲ τὸν Χριστὸν εἶπεν· ἐὰν ἦσαι υἱὸς Θεοῦ, ἢ ἐὰν ἦσαι θεῖος, ἀπόδειξον αὐτὸ, προβλέπων τροφὴν διὰ τὴν ἀνάγκην σου· «Εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται.»

Καὶ οἱ δύο πειρασμοὶ, καὶ ὁ πρὸς τὸν Ἀδὰμ καὶ ὁ πρὸς τὸν Χριστὸν, ἀπετάθησαν εἰς τὴν ὄρεξιν, καὶ ἐσκόπουν νὰ ἐμπνεύσωσιν οἴησιν, πρὸς τοὺς μὲν λέγων, ὅτι ἤθελον εἶσθαι ὡς θεοί· πρὸς τὸν δὲ, ὅτι ἔπρεπε νὰ δείξῃ, ὅτι ἦτον υἱὸς Θεοῦ. Πρὸς τοὺς πρώτους εἶπε· «Ἔσεσθε ὡς θεοί.» Πρὸς τὸν δεύτερον· «Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ» ὡσὰν ἔλεγε· Δεῖξαι ὅτι εἶσαι Θεὸς, εἰπὼν, «ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται.»

Ἀλλ' εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Σωτῆρος δὲν εὑρίσκετο ὑπερηφανία, οὐδ' ἐπιθυμία ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται ἀνθρώπινον μεγαλεῖον· ἦτο πρᾶος καὶ ταπεινὸς τὴν καρδίαν, καὶ βρῶσιν καὶ πόσιν εἶχε τὸ νὰ κάμῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ἔλαβε τὸ σχῆμα δούλου, ὅπως σώσῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς αἰωνίου ταλαιπωρίας, καὶ οὗτος ἦτον ὁ μεγαλήτερος σκοπὸς ὁ πληρῶν, οὕτως εἰπεῖν, τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καθ' ὅλους τοὺς καιρούς· καὶ εἰς τοῦτον τὸν σκοπὸν ἐπέμεινε μετὰ σταθερότητος, ἕως οὗ ἐπληρώθη.

Ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἦλθεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν οὐχὶ ἐν λαμπρότητι καὶ δόξῃ· οὐχὶ ὡς ἡγεμὼν ἢ βασιλεὺς περιβεβλημένος πορφύραν, καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ ἰσχυρῶν δορυφόρων. Ἠδύνατο νὰ ἔλθῃ μετὰ στίφους ἀγγέλων, Χερουβεὶμ καὶ Σεραφείμ. Ἀλλ' ἂν καὶ «ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ· ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος· καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς

θρωπος, ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ.» (Φιλιπ. β'. 6—8.) Ἦλθεν ἐν σχήματι δούλου, καὶ πτωχοῦ δούλου. Ἦτον υἱὸς πτωχῆς παρθένου, ἥτις ὅτε αὐτὴ καὶ ὁ Ἰωσὴφ ἔφερον αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἵνα παρουσιάσωσι πρὸς τὸν Κύριον, καὶ νὰ δώσωσι «θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ Κυρίου,» ἔφερον τὴν θυσίαν πτωχῶν ἀνθρώπων, «ζεῦγος τρυγόνων, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν.» (Λουκ. β'. 23—24, καὶ Λευϊτ. ιβ'. 8.)

Ὁ νομιζόμενος αὐτοῦ πατὴρ ἦτο πτωχὸς τέκτων, καὶ πιθανὸν εἶναι, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ ἡμέτερος Σωτὴρ εἰργάζετο ὁμοῦ μετ' αὐτοῦ, ὡς τέκτων, διὰ τοὺς κατοίκους τῆς Ναζαρὲτ, ὅπου ἀνετράφη· διότι ὅτε ἤκουσαν τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ ἐν τῇ συναγωγῇ, »ἐξεπλήσσοντο λέγοντες, πόθεν τούτῳ ταῦτα, καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ; ..... Οὐχ οὗτός ἐςιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς Μαρίας, κ.τ.λ.» (Μαρκ. ς'. 3.)

Ἐὰν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἦτον ὑπερήφανος καὶ ἁμαρτωλὸς, ἡ πτωχεία καὶ ἡ φαινομένη ταπεινὴ γέννησις αὐτοῦ, ἤθελον γείνει μέγας πειρασμὸς πρὸς αὐτόν. Καὶ ἴσως ὁ πειράζων αὐτὸν ἐπίστευεν, ὅτι ἤθελεν ἐπιτύχει, βιάζων τὸν Σωτῆρα ἡμῶν νὰ δείξῃ τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ὡς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ὁ πειρασμὸς ἦτον, ὡσὰν ἔλεγε· Μὴ ἔσο πλέον πτωχὸς, καὶ καταφρονημένος καὶ πεινασμένος εἰς ταύτην τὴν ἔρημον. Μεταχειρίσθητι τὴν δύναμίν σου ἵνα θεραπεύσῃς τὰς ἀνάγκας σου· «Εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται.»

Πόσῳ ἐπιτήδεια ἦσαν ταῦτα! καὶ ἴσως ἦλθε πρὸς τὸν Χριστὸν ἔχων τὴν καλητέραν μορφὴν αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησεν ὡς φίλος. Πρὸς μὲν τὴν Εὔαν ἦλθεν ὡς ὄφις· πρὸς δὲ τὸν Χριστὸν ἴσως ὡς ἄγγελος φωτός· διότι ὁ Παῦλος βεβαιόνει

ἡμᾶς, ὅτι οὕτως ἐνίοτε μετασχηματίζεται· «Αὐτὸς γὰρ ὁ Σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός.» (Β'. Κορινθ. ιά. 14.)

Πιθανῶς οὐδὲν σημεῖον εἶχεν ὄφεως, ἀλλ' ὅτι ἦλθεν ἔχων μορφὴν ὡραίαν, ἴσως ὡς παρήγορος, ἐκφράζων λύπην, ὅτι ἔβλεπε τὸν Χριστὸν εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἀξίαν οἴκτους, μηδὲν ἔχοντα νὰ φάγῃ, ἂν καὶ ἦτο κύριος πάντων! Εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ ὅμως ἦτο κρυμμένος ὁ αὐτὸς σκοπὸς, τὸν ὁποῖον εἶχε καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἐδέμ, ἵνα ἐξολοθρεύσῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος, νὰ ματαιώσῃ τοὺς φιλανθρώπους σκοποὺς τοῦ Θεοῦ, ὅςτις ἐν τῷ ἐλέει καὶ τῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ ἔστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ νὰ ζητήσῃ καὶ νὰ σώσῃ τοὺς ἀπολωλότας, καὶ νὰ καταςρέψῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου, τὰ ὁποῖα εἶχε κατεργασθῆ εἰς τὴν Ἐδέμ.

Οἱ ἄνθρωποι ἐν γένει εὐθὺς ὅταν ἦναι πτωχοὶ καὶ ἔχωσιν ἀνάγκην τροφῆς, κινδυνεύουσι νὰ ὑποπέσωσιν εἰς τὺς πειρασμοὺς τοῦ διαβόλυ, καὶ νὰ πράττωσιν ἄνομα προσπαθοῦντες μάλιστα νὰ εὑρίσκωσί τι εἰς τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν ἀρχὰς, ἢ εἰς τὴν θείαν Γραφὴν ἐπιτρέπον εἰς αὐτοὺς νὰ πράττωσι τοιαῦτα· ὡς ἤκουσα ἐνίοτε ὑπό τινων ἀναφερομένην τὴν ῥῆσιν ταύτην· «Ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται·» (Ἑβρ. ζ. 12) ἡ ὁποία ὅμως εἶναι περικοπὴ ἀναφερομένη ὅλως διόλου καὶ μόνον εἰς τὸν νόμον τῆς Λευϊτικῆς ἱερωσύνης, καὶ λέγουσα οὕτω· «Μετατιθεμένης γὰρ τῆς ἱερωσύνης, ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται.»

Ἀλλ' ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, οὔτε ἐνέδωκεν, οὔτε παρηρμήνευσε τὰς Γραφὰς, ὅπως θεραπεύσῃ τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον οὐχὶ νὰ ἐξα-

σκήσῃ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὴν θείαν αὐτοῦ δύναμιν, ἀλλ' ὅπως ὑποφέρῃ ὡς ἄνθρωπος· οὐχὶ ἵνα βασιλεύσῃ ὡς ἄρχων τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα λάβῃ θέσιν ὑπηκόου καὶ δούλου· οὐχὶ νὰ ἀποκτήσῃ πλούτη, ἀλλ' ἵνα ζήσῃ ἐν πτωχείᾳ· οὐχὶ νὰ νομοθετήσῃ, ἀλλ' ἵνα ἑρμηνεύσῃ τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἤδη δώσει, καὶ νὰ ὑποταχθῇ εἰς αὐτούς· οὐχὶ νὰ ζήσῃ ἐν ἡδοναῖς, ἀλλ' ἵνα βαστάζῃ τὰς ἀσθενείας ἡμῶν· οὐχὶ νὰ κατατρίψῃ τὸν βίον αὐτοῦ εἰς ἀναπαύσεις· οὐχὶ νὰ ὑπηρετηθῇ, ἀλλὰ νὰ ὑπηρετήσῃ ἄλλους, καὶ νὰ δώσῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ κόσμου, ὡς εἶπε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ὅτε παρήγγειλεν αὐτοῖς νὰ μὴ ὁμοιάζωσι «τοὺς ἄρχοντας τῶν ἐθνῶν, οἵτινες κατακυριεύουσιν αὐτῶν,» ἀλλ' «ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος. Ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.» (Ματθ. κ'. 25—28.)

Εἰς τοιαύτην ὄντα θέσιν ὁ διάβολος ἐπείραζεν αὐτὸν, ἐλπίζων ἴσως νὰ ἐπιτύχῃ, ὡς ἐπέτυχε καὶ μὲ τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὔαν, καὶ νὰ ἐξολοθρεύσῃ αἰωνίως τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων· «Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται.» Ἀλλ' ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἀπεκρίθη ἀναφέρων περικοπὴν τῆς Γραφῆς εὑρισκομένην εἰς τὸ Δευτερονόμιον (ή. 3.) «Γέγραπται· Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ».

Ἵνα ἐννοήσωμεν τὴν ἁρμοδιότητα τῆς ῥήσεως ταύτης κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν περίστασιν καὶ τὸ προσφυὲς αὐτῆς, εἶναι ἀνάγκη νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἐῤῥέθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας, ὅτε ἐπείνων καὶ ἐδίψων καὶ ἔπασχον εἰς τὴν ἔρημον. «Καὶ

θέλεις ἐνθυμεῖσθαι ὅλον τὸν δρόμον, εἰς τὸν ὁποῖον σὲ ὡδήγησε Κύριος ὁ Θεός σου, τὰ τεσσαράκοντα ταῦτα ἔτη ἐν τῇ ἐρήμῳ, διὰ νὰ σὲ ταπεινώσῃ καὶ νὰ σὲ δοκιμάσῃ, διὰ νὰ γνωρίσῃ τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ἐὰν θέλῃς φυλάξει τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἢ οὐχί. Καὶ σὲ ἐταπείνωσε, καὶ σὲ ἔκαμε νὰ πεινάσῃς, καὶ σὲ ἔθρεψε μὲ μάννα (τὸ ὁποῖον δὲν ἐγνώριζες, οὐδὲ οἱ πατέρες σου ἐγνώριζον.) διὰ νὰ σὲ κάμῃ νὰ μάθῃς, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ζῇ μόνον μὲ ἄρτον, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ζῇ μὲ πάντα λόγον ἐξερχόμενον ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Κυρίου . . . . θέλεις λοιπὸν γνωρίζει τοῦτο ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι καθὼς ὁ ἄνθρωπος παιδεύει τὸν υἱὸν αὐτοῦ, οὕτω Κύριος ὁ Θεός σου σὲ ἐπαίδευσε.» (Δευτ. η'. 2—5.)

Ἀναφέρων τὴν ῥῆσιν ταύτην ὁ Χριστὸς, πρὸς ἀπάντησιν εἰς τὸν πειρασμὸν τοῦ διαβόλου, ἦτον ὡσὰν ἔλεγε· τὸ πνεῦμα μὲ ἔφερεν εἰς τὴν ἔρημον ταύτην, ἵνα πεινάσω καὶ διψήσω τὰς τεσσαράκοντα ταύτας ἡμέρας καὶ τὰς τεσσαράκοντα νύκτας, ὅπως ἔφερε καὶ τοὺς Ἰσραηλίτας τεσσαράκοντα ἔτη ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἵνα ταπεινώσῃ καὶ δοκιμάσῃ αὐτοὺς καὶ ἀποδείξῃ αὐτοῖς, ὅτι ἐὰν ὑπήκουον αὐτῷ, δὲν εἶχον νὰ φοβῶνται οὔτε πεῖναν οὔτε δίψαν· καὶ ὅτι ἤθελε διατηρήσει τὴν ζωὴν αὐτῶν, καὶ ἂν δὲν εἶχον ἄρτον νὰ φάγωσιν· ὅτι ὁ λόγος αὐτοῦ δύναται, καὶ θέλει χορηγεῖ πάντα τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, ἐὰν ὑπακούωσιν εἰς αὐτόν. Καὶ ἐν ὅσῳ τὸ πνεῦμα θέλει νὰ μὲ κρατῇ ἐνταῦθα νῆστιν, θέλω ὑποφέρει μεθ' ὑπομονῆς, καὶ δὲν θέλω πράξει οὐδὲν θαῦμα. Ἵν' ἀποφύγω τὸν πειρασμὸν, ἂν καὶ ἔχω δύναμιν νὰ πράξω τοῦτο· δὲν θέλω ποιήσει οὐδὲν, τὸ ὁποῖον δὲν μοὶ ἐπιτρέπει ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶναι ὁ κανὼν τῆς ζωῆς παντὸς ἀνθρώπου. Μάλιστα ὁ Σωτὴρ δὲν ἤθελε πράξει

τι, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ φανῇ ὡς ἀντιβαῖνον εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, οὔτε διὰ ν' ἀπολαύσῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ἀναγκαιότατον πρὸς πάντα ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς.

Εἰς τὸ παράδειγμα τοῦτο τοῦ Χριστοῦ ἐπικαλοῦμαι τὴν προσοχὴν πάντων τῶν ἐπαγγελλομένων πίστιν εἰς αὐτόν. Πάντες καὶ πένητες, καὶ πτωχοί, καὶ πειραζόμενοι νὰ λάβωσι τὰ εἰς ἄλλους ἀνήκοντα ἐπειδὴ ἔχουσιν ἀνάγκην, ἂς ἀκολουθῶσι τὸ παράδειγμα τοῦτο τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἂς ἐνθυμῶνται, ὅτι εἶναι γεγραμμένον· «οὐ κλέψεις.»

Τὸ παράδειγμα τȣτο τȣ Χριστȣ ἂς ἐνθυμῶνται πάντες οἱ πειραζόμενοι, ὅπως ἀπατήσωσι τοὺς ἄλλους ἢ εἴπωσι ψεύματα πρὸς τὸν πλησίον αὐτῶν ἕνεκα κέρδους ἢ ἀπολαύσεως ἄρτου δι' ἑαυτούς τε καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, καὶ ὅτι γέγραπται· «Λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ.» (Ζαχ. η΄. 16.) Ἔμποροί τινες λέγȣσι· «Πρέπει ἐνίοτε νὰ ἀπατῶμεν, πρέπει νὰ λέγωμεν ψεύδη, ἄλλως δὲν δυνάμεθα νὰ ζήσωμεν.»

Ἀλλ' ὁ πειρασμὸς τοῦ νὰ πράττωσιν οὕτω προέρχεται ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ τῶν ψυχῶν αὐτῶν, ἀπὸ αὐτοῦ, ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ ἑλκύσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ἁμαρτίαν ἵνα ἐξολοθρεύσῃ αὐτοὺς αἰωνίως.

Ἂς ἐνθυμῶνται ὅτι γέγραπται· «Μὴ ἀπατᾶτε, μὴ ποιεῖτε εἰς τοὺς ἄλλους ὅ,τι δὲν ἐπιθυμεῖτε νὰ ποιῶσιν οἱ ἄλλοι εἰς ὑμᾶς· «Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σȣ ὡς σαυτόν».

Πρὸς τοὺς τοιούτους συγχωρήσατέ με νὰ εἴπω· Ἐστὲ δίκαιοι, εὐθεῖς, ἀληθεῖς, τίμιοι· μὴ μεταχειρίζησθε ψευδῆ ζύγια ἢ μέτρα, μὴ μεταχειρίζησθε ἄδικα μέσα ἵνα κερδήσητε ἄρτον εἴτε δι' ὑμᾶς αὐτούς, εἴτε διὰ τὰ τέκνα ὑμῶν.

Ἐὰν ὑποτασσώμεθα εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἀναθέσωμεν τὰς

ἐλπίδας ἡμῶν εἰς αὐτὸν, αὐτὸς θέλει δώσει εἰς ἡμᾶς πᾶν, οὗ τινος ἔχομεν ἀνάγκην· πᾶν ὅ,τι αὐτὸς βλέπει ὅτι εἶναι εἰς ἡμᾶς τὸ ἀληθὲς συμφέρον. Καὶ ἐὰν ἦναι τὸ θέλημα αὐτοῦ νὰ πειρασθῶμεν καὶ νὰ πεινάσωμεν, ἂς ὑποφέρωμεν μεθ' ὑπομονῆς, καὶ ἂς ὑπακούωμεν εἰς τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἀποβλέποντες πρὸς τὸν Χριστὸν, ὅστις ἂν καὶ εἶχε τὴν δύναμιν νὰ μεβάλῃ τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον καὶ νὰ θρέψῃ πολλὰς χιλιάδας ψυχῶν μὲ ὀλίγους ἄρτους καὶ ἰχθύας, δὲν ἠθέλησεν ὅμως νὰ μεταχειρισθῇ τὴν δύναμιν ταύτην κατὰ παράβασιν τῶν γεγραμμένων εἰς τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ.

Ἵνα ἐνισχύωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς κατὰ τῶν πειρασμῶν, πρέπει ν' ἀναγινώσκωμεν συνεχῶς καὶ νὰ μελετῶμεν ἐπιμελῶς τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, ὥστε ἔχοντες πρόχειρον εἰς τὸν νοῦν μας ῥῆσίν τινα ἐκ τοῦ Λόγου τούτου, νὰ ἤμεθα ἕτοιμοι πρὸς ἀπάντησιν παντὸς πειρασμοῦ τοῦ νοεροῦ ἡμῶν ἐχθροῦ, τοῦ διαβόλου. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΘ΄.

ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΕΙΡΑΣΜΩΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.

Ματθ. δ΄. 6.

«Καὶ λέγει αὐτῷ· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω· γέγραπται γάρ· ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου.»

Ἀποτυχὼν ὁ διάβολος κατὰ τὸν πρῶτον πειρασμὸν τοῦ νὰ τρέψῃ εἰς ἁμαρτίαν τὸν Σωτῆρα ἡμῶν πειράζων αὐτὸν νὰ πράξῃ θαῦμα, ἵνα θεραπεύσῃ τὰς σωματικὰς αὐτοῦ ἀνάγκας, καὶ νὰ κορέσῃ τὴν πεῖναν αὐτοῦ μετὰ νηστείαν τεσσαράκοντα ἡμερῶν καὶ τεσσαράκοντα νυκτῶν, κατέφυγεν εἰς ἄλλον τρόπον· παρεκίνησεν αὐτὸν νὰ διακινδυνεύσῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἄνευ οὐδενὸς λόγου, καὶ οὕτω τρόπον τινά, νὰ πειράσῃ τὸν Θεόν.

«Τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἵστησιν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ· καὶ λέγει αὐτῷ· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω.» Καὶ ἐπειδὴ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν εἶχεν ἀπαντήσει πρὸς τὸν πρῶτον

πειρασμὸν εἰπὼν τὸ τῆς Γραφῆς, «Γέγραπται γάρ, κ.τ.λ.» ὁ διάβολος ὑπεστήριξε τὸν πειρασμὸν αὐτοῦ δι' ἄλλου ῥητοῦ τῆς αὐτῆς Γραφῆς, εἰπών· «Γέγραπται γάρ· » διότι εἶναι γεγραμμένον ὅτι θέλει προστάξει εἰς τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ περὶ σοῦ, καὶ θέλουσι σὲ σηκόνει ἐπὶ τῶν χειρῶν αὐτῶν διὰ νὰ μὴ προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου.»

Τὸ ῥητὸν τοῦτο εὑρίσκεται εἰς τὸν ϟα' ψαλμὸν καὶ ἀποδεικνύει ὅτι ὁ διάβολος δὲν ἀγνοεῖ ὅλως διόλου τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι δύναται νὰ ἐξάγῃ ῥητὰ ἐξ αὐτοῦ, ὁσάκις νομίζει, ὅτι διὰ τούτων δύναται νὰ ἑλκύσῃ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἁμαρτίαν, κάμνων αὐτοὺς συγχρόνως νὰ πιστεύωσιν ὅτι πράττουσιν ὀρθά, καὶ συμφώνως πρὸς τὸν λόγον τοῦτον. Ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ ναοῦ μέχρι τοῦ βάθους τῆς κοιλάδος ἦσαν, ὡς ὑποτίθεται, ὑπὲρ τοὺς ἑπτακοσίους πόδας, καὶ ὁ Ἰώσηπος λέγει, ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἴδῃ τις κάτω χωρὶς νὰ ζαλισθῇ. Καὶ ὅστις ἤθελε ῥίψει ἑαυτὸν κάτω ἦτο βέβαιος ὅτι ἤθελε φονευθῇ, ἐκτὸς μόνον ἐὰν ὁ Θεὸς ἤθελε νὰ σώσῃ αὐτὸν διὰ θαύματος.

Εἶναι περιττὸν νὰ εἴπω, ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει τὴν δύναμιν νὰ σώσῃ πάντα ἄνθρωπον, ὅστις ἤθελε ῥιφθῇ ἀπὸ τοιοῦτον ὕψος, ὅπως ἔσωσε τὸν Σεδράχ, Μισάχ, καὶ Ἀβδεναγώ, ἀπὸ τὴν φλόγα ἐν τῷ μέσῳ τῆς καμίνου τοῦ πυρὸς τῆς καιομένης, καὶ ὅπως ἔσωσε τὸν Δανιὴλ ἐν τῷ σπηλαίῳ τῶν λεόντων. Ἀλλὰ νὰ ῥίψῃ τις ἑκουσίως ἑαυτὸν κάτω μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ὁ Θεὸς θέλει πράξει θαῦμα ἵνα σώσῃ αὐτόν, τοῦτο εἶναι πειρασμὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἁμαρτία.

Ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὴν ζωὴν διὰ σκοπὸν σπουδαῖον, καὶ ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀφαιρέσῃ αὐτὴν ὁπόταν καὶ ὅπως θέλῃ. Καὶ ἂν ὑποτασσόμενοι εἰς τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἢ ὑπερασπιζόμενοι τὴν ἀλήθειαν, τὴν ὁποίαν διέταξεν ἡ-

μᾶς νὰ κηρύττωμεν, κινδυνεύσωμεν καὶ ἀναγκασθῶμεν νὰ ἐκθέσωμεν εἰς κίνδυνον τὴν ζωὴν ἡμῶν, τὰ πάντα τότε ἔχουσι καλῶς· διότι ὁ Κύριος ἡμῶν εἶπεν· «Ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν.» (Ματθ. ί. 39.)

Ἀλλὰ νὰ καταστρέψωμεν τὴν ζωὴν ἡμῶν, ἢ νὰ ἐκθέσωμεν αὐτὴν ὅπως δήποτε εἰς κίνδυνον βεβαίου θανάτου, ὅταν δὲν καλῇ ἡμᾶς εἰς τοῦτο ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ἢ ὅταν δὲν ἀπαιτῆται πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἀληθείας, τοῦτο εἶναι ἔγκλημα ὅλως ἀδικαιολόγητον καὶ μέγα ἁμάρτημα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶναι ὁ μόνος δωτὴρ τῆς ζωῆς, καὶ ὁ μόνος ἔχων τὸ δικαίωμα ν' ἀφαιρέσῃ αὐτήν.

«Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω. Γέγραπται γάρ.»

Ὁ διάβολος ἐνόμισεν ἴσως ὅτι ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ ὅ,τι δὲν ἐπέτυχε νὰ κάμῃ, ὅτε παρεκίνησε τὸν Ἡρώδην νὰ στείλῃ καὶ φονεύσῃ ὅλα τὰ νήπια τῆς Βηθλεέμ, δηλαδὴ νὰ καταστρέψῃ τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ, καὶ μετ' αὐτοῦ τὰς ἐλπίδας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Διότι ἐὰν ὁ Σωτὴρ ἔρριπτεν ἑαυτὸν κάτω καὶ κατέστρεφε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ζωήν, τὸ αἷμα αὐτοῦ δὲν ἤθελεν εἶσθαι εὐπρόσδεκτος ἱλασμὸς περὶ τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἔγεινεν ὅτε ἐχύθη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ. Ναὶ μὲν εἶχε δύναμιν νὰ θέσῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ καὶ νὰ λάβῃ πάλιν αὐτήν· οὐδὲ ἠδύνατο ἄνθρωπος νὰ ἀφαιρέσῃ αὐτήν, ἐὰν αὐτὸς ἑκουσίως δὲν καθυπέβαλεν ἑαυτὸν εἰς θάνατον διὰ τὰς ἁμαρτίας τοῦκόσμου· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἦτο τὸ αὐτό, ὡς ἐὰν ἔρριπτεν ἑαυτὸν κάτω καὶ κατέστρεφε τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἄνευ λόγου καὶ κατὰ παρακίνησιν τοῦ διαβόλου.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ποιήσῃ τὸ

θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἵνα πάθῃ διὰ τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου, ὡς εἶναι γεγραμμένον· «Ἰδοὺ ἥκω (ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ) τοῦ ποιῆσαι, ὁ Θεὸς, τὸ θέλημά σου.» (Ἑβρ ι. 7. ἴδε καὶ ψαλ. μ'. 7—9.) Ἦλθεν ἵνα ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Καὶ ὅτε μετεφέρθη ὑπὸ τοῦ πνεύματος εἰς τὴν ἔρημον, ἵνα πεινάσῃ καὶ διψήσῃ, ὑπέφερε μεθ' ὑπομονῆς καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ πράξῃ θαῦμα ἵνα εὕρῃ ἄρτον· διότι ἦτο τὸ θέλημα τῦ Θεῦ ἵνα ὑποφέρῃ. Καὶ ὅτε ἦτο τὸ θέλημα τῦ Θεοῦ νὰ καταδικασθῇ καὶ νὰ ἀποθάνῃ ἐπὶ τῦ ςαυροῦ, ἂν καὶ τὸ ποτήριον, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ πίῃ ἦτο πικρὸν, καὶ προσευχόμενος παρεκάλεσε, «εἰ δυνατόν ἐστι παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο,» ὅμως εἶπεν· «Οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς Σύ.» (Ματθ. κς'. 39.)

Ὑπετάσσετο πάντοτε καὶ κατὰ πάντα εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡς πρὸς τὰ τῆς ζωῆς καὶ ὡς πρὸς τὰ τοῦ θανάτου.

Πόσον συχνὰ βλέπομεν ἀνθρώπους, ἕνεκα πείνης, ἢ στερήσεως τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶν, ἢ δι' ἄλλην αἰτίαν νὰ ἐπιχειρισθῶσι νὰ καταστρέψωσι τὴν ζωὴν αὐτῶν.

Ἴσως διὰ τοῦτον τὸν λόγον μεταξὺ ἄλλων ὁ διάβολος ἔστησε τὸν Σωτῆρα ἡμῶν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ναοῦ, ὥςε ἐὰν ἐβαρύνετο τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἕνεκα τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης καὶ τῶν ἄλλων δοκιμασιῶν τοῦ βίου, νὰ ἔχῃ κατάλληλον εὐκαιρίαν, ἵνα καταστρέψῃ βεβαίως καὶ ταχέως αὐτήν. «Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ βάλε σεαυτὸν κάτω.» Καὶ διὰ νὰ καταφέρῃ αὐτὸν εἰς τοῦτο, τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι δὲν ἦτο κίνδυνος. «Γέγραπται γάρ· ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου.»

Ἀλλ' ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἀπήντησεν εἰς τοῦτον τὸν πειρασμὸν ὡς καὶ εἰς τὸν πρῶτον, εἰπὼν τὴν περικοπὴν ταύτην τῆς Γραφῆς καὶ τὴν ῥητὴν ἐντολήν· «Πάλιν γέγραπται· Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου.» (Δευτ. ς΄. 16.) Τοῦτο ἀνεφέρετο εἰς τὸν πειρασμὸν τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐν Ῥαφιδείν, ὅπου δὲν ἦτον ὕδωρ διὰ νὰ πίῃ ὁ λαός.

Καὶ ὁ Μωυσῆς «ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου Μασσὰ καὶ Μεριβᾶ, διὰ τὴν λοιδορίαν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ διότι ἐπείρασαν τὸν Κύριον, λέγοντες, εἶναι ὁ Κύριος μεταξὺ ἡμῶν, ἢ οὐχί;» (Ἔξοδ. ιζ΄. 2—7.)

Οἱ Ἰσραηλῖται ἐγόγγυζαν, ἐπειδὴ δὲν εἶχον ὕδωρ νὰ πίωσι· καὶ τφόντι ἡ θέσις αὐτων ἦτο δυσχερεστάτη. Πρὶν διαβῶ τὴν αὐτὴν ἔρημον, μόλις ἐγνώριζον τί εἶναι ἡ ἐκ τῆς δίψης ὀδύνη. Συναισθανθεὶς δέ ποτε αὐτήν, δὲν δύναμαι νὰ μὴ πιστεύω ὅτι πολλάκις οἱ χριστιανοὶ γογγύζουσι διὰ μικροτέραν αἰτίαν τῆς τῶν Ἰσραηλιτῶν τότε.

Ὅτε ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἐπειράσθη τὴν δευτέραν φορὰν ὑπὰ τοῦ διαβόλου, ἐστερεῖτο ἔτι καὶ τροφῆς, πιθανὸν δὲ καὶ ὕδατος· καὶ ἐὰν ἔρριπτεν ἑαυτὸν κάτω καὶ ἐβαστάζετο ὑπὸ πτερύγων ἀγγέλων ὥστε νὰ πέσῃ ἀβλαβὴς εἰς τὸ βάθος, ἤθελεν εὑρεῖ καὶ ὕδωρ εἰς τὸν ῥύακα Κέδρων, ἢ καὶ εἰς τὴν παρακειμένην κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ.

Ἀλλ' ὁ Σωτὴρ ἡμῶν δὲν παρεπονέθη, οὐδ' ἐγόγγυσε, διότι τὸ πνεῦμα ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου δὲν εὕρισκεν οὔτε τροφὴν οὔτε ὕδωρ· οὐδὲ ἤθελεν νὰ ἐκπειράσῃ τὸν Θεὸν ὅπως εὕρῃ ἀνακούφισιν, καὶ ἀπαλλαχθῇ τῶν δεινῶν, τὰ ὁποῖα ἔπασχεν.

Ἐκ τοῦ παραδείγματος τούτου τοῦ ἡμετέρου Σωτῆρος μανθάνομεν. Πρῶτον, ὅτι ὁσάκις ἔρχεταί τις πρὸς ἡμᾶς

προβάλλων τι ἄνομον, διὰ νὰ ἀπαλλαχθῶμεν ἀπὸ τῶν δοκιμασιῶν τοῦ βίου, ἢ πρὸς ἄλλον σκοπὸν, πρέπει ἀμέσως νὰ ἀποβάλλωμεν τὸ προταθὲν, γινώσκοντες, ὅτι εἶναι παλαιὸν τέχνασμα καὶ πειρασμὸς τοῦ διαβόλου διὰ νὰ ἑλκύσῃ ἡμᾶς εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ νὰ ἐξολοθρεύσῃ ἡμᾶς αἰωνίως.

Ὅτε ὁ διάβολος ἐπείρασε τὴν Εὔαν ἵνα φάγῃ ἀπὸ τοῦ ἀπηγορευμένου καρποῦ, αὐτὴ ἔπρεπε νὰ ἀντιτάξῃ τὴν ῥητὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ· «Οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ,» καὶ οὕτως ν' ἀποπέμψῃ αὐτὸν, χωρὶς νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν περαιτέρω ἀκρόασιν.

Ἐάν τις προσπαθήσῃ δι' εὐλογοφανοῦς λόγου νὰ καταπείσῃ ἡμᾶς, ἵνα σφετερισθῶμεν τὰ τῶν ἄλλων ἢ ἵνα δολοφονήσωμέν τινα, ἡμεῖς πρέπει ν' ἀντιτάξωμεν τὸ «Οὐ κλέψεις» καὶ « Οὐ φονεύσεις, » καὶ οὐδόλως νὰ δώσωμεν περαιτέρω ἀκρόασιν.

Ἐάν τις δοκιμάσῃ νὰ πείσῃ ἡμᾶς νὰ προσκυνήσωμεν ἢ νὰ λατρεύσωμεν τὰ εἴδωλα, καὶ ἀναφέρει ῥητόν τι τῶν Ἱερῶν Γραφῶν φαινόμενον, ὅτι ὑποστηρίζει αὐτό, (ἂν καὶ τὸ κατ' ἐμὲ δὲν γνωρίζω τοιοῦτον ῥητόν,) χρεωστοῦμεν ν' ἀντιτάξωμεν εἰς αὐτόν, τὴν δευτέραν ταύτην ἐντολὴν τοῦ Δεκαλόγου· « Γέγραπται γάρ, Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἴδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ Οὐρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς· οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς,» καὶ οὕτω νὰ τελειώσωμεν.

Μανθάνομεν δεύτερον τὴν πλάνην ἐκείνων, οἵτινες ἂν καὶ ὁμολογοῦσιν, ὅτι πιστεύουσιν εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ εἰς τὸ θεόπνευστον τῶν Ἱερῶν Γραφῶν, ἀρνοῦνται ὅμως ὅτι ὑπάρχει διάβολος, καὶ λέγουσιν ὅτι ὁ μόνος διάβολος εἶναι·

κακὴ προαίρεσις πειράζουσα καὶ φέρουσα ἡμᾶς εἰς τὴν ἁμαρτίαν.

Ἀλλ' ἐρωτῶ αὐτούς, κακὴ τάχα προαίρεσις ἔστησε τὸν Σωτῆρα ἡμῶν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ Ἱεροῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ νὰ ῥίψῃ ἑαυτὸν κάτω, καὶ ἀνέφερε ῥῆσιν ἐκ τῶν Γραφῶν πρὸς ὑποστήριξιν τούτου; Ἢ εἰς κακὴν προαίρεσιν ἀπήντησεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν; Βέβαια οὐδεὶς πιστεύων εἰς αὐτὸν δύναται νὰ εἴπῃ ἢ νὰ φαντασθῇ τοῦτο· διότι ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Σωτῆρος δὲν ὑπῆρξε ποτὲ κακὴ προαίρεσις.

Ἀλλ' ἴσως ἐρωτήσῃ τις, πῶς ὁ διάβολος ἔλαβε τὸν Χριστόν, τὸν Κύριον τοῦ παντός, καὶ ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ναοῦ;

Εἰς τοῦτο ἀποκρίνομαι, ὅτι δύναταί τις νὰ ἐρωτήσῃ καὶ τοῦτο· πῶς ἠδυνήθη ὁ Ἰούδας νὰ παραδώσῃ τὸν Χριστὸν καὶ οἱ στρατιῶται νὰ συλλάβωσιν αὐτόν; Πῶς ἐδυνήθησαν νὰ χλευάσωσι, νὰ ἐμπτύσωσι καὶ νὰ ῥαπίσωσιν αὐτὸν μὲ τὰς παλάμας τῶν χειρῶν αὐτῶν; Πῶς ἐδυνήθησαν νὰ προσηλώσωσιν εἰς τὸν σταυρόν, νὰ σταυρώσωσι καὶ νὰ φονεύσωσιν αὐτόν;

Λαβὼν μορφὴν δούλου καὶ γενόμενος ἄνθρωπος, ἦτον ὡς τοιοῦτος ὑπαγόμενος εἰς ὅλα, ὅσα ὑπόκειται ὁ ἄνθρωπος, πεῖναν, δίψαν, θλίψιν καὶ ὀδύνην, κόπον καὶ θάνατον, καὶ εἰς ὅλους τοὺς πειρασμοὺς τοῦ διαβόλου. Ὁδοιπορῶν ἐκουράσθη καὶ ἐκάθησε ἐπὶ τῇ πηγῇ τοῦ Ἰακὼβ ἐν τῇ Σαμαρείᾳ νὰ ἀναπαυθῇ, καὶ διψῶν ἐζήτησεν ὕδωρ νὰ πίῃ· «Ὁ οὖν Ἰησοῦς κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας ἐκαθέζετο, κλ. κλ.» (Ἰωάν. δ'. 6.)

Ἐν τῇ ταπεινῇ λοιπὸν καταστάσει αὐτοῦ ὡς ἄνθρω-

πος ὑπέκειτο εἰς τοὺς πειρασμοὺς τοῦ διαβόλου ὅπως καὶ ὁ Ἰὼβ καὶ ὁ Δαβὶδ καὶ ὁ Ἀδὰμ καὶ πᾶς ἄλλος ἄνθρωπος. Καὶ αὐτός, ὅστις ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Σατανᾶν νὰ βασανίσῃ τὸν Ἰώβ, καὶ νὰ κτυπήσῃ αὐτὸν μὲ ἕλκη κακά, ἐπέτρεψεν ἐπίσης νὰ παραλάβῃ τὸν Χριστόν, καὶ νὰ ἀναβιβάσῃ αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ναοῦ, καὶ νὰ πειράσῃ αὐτόν, προτείνων νὰ ῥίψῃ ἑαυτὸν κάτω.

Δὲν βλέπω δυσκολίαν τινὰ ὑπάρχουσαν περισσότερον εἰς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην περίστασιν.

Μανθάνομεν τρίτον ἀπὸ τούτου καὶ ἀπὸ τοῦ παραδείγματος τοῦ Σωτῆρος, τὸ χρέος ἡμῶν τοῦ νὰ ἐμπιστευώμεθα εἰς τὸν Θεὸν κατὰ τὸν λόγον αὐτοῦ καὶ νὰ μὴ πειράζωμεν αὐτὸν ἐν ὥρᾳ δοκιμασιῶν καταφεύγοντες εἰς μέτρα μὴ σύμφωνα πρὸς τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἡ ὁδὸς τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ εἶναι ἡ μόνη ὁδὸς τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς ἀσφαλείας.

Τέταρτον μανθάνομεν, ὅτι ἂν ἔλθῃ εἰς τὸν νοῦν ἡμῶν λογισμὸς κακός, ἡμεῖς δὲ ἀποβάλλομεν αὐτόν, δὲν εἶναι ἁμαρτία.

Ὅταν τις πειράζηται εἰς τὸ νὰ πράξῃ τι κακόν, καὶ ἀρχίζῃ νὰ ἀναπολῇ τὴν ἰδέαν τῆς πράξεως μετὰ εὐχαριστήσεως καὶ νὰ ἐπιθυμῇ νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτήν, τότε εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἁμαρτίας, ἤτοι «ἡ σύλληψις» αὐτῆς· ἡ δὲ πραγματοποίησις τῆς ἁμαρτίας εἶναι «ἡ γέννησις» αὐτῆς, ὡς λέγει ὁ Ἰάκωβος· «Ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν· ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον.» (Ἰάκωβ. ά. 15.)

Μανθάνομεν πέμπτον, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ πειρασθῇ ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ καθὼς καὶ εἰς τὰς ἐρήμους

καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Κυρίου, καθὼς καὶ εἰς πάντα ἄλλον τόπον· καὶ ὅτι οἱ ἅγιοι τόποι δὲν φυλάττουσιν ἡμᾶς ὄντας εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς τοῦ διαβόλου, οὔτε ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.

Ἕκτον· τὸν συλλογισμὸν τῆς αὐτοχειρίας καθ' οἱονδήποτε τρόπον, ἐὰν ὁ ἔχων αὐτὸν δὲν ἦναι ἔξω φρενῶν, πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὡς πειρασμὸν ἐκ τοῦ διαβόλου, καὶ ὁ πειραζόμενος οὕτω, πρέπει νὰ ἀποβάλῃ τὸν πειρασμὸν διὰ μιᾶς καὶ διὰ παντός. Δύναταί τις νὰ πειρασθῇ νὰ καταστρέψῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ οὐχὶ μόνον διὰ μαχαίρας, ἢ ἀγχόνης ἢ δηλητηρίου, ἀλλὰ καὶ δι' ὑπερβολικῆς τρυφῆς, διὰ φαγητῶν καὶ ποτῶν· ἢ τουναντίον διὰ ὑπερβολικῆς ἀποχῆς φαγητῶν, καὶ θρησκευτικῆς σκληραγωγίας τοῦ σώματος οὐχὶ μόνον βάλλων ἑαυτὸν κάτω ἀπὸ κρημνόν τινα, ἀλλὰ προσβάλλων ἀδίκως καὶ ἀνόμως τὴν ὑπὸ τῦ Θεῦ συσταθεῖσαν φύσιν, καὶ καταβάλλων τὸ σῶμα ὡσὰν ἦτον ἀνάξιον οἴκημα τῆς ψυχῆς· ὡς ἐνίοτε ἔκαμόν τινες εἰς τὰ ὄρη, καὶ εἰς τὰ σπήλαια τῆς ἐρήμου αὐτοθελῶς, καὶ οὐχὶ ἐξ ἀνάγκης· ἐσφαλμένως νομίζοντες ὅτι οὕτω προσέφερον δουλείαν εἰς τὸν Θεόν· Ὁ πειρασμὸς ἦτο πιθανόν· «Ἐὰν ἦσθε ἀληθεῖς Χριστιανοί, τέκνα τοῦ Θεοῦ, δείξατε αὐτό, φθείροντες τὰ σώματα ὑμῶν διὰ ὑπερβολικῶν νηστειῶν καὶ σκληραγωγιῶν!» Ὁ πειράζων πάντοτε ἐπιθυμεῖ νὰ ῥίψῃ τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸ πτερύγιον τοῦ Ἱεροῦ τοῦ Θεοῦ κάτω εἰς τὴν ἄβυσσον τοῦ πυρός, καὶ τῆς αἰωνίου ἀπωλείας!

Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει δικαίωμα ν' ἀφαιρέσῃ κατ' οὐδένα τρόπον τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν παρ' ὅσον ἔχει ν' ἀφαιρέσῃ τὴν ζωὴν τῶν ἄλλων. Ὁ ἀφαιρῶν τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν εἶναι φονεύς. «Καὶ οἴδατε,» λέγει ὁ Ἰωάννης, «ὅτι

πᾶς ἀνθρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν αὐτῷ μένουσαν.» (Α.'Ιωάν. γ'. 15)

'Η ἀπιστία ἐδίδασκεν ἐνίοτε ὅτι ὁ ἄνθρωπος εὑρισκόμενος εἰς μεγάλας δοκιμασίας, ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀπαλλαχθῇ ἀπ' αὐτῶν καταστρέφων τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ζωήν. Πολλοὶ ὀνομαζόμενοι Χριστιανοὶ εἰς τὴν Γαλλίαν ἐπὶ τῆς πρώτης ἐπαναστάσεως, ἐπρέσβευον τοῦτο, καὶ πολλοὶ ἔπραττον συμφώνως πρὸς τὴν δοξασίαν ταύτην. Δὲν εἶναι ὅμως αὕτη διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ τοῦ διαβόλου. Αὐτὸς λέγει· «Βάλε σεαυτὸν κάτω.» 'Ο Χριστὸς διὰ τοῦ παραδείγματος καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ διδάσκει ἡμᾶς νὰ ὑπομένωμεν μεθ' ὑπομονῆς πᾶν ὅ,τι εὐδοκεῖ νὰ ἐπιβάλῃ ἐφ' ἡμᾶς ὁ Θεός· νὰ ἀποῤῥίπτωμεν ὡς πειρασμὸν τοῦ διαβόλου πᾶσαν ἰδέαν ἀπαλλαγῆς τῶν δοκιμῶν καὶ τῶν δυστυχιῶν τοῦ βίου διὰ τῆς καταστροφῆς τῆς ἡμετέρας ζωῆς. Οὕτως, ἀδελφοί, ἂς ὑπομένωμεν εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις, πάντοτε ἀποβλέποντες εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς πίστεως ἡμῶν καὶ μιμούμενοι τὸ παράδειγμα τοῦ μεγάλου 'Αρχιερέως ἡμῶν, ὅστις ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ ὑπέκειτο καθὼς ἡμεῖς ὑποκείμεθα εἰς τοὺς πειρασμοὺς τοῦ διαβόλου, καὶ ὅστις δύναται «συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, πεπειρασμένος κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα, χωρὶς ἁμαρτίας.» 'Αμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Κ'.

ΚΑΙ ΤΡΙΤΗ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΕΙΡΑΣΜΩΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟ

Ματθ. δ'. 8—9.

«Πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου, καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν. Καὶ λέγει αὐτῷ· Ταῦτα πάντα σοὶ δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι.»

Ἀφοῦ ὁ διάβολος ἐπροσπάθησεν εἰς μάτην νὰ ἑλκύσῃ τὸν Σωτῆρα ἡμῶν εἰς ἁμαρτίαν, πειράζων αὐτὸν νὰ ποιήσῃ θαῦμα, ἵνα προμηθευθῇ ἄρτον, ἐνῷ ἦτο θέλημα τοῦ πνεύματος νὰ πεινάσῃ εἰς τὴν ἔρημον· ἀφοῦ καὶ δεύτερον ἐπροσπάθησε νὰ ἑλκύσῃ αὐτὸν εἰς ἁμαρτίαν πειράζων αὐτὸν νὰ βάλῃ ἑαυτὸν κάτω ἀπὸ τοῦ πτερυγίου τοῦ ἱεροῦ, καὶ οὕτω νὰ καταστρέψῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ, ἐκτὸς ἐὰν διετηρῆτο διὰ θαύματος, κατέφυγεν εἰς ἄλλον πειρασμόν, ὅστις ἐφαίνετο αὐτῷ πιθανώτερος νὰ ἐπιτύχῃ· δηλαδὴ ὑπεσχέθη αὐτῷ ἄπειρα πλούτη καὶ τιμάς, πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν. Τοῦτο δὲ ἦτον ἢ ἤθελεν εἶσθαι πρὸς πάντα ἄλλον ἢ εἰς τὸν Χριστὸν ἰσχυρότατος πειρασμός.

Ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ἦτο πτωχὸς, υἱὸς πτωχῆς παρθένυ καὶ τέκτων, καὶ νομιζόμενος υἱὸς πτωχοῦ τέκτονος, μὴ ἔχων ἐνίοτε, ὡς φαίνεται, ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι, ὁ διάβολος ἐνόμιζεν ἀναμφιβόλως, ὅτι ἤθελεν εἶσθαι τῳόντι παράδοξον ἐὰν ἀπέβαλε τοιαύτην προσφοράν, οἵαν ἔκαμε, δηλαδὴ, ἄπειρα πλούτη καὶ μεγάλας τιμάς, ὁποῖα οὐδεὶς ποτε ἴσως μέχρι τοῦδε ἀπήλαυσεν· ὁποῖα εἰς μάτην ἠγωνίσθησαν ν' ἀποκτήσωσι καὶ ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Καῖσαρ, τὴν ἐξουσίαν δηλαδὴ ὅλων τῶν Βασιλειῶν τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν.

Ταῦτα λοιπὸν προσέφερεν ὁ διάβολος καὶ ὑπὸ ὅρυς μάλιςα τοσοῦτον εὐκόλυς. Δὲν ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ ὔτε φόρυς οὔτε ςρατὺς, οὔτε δῶρα, ἀλλὰ μόνον νὰ κλίνῃ τὸ γόνυ καὶ νὰ ἀναγνωρίσῃ αὐτὸν ἀνώτερον αὐτοῦ, τουτέςιν ἐζήτησεν ἁπλῆν πρᾶξιν λατρείας· « ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι.»

Ποσάκις κατήντησάν τινες, οὐχὶ δι' ὅλα τὰ βασίλεια τοῦ κόσμου τούτου, οὐχὶ δι' ἓν βασίλειον, ἀλλὰ μόνον πρὸς ἀπόκτησιν τῆς διοικήσεως ἑνὸς βασιλείου, καὶ τοῦτο δι' ὀλίγον χρόνον, νὰ θυσιάσωσι τὰς ἀρχὰς αὐτῶν, τάς τε πολιτικὰς καὶ τὰς θρησκευτικάς, καὶ νὰ συγκατατεθῶσι νὰ πράξωσιν ὅ,τι ἐπεθύμουν οἱ ἀνώτεροι αὐτῶν!

Ποσάκις οὐχὶ δι' ἓν βασίλειον, ἀλλὰ διὰ μικρὰν δόξαν, κατήντησαν οἱ ἄνθρωποι νὰ πράξωσι τὰ εὐτελέστερα, καὶ βδελυριώτερα ἔργα, καὶ νὰ γείνωσιν ὄργανα ἐκτελέσεως τῶν ἀσεβεςάτων καὶ βδελυρωτάτων σχεδίων.

Οὗτος ὑπῆρξεν ὁ πειρασμὸς, δι' οὗ ὁ Βαλαάμ, υἱὸς τοῦ Βοσόρ, παρεσύρθη, καὶ ἐπὶ τέλους ἀπωλέσθη. (Β'. Πετρ. β'. 15.) Βαλὰκ ὁ Βασιλεὺς τῶν Μωαβιτῶν ἔστειλε πρέσβεις εἰς τὸν Βαλαὰμ διὰ νὰ προσκαλέσῃ αὐτὸν νὰ ἔλθῃ νὰ καταρασθῇ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, τοὺς Ἰσραηλίτας.

Φαίνεται δὲ ὅτι ἐνόμιζεν ὁ Βαλὰκ ὅτι ἡ κατάρα τοῦ Βαλαὰμ ἤθελε βλάψει τὺς Ἰσραηλίτας, ὥς τινες σήμερον νομίζυσιν, ὅτι ὁ ἀφορισμὸς ἢ ἡ κατάρα τοῦ Πάπα ἢ Πατριάρχυ ἢ Ἐπισκόπου τινὸς θέλει βλάψει τὸν ἀφωρισμένον. Ὁ Βαλαὰμ λοιπὸν προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἤθελε νὰ ὑπάγῃ· ἀλλ' ὁ Θεὸς δὲν τὸν ἄφησε.

«Καὶ ὁ Βαλὰκ ἀπέστειλε πάλιν ἄρχοντας περισσοτέρυς καὶ ἐντιμοτέρους τῶν πρώτων.»

«Καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Βαλαὰμ καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν· οὕτω λέγει ὁ Βαλὰκ ὁ υἱὸς τοῦ Σεπφώρ· Μὴ ἐμποδισθῇς, σὲ παρακαλῶ, νὰ ἔλθῃς πρὸς ἐμέ! Διότι θέλω σὲ τιμήσει μὲ μεγάλας τιμάς, καὶ θέλω κάμει πᾶν ὅ,τι μοὶ εἴπῃς. Ἐλθὲ λοιπὸν, παρακαλῶ, καταράσθητί μοι τὸν λαὸν τοῦτον.» (Ἀριθ. κβ'. 15—17.)

Ὁ δὲ Βαλαάμ, δελεαζόμενος ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῶν τιμῶν καὶ τῶν δώρων, τὰ ὁποῖα ἠδύνατο νὰ δώσῃ καὶ ὑπεσχέθη ὁ Βασιλεύς, ἂν καὶ ὁ Θεὸς προλαβὼν διέταξεν αὐτὸν νὰ μὴ ὑπάγῃ, ἐζήτησεν ἐκ νέυ τὴν ἄδειαν νὰ ὑπάγῃ, καὶ ὁ Θεὸς δυσαρεστηθεὶς εἶπεν αὐτῷ νὰ ὑπάγῃ· τὸ δὲ τέλος ὑπῆρξεν ἡ καταστροφὴ αὐτῦ. (Ὅρα Ἀριθ. κεφ. κγ'. κδ'. κέ. λά.)

Πάμπολλοι ἄνθρωποι κατὰ πάντα αἰῶνα ἔπραξαν ὡς ὁ Βαλαάμ. Πόσοι πόλεμοι ἐγένοντο, πόσον αἷμα ἐχύθη, πόσαι βίαι καὶ ἁρπαγαὶ καὶ δόλοι ἐπράχθησαν ἀπὸ Νεβρὼδ τοῦ ἰσχυροῦ κυνηγοῦ καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου πολεμιστοῦ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, πρὸς ἀπόκτησιν βασιλείας τινὸς τοῦ κόσμου τούτου καὶ τῆς δόξης αὐτοῦ! Καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν ἤθελε τάχα καταπεισθῇ νὰ πέσῃ καὶ προσκυνήσῃ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, ἵνα ἀποκτήσῃ ὅλας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ ὅλην τὴν δόξαν αὐτῶν;

Ἤθελε βεβαίως πράξει τοῦτο, ἐὰν δὲν εἶχεν ἰσχυροτέραν ἀρετήν, παρ' ὅσην εἶχον πολλοί, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα διέσωσεν εἰς ἡμᾶς ἡ ἱστορία.

«Ταῦτα πάντα σοὶ δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι.» Φαίνεται ὅτι ὁ διάβολος ἐπὶ Χριστοῦ ἀντεποιεῖτο παγκόσμιον ἐξουσίαν. Ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς περιγράφων τὸν αὐτὸν πειρασμὸν λέγει· «Καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης, ἐν στιγμῇ χρόνου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος· Σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν, καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν· ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται, καὶ ᾧ ἐὰν θέλω δίδωμι αὐτήν. Σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσῃς ἐνώπιόν μου, ἔσται σου πάντα.» (Λουκ. δ΄. 5—7.)

Ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς οἰκουμένης, ὅτε ἦλθεν ὁ Χριστός, ὑπέκειτο εἰς τὸν ἄρχοντα τοῦ σκότους, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, καὶ οὕτως ὁ διάβολος ὀνομάζεται ὑπὸ τοῦ Παύλου, Ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου, καθὼς λέγει· « Εἰ δὲ καὶ ἔστι κεκαλυμμένον τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον, ἐν οἷς ὁ Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ.» (Β΄. Κορινθ. δ΄. 3—4)

Καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῇ ὀνομάζει αὐτόν, «τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος· τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας.» (Ἐφεσ. β΄. 2)

Καὶ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν λέγει. «Νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου· νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται.» (Ἰωάν. ιβ΄. 31.)

Καὶ πάλιν· « οὐκ ἔτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν· ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ ἐν

ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν.» (Ἰωάν. ιδ' 30. Ἴδε καὶ Ἰωάν. ιϛ'. 11)

Καὶ πάλιν ὁ Παῦλος λέγει· «Ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου. Ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῶν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. Διὰ τοῦτο ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ.... ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν (ἀσπίδα) τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι.» (Ἐφεσ. ϛ'. 11—16.)

Ἀλλὰ μὴ καὶ σήμερον αἱ βασιλεῖαι τοῦ κόσμου τούτου δὲν ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ; Παρατηρεῖτε τὴν Ἰνδίαν, τὴν Κίναν, τὴν Ἀφρικὴν καὶ πολλὰ μέρη τῆς Ἀμερικανικῆς Ἠπείρου καὶ αὐτῆς τῆς Εὐρώπης, καὶ τί ἄλλο βλέπετε, εἰμὴ ὑπακοὴν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Σατανᾶ μᾶλλον ἢ εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ! Πλῆθος μάλιστα ἐκ τῶν φερόντων τὸ ὄνομα τοῦ χριστιανοῦ, φαίνονται ὅτι εἶναι οἱ ἀφωσιωμένοι δοῦλοι τοῦ διαβόλου.

Πρὸς τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ὄντας ὑποκριτάς, καὶ ψεύστας καὶ ἀκαθάρτους, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν εἶπεν· «Ὑμεῖς ἐκ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν· ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν· ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ. Ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ· ὅτι ψεύστης ἐστί, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ.» (Ἰωαν. η'. 44.)

Καὶ ἂν ὅλοι οἱ ζῶντες ἐν ὑποκρισίᾳ καὶ ψεύδει καὶ ἀκαθαρσίᾳ, εἶναι τέκνα τοῦ διαβόλου, ἔχει λοιπὸν οὗτος ἀναριθμήτους ἀπογόνους· ἔχει λεγεῶνας· ἔχει οἰκογένειαν μεγάλην, περιλαμβάνουσαν τὸ μέγιστον μέρος τῶν ἐθνῶν,

καὶ ἑπομένως εἶναι ὑπήκοοι αὐτοῦ. Ὅθεν ὅσον καὶ ἂν κατηγορήσωμεν τὸν διάβολον διὰ ψεύδη, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ πιστεύσωμεν ὅτι ἔχει λόγον νὰ ὑποθέτῃ ὅτι τὸ πλεῖςον μέρος τῶν βασιλειῶν τοῦ κόσμου τούτου ἀνήκει τρόπον τινὰ εἰς αὐτόν, καὶ ὅτι ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ ὅλας αὐτάς, μεθ' ὅλης αὐτῶν τῆς δόξης, εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἀντὶ ἁπλῆς μόνον πράξεως λατρείας ἀποδιδομένης αὐτῷ· «ταῦτα πάντα σοὶ δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι.»

Ὁποία πρότασις! νὰ προσκυνήσῃ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τὸν διάβολον! Ἀλλ' ὁ διάβολος τὸ πᾶν ἐπιχειρίζεται, καὶ δὲν πρέπει νὰ παραξενευώμεθα· διότι καθὼς ἐντεῦθεν φαίνεται, ἀγαπᾷ νὰ προσκυνῆται. Καὶ δὲν εἶναι παράδοξον· διότι βλέπομεν ὅτι οἱ κακοὶ ἄνθρωποι, οἵτινες πολὺ ὁμοιάζουσιν αὐτὸν κατὰ τὰς προαιρέσεις, καὶ τὰς πράξεις, ἐπιθυμοῦσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον νὰ προσκυνῶνται. Ἀλέξανδρος ὁ μέγας ἐπεθύμει ποτὲ νὰ θεωρῆται ὡς Θεός, καὶ ν' ἀποδίδηται αὐτῷ θρησκευτικὴ λατρεία. Οὕτω καὶ ὁ μέγας Λάμας σήμερον ἐν τῇ Ἀσίᾳ προσκυνεῖται. Ὁ Ἡρώδης εὐηρεστήθη, ὅτε ὁ δῆμος ἀκούσας τὴν δημηγορίαν αὐτοῦ, «ἐπεφώνη· Θεοῦ φωνὴ καὶ οὐκ ἀνθρώπου,» καὶ διὰ τοῦτο «παραχρῆμα ἐπάταξεν αὐτὸν ἄγγελος Κυρίου, ἀνθ' οὗ οὐκ ἔδωκε τὴν δόξαν τῷ Θεῷ· καὶ γενόμενος σκωληκόβρωτος ἐξέψυξεν.» (Πάρξ. ιβ'. 21—23.)

Οἱ ἀγαθοὶ ἄνθρωποι καὶ οἱ ἀγαθοὶ ἄγγελοι εἶναι ταπεινοὶ καὶ δὲν ἐπιθυμοῦσι νὰ προσκυνῶνται. Ὅτε ὁ Πέτρος ἦλθεν εἰς τὴν Καισάρειαν, ἵνα ἴδῃ τὸν Κορνήλιον, καὶ ὅτε ὁ Κορνήλιος συνήντησεν αὐτόν, «πεσὼν ἐπὶ τοὺς πόδας προσεκύνησεν,» ὁ Πετρος δὲν ἐδέχθη τοιαύτην ὑπόκλισιν. «Ὁ δὲ Πέτρος αὐτὸν ἤγειρε λέγων, Ἀνάστηθι, κἀγὼ αὐτὸς ἄνθρωπός εἰμι.» (Πραξ. ι. 25—26)

Οὕτω καὶ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας ἐν Λύστροις, ὅτε ὁ Ἱερεὺς τοῦ Διὸς «ταύρους καὶ στέμματα ἐπὶ τοὺς πυλῶνας ἐνέγκας σὺν τοῖς ὄχλοις ἤθελε θύειν, διαῤῥήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν, εἰσεπήδησαν εἰς τὸν ὄχλον κράζοντες καὶ λέγοντες· ἄνδρες τί ταῦτα ποιεῖτε; καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμεν ὑμῖν ἄνθρωποι εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς.» (Πράξ. ιδ'. 13—15.) Οὕτω καὶ ὁ ἀγαθὸς ἄγγελος ὁ σταλεὶς πρὸς Ἰωάννην εἰς Πάτμον μετὰ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, δὲν ἠθέλησε νὰ προσκυνῆται. Περὶ δὲ τούτου ἔχομεν αὐτοῦ τοῦ Ἰωάννου τὴν μαρτυρίαν ὡς ἀκολούθως. «Καὶ ἐγὼ Ἰωάννης ὁ βλέπων ταῦτα καὶ ἀκούων. Καὶ ὅτε ἤκουσα καὶ ἔβλεψα, ἔπεσον προσκυνῆσαι ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν τοῦ Ἀγγέλου τοῦ δεικνύοντός με ταῦτα. Καὶ λέγει μοι· Ὅρα μή· σύνδουλός σου γάρ εἰμι καὶ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν προφητῶν, καὶ τῶν τηρούντων τοὺς λόγους τοῦ Βιβλίου τούτου· τῷ Θεῷ προσκύνησον.» (Ἀποκ. κβ'. 8—9.)

Ἀρκετὸν ἦτον εἰς τὸν Ἰωάννην νὰ μάθῃ, ὅτι ὁ ἄγγελος ἦτον ἐκ τῶν προφητῶν ἢ ἐκ τῶν ἁγίων ὥστε νὰ μὴ προσκυνήσῃ αὐτόν. Ἴσως ὁ Ἰωάννης κατὰ πρῶτον ὑπέθεσεν ὅτι ἦτον ὁ Χριστός. Ἀλλ' ὅτε ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ ὅτι ἦτο μόνον ἅγιος, ὁ Ἰωάννης δὲν προσεκύνησεν αὐτόν.

Οἱ ἀγαθοὶ ἄγγελοι καὶ οἱ ἀγαθοὶ ἄνθρωποι ἐπιθυμοῦσι νὰ προσκυνῆται μόνος ὁ Θεός, καὶ δὲν δέχονται ὅ,τι ἀνήκει εἰς τὸν Θεὸν μόνον.

Ὁ διάβολος καὶ οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι ἐπιθυμοῦσι νὰ προσκυνῶνται ὅπως δήποτε, καὶ στέργουσι νὰ θυσιάζωσι πολλὰ ἵν' ἀποκτῶσι τὴν λατρείαν ταύτην.

Ὁ διάβολος προσέφερε πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου τούτου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν ἐὰν μόνον ἔπιπτε καὶ προσεκύνει αὐτόν.

Οἱ Φαρισαῖοι, τοὺς ὁποίους ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ὠνόμαζε τὰ τέκνα τοῦ διαβόλου, ἠγάπων ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς ἑορταῖς, καὶ νὰ ὀνομάζωνται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων Ῥαββί.

Ἡ προσευχὴ τοῦ ἀγαθοῦ πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι αὕτη· «Ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου.» Ἀλλ' ἡ ἐπιθυμία τοῦ ὄντος ἔτι δούλε τοῦ Σατανᾶ, εἶναι· «ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά ΜΟΥ.»

Ὁ Σωτὴρ ἡμῶν παρήγγειλεν εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, νὰ μὴ μιμῶνται τοὺς ἄρχοντας τῶν ἐθνῶν, τὲς ἐπιθυμεντας νὰ ἦναι πρῶτοι καὶ νὰ ἐξουσιάζωσιν ἄλλους, ἀλλὰ νὰ ἐνθυμῶνται ὅτι εἶναι ἀδελφοί. (Ματθ. κ΄. 25—28. καὶ κγ΄. 6—8. καὶ Λουκ. κβ΄. 25—26.)

Οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ ἐπιθυμοῦσι νὰ τιμᾶται ὁ Χριστός. Οἱ δὲ ὄντες τοιοῦτοι κατ' ὄνομα μόνον, ἐπιθυμοῦσι νὰ τιμῶνται αὐτοί.

Πλὴν τῆς φυσικῆς ταύτης ἀγάπης τοῦ προσκυνεῖσθαι, ἥτις φαίνεται ἔμφυτος εἰς τοὺς πεπτωκότας ἀγγέλους καὶ τοὺς πονηροὺς ἀνθώπους, ὁ διάβολος εἶχε καὶ ἄλλον λόγον ὅπως ἐπιθυμήσῃ νὰ πέσῃ νὰ προσκυνήσῃ αὐτὸν ὁ Χριστός. Εἶναι δὲ οὗτος· τὸ νὰ καταστήσῃ αὐτὸν ἔνοχον εἰδωλολατρείας. Τοῦτο βέβαια ἤθελεν ὑπερευχαριστήσει αὐτόν. Ἡ προσκύνησις, τὴν ὁποίαν ἐζήτησε, ἤθελεν εὐχαριστήσει τὴν ἑαυτοῦ ματαιότητα καὶ τὴν ὑπερηφανίαν· ἑλκύων δὲ τὸν Χριστὸν εἰς προσκύνησιν ἑαυτοῦ, ἤθελεν εὐχαριστήσει καὶ τὸ ἑαυτε μῖσος κατὰ τε μόνε ζῶντος καὶ ἀληθινε Θεοῦ. Πρὸς τούτοις ἤθελε λάβει καὶ ἄλλην καταχθόνιον εὐχαρίστησιν, νὰ ἴδῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀπολεσθὲν διὰ παντός!

Ἀλλὰ καὶ αὖθις ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ὡς καὶ κατὰ τοὺς δύω ἄλλους πειρασμοὺς, ἀπέβαλεν αὐτὸν δι' ἑνὸς ῥητοῦ ἐκ τῶν Ἱερῶν Γραφῶν, καὶ συγχρόνως διέταξεν αὐτὸν ν' ἀναχωρήσῃ· «ὕπαγε, Σατανᾶ· γέγραπται γάρ· Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.» (Λευτ. ϛ'. 13.)

Προσπαθοῦσι τινὲς νὰ ποιήσωσι διάκρισιν μεταξὺ τῆς λέξεως Προσκύνησις καὶ τῆς λέξεως Λατρείας, καὶ στεύουσιν, ὡς φαίνεται, ὅτι ὁ Σωτὴρ ἡμῶν εἶπεν, ὅτι ἡ Λατρεία ἀνήκει εἰς τὸν Θεὸν μόνον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἡ Προσκύνησις. Ἀλλ' ὁ διάβολος ἐζήτει Προσκύνησιν· καὶ τὸ ῥητόν, τὸ ὁποῖον ἀνέφερεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν πρὸς ταύτην τὴν ζήτησιν, ἀπέβλεπε, καὶ ἀπέδειξεν αὐτῷ ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ δεχθῇ αὐτὴν χωρὶς νὰ παραβῇ ῥητὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶναι τὸ μόνον ἀντικείμενον τῆς θρησκευτικῆς προσκυνήσεως καὶ λατρείας. Δὲν λέγει· ἐὰν ζητῇς λατρείαν, αὕτη εἶναι ἀδύνατον νὰ σοὶ δοθῇ, διότι ἀνήκει εἰς τὸν Θεὸν μόνον· ἀλλ' ἐὰν ζητῇς προσκύνησιν, δύναται αὕτη νὰ ἐπιτραπῇ εἴς τινας περιστάσεις· ὄχι. Ὁ διάβολος ἐπεθύμει προσκύνησιν· καὶ ταύτην ἐζήτησεν. Οὐδὲν δὲ εἶπε περὶ λατρείας· καὶ ἡ ἀπάντησις τοῦ Κυρίου πρὸς ταύτην ἀπετείνετο, καὶ ἀπεδείκνυεν ὅτι ὑπῆρχεν ἄμεσος καὶ θετικὴ ἐντολὴ περὶ ταύτης, καὶ ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀποδοθῇ αὕτη εἰμὴ εἰς μόνον Κύριον τὸν Θεόν· ἄλλως ἤθελε παραβιασθῇ ἡ ἐντολὴ αὕτη· «Γέγραπται γάρ· Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.»

Οὕτω καὶ ὁ Ἰωάννης λέγει εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν· «Καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον πετώμενον ἐν μεσουρανήματι ἔχοντα εὐαγγέλιον αἰώνιον, εὐαγγελίσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς

γῆς, καὶ πᾶν ἔθνος καὶ φυλὴν καὶ γλῶσσαν καὶ λαόν, λέγοντα ἐν φωνῇ μεγάλῃ· φοβήθητε τὸν Θεόν, καὶ δότε αὐτῷ δόξαν, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς κρίσεως αὐτοῦ· καὶ προσκυνήσατε τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ θάλασσαν καὶ πηγὰς ὑδάτων.» (Ἀποκάλ. ιδ'. 6—7.)

Αὕτη εἶναι ἡ διδασκαλία ἡ πανταχοῦ διδασκομένη ἐν τῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ, ἔν τε τῇ Παλαιᾷ καὶ τῇ Νέᾳ Διαθήκῃ.

Ὁ λόγος τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ εἶναι ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Δημιουργός· τὸ νὰ λατρεύσῃ τις λοιπὸν ἄλλο τι πλὴν τοῦ Δημιουργοῦ εἶναι ἁμαρτία κατὰ τοῦ Θεοῦ· αὕτη εἶναι ἡ διδασκαλία τῆς ἱερᾶς Γραφῆς.

Ὁ τρίτος οὗτος πειρασμὸς τοῦ διαβόλου σκοπὸν ἔχων νὰ καταπείσῃ τὸν Χριστὸν εἰς τὸ νὰ προσκυνήσῃ αὐτόν, ἦτον ἀσέβεια τόσῳ βαρεῖα, καὶ τόσῳ πρόδηλος, ὥστε ὁ Σωτὴρ ἡμῶν εἶπεν αὐτῷ νὰ ἀναχωρήσῃ· «ὕπαγε σατανᾶ.»

Τὴν δύναμιν τῆς προσταγῆς ταύτης ᾐσθάνθη ὁ διάβολος, καὶ ἐννόησεν, ὅτι ἔπρεπε νὰ ὑπακούσῃ. «Τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ διάβολος.»

Ὁ δὲ Λουκᾶς λέγει. «Καὶ συντελέσας πάντα πειρασμὸν ὁ διάβολος ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ.» (Λεκ. δ'. 13.)

Ἅμα δ' ἀφῆκεν αὐτόν, «καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλθον, καὶ διηκόνεν αὐτῷ.» (Ματθ. δ'. 11.) Ἴσως ἔφερον αὐτῷ τροφήν, ὡς ἔφερον ἄγγελοι πρὸς τὸν Ἠλίαν, ὅτε ἡ Ἰεζάβελ ἐζήτει τὴν ζωὴν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἦλθεν εἰς Χωρήβ. (Α' Βασ. ιθ'. 6—7.)

Εἴδομεν ἤδη τὰς τρεῖς κυριωτέρας πειρασμὰς τὰ Σωτῆρος ἡμῶν ἐκ μέρους τοῦ Σατανᾶ καὶ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἀπήντησεν ὁ Σωτὴρ εἰς τοὺς πειρασμοὺς τούτους.

Ἐξ ὅλου δὲ τούτου τοῦ ἀντικειμένου μανθάνομεν·

α) ὅτι οὐδεὶς ἄνθρωπος, ὅσον καὶ ἂν ἦναι ἀγαθός, ὅσον

καὶ ἂν ἦναι ἅγιος, δὲν εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ τῶν πειρασμῶν τοῦ διαβόλου, ὅτι ἐν οὐδενὶ τόπῳ οὔτε ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὔτε ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει Ἱερουσαλὴμ, οὔτε ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ, οὔτε εἰς τὰ ὑψηλὰ ὄρη, οὔτε ἀλλαχοῦ δὲν εἶναί τις ἀσφαλὴς κατ᾽ αὐτοῦ· καὶ ὅτι οὐδεὶς πρέπει νὰ ἀπορῇ ἐάν ποτε πειρασθῇ.

β) Ὅτι τὸ νὰ πειρασθῇ τις ἁπλῶς μόνον δὲν εἶναι ἁμαρτία. καὶ

γ) Ὅτι ὁσάκις πειρασθῶμεν, πρέπει ν᾽ ἀποκρούωμεν τὸν πειρασμὸν διὰ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ.

δ) Ὅτι ὁ πειρασμὸς πρέπει ν᾽ ἀποβάλληται ἀμέσως, καὶ ἐὰν εὑρισκώμεθα εἰς μεγίστας ἀνάγκας, ἄν τε πεινῶμεν ἄν τε διψῶμεν, καὶ μηδένα ἔχωμεν νὰ ἀνακουφίσῃ ἡμᾶς, καὶ ἐὰν προσφέρωνται εἰς ἡμᾶς ἄπειρα πλούτη, καὶ μεγάλαι τιμαὶ καὶ ἀπεριόριστος ἐξουσία.

ε) Ὅτι ἐν καιρῷ πτωχείας, καὶ ὅτε ἀποροῦμεν καὶ αὐτῶν τῶν ἀναγκαίων τῆς ζωῆς, ἐνδέχεται νὰ πειρασθῶμεν ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ἵνα πράξωμέν τι κακόν, ὅπως ἀπαλλαχθῶμεν τῶν ἀναγκῶν ἡμῶν.

ς) Ὅτι ἐὰν αἰσθανώμεθα μεγίστην κλίσιν πρὸς τὰ πλούτη, τὰς τιμὰς καὶ τὴν ἐπ᾽ ἄλλων ἐξουσίαν, πρέπει νὰ ὑποπτεύωμεν, ὅτι ὁ διάβολος εἶναι πλησίον ἡμῶν, καὶ ὅτι τὸ πονηρὸν πνεῦμα προσπαθεῖ νὰ ἐξολοθρεύσῃ ἡμᾶς.

ζ) Ὅτι οὐδεμία ἐλπὶς γηΐνων ἀγαθῶν πρέπει ποτὲ νὰ πείσῃ ἡμᾶς, ὥστε νὰ παραβῶμεν ἐντολήν τινα τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ ἐὰν πράττοντες οὕτω δυνάμεθα νὰ κερδήσωμεν καὶ ὅλας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου τούτου καὶ ὅλην τὴν δόξαν αὐτῶν. «Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;» (Ματθ. ις΄.26.)

η') Ὅτι ἀναγινώσκοντες συνεχῶς τὰς ἱερὰς Γραφάς, παρασκευαζόμεθα εἰς τὸ νὰ ἀπαντῶμεν εὐχερέστερον πρὸς τοὺς παντοίους πειρασμοὺς τοῦ διαβόλου καὶ καθ' ὅλας τὰς περιστάσεις καὶ τὰς μᾶλλον δυσκόλους.

θ') Ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὑποθέτωμεν, ὅτι ἐγκατέλιπεν ἡμᾶς τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, διότι ἐφέρθημεν εἰς τόπον ἔρημον, ἵνα πεινάσωμεν καὶ διψήσωμεν καὶ πειρασθῶμεν ὑπὸ τοῦ διαβόλου.

ί) Μετὰ δεινὰς δοκιμασίας καὶ πειρασμούς, ἐὰν ἀντισταθῶμεν, ἂς εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι ὁ διάβολος θέλει ἀφήσει ἡμᾶς, τοὐλάχιστον ἐπί τινα χρόνον, καὶ ὅτι θέλομεν εὑρεῖ βοήθειαν καὶ παραμυθίαν. «Ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ.»

ιά) Ὅτι ὁ διάβολος δὲν δύναται νὰ ἐξολοθρεύσῃ ἡμᾶς, εἰμὴ ἐὰν ἑκουσίως ὑποχωρήσωμεν εἰς τοὺς πειρασμοὺς αὐτοῦ.

ιβ') Ὅτι εἰς πάντα καιρὸν δοκιμασίας καὶ πειρασμοῦ, πρέπει νὰ εὑρίσκωμεν παραμυθίαν ἀποβλέποντες εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅστις ἕνεκα τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀγάπης ἔλαβε μορφὴν δούλου, ἐπειράσθη κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα ἡμῶν, χωρὶς ἁμαρτίας, καὶ ὅστις ἐν ᾧ ἐπειράσθη δύναται νὰ συμπαθήσῃ εἰς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν, καὶ ὅστις εἶναι ἐλεήμων καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν.

ιγ'. Ὅτι πρέπει νὰ ἤμεθα ταπεινοὶ καὶ νὰ μὴ ζητῶμεν προσκύνησιν παρ' ἄλλων, μιμούμενοι οὕτω τὸν διάβολον· καὶ νὰ μὴ δίδωμεν εἰς ἄλλους ἐπ' οὐδεμιᾷ περιπτώσει προσκύνησιν ἀνήκουσαν εἰς μόνον τὸν Θεόν.

Ὁ Ξενοφῶν ἐκαυχᾶτο, ὅτι οἱ Ἕλληνες μόνους τοὺς θεοὺς προσκυνοῦσιν· «Οὐδένα γὰρ ἄνθρωπον δεσπότην, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς προσκυνεῖτε· τοιούτων μὲν ἐστὲ προγό-

νων.» (Ξενοφ. Κύρου Ἀνάβ. Βιβλ. γ΄. κεφ. β΄. 13.)

Ὅ,τι ἔλεγεν ὁ Ξενοφῶν καυχώμενος περὶ τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ, ὡς «Ἐκ γένους Ἑλλήνων,» ἡμεῖς πρέπει νὰ λέγωμεν ὡς Χριστιανοὶ, γνωρίζοντες ὅτι εἴμεθα γένος τοῦ Θεοῦ· «Ὅτι τοῦ Θεοῦ γένος ἐσμέν.» (Πράξ. ιζ΄. 28.)

«Γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ Θεοῦ οὐκ ὀφείλομεν» προσκυνεῖν εἰμὴ τὸν Θεόν. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΑ΄.

ΚΑΙ ΠΡΩΤΗ

ΠΕΡΙ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΠΡΟΣ ΤΑ ΤΕΚΝΑ ΑΥΤΩΝ.

Ψαλμ. οή. 5—7.

«Καὶ ἔστησε μαρτύριον ἐν τῷ Ἰακὼβ, καὶ νόμον ἔθεσεν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, τὰ ὁποῖα προσέταξεν εἰς τοὺς πατέρας ἡμῶν, νὰ κάμνωσιν αὐτὰ γνωστὰ εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν· διὰ νὰ γνωρίζῃ αὐτὰ ἡ γενεὰ ἡ ἐπερχομένη, οἱ υἱοὶ οἱ μέλλοντες νὰ γεννηθῶσι· καὶ αὐτοὶ ὅταν ἀναστηθῶσι νὰ διηγῶνται εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν· διὰ νὰ θέσωσιν ἐπὶ τὸν Θεὸν τὴν ἐλπίδα αὐτῶν, καὶ νὰ μὴ λησμονῶσι τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ νὰ φυλάττωσι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ.»

Πολλὰ εἶναι τὰ καθήκοντα τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα αὐτῶν· καὶ ἀσθενῆ μὲν βρέφη ὄντα πρέπει νὰ τρέφωσι καὶ ἐνδύωσι καὶ ἀγρύπνως φροντίζωσι δι' αὐτά· μετὰ ταῦτα δὲ νὰ διδάσκωσιν αὐτὰ διάφορα ἀναγκαῖα, ἵνα καταστήσωσιν αὐτὰ ἱκανὰ νὰ κερδαίνωσι τὰ πρὸς τὸ ζῆν, καὶ νὰ κατασταθῶσιν ἄξια τιμῆς καὶ χρήσιμα ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Τὰ καθήκοντα ταῦτα εἶναι σπουδαιότατα διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν τέκνων αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καθόσον ἀποβλέπει τὸ σῶμα.

Ἔχουσιν ὅμως καὶ ἄλλα καθήκοντα νὰ ἐκπληρώσωσι πρὸς αὐτὰ ἔτι μᾶλλον σπουδαῖα. Τὰ τέκνα αὐτῶν δὲν ἔχουσι μόνον σῶμα, ἀλλὰ καὶ ψυχήν· δὲν θέλουσι ζήσει μόνον εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἄλλον. Καὶ τὸ σπουδαιότατον πάντων, καὶ ἔχον ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν αὐτῶν καὶ ἐνταῦθα καὶ εἰς τὸ μετὰ ταῦτα, εἶναι τὸ νὰ γνωρίσωσι τὸν πλάστην αὐτῶν, καὶ τὸ τί ἀπαιτεῖ παρ' αὐτῶν, καὶ νὰ ἀναθέτωσι τὴν ἐλπίδα αὐτῶν ἐπὶ τὸν Θεόν, καὶ διὰ τὸν νῦν καιρόν, καὶ διὰ τὴν αἰωνιότητα. Τοῦτο ἔχουσι μέγα καὶ ἱερὸν χρέος οἱ γονεῖς νὰ διδάξωσιν τὰ τέκνα αὐτῶν. Εὐτυχῶς ὁ Θεὸς δὲν ἀφῆκεν ἡμᾶς ἄνευ τῶν ἀπαιτουμένων μέσων τῆς διδασκαλίας διὰ τὰ τέκνα ἡμῶν. Δὲν εἶναι «σκληρὸς ἄνθρωπος, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρε, καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισε.» (Ματθ. κέ. 24.) Τὰ μέσα ἔδωκεν. «Ἔστησε μαρτύριον ἐν τῷ Ἰακὼβ, καὶ νόμον ἔθεσεν ἐν τῷ Ἰσραήλ, τὰ ὁποῖα προσέταξεν εἰς τοὺς πατέρας ἡμῶν, νὰ κάμνωσιν αὐτὰ γνωστὰ εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν, διὰ νὰ γνωρίζῃ αὐτὰ ἡ γενεὰ ἡ ἐπερχομένη, οἱ υἱοὶ οἱ μέλλοντες νὰ γεννηθῶσι· καὶ αὐτοὶ ὅταν ἀναστηθῶσι, νὰ διηγῶνται εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν· διὰ νὰ θέσωσιν ἐπὶ τὸν Θεὸν τὴν ἐλπίδα αὐτῶν, καὶ νὰ μὴ λησμονῶσι τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ νὰ φυλάττωσι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ.»

Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, τὸ μαρτύριον αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον σημαίνει νόμον, περιέχει ὅλα, ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα νὰ κάμνωσι γνωστὰ εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν· ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα νὰ πιστεύωσι καὶ νὰ ποιῶσι καὶ γονεῖς καὶ τέκνα, ἵνα γείνωσιν εὐδαίμονες ἐνταῦθα καὶ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον· εὐδαίμονες, ὡς ἄτομα, καὶ καθ' ὅλας τὰς σχέσεις τοῦ βίου, ὡς γονεῖς, ὡς τέκνα, ὡς σύζυγοι, ὡς ἀδελφοί, ὡς κύριοι ἢ

δοῦλοι, ὡς μέλη οἰκογενειῶν ἢ κοινωνιῶν ἢ ἐθνῶν.

Τὸ μαρτύριον, τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς ἔστησεν ἐν Ἰακὼβ, ὁ νόμος τὸν ὁποῖον ἔθεσεν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, εἶναι τὸ πᾶν. Ἡ θεία Γραφὴ διδάσκει τοὺς βασιλεῖς τὰ καθήκοντα αὐτῶν πρὸς τοὺς ὑπηκόους, τὰ καθήκοντα τῶν ὑπηκόων, τῶν ὑπουργῶν καὶ τῶν λαῶν· διδάσκει τὴν ἀληθῆ τέχνην τοῦ βίου· τὸ πῶς νὰ ζῶσιν εὐτυχῶς καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὡς ἔθνος. Καὶ διὰ τοῦτο ἐντέλλεται ὁ Θεὸς νὰ ἀναγινώσκηται ὁ νόμος οὗτος εἰς ἐπήκοον πάντων· «Θέλεις ἀναγινώσκει τὸν νόμον τοῦτον ἐνώπιον παντὸς τοῦ Ἰσραὴλ εἰς ἐπήκοον αὐτῶν. Σύναξον τὸν λαὸν, τοὺς ἄνδρας, καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ τὰ παιδία, καὶ τὸν ξένον σου, τὸν ἐντὸς τῶν πυλῶν σου διὰ νὰ ἀκούσωσι, καὶ διὰ νὰ μάθωσι, καὶ νὰ φοβῶνται Κύριον τὸν Θεόν σας καὶ διὰ νὰ προσέχωσι νὰ ἐκτελῶσι πάντας τοὺς λόγους τοῦ νόμου τούτου· καὶ διὰ νὰ ἀκούσωσι τὰ τέκνα αὐτῶν, τὰ ὁποῖα δὲν ἐξεύρουσι, καὶ νὰ μάθωσι νὰ φοβῶνται Κύριον τὸν Θεόν σας πάσας τὰς ἡμέρας, ὅσας ζῆτε ἐπὶ τῆς γῆς.» (Δευτ. λά. 11 — 13)

Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς, ἐὰν ἔχωσι τοιοῦτον, διατάσσεται οὐχὶ μόνον νὰ ἀναγινώσκῃ συνεχῶς τοὺς λόγους τοῦ νόμου τούτου ἀλλὰ καὶ νὰ γράφῃ ἀντίγραφον αὐτοῦ δι' ἑαυτόν. «Δὲν θέλει», λέγει, «πληθύνει ἵππους εἰς ἑαυτὸν .... οὐδὲ θέλει πληθύνει εἰς ἑαυτὸν γυναῖκας .... οὐδὲ θέλει πληθύνει σφόδρα εἰς ἑαυτὸν ἀργύριον καὶ χρυσίον. Καὶ ὅταν καθήσῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς βασιλείας αὐτοῦ, θέλει γράψει δι' ἑαυτὸν ἀντίγραφον τοῦ νόμου τούτου, εἰς βιβλίον, ἐξ ἐκείνου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐνώπιον τῶν ἱερέων τῶν Λευϊτῶν. Καὶ τοῦτο θέλει εἶσθαι πλησίον αὐτοῦ, καὶ θέλει ἀναγινώσκει ἐν αὐτῷ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ· διὰ νὰ μάθῃ νὰ φοβῆται Κύριον τὸν Θεὸν

αὐτοῦ, νὰ φυλάττῃ πάντας τοὺς λόγους τοῦ νόμου τούτου, καὶ τὰ διατάγματα ταῦτα, ὥστε νὰ ἐκτελῇ αὐτὰ διὰ νὰ μὴ ὑψωθῇ ἡ καρδία αὐτοῦ ὑπεράνω τῶν ἀδελφῶν αὐτῦ, καὶ διὰ νὰ μὴ ἐκκλίνῃ ἀπὸ τῶν ἐντολῶν δεξιὰ ἢ ἀριστερά· ὅπως μακροημερεύσῃ ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, αὐτὸς καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ἰσραήλ.» (Δευτ. ιζ. 16 — 20.)

Ἐὰν πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ὑπήκουον εἰς ταύτην τὴν ἐντολὴν, ποία εὐτυχία ἤθελεν εἶσθαι εἰς τὰ ἔθνη. Οἱ βασιλεῖς εἶναι κατ' ἀρχὰς παιδία· καὶ ἂν ἐδιδάσκοντο πρεπόντως ὑπὸ τῶν γονέων αὐτῶν τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, ὁλόκληρα ἔθνη ἤθελον διὰ τοῦτο εὐδαιμονεῖ.

Ἐν τῷ Λόγῳ τούτῳ εὑρίσκεται ἡ ἀληθὴς φιλοσοφία, ἥτις ὀνομάζεται ὑπὸ μὲν τοῦ Κικέρωνος καὶ τοῦ Πλουτάρχου, «Τέχνη τοῦ βίου·» ὑπὸ δὲ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου, «Βιοτική·» δηλαδὴ, ὡς λέγει ὁ Κοραῆς, «διδασκαλία πῶς ἔχομεν εἰς τὸν παρόντα βίον νὰ συζῶμεν, καὶ νὰ συμπολιτευώμεθα μὲ τοὺς ὁμοίυς μας, διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν ὁποίαν ὅλοι χωρὶς ἐξαίρεσιν ἐπιθυμοῦμεν εὐδαιμονίαν.»

Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης (Πολιτ. σελ. 220.) λέγει· «Τὴν δὲ εὐδαιμονίαν ὅτι χωρὶς ἀρετῆς ἀδύνατον ὑπάρχειν.» Ἡ πόλις δὲν δύναται νὰ γείνῃ εὐδαίμων χωρὶς ἀρετῆς. Ἀδύνατον τὸ λέγω καὶ ἐγώ. Ἀρετὴ δὲ δὲν θέλει ὑπάρχει, ἐὰν τὰ παιδία δὲν διδάσκωνται νὰ σκέπτωνται τὰ ἀγαθά· καὶ οὐδαμοῦ οὐδεμία ἀρετὴ διδάσκεται τόσον καθαρῶς καὶ σαφῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς, ὅσον ἐν τῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ. Οἱ διδάσκοντες πρεπόντως τὸν λόγον τοῦτον δὲν διδάσκυσι τὰς δοξασίας ἰδίας τινὸς χριστιανικῆς αἱρέσεως, ἐπειδὴ εἶναι κοινὸς εἰς πάντας, καὶ πάντες οἱ χριστιανοὶ ἀναγνω-

ρίζουσιν ὅτι εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐχὶ τῶν ἀνθρώπων, ὅτι εἶναι τὸ μαρτύριον, τὸ ὁποῖον ἔστησεν ὁ Θεὸς ἐν τῷ Ἰακώβ, καὶ ὁ νόμος, τὸν ὁποῖον ἔθεσεν ἐν τῷ Ἰσραήλ, τὰ ὁποῖα ἐπρόσταξεν εἰς τοὺς πατέρας ἡμῶν νὰ κάμνωσιν γνωστὰ εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν, διὰ νὰ γνωρίζῃ αὐτὰ ἡ γενεὰ ἡ ἐπερχομένη, οἱ υἱοὶ οἱ μέλλοντες νὰ γεννηθῶσι· καὶ αὐτοὶ ὅταν ἀναστηθῶσι νὰ διηγῶνται εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν διὰ νὰ θέτωσιν ἐπὶ τὸν Θεὸν τὴν ἐλπίδα αὐτῶν, καὶ νὰ μὴ λησμονῶσι τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ νὰ φυλάττωσι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ.

Ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ εἶναι θετική· «Προσέταξεν εἰς τοὺς πατέρας ἡμῶν νὰ κάμνωσιν αὐτὰ γνωστὰ εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν.» Καὶ ἂν οἱ γονεῖς ἠγάπων τὸν Θεὸν ὡς ἀγαπῶσι τὰ ἴδια αὐτῶν τέκνα· ἐὰν ἐπίστευον τῷόντι, ὅτι ἡ ἐπὶ τὸν Θεὸν ἐλπὶς συνεισφέρει εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῶν τέκνων αὐτῶν, προθύμως καὶ εὐχαρίστως ἤθελον ὑπακούει εἰς τὴν ἐντολὴν ταύτην.

Τινὲς, ὡς φαίνεται, νομίζουσιν ὅτι ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία πρέπει νὰ δίδηται μόνον ὑπὸ ἱερέως, ἢ πνευματικοῦ ὁδηγοῦ. Τοῦτο ὅμως εἶναι μέγα σφάλμα. Οἱ γονεῖς προστάσσονται ῥητῶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ διδάσκωσι τὰ τέκνα αὐτῶν τὸν λόγον αὐτοῦ, τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, τὰ μαρτύρια τοῦ Θεοῦ· καὶ πρεπόντως· διότι οἱ γονεῖς ἔχουσι περισσοτέραν ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τὰ τέκνα διὰ τὸ καλὸν ἢ τὸ κακὸν, παρὰ ὅσην ἔχουσιν ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐν τῷ κόσμῳ. Καὶ οὕτως ὁ Θεὸς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτοὺς ἴδιον καθῆκον νὰ διδάσκωσιν τὰ τέκνα αὐτῶν τὰ περὶ αὐτοῦ καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ προσταχθέντα.

Εἰς τοῦτο δύνανταί τινες νὰ φέρωσιν ἔνστασιν, λέγοντες· τί γνωρίζουσιν ἄνθρωποι ἀγράμματοι νὰ διδάξωσιν

εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν; Ὑπάρχουσι πολλαὶ θρησκευτικαὶ αἱρέσεις ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἐνδέχεται νὰ διδάσκωσι μὴ ὀρθὰ εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν· ἄφετε λοιπὸν αὐτὰ ἕως οὗ φθάσωσιν εἰς ἡλικίαν, ὥστε νὰ ἐννοῶσι τὰ ὀρθά, καὶ τότε νὰ μάθωσιν αὐτά, καὶ νὰ ἐκλέξωσιν οἱανδήποτε θρησκείαν προτιμῶσι. — Ἀποκρίνομαι· θέλετε ἀφήσει τὸ παιδίον νὰ μάθῃ οἴκοθεν τί εἶναι τὸ δηλητήριον; ἢ ὅτι μάχαιρα εἶναι ὀξεῖα; ἢ ὅτι ξίφος, ἢ ξηράφιον εἶναι ὅπλα ἐπικίνδυνα εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ; ἢ ὅτι ὕδωρ ζέον δύναται νὰ βλάψῃ; ἢ ὅτι πρέπει ν' ἀποφεύγῃ τὸν λεπρὸν καὶ τὸν ἔχοντα πανώλην;

Γνωρίζω, ὅτι πανταχοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ὑπάρχει κίνδυνος νὰ πέσωσι καὶ γονεῖς καὶ τέκνα εἰς πλάνην. Ἀλλ' ὁ Θεὸς παρεκατέθεσεν εἰς τοὺς γονεῖς τὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν τῶν τέκνων αὐτῶν. Οἱ δὲ γονεῖς πρέπει νὰ ἐξετάζωσιν ἐπιμελῶς, ὥστε νὰ μανθάνωσιν εἰ δυνατὸν τὸ ὀρθόν· καὶ ἑπομένως νὰ διδάσκωσιν αὐτὸ εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν. Καὶ δὲν πρέπει τις οὐδόλως νὰ φοβῆται τὸ νὰ διδάξῃ εἰς τὰ τέκνα αὐτοῦ ὅ,τι ἐντέλλεται ὁ Θεός. Οὐδὲν παιδίον ἔγεινέ ποτε κακόν, διότι ἀνεγίνωσκε καὶ ἐδιδάσκετο τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ.

Ἐὰν οἱ γονεῖς ἦναι ἀμαθεῖς καὶ ἀγνοῶσι τὸ ἀναγινώσκειν, δύνανται νὰ μεταχειρισθῶσιν ἄλλον τινὰ ν' ἀναγνώσῃ εἰς ἐπήκοον αὐτῶν· καὶ ἐὰν ἔχωσι ποιμένα ἀξιόπιστον ἢ πνευματικὸν ὁδηγόν, οὗτος βεβαίως θέλει διδάσκει καὶ τοὺς γονεῖς καὶ τὰ τέκνα τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὅ,τι ὁ Θεὸς προσέταξε. Ἐπ' αὐτῷ κυρίως τῷ σκοπῷ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἐξαπέστειλε τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην, νὰ διδάκσωσι δηλαδὴ τοὺς ἀνθρώπους νὰ τηρῶσιν ὅ,τι αὐτὸς ἐνετείλατο. Καὶ ἂν δὲν πράττωσι τοῦτο,

δὲν πράττουσιν ἔργον ἀποστόλου. Δὲν εἶπεν ὁ Χριστός· πορεύθητε, καὶ προσεύχεσθε μακρὰς προσευχάς, καὶ κάμνετε μακρὰς τελετάς· ἀλλὰ διδάσκετε ὅ,τι ἐνετειλάμην ὑμῖν. Ὅ,τι δὲ αὐτὸς ἐνετείλατο, εὑρίσκεται ἐν τῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ· ἐν ταῖς ἱεραῖς Γραφαῖς, τὰς ὁποίας δυνάμεθα νὰ ἀκούωμεν καὶ ν' ἀναγινώσκωμεν εἰς τὰς οἰκίας, εἰς τὰς οἰκογενείας ἡμῶν, ἢ εἰς μεγάλας ὁμηγύρεις.

Ὁ μαθητὴς δύναται νὰ μάθῃ τὸ μάθημα αὐτοῦ εἰς τὸ δωμάτιον, εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, ἢ εἰς τὸ πανεπιστήμιον, ἢ τὸ Γυμνάσιον. Οὕτω καὶ πᾶς ἀνὴρ, πᾶσα γυνὴ, καὶ πᾶν παιδίον δύναται νὰ μάθῃ εἰς τὸ δωμάτιον, εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἢ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὅ,τι ὁ Θεὸς ἐνετείλατο.

Ὁ σκοπὸς, διὰ τὸν ὁποῖον παραγγέλλονται οἱ γονεῖς νὰ διδάσκωσι τὰ τέκνα αὐτῶν τὸν νόμον καὶ τὸ μαρτύριον, εἶναι ὅπως θέτωσι τὴν ἐλπίδα αὐτῶν ἐπὶ τὸν Θεὸν, καὶ νὰ μὴ λησμονῶσι τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ νὰ τηρῶσι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ.

Τοῦτο εἶναι σπουδαιότατον· διότι ὅλοι, ὅσοι ἔχουσι τὴν ἐλπίδα αὐτῶν εἰς ἄλλο ὂν, ἢ ἄλλο πρᾶγμα, πλὴν τοῦ Θεοῦ, θέλουσιν ἐπὶ τέλους ψευσθῇ τῆς ἐλπίδος αὐτῶν. Ἐάν τις θέσῃ τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ ἐπὶ τὸν πλοῦτον, ὁ πλοῦτος δύναται νὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτὸν, καὶ αὐτὸς νὰ γείνῃ δυστυχής· ἀλλὰ τοῦτο δὲν συμβαίνει πρὸς τὸν ἐλπίζοντα εἰς τὸν Θεόν. Ἡ πηγὴ τῆς παραμυθίας αὐτοῦ εἶναι καθ' ὅλας τὰς περιστάσεις ἡ αὐτή. Ὁ Θεὸς οὐδέποτε θέλει ἐγκαταλείψει αὐτόν. Ἐάν τις θέσῃ τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἐπιστήμην ἢ ἐπὶ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, ἢ ἐπὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἰσχὺν, ἢ ἐπὶ πλῆθος πολεμιστῶν, ματαία ἡ ἐλπὶς αὐτοῦ. Πόσα μεγάλα καὶ ἰσχυρὰ ἔθνη συνετρίβησαν ὡς σκεύη κεραμέως! Ποῦ ἡ Βαβυλὼν καὶ τὰ ὑψηλὰ

τείχη, καὶ οἱ δυνατοὶ πύργοι αὐτῆς; Ποῦ ἡ Τύρος καὶ τὰ πλούτη αὐτῆς; Ποῦ ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς καὶ ἡ Ῥώμη καὶ ἡ σοφία αὐτῶν; Ἡ γῆ αὕτη, ἡ τοσοῦτον περιώνυμος διὰ τὴν σοφίαν, τοὺς νόμους, τὸ πολίτευμα, τὴν πολεμικὴν ἐμπειρίαν, καὶ τόσα ἄλλα, ὑπέπεσεν εἰς δουλείαν ἐπὶ εἰκοσιδύο αἰῶνας!

Καὶ ποία εἶναι ἡ κατάστασις τῶν ὀνομαζομένων σήμερον πεπολιτισμένων ἐθνῶν, παρὰ τοῖς ὁποίοις ἀμελεῖται ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ διδασκαλία αὐτοῦ καταφρονεῖται ὑπὸ τῶν γονέων; Φοβοῦνται, καὶ ταράττονται, καὶ ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, βασιλεῖς τε καὶ ὑπήκοοι! Οἱ δὲ τόποι αὐτῶν εἶναι ὡς ὄροι ἡφαίστια τρέμοντα καὶ ἐξερευγόμενα φλόγας, ῥευστὰ μέταλλα καὶ ὕλας δυσώδεις, καὶ φέροντα καταστροφὴν καὶ ἐρήμωσιν πανταχόθεν! Καὶ τοιαῦτα οἷα εἶναι, θέλουσιν εἶσθαι πάντοτε ἕως οὗ διδαχθῶσι τὰ τέκνα αὐτῶν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος λόγος μόνος, ὅταν ὁμολογῆται, καὶ πιστεύηται, καὶ ὑπακούηται, δύναται νὰ καταστήσῃ ἓν ἔθνος εὔδαιμον.

Ὑποθέτουσί τινες ὅτι πολλαὶ γνώσεις καὶ σοφία ἀνθρώπινος δύνανται νὰ καταστήσωσι τὸν ἄνθρωπον εὐδαίμονα. Καὶ ἐγὼ τιμῶ τὴν παιδείαν καὶ συνιστῶ αὐτήν. Λέγω δὲ πρὸς ὑμᾶς· σπουδάζετε τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, καὶ ἀποκτᾶτε ἄλλας γνώσεις, καθ' ὅσον ἔχετε εὐκαιρίαν· σπουδάζετε τὴν φιλολογίαν, καὶ φιλοσοφίαν, τὴν ἀστρονομίαν, τὴν χημείαν, τὰ μαθηματικά, τὰ νομικά, τὴν ἰατρικὴν, τὴν ἀρχιτεκτονικὴν, τὰς ὡραίας τέχνας, — τὴν ζωγραφικὴν, καὶ τὴν πλαστικήν· ἀλλὰ μόνα ταῦτα οὐδέποτε θέλουσι καταστήσει εὐτυχὲς τὸ ὑμέτερον ἔθνος, οὔτε ὑμᾶς αὐτοὺς ἰδιαιτέρως. Καὶ ἐὰν ὅλα ταῦτα σπουδάσῃ τις ἀνὴρ, γυνὴ, ἢ παιδίον, ἐπὶ χίλια ἔτη, δὲν εἶναι ἱκανὰ, νὰ φέρωσι τὴν

εὐδαιμονίαν, τὴν ὁποίαν δύναται νὰ προάξῃ ἐντὸς μιᾶς γενεᾶς ἡ ἁπλῆ διδασκαλία τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ.

Ἐὰν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εὑρίσκετο εἰς πᾶσαν οἰκογένειαν ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἐδιδάσκετο ὑπὸ τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα αὐτῶν, ὡς ἐνετείλατο αὐτοὺς ὁ Θεὸς νὰ διδάσκωσιν, ἐντὸς δεκαπέντε ἢ εἴκοσιν ἐτῶν ἠθέλετε ἴδει τὸ ἔθνος ἀνυψώμενον εἰς βαθμὸν, εἰς ὃν οὐδέποτε μέχρι τοῦδε ὑψώθη. Ἡ ἀπάτη ὁ δόλος, καὶ ἡ ἀδικία ἤθελον παύσει, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἤθελον ζῇ ἐν ἀγάπῃ, καὶ αἱ εὐλογίαι τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ ἤθελον εἶσθαι ἐφ' ὅλων· καὶ τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης ἤθελον ἔχει ἀφορμὴν νὰ λέγωσι περὶ αὐτοῦ, ὡς εἶπεν ὁ Δαβίδ· «Μακάριος ὁ λαὸς, ὅστις εὑρίσκεται ἐν τοιαύτῃ καταστάσει! Μακάριος ὁ λαὸς, τοῦ ὁποίου ὁ Κύριος εἶναι ὁ Θεὸς αὐτοῦ!» (Ψαλμ. ρμδ'. 15.) ἢ ὅπως εἶπεν ὁ προφήτης Ἡσαΐας· «Πάντες δὲ οἱ υἱοί σου θέλουσι διδαχθῆ ὑπὸ τοῦ Κυρίου, καὶ θέλει εἶσθαι μεγάλη ἡ εἰρήνη τῶν υἱῶν σου. κλ. » (Ἡσαΐ. νδ'. 13—14.)

Δυστυχῶς οἱ πλεῖστοι τῶν γονέων διδάσκουσι τὰ τέκνα αὐτῶν ὀλίγα ἐκτὸς ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἀποβλέπουσι τὴν παροῦσαν ζωὴν, ὡς νὰ μὴ ὑπῆρχε μέλλουσα ζωὴ, οὔτε μέλλουσα κρίσις, οὔτε μέλλουσα ἀνταπόδοσις, οὔτε αἰωνιότης, οὔτε Θεὸς νὰ σέβωνται, οὔτε Σωτὴρ νὰ ἀγαπῶσι, οὔτε ἀπολύτρωσις διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, οὔτε σωτηρία διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

Πολλὰ παιδία, ἅμα ἀρχίζωσι νὰ ὁμιλῶσι, διδάσκονται ματαίας καὶ ἀχρείας λέξεις, καὶ ἄσεμνα τραγῴδια, τὰ ὁποῖα, ὅταν ἐννοήσωσιν αὐτά, πληροῦσι τὴν διάνοιαν αὐτῶν ἀκαθάρτων λογισμῶν· καὶ ὅταν φθάσωσιν εἰς ὡριμωτέραν ἡλικίαν, παράγουσι καρποὺς πορνείας, μοιχείας, καὶ ἐγκλημάτων, περὶ ὧν αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν.

Τὰ τέκνα τινῶν διδάσκονται καὶ νὰ ψεύδωνται, καὶ νὰ ἀπατῶσιν, ὅπως ἀποκτήσωσι διὰ τῶν μέσων τούτων περιουσίαν. Ἄλλα διδάσκονται νὰ ςολίζωσι τὰ σώματα αὐτῶν ὅπως ἑλκύωσι τὴν προσοχὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ εὐχαριστῶσι τὴν φιλαυτίαν καὶ ὑπερηφανίαν αὐτῶν, καὶ ν' ἀπολαμβάνωσι κολακείας, θαυμασμοὺς καὶ ἐπαίνους. Πολλάκις τὰ τέκνα διδάσκονται νὰ γείνωσιν ὑπερήφανα, φίλαυτα καὶ ἐκδικητικά, καὶ μᾶλλον φιλήδονα ἢ φιλόθεα.

Διδάσκονται ὅτι ἡ ἁγία ἡμέρα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡμέρα κοσμικῶν τέρψεων, κοσμικῶν συναναστροφῶν, κοσμικῆς μελέτης, καὶ κοσμικῶν ἔργων.

Ἴσως ἀκούουσί τι ἐνίοτε περὶ θρησκείας ἐκ τοῦ στόματος τῶν γονέων αὐτῶν· ἀλλ' ὅ,τι διδάσκονται δὲν εἶναι ὁ νόμος καὶ τὰ μαρτύρια, τὰ ὁποῖα ἐνετείλατο ὁ Θεὸς νὰ διδάσκωσιν οἱ γονεῖς εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν· ἀλλὰ μῦθοι, ἐντάλματα ἀνθρώπων, πράγματα ἐναντία εἰς τὸν ἅγιον νόμον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν γένει ὁ φόβος τῶν ἀνθρώπων διδάσκεται μᾶλλον ἢ ὁ φόβος τοῦ Κυρίου.

Τί λοιπὸν δυνάμεθα νὰ περιμένωμεν παρὰ τέκνων, τὰ ὁποῖα ἐδιδάχθησαν τοιαῦτα ὑπὸ τῶν γονέων αὐτῶν;

Ἄλλα πάλιν διδάσκονται ν' ἀναθέτωσι τὴν ἐλπίδα αὐτῶν εἰς πλάσμα τι, καὶ οὕτως ἐλπίζουσιν εἰς ἅγιον ἢ ἄγγελον, ἤτοι εἰς πλάσματα μᾶλλον ἢ εἰς τὸν Θεόν! Καὶ ἐν καιρῷ θλίψεων, καὶ ἐν ὥρᾳ θανάτου, ἀκούετε αὐτὰ ἐπικαλούμενα οὐχὶ τοῦ Θεοῦ τὴν βοήθειαν, ἀλλὰ ἁγίου τινὸς ἢ ἀγγέλου. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι μέγα σφάλμα καὶ ἐναντίον τῆς διδασκαλίας τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ὅστις «Ἔστησε μαρτύριον ἐν τῷ Ἰακὼβ, καὶ νόμον ἔθεσεν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, τὰ ὁποῖα προσέταξεν εἰς τοὺς πατέρας ἡμῶν νὰ κάμνωσι γνωστὰ εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν διὰ νὰ

γνωρίζῃ αὐτὰ ἡ γενεὰ ἡ ἐπερχομένη, οἱ υἱοὶ οἱ μέλλοντες νὰ γεννηθῶσι· καὶ αὐτοὶ ὅταν ἀναστηθῶσι, νὰ διηγῶνται εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν· διὰ νὰ θέτωσιν ἐπὶ τὸν Θεὸν τὴν ἐλπίδα αὐτῶν, καὶ νὰ μὴ λησμονῶσι τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ νὰ φυλάττωσι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. Ἀμήν·

ΟΜΙΛΙΑ ΚΒ'.

ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΠΕΡΙ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

ΠΡΟΣ ΤΑ ΤΕΚΝΑ ΑΥΤΩΝ.

Δευτ. ς'. 4—7.

«*Άκουε Ἰσραήλ· Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν εἶναι εἷς Κύριος. Καὶ θέλεις ἀγαπᾷ Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς δυνάμεώς σου. Καὶ οὗτοι οἱ λόγοι, τοὺς ὁποίους ἐγὼ σὲ προστάζω σήμερον, θέλουσιν εἶσθαι ἐν τῇ καρδίᾳ σου· καὶ θέλεις διδάσκει αὐτοὺς ἐπιμελῶς εἰς τὰ τέκνα σου, καὶ περὶ αὐτῶν θέλεις ὁμιλεῖ καθήμενος ἐν τῇ οἰκίᾳ σου, καὶ περιπατῶν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ πλαγιάζων καὶ ἐγειρόμενος.*»

Τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν ὡμιλήσαμεν περὶ τῶν καθηκόντων τῶν γονέων τοῦ διδάσκειν τὰ τέκνα αὐτῶν τὸ μαρτύριον, τὸν Νόμον τοῦ Θεοῦ.

Σήμερον δὲ ἐπικαλοῦμαι τὴν ὑμετέραν προσοχὴν ἐπὶ μικρὸν εἰς τὸ καθῆκον τῶν γονέων τοῦ νὰ διδάσκωσιν ἐπιμελῶς ὅλους τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους προσέταξεν ὁ Θεός. Τοῦτο εἶναι τὸ πρῶτον, τὸ σπουδαιότερον, τὸ μεγαλήτερον, τὸ ἱερώτερον καθῆκον, τὸ ὁποῖον ἐπιβάλλει ἐπὶ τοὺς γονεῖς αὐτὸς ὁ Θεός· καθῆκον πρὸς τὰ τέκνα, ἅτινα ἔδωκεν αὐτοῖς· τὰ ὁποῖα ἀγα-

πῶσι, καὶ τῶν ὁποίων ἡ πρόσκαιρος καὶ αἰωνία εὐδαιμονία κρέμαται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τῆς ἐκπληρώσεως ἢ τῆς παραμελήσεως τοῦ καθήκοντος τούτου.

«Καὶ οὗτοι οἱ λόγοι, τοὺς ὁποίους ἐγὼ σὲ προστάζω σήμερον, θέλουσιν εἶσθαι ἐν τῇ καρδίᾳ σου· καὶ θέλεις διδάσκει αὐτοὺς ἐπιμελῶς εἰς τὰ τέκνα σου, καὶ περὶ αὐτῶν θέλεις ὁμιλεῖ καθήμενος ἐν τῇ οἰκίᾳ σου, καὶ περιπατῶν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ πλαγιάζων, καὶ ἐγειρόμενος· καὶ θέλεις δέσει αὐτοὺς διὰ σημεῖον ἐπὶ τῆς χειρός σου. Καὶ θέλουσιν εἶσθαι ὡς προμετωπίδια μεταξὺ τῶν ὀφθαλμῶν σου· καὶ θέλεις γράψει αὐτοὺς ἐπὶ τοὺς παραστάτας τῆς οἰκίας σου, καὶ ἐπὶ τὰς πύλας σου.» (Δευτ. ε'. 4—9.) Δηλαδὴ τοῦτο εἶναι τὸ μέγα ἔργον, ἡ σπουδαιοτάτη ὑπόθεσις τοῦ ἡμετέρου βίου, τὸ ἀπαραίτητον χρέος ἡμῶν ὡς γονέων.

Καὶ διατί παραγγέλλονται οἱ γονεῖς νὰ διδάσκωσι πρὸς τὰ τέκνα αὐτῶν τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ τόσον ἐπιμελῶς καὶ τόσον συνεχῶς;

1) Διότι αἱ καρδίαι τῶν τέκνων εἶναι ἀνοικταὶ πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτῶν, καὶ ἕτοιμοι νὰ δεχθῶσιν οἱανδήποτε ἐντύπωσιν θέλουσιν οἱ γονεῖς, εἴτε καλὴν εἴτε κακήν.

Ὁ Θεὸς ἐνεφύτευσεν εἰς τὴν καρδίαν τῶν γονέων φιλοστοργίαν πρὸς τὰ τέκνα· καὶ εἰς τοὺς γονεῖς καὶ εἰς τὰ τέκνα ἐνεφύτευσεν ἀμοιβαίαν ἀγάπην. Οἱ γονεῖς εἶναι τὸ πᾶν πρὸς τὰ τέκνα. Τὰ βρέφη κατ' ἀρχὰς δὲν γνωρίζουσι παντάπασι τὸν Θεόν. Τοὺς γονεῖς ὅμως τοὺς γνωρίζουσι ταχέως. Καὶ ἡ καρδία τῶν τέκνων εἶναι ὡς χάρτης ἄγραφος, ἐφ' οὗ δύνανται οἱ γονεῖς νὰ γράφωσιν ἢ νὰ χαράττωσιν ὅ,τι θέλουσιν. Οὐδεμία πρόληψις ὑπάρχει· οὐδεμία ὑποψία ἐμποδίζει τὴν εἴσοδον τῆς ἀληθείας. Τοὺς μὲν ξένους φοβοῦνται· εἰς δὲ τὸν ἱεροκήρυκα ἢ τὸν πνευμα-

τικὸν δὲν ἐμπιστεύονται, ἕως οὗ συστηθῶσιν ὑπὸ τῶν γονέων.

Ἐὰν οἱ γονεῖς εἴπωσιν, ὅτι ὁ χαχάμης εἶναι καλός, τὰ τέκνα πιστεύουσι τοῦτο; Ἐὰν δὲ εἴπωσιν ὅτι ὁ Μωάμεθ ἦτο προφήτης, τὰ τέκνα πιστεύουσιν ὡσαύτως αὐτό, καὶ γίνονται Μουσουλμάνοι. Ἐὰν οἱ γονεῖς διδάσκωσι πρὸς αὐτὰ τὸν Παπισμὸν ἢ τὸν Ἰησυιτισμόν, τὰ τέκνα γίνονται Ἰησουΐται, ἢ ὀπαδοὶ τοῦ Πάπα. Ἐὰν οἱ γονεῖς διδάσκωσι τὰ τέκνα νὰ προσκυνῶσι τὰ εἴδωλα, σέβονται καὶ προσκυνοῦσιν αὐτά.

Καὶ ὅταν οἱ γονεῖς διδάσκωσι τὰ τέκνα τὴν ἀλήθειαν, εἰς τὴν ἀλήθειαν δίδουσιν ἀκρόασιν.

Διὰ τοῦτο παραγγέλλονται οἱ γονεῖς νὰ διδάσκωσι τὰ τέκνα αὐτῶν ἐπιμελῶς τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ.

Ὅ,τι οἱ γονεῖς θεωροῦσιν σπουδαῖον, καὶ ὅ,τι λέγεται πλειότερον ὑπὸ τῶν γονέων, τοῦτο καὶ τὰ τέκνα θεωροῦσιν ὡς τὸ σπουδαιότερον.

Ἐὰν οἱ γονεῖς ὁμιλῶσι πάντοτε περὶ τοῦ κόσμου, καὶ τῶν τοῦ κόσμου, τὰ τέκνα αὐτῶν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θέλουσι φρονεῖ μόνον τὰ τοῦ κόσμου. Ἐὰν δὲ οἱ γονεῖς ὁμιλῶσι πάντοτε περὶ χρημάτων, ἢ πῶς νὰ ἀποκτήσωσι πλούτη, ἢ περὶ ὡραίων ἐνδυμάτων, ἢ ἐπιστημῶν, ἢ δόξης στρατιωτικῆς, καὶ περὶ τῶν ἀνθρωπίνων τιμῶν, ταῦτα θέλουσιν ἀναπολεῖσθαι καὶ ὑπὸ τῶν τέκνων αὐτῶν. Ἐὰν οἱ γονεῖς ὁμιλῶσι συνεχῶς πρὸς τὰ τέκνα περὶ τοῦ Θεοῦ, περὶ τῆς ὡραιότητος καὶ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης, περὶ τοῦ ἁγίου αὐτοῦ νόμου καὶ τῆς τελευταίας κρίσεως, περὶ τῆς σοφίας αὐτοῦ ὡς φανερόνεται ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, θέλει ἐντυπωθῇ εἰς τὸν νοῦν καὶ εἰς τὴν καρδίαν τῶν τέκνων ὅτι ὑπάρχει Θεός,

ὅστις βλέπει καὶ ἀκούει καὶ γινώσκει πᾶν ὅ,τι λέγομεν ἢ πράττομεν, καὶ ὅστις θέλει κρίνει πάντας ἡμᾶς, καὶ ἀποδώσει εἰς ἕκαστον κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Τοιαύτη ἐπιμελὴς διδασκαλία τείνει εἰς τὸ νὰ φέρῃ τὰ τέκνα εἰς τὸ νὰ ἀναγνωρίζωσι τὸν Θεόν, νὰ φοβῶνται αὐτόν, νὰ φοβῶνται νὰ πράττωσι κακόν, νὰ γείνωσι δίκαια καὶ εὐθέα εἰς πάσας τὰς μετὰ τῶν ἄλλων σχέσεις αὐτῶν, νὰ λέγωσι τὴν ἀλήθειαν, νὰ θεωρῶσι τὸν χαρακτῆρα τοῦ πλησίον ὡς ἱερόν, νὰ ἀποφεύγωσι πορνείαν καὶ μοιχείαν, καὶ ἐκείνας τὰς ἀκαθάρτους πράξεις, αἵτινες μολύνουσι καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, καὶ καταστρέφουσι τὴν εἰρήνην τῶν οἰκογενειῶν καὶ καθιστῶσι πᾶσαν κοινωνίαν ὡς τὰ Σόδομα καὶ Γόμοῤῥα, καὶ τὰς πέριξ πόλεις τῆς πεδιάδος, τὰς ὁποίας κατέστρεψεν ὁ Θεός, βρέξας ἐπ' αὐτὰς θεῖον καὶ πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.

2) Οἱ γονεῖς πρέπει νὰ διδάσκωσιν ἐπιμελῶς τὰ τέκνα αὐτῶν τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ἡ εὐδαιμονία τῶν τέκνων ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, συνδέεται μετὰ τῆς διδασκαλίας ταύτης· μάλιστα συνδέεται μετ' αὐτῆς τῆς διδασκαλίας καὶ ἡ εὐδαιμονία αὐτῶν τῶν γονέων.

Δὲν εἶναι εὐδαιμονέστεροι οἱ ἄνθρωποι ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἐν ᾗ πάντες λέγουσι τὴν ἀλήθειαν; ἐν ᾗ πάντες ἐκζητοῦσι τὸ καλὸν τῶν ἄλλων; ἐν ᾗ πάντες εἶναι δίκαιοι εἰς τὰς πρὸς ἀλλήλους σχέσεις; ἐν ᾗ πάντες εἶναι εὐμενεῖς καὶ φιλάνθρωποι; πρόθυμοι νὰ ἔλθωσιν εἰς βοήθειαν τοῦ πτωχοῦ, τοῦ ἀσθενοῦς καὶ τοῦ τεθλιμμένου; ἐν ᾗ ἕκαστος ποιεῖ πρὸς τὸν ἄλλον ὅ,τι ἤθελεν εὐλόγως ἐπιθυμήσει νὰ πράξωσι καὶ οἱ ἄλλοι πρὸς αὐτόν; ἢ εἰς ἐκείνην ἐν ᾗ πάντες ψεύδονται; πάντες φοβοῦνται προδοσίας καὶ δόλους ἀπ' ἀλλήλων; ἐν ᾗ πάντες ζῶσιν ὡς τὰ κτήνη, καὶ δὲν

ἀναγνωρίζουσι τὴν ἱερότητα τοῦ γάμου, ἀλλὰ μολύνουσι τὰς γυναῖκας τῶν πλησίων; ἐν ᾗ κλέπτουσι, ληστεύουσι, καὶ φονεύουσι, καὶ μεταβάλλουσι τὴν γῆν εἰς τόπον κολάσεως;

Ὅσοι προτιμῶσι τὴν πρώτην κατάστασιν ἄς διδάσκωσι τὰ τέκνα αὐτῶν ἐπιμελῶς τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ. Ὅσοι δὲ προτιμῶσι τὴν δευτέραν, ἄς πράττωσιν ὅ,τι πράττουσί τινες ἄπιστοι καὶ πεπλανημένοι, ἀναθέτοντες τὴν διδασκαλίαν τῶν τέκνων αὐτῶν εἰς τοὺς ἀσεβεῖς καὶ ἀθρήσκυς· εἰς τοὺς ἀποῤῥίπτοντας τὸν Λόγον τοῦ Θεῦ, καὶ τηροῦντας τὰ ἐντάλματα τῶν ἀνθρώπων.

Εἶπον, ὅτι μετὰ τῆς διδασκαλίας, περὶ ἧς ὁ λόγος, συνδέεται καὶ ἡ εὐδαιμονία τῶν γονέων. Τὸ παιδίον τὸ ὁποῖον ἀπὸ βρέφους ἐδιδάχθη ὑπὸ τῶν γονέων ἐπιμελῶς τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, ὡς ὁ Τιμόθεος ἐδιδάχθη ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, δὲν θέλει πώποτε περιφρονήσει, ἢ λησμονήσει, ἢ ἀμελήσει αὐτοὺς, οὔτε ὅταν ἦναι ἀσθενεῖς, οὔτε εἰς αὐτὸ τὸ γῆρας, καθ' ὃ γίνονται ἐνίοτε ἐπαχθεῖς εἰς πάντας τοὺς ἄλλους.

Ἐὰν δὲν διδάσκητε τὰ τέκνα ὑμῶν ἀπὸ βρεφικῆς ἡλικίας ν' ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν τὸν ἐπουράνιον ἡμῶν Πατέρα, μὴ περιμένετε ὅτι θέλουσιν ἀγαπᾷ ὑμᾶς ἔχοντας ἀσθενείας καὶ εἰς τὸ ἐπαχθὲς γῆρας.

3) Οἱ γονεῖς πρέπει νὰ διδάσκωσι τὰ τέκνα αὐτῶν ἐπιμελῶς τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, διότι ἡ καρδία ἑνὸς παιδίου ὁμοιάζει πολὺ κῆπον, ὅπου ϰνίδαι καὶ ἄγρια χόρτα παντὸς εἴδους εὐκόλως ἀναφύονται, ἐν ᾧ χρήσιμα φυτὰ ἀπαιτοῦσιν ἀδιάκοπον φροντίδα, καὶ συνεχῆ προσοχήν.

Ἀλλ' ἴσως εἴπητε, ὅτι τὸ νὰ γίνηται πάντοτε λόγος

περὶ θρησκείας εἶναι ἴδιον τῶν μοναχῶν εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰς ἐρήμους, καὶ οὐχὶ τῶν γονέων, οἵτινες ζῶσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ μάλιστα ἐν πόλει πεπολιτισμένῃ. Λανθάνεσθε ὅμως.

Οἱ γονεῖς, οἱ ζῶντες εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ εἰς τὰς πόλεις, ἔχουσι περισσοτέραν ἀνάγκην νὰ ὁμιλῶσι περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ Θεοῦ, τοῦ Χριστοῦ, τοῦ οὐρανοῦ, παρ' ὅσην ἔχουσιν οἱ ζῶντες εἰς τὰ ὄρη καὶ εἰς τὰς ἐρήμους, διότι ὑπόκεινται εἰς πλειοτέρους πειρασμοὺς καὶ πνευματικοὺς κινδύνους.

Ἐκτὸς τούτου, ὁ Θεὸς ὁ πλάσας τὸν ἄθρωπον, καὶ εἰπὼν, « οὐ καλὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον », καὶ ἐποίησε αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτὸν, καὶ οὕτως ὠργάνισε καὶ κατέστησεν τὰς τῆς οἰκογενείας σχέσεις, ὡς σπουδαιοτάτας διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρώπου, διέταξε τοὺς γονεῖς νὰ διδάσκωσι τὰ τέκνα αὐτῶν ἐπιμελῶς τὸν Λόγον αὐτοῦ.

Ἀλλ' ἴσως νομίζετε, ὅτι τὰ τέκνα ὑμῶν ἕνεκεν τόσης διδασκαλίας δύνανται νὰ βαρυνθῶσι καὶ νὰ ἀποστραφῶσιν αὐτήν. Καὶ τοῦτο ἴσως θέλει συμβῇ, ἐὰν δὲν διδάσκητε καταλλήλως καὶ πρεπόντως.

Ἐὰν δὲ ὁδηγήσητε τὰ τέκνα ὑμῶν εἰς κῆπόν τινα ἵνα ἴδωσι τὰ ἄνθη καὶ εἴπητε πρὸς αὐτὰ ὅτι ὁ Θεὸς ἐποίησε τὰ ἄνθη ταῦτα, καὶ προσκαλέσητε τὴν προσοχὴν αὐτῶν εἰς τὴν σοφίαν τὴν φανερωμένην ἐν αὐτοῖς, καὶ ὁμιλήσετε περὶ τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς σοφίας, καὶ τοῦ κάλλους τοῦ ποιήσαντος αὐτὰ καὶ ἡμᾶς καὶ τὰ πάντα, καὶ διηγῆσθε εἰς αὐτὰ ὅτι αὐτὸς μισεῖ τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἀγαπᾷ τὴν ἁγιότητα, θέλουσι τάχα βαρυνθῇ; Βεβαίως ὄχι. Καὶ ὅταν ἔχωσιν ὡραίους καρποὺς καὶ τροφὴν νόστιμον καὶ εἴπῆτε, ὅτι ὁ Θεὸς ἔδωκεν αὐτὰ πρὸς ἡμᾶς, καὶ ὁμιλή-

σητε περὶ τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ δόντος πρὸς ὑμᾶς ἐν ἀφθονίᾳ τόσα ἀγαθά, καὶ ὅτι ἀπαιτεῖ ἀφ' ἡμῶν μόνον νὰ μεταχειριζώμεθα αὐτὰ δεόντως, καὶ νὰ μὴ ἁμαρτάνωμεν κατ' αὐτοῦ, θέλουσι τάχα βαρυνθῇ; Βεβαίως ὄχι· ἐξ ἐναντίας θέλουσι συνδέει ἐν τῷ νῷ εὐχαρίστως τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ μετὰ παντὸς ἀγαθοῦ, τὸ ὁποῖον χαίρουσιν.

Ὅταν τὸ τέκνον ἦναι ἀσθενές, ἐὰν διευθύνητε τὸν νοῦν αὐτοῦ πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις μόνος ἔχει τὴν δύναμιν νὰ θεραπεύῃ τὰς ἀσθενείας ἡμῶν, καὶ ὁμιλήσητε περὶ ἐκείνου, ὅστις ἀνέστησε τὸν υἱὸν τῆς χήρας, καὶ ἐθεράπευσε τὴν θυγατέρα τοῦ ἑκατοντάρχου, καὶ ἀνήγειρε τὸν Λάζαρον ἀπὸ τοῦ τάφου· ἐκεῖνον, ὅστις εἶναι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή, καὶ ὅστις θέλει δώσει αἰωνίαν ζωὴν πρὸς πάντας τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν, θέλει τάχα βαρυνθῇ; Φρονῶ ὄχι.

Ἐὰν τῶν γονέων αἱ καρδίαι ἦναι ἀναίσθητοι πρὸς ταῦτα, τὰ ὁποῖα διδάσκουσι, καὶ ὁμιλῶσι περὶ αὐτῶν μόνον διότι φρονοῦσιν ὅτι εἶναι χρέος, εἶναι πολὺ πιθανὸν ὅτι τὰ τέκνα θέλουσι βαρυνθῇ· διότι οἱ ἄνθρωποι ἐν γένει δὲν προσέχουσιν εἰς λόγους, τοὺς ὁποίους ἄλλοι λέγουσι ἄνευ ζέσεως καὶ μετ' ἀδιαφορίας· καὶ διὰ τοῦτο λέγεται « Οὗτοι οἱ λόγοι, τοὺς ὁποίους ἐγὼ σὲ προστάζω σήμερον, θέλουσιν εἶσθαι ἐν τῇ καρδίᾳ σου. Καὶ θέλεις διδάσκει αὐτοὺς ἐπιμελῶς εἰς τὰ τέκνα σου καὶ περὶ αὐτῶν θέλεις ὁμιλεῖ καθήμενος ἐν τῇ οἰκίᾳ σου, καὶ περιπατῶν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ πλαγιάζων, καὶ ἐγειρόμενος. » Ὡσὰν νὰ ἔλεγεν, οἱ λόγοι οὗτοι πρῶτον μὲν πρέπει νὰ ἦναι εἰς τὰς ὑμετέρας καρδίας, καὶ τότε θέλετε ὁμιλεῖ περὶ αὐτῶν πρεπόντως, μετὰ ζήλου καὶ ζέσεως. Ἐὰν

ὁμιλῆτε περὶ αὐτῶν, μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου, μεθ' οὗ πολλοὶ ὁμιλοῦσι περὶ χορῶν, καὶ θεάτρων, καὶ χρημάτων, καὶ πολυτελῶν ἐνδυμάτων, ἢ ὡς οἱ εἰδήμονες περὶ ἐπιστημῶν, τὰ τέκνα ὑμῶν θέλουσιν ἀκούει μετὰ περισσοτέρας εὐχαριστήσεως. Ἐὰν ὁδηγῆτε αὐτὰ εἰς τὸ ταμεῖον ἵνα προσεύχησθε μετ' αὐτῶν, καὶ διδάσκητε αὐτὰ τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀντὶ νὰ ὁδηγῆτε αὐτὰ εἰς τὰ θέατρα, καὶ εἰς τοὺς χορούς, πόσον καλήτερον ἤθελεν εἶσθαι δι' αὐτά! καὶ δι' ὑμᾶς!

Ἐὰν οἱ γονεῖς ἀναγινώσκοντες τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ μελετῶντες τὰς ἐν αὐτῷ περιεχομένας ἀληθείας, ᾐσθάνοντο τὴν αὐτὴν χαράν, καὶ τὴν αὐτὴν ζέσιν, τὴν ὁποίαν αἰσθάνονταί τινες ἀναγινώσκοντες μυθιστορίας, ἡ θρησκευτικὴ αὐτῶν διδασκαλία ἤθελε διεγείρει τοὐλάχιστον τὴν προσοχὴν τῶν τέκνων, καὶ δὲν ἤθελε φανῆ τόσον ἐπαχθής.

4) Οἱ γονεῖς πρέπει νὰ διδάσκωσι ταῦτα ἐπιμελῶς πρὸς τὰ τέκνα, διότι ὅ,τι διδάσκεταί τις εἰς τὴν νεαρὰν ἡλικίαν, τοῦτο καὶ μένει ἐντετυπωμένον εἰς τὴν ψυχὴν ἐφ' ὅλης τῆς ζωῆς. Διὰ τοῦτο λέγει ἡ Γραφή· «Δίδαξον τὸ παιδίον ἐν ἀρχῇ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ, καὶ δὲν θέλει ἀπομακρυνθῇ ἀπ' αὐτῆς, οὐδὲ ὅταν γηράσῃ.» (Παροιμ. κϐ. 6.) Ὁ χαρακτὴρ τοῦ παιδίου μορφοῦται πολλάκις ἐν τῷ διαστήματι τῶν πρώτων δέκα ἐτῶν τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Ὅταν δὲ φθάσῃ εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν εἴκοσιν ἐτῶν, εἶναι δύσκολον νὰ ὁδηγήσῃς αὐτὸ πρὸς τὸ ὀρθόν, ἐὰν παρημελήθη ἕως τότε.

Οὕτω βλέπομεν ὅτι πάντες σχεδὸν οἱ Ἰσραηλῖται οἱ ἔχοντες εἴκοσιν ἐτῶν ἡλικίαν καὶ ἐπέκεινα, ἀφέθησαν εἰς τὴν ἔρημον, ἵνα ἐξολοθρευθῶσι. Τὸ δένδρον ὅταν μεγαλώσῃ δὲν λυγίζεται.

5) Οἱ γονεῖς πρέπει νὰ διδάσκωσι ταῦτα ἐπιμελῶς πρὸς τὰ τέκνα αὐτῶν, διότι ἐνδέχεται νὰ εὑρεθῶσιν αὐτὰ μετὰ ταῦτα εἰς περιστάσεις τοσούτῳ δεινάς, τοσούτῳ λυπηράς, τοσούτῳ ὀδυνηράς, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ εὕρωσιν οὐδαμῶς οὐδαμοῦ παρηγορίαν καὶ ἀνακούφισιν εἰμὴ ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου τί δύναται νὰ παραμυθήσῃ ὑμᾶς τοὺς γονεῖς, ἢ τὰ τέκνα ὑμῶν; Θέλει τάχα παρηγορήσει αὐτὰ ὁ λογισμός, ὅτι ἔχουσι μεγάλους θησαυρούς, πολλὰ πλούτη, ὡραῖα ἐνδύματα, ἐν ᾧ τὸ μόνον αὐτῶν ἔνδυμα θέλει εἶσθαι μετὰ μικρόν, ἓν σάβανον, καὶ ἡ μόνη αὐτῶν κατοικία ὁ τάφος; Καὶ μεγάλας τιμάς, καὶ πλούτη, καὶ σοφίαν ἂν ἀποκτήσωσι τὰ τέκνα ὑμῶν, καὶ ὅλας τὰς τέρψεις, καὶ τὰς ἡδονὰς τοῦ κόσμου ἂν ἀπολαύσωσι, ταῦτα θέλουσι τάχα παρηγορήσει αὐτά, ὅταν ἔλθῃ ὁ θάνατος; Οὐχὶ βεβαίως!

Ἐξ ὅσων εἴπομεν μανθάνομεν πόσον μεγάλως σφάλλουσι πολλοὶ γονεῖς εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων αὐτῶν. Δὲν διδάσκουσιν αὐτὰ τὴν ἁγίαν Γραφήν, δὲν ὁμιλοῦσι περὶ τῆς πρὸς τὸν Χριστὸν ἀγάπης, οὐδὲ περὶ τῶν ἐπουρανίων πραγμάτων. Ἡ διδασκαλία αὐτῶν εἶναι ὅλως ἐναντία εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἀντὶ νὰ διδάσκωσι τὰ τέκνα αὐτῶν τί λέγει ὁ Θεός, διδάσκουσιν αὐτὰ τί λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι, τί λέγει ὁ κόσμος.

Ἀλλὰ μὴ λησμονεῖτε, ὅτι ταχέως θέλετε ἀπαντήσει τὰ τέκνα ὑμῶν ἐνώπιον τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅτι θέλετε δώσει λόγον εἰς αὐτὸν περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν διδάσκετε αὐτὰ σήμερον.

Ἐὰν δὲν ἀγαπᾶτε νὰ διδάσκητε ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς αὐτὸς ἐνετείλατο, τοῦτο εἶναι λυπηρὰ ἀπόδειξις, ὅτι δὲν εἶναι ἐγκεχαραγμένα εἰς τὴν καρδίαν ὑμῶν, καὶ ὅτι αἱ

καρδίαι ὑμῶν δὲν διάκεινται καλῶς πρὸς τὸν Θεὸν πρὸς τὸν λόγον αὐτοῦ.

«Ἄκυε Ἰσραήλ·» ἀκούσατε πάντες ὑμεῖς ὅσοι εἶσθε · νεῖς· «θέλεις ἀγαπᾷ Κύριον τὸν Θεόν συ ἐξ ὅλης τῆς κι δίας συ, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς συ, καὶ ἐξ ὅλης τῆς δυν μεώς συ· καὶ οὗται οἱ λόγοι, τοὺς ὁποίυς ἐγὼ σὲ προςα σήμερον, θέλυσιν εἶσθαι ἐν τῇ καρδίᾳ σου, καὶ θέλεις δάσκει αὐτοὺς ἐπιμελῶς εἰς τὰ τέκνα σου, καὶ περὶ (τῶν θέλεις ὁμιλεῖ καθήμενος ἐν τῇ οἰκίᾳ σου, καὶ πε πατῶν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ πλαγιάζων, καὶ ἐγειρόμενος.»

Ἰδοὺ ἔθεσα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν τὰ καθήκοι τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα. Ἠκούσατε τὴν ῥητὴν παρα γελίαν τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν δὲν πράττητε κατ' αὐτήν· ἐὰν ἐ ἐκτελῆτε αὐτήν, δὲν παρακούετε ἐμέ, ἀλλὰ τὸν Θεόν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΓ.

ΚΑΙ ΤΡΙΤΗ

ΠΕΡΙ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

ΠΡΟΣ ΤΑ ΤΕΚΝΑ ΑΥΤΩΝ.

Ἐφεσ. ϛʹ. 4.

«Καὶ οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου.

Τὸ ῥητὸν τοῦτο εἶναι σαφές· παριστᾷ δὲ δύω ἀντικείμενα πολὺ σπουδαῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπικαλοῦμαι δι' ὀλίγας στιγμὰς τὴν ὑμετέραν προσοχήν.

Πρῶτον μέν, τὸν τρόπον, καθ' ὃν πρέπει νὰ φέρωνται οἱ γονεῖς πρὸς τὰ τέκνα αὐτῶν·

Δεύτερον δέ, τὸ εἶδος τῆς παιδείας, ἐν ᾗ πρέπει νὰ ἐκτρέφωσιν ἢ νὰ ἀνατρέφωσιν αὐτά.

Καὶ πρῶτον ἂς ἐξετάσωμεν τὸν τρόπον, καθ' ὃν πρέπει νὰ φέρωνται οἱ γονεῖς πρὸς τὰ τέκνα αὐτῶν.

Πρέπει νὰ φέρωνται πρὸς αὐτὰ ἐξ ἀρχῆς τοῦ βίου αὐτῶν ὡς πρὸς ὄντα λογικά, συνετά, καὶ ἠθικά.

Γονεῖς τινες μεταχειρίζονται τὰ τέκνα αὐτῶν ὡς ἂν

καρδίαι ὑμῶν δὲν διάκεινται καλῶς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν λόγον αὐτοῦ.

«Ἄκϐε Ἰσραήλ·» ἀκούσατε πάντες ὑμεῖς ὅσοι εἶσθε γονεῖς· «θέλεις ἀγαπᾷ Κύριον τὸν Θεόν σϐ ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σϐ, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σϐ, καὶ ἐξ ὅλης τῆς δυνάμεώς σϐ· καὶ οὗται οἱ λόγοι, τοὺς ὁποίϐς ἐγὼ σὲ προςάζω σήμερον, θέλϐσιν εἶσθαι ἐν τῇ καρδίᾳ σου, καὶ θέλεις διδάσκει αὐτοὺς ἐπιμελῶς εἰς τὰ τέκνα σου, καὶ περὶ αὐτῶν θέλεις ὁμιλεῖ καθήμενος ἐν τῇ οἰκίᾳ σου, καὶ περιπατῶν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ πλαγιάζων, καὶ ἐγειρόμενος.»

Ἰδοὺ ἔθεσα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν τὰ καθήκοντα τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα. Ἠκούσατε τὴν ῥητὴν παραγγελίαν τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν δὲν πράττητε κατ' αὐτήν· ἐὰν δὲν ἐκτελῆτε αὐτήν, δὲν παρακούετε ἐμέ, ἀλλὰ τὸν Θεόν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΓ.

ΚΑΙ ΤΡΙΤΗ

ΠΕΡΙ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

ΠΡΟΣ ΤΑ ΤΕΚΝΑ ΑΥΤΩΝ.

Ἐφεσ. ϛ'. 4.

«Καὶ οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου.

Τὸ ῥητὸν τοῦτο εἶναι σαφές· παριστᾷ δὲ δύω ἀντικείμενα πολὺ σπουδαῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπικαλοῦμαι δι' ὀλίγας στιγμὰς τὴν ὑμετέραν προσοχήν.

Πρῶτον μέν, τὸν τρόπον, καθ' ὃν πρέπει νὰ φέρωνται οἱ γονεῖς πρὸς τὰ τέκνα αὐτῶν·

Δεύτερον δέ, τὸ εἶδος τῆς παιδείας, ἐν ᾗ πρέπει νὰ ἐκτρέφωσιν ἢ νὰ ἀνατρέφωσιν αὐτά.

Καὶ πρῶτον ἂς ἐξετάσωμεν τὸν τρόπον, καθ' ὃν πρέπει νὰ φέρωνται οἱ γονεῖς πρὸς τὰ τέκνα αὐτῶν.

Πρέπει νὰ φέρωνται πρὸς αὐτὰ ἐξ ἀρχῆς τοῦ βίου αὐτῶν ὡς πρὸς ὄντα λογικά, συνετά, καὶ ἠθικά.

Γονεῖς τινες μεταχειρίζονται τὰ τέκνα αὐτῶν ὡς ἂν

ἦσαν ὄντα ἄλογα, οἷον ἵπποι, ἢ κῦνες, ἢ βόες, ἐνίοτε δὲ εἰς τρόπον οὐχὶ ἁρμόζοντα καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἄλογα ζῶα, τὰ ὁποῖα ἐπιθυμοῦμεν νὰ καταστήσωμεν ἥμερα, καὶ εὐπειθῆ πρὸς ἡμᾶς.

Τὰ παιδία καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς νεωτάτης ἡλικίας ἔχουσί τινα ἰδέαν τοῦ τί ἐστι καλὸν καὶ τὶ κακόν· τὶ δίκαιον καὶ τὶ ἄδικον ἐν τῇ πρὸς αὐτὰ διαγωγῇ τῶν γονέων αὐτῶν· καὶ παρατηροῦσι τὴν καλὴν ἢ κακὴν αὐτῶν διάθεσιν εὐχαρίστως ἢ δυσαρέστως, καθόσον ἐνεργεῖται πρὸς αὐτά. Ἐὰν οἱ γονεῖς τιμωρῶσι τὰ τέκνα αὐτῶν, διότι εὑρίσκονται αὐτοὶ εἰς δυσκόλους περιστάσεις, ἢ διότι συνέβη νὰ ἦναι ὠργισμένοι δι' ἄλλους λόγους, τὰ τέκνα ἐννοοῦσι τὸ ἄτοπον τούτου, καὶ αἰσθάνονται ὅτι ἀδικοῦνται, καὶ ἕνεκα τούτου ἐνίοτε παροργίζονται· οἱ δὲ γονεῖς εἶναι πταῖσται, καὶ παραβαίνουσι τὴν παραγγελίαν τοῦ Κυρίου· «Καὶ οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν.»

1) Παραβαίνουσι δὲ τὴν παραγγελίαν ταύτην, ὅσοι γονεῖς παροργίζουσι τὰ τέκνα αὐτῶν, τιμωροῦντες αὐτὰ οὐχὶ διὰ σφάλμα τι, ἀλλὰ μόνον καὶ μόνον διότι αὐτοὶ εἶναι νευρικοί, ἢ διότι εἶναι ὠργισμένοι ἕνεκα ἄλλων, πρὸς τοὺς ὁποίους δὲν τολμῶσιν ἢ ἴσως δὲν θέλουσι νὰ δείξωσι τὴν δυσαρέσκειαν αὐτῶν. Τὰ παιδία βλέποντα καὶ αἰσθανόμενα τὴν ἀδικίαν τοιαύτης τιμωρίας χάνουσι βαθμηδὸν τὸ πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτῶν σέβας, ἴσως καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην.

2) Παραβαίνουσι τὴν παραγγελίαν ταύτην, ὅσοι γονεῖς παροργίζουσι τὰ τέκνα δίδοντες ἀλόγους προσταγάς, ἐπιβάλλοντες ἐπ' αὐτὰ ὑπερόγκους κόπους, ὑπὲρ τὴν δύναμιν εἴτε ἐν ἐργασίαις, εἴτε ἐν μελέταις, καὶ ἐν καιρῷ μὴ δέοντι, ἢ τοσοῦτον χρόνον ὥστε ν' ἀπαυδήσῃ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὸ

πνεῦμα, καὶ ἕνεκα τούτου χάνουσι τὴν προθυμίαν αὐτῶν, καὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν νὰ ἀρέσωσιν εἰς τοὺς γονεῖς.

3) Παραβαίνουσι τὴν παραγγελίαν ταύτην καὶ ὅσοι γονεῖς ἀπαγορεύουσιν ἄνευ λόγου τὰς ἀθώας εὐθυμίας, καὶ τὰ παιγνίδια τὰ ἁρμόζοντα εἰς νεαρὰν ἡλικίαν.

4.) Παραβαίνουσι τὴν παραγγελίαν ταύτην καὶ ὅσοι γονεῖς τιμωροῦσι τὰ τέκνα αὐτῶν μετὰ πολλῆς αὐστηρότητος ἕνεκα ἀκουσίου περιστατικοῦ ἢ λάθους, εἰς ὃ καὶ αὐτοὶ οἱ γονεῖς ἐνδέχετο νὰ ὑποπέσωσιν· ἢ γογγύζουσιν ἀκαταπαύστως καὶ ἐπιπλήττουσιν αὐτὰ διὰ μικρὰ ἢ φανταστὰ σφάλματα, καὶ ἐνῷ τὰ τέκνα προσπαθοῦσι νὰ ἐκτελῶσι τὰ ὑπὸ τῶν γονέων παραγγελλόμενα τὸ κατὰ δύναμιν.

Τὸ παιδίον, πρὸς τὸ ὁποῖον φέρονται οἱ γονεῖς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, αἰσθάνεται ὅτι ἀδικεῖται, ἀπελπίζεται τοῦ νὰ εὐαρεστήσῃ αὐτούς, γίνεται εὐερέθιστον, καὶ ἐπὶ τέλους χάνει πᾶσαν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ φανῇ ἀρεστὸν πρὸς αὐτούς. Τὸ κακὸν ἀποτέλεσμα τοιαύτης πρὸς τὰ τέκνα διαγωγῆς φαίνεται καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἄλογα ζῶα. Ἐὰν ἐπιτιμῶμεν καὶ τύπτωμεν συνεχῶς βοῦν ἢ ἵππον, θέλει ἐπὶ τέλους καταντήσει ἀδιάφορος· καὶ χάνει καὶ αὐτὸς τὴν προθυμίαν αὐτοῦ, καὶ δὲν ἐπιταχύνει τὰ βήματα ἢ τὸ βάδισμα ἕνεκα τῶν κτυπημάτων. Ἡ πρᾳότης, ἡ ἡμερότης, ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἀγάπη συνοδευόμεναι καὶ ὑπὸ σταθερότητος καὶ τῆς προσηκούσης τιμωρίας ἕνεκα ἑκουσίων σφαλμάτων σπανίως παροργίζουσι τὰ τέκνα. Τὸ ἐναντίον ἔτι μᾶλλον ἀγαπῶσι ταῦτα τοὺς γονεῖς, ὅταν ὑπ' αὐτῶν παιδεύωνται πρεπόντως, καὶ καθ' ὃν τρόπον παρήγγειλεν ὁ Κύριος.

Οἱ μὲν γονεῖς πρέπει νὰ αἰσθάνωνται ὅτι ἔχουσι μὲν δικαίωμα νὰ τιμωρῶσι τὰ τέκνα αὐτῶν, οὐχὶ ὅμως διότι εἶναι οἱ ἰσχυρότεροι, ἀλλὰ διότι ἔχουσι κατά τινας περι-

ςάσεις χρέος ἐπιβαλλόμενον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ ἴδιον αὐτῶν καλόν, καὶ διὰ τὴν ἀμέλειαν τοῦ ὁποίου θέλει τιμωρήσει αὐτοὺς ὁ Θεός. Τὰ δὲ τέκνα πρέπει νὰ μάθωσιν ὅτι ἡ τιμωρία ἡ ἐπιβαλλομένη εἰς αὐτά, ὁσάκις παραβαίνουσι λογικήν τινα διάταξιν ἢ νόμον, εἶναι σύμφωνος πρὸς τὰς ὑγιεῖς ἀρχὰς τῆς οἰκιακῆς κυβερνήσεως, καὶ πρὸς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.

Οἱ γονεῖς πρέπει νὰ προσπαθῶσι νὰ ἐντυπόνωσιν εἰς τὰς καρδίας τῶν τέκνων αὐτῶν. ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὑπεράνω πάντων· ὅτι θέλει τιμωρήσει τοὺς γονεῖς ἐὰν ἀμελῶσι νὰ διδάσκωσι δεόντως τὰ τέκνα αὐτῶν, ἐὰν συγχωρῶσιν εἰς αὐτὰ νὰ ἔχωσιν τὴν ἰδίαν αὐτῶν θέλησιν, καὶ νὰ ἀκολουθῶσιν ἀχαλίνωτα τὰς ἰδίας αὐτῶν κλίσεις καὶ ἐπιθυμίας. Καὶ διὰ νὰ ἐννοήσωσι καλῶς ταῦτα, πρέπει νὰ ἀνατραφῶσιν ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου.

Τοῦτο μᾶς φέρει εἰς τὸ δεύτερον ἀντικείμενον τῆς ὁμιλίας, δηλαδὴ τὸ εἶδος τῆς παιδείας, ἐν ᾗ πρέπει νὰ ἐκτρέφωσιν ἢ νὰ ἀνατρέφωσιν αὐτὰ οἱ γονεῖς.

«Καὶ οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου.»

Διάφορα εἴδη παιδείας ὑπάρχουσιν ἐν τῷ κόσμῳ, ἅτινα ὅμως δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν εἰς δύω· εἰς παιδείαν τοῦ κόσμου, καὶ εἰς παιδείαν τοῦ Κυρίου. Καὶ ἡ μὲν παιδεία τοῦ κόσμου ἀποβλέπει εἰς μόνον τὸν κόσμον. Σκοπὸς αὐτῆς εἶναι νὰ ἑτοιμάσῃ τὰ παιδία νὰ ἀποκτήσωσι τὰ τοῦ κόσμου, νὰ λάβωσι τιμὰς ἀπὸ τοῦ κόσμου, νὰ μετάσχωσιν εὐϋπολήπτως τῶν τέρψεων τοῦ κόσμου, ἀμελεῖ δὲ ὅλως διόλου τὸν Κύριον, καὶ ὅσα αὐτὸς διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ ἐνετείλατο. Δὲν ἀποβλέπει οὔτε εἰς τὰ τοῦ οὐρανοῦ, οὔτε εἰς τὰ τῆς μελλούσης ζωῆς· περιλαμβάνει

τὴν ἀνάγνωσιν μυθιστοριῶν, καὶ οὐχὶ τὴν μελέτην τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Περιλαμβάνει χοροὺς καὶ θέατρα, ἀλλ' οὐχὶ προσευχὰς καὶ ψαλμῳδίας· ἐπιτρέπει πολλάκις τὴν κολακείαν καὶ ἐκφράσεις εὐχαριστήσεως καὶ ἀγάπης μὴ ὑπαρχούσης, ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ ψεῦδος, ὡς σκέπην τῶν ἀληθινῶν αἰσθημάτων, ἢ ὅπως μὴ προξενηθῇ εἴς τινα δυσαρέσκεια.

Ἡ δὲ παιδεία τοῦ Κυρίου περιλαμβάνει τὴν διδασκαλίαν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ, ἐν τῇ Θείᾳ Γραφῇ, παρήγγειλε· δηλαδὴ, τὴν σεμνότητα, τὴν πίστιν, τὴν ἀλήθειαν, τὴν ἀληθῆ πρὸς πάντας ἀγάπην, τὴν εἰλικρίνειαν, τὴν ἁπλότητα τοῦ χαρακτῆρος, τὴν δικαιοσύνην, τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας καὶ τὰ καλὰ ἔργα. Καὶ δὲν ἀμελεῖ μὲν τὰ ἐξωτερικὰ, ἀποβλέπει ὅμως μᾶλλον εἰς τὰ ἐσωτερικὰ, τὰ τῆς ψυχῆς, καὶ ἀπαιτεῖ νὰ ἦναι ὁ ἄνθρωπος ὁποῖος φαίνεται.

Καὶ δὲν ἀρκεῖ νὰ διδάσκωσι μόνον ταῦτα οἱ γονεῖς πρὸς τὰ τέκνα αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ δεικνύωσι διὰ τῆς διαγωγῆς καὶ τῶν ἔργων ὅτι θεωροῦσι τὴν παιδείαν τοῦ Κυρίου ὡς κανόνα τῆς ἰδίας αὐτῶν ζωῆς καὶ διαγωγῆς. Διότι ἡ διδασκαλία αὐτῶν θέλει ἐνεργεῖ ὀλίγον ἐπὶ τὰ τέκνα αὐτῶν ὅταν ἀποδεικνύωσι διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν, ὅτι δὲν ἔχουσιν ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, οὔτε ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ.

Ματαίως λέγουσιν οἱ γονεῖς πρὸς τὰ τέκνα, «ἀποτασσόμεθα τῷ Σατανᾷ, καὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ πᾶσι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, καὶ πάσῃ τῇ λατρείᾳ αὐτοῦ, καὶ πάσῃ τῇ πομπῇ αὐτοῦ,» καὶ «συντασσόμεθα τῷ Χριςῷ» ἐν ᾧ διδάσκουσι τὰ τέκνα αὐτῶν ὅλα τὰ ἔργα τοῦ

Σατανᾶ καὶ τὴν πομπὴν αὐτοῦ, οἷον ψεῦδος, ἀπάτην, ἀδικίαν, πορνείαν, μοιχείαν, πολυτέλειαν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, καὶ πᾶν ἔργον αἰσχρόν. — Εἰς μάτην οἱ γονεῖς φέρουσιν ἀναδόχους νὰ ὑπόσχωνται ἐν ὀνόματι τῶν τέκνων νὰ ἀποταχθῶσι τῷ Σατανᾷ καὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ νὰ συνταχθῶσι τῷ Χριστῷ, ἐν ᾧ διδάσκουσιν αὐτὰ νὰ πράττωσιν ὅλα τὰ ἐναντία.

Τὰς ὑποσχέσεις ταύτας ἀκούομεν πολλάκις ἐν τῇ τελετῇ τοῦ βαπτίσματος, γινομένας ὅμως, καθὼς φαίνεται, ὡς ἁπλοῦς τύπος καὶ ἄνευ σκοποῦ τοῦ νὰ διδάξωσιν τὰ τέκνα νὰ τηρῶσιν ὅ,τι αὐτοὶ ἢ ἀντὶ αὐτῶν οἱ ἀνάδοχοι ὑπόσχονται ἐν τῷ ὀνόματι τῶν τέκνων αὐτῶν! Πολλὰ ὀλίγοι γονεῖς, νομίζω, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν Χριςιανῶν διδάσκουσιν τὰ τέκνα αὐτῶν τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, τὸ μόνον ὅπλον, δι' οὗ δύνανται ν' ἀντικρούσωσι τὰς «μεθοδείας τοῦ διαβόλου!» (Ἐφεσ. ς'. 11). Τινὲς δὲ καὶ ἀρνοῦνται νὰ θέσωσι τὸν Λόγον τοῦτον εἰς τὰς χεῖρας τῶν τέκνων· ἄλλοι δὲ καὶ παραδίδουσιν αὐτὸν τῷ πυρὶ ὡς ἐπικίνδυνον βιβλίον, καὶ ἀναθεματίζουσι τοὺς διανέμοντας αὐτὸν εἰς τὸν λαόν. Ἄλλοι τινὲς πιστεύουσιν, ὅτι ἐὰν ἐκτρέφωσι τὰ τέκνα αὐτῶν ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου, θέλουσι καταστήσει αὐτὰ μελαγχολικά, ἀκατάλληλα εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον, ἁρμόδια μόνον νὰ ζῶσιν εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰς ἐρημίας ὡς καλόγηροι καὶ καλογραῖαι. Σφάλλουσιν ὅμως· διότι ἡ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου διδασκαλία τείνει εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ τὰ τέκνα ἡμῶν εὐτυχέστερα, παρ' ὅσον δύναται νὰ καταστήσῃ αὐτὰ οἱαδήποτε κοσμικὴ ἀνατροφή.

Ἡ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου ἀνατροφὴ, προετοιμάζει τὰ τέκνα νὰ χαίρωσι τὴν ζωὴν ταύτην ὡς Λο-

γικὰ ὄντα, νὰ γείνωσιν εὐτυχέστερα ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ νὰ καταστήσωσιν εὐτυχεστέρους ἄλλους, μετὰ τῶν ὁποίων συναναστρέφονται. Πολλάκις παρετήρησα τὰ διάφορα ἀποτελέσματα τῶν διαφόρων τρόπων τῆς παιδείας, καὶ τοὺς διαφόρους τρόπους, καθ' οὓς ὑποφέρουσιν οἱ ἄνθρωποι τὰς διαφόρυς δοκιμὰς καὶ θλίψεις τοῦ βίου, καὶ εἶδον, ὅτι ὅταν πτωχεία ἢ θάνατος, παραδείγματος χάριν, τύχῃ εἰς τὴν οἰκογένειαν τὴν ἀνατραφεῖσαν μόνον κατὰ τὰς κοσμικὰς ἀρχὰς, εἰς ἃς ἐπικρατοῦσι χοροὶ καὶ μουσικαὶ, ποτὲ δὲ ὕμνοι καὶ προσευχαὶ, τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας αὐτῆς εἶναι ἀπαρηγόρητα· τὸ μόνον φῶς, τὸ ὁποῖον εἶχον ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν ἐσβέσθη, καὶ ὁ κόσμος δὲν δύναται νὰ παρηγορήσῃ αὐτά. Ζητοῦσιν ἔνθεν κακεῖσε παρηγορίαν, ἀλλὰ δὲν εὑρίσκουσιν. Ἐκεῖνοι δὲ, οἵτινες ἦσαν σύντροφοι αὐτῶν εἰς τὰς κοσμικὰς ἡδονὰς, φοβοῦνται τὴν πνοὴν τοῦ θανάτου· ἐνῷ ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀνετράφησαν ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου, εὑρίσκουσι παρηγορίαν ἀποβλέποντες εἰς αὐτὸν, ὅστις ὑπῆρξεν « ἄνθρωπος θλίψεων καὶ δόκιμος ἀσθενείας· » εἰς ἐκεῖνον, ὅστις τοσοῦτον ἠγάπησε τὸν κόσμον, ὥςε ἔδωκε τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ὅστις εἶναι ἡ μόνη ἀληθὴς πηγὴ παρηγορίας.

Οἱ γονεῖς, οἵτινες ἀμελοῦσιν ἢ ἀποποιοῦνται νὰ ἀναθρέψωσι τὰ τέκνα αὐτῶν ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου, ἀμελοῦσι τὰ καλήτερα αὐτῶν συμφέροντα, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν, καὶ προετοιμάζουσιν αὐτὰ διὰ λύπας, διὰ συντριβὴν καρδίας, διὰ θλιβερὸν θάνατον, καὶ δι' αἰωνίαν δυστυχίαν. Καὶ ἂν ἀπολεσθῶσι τὰ τέκνα αὐτῶν, ὁ Θεὸς θέλει ἐκζητήσει τὸ αἷμα αὐτῶν παρὰ τῶν γονέων.

Οἱ γονεῖς καὶ τὰ τέκνα θέλουσι συναπαντηθῇ μετὰ θάνατον ἐνώπιον τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἂν τὰ τέκνα ἀπωλεσθῶσιν ἕνεκα τῆς ἀμελείας τῶν γονέων, ποίαν ἀπολογίαν θέλουσι δώσει οὗτοι; Δὲν θέλει εἶσθαι τοῦτο ἀνεξάντλητος πηγὴ θλίψεως εἰς αὐτούς;

Πρὸς ὑμᾶς τοὺς γονεῖς λέγω· ἐὰν ἀγαπᾶτε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου, ὡς ἐνετείλατο ὑμῖν, καὶ οὐχὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ κόσμου. Μὴ παροργίζετε αὐτὰ διὰ πικρῶν λόγων ἄνευ αἰτίας, μὴ παροργίζετε αὐτὰ διὰ διαγωγῆς καλυπτούσης τὰ πρόσωπα τῶν τέκνων μετ' αἰσχύνης καὶ ἀτιμίας· μὴ παροργίζετε αὐτὰ τιμωροῦντες αὐτὰ ἀδίκως, καὶ μόνον διότι ὑμεῖς εἶσθε ὠργισμένοι καὶ ἰσχυρότεροι, ἀλλὰ συμφώνως πρὸς τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ διότι ὁ Θεὸς ἐπέβαλεν εἰς ὑμᾶς τὸ καθῆκον τοῦτο, ἵνα χαλινόνητε αὐτὰ ἀπὸ τοῦ κακοῦ, καὶ ὁδηγῆτε αὐτὰ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς εὐθύτητος καὶ τῆς ἀρετῆς, διότι εἶναι ἀναγκαῖον πρὸς ἀνατροφὴν αὐτῶν ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου.

Τότε, ἐάν ποτε ὀργισθῶσι καθ' ὑμῶν, θέλουσιν ἰδεῖ, ὅτι ὠργίσθησαν ἄνευ λόγου, καὶ θέλουσι σᾶς ἀγαπᾷ· μάλιστα θέλουσι σᾶς ἀγαπᾷ ἔτι μᾶλλον ἕνεκα τῆς τιμωρίας, γνωρίζοντα ὅτι ἐπράξατε τοῦτο αἰσθανόμενοι τὸ πρὸς αὐτὰ καθῆκον, καὶ ἐπιθυμοῦντες τὸ συμφέρον αὐτῶν, καθὼς καὶ ὁ Χριστιανὸς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ παιδευόμενος, ἐνίοτε εὐλογεῖ αὐτὸν διὰ τὰς θλίψεις καὶ τὰς δοκιμασίας, τὰς ὁποίας ἀπέστειλεν ἐπ' αὐτὸν ὁ ἐπουράνιος Πατὴρ, ἵνα προετοιμάσῃ αὐτὸν διὰ καλητέραν ζωὴν ἐν τῷ μέλλοντι.

Ναὶ, ἐὰν οὕτως ἐκτρέφητε τὰ τέκνα ὑμῶν, θέλουσιν ἀγαπᾷ καὶ τρέφει ὑμᾶς, ὅταν σᾶς ἐγκαταλείψωσιν πάν-

τες οἱ ἄλλοι, καὶ ἀσθενοῦντας καὶ εἰς βαθὺ γῆρας· εἰς οὐδεμίαν περίστασιν δὲν θέλουσι σᾶς ἐγκαταλείψει.

Ἐὰν διδάσκητε αὐτὰ νὰ ἦναι πιςὰ πρὸς τὸν Θεὸν, αὐτὸς θέλει ἐμπνεύσει εἰς αὐτὰ τὸ νὰ ἦναι πιστὰ πρὸς ὑμᾶς.

« Ἐκτρέφετε τὰ τέκνα ὑμῶν ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου, » καὶ ὁ Κύριος θέλει εὐλογήσει ὑμᾶς καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν, νῦν καὶ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΑ΄.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΟ ΖΗΝ ΧΡΙΣΤΟΣ, ΚΑΙ ΤΟ ΑΠΟΘΑΝΕΙΝ ΚΕΡΔΟΣ.

Φιλιππ. ά. 21.

«Ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστός· καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος.»

Ἐκ τῆς ῥήσεως ταύτης τινὲς ἐξέλαβον ὅτι ὁ Παῦλος ἤθελε νὰ εἴπῃ ὅ,τι εἶπεν ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῇ· « ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός· » (Γαλάτ. β΄. 20.) καὶ ἐν τῇ πρὸς Κολοσσαεῖς· « Ἀπεθάνετε γὰρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ. Ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ.» (Κολοσσ. γ΄. 3-4.) Ἐγὼ δὲ ἐκ τῆς συναφείας τῆς ῥήσεως ταύτης μετὰ τῶν προηγουμένων καὶ τῶν ἀκολούθων ὑπολαμβάνω, ὅτι ἤθελε νὰ εἴπῃ ὅτι τὸ νὰ ζῇ αὐτὸς ἦτον ὑπὲρ τοῦ Χριςοῦ, ἤτοι νὰ κηρύττῃ τὸν Χριστὸν, νὰ κάμνῃ γνωστὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, νὰ οἰκοδομῇ τὴν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ, νὰ κοπιάζῃ δι' αὐτόν· καὶ ὅτι τὸ νὰ ἀποθάνῃ ἤθελεν εἶσθαι δι' ἑαυτὸν κέρδος. Λέγει·

«Ἀλλ' ἐν πάσῃ παῤῥησίᾳ ὡς πάντοτε καὶ νῦν μεγαλυνθήσεται Χριστὸς ἐν τῷ σώματί μου, εἴτε διὰ ζωῆς, εἴτε διὰ θανάτου. Ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστὸς καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. Εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν σαρκὶ τοῦτό μοι καρπὸς ἔργου, καὶ τί αἱρήσομαι οὐ γνωρίζω. Συνέχομαι γὰρ ἐκ τῶν δύο, τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀπολῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι· πολλῷ γὰρ μᾶλλον κρεῖσσον· τὸ δὲ ἐπιμένειν ἐν τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς· καὶ τοῦτο πεποιθὼς οἶδα ὅτι μενῷ καὶ συμπαραμενῶ πᾶσιν ὑμῖν εἰς τὴν ὑμῶν προκοπὴν καὶ χαρὰν τῆς πίστεως.» (Φιλιππ. ά. 20—25). Ἤτοι τὸ νὰ ζῇ ἐν τῇ σαρκὶ, καὶ νὰ κάμνῃ καλὸν οἰκοδομῶν ἄλλους ἐν τῇ πίστει, καὶ νὰ βλέπῃ καρποὺς τῶν κόπων αὐτοῦ ἤθελεν εἶσθαι εἰς αὐτὸν χαρά· ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ἀποθάνῃ καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ νὰ ἦναι μετ' αὐτοῦ ἦτον ἐπιθυμητόν· καὶ οὕτω δὲν ἔξευρε τί νὰ ἐκλέξῃ· ἐστενοχωρεῖτο.

«Συνέχομαι γὰρ» λέγει, «ἐκ τῶν δύο» καὶ τί νὰ ἐκλέξω δὲν γνωρίζω.

Ἰδοὺ μεγάλη καὶ ἀληθὴς ἀφοσίωσις εἰς τὸν Χριστόν. Ὁ Παῦλος ἐκ καρδίας ἠγάπα τὸν Χριστόν· ἐκ καρδίας ἐπεθύμει τὴν ἐξάπλωσιν τῆς βασιλείας τοῦ Χρίστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Διὰ τοῦτο ἐκοπίαζε νύκτα καὶ ἡμέραν. Διὰ τοῦτο εὐχαρίστως ὑπέφερε διωγμοὺς καὶ θλίψεις, καὶ τὴν ζημίαν ὅλων τῶν κοσμικῶν ἀγαθῶν. Ἐν αὐτῷ ἠλήθευεν ἡ παραβολὴ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, λέγοντος· «Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας· ὃς εὑρὼν ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελθὼν πέπρακε πάντα, ὅσα εἶχε, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν.» (Ματθ. ιγ΄. 45—46) Ὅλα τὰ τοῦ κόσμου ἐλογάριαζεν ὁ Παῦλος ὡς ζημίαν ὡς πρὸς τὸν

Χριστόν. «Ἀλλ' ἅτινα ἦν μοι κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν Χριστὸν ζημίαν. Ἀλλὰ μενοῦνγε καὶ ἡγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου μου· δι' ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην, καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα Χριστὸν κερδήσω, καὶ εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ νόμου, ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως Χριστοῦ, τὴν ἐκ Θεοῦ δικαιοσύνην ἐπὶ τῇ πίστει.» (Φιλιππ. γ'. 7—9). Συνῃσθάνετο ὅτι ὁ Χριστὸς ἦτον ἡ ζωὴ αὐτοῦ, καὶ ἐπεθύμει νὰ ζῇ μόνον, ὡς ἤδη παρετηρήθη, ἵνα κοπιάζῃ δι' αὐτόν. Ὅσον ὁ φιλάργυρος ἀγαπᾷ τὰ χρηματικὰ κέρδη, τόσον καὶ ἔτι περισσότερον ὁ Παῦλος ἠγάπα τὸν Χριστόν. Ὅσον ὁ στρατιώτης ἀγαπᾷ τὴν τιμὴν καὶ τοὺς ἐπαίνους τοῦ στρατηγοῦ καὶ τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῆς πατρίδος αὐτοῦ, τόσον καὶ ἔτι περισσότερον ὁ Παῦλος ἠγάπα τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἐπιδοκιμασίαν τοῦ μεγάλου ἀρχηγοῦ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὅσον οἱ ἄνθρωποι ἐν γένει ἀγαπῶσι τὸν κόσμον καὶ τὰς ἡδονὰς τοῦ κόσμου, τόσον καὶ χιλιάκις περισσότερον ὁ Παῦλος ἠγάπα τὸν Χριστόν. «Ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστὸς καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος.» Ἀγαπῶμεν ἡμεῖς τινὰ φίλον, πατέρα, μητέρα, ἀδελφὸν, ἀδελφὴν, σύζυγον ἢ τέκνον; Ὁ Παῦλος ἠγάπα τὸν Χριστὸν ἔτι περισσότερον. Ἀγαπῶμεν τὴν ζωὴν ἡμῶν; Ὁ Παῦλος ἠγάπα τὸν Χριστὸν περισσότερον. Πρός τινας φίλους, οἵτινες ἐπροσπάθησαν νὰ καταπείσωσιν αὐτὸν νὰ μὴ ἀναβῇ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἐπειδὴ ἐκεῖ ἤθελε κινδυνεύσει, εἶπε· «Τί ποιεῖτε κλαίοντες καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν; ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἑτοίμως ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ.» (Πράξ. κά. 13). Οὕτω

καὶ πρὸς τοὺς ἐν Ἐφέσῳ πρεσβυτέρους εἶπε· «Καὶ νῦν ἰδοὺ, ἐγὼ δεδεμένος τῷ πνεύματι πορεύομαι εἰς Ἱερουσαλὴμ τὰ ἐν αὐτῇ συναντήσοντά μοι μὴ εἰδώς. Πλὴν ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύρεται λέγον· ὅτι δεσμά με καὶ θλίψεις μένουσιν· ἀλλ' οὐδενὸς λόγον ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς καὶ τὴν διακονίαν, ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, διαμαρτύρασθαι τὸ Εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ.» (Πράξ. κ'. 22—24.)

«Ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστός· καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος.»

Ἀλλὰ διὰ τί ἦτον ἡ πρὸς τὸν Χριστὸν ἀγάπη αὐτοῦ τοσοῦτον μεγάλη; ἡ ἀφοσίωσις εἰς αὐτὸν τόσον ἔξοχος;

Ἐπειδὴ ἔβλεπεν ἐν αὐτῷ τελείαν ἠθικὴν ὡραιότητα καὶ ἐννόει ὅτι «ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς·» (Κολοσσ. β'. 9) ὅτι ἐγενήθη ἡμῖν, ὡς λέγει, «σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς, καὶ ἀπολύτρωσις.» (Κορινθ. ά. 30) ὅτι διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ εἶχεν ἀποκτήσει διὰ πάντας τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτὸν ζωήν· ὅτι διὰ τοῦ Χριστοῦ εἶχε λάβει αὐτὸς νέαν ζωὴν, ζωὴν αἰώνιον· ὅτι ἐλυτρώθη διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅτι δὲν ἦτο πλέον ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριςῦ· ὅτι ἦτον ἀναγεγεννημένος ἐκ Θεοῦ, καὶ ἠγάπα τὸν Θεὸν ἐν Χριστῷ ὡς ἓν παιδίον φύσει ἀγαπᾷ τοὺς γονεῖς αὐτοῦ.

Ὅταν βλέπωμεν ἄνθρωπον μεγάλον καὶ ἀγαθὸν, συνετὸν καὶ εὐεργέτην, ἀγαπῶμεν αὐτὸν, ἀγαπῶμεν νὰ ὁμιλῶμεν περὶ αὐτοῦ καὶ τῶν προτερημάτων αὐτοῦ, καὶ ὅσον περισσότερον βλέπομεν αὐτὸν, τόσον περισσότερον θαυμάζομεν αὐτόν. Μετὰ τῶν δοξασιῶν, τὰς ὁποίας εἶχεν ὁ Παῦλος περὶ τοῦ Χριστοῦ, δὲν ἠδύνατο εἰμὴ νὰ θαυμά-

ζῇ καὶ ἀγαπᾷ αὐτὸν καὶ νὰ ἐπιθυμῇ νὰ ἦναι μετ' αὐτοῦ· «Ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστός· καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος.»

Ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὁ Παῦλος δὲν εἶχέ τι νὰ ἐλπίζῃ· οὔτε προβιβασμὸν εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν ἐκκλησίαν, ὡς Ῥαββὶ ἢ διδάσκαλος, ὡς ὁ Γαμαλιήλ· οὔτε γαίας, οὔτε οἴκους οὔτε ἄλλο τι κοσμικὸν κέρδος, οὔτε ἡδονάς, οὔτε τιμάς. Ἐκοπίαζε διὰ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον. Ἐδιώκετο, κατεφρονεῖτο. Εἰς κινδύνους ἦτο πολλάκις, καὶ ἀγρυπνίας, καὶ νηστείας, εἰς πεῖναν καὶ γυμνότητα, καὶ πολλὰς μερίμνας· καὶ ὑπὸ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ἠγάπα, ἐθεωρεῖτο ὡς ἀχρεῖος αἱρετικὸς καὶ ἀνάξιος τοῦ ζῆν· καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς καὶ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, πολλάκις ἐζήτουν ν' ἀφαιρέσωσι τὴν ζωὴν αὐτοῦ. Τί ἠδύνατο νὰ περιμένῃ ὁ τοιοῦτος εἰς τὸν κόσμον τοῦτον;

Καὶ ἐὰν ἠδύνατο νὰ κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον, δὲν ἤθελε χαίρει ἐν αὐτῷ τόσον ὅσον ἐν Χριστῷ. Διὰ τὸν Παῦλον ὁ κόσμος δὲν εἶχε θέλγητρα πολλά. Ἡ ὡραιότης καὶ ἡ δόξα τοῦ κόσμου δὲν ἐφαίνοντο εἰς αὐτὸν ὡς πρότερον. Ἔγειναν ἀφανεῖς ἕνεκα τῆς ὑπεροχῆς τῆς ὡραιότητος καὶ τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, ὡς οἱ ἀστέρες ἕνεκα τῆς λάμψεως τοῦ ἡλίου, ὅταν ἀνατείλῃ, γίνονται ἀφανεῖς. «Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο,» λέγει, «καυχᾶσθαι, εἰμὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ» (Γαλ. ς'. 14).

Ὁ ἐπιστήμων ἄνθρωπος εὑρίσκει ἡδονὴν θεωρῶν τὰ λεγόμενα τῆς φύσεως ἔργα, τὴν ὁποίαν ὁ ἀμαθὴς οὐδέποτε συναισθάνεται. Οὕτω καὶ ὁ Παῦλος θεωρῶν διὰ τῆς πίστεως τὸ αἴτιον τῆς φύσεως, τὸν ποιητὴν τοῦ παντός, τὴν πηγὴν τῆς σοφίας καὶ ἀγαθότητος, εἶχε χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν, τὴν ὁποίαν ὁ ἐπιστήμων οὐδέποτε εἶχεν·

εἵλκύετο δὲ πρὸς τὸν Χριστὸν ὑπὸ τῆς ἀγάπης, ἥτις ἦτον ἰσχυροτέρα τοῦ θανάτου, καὶ τὴν ὁποίαν ὅλα τὰ ὕδατα τοῦ μίσους, τῆς καταφρονήσεως, καὶ τῶν διωγμῶν τοῦ κόσμου δὲν ἠδύναντο νὰ σβέσωσι. «Πέπεισμαι γάρ,» λέγει, «ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωή, οὔτε ἄγγελοι οὔτε ἀρχαὶ οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.» (Ῥωμ. ή. 38—39). Εἰς τοιοῦτον ἄνθρωπον, οἷος ὁ Παῦλος, ὁ θάνατος εἶναι ἀληθινὸν καὶ μέγα κέρδος. «Ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστός· καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος.»

Ὁ Παῦλος ἐθεώρει τὸν θάνατον ὡς κέρδος, ἐπειδὴ ἤθελεν ἐλευθερώσει αὐτὸν ἀπὸ πάσας τὰς λύπας καὶ θλίψεις, τὰς προερχομένας ἐκ τῶν διωγμῶν καὶ τοῦ μίσους καὶ τῆς ἐναντιότητος τῶν ἐχθρῶν· ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τὸν ὁποῖον εἶχε συνεχῶς κατὰ τῆς ἁμαρτίας, καὶ τοῦ νοσεροῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ, τοῦ Σατανᾶ· ἀπὸ τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον ὠνόμαζεν ἐπίγειον οἰκίαν τοῦ σκήνους, εἰς τὴν ὁποίαν τοσοῦτον ἐστέναζεν· ἤθελε δὲ ὁ θάνατος φέρει αὐτὸν εἰς ἐκείνην τὴν ἀχειροποίητον οἰκίαν καὶ αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς· » (Β'. Κορινθ. έ. 1) εἰς ἐκείνας τὰς μονὰς, τὰς ὁποίας ὁ Χριστὸς ὑπῆγε ἵνα ἑτοιμάσῃ διὰ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ὅπου ὁ Θεὸς ἤθελεν ἐξαλείψει πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, καὶ ὅπου ἤθελεν εἶσθαι αἰωνίως μετὰ πάντων τῶν ἁγίων « ἐν τῷ φωτί.»

Ὁ Σωκράτης ἐστοχάζετο ὅτι ὁ θάνατος ἤθελεν εἶσθαι εἰς αὐτὸν κέρδος, ἐὰν ἠδύνατο νὰ ὑπάγῃ καὶ νὰ ἦναι μεθ' Ὁμήρου καὶ Ἡσιόδου καὶ ἄλλων τοιούτων· ἐνόμιζεν ὅτι ὁ θάνατος ἤθελεν εἶσθαι κέρδος, ἐὰν ἦτον αἰώνιος ὕπνος· ἐν

τῇ ἀπολογίᾳ αὐτοῦ λέγει· «Κινδυνεύει γάρ μοι τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο ἀγαθὸν γεγονέναι· καὶ οὐκ ἔσθ' ὅπως ἡμεῖς ὀρθῶς ὑπολαμβάνομεν, ὅσοι οἰόμεθα κακὸν εἶναι τὸ τεθνάναι . . . . ἐννοήσωμεν δὲ καὶ τῇδε, ὡς πολλὴ ἐλπίς ἐστιν ἀγαθὸν αὐτὸ εἶναι· δυοῖν γὰρ θάτερόν ἐστι τὸ τεθνάναι· ἢ γὰρ οἷον μηδὲν εἶναι, μηδ' αἴσθησιν μηδεμίαν μηδενὸς ἔχειν τὸν τεθνεῶτα, ἢ, κατὰ τὰ λεγόμενα, μεταβολή τις τυγχάνει ὖσα καὶ μετοίκησις τῆς ψυχῆς τοῦ τόπȣ τȣ ἐνθένδε εἰς ἄλλον τόπον· καὶ εἴτε δὴ μηδεμία αἴσθησίς ἐστιν, ἀλλ' οἷον ὕπνος, ἐπειδάν τις καθεύδων μηδ' ὄναρ μηδὲν ὁρᾷ, θαυμάσιον κέρδος ἂν εἴη ὁ θάνατος . . . . εἰ δ' αὖ οἷον ἀποδημῆσαί ἐστιν ὁ θάνατος ἐνθένδε εἰς ἄλλον τόπον, καὶ ἀληθῆ ἐστι τὰ λεγόμενα, ὡς ἄρα ἐκεῖ εἰσιν ἅπαντες οἱ τεθνεῶτες, τί μεῖζον ἀγαθὸν τούτου εἴη ἄν, ὦ ἄνδρες δικασταί; Εἰ γάρ τις ἀφικόμενος εἰς ᾅδου, ἀπαλλαγεὶς τουτωνὶ τῶν φασκόντων δικαστῶν εἶναι, εὑρήσει τοὺς ὡς ἀληθῶς δικαστάς, οἵπερ καὶ λέγονται ἐκεῖ δικάζειν, Μίνως τε καὶ Ῥαδάμανθυς καὶ Αἰακὸς καὶ Τριπτόλεμος, καὶ ἄλλοι ὅσοι τῶν ἡμιθέων δίκαιοι ἐγένοντο ἐν τῷ ἑαυτῶν βίῳ, ἆρα φαύλη ἂν εἴη ἡ ἀποδημία; ἢ αὖ Ὀρφεῖ ξυγγενέσθαι καὶ Μουσαίῳ καὶ Ἡσιόδῳ καὶ Ὁμήρῳ, ἐπὶ πόσῳ ἄν τις δέξαιτ' ἂν ὑμῶν; ἐγὼ μὲν γὰρ πολλάκις ἐθέλω τεθνάναι, εἰ ταῦτά εἰσιν ἀληθῆ.» (Πλατ. Ἀπολ. Σωκρ. τόμ. ά. σελ. 76—78. ἐκδ. λειψ. 1813.)

Καὶ ἐὰν ὁ Σωκράτης, ἔχων τοιαύτην ἀσθενῆ καὶ ἀμφίβολον ἐλπίδα τῆς ἀθανασίας, καὶ τῆς κοινωνίας τῶν τοιούτων, οἷον τοῦ Ὀρφέως, καὶ Μουσαίȣ, τοῦ Ὁμήρȣ καὶ Ἡσιόδου, ἐθεώρει τὸν θάνατον ὡς κέρδος, πόσῳ μᾶλλον ὁ Παῦλος, ὅστις εἶχε τὴν βεβαίαν ἐλπίδα μακαρίας ἀθανα-

σίας, καὶ αἰωνίȣ μακαριότητος, καὶ τῆς κοινωνίας τȣ̃ Ἀβραάμ, τοῦ Ἰσαάκ, καὶ Ἰακὼβ, τοῦ Μωϋσέως καὶ Σαμȣὴλ, τοῦ Δαβὶδ καὶ Ἡσαΐα, καὶ ὅλων τῶν δικαίων πνευμάτων τῶν τετελειωμένων, καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ, «ἐν ᾧ εἰσὶ πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι!» (Κολοσ. β'. 3.)

Ἐὰν ὁ Σωκράτης ὡς φιλόσοφος ἐθεώρει τὸν θάνατον κέρδος, πόσῳ μᾶλλον ὁ Παῦλος ὡς χριστιανὸς ἠδύνατο νὰ εἴπῃ· «ἐμοὶ γὰρ, τὸ ἀποθανεῖν κέρδος.»

Εἰς ὅλους δὲ, ὅσοι πιστεύουσιν, ὡς ὁ Παῦλος ἐπίστευε, ζῶσιν, ὡς αὐτὸς ἔζη, μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ· εἰς ὅλους ὅσοι ἀγαπῶσι τὸν Χριστὸν, ὡς ὁ Παῦλος ἠγάπα αὐτὸν, ὁ θάνατος θέλει εἶσθαι κέρδος, ἀνέκφραστον κέρδος. Οἱ τοιοῦτοι δὲν πρέπει νὰ φοβῶνται τὸν θάνατον, εἰς οἱανδήποτε μορφὴν ἔρχεται, καὶ εἰς οἱονδήποτε τόπον, καὶ εἰς οἱανδήποτε εἰσὶν ἡλικίαν ὅταν ἔλθῃ. Εἰς τοὺς τοιούτους ὁ θάνατος θέλει εἶσθαι ἡ ἀρχὴ τῆς ζωῆς· θέλει φέρει αὐτοὺς εἰς τὰ προπύλαια τȣ̃ ναοῦ τοῦ Θεοῦ· θέλει ἀνοίξει δι' αὐτοὺς τὰς πύλας τῆς ἄνω Ἱερουσαλὴμ, τῆς πόλεως τοῦ ζῶντος Θεοῦ· καὶ εἰσάξει αὐτȣ̀ς εἰς τὴν κοινωνίαν μυριάδων ἁγίων καὶ ἀγγέλων· εἰς τὴν πανήγυριν καὶ ἐκκλησίαν τῶν πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων· καὶ εἰς τὸν Θεὸν τὸν κριτὴν τῶν πάντων, καὶ εἰς τὸν τῆς νέας διαθήκης μεσίτην, τὸν Ἰησοῦν· (Ἑβρ. ιβ'. 22 — 24.) καὶ τότε θέλουσιν ἀναγνωρίσει ὅτι ὁ θάνατος εἶναι δι' αὐτοὺς κέρδος. Ἐὰν δὲ καὶ ἡμεῖς, ἤμεθα χριστιανοὶ, οἷος ἦτον ὁ Παῦλος, αἰωνία μακαριότης ἀναμένει ἡμᾶς, ὅταν ἔλθῃ ὁ θάνατος. Ἐὰν ζῶμεν διὰ τὸν Χριςὸν, καὶ δυνώμεθα νὰ εἴπωμεν ἐν ἀληθείᾳ, «ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῇν Χριστὸς,» βεβαίως εἰς ἡμᾶς ὁ θάνατος θέλει

εἶσθαι κέρδος· καὶ ἐὰν ἤμεθα κατὰ τὸ παρὸν τεθλιμμένοι, ἂς ἔχωμεν ὑπομονήν· μετ' ὀλίγον θέλει ἐλθεῖ ὁ θάνατος, καὶ ταχέως θέλομεν ἐμβῆ εἰς ἀτελεύτητον δόξαν καὶ ἀγαλλίασιν.

Εἰς ὅλους δέ, ὅσοι δὲν πιστεύουσιν ὡς ὁ Παῦλος ἐπίστευσε, δὲν ζῶσιν ὡς αὐτὸς ἔζη, καὶ δὲν ἀγαπῶσι τὸν Χριστὸν ὡς αὐτὸς ἠγάπα, ὁ θάνατος θέλει εἶσθαι ζημία! ἀθεράπευτος ζημία! θέλει ἀφαιρέσει ἀπ' αὐτῶν ὅλας τὰς ματαίας διασκεδάσεις, ὅλας τὰς ἁμαρτωλὰς ἡδονάς, ὅλα τὰ ἄδικα κέρδη, τὰ ὁποῖα ἀπέκτησαν διὰ τῆς ἀπάτης, καὶ τῆς καταδυναστείας τῶν πτωχῶν, τῶν χηρῶν, καὶ τῶν ὀρφανῶν· ὅλον τὸν πλοῦτον, εἰς τὸν ὁποῖον νῦν καυχῶνται. καὶ ὑπερηφανεύονται καὶ τοσοῦτον ἀγαπῶσι.

Ὁ θάνατος δὲν θέλει ἀφήσει αὐτοὺς νὰ λάβωσί τι μεθ' ἑαυτῶν, ἐξ ὅλης τῆς περιουσίας αὐτῶν. Ἀντὶ τῶν λαμπρῶν φορεμάτων, θέλει τὰς ἐνδύσει μὲ σάβανα· καὶ ἀντὶ χορῶν καὶ θεάτρων, καὶ μουσικῶν ὀργάνων, καὶ εὐωχιῶν, θέλει εἰσάξει αὐτοὺς εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ὅπȣ θέλει εἶσθαι αἰώνιος κλαυθμὸς καὶ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἡτοιμασμένον διὰ τὸν διάβολον καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ. Τοῦτο θέλει εἶσθαι ἐπαισθητὴ ζημία! Καὶ αὕτη ἀναμένει ὅλους τοὺς ἀμετανοήτȣς ἁμαρτωλούς, καίτοι ἐπιστήμονας, καίτοι πλȣσίους, καίτοι ἐνδόξȣς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Τὴν καταδίκην αὐτῶν θέλει σφραγίσει ὁ θάνατος, ὥστε νὰ μὴ ἔχωσι πλέον εὐκαιρίαν νὰ μετανοήσωσι. Τὸ πᾶν δι' αὐτοὺς εἶναι ζημία!

Εἰς αὐτοὺς τὸ ζῆν, κόσμος· καὶ τὸ ἀποθανεῖν, ζημία!

Εἴθε ὁ Θεὸς νὰ σώσῃ ἡμᾶς πάντας ἀπὸ τοιαύτην φοβερὰν ζημίαν· καὶ νὰ φέρῃ ἕκαστον ἡμῶν εἰς τοιαύτην κατάστασιν ψυχῆς, ὥστε νὰ δύνηται νὰ εἴπῃ ἐν ἀληθείᾳ, «Ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστός· καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος.» Ἀμήν.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΜΟΥ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

Σελ

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ.

1) ΓΡΑΜΜΑ ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΤΙΚΟΝ πρὸς τοὺς ἐν Παλαιστίνῃ καὶ Συρίᾳ φίλους αὐτοῦ, τῇ 5 Σεμπτεμβρίου 1825, τυπωθὲν ἐν Ἀμερικῇ 1826.

2) ΑΠΟΛΟΓΙΑ, ἐρανισθεῖσα ἔκ τινων Ἑλληνικῶν Ἐφημερίδων μετὰ παρατηρήσεών τινων καὶ προσθηκῶν ἀπὸ τὰ Συγγράμματα Ἐπιφανίου, Χρυσοστόμου, Βασιλείου, Εἰρηναίου, Κλήμεντος καὶ ἄλλων φωστήρων τῆς Ἐκκλησίας, διαπρεψάντων πρὸ τῆς πέμπτης ἑκατονταετηρίδος μετὰ Χριστὸν, τυπωθεῖσα ἐν Ἀθήναις 1845.

3) ΛΟΓΟΣ ἐνώπιον τοῦ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ ἐν Ἀθήναις 11/23 Ἀπριλίου 1846, τυπωθεὶς ἐν Νέᾳ Ὑόρκ (New York) 1847, καὶ ἐν Κανταβριγίᾳ τῆς Νέας Ἀγγλίας 1857.

4) ΕΚΘΕΣΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ, τυπωθεῖσα ἐν Κανταβριγίᾳ τῆς Νέας Ἀγγλίας 1851, καὶ 1857.

5) ΤΕΛΕΤΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ, τυπωθεῖσαι ἐν Ἀθήναις 1851.

6) Περὶ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗΣ τῶν ΘΕΙΩΝ ΓΡΑΦΩΝ τυπωθείσης ἐν Ἀθήναις 1856.

ΟΜΙΛΙΑΙ

ΙΩΝΑ ΚΙΝΓ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣΑΙ

ΚΑΤΑ ΔΙΑΦΟΡΟΥΣ ΚΑΙΡΟΥΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ.

« *Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε.* »

(Α΄. Θεσσαλ. έ. 21)

ΤΟΜΟΣ Β΄.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ

Κάτωθι τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ Ῥαγκαβᾶ

Ὁδὸς Κυρίςυ ἢ Νέων Λυτρῶν ἀριθ. 872.

1859.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΕ'.

ΚΑΙ ΠΡΩΤΗ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΝΤΟΛΗΣ.

Ἐξοδ. κ'. 3.

«Οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.» ἤτοι «Μὴ ἔχῃς ἄλλους θεοὺς πλὴν ἐμοῦ.»

Ἡ θεία Γραφὴ οὐδαμοῦ λέγει ὅτι ὑπάρχει Θεός· ἀλλὰ πανταχοῦ ἐν αὐτῇ λαμβάνεται ὡς δεδομένον ὅτι ὑπάρχει, ὡς πρᾶγμα φανερὸν καὶ ἀναντίῤῥητον, ὥστε ὁ λέγων οὐκ ἔςι Θεὸς, θεωρεῖται ὡς ἄφρων. (ψαλμ. ιδ'. 1.)

«Ἐν ἀρχῇ» λέγει, «ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.» «Καὶ ἐλάλησε Κύριος πάντας τοὺς λόγους τέτους λέγων· ἐγὼ εἶμαι Κύριος ὁ Θεός σου, ὅστις ἐξήγαγόν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐξ οἴκου δουλείας, οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.»

Ἐὰν λοιπὸν ἐρωτᾶτε, ποίας ἀποδείξεις ἔχομεν ὅτι ὑπάρχει Θεὸς ἐνῷ εἶναι ἄϋλος, καὶ ἀόρατος, καὶ οὐδεμιᾶς αἰσθήσεως ἀντικείμενον; ἀποκρίνομαι· τὰς αὐτὰς ἀποδείξεις ὅσας ἔχομεν, ὅτι ὑπάρχω ἐγὼ, ἢ ὅτι ὑπάρχετε σεῖς. Ποίας ἀποδείξεις ἔχετε σεῖς ὅτι ὑπάρχω ἐγώ; ἢ ποίας

ἀποδείξεις ἔχω ἐγὼ, ὅτι ὑπάρχετε σεῖς; Τὸ κυριώτερον μέρος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ πνεῦμα, ἡ ψυχή. Ἀλλ' ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἶναι ἄϋλος καὶ ἀόρατος, ὡς ὁ Θεός· ἐκ τῶν κινημάτων δὲ τοῦ σώματος ἐννοοῦμεν ὅτι ὑπάρχει ἐν αὐτῷ πνεῦμα ἢ ψυχή· καὶ τὸν χαρακτῆρα δὲ τὸν νοητικὸν καὶ τὸν ἠθικὸν τοῦ πνεύματος τούτου ἢ τῆς ψυχῆς ταύτης τοῦ ἀνθρώπȣ μανθάνομεν ἐκ τῶν ἔργων καὶ τῶν λόγων αὐτοῦ, καὶ ἐξ ὅσων ἄλλως πως φανερόνει διὰ τοῦ σώματος. Οὕτω καὶ τὸ ἄϋλον καὶ ἀΐδιον πνεῦμα, τὸ πανταχȣ̃ παρὸν καὶ τὰ πάντα πληρȣ̃ν, ἐννοȣ̃μεν ἐκ τῶν ἔργων αὐτȣ̃, τὰ ὁποῖα βλέπομεν καὶ ἡμεῖς καὶ πάντα τὰ ἔθνη· καθὼς λέγει ὁ Παῦλος· «Διότι τὸ γνωςὸν τοῦ Θεοῦ φανερόν ἐςιν ἐν αὐτοῖς· ὁ γὰρ Θεὸς αὐτοῖς ἐφανέρωσε· τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥ τε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης, εἰς τὸ εἶναι αὐτȣ̀ς ἀναπολογήτους.» (Ῥωμ. ά. 19—20.)

Ὅστις δὲν πιστεύει ὅτι ὑπάρχει Θεὸς, εἶναι ἀναπολόγητος. Οὐδεὶς εἰμὴ ὁ ἄφρων, λέγει «οὐκ ἔστι Θεός.» Ὅπου βλέπομεν σχέδιον, σκοπὸν, καὶ τάξιν, ἐννοȣ̃μεν ὅτι ὑπάρχει πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἐσχεδίασεν, ἐσκόπει, καὶ ἔϐαλεν εἰς τάξιν· καὶ ὅπου βλέπομεν κίνησιν ἐννοοῦμέν τι κινοῦν.

Δύναταί δέ τις νὰ ἀμφιϐάλλῃ ὅτι συνετός τις ἄνθρωπος, σοφός τις ἀρχιτέκτων ἐσχεδίασε τὸν Παρθενῶνα; ἢ τὸν ναὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διός; οὐδείς. Καὶ περὶ τοῦ κόσμου δὲ καὶ πάντων τῶν τοῦ κόσμου, καὶ πάντων τῶν τοῦ οὐρανȣ̃, τῶν ὁρατῶν, δὲν δύναταί τις νὰ ἀμφιϐάλλῃ ὅτι ὂν πάνσοφον ἐσχεδίασε τὰ πάντα.

Πανταχοῦ βλέπομεν σκοπὸν, σχέδιον, καὶ τάξιν, καὶ ἐφαρμογὴν τοῦ ἑνὸς πράγματος ἐπὶ τοῦ ἄλλου. Τοῦτο βλέπομεν ἐν τῇ βροχῇ, ἥτις πίπτȣσα ἀπὸ τοῦ οὐρανȣ̃ ἐπὶ τῆς

γῆς ἑτοιμάζει τροφὴν διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ κτήνη. Τοῦτο βλέπομεν ἐν τῇ κατασκευῇ τοῦ ςομάχυ, ὅστις δεχόμενος καὶ χωνεύων καὶ μεταποιῶν τὴν τροφὴν εἰς χυλὸν καὶ αἷμα διατηρεῖ τὸν τρώγοντα αὐτήν. Ὡσαύτως οἱ ὀδόντες φανερόνυσι σκοπόν. Ὁ ὀφθαλμὸς φανερόνει σκοπόν. Τὸ ὠτίον, αἱ χεῖρες, οἱ πόδες, αἱ κλειδώσεις τοῦ σώματος, ὁ τρόπος τῆς γεννήσεως αὐτῦ καὶ ὅλων τῶν ζώων, φανερόνυσιν ὡσαύτως σκοπόν, καὶ ἐφαρμογὴν κατὰ τὸ σχέδιον σοφῦ δημιυργοῦ σχεδιάσαντος καὶ ἐφαρμόσαντος ταῦτα πάντα. Οὕτω καὶ ἡ ἡμέρα πρὸς ἐργασίας, καὶ ἡ νὺξ πρὸς ἀνάπαυσιν, φανερόνουσι σκοπόν. Καὶ ὁ Ἥλιος καὶ ἡ Σελήνη, καὶ οἱ ἀστέρες, αἱ διάφοροι ὧραι τοῦ ἔτους· τὸ ἔαρ, τὸ θέρος, τὸ φθινόπωρον, ὁ χειμών, φανερόνουσι σκοπόν. Ὁ ἀήρ, οἱ ἄνεμοι, ἡ θερμότης, ἡ παλίῤῥοια τῆς θαλάσσης καὶ οἱ ἀτμοί, οἱ πανταχοῦ ἀναβαίνοντες ἀπὸ τῆς γῆς φανερόνουσι σκοπόν. Πάντα τὰ δένδρα τοῦ δάσους, πάντα τὰ ἄνθη τοῦ ἀγροῦ, πάντα τὰ φυτά, καὶ πάντα τὰ σπέρματα αὐτῶν φανερόνουσι σκοπὸν σοφοῦ ὄντος, ὅστις ἐποίησεν αὐτά. Πῦρ καὶ χάλαζα, σεισμοὶ καὶ ἀνεμοστρόβιλοι, πάντα τὰ θηρία, πάντα τὰ κτήνη, πάντα τὰ ἑρπετά, καὶ τὰ πετεινὰ τὰ πτερωτά, καθὼς καὶ αἱ βρονταὶ καὶ αἱ ἀστραπαί, καὶ ἡ περιφορὰ τῶν ἀστέρων εἰς τὰς τροχιὰς αὐτῶν, κηρύττουσιν ὅτι ὑπάρχει Θεός. Λέγει ὁ Ψαλμῳδός· «Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα· ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα, καὶ νὺξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν· οὐκ εἰσὶ λαλιαὶ οὐδὲ λόγοι, ὧν οὐχὶ ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν· εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν.» (ψαλμ. ιη'. 1—5· κατὰ τὴν νέαν μετάφρασιν ιθ'.)

Εἰς τὸν ἀνθρώπινον νοῦν εἶναι ἀδύνατον καὶ νὰ ὑποθέσῃ κἂν τὴν ἀνυπαρξίαν τοῦ Θεοῦ· νὰ ὑποθέσῃ ὅτι τὸ οὐδὲν ἠδύνατο νὰ ἐνεργήσῃ καὶ νὰ ποιήσῃ τι· ἡ ἀνυπαρξία νὰ φέρῃ ὕπαρξιν· οὐδεὶς εἰμὴ ὁ ἄφρων ἤθελεν εἰπεῖ τοῦτο. Μοὶ φαίνεται δ' ἐπίσης ἀδύνατον ὅτι ὑπῆρξαν αἰωνίως δύο τοιαῦτα ὄντα, ὡς ὑπέθετον καὶ ἐπρέσβευον οἱ Μανιχαῖοι. Ὅτι ὑπάρχει εἷς μόνος Θεός, διδάσκει ἡμᾶς πανταχοῦ ἡ Παλαιὰ καὶ Νέα διαθήκη, καὶ αὐτὸ τὸ βιβλίον τῆς φύσεως, τὰ ποιήματα τοῦ Θεοῦ. Λέγει ὁ Μωϋσῆς· «Ἄκυε Ἰσραὴλ, Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν εἷς Κύριος.» (Δευτ. ς'. 4) Οὕτως εἰς τὸν Ἡσαΐαν· «Ἐγὼ εἶμαι Κύριος, καὶ δὲν εἶναι ἄλλος· δὲν ὑπάρχει ἐκτὸς ἐμοῦ Θεός.» (Ἡσ. μέ. 5.)

Καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπεν ὅτι πρώτη πασῶν τῶν ἐντολῶν, «Ἄκουε Ἰσραὴλ, Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν Κύριος εἷς ἐστι κ. τ. λ.» (Μάρκ. ιβ'. 29.)

Καὶ ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρώτῃ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ λέγει· «Οἴδαμεν ὅτι οὐδὲν εἴδωλον ἐν τῷ κόσμῳ καὶ οὐδεὶς Θεὸς ἕτερος εἰμὶ εἷς — Καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶ λεγόμενοι θεοὶ εἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ τῆς γῆς (ὥσπερ εἰσὶ θεοὶ πολλοὶ καὶ Κύριοι πολλοὶ) ἀλλ' ἡμῖν εἷς Θεός, ὁ Πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν· καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ.» (Α'. Κορ. ή. 4 — 6.) Καὶ εἰς ὅλα τὰ ἔργα τῆς κτίσεως, ὅταν ἐξετάσωμεν αὐτὰ ἀκριβῶς, βλέπομεν ἑνότητα σκοποῦ, ἥτις ὁδηγεῖ ἡμᾶς εἰς τὸ πιστεύειν ὅτι ἓν πνεῦμα, καὶ ἓν μόνον, ἐσχεδίασε καὶ ἐποίησε τὰ πάντα. Εἶναι ὡς ποίημα ἑνὸς συγγραφέως· ὡς βιβλίον, τὸ ὁποῖον εἷς ἄνθρωπος ἀντέγραψε· ὡς μηχανή, ἔχουσα πολλοὺς τροχούς, ἀλλὰ κινυμένη ὑφ' ἑνὸς ἐλατηρίου. Ὁ Σωκράτης, νομίζω, ἐπίστευε τοῦτο, καὶ ἄλλοι ἀρχαῖοι φιλόσοφοι, ἀλλ' ἐφοβοῦντο νὰ κατακρίνωσι δημο-

σίως τὴν πολυθεΐαν ἕνεκα τῶν προλήψεων καὶ ἀμαθείας τοῦ κοινοῦ λαοῦ.

Περὶ ὅλων τῶν φαινομένων ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ζητεῖ αἴτιον καὶ περὶ ὅλων τῶν κινήσεων τῶν ὑλικῶν σωμάτων ζητεῖ κοινοῦν αἴτιον· καὶ ἐπειδὴ ὕλη δὲν δύναται νὰ κινῆται ἀφ' ἑαυτῆς, οὐδὲ νὰ πλασθῇ ἀφ' ἑαυτῆς, ὁ ἀνθρώπινος νοῦς φύσει ἀποδίδει τὴν πλάσιν καὶ κίνησιν αὐτῆς εἴς τι πνεῦμα. Καὶ ἐπειδὴ γνωρίζομεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος, καίτοι τοσαύτην ἔχων σύνεσιν, δὲν δύναται νὰ πλάσῃ οὔτε τὸ μικρότατον φυτόν, οὔτε κόκκον ἄμμυ, οὔτε φύλλον δένδρυ, ὁ νῦς ἡμῶν ζητῶν αἴτιον ὅλων τῶν πραγμάτων φύσει ἀναβαίνει ἀπὸ βαθμοῦ εἰς βαθμόν, ἕως οὗ ἀναγκάζεται νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ὂν ἄκτιστον, αὐθύπαρκτον καὶ μοναδικόν, — ὂν διαφέρον ὅλων τῶν ἄλλων γνωστῶν ὄντων, τὸ ὁποῖον εἶναι αἴτιον παντὸς πράγματος· ἐν ἑνὶ λόγῳ, Ὂν Ὑπέρτατον. Οὕτω τινὲς ἐξετάζοντες, ἐστοχάζοντο ὅτι ὁ κόσμος καὶ ὅλα τὰ οὐράνια σώματα, ὁμοιάζουσι μὲ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ κινοῦνται ὑπὸ ψυχῆς τινος, καθὼς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα κινεῖται ὑπὸ τῆς ψυχῆς, ἤτοι τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. Καὶ ὁ στοχασμὸς αὐτῶν, ἐὰν καὶ δὲν ἦτο ἀκριβής, περιέχει ὅμως τὴν μεγάλην ἰδέαν καὶ ἀλήθειαν, ὅτι ὑπάρχει ὑπέρτατον ὄν, τὸ ὁποῖον εἶναι πνεῦμα. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐστοχάζοντο, ὅτι ὑπάρχει τι ὑπέρτατον, εἰς τὸ ὁποῖον οὐχὶ μόνον οἱ ἄνθρωποι εἶναι ὑποτεταγμένοι, ἀλλὰ καὶ οἱ δαίμονες, καὶ αὐτοὶ οἱ θεοὶ ὅλοι, καὶ ὠνόμαζον αὐτὸ Εἱμαρμένην ἢ πεπρωμένον.

Ὅταν δὲ ἐξετάζωμεν τὰ ἔργα, τὰ λεγόμενα τῆς φύσεως, βλέπομεν ὅτι ἔχουσι πρὸς ἄλληλα σχέσιν· ὅτι εἶναι τόσον συνδεδεμένα τὸ ἓν μετὰ τοῦ ἄλλου ὥστε πρέπει νὰ πιστεύωμεν, ὅτι ὁ Δημιουργὸς αὐτῶν εἶναι Εἷς

καὶ ὁ αὐτός. Ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ, οἱ γονεῖς καὶ τὰ τέκνα, οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ μαθηταὶ, οἱ γεωργοὶ καὶ οἱ τεχνῖται, οἱ κυβερνῶντες καὶ οἱ κυβερνώμενοι ἐξαρτῶνται ἀπ' ἀλλήλων· Ὁ ἀὴρ δὲ καὶ ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζώων ἔχουσι στενὴν σχέσιν. Ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη, οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ βροχὴ ἔχουσι σχέσιν μετὰ τῆς τροφῆς, καὶ ἑπομένως τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζώων. Εἶναι δὲ πιθανὸν ὅτι καὶ ὅλοι οἱ κομῆται καὶ οἱ πλανῆται, καὶ οἱ ἀστέρες, ἔχουσιν ἐπιῤῥοὴν εἰς τὸν κόσμον, εἰς τὴν ἀτμοσφαίραν, καὶ εἰς τὸν ὠκεανὸν, καὶ ἑπομένως εἰς τὴν ζωὴν καὶ εἰς τὴν ὑγείαν τῶν ἀνθρώπων. Καὶ πάντα ταῦτα παρέχουσιν εἰς ἡμᾶς λόγον ὥστε νὰ πιςεύωμεν ὅτι ὁ Δημιουργὸς τῶν πάντων εἶναι Εἷς καὶ ὁ αὐτός. Καὶ οὗτος εἶναι ὁ Ὢν, ὅστις ἐλάλησεν εἰς τὸν Μωϋσῆν· εἶναι, ὑπάρχει ἀπὸ τοῦ αἰῶνος, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας ὁ αὐτός· οὐδέποτε ἐπλάσθη· οὐδέποτε ἐδημιουργήθη· οὐδέποτε ἔλαβεν ἀρχήν. Εἶναι πρὸ πάντων, εἶναι ὁ ποιητὴς τῶν πάντων. ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων, καὶ ἑπομένως ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ προςάττῃ καὶ ἀνθρώπους καὶ ἀγγέλους, καὶ ἡ πρώτη ἐντολὴ αὐτοῦ εἶναι· «Οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.»

Παρατηρητέον δ' ἐνταῦθα ὅτι ἡ ἑνότης τοῦ Θεοῦ δὲν ἀντιβαίνει πρὸς τὴν διδασκαλίαν ὅτι ὑπάρχει ἐν τριάδι, διότι πρᾶγμά τι δύναται νὰ ἦναι ἓν κατά τινα φάσιν, καὶ δύο ἢ τρία κατ' ἄλλην. Παραδείγματος χάριν, Ὁ ἄνθρωπος εἶναι εἷς, ἀλλὰ συνίσταται ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς, δύο πραγμάτων ὅλως διαφόρων συγκροτούντων ὄν· ἀλλὰ συγκροτούντων ἓν ὄν. Κόκκος τις ἄμμου εἶναι ἕν. Καὶ ὁ κόσμος περιέχων πολλοὺς κόκκους ἄμμου καὶ πολλὰ ἄλλα πράγματα, εἶναι ἕν. Ἀτμόπλοιον εἶναι ἕν. Ἔθνος περιέχον πολλοὺς ἀνθρώπους εἶναι ἕν· τὸ σύστημα τῶν

πλανητῶν εἶναι ἕν. Ὁ Θεός, εἶναι εἷς. Ἀλλὰ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ καὶ τί αὕτη περιέχει, δὲν γνωρίζομεν παρ' ὅσον αὐτὸς ἀπεκάλυψεν εἰς ἡμᾶς ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ. Ἐκ ταύτης μανθάνομεν ὅτι ὑπάρχει μυστηριωδῶς πως ὡς Πατήρ, Υἱός, καὶ Ἅγιον Πνεῦμα· οὐχὶ ὅμως ὅτι εἶναι τρεῖς θεοί, διότι εἶναι εἷς μόνος Θεός· καὶ Αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῇ προσευχῇ, εἶπεν· «Αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθηνὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν.» (Ἰωαν. ιζ. 3)

Ὁ Χριστὸς ὡς Θεὸς εἶναι ἓν μετὰ τοῦ Πατρός. Καὶ ὅταν λέγωμεν ὅτι πιστεύομεν εἰς τὴν τριάδα δὲν πιστεύομεν εἰς τρεῖς θεοὺς ἀλλὰ εἰς ἕνα Θεόν, παντοκράτορα. Καὶ ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ τὰ ἔργα τῆς κτίσεως ἀποδίδονται ἀδιαφόρως, καὶ εἰς τὸν Θεὸν τὸν Πατέρα, καὶ εἰς τὸν Θεὸν τὸν Υἱόν, καὶ εἰς τὸν Θεὸν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

Ὅτι δὲ δὲν πρέπει νὰ ἔχωμεν ἄλλους θεοὺς πλὴν αὐτοῦ εἶναι φανερὸν οὐχὶ μόνον ἐκ τούτου ὅτι εἶναι εἷς καὶ ὁ Δημιουργὸς τοῦ παντός, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι εἰς αὐτὸν συγκεντρόνονται ὅλα τὰ σεβαστά, καὶ ὅλα τὰ ἀξιοθαύμαστα ἀγαθά.

Ὅταν ἀναγινώσκητε βιβλίον τι, εἴσθε βέβαιοι ὅτι συνέγραψέ τις αὐτό· προσέτι ἐκ τῶν γεγραμμένων κρίνετε περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ συγγράψαντος. Καὶ ὁ κόσμος ὅλος εἶναι βιβλίον, καὶ ἐξ αὐτοῦ μανθάνομεν τὸν χαρακτῆρα τοῦ συνθέσαντος καὶ συγγράψαντος αὐτό, Θεοῦ. — Καὶ πρῶτον μὲν ὅτι ἀγαπᾷ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἁγιότητα, καὶ μισεῖ τὴν ἁμαρτίαν, εἶναι φανερὸν ἐκ τούτου ὅτι ἐνεφύτευσεν εἰς τὸν ἄνθρωπον συνείδησιν, ἥτις πανταχοῦ ἐνεργεῖ, καὶ φέρει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ νὰ ἐγκρίνῃ τὸ καλὸν καὶ νὰ κατακρίνῃ τὸ κακόν· καὶ αὐτὸς ὁ κακοῦργος ὁ χειρότερος τῶν ἀνθρώπων προσποιεῖται τὸ καλόν, ἵνα

λαμβάνῃ ἔπαινον παρὰ τῶν ἄλλων, ἢ ἵνα μὴ καταδικάζηται ὑπ' αὐτῶν. Ἔδωκε προσέτι ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπυς νόμον, ὅστις καταδικάζει πᾶν κακὸν καὶ προστάττει τὸ καλόν· ὥστε ἐὰν ἅπαντες οἱ ἄνθρωποι ἐφύλαττον τὸν νόμον τοῦτον, ὁ κόσμος ὅλος ἤθελεν εἶσθαι εἰς ἄκρον εὐδαίμων. Ἀπαγορεύει πᾶν ὅ,τι βλάπτει τὸν πλησίον, καὶ ἀπαιτεῖ νὰ ἀγαπᾷ πᾶς τις τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν. Μεγίστη ἀπόδειξις προσέτι, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τὴν ἁγιότητα καὶ μισεῖ τὴν ἁμαρτίαν, εἶναι ὅτι ἐπέβαλε τὸν θάνατον ὡς ποινὴν τῆς ἁμαρτίας.

Οἱ ἄνθρωποι γίνονται ἄδικοι καὶ κακοὶ διότι ἐπιθυμοῦσι νὰ ἀπολαύσωσί τι, τοῦ ὁποίυ στεροῦνται, ὡς χρήματα, ἡδονάς, ἐξουσίαν, κ.τ.λ. Ἀλλ' ὁ Θεὸς ἔχει τὰ πάντα, καὶ δὲν ὑπόκειται εἰς τὴν τοιαύτην ἐπιθυμίαν καὶ ἀδικίαν.

Εἶναι δὲ καὶ ἀληθής. Ἐὰν δὲν ἦτο ἀληθής, καὶ δὲν ἠγάπα τὴν ἀλήθειαν, καὶ δὲν ἐμίσει τὸ ψεῦδος, δὲν ἤθελεν ἐμποιήσει εἰς τὸν ἄνθρωπον συνείδησιν, ἥτις φέρει αὐτὸν φύσει εἰς τὸ νὰ καταδικάζῃ τὸ ψεῦδος, ὡς πρᾶγμα ἀξιοκατάκριτον καὶ νὰ ἐγκρίνῃ τὴν ἀλήθειαν ὡς ἀξιέπαινον.

Εἶναι ἀγαθός. Ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον οὕτως, ὥστε ἂν δὲν εἶχεν ἁμαρτήσει ὅλη αὐτῦ ἡ ζωὴ ἤθελεν εἶσθαι ὅλως εὐδαίμων. Ἐνέδυσε τὸν κόσμον μὲ δένδρα καὶ χλόην, μὲ ἀναρίθμητα φυτά, καὶ μὲ ἄνθη εὐώδη καὶ μὲ ποικίλα χρώματα· ἐκόσμησε τοὺς οὐρανοὺς μὲ ἀκτινοβολοῦντας ἀςέρας, καὶ μὲ τὴν ὡραίαν σελήνην πρὸς εὐχαρίςησιν τῶν ἀνθρώπων. Ἔπλασε τὸ ὠτίον, ὥστε νὰ ἡδύνηται ὑπὸ τῆς μουσικῆς καὶ τῶν ἐναρμονίων φωνῶν τῆς ἀνθρωπίνης γλώσσης, ἥτις παρέχει ἀκατάπαυστον τέρψιν εἰς τὴν ὁμιλίαν καὶ τὴν συναναστροφήν. Ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον μὲ

ὀρέξεις, τῶν ὁποίων ἡ νόμιμος ἐκπλήρωσις προξενεῖ ἡδονήν, καθὼς ὅταν λαμβάνῃ τὴν ἀναγκαίαν τροφήν· καὶ πρὸς τὴν τροφὴν ταύτην ἔπλασεν ἀναριθμήτους καρποὺς διαφόρων εἰδῶν καὶ διαφόρων γεύσεων, ὡς ἂν ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο νὰ εὐχαριστῇ τὸν ἄνθρωπον κατὰ πάντα· καὶ ἔπλασεν αὐτὸν οὕτως ὥστε νὰ λαμβάνῃ συνεχῆ εὐφροσύνην ἐκ τῆς κοινωνίας μετ' ἀλλήλων, καὶ ὅλων τῶν σχέσεων τοῦ βίου καθὼς τῆς τῶν γονέων καὶ τέκνων, τῶν ἀάδελφῶν καὶ τῶν φίλων, ἐν γένει ἐκ τῆς ἑνώσεως τῶν καρδιῶν, τὴν ὁποίαν ὀνομάζομεν ἀγάπην, τουτέστι τὴν καθαρὰν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ἐγκρίνει ὁ Θεός. καὶ ἐγκρίνουσιν ὅλοι οἱ τίμιοι καὶ ἀγαθοὶ ἄνθρωποι· καὶ ἡ ὁποία, ὅταν ἦναι καθαρά, εἶναι πηγὴ μεγίστης χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως. Ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον, ὥςε καὶ αὐτοὶ οἱ πόνοι, ἀφ' οὗ περάσωσι, συνεισφέρουσιν εἰς τὴν ἡδονὴν αὐτοῦ, καθὼς συμβαίνει εἰς γυναῖκα, ὅταν γεννήσῃ τέκνον· καὶ εἰς τὸν ἀναπαυόμενον μετὰ πολλοὺς κόπους. Καὶ ἐὰν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἡμάρτανεν ἡ ζωὴ ἤθελεν εἶσθαι ἀκατάπαυστος ἡδονή. Ταῦτα πάντα εἶναι τρανώταται ἀποδείξεις τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ. Ἀπόδειξις τούτου προσέτι εἶναι, ὅτι συνέδεσε τὴν ἁμαρτίαν μετὰ αἰσχύνης καὶ λύπης, μετὰ κολάσεως καὶ βασάνων, καὶ τὴν ἁγιότητα μετὰ χαρᾶς καὶ αἰωνίου μακαριότητος. Ὑπάγετε εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἀκαθάρτων. τῶν μεθύσων, τῶν φονέων, τῶν ἀπαταιώνων, καὶ τῶν ἀδίκων, καὶ ἐκεῖ θέλετε ἰδεῖ ἀκατάπαυστα βάσανα.

Ὁ Θεὸς εἶναι καὶ ἐλεήμων, καὶ μακρόθυμος, συγχωρῶν τὸν μετανοοῦντα ἁμαρτωλόν, διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τοιοῦτον Θεὸν ἔχοντες δὲν ἔχομεν ἀνάγκην ἄλλου. Καὶ ἄλλον δὲν πρέπει νὰ ἔχωμεν.

«Οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.» Ἀμήν.

λαμβάνη ἔπαινον παρὰ τῶν ἄλλων, ἢ ἵνα μὴ καταδικάζηται ὑπ' αὐτῶν. Ἔδωκε προσέτι ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπυς νόμον, ὅστις καταδικάζει πᾶν κακὸν καὶ προστάττει τὸ καλόν· ὥστε ἐὰν ἅπαντες οἱ ἄνθρωποι ἐφύλαττον τὸν νόμον τοῦτον, ὁ κόσμος ὅλος ἤθελεν εἶσθαι εἰς ἄκρον εὐδαίμων. Ἀπαγορεύει πᾶν ὅ,τι βλάπτει τὸν πλησίον, καὶ ἀπαιτεῖ νὰ ἀγαπᾷ πᾶς τις τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν. Μεγίστη ἀπόδειξις προσέτι, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τὴν ἁγιότητα καὶ μισεῖ τὴν ἁμαρτίαν, εἶναι ὅτι ἐπέβαλε τὸν θάνατον ὡς ποινὴν τῆς ἁμαρτίας.

Οἱ ἄνθρωποι γίνονται ἄδικοι καὶ κακοὶ διότι ἐπιθυμοῦσι νὰ ἀπολαύσωσί τι, τοῦ ὁποίυ στεροῦνται, ὡς χρήματα, ἡδονάς, ἐξουσίαν, κ.τ.λ. Ἀλλ' ὁ Θεὸς ἔχει τὰ πάντα, καὶ δὲν ὑπόκειται εἰς τὴν τοιαύτην ἐπιθυμίαν καὶ ἀδικίαν.

Εἶναι δὲ καὶ ἀληθής. Ἐὰν δὲν ἦτο ἀληθής, καὶ δὲν ἠγάπα τὴν ἀλήθειαν, καὶ δὲν ἐμίσει τὸ ψεῦδος, δὲν ἤθελεν ἐμποιήσει εἰς τὸν ἄνθρωπον συνείδησιν, ἥτις φέρει αὐτὸν φύσει εἰς τὸ νὰ καταδικάζη τὸ ψεῦδος, ὡς πρᾶγμα ἀξιοκατάκριτον καὶ νὰ ἐγκρίνη τὴν ἀλήθειαν ὡς ἀξιέπαινον.

Εἶναι ἀγαθός. Ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον οὕτως, ὥστε ἂν δὲν εἶχεν ἁμαρτήσει ὅλη αὐτῦ ἡ ζωὴ ἤθελεν εἶσθαι ὅλως εὐδαίμων. Ἐνέδυσε τὸν κόσμον μὲ δένδρα καὶ χλόην, μὲ ἀναρίθμητα φυτά, καὶ μὲ ἄνθη εὐώδη καὶ μὲ ποικίλα χρώματα· ἐκόσμησε τοὺς οὐρανοὺς μὲ ἀκτινοβολοῦντας ἀςέρας, καὶ μὲ τὴν ὡραίαν σελήνην πρὸς εὐχαρίςησιν τῶν ἀνθρώπων. Ἔπλασε τὸ ὠτίον, ὥστε νὰ ἡδύνηται ὑπὸ τῆς μουσικῆς καὶ τῶν ἐναρμονίων φωνῶν τῆς ἀνθρωπίνης γλώσσης, ἥτις παρέχει ἀκατάπαυστον τέρψιν εἰς τὴν ὁμιλίαν καὶ τὴν συναναστροφήν. Ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον μὲ

ὀρέξεις, τῶν ὁποίων ἡ νόμιμος ἐκπλήρωσις προξενεῖ ἡδονήν, καθὼς ὅταν λαμβάνῃ τὴν ἀναγκαίαν τροφήν· καὶ πρὸς τὴν τροφὴν ταύτην ἔπλασεν ἀναριθμήτους καρποὺς διαφόρων εἰδῶν καὶ διαφόρων γεύσεων, ὡς ἂν ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο νὰ εὐχαριστῇ τὸν ἄνθρωπον κατὰ πάντα· καὶ ἔπλασεν αὐτὸν οὕτως ὥστε νὰ λαμβάνῃ συνεχῆ εὐφροσύνην ἐκ τῆς κοινωνίας μετ' ἀλλήλων, καὶ ὅλων τῶν σχέσεων τοῦ βίου καθὼς τῆς τῶν γονέων καὶ τέκνων, τῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν φίλων, ἐν γένει ἐκ τῆς ἑνώσεως τῶν καρδιῶν, τὴν ὁποίαν ὀνομάζομεν ἀγάπην, τουτέστι τὴν καθαρὰν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ἐγκρίνει ὁ Θεός. καὶ ἐγκρίνουσιν ὅλοι οἱ τίμιοι καὶ ἀγαθοὶ ἄνθρωποι· καὶ ἡ ὁποία, ὅταν ἦναι καθαρά. εἶναι πηγὴ μεγίστης χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως. Ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ πόνοι, ἀφ' οὗ περάσωσι, συνεισφέρουσιν εἰς τὴν ἡδονὴν αὐτοῦ, καθὼς συμβαίνει εἰς γυναῖκα, ὅταν γεννήσῃ τέκνον· καὶ εἰς τὸν ἀναπαυόμενον μετὰ πολλοὺς κόπους. Καὶ ἐὰν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἡμάρτανεν ἡ ζωὴ ἤθελεν εἶσθαι ἀκατάπαυστος ἡδονή. Ταῦτα πάντα εἶναι τρανώταται ἀποδείξεις τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ. Ἀπόδειξις τούτου προσέτι εἶναι, ὅτι συνέδεσε τὴν ἁμαρτίαν μετὰ αἰσχύνης καὶ λύπης, μετὰ κολάσεως καὶ βασάνων, καὶ τὴν ἁγιότητα μετὰ χαρᾶς καὶ αἰωνίου μακαριότητος. Ὑπάγετε εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἀκαθάρτων. τῶν μεθύσων, τῶν φονέων, τῶν ἀπαταιώνων, καὶ τῶν ἀδίκων, καὶ ἐκεῖ θέλετε ἰδεῖ ἀκατάπαυστα βάσανα.

Ὁ Θεὸς εἶναι καὶ ἐλεήμων, καὶ μακρόθυμος, συγχωρῶν τὸν μετανοοῦντα ἁμαρτωλόν, διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τοιοῦτον Θεὸν ἔχοντες δὲν ἔχομεν ἀνάγκην ἄλλου. Καὶ ἄλλον δὲν πρέπει νὰ ἔχωμεν.

«Οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.» Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΣΤ'.

ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΝΤΟΛΗΣ.

Ἔξοδ. κ'. 3.

«Οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ·» ἤτοι «Μὴν ἔχῃς ἄλλους θεοὺς πλὴν ἐμοῦ.»

Ἡ ἐντολὴ αὕτη ἥτις εἶναι ἡ πρώτη τοῦ δεκαλόγου, κεῖται ὡς τὸ θεμέλιον τῆς ἀληθοῦς θρησκείας, καὶ ἐὰν δὲν ἀναγνωρίζωμεν ταύτην ὡς ὑποχρεωτικήν, οὐδεμία ἄλλη ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ δὲν θέλει ἔχει πρὸς ἡμᾶς κῦρος. Ἐν πάσῃ πολιτικῇ κοινωνίᾳ ὑπάρχουσι νόμοι, οἵτινες ἀποῤῥέουσιν ἔκ τινος πηγῆς, τὴν ὁποίαν τὰ μέλη τῆς κοινωνίας θεωροῦσιν ὡς ἔχουσαν ἐξουσίαν, ὡς αὐθεντικήν, καὶ ἑπομένως τοὺς νόμους αὐτῆς ὡς ὑποχρεωτικοὺς ἐπὶ πάντων. Ἡ ἐξουσία αὕτη, ἀποδίδεται ἐνίοτε εἰς ἕνα ἄνθρωπον ὀνομαζόμενον μονάρχην, ἢ εἰς ὀλίγους, ἢ εἰς ὁλόκληρον ἔθνος, ὡς εἰς Δημοκρατίαν. Ἀλλ' ἐν οὐδεμιᾷ κοινωνίᾳ οὐδεὶς νόμος ἔχει κῦρος, ἐὰν δὲν πηγάζῃ ἐκ τῆς πηγῆς τῆς ἀνεγνωρισμένης ὑπὸ πάντων ὡς ἐχούσης νομοθετικὴν ἐξουσίαν. Καὶ ἐάν τις ἐπιχειρήσῃ νὰ νομοθε-

τήση ἐναντίον τῆς ἐξουσίας ταύτης, θεωρεῖται ὡς ἀντάρτης, καὶ ἄξιος τιμωρίας. Οὕτως δ' ἔχει καὶ εἰς τὴν θρησκείαν. Ἀλλ' εἰς τὴν πρώτην ἡμῶν ὁμιλίαν περὶ τῆς ἐντολῆς ταύτης, εἴδομεν ὅτι ὁ Θεὸς, ὢν αὐθύπαρκτος, καὶ ἄκτιστος, ὁ αἴτιος καὶ Δημιουργὸς πάντων τῶν ἄλλων ὄντων, ὁρατῶν καὶ ἀοράτων, ὢν παντοδύναμος καὶ ἀληθὴς, δίκαιος καὶ ἀγαθὸς, εἰς τὸν ὁποῖον συγκεντρόνονται ὅλα τὰ σεβαστὰ καὶ ἀξιοθαύμαστα ἀγαθὰ, καὶ διὰ τοῦ λόγου τοῦ ὁποίου τὰ πάντα ἐγένοντο, καὶ τὰ πάντα συντηροῦνται, ὅστις δίδει εἰς πάντα ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα, καὶ ἐν ᾧ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν,» ἀναμφισβητήτως ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ προστάττῃ καὶ ἀνθρώπους καὶ ἀγγέλους, καὶ νὰ νομοθετῇ ὅ,τι θέλει διὰ τὰ πλάσματα, τὰ ἀεὶ δι' αὐτοῦ ὑπάρχοντα, καὶ τὰ ἀεὶ ἀπ' αὐτοῦ ἐξαρτώμενα.

Ἡ πρώτη ἐντολὴ αὐτοῦ εἶναι·

«Οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.»

Ἵνα μάθωμεν ὅμως ἂν ἤμεθα ποιηταὶ τῆς ἐντολῆς ταύτης ἢ παραβάται, πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν τί σημαίνει τὸ νὰ ἔχῃ τις ἑτέρους θεοὺς πλὴν αὐτοῦ.

Ἔχει τις ἑτέρους θεοὺς πλὴν αὐτοῦ καὶ ἑπομένως εἶναι παραβάτης τῆς πρώτης ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ,

1) Ὅταν ἀποδίδῃ εἰς ἕτερά τινα ὄντα ἰδιότητας, αἱ ὁποῖαι ἀνήκουσι μόνον εἰς τὸ ὑπέρτατον ὄν.

2) Ὅταν ἀποδίδῃ εἰς ἕτερά τινα ὄντα τιμὰς, αἱ ὁποῖαι ἀνήκουσι μόνον εἰς τὸν πλάστην.

3) Ὅταν ἀνατίθηται εἰς ἕτερά τινα ὄντα τὴν ἐλπίδα, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἔχῃ εἰς τὸν Παντοκράτορα μόνον.

4) Ὅταν ἔχῃ ὡς ἄκρον-ἀγαθὸν, ἕτερόν τι πρᾶγμα πλὴν τοῦ Θεοῦ.

Ὅθεν παραβάται τῆς ἐντολῆς ταύτης εἶναι ἅπαντες

οἱ εἰδωλολάτραι· ἅπαντες οἱ θεοποιοῦντες τὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ, εἴτε ἀνθρώπους εἴτε ἀγγέλους· καὶ ἔχοντες εἰς τούτους ἐλπίδα βοηθείας καὶ σωτηρίας, καὶ οὐχὶ εἰς τὸν Θεὸν μόνον· ἅπαντες ὅσοι ζητοῦσι τὸ ἄκρον ἀγαθὸν αὐτῶν, εἰς τὰ τοῦ κόσμου, εἰς τὸν ἄργυρον καὶ τὸν χρυσόν, εἰς τὰ συμπόσια καὶ τὸν οἶνον· εἰς τὰ ἀφροδίσια καὶ τὰς αἰσχρὰς ἡδονάς· τῶν ὁποίων ἀνθρώπων ὁ Θεὸς, ὡς λέγει ὁ Παῦλος, εἶναι ἡ κοιλία. (Πρὸς Φιλιπ. γ'. 19)

Κινδυνεύουσι δὲ νὰ γείνωσι παραβάται τῆς ἐντολῆς ταύτης, καὶ ὅσοι διακρίνουσι τὰς ἡμέρας, θεωροῦντες τὰς μὲν εὐτυχεῖς, τὰς δὲ ὡς δυστυχεῖς, ὡς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, καὶ πολλοὶ χριστιανοὶ σήμερον· παραδειγματος χάριν, ὅσοι φοβοῦνται νὰ κινήσωσιν εἰς ὁδοιπορίαν τὴν τρίτην τῆς ἑβδομάδος, ἢ νὰ ἐπιχειρήσωσιν ἔργον τι τὴν Παρασκευήν. Καὶ ὅσοι παρατηροῦσι φωνὰς ὀρνέων, καὶ ὑλαγμοὺς σκύλων· ὅσοι φοβοῦνται ἂν ἐξερχόμενοι ἐκ τοῦ οἴκου ἀπαντῶσί τι προμηνύον κατ' αὐτοὺς δυστύχημα καὶ ἐπιστρέφουσι. Καὶ ὅσοι φοβοῦνται τὰ σημεῖα τοῦ οὐρανοῦ, ἢ φάσματα, ἤτοι στοιχεῖα λεγόμενα, βρυκόλακας, καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἀκούσατε τί λέγει ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου Ἱερεμίου· «Μὴ μανθάνετε τὸν δρόμον τῶν ἐθνῶν, καὶ εἰς τὰ σημεῖα τοῦ οὐρανοῦ μὴ πτοεῖσθε, (μὴ φοβεῖσθε.) διότι τὰ ἔθνη πτοοῦνται εἰς αὐτά· διότι τὰ νόμιμα τῶν λαῶν εἶναι μάταια.» (Ἱερεμ.. ι. 2 — 3) Ὅστις πιστεύει ὅτι ὑπάρχει εἷς μόνος Θεός· ὅτι αὐτὸς ἐποίησε τὰ πάντα, διατηρεῖ τὰ πάντα, καὶ διοικεῖ τὰ πάντα, δεν πρέπει νὰ φοβῆται ἄλλο τι πλὴν τοῦ Παντοκράτορος. Καὶ ὅταν τις ἦναι ἕτοιμος νὰ ἐπιχειρήσῃ ἔργον καλόν, ἢ νὰ κινήσῃ εἰς ὁδοιπορίαν ἀναγκαίαν, δὲν πρέπει νὰ παρατηρῇ οὔτε σημεῖα, οὔτε ὀνείρατα, οὔτε ἡμέρας, ἐκτὸς τῆς Κυριακῆς. Κατὰ ταύτην μόνην τὴν

ἡμέραν δέν πρέπει νά κινήσῃ εἰς ὁδοιπορίαν ἤ νά ἐπιχειρήσῃ τι κοσμικὸν ἔργον, ἐκτὸς μεγάλης ἀνάγκης, ἕνεκα ἀῤῥωστίας τινῶν, ἤ εὐεργεσίας τῶν πτωχῶν, καὶ τῶν τοιούτων· διότι ὁ Θεός, ὁ ποιήσας τὰ πάντα, διέταξε νά ἀναπαυώμεθα τὴν ἡμέραν ταύτην καὶ νά ἁγιάζωμεν αὐτήν.

Ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ ἐξ ὅσων βλέπομεν εἰς τὰ περισσότερα μέρη τοῦ κόσμου, φαίνεται ὅτι εἰς τὸν ἄνθρωπον ὑπάρχει τάσις πρὸς τὴν πολυθεΐαν. Πρὸ Χριστοῦ πάντα τὰ ἔθνη ἐκτὸς τῶν Ἑβραίων, εἶχον πέσει εἰς πολυθεΐαν. Καὶ οἱ Ἑβραῖοι αὐτοὶ δυσκόλως ἐφυλάττοντο ἀπ' αὐτῆς· καὶ πολλάκις ἐνηγκαλίσθησαν τὸ σύστημα τῶν πέριξ αὐτῶν ἐθνῶν, καὶ εἶχον ἑτέρους θεοὺς πλὴν τοῦ Κυρίου. Οἱ Χαναναῖοι, οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Χαλδαῖοι, οἱ Ἰνδοί, οἱ Ῥωμαῖοι καὶ οἱ Ἕλληνες, ἐπρέσβευον ἅπαντες τὴν πολυθεΐαν· καὶ ἀπὸ ταύτης δυσκόλως ἀπεσπῶντο. Ἐθεοποίουν σχεδὸν ὅλα τὰ κτίσματα, ἔμψυχα καὶ ἄψυχα· τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας· ἀγγέλους καλοὺς καὶ κακούς· ἀνθρώπους ζῶντας καὶ νεκρούς· βόας, λύκους, γαλάς, κροκοδείλους, ὄφεις καὶ κανθάρους, κρομμύδια καὶ σκόροδα, καὶ πράγματα, τὰ ὁποῖα αἰσχρόν ἐςι καὶ λέγειν. Ἔπεσαν δὲ εἰς πολυθεΐαν, ἐπειδὴ ἡ καρδία αὐτῶν δὲν εὐχαριστεῖτο πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἁγιότητα τȣ̃ Θεοῦ, ἀλλ' ἠγάπα τὴν ἁμαρτίαν. Ὁ Παῦλος ῥητῶς λέγει· «Γνόντες τὸν Θεόν,» (ἀπὸ τῶν τῆς κτίσεως,) οὐχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν, ἤ εὐχαρίστησαν· ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία. Φάσκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν, καὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων, καὶ ἑρπετῶν. Διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυ-

μίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν, τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς· ὅτινες μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσῃ παρὰ τὸν κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.» (Ῥωμ. ά. 19—25) Ἰδοὺ ἡ ῥίζα καὶ ἡ αἰτία τῆς πολυθεΐας καὶ τῆς παραβάσεως τῆς πρώτης ἐντολῆς — Οἱ ἄνθρωποι δὲν ἀγαπῶσι τὸν ἀληθινὸν Θεόν· καὶ διὰ τοῦτο εἰσάγουσι φανταστοὺς θεούς, ἢ θεοποιοῦσι τὰ πλάσματα, τὴν κτίσιν. Οἱ ἀρχαῖοι σοφοὶ Ἕλληνες εἶχον, ὡς εἶναι γνωστόν, πολλοὺς θεοὺς καὶ πολλὰς θεάς· τὸν Δία, τὴν Ἥραν, τὸν Ἀπόλλωνα, τὴν Δήμητραν, τὴν Ἄρτεμιν, τὴν Ἀθηνᾶν, τὸν Ἄρην, τὴν Ἀφροδίτην, τὸν Ἀσκληπιόν, τὸν Ἑρμῆν, τὸν Ἥφαιστον, τὸν Ἔρωτα, τὸν πρεσβύτερον καὶ τὸν νεώτερον, καὶ ἄλλους πολλούς. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἡ θάλασσα καὶ ἡ ἀτμοσφαῖρα καὶ ὁ ᾅδης καὶ ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως ἦσαν πλήρη θεῶν, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ μὲν ἐθεωροῦντο ὡς δυνατοί, οἱ δὲ ὡς ἀδύνατοι· τινὲς δὲ σοφοί, ἄλλοι δὲ παράφροι καὶ γελοιώδεις. Μία τῶν μεγίστων θεῶν τῶν Ἑλλήνων ἦτον ἡ Ἀθηνᾶ, ἥτις ἐθεωρεῖτο ὡς προστάτις τῆς πόλεως ἡμῶν, καὶ ἡ πόλις ἀπ' αὐτὴν ὠνομάζετο Ἀθῆναι. Ἐθεωρεῖτο ὡς παρθένος, καὶ διὰ τοῦτο ὁ λαμπρὸς ναός, τὸν ὁποῖον ᾠκοδόμησαν δι' αὐτὴν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ὠνομάζετο Παρθενών, δηλαδὴ οἰκία τῆς Παρθένου. Ἐτιμᾶτο μὲ θυσίας καὶ ἑορτὰς ὀνομαζομένας Παναθήναια· τὰ μὲν μικρὰ τελούμενα κατ' ἔτος, τὰ δὲ μεγάλα, καὶ πολὺ λαμπρά, κατὰ πενταετίαν. Τῆς Θεᾶς ταύτης τὴν βοήθειαν ἐπεκαλοῦντο πάντες οἱ τεχνῖται, οἷον ὑφανταί, ζωγράφοι, ἀγαλματοποιοί, καὶ σχεδὸν πάντες οἱ νοήμονες, καὶ τίμιοι ἄνθρωποι· ὅθεν ἡ παροιμία «Σὺν Ἀθηνᾷ καὶ

2

χεῖρα κίνει.» δηλαδή, οὐχὶ μόνον προσεύχεσθε εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, ἀλλὰ καὶ ἐνεργεῖτε, καὶ προσπαθεῖτε νὰ βοηθῆτε ἑαυτούς. Ἐπωνομάζετο δὲ καὶ Παλλάς, Πολιάς, Εὐῶπις, Ἀγελεία, Ἀτρυτώνη, Θρασώ, καὶ ἄλλα πολλά. Εἰς αὐτὴν εἶχον μεγάλην ἐλπίδα, ἂν καὶ ὡμολόγουν, καὶ ἐπίστευον, ὅτι ὁ Ζεὺς ἦτο πολὺ ἀνώτερος αὐτῆς, καὶ παντοδύναμος, καὶ ὅτι ὅλοι οἱ θεοὶ καὶ αἱ θεαὶ ἔτρεμον, ὅταν ἐκεῖνος ὠργίζετο. Καὶ ὁ Ποσειδῶν, ὁ θαλασσοκράτωρ, εἰς τὸν ὁποῖον ἦσαν ὑποτεταγμένοι ὅλοι οἱ θαλάσσιοι θεοί, ὑπέκειτο καὶ αὐτὸς εἰς τὰ νεύματα τοῦ Διός.

Ταῦτα ἀναφέρω ἵνα ἀποδείξω εἰς τί συνίσταται τὸ νὰ ἔχῃ τις ἑτέρους θεοὺς πλὴν τοῦ Κυρίου· δηλαδή, ὅτι ἔχει τινὰ ὄντα, ἢ ἀληθινὰ ἢ φανταστά, εἰς τὰ ὁποῖα ἔχει ἐλπίδα, τὰ ὁποῖα κατά τινας περιστάσεις ἐπικαλεῖται διὰ βοήθειαν, καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἀποδίδει τιμάς, κτίζων καὶ ἀφιερῶν εἰς αὐτὰ ναούς, καὶ προσδιορίζων δι' αὐτὰ ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις, ἂν καὶ δὲν θεωρῇ αὐτά, ὡς ἔχοντα τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν. Οὕτω θεοποιεῖ αὐτὰ καὶ εἶναι παραβάτης τῆς πρώτης ἐντολῆς τοῦ Δεκαλόγου· τῆς πρώτης ἐντολῆς οὕτως εἰπεῖν τῆς φύσεως.

Δύνανται οἱ ἄνθρωποι νὰ θεωρῶσι τὸν Θεὸν ὡς τὸ ὑπέρτατον ὄν, καὶ ἐνταυτῷ νὰ ἔχωσι καὶ ἄλλους θεοὺς πλὴν αὐτοῦ. Διότι λέγει ἡ θεία Γραφὴ περί τινων, ὅτι «ἐφοβοῦντο μὲν τὸν Κύριον, ἐλάτρευον ὅμως τοὺς ἰδίους αὐτῶν θεούς, κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἐθνῶν, ὅθεν μετῳκίσθησαν.» (Β'. Βασιλ. ιζ'. 32—41, κατὰ τοὺς Ο'. Δ'. Βασ.) ἐξ οὗ εἶναι φανερὸν ὅτι οἱ ἄνθρωποι δύνανται νὰ παραβαίνωσι τὴν πρώτην ἐντολήν, ἂν καὶ δὲν ἀποβάλλωσιν ὅλως διόλε τὸν Κύριον· ὅτι δύνανται ν' ἀναγνωρίζωσι τὸν Κύριον ὡς Θεὸν παντοδύναμον, καὶ συγχρόνως νὰ ἔχωσιν

ἑτέρους θεοὺς πλὴν αὐτοῦ. Ἡ ἐντολὴ εἶναι, «Οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.» Καὶ αὕτη ἡ ἐντολὴ ἀποβλέπει κατ' ἐξοχὴν τὸ ἀντικείμενον τῆς λατρείας, τῆς ἐλπίδος καὶ τοῦ σεβασμοῦ, καὶ δὲν συγχωρεῖ πλάσμα οὐδὲν νὰ μετέχῃ τῆς δόξης, ἥτις ἀνήκει εἰς τὸν Δημιουργὸν τοῦ παντός. Οὗτος λέγει· «Ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ ὄνομα, τὴν δόξαν μου ἑτέρῳ οὐ δώσω, οὐδὲ τὰς ἀρετάς μου τοῖς γλυπτοῖς.» (Ἡσαΐ. μβ'. 8.)

Ὁ Θεὸς ὁ Δημιουργὸς τοῦ παντός, πρέπει νὰ ἦναι εἰς ἡμᾶς τὸ ὑπέρτατον ὄν· καὶ τὸ μόνον ἀντικείμενον τῆς προσκυνήσεως, καὶ τῆς λατρείας· «Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις. καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.» (Ματθ. δ'. 10. Δευτ. ς'. 13.)

Δὲν πρέπει νὰ νομίζωμεν, ὅτι ὑπάρχει τι ὂν ἐν τῷ οὐρανῷ ἢ ἐπὶ τῆς γῆς. τὸ ὁποῖον διοικεῖ. καὶ διευθύνει τὰ τῆς φύσεως· ἢ τὸ ὁποῖον δύναται νὰ βοηθήσῃ ἡμᾶς ἐν καιρῷ θλίψεως. εἰμὴ ὁ Θεός. ὁ Δημιουργὸς καὶ ὁ συντηρητὴς τοῦ παντός. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐφαντάζοντο ὅτι ὅλαι αἱ εὐτυχίαι καὶ δυστυχίαι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ ὅλα τὰ συμβαίνοντα εἰς τοὺς ζῶντας, ἐξαρτῶνται ἀπὸ τῶν λεγομένων Μοιρῶν· ἀπέδιδον δὲ εἰς τὰς φανταστὰς ταύτας μοίρας ὅ,τι ὤφειλον ν' ἀποδίδωσιν εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, τοῦ Δημιουργοῦ τοῦ παντός· καὶ διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ἀρείου Πάγου εἶπεν· «Ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς Κύριος ὑπάρχων, οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ· οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θεραπεύεται προσδεόμενός τινος, αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα. Ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ὁρίσας

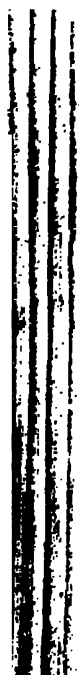
προστεταγμένους καιρούς, καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν· ζητεῖν τὸν Κύριον, εἰ ἄρά γε ψηλαφήσειεν αὐτὸν καὶ εὕροιεν καίτοι γε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἑνὸς ἑκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα· ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμέν.» κ.τ.λ. (Πράξ. ιζ. 24 — 28.)

Καί τινες σήμερον ὁμιλοῦσι περὶ τύχης καὶ μοίρας, ὡς ἐὰν ἦτό τι πλὴν τοῦ Θεοῦ ἔχον ἐξουσίαν καὶ ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τὰ συμβαίνοντα εἰς τοὺς ἀθρώπους. Καὶ τὸ πιστεύειν τοῦτο εἶναι πρακτικὴ πολυθεΐα. Ἄς προσέχωμεν λοιπὸν μὴ καὶ ἡμεῖς γινώμεθα παραβάται τῆς ἐντολῆς ταύτης. «οὐκ ἔσονταί σοι Θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ» Ἄς ἐντυπωθῇ εἰς τὸν νοῦν ἡμῶν, ὅτι δὲν ὑπάρχει ὂν οὐδὲν, οὔτε ἐν τῷ οὐρανῷ οὔτε ἐπὶ τῆς γῆς, ὅσον καὶ ἂν ἦναι ὑψηλόν. ὅσον καὶ ἂν ἦναι ἅγιον, ὅσον καὶ ἂν ἦναι μέγα, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὸν Δημιουργὸν τοῦ παντός· ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλο ὂν πανταχοῦ παρὸν, καὶ τὰ πάντα πληροῦν, ὥστε νὰ δύναται ν' ἀκούῃ τὰς προσευχὰς πάντων ἡμῶν· καὶ ὅτι δὲν εἶναι ἄλλο ὂν παντοκράτωρ, ὥστε νὰ δύναται νὰ βοηθῇ ἡμᾶς ἐν καιρῷ ἀνάγκης. Οὗτος εἶναι ὁ μόνος Θεὸς, ὁ μόνος ἄξιος προσκυνήσεως καὶ λατρείας. Τοῦτον ἐλάτρευον, ἐσέβοντο, καὶ προσεκύνουν ὅλοι οἱ ἅγιοι ἐξ ἀρχῆς τοῦ κόσμου· εἰς τοῦτον εἶχον τὴν πᾶσαν καὶ μόνην αὐτῶν ἐλπίδα ὁ Ἄβελ. ὁ Ἐνώχ. ὁ Νῶε, ὁ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ. ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Ἀαρὼν, ὁ Σαμουὴλ καὶ ὁ Δαβίδ. καὶ ὅλοι οἱ προφῆται, καὶ ὅλοι οἱ ἀπόστολοι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ ἡ μήτηρ αὐτȣ̃· πρὸς τοῦτον πάντες οἱ δοῦλοι αὐτοῦ προσηύχοντο, καὶ τȣ̃τον ἐμεγάλυνον καὶ ἐδοξολόγουν· καὶ ὅλοι οἱ ἅγιοι καὶ ὅλοι οἱ ἄγγελοι εἰς τὸν οὐρανὸν, ὡς ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ Ἀποκαλύψει, πίπτουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ βάλλουσι τοὺς σε-

φάνους αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνȣ αὐτοῦ, καὶ προσκυνȣ̃σι τὸν ζῶντα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνιων, λέγοντες, «Ἄξιος εἶ. Κύριε, λαβεῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δύναμιν· ὅτι σὺ ἔκτισας τὰ πάντα, καὶ διὰ τὸ θέλημά σου εἰσί. καὶ ἐκτίσθησαν.» (Ἀποκάλ. δ'. 8 — 11.)

Τούτȣς ἂς μιμώμεθα ἐνῷ ζῶμεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὥστε νὰ ἑνωθῶμεν μετ' αὐτῶν ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ αἰωνίως δοξολογῶμεν ἐκεῖνον. ὅστις εἶναι τὸ Α. καὶ τὸ Ω. ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος, ὁ Ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμεος, ὁ παντοκράτωρ· καὶ τȣ̃ ὁποίȣ ἡ πρώτη ἐντολὴ εἶναι, «Οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.» Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΖ΄.

ΚΑΙ ΠΡΩΤΗ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΝΤΟΛΗΣ.

Ἐξοδ. κ΄. 4—6.

«Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἴδωλον οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς. Οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς· ἐγὼ γάρ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, Θεὸς ζηλωτής, ἀποδιδοὺς ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα ἕως τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς τοῖς μισοῦσί με, καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με καὶ τοῖς φυλάσσουσι τὰ προστάγματά μου.»

Αὕτη εἶναι ἡ δευτέρα ἐν τῷ Δεκαλόγῳ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ. Εἶναι τὸ δεύτερον ἄρθρον τοῦ θρησκευτικοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον ὁ Μονάρχης τοῦ παντὸς ἐνεχάραξεν ἰδίαις χερσὶν εἰς πλάκας λιθίνας, φανερώσας διὰ τούτου ὅτι εἶναι διαρκὲς ὡς ὁ λίθος. Ἔδωκε δὲ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ μὲ τρόπον φοβερὸν, μὲ σεισμοὺς, ἀστραπὰς καὶ βροντὰς, ὥστε ὁ Μωϋσῆς ἐφοβεῖτο καὶ ἔτρεμε, καὶ ὁ λαὸς παρεκάλεσε νὰ λαλήσῃ ὁ Θεὸς πρὸς αὐτοὺς οὐχὶ κατ' εὐθεῖαν

ἀλλὰ διὰ Μωϋσέως. Ἀπαγορεύει τὴν προσκύνησιν καὶ τὴν λατρείαν παντὸς εἰδώλου, καὶ παντὸς ὁμοιώματος. Τὰ εἴδωλα ἐνίοτε παρίστανον φανταστὰ πράγματα, καὶ δὲν ἦσαν ὁμοιώματα· ὅθεν ἡ ἀπαγόρευσις καὶ τῶν εἰδώλων καὶ τῶν ὁμοιωμάτων.

Ἡ πρώτη ἐντολὴ τοῦ Δεκαλόγου ἀποβλέπει τὸ ἀντικείμενον τῆς λατρείας μόνον· ἡ δὲ δευτέρα τὸν τρόπον τῆς λατρείας· καὶ ἀπαγορεύει ἐν τῇ θρησκείᾳ τὴν χρῆσιν παντὸς εἰδώλου καὶ παντὸς ὁμοιώματος. καὶ ἂν τοῦτο ἀποβλέπῃ τὴν λατρείαν τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ. Τοῦτο εἶναι φανερὸν ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μωϋσέως μετὰ τὴν παραλαβὴν τῶν ἐντολῶν τῶν γεγραμμένων εἰς τὰς δύο πλάκας.

« Καὶ προσήλθετε » λέγει. « καὶ ἔστητε ὑπὸ τὸ ὄρος, καὶ τὸ ὄρος ἐκαίετο πυρὶ ἕως τοῦ οὐρανοῦ, σκότος, γνόφος, θύελλα. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς ὑμᾶς ἐκ μέσου τοῦ πυρὸς φωνὴν ῥημάτων, ἣν ὑμεῖς ἠκούσατε· καὶ ὁμοίωμα οὐκ ἴδετε, ἀλλ' ἢ φωνήν. Καὶ ἀνήγγειλεν ὑμῖν τὴν διαθήκην αὐτοῦ, ἣν ἐνετείλατο ὑμῖν ποιεῖν, τὰ δέκα ῥήματα· καὶ ἔγραψεν αὐτὰ ἐπὶ δύο πλάκας λιθίνας . . . . καὶ φυλάξεσθε σφόδρα τὰς ψυχὰς ὑμῶν, ὅτι οὐκ ἴδετε ὁμοίωμα ἐν τῇ ἡμέρᾳ, ᾗ ἐλάλησε Κύριος πρὸς ὑμᾶς ἐν Χωρὴβ ἐν τῷ ὄρει ἐκ μέσου τοῦ πυρός· μὴ ἀνομήσητε καὶ ποιήσητε ὑμῖν ἐν ἑαυτοῖς γλυπτὸν ὁμοίωμα, πᾶσαν εἰκόνα, ὁμοίωμα ἀρσενικοῦ ἢ θηλυκοῦ· ὁμοίωμα παντὸς κτήνους τῶν ὄντων ἐπὶ τῆς γῆς· ὁμοίωμα παντὸς ὀρνέου πτερωτοῦ, ὃ πέταται ὑπὸ τὸν οὐρανόν· ὁμοίωμα παντὸς ἑρπετοῦ, ὃ ἕρπει ἐπὶ τῆς γῆς· ὁμοίωμα παντὸς ἰχθύος, ὅσα ἐστὶν ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς· καὶ μὴ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἰδὼν τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας καὶ πάντα τὸν κόσμον τοῦ

οὐρανοῦ, πλανηθεὶς, προσκυνήσῃς αὐτοῖς. καὶ λατρεύσῃς αὐτοῖς, ἃ ἀπένειμε Κύριος ὁ Θεός Σου αὐτὰ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι τοῖς ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ . . . . προσέχετε ὑμῖν, μὴ ἐπιλάθησθε τὴν διαθήκην Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἣν διέθετο πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνομήσητε, καὶ ποιήσητε ὑμῖν ἑαυτοῖς γλυπτὸν ὁμοίωμα πάντων.ὧν συνέταξέ σοι Κύριος ὁ Θεός σου· ὅτι Κύριος ὁ Θεός σου πῦρ καταναλίσκον ἐστὶ, Θεὸς ζηλωτής· ἐὰν δὲ γεννήσῃς υἱοὺς καὶ υἱοὺς τῶν υἱῶν σου, καὶ χρονίσητε ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀνομήσητε καὶ ποιήσητε γλυπτὸν ὁμοίωμα παντὸς, καὶ ποιήσητε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν παροργίσαι αὐτὸν, διαμαρτύρομαι ὑμῖν σήμερον τόν τε οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ὅτι ἀπωλείᾳ ἀπολεῖσθε ἀπὸ τῆς γῆς, εἰς ἣν ὑμεῖς διαβαίνετε τὸν Ἰορδάνην ἐκεῖ κληρονομῆσαι· οὐχὶ πολυχρονεῖτε ἡμέρας ἐπ' αὐτῆς· ἀλλ' ἢ ἐκτριβῇ ἐκτριβήσεσθε· καὶ διασπερεῖ Κύριος ὑμᾶς ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι. καὶ καταλειφθήσεσθε ὀλίγοι ἀριθμῷ ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, εἰς οὓς εἰσάξει Κύριος ὑμᾶς ἐκεῖ. καὶ λατρεύσετε ἐκεῖ Θεοῖς ἑτέροις, ἔργοις χειρῶν ἀνθρώπων, ξύλοις καὶ λίθοις, οἳ οὐκ ὄψονται, οὔτε μὴ ἀκούσωσιν, οὔτε μὴ φάγωσιν. οὔτε μὴ ὀσφρανθῶσιν.» (Δευτερ. δ'. 11—28.) Δηλαδὴ εἴδωλα τοιαῦτα, οἷα περιγράφει ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ ἑκατοστῷ δεκάτῳ πέμπτῳ Ψαλμῷ. (Ψαλ. ριέ. 4—8)

Καὶ ἐξετάζοντες τὴν ἱστορίαν τῶν Ἰσραηλιτῶν, καθὼς ἐγράφη εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, εὑρίσκομεν ὅτι ἡ μεγάλη αἰτία τῆς αἰχμαλωσίας καὶ τοῦ διασκορπισμοῦ αὐτῶν μεταξὺ πάντων τῶν ἐθνῶν, ἦτον ἡ παράβασις τῆς δευτέρας Ἐντολῆς. Λέγει ὁ Ψαλμῳδός· «Καὶ παρώργισαν αὐτὸν ἐπὶ τοῖς βουνοῖς αὐτῶν, καὶ ἐν τοῖς γλυπτοῖς αὐτῶν παρεζήλωσαν αὐτόν. Ἤκουσεν ὁ Θεὸς καὶ

ὑπερεῖδε καὶ ἐξουδένωσε σφόδρα τὸν Ἰσραὴλ . . . . καὶ παρέδωκεν εἰς αἰχμαλωσίαν τὴν ἰσχὺν αὐτῶν, καὶ τὴν καλλονὴν αὐτῶν εἰς χεῖρα ἐχθροῦ, καὶ συνέκλεισεν εἰς ῥομφαίαν τὸν λαὸν αὐτοῦ καὶ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ ὑπερεῖδε· τοὺς νεανίσκους αὐτῶν κατέφαγε πῦρ, καὶ αἱ παρθένοι αὐτῶν οὐκ ἐπένθησαν· οἱ ἱερεῖς αὐτῶν ἐν ῥομφαίᾳ ἔπεσον, καὶ αἱ χῆραι αὐτῶν οὐ κλαυσθήσονται.» (Ψαλ. οζ. 58—64.)

Ἡ παράβασις τῆς ἐντολῆς ταύτης φέρει κατάραν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τὸν παραβάτην. Γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ· «Ἐπικατάρατος ἄνθρωπος, ὅστις ποιήσει γλυπτὸν καὶ χωνευτὸν, βδέλυγμα Κυρίῳ, ἔργον χειρῶν τεχνιτῶν, καὶ θήσει αὐτὸ ἐν ἀποκρύφῳ· καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς ἐροῦσι· γένοιτο.» (Δευτ. κζ. 15.)

Τὴν κατάραν ταύτην διετάχθησαν οἱ Λευῖται ν' ἀπαγγείλωσι πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Ἰσραὴλ φωνῇ μεγάλῃ. (Δευτ. κζ. 14.)

Ἡ παράβασις τῆς ἐντολῆς ταύτης, ἦτον ἓν τῶν βδελυγμάτων, τὰ ὁποῖα ἔκαμον οἱ Ἰσραηλῖται ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ προφήτου Ἰεζεκιὴλ, καὶ τὸ ὁποῖον δι' ὁράματος ἔδειξεν εἰς αὐτὸν τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ.

«Καὶ μὲ ἔφερεν εἰς τὴν πύλην τῆς αὐλῆς·» (τῆς αὐλῆς τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ) «καὶ ἰδοὺ μία ὀπὴ εἰς τὸν τοῖχον· καὶ εἶπε πρὸς ἐμὲ, υἱὲ ἀνθρώπου, σκάψον τώρα εἰς τὸν τοῖχον· καὶ ἔσκαψα εἰς τὸν τοῖχον καὶ ἰδοὺ μία θύρα. Καὶ εἶπε πρὸς ἐμὲ, εἴσελθε καὶ ἰδὲ τὰ πονηρὰ βδελύγματα, τὰ ὁποῖα οὗτοι κάμνουσιν ἐδῶ. Καὶ εἰσῆλθον καὶ εἶδον· καὶ ἰδὲ πᾶν ὁμοίωμα ἑρπετῶν καὶ βδελυκτῶν ζώων, καὶ πάντα τὰ εἴδωλα τοῦ οἴκου τοῦ Ἰσραὴλ ἐζωγραφημένα ἐπὶ τὸν τοῖχον κύκλῳ κύκλῳ. Καὶ ἵσταντο ἔμπροσθεν αὐτῶν

ἑβδομήκοντα ἄνδρες ἐκ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ οἴκου Ἰσραήλ· ἐν μέσῳ δὲ αὐτῶν ἵστατο ὁ Ἱεχονίας ὁ υἱὸς τοῦ Σαφάν· καὶ ἐκράτει ἕκαστος ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὸ θυμιατήριον αὐτῦ· καὶ ἀνέβαινε πυκνὸν νέφος θυμιάματος. Καὶ εἶπε πρὸς ἐμὲ, υἱὲ ἀνθρώπου, εἶδες τί κάμνουσιν ἐν τῷ σκότει οἱ πρεσβύτεροι τοῦ οἴκου Ἰσραὴλ, ἕκαστος ἐν τῷ κρυπτῷ οἰκήματι τῶν εἰκόνων αὐτοῦ; διότι εἶπαν, ὁ Κύριος δὲν μᾶς βλέπει· ὁ Κύριος ἐγκατέλειπε τὴν γῆν.» (Ἰεζεκ. ή. 7—12).

Καὶ τῦτο ἔπραττον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῶν προφητῶν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. εἰς τὸν ὁποῖον ἐπίςευον, καὶ ὡμολόγυν ὅτι αὐτὸς εἶναι Κύριος. Λέγει ὁ Ἡσαΐας· «Ἐνεπλήσθη ἡ γῆ βδελυγμάτων τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν, καὶ προσεκύνησαν οἷς ἐποίησαν οἱ δάκτυλοι αὐτῶν· καὶ ἔκυψεν ἄνθρωπος, καὶ ἐταπεινώθη ἀνήρ,» (δηλαδὴ ἐνώπιον τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν.) «καὶ οὐ μὴ ἀνήσω αὐτούς. Καὶ νῦν εἰσέλθετε εἰς τὰς πέτρας, καὶ κρύπτεσθε εἰς τὴν γῆν ἀπὸ προσώπου τοῦ φόβου Κυρίου, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ὅταν ἀναστῇ θραῦσαι τὴν γῆν........ τῇ γὰρ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐκβαλεῖ ἄνθρωπος τὰ βδελύγματα αὐτῦ τὰ ἀργυρᾶ καὶ τὰ χρυσᾶ, ἃ ἐποίησαν προσκυνεῖν τοῖς ματαίοις καὶ ταῖς νυκτερίσι, τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τὰς τρώγλας τῆς στερεᾶς πέτρας, καὶ εἰς τὰς σχισμὰς τῶν πετρῶν, ἀπὸ προσώπου τοῦ φόβου Κυρίου, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ὅταν ἀναστῇ θραῦσαι τὴν γῆν.» (Ἡσαΐ. β΄. 8—21).

Ἔγειναν οὗτοι ὡς τὰ ἔθνη, περὶ τῶν ὁποίων λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι, «φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν, καὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου, καὶ πετεινῶν, καὶ τετραπόδων,

καὶ ἑρπετῶν...... καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα.»

Ἡ παράβασις τῆς δευτέρας ἐντολῆς ὀνομάζεται εἰς τὴν θείαν Γραφὴν, πορνείᾳ καὶ μοιχείᾳ. Ὡς γέγραπται ἐν τῷ προφήτῃ Ἱερεμίᾳ· «Καὶ οὐκ ἐφοβήθη ἡ ἀσύνθετος Ἰούδα, καὶ ἐπορεύθη καὶ ἐπόρνευσε καὶ αὐτή. καὶ ἐγένετο εἰς οὐδὲν ἡ πορνεία αὐτῆς. καὶ ἐμοίχευσε τὸ ξύλον καὶ τὸν λίθον.» (Ἱερ. γ΄. 8 – 9.) Ὀνομάζεται δὲ πορνεία καὶ μοιχεία, ἐπειδὴ ἡ ἐκκλησία τοῦ Θεῦ ὀνομάζεται ἡ νύμφη αὐτοῦ· ἡ νύμφη τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὅταν ἀφήσῃ αὕτη τὴν πνευματικὴν λατρείαν τοῦ Θεῦ καὶ ποιῇ εἴδωλον ἢ ὁμοίωμα καὶ προσκυνῇ τοῦτο, παρομοιάζεται μὲ γυναῖκα. ἥτις ἐγκαταλείπει τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα καὶ προσκολλᾶται εἰς ἄλλον. Λέγει ὁ Θεὸς, διὰ τοῦ προφήτου Ἰεζεκιὴλ, εἰς τὸν λαὸν αὐτοῦ. «Ἔλαβες ἐκ τῶν ἱματίων σου, καὶ ἐποίησας σεαυτῇ εἴδωλα ῥαπτὰ, καὶ ἐξεπόρνευσας ἐπ' αὐτά...... καὶ ἔλαβες τὰ σκεύη τῆς καυχήσεώς σου ἐκ τοῦ χρυσίου μου καὶ ἐκ τοῦ ἀργυρίου μου, ἐξ ὧν ἔδωκά σοι, καὶ ἐποίησας σεαυτῇ εἰκόνας ἀρσενικὰς, καὶ ἐξεπόρνευσας ἐν αὐταῖς.» (Ἰεζέκ. ις΄. 16—17.) Ἕνεκα τούτου ὁ Θεὸς, ἀπαγορεύων ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐντολῇ, τὴν προσκύνησιν τῶν εἰδώλων καὶ τῶν ὁμοιωμάτων, λέγει· «Ἐγὼ γάρ εἰμι Θεὸς ζηλωτής·» δηλαδὴ ζηλότυπος. Οὕτως ἐννόησεν αὐτὸ ὁ Θεοδώρητος. Λέγει «τὸ, Θεὸς ζηλωτὴς, τί σημαίνει; ὁ νόμος τάξιν ἐπεῖχεν ἀνδρὸς, ὁ δὲ λαὸς γυναικός........ ὥσπερ γὰρ ἀνὴρ ῥάθυμον ἔχων γυναῖκα παραινῶν αὐτῇ. λέγει ζηλότυπός εἰμι, οὐ δύναμαι βλέπειν ἄλλῳ σε προσδιαλεγομένην ἀνδρί· οὕτως ὁ δεσπότης Θεὸς τῆς δεισιδαιμονίας αὐτοὺς ἀπαλλάξαι βουλόμενος οὐ μόνον ζηλωτὴν ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ πῦρ καταναλ-

λίσκον ἐκάλεσεν........ ἀγάπης τοίνυν ὁ ζῆλος δηλωτικός.» (Ἴδε τὴν Ὀκτάτευχον, Τομ. Πρωτ. σελ. 770 ἐκδ. ἐν Λειψίᾳ ἔτει αψοδ).

Καὶ καθὼς ἡ μοιχεία φέρει καταστροφὴν εἰς ὁλόκληρον οἰκογένειαν, καὶ τὰ τέκνα ὑποφέρουσιν ἕνεκα τῆς ἁμαρτίας μοιχαλίδος μητρός, οὕτω λέγει ὁ Θεός « εἰμὶ Θεὸς ζηλωτής, ἀποδιδοὺς ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα ἕως τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς τοῖς μισοῦσί με.»

Τὰ τέκνα ὑποφέρουσιν ἕνεκα τῆς ἁμαρτίας τῶν γονέων, ἐπειδὴ διδάσκονται κακῶς, καὶ ἀκολουθοῦσι τὰ ἴχνη τῶν γονέων. Ἐὰν διδαχθῶσι νὰ προσκυνῶσι καὶ λατρεύωσι τὰ εἴδωλα, ἢ τὰ ὁμοιώματα, θέλουσιν ἐπιμένει εἰς τὴν προσκύνησιν ταύτην, καὶ λατρείαν, ἥτις φέρει ἐπ' αὐτοὺς τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ τοῦ Παντοκράτορος. Οὐχὶ ὅτι τιμωροῦνται ἀθῶοι ὄντες. ὡς ἐφαντάζοντό τινες ἐπὶ τοῦ Ἰεζεκιήλ, λέγοντες· «Οἱ πατέρες ἔφαγον ὄμφακα. καὶ οἱ ὀδόντες τῶν τέκνων ἐγομφίασαν.» Εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεκρίθη ὁ Θεός· «Ἡ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα, αὕτη ἀποθανεῖται» — «Ἐὰν δὲ γεννήσῃ υἱόν,, καὶ ἴδῃ πάσας τὰς ἁμαρτίας τοῦ πατρὸς οὐ·οῦ. ἃς ἐποίησε καὶ φοβηθῇ καὶ μὴ ποιήσῃ κατ' αὐτάς, ἐπὶ τῶν ὀρέων οὐ βέβρωκε, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ οὐκ ἔθετο εἰς τὰ ἐνθυμήματα οἴκου Ἰσραήλ, καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον αὐτοῦ οὐκ ἐμίανε..... καὶ ἐν τοῖς διατάγμασί μου ἐπορεύθη. οὐ τελευτήσει ἐν ἀδικίαις πατρὸς αὐτοῦ, ζωῇ ζήσεται.» (Ἰεζ. ιή. 14—17)

Καὶ ἐδῶ βλέπομεν ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἐνθαῤῥύνει ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ ἐπιμένωμεν εἰς ὅ,τι ἐμάθομεν παρὰ τῶν πατέρων ἡμῶν· ἀλλ' ἀπαιτεῖ νὰ περιπατῶμεν κατὰ τὰ διατάγματα αὐτοῦ.

Τινὲς ἀναφέρουσι τὰ Χερουβὶμ τὰ ἐπὶ τοῦ σκεπάσμα-

τος τῆς Κιβωτοῦ τῆς Διαθήκης καὶ τὰ Χερουβὶμ, τὰ ὁποῖα ἐποίησεν ὁ Σολομὼν διὰ τὸν οἶκον τοῦ Κυρίου, πρὸς ἀπολογίαν τῆς προσκυνήσεως τῶν ὁμοιωμάτων· ἀλλὰ ταῦτα ἦσαν μόνον σύμβολα, καὶ οὐχὶ ἀντικείμενα τῆς προσκυνήσεως. Καὶ οἱ λατρευταὶ τοῦ Θεοῦ οὐδέποτε προσεκύνησαν αὐτά. Καὶ ἐὰν προσεκύνουν αὐτὰ, ἤθελον εἶσθαι παραβάται τῆς δευτέρας ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ.

Τινὲς δ' ἀναφέρουσι τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰακὼβ. περὶ τοῦ ὁποίου λέγει ἡ Γραφή· «Καὶ προσεκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ.» (Γέν. μζ'. 31) Ἦτο γέρων καὶ ἐπιστηριχθεὶς ἐπὶ τὴν ῥάβδον αὐτοῦ προσεκύνησε. Καὶ θαυμάζω πῶς ποτε ἠδύνατό τις ν' ἀναφέρῃ τοῦτο πρὸς ὑποστήριξιν τῆς προσκυνήσεως τῶν ὁμοιωμάτων· καὶ μάλιστα ἐν ᾧ γέγραπται περὶ αὐτοῦ τὸ ἑξῆς· «Εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἰακὼβ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ καὶ πᾶσι τοῖς μετ' αὐτοῦ, ἄρατε τοὺς θεοὺς τοὺς ἀλλοτρίους τοὺς μεθ' ὑμῶν ἐκ μέσου ὑμῶν καὶ καθαρίσθητε, καὶ ἀλλάξατε τὰς στολὰς ὑμῶν, καὶ ἀναστάντες ἀναβῶμεν εἰς Βαιθὴλ, καὶ ποιήσωμεν ἐκεῖ θυσιαστήριον τῷ Θεῷ τῷ ἐπακούσαντί μου ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως, ὃς ἦν μετ' ἐμοῦ, καὶ διέσωσέ με ἐν τῇ ὁδῷ, ᾗ ἐπορεύθην· καὶ ἔδωκαν τῷ Ἰακὼβ τοὺς θεοὺς τοὺς ἀλλοτρίους, οἳ ἦσαν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, καὶ τὰ ἐνώτια τὰ ἐν τοῖς ὠσὶν αὐτῶν, καὶ κατέκρυψεν αὐτὰ Ἰακὼβ ὑπὸ τὴν τερέβινθον τὴν ἐν Σηκίμοις, καὶ ἀπώλεσεν αὐτὰ ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας.» (Γέν. λέ. 2—4.)

Ἡ δευτέρα ἐντολὴ εἶναι σαφὴς, σαφεστάτη. Ὅσον εἶναι σαφὲς τὸ, «οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ φονεύσεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, οὐκ ἐπιθυμήσεις» τόσον σαφὲς εἶναι καὶ τὸ, «οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἴδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κά-

τω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς· οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς.» Καὶ ὅσον διαφέρουσι δύο προβλήματα τοῦ Εὐκλείδου, τόσον διαφέρουσιν ἡ πρώτη καὶ δευτέρα ἐντολὴ τοῦ Δεκαλόγου. Καὶ ὅμως ἡ Παπικὴ ἐκκλησία λέγει ὅτι ἡ δευτέρα ἐντολὴ εἶναι περιττή, καὶ ὅτι περιέχεται ἐν τῇ πρώτῃ· καὶ ἑπομένως ἀφήρεσεν αὐτὴν ἐκ τοῦ Δεκαλόγου, τὸν ὁποῖον τυπόνει εἰς τὰς Κατηχήσεις αὐτῆς· τὴν δὲ παλαιὰν Διαθήκην, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρχει ἡ ἐντολὴ αὕτη, ἀπαγορεύει εἰς τὸν λαόν, ὥστε ὁ κοινὸς λαὸς ἐν γένει, οὐδόλως γνωρίζει ὅτι ὑπάρχει ἡ ἐντολὴ αὕτη, καὶ μάλιστα ἐπειδὴ εἰς τὰς Κατηχήσεις αὐτῆς ἡ Παπικὴ ἐκκλησία διήρεσε τὴν δεκάτην ἐντολὴν εἰς δύο, καὶ οὕτως ὁ λαὸς αὐτῆς, νομίζει ὅτι ἔχει τὰς δέκα ἐντολὰς σώας, καθὼς ὁ Θεὸς ἔδωκεν αὐτάς. Τοῦτο θεωρῶ ὡς μεγάλην ἀπάτην, καὶ μεγάλην ἀσέβειαν πρὸς τὸν μόνον νομοθέτην Θεόν.

Εὐτυχῶς δὲν ὑπάρχει ἄλλη ἐκκλησία, ἥτις ἐτόλμησε νὰ πράξῃ τοῦτο, καὶ πράξασα νὰ λέγῃ εἰς τὸν πάνσοφον Θεόν, ὅτι ἡ νομοθεσία αὐτοῦ εἶναι ἀτελής, καὶ ὅτι τὸ δεύτερον ἄρθρον τοῦ Συντάγματος αὐτοῦ εἶναι περιττόν.

Πρό τινων ἐτῶν εἶδον βιβλίον εἰς τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν, μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης, « Sainte Bible, » δηλαδή, ἡ Ἱερὰ Γραφή· καὶ ἀνοίξας καὶ παρατηρήσας τὸ εἰκοστὸν κεφάλαιον τῆς Ἐξόδυ, εὗρον ὅτι ἔλειπεν ἡ δευτέρα ἐντολή, καθῶς εἰς τὰς κατηχήσεις τῆς Παππικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ τὸ βιβλίον ἐκεῖνο ἐτυπώθη ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸ κῦρος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῶν Παρισίων.

Κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας μετὰ Χριστόν, οἱ Χριστιανοὶ ἦσαν σύμφωνοι ὡς πρὸς τὴν σημασίαν τῆς δευτέρας ἐν τῷ Δεκαλόγῳ ἐντολῆς.

Μαρτυρεῖ ἡ ἑβδόμη οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ὅτι ὁ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου, εἷς τῶν 318 Πατέρων, οἵτινες συνέταξαν τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, δὲν ἐδέχετο εἰκόνα. καὶ ἕνεκα τούτου κατέκρινεν αὐτὸν αὐστηρῶς. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος ὁ μέγας ὠνόμασεν αὐτὸν «ἀδελφὸν ἀγαπητόν.» καὶ εἶπεν ὅτι κατὰ τὴν μαρτυρίαν παντὸς τοῦ κόσμου, «ἄξιος ἐκρίθη πάσης Ἐκκλησίας ἐπίσκοπος εἶναι.»

Ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς Συνόδου ἐκείνης ἔλαβον αὐτολεξεὶ τὸ ἑξῆς·

«Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ τοῦ Παμφίλου Εὐσέβιος πρὸς Κωνσταντίαν Αὐγούσταν αἰτησαμένην Χριστοῦ εἰκόνα ἀποςαλῆναι αὐτῇ παρ' αὐτοῦ, τοιάδε λέγει·

«Ἐπεὶ δὲ καὶ περί τινος εἰκόνος ὡς δὴ τοῦ Χριστοῦ γέγραφας, εἰκόνα βουλομένη σοι ταύτην ὑφ' ὑμῶν πεμφθῆναι· τίνα λέγεις καὶ ποίαν ταύτην, ἣν φής, τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα; πότερον τὴν ἀληθῆ καὶ ἀμετάλλακτον, καὶ φύσει τοὺς αὐτοῦ χαρακτῆρας φέρουσαν; ἢ ταύτην, ἣν δι' ἡμᾶς ἀνείληφε. τῆς δούλου μορφῆς περιθέμενος τὸ σχῆμα; ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς τοῦ Θεοῦ μορφῆς οὐδ' αὐτὸς ἡγοῦμαί σε ζητεῖν, ἅπαξ πρὸς αὐτοῦ πεπαιδευμένην. ὅτι οὔτε τὸν πατέρα τις ἔγνω, εἰμὴ ὁ υἱός· οὐδ' αὐτὸν υἱὸν γνοίη ποτέ τις ἐπαξίως, εἰμὴ μόνος ὁ γεννήσας αὐτὸν Πατήρ.» Καὶ δὴ μετά τινα· «Ἀλλὰ πάντως που τῆς τοῦ δούλου μορφῆς ἐπιζητεῖς τὴν εἰκόνα, καὶ οὗ δι' ἡμᾶς περιεβλήθη σαρκίου. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο τῇ δόξῃ τῆς θεότητος ἀνακεκρᾶσθαι μεμαθήκαμεν. καὶ καταπεπόσθαι τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς.» Καὶ μετ' ὀλίγα· «Τίς οὖν τῆς τοιαύτης ἀξίας τε καὶ δόξης τὰς ἀποστιλβούσας καὶ ἀπαστραπτούσας μαρμαρυγὰς οἷός τε ἂν ἦ καταχαράξαι νεκροῖς καὶ ἀψύχοις χρώμασι καὶ σκι-

αγραφίαις; ὁπότε μηδὲ προσβλέψαι αὐτῷ ἐπὶ τοῦ ὄρους οἱ θεσπέσιοι ὑπέμειναν μαθηταὶ, οἵγε ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον, ἀφόρητον αὐτοῖς τὸ θεώμενον ὁμολογήσαντες. Εἰ γοῦν τότε ἡ ἔνσαρκος αὐτοῦ μορφὴ τοσαύτης ἔλαχε δυνάμεως πρὸς τῆς ἐνοικούσης αὐτῇ θεότητος μεταβληθεῖσα, τί χρὴ λέγειν, ὅτε τὴν θνητότητα ἀποδὺς, καὶ τὴν φθορὰν ἀπονιψάμενος, τὸ εἶδος τῆς τοῦ δούλου μορφῆς εἰς τὴν τοῦ δεσπότου καὶ Θεοῦ δόξαν μετεσκευάσατο μετὰ τὴν κατὰ τοῦ θανάτου νίκην, μετὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἄνοδον, μετὰ τὴν ἐν τῷ βασιλικῷ θρόνῳ ἀμφὶ τὰ δεξιὰ τοῦ πατρὸς ἵδρυσιν, μετὰ τὴν ἐν τοῖς ἀκατονομάστοις καὶ ἀῤῥήτοις κόλποις τοῦ πατρὸς ἀνάπαυσιν; εἰς ἣν ἀνιόντα καὶ ἀποκαθιστάμενον αἱ οὐράνιαι δυνάμεις ἀνευφήμουν λέγουσαι· ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι καὶ εἰσελεύσεται ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης.» Καὶ πάλιν·

«Ταύτης οὖν τῆς συμμορίας καὶ Εὐσέβιος ὑπάρχων, ὡς δέδεικται ἔκ τε τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἱστορικῶν συγγραμάτων, εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ὡς θεοπασχίτης ἀποβάλλεται· τοὔνεκεν γράφει Κωνσταντίᾳ τῇ Λικιννίου γυναικὶ» (ἀδελφὴν τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου·) «μὴ παρ' αὐτῷ εὑρῆσθαί ποτε εἰκόνα.» (ἴδε Πρακτ. Συνοδ. τόμ. δ'. σελ. 856—857 ἔκδ. Παρισ. 1761.)

Ταῦτα μαρτυρεῖ ἡ ἑβδόμη οἰκουμενικὴ Σύνοδος, περὶ τοῦ ἐν τῇ πρώτῃ ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικῇ Συνόδῳ ἐπιφανεστάτου πατρὸς Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου. Ἐὰν δὲ ἦτον ἀξιοκατάκριτος ἕνεκα τῆς δοξασίας αὐτοῦ περὶ εἰκόνων ἢ οὔ, ἀφίνω εἰς πάντα ἄνθρωπον νὰ κρίνῃ ὡς θέλει. Ὅτι δὲ δὲν ἐδόξαζεν ὡς ἡ ἑβδόμη οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐδόξαζεν, εἶναι φανερὸν, διότι ὑπ' αὐτῆς κατεκρίθη.

Ἕκαστος δὲ πρέπει νὰ κρίνῃ δι' ἑαυτὸν εἰς τί συνί-

σταται ἡ προσκύνησις καὶ λατρεία τῶν εἰδώλων καὶ τῶν ὁμοιωμάτων.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπε· «Πνεῦμα ὁ Θεὸς καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν, ἐν πνεύματι καὶ ἐν ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν.» (Ἰωαν. δ'. 24.)

Ἡ δὲ παράβασις τῆς δευτέρας ἐντολῆς συναριθμεῖται ἐν τῇ Νέᾳ Διαθήκῃ μετὰ τῶν μεγαλειτέρων ἁμαρτιῶν, αἵτινες ἀποκλείουσι τοὺς πράττοντας αὐτὰς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ. Γέγραπται γάρ· «Δειλοῖς δὲ καὶ ἀπίστοις, καὶ ἐβδελυγμένοις καὶ φονεῦσι καὶ πόρνοις καὶ φαρμακεῦσι καὶ εἰδωλολάτραις καὶ πᾶσι τοῖς ψευδέσι τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ, ὅ ἐστι δεύτερος θάνατος.» (Ἀποκάλ. κά. 8.)

Καί· «Φανερὰ δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκός· ἅτινά ἐςι μοιχεία, πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρεία, φαρμακεία, ἔχθραι, ἔρεις ζῆλοι, θυμοὶ, ἐριθεῖαι, διχοστασίαι αἱρέσεις, φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶμοι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις· ἃ προλέγω ὑμῖν, καθὼς καὶ προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι.» (πρὸς Γαλατ. έ. 19—21.)

Ἂς μὴ φαντασθῶμεν ὅτι ἡ παράβασίς τινος ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ εἶναί τι μικρὸν, ἢ ὅτι παραβαίνοντες αὐτὴν, θέλομεν ἀποφύγει τὴν ὀργὴν τοῦ Παντοκράτορος, τοῦ ὁποίου ἡ δευτέρα ἐντολὴ εἶναι·

«Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἴδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς· οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς· ἐγὼ γάρ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σȣ, Θεὸς ζηλωτὴς, ἀποδιδοὺς ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα ἕως τρίτης καὶ τετάρτης γε-

νεᾶς τοῖς μισοῦσί με, καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με, καὶ τοῖς φυλάσσουσι τὰ προςάγματά μου. » Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΗ'.

ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΝΤΟΛΗΣ.

Ἐξοδ. κ'. 4—6.

«Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἴδωλον οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς. Οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς· ἐγὼ γάρ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, Θεὸς ζηλωτὴς ἀποδιδοὺς ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα ἕως τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς τοῖς μισοῦσί με, καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με καὶ τοῖς φυλάσσουσι τὰ προστάγματά μου.»

Ἐν τῇ ἐντολῇ ταύτῃ ἀπαγορεύει ὁ Θεὸς οὐχὶ μόνον τὴν προσκύνησιν τῶν εἰδώλων, ἀλλὰ καὶ τῶν ὁμοιωμάτων· καὶ οὐχὶ μόνον τὴν προσκύνησιν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν λατρείαν αὐτῶν. Κατὰ τί δὲ διαφέρει τὸ ὁμοίωμα τοῦ εἰδώλου; καὶ ἡ λατρεία τῆς προσκυνήσεως;

Εἴδωλον παρ' Ὁμήρῳ σημαίνει τὴν σκιὰν, ἢ τὴν ψυχὴν ἀποθανόντος τινὸς, καὶ πᾶσαν ἀσώματον μορφὴν, ὡς ὄνειρον, ἢ φάντασμα. Ὅθεν παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις σημαίνει ὑλικὴν μορφὴν, παριστάνουσαν φανταστὸν ὂν, ἤτοι ψευδῆ Θεόν.

Ὁμοίωμα δὲ εἶναί τι ἄψυχον οὕτω ποιηθὲν ὥστε νὰ ὁμοιάζῃ τι ἔμψυχον, οἷον ἄνθρωπον, ζῶον, πετεινὸν, ἑρπετὸν, ἢ ἰχθῦν. Γίνεται δὲ τοῦτο εἰς λίθον, ξύλον, μέταλλον, καὶ ἄλλα πράγματα, διὰ γλυφῆς, ἢ διὰ χύσεως εἰς χωνευτήριον, καὶ ὀνομάζεται γλυπτὸν, ἢ χωνευτόν. Γίνεται καὶ ἐπὶ πανίου, ἢ χαρτίου, ἢ λίθου, ἢ ἄλλου τινὸς πράγματος διὰ χρωμάτων. Καὶ ἐπειδὴ ἀπεικονίζουσί τι ζωντανὸν, ὀνομάζονται καὶ εἰκόνες. Ὅτι δὲ ὁμοίωμα καὶ εἰκὼν δὲν διαφέρουσι, πᾶς τις δύναται νὰ μάθῃ ἀπὸ τὸ Λεξικὸν, καὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας Συγγραφεῖς.

Ὁ Ἀθηναγόρας, συγγραφεὺς Ἀθηναῖος, ὁ ἀκμάσας τὸν δεύτερον αἰῶνα Μ. Χ. ὁμιλῶν περὶ τῶν εἰδώλων, λέγει· «Ὁ μὲν δὴ χρόνος ὀλίγος, τοσοῦτος εἰκόσι καὶ τῇ περὶ τὰ εἴδωλα πραγματείᾳ, ὡς ἔχων εἰπεῖν τὸν ἑκάςυ τεχνίτην Θεῦ·» (δηλαδὴ, εἶναι ὀλίγος καιρὸς ἀφοῦ ἔγεινε τόση δουλία διὰ εἰκόνας καὶ εἴδωλα, ὥστε ἕκαστος θεὸς ἔχει τὸν τεχνίτην αὐτοῦ·) «τὸ μὲν γὰρ ἐν Ἐφέσῳ τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τὸ τῆς Ἀθηνᾶς, μᾶλλόν γε Ἀθηλᾶς, καὶ τὴν καθημένην. Ἔνδυος εἰργάσατο μαθητὴς Δαιδάλου· ὁ δὲ Πύθιος, ἔργον Θεοδώρου καὶ Τηλεκλέους· καὶ ὁ Δήλιος καὶ ἡ Ἄρτεμις, Ἰδεκταίου καὶ Ἀγγελίωνος τέχνη· ἡ δὲ ἐν Σάμῳ Ἥρα, καὶ ἐν Ἄργει, Σμίλιδος χεῖρες, καὶ Φειδίου τὰ λοιπὰ εἴδωλα. Ἡ Ἀφροδίτη ἐν Κνίδῳ ἑταῖρα, Πραξιτέλους τέχνη· ὁ ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἀσκληπιὸς, ἔργον Φειδίου . . . . . Ἐπεὶ τοίνυν φασί τινες εἰκόνας μὲν ταύτας, θεοὺς δὲ, ἐφ' οἷς αἱ εἰκόνες . . . . καὶ τοῦ ταῦθ' οὕτως ἔχειν, τεκμήρια παρέχουσι τὰς ἐνίων εἰδώλων ἐνεργείας·» δηλαδὴ, τινὲς λέγουσιν, ὅτι ταῦτα τὰ εἴδωλα, τῆς Ἀρτέμιδος, τῆς Ἀθηνᾶς, τῆς Ἥρας, τῆς Ἀφροδίτης, κλ. εἶναι μὲν εἰκόνες, εἶναι δὲ θεοὶ, διὰ τοὺς ὁποίους

ἔγειναν αὐταὶ αἱ εἰκόνες, καὶ ὡς ἀπόδειξιν τούτου ἀναφέρουσι τὰς ἐνεργείας (θαύματα) τινῶν εἰκόνων. (Ἴδε Ἰουστ. Μαρτ. σελ. 293. ἔκδοσ. Παρισ. 1742.)

Ἐκ τούτου εἶναι φανερὸν ὅτι οἱ ὁμιλοῦντες καὶ γράφοντες Ἑλληνιστὶ τὸν δεύτερον αἰῶνα Μ. Χ. ὠνόμαζον ἀδιαφόρως τὰ γλυπτὰ καὶ χωνευτά, καὶ ἐζωγραφημένα εἴδωλα τῶν Ἑλλήνων, καὶ εἴδωλα καὶ εἰκόνας, διότι ἀπεικόνιζόν τινα νομιζομένην μορφὴν τῶν θεῶν αὐτῶν, ἢ καὶ τῶν ἀποθανόντων καὶ θεοποιηθέντων ἡρώων. Καὶ ἐκ τῆς θείας Γραφῆς μανθάνομεν τὸ αὐτό· λέγει· «Καὶ φυλάξεσθε σφόδρα τὰς ψυχὰς ἡμῶν . . . . . μὴ ἀνομήσητε καὶ ποιήσητε ὑμῖν ἑαυτοῖς γλυπτὸν ὁμοίωμα, πᾶσαν εἰκόνα, ὁμοίωμα ἀρσενικοῦ ἢ θηλυκοῦ· ὁμοίωμα παντὸς κτήνους, τῶν ὄντων ἐπὶ τῆς γῆς. κλ.» (Δευτ. δ'. 15—18)

Τὰ εἴδωλα ταῦτα περιγράφει προσφυέστατα ὁ ψαλμῳδός, λέγων· «Τὰ εἴδωλα τῶν ἐθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσίον, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων· στόμα ἔχουσι καὶ οὐ λαλήσουσιν· ὀφθαλμοὺς ἔχουσι καὶ οὐκ ὄψονται, ὦτα ἔχουσιν καὶ οὐκ ἐνωτισθήσονται, οὐδὲ γάρ ἐστι πνεῦμα ἐν τῷ στόματι αὐτῶν· ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιντο οἱ ποιοῦντες αὐτὰ καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτοῖς.» (Ψαλ. ρλδ'. 15—18.) Ὁ δὲ Θεὸς ἀπαγορεύει καὶ τὰ εἴδωλα καὶ τὰ ὁμοιώματα, ὥστε νὰ μὴ γίνῃ ἡ ἐλαχίστη ἀμφιβολία ὡς πρὸς τὴν σημασίαν τῆς ἐντολῆς ταύτης.

Κατὰ τί δὲ διαφέρουσιν ἡ προσκύνησις καὶ ἡ λατρεία τῶν τοιούτων εἰδώλων καὶ ὁμοιωμάτων; διότι λέγει ὁ Θεός, ἐν ταύτῃ τῇ ἐντολῇ· «Οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς.» Προσκύνησις σημαίνει ἀπόδειξιν σεβασμοῦ πρός τινα, ἢ πρός τι, διὰ κλίσεως τῆς κεφαλῆς, καὶ διὰ φιλήματος. Προσκυνῶ, κατὰ τὸ λεξικὸν

σημαίνει τό· «βάλλω τὴν χεῖρα εἰς τὸ στόμα καὶ διὰ φιλήματος ἀποδεικνύω καὶ φανερόνω τὸ σέβας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην, ἣν ἔχω πρός τινα.» Οἱ Πέρσαι ἔπιπτον κατὰ γῆς καὶ ἐφίλουν αὐτὴν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως αὐτῶν· καὶ τοῦτο Ἡρόδοτος ὀνομάζει προσκύνησιν. Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι, λέγει, «ἀλλήλοις τοῖσιν ὁδοῖσι προσκυνέουσι, κατιέντες μέχρι τοῦ γόνατος τὴν χεῖρα.» (Ἡρόδ. 2. 80.)

Ἡ προσκύνησις λοιπὸν εἶναι ἐξωτερικὸν σχῆμα τοῦ σώματος, διὰ τοῦ ὁποίου, δεικνύει πρός τινα ἢ πρός τι, ἀληθινὸν ἢ προσποιούμενον σέβας. Δύναταί τις νὰ προσποιῆται σέβας πρός τινα, ἐν ᾧ δὲν ὑπάρχει ποσῶς ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· ὅταν δὲ ὑπάρχῃ ἀληθινὸν καὶ θρησκευτικὸν σέβας ἐν τῇ καρδίᾳ, τότε καταντᾷ εἰς λατρείαν. Ὅθεν ἀπαγορεύει ὁ Θεὸς καὶ τὸ ἓν καὶ τὸ ἄλλο· τὸ ἐξωτερικὸν σημεῖον καὶ τὸ ἐσωτερικὸν αἴσθημα τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὰ εἴδωλα καὶ τὰ ὁμοιώματα. «Οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς.» Ὡσὰν νὰ ἔλεγε· Μὴ ποιήσητε τὸ ἐξωτερικὸν σημεῖον τοῦ σέβας, καὶ νὰ μὴ ἔχητε οὐδόλως ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν αἴσθημα σεβασμοῦ, πρὸς τὰ τοιαῦτα. Καθὼς λέγει ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου Ἱερεμία· «Μὴ φοβεῖσθε αὐτά· διότι δὲν δύνανται νὰ κακοποιήσωσιν, οὐδὲ εἶναι δυνατὸν εἰς αὐτὰ νὰ ἀγαθοποιήσωσιν.» «Ἔχουσι χρείαν νὰ βαστάζωνται, διότι δὲν δύνανται νὰ περιπατήσωσι.» (Ἱερεμ. ι. 5.)

Παράβασις λοιπὸν τῆς δευτέρας ἐντολῆς εἶναι καὶ τὸ ἐξωτερικὸν σημεῖον, καὶ τὸ ἐσωτερικὸν αἴσθημα σεβασμοῦ.

Τίς δὲ πρῶτον ἐποίησεν εἴδωλον, ἢ ὁμοίωμα πρὸς χρῆσιν θρησκευτικήν, ἀγνοοῦμεν.

Ὁ Ἀθηναγόρας παριστάνει τὴν εἰδωλοποΐαν ὡς νεωτερισμόν· πρὸς ὑποστήριξιν δὲ τούτου, ἀναφέρει τι ἐκ τοῦ

Ἡροδότου περὶ τῆς θεογονίας καὶ ὀνομασίας τῶν θεῶν· «Καὶ περὶ τῶν εἰκόνων,» λέγει, «ὅτι χθὲς καὶ πρώην γεγόνασιν, ὡς λόγος εἰπεῖν, ἴστε δὲ καὶ ὑμεῖς ταῦτα ἀξιολογώτερον, ὡς ἂν ἐν πᾶσι, καὶ ὑπὲρ πάντας τοῖς παλαιοῖς συγγινόμενον, φημὶ οὖν Ὀρφέα καὶ Ὅμηρον καὶ Ἡσίοδον εἶναι τοῖς ὑπ' αὐτῶν λεγομένοις θεοῖς. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ Ἡρόδοτος· «Ἡσίοδον γὰρ καὶ Ὅμηρον ἡλικίην τε τετρακοσίοις ἔτεσι δοκέω πρεσβυτέρους ἐμοῦ γενέσθαι καὶ οὐ πλείοσι, τοὺς καὶ γένη καὶ ὀνόματα δόντας· οὗτοι δέ εἰσιν οἱ πινύσαντες θεογονίαν Ἕλλησι, καὶ τοῖσι θεοῖσι τὰς ἐπωνυμίας δόντες, καὶ τιμάς τε καὶ τέχνας διελόντες, καὶ εἴδεα αὐτῶν σημήναντες. Αἱ δὲ εἰκόνες, μέχρι μήπω πλαστικὴ καὶ γραφικὴ καὶ ἀνδριαντοποιητικὴ ἦσαν, οὐδὲ ἐνομίζοντο.» (Ἰουσ. Μαρτ. σελ. 292, ἐκδ. Παρισ. 1742.) Ἀναφέρει δὲ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τίνων εὑρέθη ἡ σκιαγραφία, κα ἡ γραφική· — ἡ σκιαγραφία, λέγει, εὑρέθη ὑπὸ Σαυρίου, ἡ δὲ γραφικὴ ὑπὸ Κράτωνος, ὅστις «ἐν πίνακι λελευκομένῳ σκιᾶς ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς» ἐνήλειψεν.

Ἐκ τῆς θείας Γραφῆς μανθάνομεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ἦσαν πολὺ πονηροί, ἀλλὰ δὲν ἀκούομέν τι περὶ τῆς εἰδωλολατρείας. Ἡ πρώτη ἀνάμνησις περὶ εἰδώλων ἔγεινεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἰακώβ, ὅταν ὁ πενθερὸς αὐτοῦ, κατηγόρει αὐτὸν λέγων· «Διατὶ ἔκλεψας τοὺς θεούς μου;» «Ἡ δὲ Ῥαχήλ, λέγει ἡ Γραφή, εἶχε λάβει τὰ εἴδωλα, καὶ βάλει αὐτὰ ὑπὸ τὸ σαμάριον καμήλου καὶ ἐκάθητο ἐπ' αὐτά. Καὶ ἐρευνήσας ὁ Λάβαν ὅλην τὴν σκηνήν, δὲν εὕρηκεν.» (Γεν. λά· 30 — 34.) Ὁ Ἰακὼβ δὲ δὲν ἐγνώριζε τοῦτο. Μετὰ ταῦτα καθὼς φαίνεται ἔμαθεν αὐτό, καὶ λαβὼν τὰ εἴδωλα ἀπώλεσεν αὐτά.

Τετρακόσια ἔτη δὲ μετὰ Ἰακώβ, δηλαδὴ ἐπὶ τοῦ Μω-

ὕσέως οἱ Αἰγύπτιοι εἶχον εἴδωλα, καὶ αὐτοὶ οἱ Ἰσραηλῖται ἐποίησαν μόσχον χωνευτόν, καὶ εἶπον, «οὗτοι εἶναι οἱ θεοί σου. ὦ Ἰσραήλ, οἵτινες σὲ ἀνεβίβασαν ἐκ γῆς Αἰγύπτυ.» (Ἐξοδ. λϐ'. 2 — 4) Ἐπὶ δὲ τῶν προφητῶν, σχεδὸν πάντα τὰ ἔθνη ἦσαν εἰδωλολάτραι· καὶ αὐτὸ τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων. Λέγει ὁ Ἡσαΐας· «Καὶ ἡ γῆ αὐτῶν ἐνεπλήσθη ἀπὸ εἰδώλων. Ἐλάτρευσαν τὸ ποίημα τῶν χειρῶν αὐτων, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον οἱ δάκτυλοι αὐτῶν ἔκαμον.» (Ἡσαΐ. β'.8) Καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, δι' ὁράματος ἔδειξεν εἰς τὸν Ἰεζεκιὴλ τὰ βδελύγματα αὐτῶν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ. «Καὶ εἶδον,» λέγει, «καὶ ἰδοὺ πᾶν ὁμοίωμα ἑρπετῶν καὶ βδελυκτῶν ζώων, καὶ πάντα τὰ εἴδωλα τοῦ οἴκου τοῦ Ἰσραὴλ ἐζωγραφημένα ἐπὶ τῶν τοίχων κύκλῳ κύκλῳ. Καὶ ἵσταντο ἔμπροσθεν αὐτῶν ἑβδομήκοντα ἄνδρες ἐκ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ οἴκου Ἰσραήλ· ἐν μέσῳ δὲ αὐτῶν ἵστατο ὁ Ἰααζονίας ὁ υἱὸς τοῦ Σαφάν· καὶ ἐκράτει ἕκαςος ἐν τῇ χειρί αὐτοῦ τὸ θυμιατήριον αὐτοῦ. καὶ ἀνέβαινε πυκνὸν νέφος θυμιάματος.» (Ἰεζεκ. ή. 10 — 11)

Καὶ σήμερον οἱ Κινέζοι, οἱ Ἰνδοί, οἱ Ἀφρικανοί, καὶ πολλοὶ ἄλλοι προσκυνοῦσι τὰ εἴδωλα, καὶ τὰ ὁμοιώτατα, ἔργα τῶν χειρῶν τῶν ἀνθρώπων τὰ ὁποῖα οἱ δάκτυλοι αὐτῶν ἔκαμαν. Φαίνεται δὲ ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ σχεδὸν πάντων τῶν ἀνθρώπων εἶναι κλίσις πρὸς τὸ νὰ μεταχειρίζωνταί τι ὑλικόν, καὶ ὁρατὸν ἐν τῇ θρησκευτικῇ λατρείᾳ αὐτῶν. Διατί δὲ αὕτη ἡ κλίσις;

Πρῶτον μὲν, διότι ὁ Θεὸς εἶναι πνεῦμα ἀόρατον· δὲν βλέπωσιν αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι· καὶ δὲν ἔχουσιν ἐκείνην τὴν πίστιν, ἥτις εἶναι, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος, «ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων.» (Ἑβρ. ιά. 1.) Ἐπομένως ὅταν προσεύχωνται, δὲν ἐξεύρουσι

ποῦ νὰ διευθύνωσι τὰς προσευχὰς αὐτῶν.

Δεύτερον δὲ τινὲς στοχάζονται ὅτι τὰ τοιαῦτα εἶναι μέσα βοηθητικὰ ἐν τῇ θρησκευτικῇ λατρείᾳ. Ἀλλὰ ὑλικόν τι δύναται τάχα νὰ βοηθῇ αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ ὑψόνωσι τὰς καρδίας αὐτῶν πρὸς τὸ ἄπειρον πνεῦμα; τὸ πανταχοῦ παρὸν, καὶ τὰ πάντα πληροῦν; Νομίζω ὄχι· διότι τὰ ὑλικὰ, καὶ ὁρατὰ φύσει σύρουσι τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὰ ὑλικὰ καὶ ὁρατὰ, καὶ οὐχὶ πρὸς τὰ ἀόρατα, καὶ πνευματικά. Εἶναι ὅλως ἀνόμοια. Καὶ ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ὅμοιον οὔτε ἐν τῷ οὐρανῷ οὔτε ἐπὶ τῆς γῆς.

« Μὲ τίνα λοιπὸν (λέγει) θέλετε ἐξομοιώσει τὸν Θεὸν; ἢ τί ὁμοίωμα θέλετε προσαρμώσει εἰς αὐτόν; ὁ τεχνίτης χωνεύει εἰκόνα γλυπτὴν, καὶ ὁ χρυσοχόος ἐκτείνει χρυσὸν ἐπ' αὐτὴν, καὶ χύνει ἀργυρᾶς ἀλύσεις· ὁ πτωχὸς κάμνων προσφορὰν, ἐκλέγει ξύλον ἄσηπτον· καὶ ζητεῖ εἰς ἑαυτὸν ἐπιδέξιον τεχνίτην, διὰ νὰ κατασκευάσῃ εἰκόνα γλυπτὴν μὴ σαλευομένην. Δὲν ἐγνωρίσατε; δὲν ἠκούσατε; δὲν ἀνηγγέλθη εἰς ἐσᾶς ἐξ ἀρχῆς; δὲν ἐννοήσατε ἀπὸ καταβολῆς τῆς γῆς; Αὐτὸς εἶναι ὁ καθήμενος ἐπὶ τὸν γύρον τῆς γῆς, καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἶναι ὡς ἀκρίδες· ὁ ἐκτείνων τοὺς οὐρανοὺς ὡς παραπέτασμα, καὶ ἐξαπλόνων αὐτοὺς ὡς σκηνὴν πρὸς κατοίκησιν· ὁ φέρων τοὺς ἡγεμόνας εἰς τὸ μηδὲν, καὶ καθιστῶν ὡς ματαιότητα τοὺς κριτὰς τῆς γῆς ..... Μὲ τίνα λοιπὸν θέλετε μὲ ἐξομοιώσει, καὶ θέλω ἐξισωθῇ; λέγει ὁ Ἅγιος;» (Ἡσαΐ. μ'. 18—25.)

Ὅμοιον δὲν ἔχει ὁ Θεὸς, καὶ ὁ ἐπιχειρίζων νὰ κατασκευάσῃ τι ὅμοιον μὲ αὐτὸν ἐπιχειρίζει τι ἀδύνατον. Ὅταν ἔχωμεν τὴν εἰκόνα τινὸς φίλȣ, καὶ βλέπωμεν αὐτὴν, τȣ̃το ἀνακαλεῖ αὐτὸν ζωηρῶς εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν, διότι εἴδομεν αὐτὸν προτήτερα, καὶ ὁμοιάζει αὐτόν. Ἀλλὰ τὸν

« Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε, » καὶ οὐδεμία εἰκὼν δύναται νὰ παριστάνῃ αὐτόν.

Δύνασθαι νὰ φέρητε ὡς ἔνστασιν τούτου, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι καὶ ὀνομάζεται ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ, « εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, » καὶ ὅτι ἡ Γραφὴ λέγει ὅτι ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον « κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ. » Ἀποκρίνομαι ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθές· ἀλλὰ ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα αὐτοῦ ὡς πρὸς τὴν ἁγιότητα, καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐξουσίαν, τὴν ὁποίαν ἔδωκε εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ πάντα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· ἀλλὰ οὐχὶ κατὰ τὸ σῶμα, διότι ὁ Θεὸς εἶναι πνεῦμα, καὶ μὲ πνεῦμα ὑλικὸν σῶμα ποσῶς δὲν ὁμοιάζει. Καὶ ὁ Χριστὸς εἶναι εἰκὼν τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν, καὶ ἁγιότητα· καὶ εἶναι εἷς μετὰ τοῦ Πατρὸς κατὰ τὴν θεότητα, τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ ἦτον ὅμοιον μὲ τὸ ἡμέτερον σῶμα, καὶ ἡμεῖς προσκυνοῦμεν αὐτὸν ὡς Θεὸν, καὶ οὐχὶ ὡς ἄνθρωπον. Λέγει ὁ Παῦλος· « Ὥστε ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδένα εἴδομεν κατὰ σάρκα· εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστὸν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν. » (Β'. Κορινθ. έ. 16.)

Καὶ ὁ Παῦλος κατακρίνει τοὺς παριστάνοντας τὸν Θεὸν ὑπὸ σχῆμα ἀνθρώπου· « Φάσκοντες εἶναι σοφοὶ, ἐμωράνθησαν, καὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου. » (Ῥωμ. ά. 22—23.)

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὅταν προσηύχετο δὲν μετεχειρίζετο οὐδὲν ὁμοίωμα· ἀλλ « ὕψωνε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν. » (Ἰωαν. ιζ'. 1.)

Οἱ δὲ ἀπόστολοι αὐτοῦ δὲν μετεχειρίζοντό ποτε ὁμοίωμα ἐν τῇ θρησκευτικῇ Λατρείᾳ αὐτῶν. Οὔτε οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ μετεχειρίζοντό ποτε ὁμοίωμα ἐν τῇ θρησκευτικῇ Λατρείᾳ αὐτῶν ἕως τοῦ τρίτου αἰῶνος Μ. Χ. Τοῦτο μαρ-

τυρεῖ ὁ Εἰρηναῖος καὶ ὁ Ἐπιφάνιος, οἵτινες λέγουσιν ὅτι τινὲς ἐν Ῥώμῃ εἶχον ὁμοιώματα, ἀλλὰ κατέκρινον αὐτὺς ἕνεκα τύτυ. «Ἔχουσι δὲ εἰκόνας ἐνζωγράφυς διὰ χρωμάτων, τινὲς δὲ ἐκ χρυσῦ καὶ ἀργύρυ, καὶ λοιπῆς ὕλης, ἅτινα ἐκτυπώματά φασιν εἶναι τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ταῦτα ὑπὸ Ποντίου Πιλάτυ γεγενῆσθαι τὰ ἐκτυπώματα τοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ ὅτε ἐνεδήμει τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει· κρύϐδην δὲ τὰς τοιαύτας ἔχουσιν εἰκόνας . . . . » «Ἀλλὰ καὶ φιλοσόφων τινῶν, Πυθαγόρυ, καὶ Πλάτωνος, καὶ Ἀριστοτέλους καὶ λοιπῶν· μεθ' ὧν φιλοσόφων καὶ ἕτερα ἐκτυπώματα τοῦ Ἰησοῦ τιθέασιν, ἱδρύσαντές τε προσκυνοῦσι, καὶ τὰ τῶν ἐθνῶν ἐπιτελοῦσι Μυστήρια· στήσαντες γὰρ ταύτας τὰς εἰκόνας, τὰ τῶν ἐθνῶν ἔθη λοιπὸν ποιοῦσιν.» (Ἐπιφαν. τομ. ά. σελ. 107—108. καὶ Εἰρηναῖον κατὰ Αἱρέσεων, σελ. 104—105. ἐκδ. Βενετ. 1734.) Ταῦτα ἱςοροῦσιν οἱ δύο Ἐπιφανεῖς πατέρες Εἰρηναῖος καὶ Ἐπιφάνιος.

Ἡ δὲ ἑϐδόμη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος μαρτυρεῖ, καθὼς ἠκούσατε τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν, ὅτι ὁ Εὐσέβειος ὁ Παμφίλου εἷς τῶν ἐπιφανῶν τριακοσίων δέκα ὀκτὼ πατέρων, τῶν ἐν τῇ πρώτῃ ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ συναθροισθέντων, ἀπεϐάλλετο εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ καὶ ὅτι ἔγραψε πρὸς τὴν Κωνσταντίαν Αὐγοῦσταν, τὴν ἀδελφὴν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ν ὰ μ ὴ δ ε χ θ ῇ π ο τ ε ε ἰ κ ό ν α.

Ἔχων ὑπ' ὄψιν ταῦτα καὶ πολλὰ ἄλλα τοιαῦτα, καὶ μάλιστα ἀκούων τὴν ῥητὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ. «Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἴδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς, οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς οὐ-

νὰ ἐξαγάγῃ τὴν σημασίαν ταύτην· διότι τὰ εἴδωλα ὀνομάζονται ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ ματαιότης καὶ ψεῦδος.

Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει «τί ἐστιν, οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ; Τινές φασιν ἀπαγορεύειν (τὸ ἐπιθῆναι) τοῖς ματαίοις, (τουτέστι τοῖς) εἰδώλοις τὴν τοῦ Θεοῦ προσηγορίαν· τινὲς δέ, τὸ ὀμωμοκότα ψεύσασθαι. Ἐγὼ δὲ οἶμαι, τὸν θεῖον παρακελεύεσθαι νόμον, δίχα διδασκαλίας, ἢ προσευχῆς, ἢ ἀναγκαίας τινος χρείας, τὴν θείαν μὴ προσφέρειν προσηγορίαν· καὶ γὰρ εἰώθασί τινες, καὶ παίζοντες, καὶ γελῶντες προφέρειν ὡς ἔτυχε διὰ τῆς γλώττης τὸ σεβάσμιον ὄνομα· τοῦτο οἶμαι τὸν θεῖον νόμον ἀπαγορεύειν· εἰ γὰρ τὴν πολυτελεστέραν αἰσθῆτα ταῖς ἑορταῖς φυλάττειν εἰώθασιν οἱ πολλοί, πολλῷ μᾶλλον τὸ θεῖον ὄνομα προσευχαῖς καὶ διδασκαλίαις ἀφιεροῦν δίκαιον.» (ἴδε Ὀκτ. τόμ. ά. σελ. 777 — 778.)

Ὁ δὲ Ἰώσηπος (ἐν τῷ 4. κεφ· τοῦ περὶ Ἰουδ. Ἀρχ· 3. βιβλ.) οὕτω λέγει «Διδάσκει μὲν οὖν ἡμᾶς ὁ πρῶτος λόγος» (δηλ. ἡ ά. ἐντολή) «ὅτι Θεός ἐςιν εἷς, καὶ τοῦτον σέβεσθαι μόνον· ὁ δὲ δεύτερος κελεύει, μηδενὸς εἰκόνα ζώου ποιήσαντας προσκυνεῖν· ὁ τρίτος δὲ ἐπὶ μηδενὶ φαύλῳ τὸν Θεὸν ὀμνύναι.»

Ἐγὼ δὲ φρονῶ ὅτι ἡ τρίτη ἐντολὴ ἀπαγορεύει ταῦτα πάντα, δηλαδὴ ὅ,τι ἐφρόνει ὁ Κλήμης καὶ ὁ Κύριλλος καὶ ὅ,τι ἐφρόνει ὁ Θεοδώριτος καὶ ὁ Ἰώσηπος, τουτέστι νὰ μὴ ἐπιθέτῃ τις τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ εἴδωλα, εἰς τὰ ἔργα τῶν χειρῶν τῶν ἀνθρώπων, νὰ μὴ ὀμνύῃ ψευδῶς, καὶ νὰ μὴ ἀναφέρῃ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ γελῶν, μηδὲ εἰς τὰς προσευχὰς καὶ ἱερὰς διδασκαλίας μετὰ κουφότητος ἢ ἄνευ σεμνότητος καὶ ἀνάγκης. Ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καλεῖται ἔνδοξον καὶ φοβερόν.

«Ἐὰν δὲν προσέχῃς νὰ κάμῃς ὅλους τοὺς λόγους τοῦ νόμου τούτου, οἵτινες εἶναι γεγραμμένοι εἰς τοῦτο τὸ βιβλίον, ὥστε νὰ φοβῆσαι τοῦτο τὸ ἔνδοξον καὶ φοβερὸν ὄνομα, Κύριος ὁ Θεός σου, τότε ὁ Κύριος θέλει κάμει τρομερὰς τὰς πληγάς σου, καὶ τὰς πληγὰς τοῦ σπέρματός σου, πληγὰς μεγάλας καὶ ἀπαύστους, καὶ νόσους κακὰς καὶ ἀπαύστους.κλ.» (Δευτ. κή. 58—59.)

Καὶ ὁ Ψαλμῳδὸς λέγει· «ὁ Κύριος βασιλεύει, ἂς τρέμωσιν οἱ λαοί· κάθηται ἐπάνω τῶν Χερουβίμ· ἂς σεισθῇ ἡ γῆ· ὁ Κύριος εἶναι μέγας εἰς τὴν Σιών, καὶ ἐπάνω εἰς ὅλους τοὺς λαούς· αὐτὸς εἶναι ὑψηλός· ἂς δοξολογῶσι τὸ ὄνομά σου τὸ μέγα καὶ φοβερόν.» (Ψαλ. ϟθ΄. 1—3)

Καὶ πάλιν· «Ἅγιον καὶ φοβερὸν εἶναι τὸ ὄνομά σου.» (Ψαλ. ριά. 9.) Τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου εἶναι μέγα, εἶναι ἅγιον, εἶναι ἔνδοξον, καὶ φοβερόν· καὶ δὲν πρέπει τις νὰ προφέρῃ κἂν αὐτό, ὡς ἐὰν ἦτο κοινὸν ὄνομα, ἢ μικρᾶς ἀξίας, οὐδὲ μετὰ κουφονοίας.

Ἐὰν προφέρητε τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως ὑμῶν μετὰ γέλωτος καὶ φέρητε αὐτὸ εἰς πράγματα εὐτελῆ, βαθμηδὸν ἐλαττοῦται τὸ σέβας, ὅπερ ἀνήκει εἰς αὐτὸν καθὸ βασιλέα.

Τὰ ὀνόματά τινων ἀνθρώπων περιωνύμων ἕνεκα τῶν πολιτικῶν ἀρετῶν, ἢ τῶν γνώσεων, ἢ τῆς ἀγαθότητος τῆς καρδίας καὶ τῆς φιλανθρωπίας αὐτῶν, δὲν προφέρομεν ἄνευ σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης· πόσῳ μᾶλλον πρέπει νὰ προφέρωμεν οὕτω τὸ ὄνομα τοῦ πανσόφου, παντελεήμονος, παντοκράτορος Θεοῦ, τοῦ Δημιουργοῦ, καὶ συντηρητοῦ τοῦ παντός, τοῦ δωτῆρος παντὸς ἀγαθοῦ. Ὅστις πιστεύει τῳόντι εἰς τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ, εἰς τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἁγιότητα, τὸ ἔλεος, τὴν ἀλήθειαν, τὴν ἀγάπην, τὴν πανσοφίαν καὶ παντοδυναμίαν αὐτοῦ, οὐδέποτε θέλει

προφέρει τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἄνευ σεβασμοῦ. Καὶ ὅστις οὕτω προφέρει αὐτὸ δεικνύει διὰ τούτου, ὅτι δὲν ἔχει τὴν δέουσαν πίστιν.

Ἤμην παρὼν ποτε εἰς θρησκευτικὴν τελετὴν τῶν Ἰουδαίων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῆς Αἰγύπτου, καὶ εἰς τὴν τελετὴν παρετήρουν ὅτι ὁπότε οἱ ῥαββῖνοι προέφερον τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἔτρεμον προσποιούμενοι μέγα σέβας, καὶ πρὸς ἀνάμνησιν, ὡς ἐνόμιζον, τοῦ ὑπὸ Μωϋσέως λεγομένου, ὅτε ὁ Θεὸς ἐλάλει πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ· «Ἔκφοβός εἰμι καὶ ἔντρομος.» (Ἑβρ. ιβ'. 21)

Ἓν ὄνομα τοῦ Θεοῦ τὸ ὁποῖον ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ γλώσσῃ εἶναι Ἰεοβά. ( ) οἱ Ἰουδαῖοι οὐδέποτε προφέρουσι, καὶ οὐδὲ προέφερον ἀπὸ τῆς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλωσίας πολλοὺς αἰῶνας πρὸ Χριστοῦ· ὅπου δ' ἀπαντᾶται ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, ἀναγινώσκουσι τοῦτο, Ἀδωναΐ, ὅ ἐστι Κύριος· Καὶ οἱ Ο'. οὕτω μετέφρασαν αὐτὸ τριακόσια ἔτη περίπου πρὸ Χριστοῦ. Παράγεται δὲ ἀπὸ τὸ ῥῆμα ἀβά, ( ) σημαῖνον ὕπαρξιν· καὶ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ ὁ Ὤν.

Οἱ Ἰουδαῖοι νομίζουσιν ὅτι ὅστις προφέρει τὸ ὄνομα τοῦτο σείει τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ ποιεῖ ἐντρόμους τοὺς ἀγγέλους. Πιστεύουσι δὲ, ὅτι ὁ Μωϋσῆς διὰ τούτου τοῦ ὀνόματος γεγραμμένου ἐπὶ τῆς ῥάβδου αὐτοῦ ἔκαμε πάντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ γενόμενα θαύματα· καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς ὢν ἐν τῷ Ἱερῷ ἔκλεψε τὸ ὄνομα τοῦτο, καὶ δι' αὐτοῦ ἔκαμε πάντα τὰ σημεῖα καὶ τὰ θαύματα, τὰ ὁποῖα, ἐν τῷ Ἱερῷ Εὐαγγελίῳ ἀναφέρονται.

Ὁ Ἰώσηπος καλεῖ αὐτὸ, «τὸ φρικτὸν ὄνομα.»

Ὁ δὲ Κλήμης ἐν τῷ ε. Στρωμ. περὶ αὐτοῦ λέγει· «Τὸ τετράγραμμον ὄνομα τὸ μυστικὸν, ὃ περιέκειτο οἷς μόνοις τὸ ἄδυτον βάσιμον ἦν· λέγεται δὲ Ἰαοὺ, ὃ μεθερ-

μηνεύεται ὁ ὢν καὶ ὁ ἐσόμενος.» (ἴδε Στρωμ. Κλήμ. τόμ. β΄. σελ. 666, ἔκδ. ἐν Ἑνετ. 1757.)

Καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· «Τοῦτο δὲ παρ' Ἑβραίοις ἄφραστον ὀνομάζεται· ἀπείρηται γὰρ παρ' αὐτοῖς διὰ τῆς γλώττης προσφέρειν (προφέρειν·) γράφεται δὲ διὰ τῶν τεσσάρων στοιχείων· διὸ τετράγραμμον αὐτὸ λέγουσι· καλοῦσι δὲ αὐτὸ Σαμαρῖται μὲν Ἰαβὲ, Ἰουδαῖοι δὲ Ἰαώ.» Καὶ Μακρόβιος ἀναφέρει μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος τὸ ἑξῆς·

«Φράζεο τὸν πάντων ὕπατον Θεὸν ἔμμεν Ἰαώ.» δηλαδὴ, νόμιζε, ἢ πίστευε τὸν ὑπέρτατον Θεὸν εἶναι Ἰαώ. (Κλήμ. τόμ. β΄. σελ. 666 σημ. 2.) Καὶ ὁ Ἐπιφάνιος ἀναφέρει τοὺς γνωστικοὺς ὡς λέγοντας· «ἐν μὲν τῷ πρώτῳ οὐρανῷ εἶναι τὸν Ἰαὼ ἄρχοντα.» (Ἐπιφ. τόμ. α΄. σελ. 91 ἔκδ. Παρισ 1622.) Διά τὸ ὄνομα τοῦτο τοῦ μόνου Θεοῦ εἶχον, ἢ ἐπροσποιοῦντο ὅτι εἶχον τοσοῦτον σέβας, ὥστε νὰ μὴν προφέρουσιν αὐτὸ ποτέ.

Οἱ δὲ ἐθνικοὶ ἐσέβοντό τινα ὀνόματα τῶν Θεῶν αὐτῶν τοσοῦτον, ὥστε δὲν ἐτόλμων νὰ προφέρωσιν αὐτά. Παράδειγμα τούτου ὁ Κικέρων ἐν τῷ τῶν Θεῶν καταλόγῳ ἀναφέρει. (De Nat. Deorum lib. III) Καὶ ὁ Λυκάνος ποιητὴς Λατῖνος, γεννηθεὶς ἐν Ἱσπανίᾳ ἐν ἔτει 38 Μ. Χ. λέγει, ὅτι ἂν τις προέφερε τὰ ὀνόματα ταῦτα, ἤθελε σεισθῇ ἡ γῆ. (ἴδ. Robinson's Calmet, page 530. Bost. ed. 1832.) Αἰτία ὅμως δὲν ὑπάρχει τοῦ νὰ σεβώμεθα ἓν ὄνομα τοῦ Θεοῦ μᾶλλον ἢ ἄλλο· ἀλλὰ πρέπει νὰ σεβώμεθα πᾶν ὄνομα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, τοῦ Δημιουργοῦ τοῦ παντός. Ὁ περιώνυμος Νεύτων, ὡς λέγουσιν, οὐδέποτε προέφερε τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, χωρὶς στιγμιαίας διακοπῆς πρὸς σέβας τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

Σέβας πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ εἶναι πρᾶγμα πολὺ σπουδαῖον, καὶ ἀπολύτως ἀναγκαῖον πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν πάσης κοινωνίας. Ἐπειδὴ ὅπου δὲν ὑπάρχει σέβας πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅπου δὲν ὑπάρχει ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖ κλονίζονται ὅλαι αἱ βάσεις τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἠθικῆς· ἐκεῖ εὐκόλως γίνονται τὰ μέγιστα κακουργήματα· ἐκεῖ εὐκόλως γίνονται ἀπατεῶνες, ψεῦσται, καὶ ἐπίορκοι· ἐκεῖ ἀδικία, καταδυναστεία καὶ σκληροκαρδία πρὸς τοὺς πτωχούς· ἐκεῖ πορνεία, μοιχεία καὶ πᾶσα κακία. Καὶ αὐτοὶ οἱ εἰδωλολάτραι παρετήρουν, ὅτι οἱ μὴ ἔχοντες σέβας πρὸς τοὺς θεοὺς, ἦσαν οἱ χείριστοι τῆς κοινωνίας. Εὐκόλως λοιπὸν βλέπομεν διατὶ ὁ Θεὸς δὲν θέλει καθαρίσει, ἤτοι ἔχει ἀθῷον τὸν λαμβάνοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ. Οἱ ἄνθρωποι ἔχουσι σφοδρὰ πάθη, καὶ φύσει ῥέπουσιν εἰς τὸ κακὸν, καὶ ἔχουσιν ἀνάγκην τινὸς χαλινοῦ· καὶ ὅπου δὲν ὑπάρχει σέβας πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, δὲν ὑπάρχει ὁ ἀναγκαῖος χαλινός.

Ἐξ ὅσον εἴπομεν, δῆλον εἶναι, ὅτι οἱ παραβάται τῆς ἐντολῆς ταύτης εἶναι,

1) Οἱ ἐπιτιθέντες ἐπὶ τὰ εἴδωλα τὴν τοῦ Θεοῦ προσηγορίαν· ἢ ὡς ὁ Κύριλλος λέγει, οἱ ἀνάπτοντες τὴν τοῦ Θεοῦ κλῆσιν εἰς τὰ ξύλα καὶ εἰς τοὺς λίθους· ἢ ὡς ὁ Κλήμης λέγει· εἰς τὰ γενητὰ καὶ μάταια, τὰ ὁποῖα οἱ τεχνῖται τῶν ἀνθρώπων ἐποίησαν.

2) Οἱ φέροντες τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ψεύδους· καὶ ὑπὸ τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται πάντες οἱ ἐπίορκοι, οἱ ὀμνύοντες εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἐπ' ἀδίκῳ ἢ ψευδῶς. Ἐνταῦθα δὲ παρατηρητέον, ὅτι τὸ νὰ ὁρκισθῇ τις εἰς τὰ δικαστήρια, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου, δὲν εἶναι παράβασις τῆς ἐντολῆς ταύτης· διότι τοῦ-

το διέταξεν ὁ Θεὸς λέγων· «Θέλεις φοβεῖσθαι Κύριον τὸν Θεόν σου καὶ θέλεις λατρεύει αὐτόν· καὶ θέλεις ὀμνύει εἰς τὸ ὄνομα αὐτῦ.» (Δευτ. ς'. 13.) Καί· «Ὅρκος ἔςαι τοῦ Θεοῦ ἀναμεσον ἀμφοτέρων, κλ.» Καὶ ὅ,τι εἶπεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν περὶ ὅρκου, καὶ Ἰάκωβος ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυρίυ, δὲν ἀντιβαίνει πρὸς τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσταγμα τοῦτο. Λέγει ὁ Χριστός· «Ἠκούσατε ὅτι ἐῤῥέθη τοῖς ἀρχαίοις· οὐκ ἐπιορκήσεις· ἀποδώσεις δὲ τῷ Κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου.» (Ματθ. ἑ. 33.) Ὁ λόγος ἐνταῦθα δὲν εἶναι περὶ ὅρκων εἰς τὰ δικαστήρια, ἀλλὰ περὶ εὐχῆς ἤτοι ταξίματος ἑκουσίυ εἴς τινας περιστάσεις. Τοῦτο εἶναι φανερὸν ἐκ τοῦ γεγραμμένου εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, καὶ ἀναφερομένου ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. «Ὅταν ἄνθρωπός τις τάξῃ τάξιμον εἰς τὸν Κύριον, ἢ ὀμόσῃ ὅρκον, ὥστε νὰ δέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ μὲ δεσμόν, δὲν θέλει παραβῇ τὸν λόγον αὐτου, ἀλλὰ θέλει κάμει καθ' ὅλον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐκβῆκε ἀπὸ τὸ στόμα αὐτοῦ..» (Ἀριθ. λ'. 2.)

Φαίνεται δὲ ὅτι εἶχον συνήθειαν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅταν ἔκαμνον τὰ ταξίματα ταῦτα, νὰ ὀμνύωσιν οὐχὶ εἰς τὸν Θεὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα πολλά, ὡς τὸν οὐρανόν, τὴν γῆν, τὴν Ἱερουσαλήν, καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῶν· καὶ πρὸς τούτοις εἰς τὴν κοινὴν ὁμιλίαν. Τοῦτο ἀπαγορεύει ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς λέγων, «ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν· ναί, ναί, οὔ, οὔ, τὸ δὲ περισσὸν τούτων, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν.» (Ματ. ἑ. 33—37.) Τὸ νὰ ὁρκισθῇ τις ἐπί τινων περιστάσεων εἰς τὰ δικαστήρια, δὲν ἦτον ἐκ τοῦ πονηροῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ. Οἱ ὅρκοι δὲ τοὺς ὁποίους ἀπηγόρευσεν ὁ Χριστὸς, ἦσαν οἱ ἐν τῇ κοινῇ ὁμιλίᾳ καὶ ἐν ταῖς προειρημέναις ἑκουσίαις εὐχαῖς. Τοὺς τοιούτους ὅρκυς, νομίζω, ἀπαγορεύει καὶ ὁ Ἰάκωβος λέγων· Πρὸ πάντων δέ, ἀδελφοί

μου μὴ ὀμνύετε μήτε τὸν οὐρανὸν, μήτε τὴν γῆν, μήτε ἄλλον τινὰ ὅρκον· Ἤτω δὲ ὑμῶν τὸ ναὶ, ναὶ, καὶ τὸ οὔ, οὔ· ἵνα μὴ ὑπὸ κρίσιν πέσητε.» (Ἰάκωϐ. ε'· 12.)

Οἱ ὅρκοι, τοὺς ὁποίους ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἀπηγόρευσεν, ἦσαν, νομίζω, ὡς ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους σήμερον πολλάκις ἀκούομεν ἐκ τοῦ στόματος τῶν Χριστιανῶν, ὡς «Μὰ τὴν ζωήν μου, μὰ τὴν πίστιν, μὰ τὸν Χριστὸν, μὰ τὴν Παναγίαν, μὰ τὸν Θεὸν· ὅρκους ἀπρεπεῖς· καὶ ἀντιϐαίνοντας πρὸς τὴν προσταγὴν τοῦ Χριστοῦ.

Ἴσως δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἐστοχάζοντο ὅτι ἐὰν ἔκαμνον τάξιμον, ἢ ὅρκον, οὐχὶ εἰς τὸν Θεὸν ἀλλ' εἰς ἄλλο τι, ἡ παράϐασις τοῦ ὅρκȣ αὐτῶν δὲν ἦτον ἐπιορκία· καὶ ὁ Ἰησοῦς διὰ τῆς ἀποκρίσεως αὐτοῦ, ἔδειξεν εἰς αὐτοὺς, ὅτι κατὰ πνεῦμα ἦτον ἐπιορκία ἂν καὶ οὐχὶ κατὰ λέξιν· ὡς ἡ ὀργὴ εἰς τὴν καρδίαν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἦτο παράϐασις τῆς ἐντολῆς, «Μὴ φονεύσεις·» καὶ ὡς «ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς,» ἦτο παραϐάτης τῆς ἑϐδόμης ἐντολῆς.

Ἐὰν ἔλεγεν ὁ Χριστὸς· «Ἐῤῥέθη τοῖς ἀρχαίοις, θέλεις ὀμνύει ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' ἐγὼ λέγω ὑμῖν, μὴ ὀμόσαι ὅλως.» τότε ἠθέλαμεν ἐννοήσει ὅτι κατηργήθη τὸ θέσπισμα τοῦ Θεοῦ περὶ ὅρκου εἰς τὰ δικαστήρια.

Ὅτι δὲ οἱ Ἱερεῖς δὲν ἐξῃροῦντο, ὡς πρὸς τὸν ὅρκον, εἶναι φανερὸν ἐκ τοῦ γεγραμμένου ἐν τῷ βιϐλίῳ τοῦ Ἔσδρα. «Καὶ ἀνέστη Ἔσδρας καὶ ὥρκισε τοὺς ἄρχοντας, τοὺς Ἱερεῖς, καὶ Λευΐτας καὶ πάντα Ἰσραὴλ τοῦ ποιῆσαι κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦτο. Καὶ ὤμοσαν.» (Ἔσδρ. ι. 5.)

Τὰς παρατηρήσεις ταύτας περὶ ὅρκου παρέτεινα, ἐπειδὴ πρό τινων ἐτῶν ἔγεινεν ἐνταῦθα πολὺς λόγος περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, καὶ περὶ τοῦ ἐὰν οἱ ἱερεῖς πρέπει νὰ ὁρκίζωνται εἰς τὰ Δικαστήρια.

3) Παραβάται τῆς τρίτης ἐντολῆς εἶναι καὶ οἱ προφέροντες τὸ σεπτὸν ὄνομα τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν κοινὴν ὁμιλίαν, μετὰ γέλωτος, ὡς ἀκούομεν πολλάκις τοὺς ἀνθρώπους γελῶντας καὶ λέγοντας, «Κύριε ἐλέησον,» “Ὢ Θεέ μου.» “πρὸς Θεοῦ,» “Μὰ τὸν Θεόν.» μετὰ τόσου ὀλίγου σεβασμοῦ, ὅσον ἤθελον ἔχει οἱ ἐθνικοὶ καλοῦντες τὸν Δία, τὸν Ποσειδῶνα ἢ τὸν Βάκχον.

4) Παραβάται τῆς τρίτης ἐντολῆς εἶναι καὶ οἱ ἐν τῇ προσευχῇ ἐπικαλούμενοι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μὲ κουφότητα, μὲ ὀλιγώτερον σέβας, παρ' ὅσον ἤθελον δεικνύει ὁμιλοῦντες πρὸς τὸν πολιτικὸν ἄρχοντα τοῦ λαοῦ· καὶ ἐπαναλαμβάνοντες πολλάκις καὶ ταχέως τὸ ὄνομα τῷ Θεῷ, ἐνῷ διαλογίζονται περὶ ἄλλων πραγμάτων, οὐχὶ περὶ τοῦ Θεοῦ. οὐδὲ περὶ ὧν προσεύχονται.

Ὁ Χριστιανὸς δὲν πρέπει νὰ λαμβάνῃ τὸ σεβαστόν, τὸ ἔνδοξον καὶ φοβερὸν ὄνομα τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ, εἰμὴ ἐν τῇ προσευχῇ, ἐν τῇ ἱερᾷ διδασκαλίᾳ, ἐν τῇ σεμνῇ ὁμιλίᾳ, ἢ ἐν τοῖς δικαστηρίοις πρὸς βεβαίωσιν μαρτυρίας περὶ σπουδαίων πραγμάτων. Οὐ γὰρ μὴ καθαρίσῃ ὁ Θεὸς τὸν λαμβάνοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ.

Ἡ πρώτη ἐν τῇ Κυριακῇ προσευχῇ αἴτησις εἶναι· «ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου.» Καὶ ἡ πρώτη ἐπιθυμία τῶν καρδιῶν ἡμῶν πρέπει νὰ ἦναι, τὸ νὰ σέβωνται πάντες τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐὰν ἀληθῶς σεβώμεθα τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἀληθῶς ἐπιθυμῶμεν νὰ ἁγιασθῇ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὅταν λέγωμεν τὸ Πάτερ ἡμῶν, θέλομεν προσέχει, ὥστε νὰ μὴ βεβηλόνωμεν τὸ ὄνομα τοῦτο λαμβάνοντες αὐτὸ ἐπὶ ματαίῳ. ἢ ἐπαναλαμβάνοντες αὐτὸ μετὰ κουφότητος· καὶ δὲν θέλομεν ἀκούει εὐχαρίστως ἄλλους λαμβάνοντας αὐτὸ μετὰ κουφότητος, μετὰ γέλωτος, πρὸς βε-

δαίωσιν ψεύδους, ἢ καθ' ὅντινα ἄλλον τρόπον ἐπὶ ματαίῳ.

Ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἐν τῇ προσευχῇ αὐτοῦ, ὀλίγον πρὸ τοῦ νὰ σταυρωθῇ εἶπε· «Πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομα.» Καὶ αὕτη εἶναι ἡ προσευχὴ παντὸς ἀληθοῦς ὀπαδοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὁ Ἰωάννης ἐν τῇ Ἀποκαλύψει παριστάνει τοὺς ἐν οὐρανῷ ὡς ᾄδοντας καὶ λέγοντας· «Μεγάλα καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου, Κύριε ὁ Θεὸς ὁ Παντοκράτωρ· δίκαιαι καὶ ἀληθιναὶ αἱ ὁδοί σου, ὁ βασιλεὺς τῶν ἁγίων. Τίς οὐ μὴ φοβηθῇ σε, Κύριε, καὶ δοξάσῃ τὸ ὄνομά σου; Ὅτι μόνος ὅσιος· ὅτι πάντα τὰ ἔθνη ἥξουσι καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου· ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐφανερώθησαν.» (Ἀποκάλ. ιέ. 3—4.)

Ἂν ἡμεῖς ποτε παρέβημεν κατά τινα τρόπον τὴν ἐντολὴν ταύτην, ἂς μετανοήσωμεν, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἂς μιμώμεθα τοὺς ἁγίους τοὺς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἂς σεβώμεθα καὶ δοξάζωμεν τὸ ὄνομα τοῦ Παντοκράτορος Θεοῦ, καὶ μηδέποτε λάβωμεν αὐτὸ ἐπὶ ματαίῳ. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Λ'.

ΚΑΙ ΠΡΩΤΗ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΕΝΤΟΛΗΣ.

Γεν. β'. 3.

«Καὶ εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην· καὶ ἡγίασεν αὐτήν.»

Δύο νόμους ἔδωκεν ὁ Θεὸς ἐν τῷ κήπῳ τῆς Ἐδέμ· τὸν μὲν πρῶτον περὶ τοῦ γάμου, ὡς βάσεως τῆς εὐδαιμονίας παντὸς ἀνθρώπου καὶ πάσης κοινωνίας· τὸν δὲ δεύτερον περὶ τοῦ Σαββάτου, ὡς βάσεως καὶ αὐτοῦ τῆς εὐδαιμονίας τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἀτόμου, καὶ ὡς συνδεδεμένου μετ' ἄλλων ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ὡσαύτως καὶ τῆς εὐδαιμονίας αὐτοῦ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον.

Ἡ λέξις Σάββατον ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ γλώσσῃ σημαίνει ἀνάπαυσιν. Ἡ τετάρτη ἐντολὴ τοῦ Δεκαλόγυ, τὸν ὁποῖον ὁ Μωϋσῆς ἔλαβε παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ὄρει Σινᾷ «Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου ἁγιάζειν αὐτήν,» ἦτον ἐπανάληψις τῆς πρώτης ἐκείνης τῆς δοθείσης ἐν τῷ παραδείσῳ. Ἐν δὲ τῷ Δευτερονομίῳ (ε. 12 — 15,) ἐπαναλαμβάνεται αὕτη μέ τινα προσθήκην, διατὶ ὤφειλον οἱ

Ἰσραηλῖται νὰ τηρῶσιν αὐτήν· διότι δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ἀνάπαυσιν ἀπὸ τὴν δουλείαν.

«Καὶ εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην, καὶ ἡγίασεν αὐτήν» τουτέστι ἐξεχώρισεν αὐτὴν δι' ἰδιαίτερον καὶ ἱερὸν σκοπόν. Τὰ σκεύη τοῦ ναοῦ ὀνομάζονται ἅγια ὡς κεχωρισμένα διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Κυρίου· καὶ οἱ Χριστιανοὶ ὀνομάζονται ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἅγιοι, ἐπειδὴ ἀφιερώθησαν εἰς τὸν Κύριον. Ἡ ἡμέρα δὲ αὕτη ὡς χρονικὸν μόριον οὐδὲν διαφέρει τῶν ἄλλων ἡμερῶν· διαφέρει δὲ κατὰ τὴν χρῆσιν· διότι δὲν εἶναι διὰ κοινὰς καὶ κοσμικὰς ὑποθέσεις, ἀλλὰ διὰ τὸν Κύριον, καὶ ἕνεκα τούτου ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ὀνομάζεται Κυριακὴ ἡμέρα.

Δοθεῖσα δὲ ἡ ἡμέρα αὕτη τοῦ Σαββάτου εἰς τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὔαν ὄντας ἐν τῷ παραδείσῳ, φανερὸν εἶναι ὅτι ἐδόθη δι' ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος· ὅθεν καὶ διαφέρει ὅλων τῶν λοιπῶν σαββάτων, τὰ ὁποῖα διώρισεν ὁ Θεὸς μετὰ ταῦτα διὰ τοὺς Ἰσραηλίτας προσκαίρως καὶ ὡς σκιὰς τῶν μελλόντων, καὶ τὰ ὁποῖα φύσει κατηργήθησαν ἐν τῇ Χριστιανικῇ οἰκονομίᾳ. Εἰς ταῦτα τὰ Ἰουδαϊκὰ σάββατα ἀναφερόμενος καὶ ὁ Παῦλος εἶπε, «Μὴ οὖν τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει ἢ ἐν πόσει ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς, ἢ νουμηνίας, ἢ σαββάτων, ἅ ἐστι σκιὰ τῶν μελλόντων, τὸ δὲ σῶμα τοῦ Χριστοῦ·» (Γαλ. β'. 16.) καί· Ὃς μὲν κρίνει ἡμέραν παρ' ἡμέραν· ὃς δὲ κρίνει πᾶσαν ἡμέραν· ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοΐ, πληροφορείσθω· ὁ φρονῶν τὴν ἡμέραν, Κυρίῳ φρονεῖ, καὶ ὁ μὴ φρονῶν τὴν ἡμέραν, Κυρίῳ οὐ φρονεῖ· καὶ ὁ ἐσθίων Κυρίῳ ἐσθίει, καὶ ὁ μὴ ἐσθίων. κτλ.» (Ῥωμ. ιδ'. 5—6.)

Λέγει δὲ ταῦτα πιθανῶς περὶ τῶν Χριστιανῶν, οἵτινες ὄντες πρότερον μέλη τῆς Ἰουδαϊκῆς Ἐκκλησίας ἐνόμιζον

ὅτι ὤφειλον εἰσέτι νὰ περιτέμνωνται, νὰ κάμνωσι διακρίσεις φαγητῶν, νὰ τηρῶσί τινας ἑορτὰς ἢ σάββατα, τὰ ὁποῖα ὄντα ὅλως Ἰουδαϊκὰ δὲν ἦσαν πλέον ὑποχρεωτικὰ ὡς τύποι καὶ ἤδη πεπληρωμένα. Καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι οἱ ταῦτα φρονοῦντες Κυρίῳ φρονοῦσιν, καὶ οἱ διακρίνοντες τὰ φαγητὰ κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ Λευϊτικοῦ νόμου, διέκρινον αὐτὰ διὰ τὸν Κύριον· ἐπειδὴ ὁ Κύριος εἶχε διατάξει αὐτά, καὶ δὲν ἐγνώριζον ὅτι ταῦτα κατηργήθησαν ἐν Χριστῷ.

Οὐχ οὕτω δὲ τὸ σάββατον τὸ συστηθὲν ἐξ ἀρχῆς τοῦ κόσμου, καὶ ἐν τῷ Δεκαλόγῳ ἐπαναλαμβανόμενον, ὅπερ εἶναι τύπος, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς, καταπαύσεως, ἥτις εἰς πάντα πιστεύοντα εἰς Χριστὸν ἀπολείπεται, ὅταν τελειώσωσι τὸ ἐπὶ τῆς γῆς ἔργον αὐτῶν. «Ἄρα ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ Λαῷ τοῦ Θεοῦ.» (Ἑβρ. δ.' 9.) Τοῦτο λοιπὸν τὸ σάββατον τὸ ἐξ ἀρχῆς τῆς κτίσεως συστηθὲν θέλει διαμένει ἕως οὗ ἡ κτίσις αὕτη διαλυθῇ.

Τὸ σάββατον τοῦτο διετηρεῖτο, ὡς φαίνεται, ὑπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ πρὶν φθάσωσιν εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ, ὅπου ἔλαβεν ὁ Μωϋσῆς τὸν νόμον, ὅστις προστάζει τὴν τήρησιν τοῦ σαββάτου. Τοῦτο δὲ εἶναι φανερὸν ἐκ τῶν ἑξῆς. «Τὴν δὲ ἕκτην ἡμέραν συνήγαγον τροφὴν διπλασίαν . . . . . καὶ ἀνήγγειλαν τοῦτο πρὸς τὸν Μωϋσῆν . . . . Καὶ εἶπεν ὁ Μωϋσῆς, Φάγετε αὐτὸ σήμερον· διότι σήμερον εἶναι σάββατον εἰς τὸν Κύριον· σήμερον δὲν θέλετε εὑρεῖ αὐτὸ ἐν τῇ πεδιάδι. Ἓξ ἡμέρας θέλετε συνάγει αὐτό· ἐν τῇ ἑβδόμῃ ὅμως ἡμέρᾳ, τῷ σαββάτῳ, ἐν ταύτῃ δὲν θέλει εὑρίσκεσθαι. Τινὲς δὲ ἐκ τοῦ λαοῦ ἐξῆλθον τὴν ἑβδόμην ἡμέραν, διὰ νὰ συνάξωσι,

πλὴν δὲν εὗρον . . . . Καὶ ἔκαμε κατάπαυσιν ὁ λαὸς τὴν ἑβδόμην ἡμέραν.» (Ἐξοδ. ις'. 22—30.) καὶ ταῦτα πρὶν φθάσωσιν εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ, καὶ ἑπομένως πρέπει νὰ ἦτο τὸ σάββατον τὸ συστηθὲν ἐν τῷ παραδείσῳ.

Τοῦ σαββάτου τούτου ἴχνη εὑρίσκομεν, ὡς λέγει ὁ Φίλων καὶ ὁ Ἰώσηπος, μεταξὺ ὅλων τῶν ἐθνῶν, εἰς τὴν διαίρεσιν τοῦ χρόνου εἰς ἑβδομάδας καὶ τὴν τήρησιν ἡμέρας τινὸς ὡς Ἱερᾶς. Τινὲς ἐνόμισαν ὅτι τὸ Ἱερὸν ἦμαρ τῶν ποιητῶν τῶν Ἑλλήνων ἀνεφέρετο εἰς τοῦτο τὸ σάββατον· Λέγει ὁ Ὅμηρος, «Ἑβδομάτη δ' ἤπειτα κατήλυθεν ἱερὸν ἦμαρ.» (ὅρα Κλήμ. Στρωμ. ἑ· σελ. 713.)

Ὁ Ἡσίοδος δὲ λέγει· «Πρώτη ἔνη τετράς τε, καὶ ἑβδόμη ἱερὸν ἦμαρ.» (ἴδ. Ἔργα καὶ ἡμέραι. 715.)

Ὁ δὲ Ἰυστῖνος ὁ Μάρτυς λέγει· «Ἔτι μὲν καὶ περὶ τῆς ἑβδόμης ἡμέρας ἣν πάντες μὲν ἄνθρωποι ὀνομάζουσιν, οἱ δὲ πλεῖυς ἀγνοοῦσιν ὅτι παρ' Ἑβραίοις, ὃ καλεῖται σάββατον, Ἑλληνιστὶ ἑρμηνεύεται ἑβδομὰς, ἥτις εἰς πᾶν γένος ἀνθρώπων ὀνομάζεται μὲν, δι' ἣν δὲ αἰτίαν καλοῦσιν αὐτὴν οὐκ ἐπίστανται.» (ἴδ. Ἰουστ. Μαρτ. σελ. 358.)

Ἀλλ' ἡμεῖς τὴν αἰτίαν γνωρίζομεν, καὶ τοῦτο διότι ἐσυστήθη ἐξ ἀρχῆς ἐν τῷ παραδείσῳ, καὶ εἶναι ἑορτὴ οὐχὶ ἔθνους τινὸς ἰδιαιτέρου, ἀλλ' ὅλου τοῦ κόσμου. Καὶ τὸ ὅτι ἐχαράχθη μετὰ ταῦτα εἰς τὰς λιθίνας πλάκας μετὰ τῶν ἄλλων ἐννέα ἐντολῶν, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν ὁμολογίαν πάντων οὐδέποτε δύνανται νὰ καταργηθῶσι, φανερόνει ὅτι εἶναι διαρκὴς, μόνιμος ὡς ὁ λίθος, ἐφ' οὗ ἐνεχαράχθη, καὶ ὅτι ὀφείλουσι πάντες νὰ τηρῶσιν αὐτὴν ὅσον καὶ τὰς ἄλ-

λας ἐντολάς, "οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις, ἢ οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.»

Ἡ αἰτία δὲ τῆς τηρήσεως αὐτῆς, ὡς φαίνεται ἐν τῇ τετάρτῃ ἐντολῇ, φανερόνει ὅτι ἐδόθη δι' ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος· «Ἐν γὰρ ἓξ ἡμέραις ἐποίησε Κύριος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, καὶ κατέπαυσε τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ· διὰ τοῦτο εὐλόγησε Κύριος τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην καὶ ἡγίασεν αὐτήν.» (Ἐξοδ. κ'. 11.)

Ὁ δὲ σκοπὸς αὐτῆς εἶναι νὰ ὑπενθυμίζῃ τοὺς ἀνθρώπους τὸν Πλάστην αὐτῶν, τὸν Δημιουργὸν τῶν πάντων, ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων, καὶ ὡς τοιοῦτον νὰ σέβωνται καὶ προσκυνῶσιν αὐτόν. Τῳόντι εἶναι ἱερὸν ἦμαρ τῷ Κυρίῳ.

Καὶ τὸ ἁγιάζειν μίαν ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος εἰς Κύριον ἔχει ἰσχυρὰν ἐπιῤῥοὴν εἰς τὴν καρδίαν καὶ εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἁγιάζοντος αὐτήν· διότι ἐντυπόνει εἰς τὸν νοῦν αὐτοῦ ὅτι ὑπάρχει Θεός, ὅστις διοικεῖ τὰ πάντα· φέρει αὐτὸν εἰς τὸ νὰ ἀναγνωρίζῃ τὸ κράτος καὶ τὴν ἐξȣσίαν τȣ̃ Θεοῦ, ὡς Κύριον πάντων καί τὸ χρέος τοῦ νὰ ὑπακούῃ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλȣς νόμους αὐτοῦ, τοὺς ἀποβλέποντας εἰς τὸ καλὸν τῆς κοινωνίας ἐν γένει.

Καθόσον δὲ παρετήρησα εἰς διάφορα μέρη τοῦ κόσμου εὗρον ὅτι ὅπου ἡ ἡμέρα αὕτη τηρεῖται ἀκριβέστερον ἐκεῖ εὑρίσκεται καὶ περισσότερος φόβος Κυρίου, καὶ περισσότεραι τῶν ἀρετῶν, ὅσαι καθιστῶσι τὴν κοινωνίαν εὐδαίμονα· ἐκεῖ ὀλιγώτεροι εὑρίσκονται ἐν φυλακαῖς· ἐκεῖ ὁ λαὸς δὲν ἔχει ἀνάγκην ὡπλισμένων στρατιωτῶν πρὸς διατήρησιν τῆς εὐταξίας· καὶ ἐκεῖ περισσοτέρα ἀσφάλεια τῆς ζωῆς καὶ περιουσίας.

« Καὶ εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην, καὶ

ἡγίασεν αὐτὴν,» καὶ εὐλογεῖ τοὺς φυλάττοντας αὐτὴν κατὰ τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ.

Ἡ τήρησις τῆς ἡμέρας ταύτης ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἔχει καλὴν ἐπιῤῥοὴν εἰς τὰ πνεύματα τῶν τέκνων, καὶ πάντων τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ οἰκιακῶν.

Ἡ τήρησις μιᾶς ἡμέρας μόνον κατ' ἔτος εἰς ἀνάμνησίν τινος μεγάλου συμβάντος ἔχει μεγάλην ἐπιῤῥοὴν εἰς ὁλόκληρον ἔθνος· ὡς ἡ ἡμέρα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπανςάσεως, ἡ εἰκοστὴ πέμτη Μαρτίου· ὡς ἡ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Ὁμοσπόνδων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἡ τετάρτη Ἰυλίου· πόσῳ μᾶλλον ἡ τήρησις μιᾶς ἡμέρας τὴν ἑβδομάδα ἀναφερομένη πρὸς τὸν Δημιουργὸν τοῦ κόσμου.

Δὲν ὥρισεν ὁ Θεὸς τὴν ἡμέραν ταύτην ὡς Δεσπότης πρὸς ἀπόδειξιν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ τὸ καλὸν τῶν ἀνθρώπων, ὡς πρὸς τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν, ὡς πρὸς τὸν κόσμον τοῦτον, καὶ τὸν ἄλλον. Εἶπεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν πρὸς τοὺς Φαρισαίους· «Τό σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον.» (Μαρκ. β'. 27.)

Τοῦτο ἐξετάζοντες θέλομεν εὑρεῖ ἀληθέστατον. Ὡς ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκην ἀναπαύσεως διὰ τοῦ ὕπνυ πᾶσαν νύκτα, ἢ ἅπαξ ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν διὰ νὰ ἀποκτήσῃ δύναμιν εἰς τὸ νὰ ἐργάζηται τὴν ἡμέραν, οὕτως ἔχει ἀνάγκην ἀναπαύσεως μίαν ἡμέραν καθ' ἑβδομάδα, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ δύναμιν εἰς τὸ νὰ ἐργάζηται ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον· καὶ οὐχὶ μόνον ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ζῶα τοῦ ἀγροῦ ἔχουσιν ἀνάγκην αὐτῆς. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς προσέταξε νὰ ἀναπαύωνται καὶ τὰ ζῶα τὴν ἑβδόμην ἡμέραν. Ὁ γεωργὸς ὅστις ἀναπαύεται ἀπὸ τῶν κόπων αὐτοῦ μίαν ἡμέραν καθ' ἑβδομάδα, θέλει ἐκ-

τελεῖ ἐντὸς ἑνὸς ἔτους περισσότερον παρ' ὅσον κάμνει, ὅστις ἐργάζεται ἑπτὰ ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος· καὶ τοῦτο ἀληθεύει καὶ ὡς πρὸς τὰ ἐργατικὰ ζῶα. — Ὁ δὲ μαθητής, ὅστις ἀναπαύεται ἀπὸ τῶν σπουδῶν αὐτοῦ μίαν ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος θέλει ἀποκτήσει περισσοτέραν μάθησιν ἐντὸς τοῦ ἔτους, παρ' ὅσην ὅστις ἀφιερόνει ἑπτὰ ἡμέρας εἰς σπουδήν. Καὶ ὁ πολιτικὸς ὁ ἔχων ἐφ' ἑαυτοῦ ὅλας τὰς σπουδαίας ὑποθέσεις ὁλοκλήρου ἔθνους, θέλει ἐκτελεῖ, περισσότερα, καὶ καλλίτερα ὑπηρετεῖ τὸ ἔθνος αὐτοῦ φυλάττων καὶ ἀφιερόνων εἰς τὸν Πλάστην αὐτοῦ μίαν ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος παρ' ὅσον ἤθελεν κάμει ἐργαζόμενος τὴν ἡμέραν ταύτην ὡς καὶ τὰς λοιπάς.

Πρὸ περίπου ἑξήκοντα ἐτῶν τὸ Γαλλικὸν ἔθνος ὑπὸ τὴν ἐπιῤῥοὴν τοῦ Θεϊσμοῦ, ἢ μᾶλλον τῆς ἀθεΐας, μετέβαλε τὴν ἑβδομάδα εἰς δεκάδα· ἀλλ εὑρέθη ὑπὸ ἐμπείρων Ἰατρῶν, ὡς ἤκουσα, ὅτι μία ἡμέρα ἀναπαύσεως ἐν δέκα ἡμέραις δὲν ἤρκει εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ὅτι εἶχεν ἀνάγκην μιᾶς ἡμέρας ἀναπαύσεως τὴν ἑβδομάδα.

Πρὸς ὑποστήριξιν τούτου ἠδυνάμην ν' ἀναφέρω πολλὰ παραδείγματα· περιορίζομαι ὅμως εἰς ἓν καὶ μόνον. Εἰς τὰ δυτικὰ μέρη τῶν Ὁμοσπόνδων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς πρό τινων ἐτῶν πολλοὶ συνωδοιπόρουν εἰς τὴν αὐτὴν ὁδὸν, καὶ μακρὰν ὁδοιπορίαν. Τινὲς δὲ τούτων θεωροῦντες τὸ μῆκος τῆς ὁδοιπορίας, ἣν ἐπεχείρησαν σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, ἐνόμιζον χρέος αὐτῶν νὰ μὴ ἀναπαύωνται τὴν Κυριακὴν, ἀλλὰ νὰ ἐξακολουθῶσι τὴν ὁδοιπορίαν αὐτῶν· ἄλλοι δὲ οἱ μᾶλλον εὐσυνείδητοι ἀνεπαύοντο κατὰ τὴν ἐντολήν. Τί δὲ ἀπέβη ἐκ τούτου; οἱ ἀναπαυόμενοι ἔφθασαν εἰς τὸ τέλος τῆς ὁδοιπορίας αὐτῶν τινὰς ἡμέρας ταχύτερα τῶν ἄλλων, οἵτινες δὲν ἀνεπαύοντο τὴν Κυριακήν.

Κατὰ φυσικὸν λόγον, ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἀναγκάζων τὸ ζῶον αὐτοῦ νὰ ἐργάζηται τὴν Κυριακὴν ἡμέραν, ὄχι μόνον ἁμαρτάνει κατὰ τοῦ Θεοῦ παραβαίνων τὴν ῥητὴν ἐντολὴν αὐτοῦ, ἀλλὰ πράττει καὶ ἐναντίον τοῦ ἰδίου κοσμικοῦ συμφέροντος.

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκην νὰ ἀφιερώσῃ μίαν ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος εἰς τὰ συμφέροντα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Εἶναι δὲ ἠναγκασμένος καὶ χρεωστεῖ νὰ ἐργάζηται ἓξ ἡμέρας τὴν ἑβδομάδα, ἵνα ἀποκτήσῃ δι' ἑαυτὸν καὶ διὰ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ τροφήν. Πότε λοιπὸν δύναται νὰ εὕρῃ καιρὸν διὰ τὰς ὑποθέσεις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;

Ὁ ἐλεήμων Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὸν ἄνθρωπον μίαν ἡμέραν καθ' ἑβδομάδα ὡς ἡμέραν ἀναπαύσεως διὰ τὸ σῶμα, καὶ διὰ νὰ ἔχῃ καιρὸν νὰ ἑτοιμάζηται διὰ τὸν ἄλλον κόσμον· ν' ἀποκτήσῃ πνευματικὴν δύναμιν ὥστε ν' ἀπαντᾷ μεθ' ὑπομονῆς τὰς δοκιμασίας τοῦ βίου, νὰ ἀντιτείνῃ πρὸς τοὺς πειρασμοὺς, τοὺς ὁποίους συνεχῶς ὑπόκειται, νὰ νικᾷ τὴν ἁμαρτίαν, νὰ ἑτοιμάζηται διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ κόσμου ἀποδημίαν αὐτοῦ, ὥστε ν' ἀπαντήσῃ τὸν θάνατον ἄνευ φόβου, καὶ ἑτοιμασθῇ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν κατάπαυσιν τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἡτοίμασε διὰ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν, καὶ τῆς ὁποίας ἡ ἡμέρα αὕτη εἶναι ὁ τύπος καὶ ἡ σκιά. Βεβαιότατα «τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχὶ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον·» καὶ ὁ μὴ φυλάττων αὐτὸ ἀδικεῖ καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Ἀδικεῖ καὶ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ, τοὺς οἰκέτας αὐτοῦ, τὰ ζῶα αὐτοῦ τὰ ὑπηρετοῦντα αὐτόν. Ἁμαρτάνει κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ Πλάστου καὶ τοῦ Λυτρωτοῦ αὐτοῦ, καὶ πράττει ὡς ἤδη εἶπον, ἐναντίον τῶν τιμιωτέρων αὐτοῦ συμφερόντων ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

Τὴν προσεχῆ Κυριακὴν Θεοῦ θέλοντος, θέλω ὁμιλήσει περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν τηρήσεως τῆς πρώτης ἀντὶ τῆς ἑβδόμης, καὶ περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ὀφείλει πᾶς τις νὰ φυλάττῃ τὴν ἡμέραν ταύτην τοῦ Κυρίου.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ΟΜΙΛΙΑ ΛΑ'.

ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΕΝΤΟΛΗΣ.

Γεν. β'. 3.

«Καὶ εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην καὶ ἡγίασεν αὐτήν.»

Ἐν τῇ προλαβούσῃ ὁμιλίᾳ μου ἔδειξα ὅτι ἡ ἡμέρα τῆς ἀναπαύσεως, ἐπειδὴ ἐδόθη εἰς τοὺς προπάτορας ἡμῶν ἐν τῷ Παραδείσῳ, ἐδόθη, καθὼς φαίνεται, δι' ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος· καὶ ὅτι ἡ τετάρτη ἐντολὴ τοῦ Δεκαλόγου, τὸν ὁποῖον ὁ Μωΰσῆς ἔλαβε παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ, ἦτον ἐπανάληψις μόνον τῆς πρώτης ἐκείνης· καὶ δὲν δύναται νὰ θεωρῆται ὡς ἐντολὴ Ἰουδαϊκὴ ἢ ἀνήκουσα μόνον εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας, ἀλλ' ἁρμόζει ἐν γένει εἰς πάντας, ὡς αἱ λοιπαὶ ἐντολαὶ τοῦ Δεκαλόγου.

Εἴδομεν δὲ ὅτι ἐδόθη διὰ τὸ καλὸν τοῦ ἀνθρώπου, ὡς πρὸς τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν· ὡς πρὸς τὸν κόσμον τοῦτον, καὶ τὸν ἄλλον. Παρατηρητέον δὲ ὅτι ἐὰν τὸ ἐν τῇ τετάρτῃ ἐντολῇ τοῦ Δεκαλόγου μνησθὲν σάββατον ἦτο μόνον τύπος ἢ σκιὰ τῆς ἀναπαύσεως τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν τῇ Χαναάν, δὲν ἤθελε γείνει ἀνάμνησις αὐτοῦ μετὰ ταῦτα· καὶ

ἐὰν ἦτο μόνον τύπος ἢ σκιά, ὥς τινες ἐνόμιζον, πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ἐπληρώθησαν ἐν Χριστῷ διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, καὶ οὕτω κατηργήθησαν, ὡς ἄλλοι νόμοι τελετῶν, δὲν ἤθελεν ὁ Παῦλος κάμει ἀνάμνησιν αὐτοῦ, ὡς ἔκαμεν ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ αὐτοῦ, περαίνων τὸν λόγον αὐτοῦ μὲ τό· «Ἄρα ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ,» (Ἑβρ. δ'. 1—11.) εἰς τὸν ὁποῖον ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ δὲν εἰσέρχεται, οὔτε θέλει εἰσέλθει,ἕως οὗ τελειώσει τὸ ἐπὶ τῆς γῆς ἔργον αὐτοῦ. Καὶ οὕτω τὸ σάββατον εἶναι τύπος, καὶ θέλει μένει τύπος μελλούσης ἀναπαύσεως μέχρι τέλους τοῦ κόσμου· οὐδὲ κατηργήθη διὰ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ μένει ἐν ἰσχύϊ, ὡς αἱ λοιπαὶ ἐντολαὶ τοῦ Δεκαλόγου, ὡς ἤδη παρετήρησα. Παρατηρητέον δὲ προσέτι, ὅτι ἡ τήρησις τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, ἀντὶ τῆς ἑβδόμης, ὡς ἦτον ἐξ ἀρχῆς τοῦ κόσμου μέχρι τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἐκπλήρωσις τοῦ σκοποῦ τοῦ νόμου, δηλαδὴ τοῦ νὰ ἐνθυμώμεθα τὸν Πλάστην ἡμῶν καὶ τὸν Δημιουργὸν τῶν πάντων, καὶ ν' ἀναγνωρίζωμεν τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ, ἐπειδὴ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ὡς εἷς μετὰ τοῦ Πατρὸς, εἶναι ὁ Δημιουργὸς τοῦ παντὸς,ὡς λέγει ὁ Ἰωάννης· «Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν.» (Ἰωάν. ά. 3.) Καὶ ὁ Παῦλος ὁμιλῶν περὶ τοῦ Χριστοῦ, λέγει· «Ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως· ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαὶ, εἴτε ἐξουσίαι· τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται· καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε.» (Κολοσ. ά. 15—17.)

Ἡ τήρησις λοιπὸν τῆς ἡμέρας τοῦ Κυρίου φέρει ἡμᾶς εἰς ἀνάμνησιν καὶ προσκύνησιν καὶ λατρείαν αὐτοῦ ὡς τοῦ Πλάστου ἡμῶν καὶ Λυτρωτοῦ ἡμῶν, ὅς ἐστι Θεός· «ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν·» (Ῥωμ. θ'. 5.) καὶ ὅστις λυτρώσας τὸ ἀνθρώπινον γένος, τὸ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἀπολωλὸς, ἔκαμεν ἔργον, οὕτως εἰπεῖν, μεγαλείτερον τῆς κτίσεως τοῦ κόσμου· διότι διὰ μὲν τῆς κτίσεως ἐφανεροῦντο ἡ σοφία αὐτοῦ καὶ ἡ δύναμις, διὰ δὲ τῆς λυτρώσεως τῶν ἁμαρτωλῶν τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ ἡ ἀγάπη. Καὶ ἐπειδὴ πρὸς ἐκτέλεσιν τούτου ἔλαβε μορφὴν δούλου, καὶ ἐγεύθη θάνατον ὑπὲρ παντὸς ἀνθρώπου, κατέβη δὲ εἰς τὸν τάφον, καὶ ἐνίκησε τὸν θάνατον ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ, καὶ ἀνέστη τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος ὡς νικητὴς, ἐκπεραιώσας τὸ μέγα ἔργον τῆς λυτρώσεως, καὶ ἀνεπαύθη, οὕτως εἰπεῖν, ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, οὐδόλως φαίνεται παράλογον ἐὰν πιστεύωμεν ὅτι ἐσύστησεν ἀντὶ τῆς ἑβδόμης τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος ὡς ἡμέραν ἀναπαύσεως, ὡς διάφορα χωρία τῆς Νέας Διαθήκης παρέχουσιν εἰς ἡμᾶς λόγον νὰ πιστεύωμεν συμφώνως πρὸς τὴν συνήθειαν πάντων σχεδὸν τῶν ἁπανταχοῦ Χριστιανῶν ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Ἀποστόλων μέχρι τῆς σήμερον. Καὶ ἐὰν ἡ ἐλευθέρωσις τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐξ οἴκου δουλείας ἐν Αἰγύπτῳ ἦτο πρόσθετος αἰτία τῆς ὑπ' αὐτῶν τηρήσεως τοῦ σαββάτου ὡς ἁγίας, ὡς ἀναφέρεται ἐν τῷ Δευτερονομίῳ ε'. 15, βεβαίως πάντες οἱ πιστεύοντες εἰς Χριστὸν ἔχουσιν εἰσέτι περισσοτέρους λόγους νὰ φυλάττωσι τὴν ἡμέραν ταύτην ὡς ἁγίαν, ἐπειδὴ αὐτὸς διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἠλευθέρωσεν ἡμᾶς ἐκ τοῦ οἴκου τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ Σατανᾶ «εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ,»

('Ρωμ. ή. 21) καὶ δίδει εἰς ἡμᾶς ἐλπίδα τῆς αἰωνίου καταπαύσεως ἐν τῷ οὐρανῷ.

Ἀποδείξας, ὡς νομίζω, σαφῶς τὸ διηνεκὲς καὶ μόνιμον τῆς ἡμέρας τοῦ σαββάτου, καὶ τὸ χρέος πάντων, κατ' ἐξοχὴν δὲ τῶν χριστιανῶν τοῦ νὰ ἁγιάζωσιν αὐτήν, μεταβαίνω εἰς σκέψεις περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν πρέπει νὰ φυλάττωμεν καὶ ἁγιάζωμεν αὐτήν.

Πρῶτον μὲν, αὐτὸ τὸ ὄνομα, Σάββατον, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ 'Εβραϊκῇ γλώσσῃ σημαίνει ἀνάπαυσιν, δεικνύει ὅτι πρέπει νὰ παύωμεν τὴν ἡμέραν ταύτην ἀπὸ πάσης κοσμικῆς ἐργασίας· καὶ ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ἐσυστήθη, φανερόνει τὸ αὐτό.

Εἶναι δὲ φανερώτερον ἐκ τῆς ῥητῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, ἐν τῷ Δεκαλόγῳ, καὶ ἐξ ὅσων εἶναι ἀλλαχοῦ γεγραμμένα. «Καθίσασθε,» λέγει, «ἕκαστος εἰς τοὺς οἴκους ὑμῶν, μηδεὶς ἐκπορευέσθω ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ» δηλαδή, νὰ «συλλέξωσι τὸν ἄρτον.» (Ἐξοδ. ις'. 29.)

Οὕτω καὶ ἐν τῷ προφήτῃ 'Ιερεμίᾳ· «Τάδε λέγει Κύριος· φυλάσσεσθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν, καὶ μὴ αἴρετε βαστάγματα ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων, καὶ μὴ ἐκπορεύεσθε ταῖς πύλαις 'Ιερουσαλήμ, καὶ μὴ ἐκφέρετε βαστάγματα ἐξ οἰκιῶν ὑμῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων, καὶ πᾶν ἔργον οὐ ποιήσετε, ἁγιάσατε τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων, καθὼς ἐνετειλάμην τοῖς πατράσιν ὑμῶν.» ('Ιερεμ. ιζ'. 21 — 22) Τὰς ἐξαιρέσεις τούτου ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς αὐτὸς ὁ Νομοθέτης, «ὅς ἐστι Κύριος καὶ τοῦ Σαββάτου.» (Μαρκ. β'. 28.)

Πρώτη ἐξαίρεσις. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην οἱ 'Ιερεῖς διετάχθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ προσφέρωσι διπλᾶς θυσίας παρ' ὅ,τι προσέφερον κατὰ τὰς ἄλλας ἡμέρας. ('Αριθ.

κή. 10.) Τοῦτο δὲ ἀπῄτει ἐργασίαν πολλὴν καὶ κόπον. Ἕνεκα τούτου εἶπεν ὁ Χριστὸς πρὸς τοὺς Φαρισαίους· «Ἢ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ Ἱερεῖς ἐν τῷ Ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσι, καὶ ἀναίτιοί εἰσι;» (Ματθ. ιβ΄. 5.) Οὕτως οἱ Ἱεροκήρυκες σήμερον ἐξ ἀνάγκης κοπιάζουσι περισσότερον τὰς Κυριακὰς παρὰ τὰς ἄλλας ἡμέρας.

Δευτέρα ἐξαίρεσις. Ἐδίδασκεν αὐτοὺς προσέτι, ὅτι ἐάν τις πεινᾷ, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ λάβῃ τροφήν, ὡς ἔπραξαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ πεινάσαντες καὶ πορευόμενοι διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ὡς ἔπραξεν ὁ Δαβὶδ εἰσελθὼν «εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως» φαγών, «οὓς οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰμὴ τοῖς Ἱερεῦσι μόνοις.» (Ματθ, ιβ΄. 1—4.)

Τρίτη ἐξαίρεσις. Ἐδίδασκε προσέτι ὅτι εἶναι δίκαιον ἐν τῷ σαββάτῳ οὐχὶ μόνον νὰ βοηθῶμεν τοὺς νοσοῦντας καὶ τοὺς ἐν θλίψεσιν ἀδελφοὺς ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ζῶα ἔχοντα ἀνάγκην. (Λυκ. ιγ΄. 15—17.) Ἔχοντας δὲ οἰκίας ἢ σκηνάς, καὶ δυνάμενοι κατὰ τὰς ἐργασίμους ἡμέρας νὰ προμηθεύωμεν τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν διὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Κυρίου, δὲν πρέπει νὰ ἐξερχώμεθα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον αὐτὴν τὴν ἡμέραν.

Εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὁ Θεὸς ἔδιδε τροφὴν διπλασίαν τὴν ἕκτην ἡμέραν, ὥστε νὰ μὴ ἐξέρχωνται τὴν ἡμέραν τῆς ἀναπαύσεως, καὶ εἶπε· «Σάββατα, ἀνάπαυσις ἁγία τῷ Κυρίῳ αὔριον· ὅσα ἐὰν πέσσητε, πέσσετε, ὅσα ἐὰν ἕψητε ἕψετε, καὶ πᾶν τὸ πλεονάζον καταλείπετε αὐτὸ εἰς ἀποθήκην εἰς τὸ πρωΐ.» (Ἔξοδ. ις΄. 23.)

Ἐκ τοῦ Λουκᾶ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ μανθάνομεν ὅτι αἱ γυναῖκες, αἵτινες ἠκολούθουν τὸν Χριστὸν ἐκ τῆς Γαλι-

λαίας καὶ ἕως εἰς τὸν τάφον αὐτοῦ, καὶ ἀναμφιβόλως ἐγνώριζον τὸν τρόπον καθ' ὃν ὁ Χριστὸς ἤθελε νὰ φυλάττωσι τὴν ἡμέραν ταύτην, ἀφοῦ ἡτοίμασαν ἀρώματα, καὶ μύρα «ἡσύχασαν κατὰ τὴν ἐντολήν.» «Καὶ ἡμέρα ἦν παρασκευὴ καὶ σάββατον ἐπέφωσκε κατακολουθήσασαι δὲ καὶ γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν συνεληλυθυῖαι αὐτῷ ἐκ τῆς Γαλιλαίας, ἐθεάσαντο τὸ μνημεῖον, καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ· ὑποστρέψασαι δὲ ἡτοίμασαν ἀρώματα καὶ μύρα, καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν κατὰ τὴν ἐντολήν.» (Λουκ. κγ'. 54—56,) Προσθέτει δὲ, ὅτι «Ὄρθρου βαθέως» τὴν ἐπαύριον «ἦλθον ἐπὶ τὸ μνῆμα φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν ἀρώματα καί τινες σὺν αὐταῖς.» (Λουκ. κδ'. 1.)

Τοῦτο φανερόνει εἰς ἡμᾶς πόσον ἐσέβοντο τὴν ἡμέραν τῆς ἀναπαύσεως, καὶ πόσον ἀκριβῶς ἐφύλαττον αὐτὴν αἱ γυναῖκες, αἵτινες ἠκολούθουν τὸν Κύριον. Ὅτι δὲ ἠγάπων τὸν Χριστὸν, δὲν εἶναι ἀμφιβολία. Ἐνόμιζον δὲ ὅτι φυλάττουσαι τὴν ἡμέραν αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ, ἤθελον τιμήσει αὐτὸν περισσότερον, καὶ φανερώσει πρὸς αὐτὸν περισσοτέραν ἀγάπην. παρὰ ἐξελθοῦσαι τὴν ἡμέραν ταύτην νὰ φέρωσιν εἰς τὸν τάφον αὐτοῦ ἀρώματα καὶ μύρα· καὶ τοῦτο ἦτο σύμφωνον πρὸς τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ, «Ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε.» (Ἰωαν. ιδ'. 15.)

2) Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ εἶναι φανερὸν, ὅτι τὴν ἡμέραν ταύτην δὲν πρέπει νὰ μεταχειριζώμεθα εἰς ἐμπορικὰς ὑποθέσεις, καὶ πρὸς χρηματικὸν κέρδος. Λέγει ὁ Νεεμίας· «Καὶ οἱ λαοὶ τῆς γῆς οἱ φέροντες τοὺς ἀγορασμοὺς καὶ πᾶσαν πρᾶσιν ἐν ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου ἀποδόσθαι οὐκ ἀγορῶμεν παρ' αὐτῶν ἐν σαββάτῳ καὶ ἐν ἡμέρᾳ ἁγίᾳ.» (Νεεμ. ι. 31.) καί·

«Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις εἶδον ἐν Ἰούδᾳ πατοῦντας ληνοὺς ἐν τῷ σαββάτῳ, καὶ φέροντας δράγματα καὶ ἐπιγεμίζοντας ἐπὶ τοὺς ὄνους καὶ οἶνον καὶ σταφυλὴν καὶ σῦκα καὶ πᾶν βάσταγμα, καὶ φέροντας εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐν ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου, καὶ ἐπεμαρτυράμην ἐν ἡμέρᾳ πράσεως αὐτῶν, καὶ ἐκάθισαν ἐν αὐτῇ φέροντες ἰχθὺν καὶ πᾶσαν πρᾶσιν πωλοῦντες τῷ σαββάτῳ τοῖς υἱοῖς Ἰούδα τοῖς ἐλευθέροις, καὶ εἶπα αὐτοῖς· Τίς ὁ λόγος οὗτος ὁ πονηρὸς, ὃν ὑμεῖς ποιεῖτε, καὶ βεβηλοῦτε τὴν ἡμέραν τοῦ σαββάτου; οὐχὶ οὕτως ἐποίησαν οἱ πατέρες ἡμῶν; καὶ ἤνεγκεν ἐπ' αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ ἐφ' ἡμᾶς πάντα τὰ κακὰ ταῦτα, καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν ταύτην; καὶ ὑμεῖς προστίθετε ὀργὴν ἐπὶ Ἰσραὴλ βεβηλῶσαι τὸ σάββατον; καὶ ἐγένετο ἡνίκα κατέστησαν πύλαι ἐν Ἱερουσαλὴμ πρὸ τοῦ σαββάτου, καὶ εἶπα, καὶ ἔκλεισαν τὰς πύλας, καὶ εἶπα ὥστε μὴ ἀνοιγῆναι αὐτὰς ἕως ὀπίσω τοῦ σαββάτου, καὶ ἐκ τῶν παιδαρίων μου ἔστησα ἐπὶ τὰς πύλας, ὥστε μὴ αἴρειν βαστάγματα ἐν ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου· καὶ ηὐλίσθησαν πάντες, καὶ ἐποίησαν πρᾶσιν ἔξω Ἱερουσαλὴμ ἅπαξ καὶ δὶς, καὶ ἐπεμαρτυρησάμην ἐν αὐτοῖς, καὶ εἶπα πρὸς αὐτούς· διατὶ ὑμεῖς αὐλίζεσθε ἀπέναντι τοῦ τοίχους; ἐὰν δευτερώσητε, ἐκτενῶ χεῖρά μου ἐν ὑμῖν. Ἀπὸ τοῦ καιροῦ ἐκείνου οὐκ ἦλθοσαν ἐν σαββάτῳ.» (Νεεμ. ιγ'. 15—21.)

3) Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ εἶναι προσέτι φανερὸν, ὅτι τὴν ἡμέραν ταύτην δὲν πρέπει νὰ ἀφιερόνωμεν εἰς κοσμικὰς διασκεδάσεις, κοσμικὰς ἡδονὰς, καὶ κοσμικὴν συναναστροφήν. Λέγει ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου Ἡσαΐα· «Ἐὰν ἀποστρέψῃς τὸν πόδα σου ἀπὸ τοῦ σαββάτου, ἀπὸ τοῦ νὰ κάμνῃς τὰ θελήματά σου ἐν τῇ ἁγίᾳ μου ἡμέρᾳ, καὶ ὀνομάζῃς τὸ σάββατον τρυφὴν, ἁγίαν ἡμέραν τοῦ Κυρίου,

ἔντιμον, καὶ τιμᾷς αὐτὸ, μὴ ἀκολουθῶν τὰς ἰδίας σου ὁδοὺς, μηδὲ εὑρίσκων ἐν αὐτῷ τὸ ἴδιόν σου θέλημα, μηδὲ λαλῶν τοὺς λόγους σου, τότε θέλεις ἐντρυφᾷ ἐν Κυρίῳ· καὶ ἐγὼ θέλω σὲ ἱππεύσει ἐπὶ τοὺς ὑψηλοὺς τόπους τῆς γῆς, καὶ σὲ θρέψει μὲ τὴν κληρονομίαν τοῦ Πατρός σου Ἰακώβ· διότι τὸ στόμα τοῦ Κυρίου ἐλάλησε.» (Ἡσαϊ. νή. 13—14.)

4) Καὶ αὐτὸ τὸ «ἡγίασεν αὐτὴν,» καὶ τό· «Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων ἁγιάζειν αὐτὴν,» σημαίνουσι τὸν τρόπον καθ' ὃν πρέπει νὰ φυλάττωμεν αὐτήν.

Τὸ «ἁγιάζειν αὐτὴν,» βεβαίως δὲν δύναται νὰ σημαίνῃ τὸ νὰ ἀφιερόνωμεν αὐτὴν εἰς τὸν κόσμον καὶ εἰς ὁμιλίαν περὶ τῶν τοῦ κόσμου, ἢ εἰς διασκεδάσεις, αἵτινες ἀποσύρουσι τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ πλάστου ἡμῶν, καὶ τοῦ Δημιουργοῦ τοῦ παντός· ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Λυτρωτοῦ ἡμῶν· ἀπὸ τῶν σκέψεων περὶ τῆς ἐν οὐρανῷ αἰωνίου ἀναπαύσεως, τῆς ὁποίας ἡ ἡμέρα αὕτη εἶναι ὁ τύπος, καὶ ἀπὸ τῶν ἔργων τῆς ἑτοιμασίας διὰ αὐτήν. Τὸ «ἁγιάζειν αὐτήν,» βεβαίως δὲν δύναται νὰ σημαίνῃ τὸ νὰ ἀφιερόνωμεν αὐτὴν εἰς θέατρα καὶ χορούς, εἰς συμπόσια καὶ εὐωχίας, εἰς μέθην καὶ ἀσωτίας, εἰς χαρτοπαίγνια καὶ ἄσεμνα τραγῴδια, εἰς κοινὰς ἐπισκέψεις φίλων, καθ' ἃς ἡ ὁμιλία ὅλως περιστρέφεται εἰς ἐνδύματα, καλλωπισμοὺς καὶ ἄλλα πράγματα ὅλως κοσμικά· ἢ εἰς ἀνάγνωσιν μυθιστορημάτων, ἢ κοινῆς ἱστορίας, ἢ πολιτικῶν πραγμάτων τῶν διαφόρων ἐθνῶν· ἢ εἰς τὴν μελέτην κοσμικῶν ἐπιστημῶν, φιλοσοφίας, μαθηματικῶν. ζωγραφίας, καὶ τῶν τοιούτων.

Τὸ «ἁγιάζειν αὐτὴν,» βεβαίως δὲν δύναται νὰ σημαίνῃ τὸ ἀγοράζειν καὶ πωλεῖν· δὲν δύναται νὰ σημαίνῃ

ἐξέτασιν λογαριασμῶν, δοσοληψίαν, δημοπρασίαν, συνελεύσεις διὰ φιλολογίαν, ἢ ἀρχαιολογίαν, ἢ ἄλλο τι, τὸ ὁποῖον ἀποσύρει τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ Δημιουργοῦ τοῦ παντὸς καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ λυτρωτοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ὄχι· Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀκρόασις τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου, ἡ μελέτη τῶν θείων Διδασκαλιῶν, ἡ προσευχὴ καὶ ψαλμῳδία, καὶ ὁμιλία μετὰ τῶν ἄλλων περὶ τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, εἶναι τὰ εὐάρμοστα πρὸς τὴν ἡμέραν ταύτην, καὶ τὰ συντείνοντα εἰς τὸ νὰ ἑτοιμάζωσι τὸν οὕτως ἁγιάζοντα αὐτὴν διὰ τὴν ἐν οὐρανῷ αἰώνιον ἀνάπαυσιν τῶν πιστῶν.

Ὁ Πλάτων ἐν τῇ «Ὀρθοδόξῳ διδασκαλίᾳ» αὐτοῦ, περιγράφων τὸ πῶς ἁγιάζεται ἡ ἡμέρα αὕτη, λέγει· «Νὰ καταπαύσωμεν ἀπὸ ὅλας ἡμῶν τὰς ἐργασίας, ὄχι μόνον ἡμεῖς, ἀλλὰ καὶ ὁ δοῦλος καὶ ἡ παιδίσκη ἡμῶν· νὰ μακρύνωμεν τὸν νοῦν ἡμῶν ἀπὸ ὅλας τὰς βιωτικὰς μερίμνας καὶ ματαίας ἀσχολίας, καὶ νὰ ἐνασχολώμεθα εἰς μόνην τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ εὐφρανθῶσιν ὅλα, ἕως καὶ αὐτὰ τὰ ἄλογα ζῶα διὰ τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ.» (Ἴδε. Πλατ. Ὀρθοδ. Διδασκ. σελ. 195. ἔκδοσ, δευτ. τοῦ Κοραῆ ἐν Μυνιχίᾳ 1834.) Καὶ πάλιν κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν λέγει· «Εἰς ἕκαστον οἶκον πρέπει νὰ διδάσκωσιν οἱ γονεῖς τὰ τέκνα, οἱ Κύριοι τοὺς δούλους, οἱ διδάσκαλοι τοὺς μαθητάς, οἱ ὑπερκείμενοι τοὺς ὑποκειμένους καὶ ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ· νὰ τοὺς κατηχῶσι τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, καὶ νὰ καταγίνωνται πάντοτε εἰς τὸ νὰ τοὺς ὁδηγῶσιν εἰς τὸν φόβον τοῦ Κυρίου.» (Πλατ. Ὀρθοδ. Διδασκ. σελ. 196—197.)

«Καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Λέων ὁ μέγας, νόμον ἐξέθηκε κωλύοντα πᾶν μουσικὸν ὄργανον κατὰ τὰς Κυριακάς, ὡς λέ-

γει Εὐσέβιος ἐν τῇ ἐπιτομ. σελ. 291. Ἰγνάτιος δὲ ὁ θεοφόρος Ἐπιστολ. πρὸς Μαγν. λέγει· «ἕκαστος ὑμῶν σαββατιζέτω πνευματικῶς, μελέτῃ νόμου χαίρων. . . . . . οὐκ ὀρχήσει καὶ κρότοις νοῦν οὐκ ἔχουσι.» (Ἴδε Σημειωσ. Δ. Κοραῆ, ἐν Κατηχ. τοῦ Πλάτωνος, σελ. 199.)

5) Ἡ τήρησις τῆς ἡμέρας τοῦ Κυρίου εἶναι εἰς τοὺς τηροῦντας αὐτὴν, σημεῖον, ὅτι εἶναι λαὸς αὐτοῦ, ὡς γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ· «Ὁρᾶτε καὶ τὰ Σάββατά μου φυλάξεσθαι σημεῖον ἐστι παρ' ἐμοὶ καὶ ἐν ὑμῖν εἰς τὰς γενεὰς ἡμῶν, ἵνα γνῶτε, ὅτι ἐγὼ Κύριος ὁ ἁγιάζων ὑμᾶς.» (Ἔξοδ. λά. 13.) Εἶναι σημεῖον διακρίνον τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ πάντων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων· ὡς οἱ ἀξιωματικοὶ εἰς τὸ στρατόπεδον ἔχουσι σημεῖόν τι διακρίνον αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἁπλῶν στρατιωτῶν· ἢ ὡς σημαία τινὸς ἔθνους διακρίνει αὐτὸ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Καὶ ἀδύνατον μοὶ φαίνεται ὁ ἀληθῶς πιστεύων εἰς τὸν Θεὸν τὸν Δημιουργὸν τοῦ παντὸς, καὶ εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου λυτρώσαντα ἡμᾶς, καὶ ὅτι ἀπολείπεται τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ Σαββατισμὸς ἐν τῷ οὐρανῷ, ἀδύνατον μοὶ φαίνεται, λέγω, ὁ τοιοῦτος νὰ εὐχαριστῆται ἀφιερόνων τὴν ἡμέραν ταύτην τὴν ἁγίαν τοῦ Κυρίου εἰς τὰ τοῦ κόσμου· καὶ ὁ συναισθανόμενος ὅτι ἡ τήρησις αὐτῆς, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, εἶναι βάρος, δὲν δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἐν οὐρανῷ αἰώνιον ἀνάπαυσιν· αὕτη ἡ ἀνάπαυσις διὰ τὸν τοιοῦτον ἤθελεν εἶσθαι αἰώνιος ἀνησυχία.

Ἐγὼ δὲ θεωρῶ τὴν ἡμέραν ταύτην ὡς Χριστιανόμετρον, τὸ ὁποῖον φανερόνει τὸν βαθμὸν τῆς εὐσεβείας τοῦ Χριστιανοῦ, καὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης αὐτοῦ.

Ἡ μὲν τήρησις τῆς ἐντολῆς ταύτης συνοδεύεται μετὰ τῆς Εὐλογίας τοῦ Θεοῦ, ἡ δὲ παράβασις αὐτῆς συνοδεύεται μετὰ τῆς κατάρας αὐτοῦ. «Ἀλλ' ὁ οἶκος Ἰσραήλ,» λέγει ὁ Θεός, «ἀπεστάτησαν ἀπ' ἐμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐν τοῖς διατάγμασί μου δὲν περιεπάτησαν. . . . . . . καὶ τὰ σάββατά μου ἐβεβήλωσαν σφόδρα· τότε εἶπα νὰ ἐκχέω τὸν θυμόν μου ἐπ' αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ, διὰ νὰ ἐξολοθρεύσω αὐτούς.» (Ἰεζεκ. κ'. 12—13. καὶ κϐ'. 26.).

Πολλὰ δεινὰ ὑπέμειναν οἱ Ἰσραηλῖται ἐν καιρῷ τῶν προφητῶν ἕνεκα τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς ταύτης. Καὶ εἰς ἀναρίθμητα δεινὰ περιέπεσε τὸ Γαλλικὸν ἔθνος μετὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ κατάργησιν τῆς Κυριακῆς ἡμέρας, καὶ τὴν μεταβολὴν τῆς ἑβδομάδος εἰς Δεκάδα. Ἡ κατάρα τοῦ Θεοῦ ἦτον ἐπ' αὐτοῦ καὶ ταραχαὶ καὶ ἀναρχία ἐπεκράτουν ἐν αὐτῷ, καὶ τὸ αἷμα χιλιάδων καὶ μυριάδων ἔῤῥεεν εἰς τὰς ὁδούς, εἰς τὰς πλατείας, καὶ εἰς τὰς Ἐκκλησίας αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ πολέμῳ.

Ὁ νῦν περιώνυμος Γάλλος Μονταλεμβέρτος (Montalembert) πρό τινων ἐτῶν εἶπεν· ὅτι «τὰ δύο δυνατώτερα καὶ μᾶλλον ἀκμαῖα ἔθνη ἐν τῷ κόσμῳ (ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ἀμερική.) τὰ ὁποῖα φυλάττουσιν ἀκριβέστερον τὴν Κυριακὴν ἡμέραν, ἔλαβον καὶ τὰς μεγαλειτέρας εὐλογίας παρὰ τοῦ Θεοῦ·» «Ὅπου», λέγει, «σέβονται τὸ σάββατον, (δηλαδὴ τὴν Κυριακὴν ἡμέραν) καὶ καθόσον σέβονται αὐτό, ὁ Θεὸς δίδει εἰς τοὺς ἀνθρώπους εὐδαιμονίαν καὶ ἀσφάλειαν.» (Ἴδε N. Y. Observer, Jan. 30. 1851.)

Ἡ μαρτυρία αὕτη εἶναι ἀληθής, καὶ συνᾴδει πρὸς τὰ ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ γεγραμμένα περὶ τῆς τηρήσεως τῆς ἡμέρας τοῦ Κυρίου.

Ἐὰν δὲ καὶ ἡμεῖς θέλωμεν εὐλογίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ,

πρέπει νὰ ἁγιάζωμεν τὴν ἡμέραν ταύτην κατὰ τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ. «Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων ἁγιάζειν αὐτήν· ἓξ ἡμέρας ἐργᾷ, καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου· τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου οὐ ποιήσεις ἐν αὐτῇ πᾶν ἔργον σὺ καὶ ὁ υἱός σου καὶ ἡ θυγάτηρ σου, ὁ παῖς σου, καὶ ἡ παιδίσκη σου, ὁ βοῦς σου, καὶ τὸ ὑποζύγιόν σου, καὶ πᾶν κτῆνός σου, καὶ ὁ προσήλυτος ὁ παροικῶν ἐν σοί· ἐν γὰρ ἓξ ἡμέραις ἐποίησε Κύριος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, καὶ κατέπαυσε τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ· διὰ τοῦτο εὐλόγησε Κύριος τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην καὶ ἡγίασεν αὐτήν. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΒʹ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΕΜΠΤΗΣ ΕΝΤΟΛΗΣ.

Ἐξοδ. κʹ. 22.

« Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένῃ ἐπὶ τῆς γῆς, ἧς Κύριος ὁ Θεὸς δίδωσί σε. »

Τὴν ἐντολὴν ταύτην ἀναφέρει ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῇ αὐτοῦ ὡς τὴν πρώτην ἐντολὴν ἐν ἐπαγγελίᾳ, λέγων· «Τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν Κυρίῳ· τοῦτο γάρ ἐςι δίκαιον.» «Τίμα τὸν πατέγα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἥτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ· ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς.» (Ἐφεσ. ςʹ. 1—3.) Μετὰ τὰ πρὸς τὸν Θεὸν χρέη ἡμῶν εἶναι τὰ πρὸς τοὺς γονεῖς. Καὶ οὕτως ἐν τῷ Δεκαλόγῳ μετὰ τὰς πρώτας τέσσαρας ἐντολὰς περὶ τοῦ Θεοῦ, ἔρχεται κατὰ τάξιν ἡ ἐντολὴ ἡ περὶ τῶν γονέων· αἱ δὲ ἐπίλοιποι ἐντολαὶ εἶναι περὶ τοῦ πλησίον.

Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ Δωτὴρ τῆς ζωῆς· οἱ δὲ γονεῖς ἡμῶν κατὰ διαταγὴν καὶ οἰκονομίαν αὐτοῦ, εἶναι τὸ μέσον, δι' οὗ ἐλάβομεν ἐξ αὐτοῦ τὴν ζωὴν ταύτην. Ὁ Θεὸς τρέφει,

ἐνδύει, καὶ προστατεύει ἡμᾶς· οἱ δὲ γονεῖς ἡμῶν εἶναι τὸ μέσον, τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς μεταχειρίζεται, ἵνα φυλάττῃ ἡμᾶς εἰς τὴν ἀδύνατον βρεφικὴν ἡλικίαν, ἵνα τρέφῃ, καὶ ἐνδύῃ ἡμᾶς τὸ τέταρτον περίπου μέρος τῆς ζωῆς ἡμῶν. Ἡ εὐδαιμονία τῶν τέκνων συνδέεται μετὰ τῆς εὐδαιμονίας τῶν γονέων, ὡσαύτως καὶ αἱ θλίψεις τῶν τέκνων φέρουσι θλίψεις εἰς τὰς καρδίας τῶν γονέων. Ἡ πρὸς τὰ τέκνα ἀγάπη τῶν γονέων εἶναι εἰλικρινής, ἀληθής, καὶ μόνιμος. Ὅταν ἀῤῥωστῶσι τὰ τέκνα, πόσας φροντίδας, πόσας θλίψεις ἔχουσιν οἱ γονεῖς! Καὶ ἐὰν ἦναι ἀληθεῖς Χριστιανοί, πόσας προσευχὰς ἀναπέμπουσι μετὰ δακρύων εἰς τὸν μόνον δυνάμενον σῶσαι αὐτά! Πόσον ἐνθέρμως κοπιάζουσιν οἱ γονεῖς πρὸς τὸ συμφέρον τῶν τέκνων αὐτῶν! Πόσον προθύμως ἐξοδεύουσιν ἐκ τῆς περιουσίας αὐτῶν πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν αὐτῶν, καὶ στεροῦνται ἐνίοτε πολλῶν ἀγαθῶν, καὶ ὑποφέρουσι πολλὰ δεινὰ μόνον καὶ μόνον ἵνα καταστήσωσι τὰ τέκνα αὐτῶν τίμια, εὐγενικά, καὶ εὐδαίμονα ἐν τῷ κόσμῳ!

Ὁ Θεὸς ὁ Πλάστης ἡμῶν ἀπὸ σοφῆς βουλῆς ἐνέθηκεν ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν γονέων αἰσθήματα φιλόστοργα πρὸς τὰ τέκνα. Ἀπαιτεῖ δὲ παρὰ τῶν τέκνων, ὡς ἀνταμοιβὴν τῆς φιλοστοργίας ταύτης τῶν γονέων, ὑπακοὴν καὶ τιμήν. «Τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν Κυρίῳ· τοῦτο γάρ ἐστι δίκαιον.» «Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένῃ ἐπὶ τῆς γῆς.»

Τὴν ἐντολὴν ταύτην ὁ Θεὸς ἐνεχάραξεν οὐχὶ μόνον εἰς τὰς λιθίνας πλάκας, τὰς ὁποίας ἔδωκεν εἰς τὸν Μωϋσῆν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς πλάκας τῶν καρδιῶν ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ Μουσουλμάνοι, οἱ Εἰδωλολάτραι,

καθὼς καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἀναγνωρίζουσι τὸ χρέος τοῦτο τῶν τέκνων, τὸ νὰ τιμῶσι τοὺς γονεῖς αὐτῶν, καὶ εἰς οὐδὲν μέρος τοῦ κόσμου περισσότερον ἴσως παρὰ εἰς τὴν Κίναν. Ὁ Κονφούκιος εἶπεν, ὅτι «Τὰ τῶν τέκνων καθήκοντα εἶναι ἡ ῥίζα τῆς ἀρετῆς, καὶ τὸ στέλεχος, ἐξ οὗ ἐκφύεται, καὶ ἀναβλαστάνει ἡ παιδεία εἰς ἠθικὰς ἀρχάς· ὅτι εἶναι τρεῖς χιλιάδες ἐγκλήματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπιβάλλεται τὸ ἓν ἢ τὸ ἄλλο τῶν πέντε εἰδῶν τῆς τιμωρίας· καὶ ἐκ τούτων οὐδὲν εἶναι μεγαλείτερον παρὰ τὴν ἀπείθειαν εἰς τοὺς γονεῖς, ἥτις θεωρεῖται ὡς ἓν τῶν τριῶν κακῶν, τὰ ὁποῖα προετοιμάζουσι τὴν ὁδὸν εἰς γενικὴν ἀνταρσίαν.» (Ἴδε «Williams' Middle Kingdom:» Τόμ. ά. σελ. 513. New York, 1848.)

Τοῦτο τὸ πρὸς τοὺς γονεῖς σέβας, τὸ ὁποῖον ἔχουσιν οἱ Κινέζοι πρὸ αἰώνων, ἴσως εἶναι ἡ αἰτία τῆς διὰ τοσούτων αἰώνων μονιμότητος τοῦ κράτους αὐτῶν, — κράτους περιέχοντος περίπου τριακόσια ἑξήκοντα ἑκατομμύρια ψυχῶν, τὸ ἓν τρίτον ὅλων τῶν κατοίκων τοῦ κόσμου· τοσαύτας ψυχὰς οὐδὲν ἄλλο κράτος οὐδέποτε περιεῖχε· — κράτους, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ σεμνύνηται διὰ τὸν σοφὸν Κονφούκιον αὐτοῦ πολλὰ ἔτη πρὸ τοῦ Πλάτωνος, πρὸ τοῦ Σωκράτους ἐν Ἑλλάδι, — κράτους, τὸ ὁποῖον ὑπῆρχεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Μωϋσέως, τοῦ Ἰώβ, ἴσως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἀβραάμ, ἢ καὶ πρότερον.

Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ, τοῦτο εἶναι βέβαιον, ὅτι εὐλογία παρὰ τοῦ Θεοῦ συνδέεται μὲ τὴν ὑπακοὴν τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς, καὶ εἶναι ἐπαγγελία αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ὅτι θέλει γείνει καλὸν εἰς τοὺς τιμῶντας τοὺς γονεῖς αὐτῶν· «ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένῃ ἐπὶ τῆς γῆς, ἧς Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι.» Ὁ τιμῶν πρεπόντως

τοὺς γονεῖς αὐτοῦ, χαίρει οὐχὶ μόνον τὴν εὐμένειαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῶν ἀνθρώπων. Ὅταν βλέπωμεν τέκνον ἀφωσιωμένον εἰς τοὺς γονεῖς αὐτοῦ, μάλιστα δέ, ὅταν γηράσωσι, καὶ γείνωσιν ἀδύνατοι, καὶ σὺν γήρᾳ βαρεῖς καὶ ἄχρηστοι ἐν τῇ κοινωνίᾳ, προσπαθοῦν νὰ ἀνακουφίσῃ τοὺς πόνους αὐτῶν, νὰ προμηθεύῃ εἰς αὐτοὺς τὰ πρὸς τὸ ζῇν ἀναγκαῖα, ἐὰν ἦναι πτωχοί, νὰ παρηγορῇ αὐτοὺς ἐὰν ἦναι εἰς θλίψιν, καὶ νὰ καταστήσῃ τὰ ἀναρίθμητα κακὰ τοῦ γήρατος, ὅσῳ τὸ δυνατὸν, ὑποφερτά, θαυμάζομεν αὐτό, ἐπαινοῦμεν αὐτὸ ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ἡμῶν, καὶ ἐπευχόμεθα ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ. Τοῦ τοιούτου τὰ τέκνα θέλουσιν εὐλογεῖ αὐτό· καὶ ὅταν τὸ γῆρας καταλάβῃ αὐτό, ὅταν ἡ ὅρασις αὐτοῦ ἀμαυρωθῇ καὶ αἱ ἀλέθουσαι παύσωσι διότι ὀλιγοστεύουσι, καὶ ἡ ἀμυγδαλέα ἀνθήσῃ, (Ἐκκλησ. ιβ΄. 15.) καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ τρέμωσιν ἕνεκεν ἀδυναμίας, θέλουσιν ἔλθει πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ, καὶ χορηγεῖ πρὸς αὐτὸ τὰ ἀναγκαῖα, καὶ θέλουσι προσπαθεῖ νὰ καταστήσωσιν, ὅσῳ τὸ δυνατόν, εὐδαίμονας τὰς νεφώδεις ἡμέρας τοῦ χειμῶνος τοῦ βίου.

Τὸ ἐναντίον δὲ πολλάκις παρετηρήθη ὑπὸ πολλῶν, ὅτι ὅταν τὸ τέκνον ἦναι ἀχάριστον πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτοῦ, ἀμελῇ αὐτούς, καὶ φέρεται κακῶς πρὸς αὐτούς, ὑποπίπτει καὶ αὐτό, ὅταν γηράσῃ, εἰς τὴν αὐτὴν κακὴν διαγωγὴν παρὰ τῶν τέκνων αὐτοῦ.

Ἀλλὰ λεπτομερέστερον ἂς θεωρήσωμεν τὸ πῶς πρέπει νὰ τιμῶσι τὰ τέκνα τοὺς γονεῖς αὐτῶν, ὥστε νὰ πληρῶσι κατὰ γράμμα καὶ κατὰ πνεῦμα τὴν ἐντολὴν ταύτην·

1. Πρῶτον μὲν ὑπακούοντα εἰς αὐτοὺς κατὰ πάντα τὰ μὴ ἀντιβαίνοντα πρὸς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, ὄντα δὲ σύμφωνα πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ,

ἐν ὅσῳ εἶναι ἀνήλικα, καὶ ὑπὸ τὴν ἄμεσον προστασίαν τῶν γονέων. Ἀμφότερα δὲ καὶ τὰ τέκνα καὶ οἱ γονεῖς ὀφείλουσι νὰ ὑπακούωσιν εἰς τὸν Θεόν, τὸν οὐράνιον Πατέρα ἀμφοτέρων. Καὶ ἐὰν οἱ γονεῖς προστάττωσι τὰ τέκνα τί ἄτοπον, ἢ νὰ ψεύδωνται, ἢ νὰ κλέπτωσιν, ἢ νὰ φονεύωσιν, ἢ νὰ προσκυνῶσιν ὁμοίωμα, ἢ νὰ λαμβάνωσι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ ματαίῳ, ἢ νὰ κάμνωσιν ἄλλην τινὰ ἁμαρτίαν, τὰ τέκνα δὲν ὀφείλουσι κατὰ ταῦτα νὰ ὑπακούωσι· διότι ὁ Θεὸς εἶναι πρῶτος καὶ ἀνώτερος πάντων. Ἡ προσταγὴ εἶναι, «Τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν Κυρίῳ.»

Πρέπει δὲ νὰ φυλάττηταί τις μὴ πέσῃ εἰς τὸ σφάλμα τῶν Φαρισαίων, οἵτινες ἀπέλυον τὰ τέκνα ἀπὸ παντὸς χρέους τοῦ νὰ βοηθῶσι τοὺς γονεῖς, ὅτε τὰ τέκνα ἔλεγον Κορβᾶν, ἀκυροῦντες οὕτω τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς παραδόσεως αὐτῶν. «Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Καλῶς ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν τηρήσητε. Μωσῆς γὰρ εἶπε· Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σȣ· καί, Ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω· ὑμεῖς δὲ λέγετε, Ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί, Κορβᾶν (ὅ ἐστι, δῶρον) ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς· καὶ οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ἀκυροῦντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τῇ παραδόσει ὑμῶν, ᾗ παρεδώκατε· καὶ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε.» (Μαρκ. ζ'. 9—13.)

Καὶ τοῦτο δεικνύει εἰς ἡμᾶς πόσον εὐκόλως οἱ ἄνθρωποι πλανῶνται ἀπὸ τῶν σαφῶν καὶ ῥητῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ἵνα φυλάττωσι τὰς ἐπινοίας καὶ παραδόσεις τῶν πατέρων αὐτῶν.

2. Ἐξ ὅσων εἶπεν ὁ Χριστὸς ἀνωτέρω γίνεται φανε-

ρόν, ὅτι τὰ τέκνα ὀφείλουσι νὰ τιμῶσι τοὺς γονεῖς αὐτῶν βοηθοῦντα αὐτοὺς ἐν καιρῷ ἀνάγκης, προμηθεύοντα εἰς αὐτοὺς τροφὴν καὶ ἐνδυμασίαν. Ὅτε εἴμεθα βρέφη καὶ ἀδύνατοι, οἱ γονεῖς ἡμῶν ἐφρόντιζον ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἔκαμνον τὰ πάντα· ὅταν δ' ἐκεῖνοι γηράσωσι καὶ γείνωσιν ἀδύνατοι, ἡμεῖς πάλιν πρέπει νὰ φροντίζωμεν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ νὰ κάμνωμεν, ὅσῳ τὸ δυνατὸν, πάντα τὰ εἰς αὐτοὺς ἀναγκαῖα.

3. Πρέπει προσέτι νὰ τιμῶσι τὰ τέκνα τοὺς γονεῖς παραχωροῦντα εἰς αὐτοὺς τὰ πρωτεῖα πάντοτε καὶ κατὰ πάντα καθ' ὅλας τὰς περιστάσεις· παραδείγματος χάριν, τὴν πρώτην καὶ καλλιτέραν θέσιν εἰς τὴν τράπεζαν, καὶ εἰς τὴν συναναστροφήν· τὸ καλλίτερον δωμάτιον, ἂν συγκατοικῶσι, καὶ ὑποχωροῦντα εἰς τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν, εἰς ὅσα δὲν ἀντιβαίνουσιν, ὡς προείπαμεν, πρὸς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, εἶναι δὲ σύμφωνα πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου· καὶ ὑποφέροντα μὲ ὑπομονὴν τὰς δυστροπίας αὐτῶν, καὶ προσπαθοῦντα κατὰ πάντα νὰ ἀρέσκωσιν εἰς αὐτοὺς, καὶ οὐχὶ εἰς ἑαυτά.

Ἐνίοτε βλέπομεν τέκνα ἐντρεπόμενα διὰ τοὺς γονεῖς, διότι εἶναι πτωχοὶ, ἢ ἀμαθεῖς, ἢ ἁπλοῖ, ἢ οὐχὶ πεπολιτισμένοι· ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ γονεῖς, οἵτινες ἠγωνίσθησαν στεροῦντες ἑαυτοὺς πολλῶν ἀγαθῶν, ὥστε νὰ δώσωσι παιδείαν εἰς αὐτὰ τὰ τέκνα, καὶ καλλιτέραν ἐνδυμασίαν παρὰ τὴν ὁποίαν εἶχον αὐτοί, αὕτη δὲ ἡ παιδεία, καὶ αὕτη ἡ ἐνδυμασία, τὰ ὁποῖα οἱ γονεῖς ἠγωνίζοντο νὰ χορηγῶσιν εἰς αὐτά, φέρουσιν αὐτὰ εἰς τοσαύτην ὑψηλοφροσύνην. ὥστε νὰ καταφρονῶσι τοὺς γονεῖς αὐτῶν, νὰ παραμερίζωσιν αὐτοὺς εἰς ἀπομεμονωμένον δωμάτιον, νὰ χαίρωσιν ὅταν οἱ γονεῖς ἀποδημῶσιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου,

καὶ νὰ θεωρῶσι τὴν ἀποδημίαν αὐτῶν ὡς ἐλευθερίαν ἀπὸ θλιβεροῦ ἄχθους! Τοιαύτη διαγωγὴ τέκνων εἶναι εἰς ἄκρον ἀξιόμεμπτος καὶ ἁμαρτωλή, καὶ βεβαίως θέλει φέρει ἐπ' αὐτὰ τὴν δυσμένειαν, καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, ὅστις λέγει· «Ἐπικατάρατος ὁ ἀτιμάζων πατέρα αὐτοῦ ἢ μητέρα αὐτοῦ.» (Δευτ. κζ'. 16.). Οὕτως ἐν Ἰεζεκιήλ, ἡ καταφρόνησις τῶν γονέων συναριθμεῖται μὲ τὰ μεγαλείτερα βδελύγματα τῶν κατοίκων τῆς Ἱερουσαλήμ. «Ἐν σοὶ κατεφρόνουν πατέρα καὶ μητέρα. Ἐν μέσῳ σου ἐφέροντο ἀπατηλῶς πρὸς τὸν ξένον. Ἐν σοὶ κατεδυνάστευον τὸν ὀρφανὸν καὶ τὴν χήραν.» (Ἰεζεκ. κβ'. 7.)

Ἐὰν οἱ γονεῖς ἡμῶν ἦναι πτωχοί, ἀμαθεῖς, ἢ δεισιδαίμονες, δὲν πρέπει ἕνεκα τούτυ, νὰ καταφρονῶμεν αὐτούς. Ὁ Θεὸς δὲν λέγει· Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἐὰν ἦναι εὐδόκιμοι, πλούσιοι, πεπαιδευμένοι, συνετοί. Ὄχι. Προστάττει περὶ πάντων χωρὶς διακρίσεως, «Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένῃ ἐπὶ τῆς γῆς, ἧς Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι.»

Δύνανται δέ τινες νὰ εἴπωσιν, ὅτι ὁ πατὴρ αὐτῶν εἶναι κακός, κάκιστος· ὅτι εἶναι μέθυσος, μοιχός, ζῶον! καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν εἶναι αἶσχος τῆς οἰκογενείας αὐτῶν! νὰ τιμῶσιν αὐτούς; θλιβερὰ κατάστασις τῷόντι! ὁμολογῶ τῦτο· φρικτὸν πρᾶγμα! ἀλλ' ἐπὶ τοιούτων περιστάσεων τί εἶναι τὸ χρέος τοῦ τέκνου; πρέπει νὰ προσπαθήσῃ μετὰ φιλοφροσύνης νὰ ἀποσύρῃ τοὺς γονεῖς ἀπὸ τῶν βδελυρῶν ἁμαρτιῶν, εἰς τὰς ὁποίας ζῶσι· πρέπει ἵνα προσεύχηται ἐνθέρμως ὑπὲρ αὐτῶν· πρέπει νὰ παρακαλῇ αὐτοὺς μετὰ δακρύων νὰ παραιτήσωσι τὰς κακὰς αὐτῶν πράξεις, καὶ νὰ ἐπιστρέψωσι πρὸς τὸν Κύριον, ὥστε νὰ χαίρωσιν ὑπό-

ληψιν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ νὰ σωθῶσιν αἱ ψυχαὶ αὐτῶν ἀπὸ τῆς αἰωνίου κολάσεως. Καὶ ἐὰν δὲν δύναται νὰ καταπείσῃ αὐτούς, ἃς κάμῃ ὅ,τι ἔκαμεν ὁ Σὴμ καὶ ὁ Ἰάφεθ, ὅτε ἐμεθύσθη ὁ πατὴρ αὐτῶν Νῶε, καὶ ἐγυμνώθη ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ. «Καὶ λαβόντες ἔνδυμα ἐπέθηκαν αὐτὸ ἐπὶ τὰ δύο αὐτῶν νῶτα, καὶ βαδίσαντες ὀπισθόνωτα, ἐσκέπασαν τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς αὐτῶν.» (Γεν. θ'. 21—23.)

Οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ φρικωδέστερον, ἢ βδελυρώτερον παρὰ τὸ νὰ καταφρονῇ τις, νὰ χλευάζῃ, νὰ κακοποιῇ, καὶ ν' ἀποβάλλῃ τοὺς γονεῖς αὐτοῦ! Λέγει ὁ Σολομών· «Τὸν ὀφθαλμόν, ὅστις ἐμπαίζει τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ καταφρονεῖ νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν μητέρα αὐτοῦ, οἱ κόρακες τῆς φάραγγος θέλουσιν ἐκβάλλει, καὶ οἱ νεοσσοὶ τῶν ἀετῶν θέλουσι φάγει.» (Παροιμ. λ'. 17.)

Ἡ φωνὴ τῆς σοφίας εἶναι, «Ὑπάκουε εἰς τὸν πατέρα σου, ὅστις σὲ ἐγέννησε, καὶ μὴ καταφρόνει τὴν μητέρα σου, ὅταν γηράσῃ.» (Παροιμ. κγ'. 22.) «Θέλετε φοβεῖσθαι ἕκαστος τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὰ Σάββατά μου θέλετε φυλάττει· Ἐγὼ εἶμαι Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.» (Λευϊτ. ιθ'. 3.) καὶ πάλιν· «Καὶ ὅστις πατάξῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ θέλει ἐξάπαντος θανατωθῇ.» «Καὶ ὅστις κακολογεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ, θέλει ἐξάπαντος θανατωθῇ.» (Ἐξοδ. κά. 15—17.) Καί· «Ὁ λύχνος τοῦ κακολογοῦντος τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ θέλει σβεσθῇ ἐν βαθεῖ σκότει.» (Παροιμ. κ'. 20.)

Ὁ πεισματώδης καὶ ἀπειθὴς υἱὸς κατὰ τὸν νόμον, τὸν ὁποῖον ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας, ἐτιμωρεῖτο αὐστηρῶς, καὶ ἐπιμένων εἰς τὴν κακίαν αὐτοῦ ἐτιμωρεῖτο μὲ θάνατον. «Ἐάν τις ἔχῃ υἱὸν πεισματώδη καὶ ἀπειθῆ,

ὅστις δὲν ὑπακούει εἰς τὴν φωνὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἢ εἰς τὴν φωνὴν τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καί, ἀφοῦ παιδεύσωσιν αὐτόν, δὲν ὑπακούει εἰς αὐτούς, τότε ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ θέλουσι πιάσει αὐτόν, καὶ θέλουσιν ἐκφέρει αὐτὸν πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους τῆς πόλεως αὐτοῦ, καὶ εἰς τὴν πύλην τοῦ τόπου αὐτοῦ· καὶ θέλουσιν εἰπεῖ πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους τῆς πόλεως αὐτοῦ· Οὗτος ὁ υἱὸς ἡμῶν εἶναι πεισματώδης καὶ ἀπειθής· δὲν ὑπακούει εἰς τὴν φωνὴν ἡμῶν· εἶναι λαίμαργος, καὶ μέθυσος· καὶ πάντες οἱ ἄνθρωποι τῆς πόλεως αὐτοῦ θέλουσι λιθοβολήσει αὐτὸν μὲ λίθους, καὶ θέλει ἀποθάνει. Καὶ θέλεις ἐξαφανίσει τὸ κακὸν ἐκ μέσου σου· καὶ πᾶς ὁ Ἰσραὴλ θέλει ἀκούσει καὶ φοβηθῇ.» (Δευτ. κά. 18—21.) Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀναφέρει τὴν ἀπείθειαν τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς ὡς μέγιστον ἁμάρτημα. «Τοῦτο δὲ γίνωσκε,» λέγει, «ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποί. Ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, φιλάργυροι, ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι ἀνόσιοι.» (Β΄. Τιμοθ. γ΄. 1—5.)

Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ κατὰ Λουκᾶν γέγραπται περὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, ὄντος παιδίου, ὅτι ὑπετάσσετο εἰς τοὺς γονεῖς αὐτοῦ· «Καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς.» (Λουκ. β΄. 51.).

Καὶ ἂν καὶ ἐκάλει τὴν μητέρα αὐτοῦ, «Γύναι,» καὶ ἄλλην προσηγορίαν παρὰ ταύτην οὐδέποτ' ἔδωκεν εἰς αὐτήν, «μή τινες νομίσωσι,» ὡς λέγει ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος, «περισσότερον εἶναι τὴν ἁγίαν Παρθένον, γυναῖκα ταύτην κέκληκεν ὡς προφητεύων τῶν μελλόντων ἔσεσθαι ἐπὶ τῆς γῆς σχισμάτων τε καὶ αἱρέσεων χάριν, κ.τ.λ.» (Ἰδὲ Ἐπιφαν. τομ. ά. σελ. 1061, Ἔκδ. Παρισ. 1622.) ἐδείκνυεν

ὅμως, φροντίδα καὶ ἀγάπην πρὸς αὐτὴν προμηθεύσας ὑπὲρ αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὤν, τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ· καὶ τοῦτο οὐχὶ διὰ θαύματος, ἀλλ' ἐμπιστευόμενος αὐτὴν εἰς τὸν ἀγαπητὸν μαθητὴν αὐτοῦ Ἰωάννην. «Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα, ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ, Γύναι ἰδοὺ ὁ υἱός σου· Εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ, Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου. Καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν αὐτὴν ὁ μαθητὴς εἰς τὰ ἴδια.» (Ἰωάν. ιθ'. 26—27.) Ποῖον θαυμαστὸν παράδειγμα! Ἐνῷ ἔκαμνεν ἐξιλέωσιν διὰ τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου, δὲν ἐλησμόνησε τὴν μητέρα αὐτοῦ· δὲν ἠμέλησεν, ἀλλ' ἐφρόντισε διὰ τὰς ἀνάγκας αὐτῆς, πτωχῆς οὔσης, συστήσας αὐτὴν εἰς τὴν ἐπιστασίαν ἑνὸς, ὅστις ἠγάπα αὐτὸν περισσότερον παρὰ πατέρα καὶ μητέρα, καὶ πάντα ἄλλον φίλον ἐν τῷ κόσμῳ!

Εἰς ὁποιανδήποτε κατάστασιν εὑρίσκεται τὸ τέκνον, ὅσον καὶ ἂν ἦναι θλιβερά, ἂς μὴ λησμονῇ τοὺς γονεῖς αὐτοῦ.

«Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοὶ γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένῃ ἐπὶ τῆς γῆς, ἧς Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι.»

Καὶ νῦν, ἀδελφοί μου, ἂς ἐρωτήσωμεν ἡμᾶς αὐτούς, ἐάν ποτε δὲν παρέβημεν τὴν ἱερὰν ἐντολὴν ταύτην, τὴν πέμπτην τοῦ Δεκαλόγου. Ἐὰν οἱ γονεῖς ἡμῶν δὲν ἦναι ἔτι μεταξὺ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ζώντων, δυνάμεθα ν' ἀνακαλέσωμεν τοὐλάχιστον εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν τὰ ἔτη ἐν οἷς ἔζων· καὶ ἐὰν τότε δὲν ἐτιμῶμεν αὐτοὺς πρεπόντως κατὰ τὴν ἐντολὴν ταύτην τοῦ Θεοῦ, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἐντὸς ὀλίγου θέλομεν ἐμφανισθῇ μετὰ τῶν γονέων ἡμῶν, ἵνα δικασθῶμεν καὶ λάβωμεν κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἂς μετανοήσωμεν καὶ ζητήσωμεν παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν

ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν τούτων πρὶν ὑπάγωμεν εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ καὶ αὐτῶν ἐν τῷ ἄλλῳ κόσμῳ.

Ἐὰν δὲ ζῶσιν ἔτι, καὶ ἡμαρτήσαμέν ποτε κατ' αὐτῶν ἂς σπεύσωμεν νὰ ζητήσωμεν παρ' αὐτῶν τὴν συγχώρησιν, καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ ἐντολὴ εἶναι· «Τίμα τὸν Πατέρα σου καὶ τὴν Μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένῃ ἐπὶ τῆς γῆς, ἧς Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι.» Ἀμήν

ΟΜΙΛΙΑ ΛΓ'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΚΤΗΣ ΕΝΤΟΛΗΣ.

Ἐξοδ. κ'. 15.

«Οὐ φονεύσεις.»

Τὸ μεγαλείτερον ἔγκλημα, τὸ ὁποῖον δύναταί τις νὰ ποιήσῃ κατὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, εἶναι ὁ φόνος.

Ὅθεν ἐν τῷ Δεκαλόγῳ εὑρίσκεται ἐπὶ κεφαλῆς τῶν περὶ πλησίον ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. Πάντα τὰ ἔθνη, σχεδὸν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ πεπολιτισμένα τε καὶ βάρβαρα, κατακρίνουσι τὸν φόνον, καὶ τιμωροῦσι μὲ θάνατον τὸν φονέα. Ὅτε ὁ Παῦλος ἐναυάγησε καὶ διεσώθη ἐν τῇ Μελίτῃ οἱ βάρβαροι κάτοικοι τῆς νήσου ἐκείνης, ὡς εἶδον ἔχιδναν ἐξελθοῦσαν ἐκ τῆς θέρμης καὶ προσκολληθεῖσαν εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, "ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους· πάντως φονεύς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὃν διασωθέντα ἐκ τῆς θαλάσσης, ἡ δίκη ζῇν οὐκ εἴασεν.» (Πράξ. κή. 3—4.)

Τὸ πολυτιμότερον καὶ ἀγαπητότερον πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἔχει ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ κόσμῳ, εἶναι ἡ ζωὴ αὐτοῦ. Ὅθεν τὸ νὰ ἀφαιρέσῃ τις αὐτὴν, εἶναι ἡ μεγαλειτέρα ἀδικία, τὸ μεγαλείτερον κακὸν τὸ ὁποῖον δύναταί τις νὰ

ποιήση πρὸς αὐτόν. Καὶ οὐδεὶς ἔχει τὸ δικαίωμα ἐν οὐδεμιᾷ περιστάσει νὰ ἀφαιρέση αὐτὴν ἄνευ ῥητῆς προσταγῆς αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ δωτῆρος τῆς ζωῆς, ὅστις μόνος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀφαιρῇ τὴν ζωὴν, ὁπόταν θέλη, καὶ καθ' ὁποιονδήποτε τρόπον θέλῃ. Ὁ φόνος εἶναι μία τῶν ἁμαρτιῶν, αἵτινες ἀποκλείουσι τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ. Λέγει ὁ Παῦλος· «Φανερὰ δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκός· ἅτινά ἐστι μοιχεία, πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρεία, φαρμακεία, ἔχθραι, ἔρεις, ζῆλοι, θυμοὶ, ἐριθεῖαι, διχοστασίαι, αἱρέσεις, φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶμαι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, ἃ προλέγω ὑμῖν, καθῶς καὶ προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν.» (Γαλατ. ε'. 19—21.) Ὁ μέλλων νὰ κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκροὺς εἶπε πρὸς τὸν Ἰωάννην, καθὼς γέγραπται ἐν τῇ Ἀποκαλύψει· «Δηλοῖς δὲ καὶ ἀπίστοις καὶ ἐβδελυγμένοις καὶ φονεῦσι καὶ πόρνοις, καὶ φαρμακεῦσι καὶ εἰδωλολάτροις καὶ πᾶσι τοῖς ψευδέσι τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ Λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ, ὅ ἐστι δεύτερος θάνατος.» (Ἀποκαλ. κά. 8.)

Ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ, ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, φαίνεται ὅτι ἡ θεία δίκη, ἡ θεία ὀργὴ καταδιώκει τὸν φονέα, καὶ τὸ κακούργημα αὐτȣ ἀνακαλύπτεται ἐνίοτε κατὰ τρόπον σχεδὸν θαυμαστόν. Καὶ ὅταν δὲν ἀποκαλύπτηται, ἡ ζωὴ αὐτοῦ εἶναι ἐπαχθὴς καὶ πλήρης ταραχῆς· τρέμει ὡς ὁ Κάϊν, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτȣ λέγει· Ἔσομαι ςένων καὶ τρέμων ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἔσται πᾶς ὁ εὑρίσκων με, ἀποκτενεῖ με·» ἢ κατὰ τὴν νέαν μετάφρασιν· «Ἰδοὺ, μὲ διώκεις σήμερον ἀπὸ προσώπȣ τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπȣ σȣ θέλω κρυφθῇ, καὶ θέλω εἶσθαι πλανήτης καὶ φυγὰς ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ πᾶς ὅστις μὲ εὕρῃ, θέλει μὲ φονεύσει·» (Γεν. δ'. 14.) Εἰς τὸν

φονέα εἶναι, ὡς λέγει ὁ Παῦλος περί τινων, « φοβερά τις ἐκδοχὴ κρίσεως καὶ πυρὸς ζῆλος ἐσθίειν μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους. » (Ἑβραι. ι'. 27.)

« Οὐ φονεύσεις. »

Τίνες δὲ εἶναι παραβάται τῆς ἐντολῆς ταύτης;

Πρῶτον μὲν δὲν θεωρεῖται ὡς παραβάτης τῆς ἐντολῆς ταύτης, ὁ δικαστής, ὅστις κατὰ τοὺς νόμους τοῦ κράτους καὶ συμφώνως πρὸς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καταδικάζει εἰς θάνατον τὸν φονέα, διότι αὐτὸς ὁ Θεὸς διέταξε λέγων· ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου, ἀντὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἐκχυθήσεται, » ἤτοι, κατὰ τὴν νέαν μετάφρασιν· «Ὅστις χύσῃ αἷμα ἀνθρώπου, ὑπὸ ἀνθρώπου θέλει χυθῆ τὸ αἷμα αὐτοῦ. » (Γεν. θ'. 6.)

Οὐδὲ ὁ Δήμιος, ὁ ὑπὸ τοῦ νόμου προσδιωρισμένος πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς δικαίας ἀποφάσεως τοῦ δικαστοῦ, θεωρεῖται ὡς παραβάτης τῆς ἐντολῆς ταύτης.

Οὐδὲ ὁ στρατηγός, ὅστις ἐν πολέμῳ δικαίῳ διευθύνει τὰ ὄργανα τοῦ θανάτου, καὶ τὸν στρατόν, διὰ τῶν ὁποίων θανατόνονται χιλιάδες, θεωρεῖται παραβάτης τῆς ἕκτης ἐντολῆς. Οὐδὲ ὁ στρατιώτης ὁ ὑπακούων εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ ἀνωτέρου αὐτοῦ, ἂν καὶ χύσῃ τὸ αἷμα πολλῶν ἀντιπάλων, θεωρεῖται ὡς παραβάτης τῆς ἐντολῆς ταύτης.

« Οὐ φονεύσεις. »

Πρέπει δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι πολλάκις ὁ πόλεμος εἶναι ἄδικος, καὶ δὲν δύναται νὰ θεωρῆται εἰμὴ ὡς φόνος· καὶ οἱ διατάττοντες αὐτὸν εἶναι ἔνοχοι καὶ παραβάται τῆς ἐντολῆς περὶ ἧς ὁ λόγος.

Θεωροῦνται δὲ παραβάται τῆς ἐντολῆς ταύτης,

1) Ὅσοι ὑπὸ ἔχθρας κινούμενοι ἢ πρὸς ἐκδίκησιν ἐξ αἰφνιδίου ὀργῆς, ἢ ὑπὸ ζηλοτυπίας ἕνεκα ἔρωτος, ἢ ὑπὸ

ἐπιθυμίας κέρδους κινούμενοι, ἀφαιροῦσι δημοσίᾳ, ἢ ἐν κρυπτῷ, ἀμέσως, ἢ ἐμμέσως, ἰδίαις χερσὶ, ἢ δι' ἄλλων ἐπὶ τούτῳ μισθωμένων, τὴν ζωήν τινος ἀνθρώπου.

2) Μονομάχοι, οἵτινες προκαλοῦσι τοὺς ἀντιπάλους αὐτῶν νὰ μάχωνται μὲ ὅπλα θανατηφόρα, καὶ μὲ σκοπὸν νὰ ἀφαιρέσωσιν, εἰ δυνατὸν, τὴν ζωὴν αὐτῶν. Τοῦτο εἶναι φόνος, ἂν καὶ πολλοὶ δικαιολογῶσιν αὐτὸν ὡς πρᾶγμα τίμιον καὶ εὐθές· Εἶναι ἐναντίον τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ· καὶ ὁ ἐκχέων ἐν μονομαχίᾳ τὸ αἷμα τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ ὀφείλει κατὰ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ νὰ θανατωθῇ. Ὁ μονομάχος, ὅστις προγυμνάζεται ὥστε νὰ δύνηται ἐπιτηδείως διὰ θανατηφόρων ὅπλων ν' ἀφαιρέσῃ τὴν ζωήν τινος ἄλλου, εἶναι φονεὺς, ὅσον εἶναι ὁ διὰ κέρδος, ἢ ὁ διὰ ἔχθραν καὶ ἐκ προμελέτης φονεύων τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ.

Ἡ μόνη διαφορὰ εἶναι, ὅτι ὁ μὲν εἷς ἀφαιρεῖ τὴν ζωὴν τοῦ ἄλλου ἕνεκα κέρδους ἢ ἔχθρας, ὁ δὲ ἄλλος ἕνεκα δῆθεν τιμῆς. Ἀμφότεροι δὲ εἶναι ἐπίσης φονεῖς. Ἐνίοτε δὲ ὁ μονομάχος δύναται νὰ θεωρῆται ὡς χειρότερος τοῦ κοινοῦ φονέως, διότι ἐκ προμελέτης ἀφαιρεῖ τὴν ζωὴν, καὶ πάντοτε ἔχει καιρὸν νὰ σκεφθῇ· ἐνῷ ὁ ἄλλος ἴσως ὑπὸ αἰφνιδίου ταραχώδους θυμοῦ, ἢ ὑπὸ τῆς ἐνεργείας καυστικῶν ποτῶν, τὰ ὁποῖα ἀφαιροῦσι τὸν νοῦν αὐτοῦ, ἢ καταπιεζόμενος ὑπὸ πτωχείας καὶ πείνης, ὁρμᾶται κατά τινος καὶ φονεύει αὐτόν.

Ἔτι δὲ πάντες οἱ βοηθοῦντες τοὺς μονομάχους εἰς τὸ ἔργον τοῦ θανάτου, εἶναι μέτοχοι τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν καὶ ἐν ἀληθείᾳ εἶναι φονεῖς ἐνώπιον τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ, ἂν ὄχι καὶ ἐνώπιον τῶν νόμων τῶν ἀνθρώπων.

3) Ἡγεμόνες πολεμοῦντες ἄλλους ἕνεκα κερδους, ἤτοι πρὸς ἀπόκτησιν γῆς, ἢ ἵνα λαμβάνωσι φόρον, εἶναι ἔνο-

χοι φόνου, ὅσον εἶναι ὁ λῃστὴς, ὅστις ἐν τῷ ὄρει, ἢ ἐν τῇ λεωφόρῳ ληλατεῖ, ἢ ὅσον εἶναι ὁ πειρατὴς, ὅστις ἁπαντῶν τοὺς πλέοντας ἐν τῇ θαλάσσῃ ἀφαιρεῖ τὴν ζωὴν αὐτῶν πρὸς ἀπόλαυσιν χρημάτων. Δὲν ὀνομάζεται ἴσως φόνος, ὑπὸ πολλῶν, εἶναι ὅμως φόνος ἐκτελεσθεὶς ὑπὸ ἔθνους ὁλοκλήρου, καὶ παράβασις τῆς ἕκτης ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ·

4) Ὅσοι ἄνδρες, ἢ γυναῖκες, ἵνα ἀποφεύγωσι τὴν αἰσχύνην τὴν ἐπακολουθοῦσαν τὴν παράβασιν τῆς ἑβδόμης ἐν τῷ Δεκαλόγῳ ἐντολῆς, δηλαδὴ ἵνα κατακρύπτωσι τὰς ἀνόμους αὐτῶν σχέσεις, προξενοῦσιν ἐξάμβλωσιν ἐμβρύυ, καὶ οὕτως ἀφαιροῦσι τὴν ζωὴν τέκνου πρὸ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ, εἶναι παραβάται τῆς ἕκτης ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅταν ἕνεκα τούτου συμβῇ καὶ θάνατος τῆς μητρός, ἡ ἁμαρτία γίνεται διπλῆ· καὶ ὅσοι συμβοηθῶσιν εἰς τὴν πρᾶξιν ταύτην, εἴτε διὰ συμβουλῆς, εἴτε διὰ τῆς προμηθείας θανατηφόρου φαρμάκου, ἢ ἄλλως πως, εἶναι ἔνοχοι φόνου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἔδωκε τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἐντολήν.

5) Ὅσοι ἄνδρες οἵτινες διὰ τῆς πρὸς τὰς γυναῖκας αὐτῶν ἀπιστίας, καὶ ὅσαι γυναῖκες διὰ τῆς πρὸς τοὺς ἄνδρας αὐτῶν ἀπιστίας, προξενοῦσιν ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν συζύγων αὐτῶν τοσαύτην λύπην, ὥστε νὰ φέρῃ θάνατον, εἶναι ἔνοχοι φόνου. Δὲν φονεύουσιν μὲν αὐτοὺς διὰ μαχαίρας, ἢ δηλητηρίου, ἀλλὰ διὰ κακῆς καὶ αἰσχρᾶς διαγωγῆς καταθλίβουσι τὴν καρδίαν τοῦ ἠδικημένου, καὶ οὕτω θανατόνουσιν αὐτόν.

6) Ὅσοι δεσπόται ἢ γονεῖς, εἴτε διὰ συνεχοῦς σκληρότητος πρὸς τοὺς δούλυς, ἢ τὰ τέκνα, εἴτε διὰ στερήσεως τῆς ἀναγκαίας τροφῆς, ἢ τῆς ἀναγκαίας ἀναπαύσεως,

προξενοῦσι τὸν θάνατον αὐτῶν εἶναι παραβάται τῆς ἐντολῆς, «Οὐ φονεύσεις.»

7) Ὅσοι ἐφελκύουσι καὶ καταπείθουσι τοὺς ἄλλους νὰ πίνωσι καυςικὰ ποτὰ καὶ νὰ γείνωσι μέθυσοι, πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς χείριστοι φονεῖς, διότι οἱ τοιοῦτοι καταςρέφουσι καὶ τὸ σῶμα συνάμα καὶ τὴν ψυχήν! Ὁ Σατανᾶς ὀνομάζεται ἀνθρωποκτόνος, διότι κατέπεισε τοὺς προπάτορας ἡμῶν ἐν τῷ Παραδείσῳ, νὰ ποιήσωσί τι προξενῆσαν τὸν θάνατον αὐτῶν! Καὶ δὲν εἶναι ἀνθρωποκτόνοι καὶ ἐκεῖνοι οἵτινες ἕνεκα κέρδους ἢ ἄλλης τινος αἰτίας, καταπείθουσι τοὺς ἄλλους νὰ πίνωσι τὸ μεθύσκον ποτόν, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τέλους προξενεῖ θάνατον; καὶ οἱ ἐμπορευόμενοι τὰ καυστικὰ ποτὰ εἰς τὰ καπηλεῖα δὲν πρέπει νὰ θεωρῶνται καὶ αὐτοὶ κατά τινα βαθμόν, ἀνθρωποκτόνοι; ἂν καὶ δὲν ὀνομάζωνται οὕτω κατὰ τοὺς νόμυς τοῦ κράτυς;

Ἐάν τις ἐπώλει πρὸς τοὺς γείτονας αὐτοῦ ἀρσενικὸν ὑπὸ τὴν μορφὴν κοινοῦ ποτοῦ· ἢ ἐὰν ἐπώλει πυρετόν, πανώλην, φθίσιν, καὶ θάνατον ὑπὸ ἄλλην τινα μορφήν, δὲν ἤθελε θεωρηθῇ ὡς ἀνθρωποκτόνος, καὶ ὡς τοιῦτος δὲν ἤθελε καταδικασθῇ ὑπὸ τῆς κοινωνίας, ἐν ᾗ ἐμπορεύετο τὰ τοιαῦτα;—

8) Ὅσοι δι' ἀπάτης καὶ ψεύδους σύρουσι τοὺς ἀνθρώπους, ὡς ὁ Σατανᾶς ἔσυρε τὴν Εὔαν, εἰς ἁμαρτίαν, ἥτις φέρει θάνατον καὶ σώματος καὶ ψυχῆς, εἶναι ἀνθρωποκτόνοι καὶ παραβάται τῆς ἕκτης ἐντολῆς· τοιοῦτοι εἶναι καὶ οἱ διατηροῦντες οἴκους ἀτίμων γυναικῶν, ἤτοι πορνοστάσια, εἰς τὰ ὁποῖα οἱ εἰσερχόμενοι καταστρέφονται καὶ ἀπόλλυνται καὶ διὰ τὸν κόσμον τοῦτον, καὶ διὰ τὸν ἄλλον· καὶ ὅσοι ὁδηγοῦσιν ἄλλους εἰς τοιαῦτα καταγώγια, εἶναι ὡσαύτως φονεῖς, καὶ ὅσοι προςατεύουσι τὰ τοιαῦτα, προ-

στατεύουσι τὸν φόνον, καὶ πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς παραβάται τῆς ἕκτης ἐντολῆς.

9) Ὅσοι ἔχουσιν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν ἔχθραν καὶ μῖσος κατά τινος ἀδελφοῦ, καὶ ὀργιζόμενοι ἤθελον ἀφαιρέσει τὴν ζωήν τινος, ἐὰν δὲν ἐφοβοῦντο τὴν ποινὴν τοῦ νόμου, εἶναι παραβάται τῆς ἕκτης ἐντολῆς, ἂν καὶ ἔργῳ δὲν ἀφήρεσαν τὴν ζωὴν οὐδενὸς ἀνθρώπου. Λέγει ὁ Ἰωάννης· «Πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀνθρωποκτόνος ἐστὶ, καὶ οἴδατε, ὅτι πᾶς ἀνθρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν αὐτῷ μένουσαν.» (Α'. Ἰωάν. γ'. 15.)

Καὶ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν εἶπεν· «Ἠκούσατε ὅτι ἐῤῥέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ φονεύσεις· ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῆ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει.» (Ματθ. έ. 21—22.)

Καὶ πόσοι τοιοῦτοι κατὰ τὴν καρδίαν, καὶ ἐνώπιον τοῦ καρδιογνώστου Θεοῦ εἶναι φονεῖς, τοὺς ὁποίους οὐδεὶς δύναται νὰ κατηγορήσῃ, καὶ οὐδὲν δικαστήριον δύναται νὰ καταδικάσῃ, καὶ οὐδεὶς ἀστυνόμος δύναται νὰ φυλακίσῃ· ἴσως δὲ καὶ θεωροῦνται οὗτοι ὑπὸ τῶν ἄλλων ὡς τιμιώτατοι! ἀλλ' ὁ ἐτάζων τὰς καρδίας θέλει κατακρίνει αὐτοὺς τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, ὡς παραβάτας τοῦ νόμου καὶ ἐνόχους φόνου.

10) Ὅσοι δι' ἀμελείας τινῶν χρεῶν γίνονται αἴτιοι θανάτου τινὸς, θεωροῦνται κατά τινα βαθμὸν ὡς παραβάται τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἐντολῆς. Γέγραπται γὰρ ἐν τῷ νόμῳ· «Ὅταν οἰκοδομῇς νέαν οἰκίαν, θέλεις κάμει περιτείχισμα πέριξ τοῦ δώματός σου διὰ νὰ μὴ κάμῃς ἔνοχον αἵματος τὴν οἰκίαν σου, ἐὰν πέσῃ τις ἄνθρωπος ἀπ' αὐτῆς.» (Δευτ. κβ'. 8.)

Καὶ πάλιν· «Ἐὰν βοῦς κερατίσῃ ἄνδρα ἢ γυναῖκα, καὶ ἀποθάνῃ, τότε ὁ βοῦς θέλει λιθοβοληθῇ μὲ λίθους, καὶ δὲν θέλει τρώγεσθαι τὸ κρέας αὐτοῦ· ὁ Κύριος δὲ τοῦ βοὸς θέλει εἶσθαι ἀθῶος. Ἐὰν ὅμως ὁ βοῦς ἦτο κερατιστὴς ἀπὸ πρότερον καὶ ἔγεινε διαμαρτυρία εἰς τὸν Κύριον αὐτοῦ, καὶ δὲν ἐφύλαξεν αὐτὸν, ἐὰν θανατώσῃ ἄνδρα ἢ γυναῖκα, ὁ βοῦς θέλει λιθοβοληθῇ, καὶ ἀκόμη ὁ Κύριος αὐτοῦ θέλει θανατωθῇ.» (Ἐξοδ. κά. 28—29.)

Ἐκ τούτων εἶναι φανερὸν, ὅτι ἡ ἀμέλεια κατά τινας περιστάσεις καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον ἔνοχον φόνου.

11) Ὅστις γνωρίζει ὅτι ἐνεδρεύουσί τινες ἵνα ἀφαιρέσωσι τὴν ζωήν τινος, καὶ δὲν εἰδοποιεῖ αὐτὸν περὶ τούτου, ἐὰν ὁ ἐνεδρευόμενος φονευθῇ, εἶναι, κατά τινα βαθμὸν, ἔνοχος, τοῦ αἵματος αὐτοῦ καὶ παραβάτης τῆς ἕκτης ἐντολῆς.

12) Ὅστις διὰ τῆς λαιμαργίας καὶ μέθης, καὶ ὑπερβολικῆς εὐχαριστήσεως τῶν ἀχαλινώτων παθῶν αὐτοῦ καταστρέφει τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν, εἶναι ἔνοχος φόνου, εἶναι αὐτόχειρ. Καὶ ὁ ἀπέχων ἀπὸ τῆς πρὸς τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ ἀναγκαίας τροφῆς, καὶ οὕτω καταστρέφων τὴν ὑγείαν αὐτοῦ, καὶ ἑπομένως τὴν ζωὴν αὐτοῦ, εἶναι οὕτως εἰπεῖν αὐτόχειρ καὶ παραβάτης τῆς ἐντολῆς, «Οὐ φονεύσεις.»

Δὲν ἔχομεν τὸ δικαίωμα νὰ καταστρέφωμεν τὴν ζωὴν ἡμῶν αὐτῶν περισσότερον παρ' ὅσον ἔχομεν νὰ καταστρέφωμεν τὴν ζωὴν τῶν ἄλλων· Δὲν ἔχομεν τὸ δικαίωμα νὰ καταστρέφωμεν τὴν ζωὴν ἡμῶν διὰ λαιμαργίας καὶ μέθης ἢ ὑπερβολικῆς νηστείας περισσότερον παρ' ὅσον ἔχομεν νὰ καταστρέφωμεν αὐτὴν διὰ μαχαίρας ἢ δηλητηρίου.

Ἡ ὀρθοτέρα εὐσέβεια εἶναι νὰ ζῶμεν ὅπως παρήγγε-

λεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός. Ὅστις γίνεται καθ' οἱονδήποτε τρόπον αὐτόχειρ, ἔχων σώας τὰς φρένας, εἶναι φονεὺς καὶ ἀναμφιβόλως ὑπάγει εἰς τὴν ἀπώλειαν! διότι λέγει ἡ θεία Γραφή· «Πᾶς ἀνθρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν αὐτῷ μένουσαν.» (Α'. Ἰωάν. γ'. 15.)

13) Τέλος ὁ ἀφαιρῶν τὴν ζωήν τινος ἄλλου πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς, κατά τινας μὲν περιστάσεις, θεωρεῖται ἀθῶος, κατ' ἄλλας δὲ ἔνοχος αἵματος. Λέγει ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ· «Ἐάν τις κλέπτης εὑρεθῇ κάμνων ῥῆξιν, καὶ κτυπηθῇ καὶ ἀποθάνῃ, δὲν θέλει χυθῆ αἷμα δι' αὐτόν. Ἐὰν ὅμως ὁ ἥλιος ἀνατείλῃ ἐπάνω αὐτοῦ, θέλει χυθῆ αἷμα δι' αὐτόν·» (Ἔξοδ. κβ'. 2—3.)

Νῦν δὲ ἀδελφοί, ἂς ἐρωτήσωμεν ἡμᾶς αὐτούς, ἂν δὲν παρέβημέν ποτε τὴν ἕκτην τοῦ Δεκαλόγου ἐντολήν, ἂν οὐχὶ ἐν ἔργῳ τοὐλάχιστον ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν, ἐν συλλογισμῷ; Καὶ ἐὰν ἤμεθα καθ' οἱονδήποτε βαθμὸν ἔνοχοι, ἂς μετανοήσωμεν ἐνῷ ἔχομεν καιρόν. Καὶ ἂς προσπαθῶμεν ν' ἀποφεύγωμεν, καθ' ὅσον εἶναι δυνατὸν ὅλας τὰς αἰτίας τοῦ φόνου, οἷον ὀργήν, θυμόν, ἔριδας, φιλονεικίας, φιλαργυρίαν, πλεονεξίαν, ἀκαθάρτους καὶ ἀνόμους σχέσεις, πορνείαν καὶ μοιχείαν, καὶ μέθην καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, τὰ ὁποῖα καταποντίζουσι τὴν ψυχὴν εἰς ὄλεθρον καὶ καθιστάνουσιν ἡμᾶς καὶ μισητοὺς εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ βδελυροὺς εἰς τὸν Θεόν. Καὶ ἂς τρέφωμεν πρὸς πάντας, φίλους τε καὶ ἐχθρούς, τὰ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα ἀπαιτεῖ ὁ Θεός· οἷον πνεῦμα συγχωρήσεως, πνεῦμα ἀγάπης, καὶ ἂς μιμώμεθα τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, «Ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει, παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως.» (Α'. Πετρ. β'. 23.)

Ἂς γείνωμεν ταπεινοὶ ὡς αὐτὸς ἦτο. «Ἔχοντες δὲ δια-

τροφὰς καὶ σκεπάσματα τούτοις ἀρκεσθησόμεθα.» (Α'. Τιμοθ. ς'. 8.) Καὶ ἂς ὑποφέρωμεν πεῖναν καὶ δίψαν, καὶ καταφρόνησιν, καὶ λοιδορίαν, καὶ τὰ πάντα μᾶλλον παρὰ νὰ παραβῶμεν τὴν ἁγίαν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, «Οὐ φονεύσεις.» Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΔ'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΗΣ ΕΝΤΟΛΗΣ.

Ἔξοδ. κ'. 14.

«Οὐ μοιχεύσεις.»

Μετὰ τὸν φόνον, τὸ μεγαλείτερον κακούργημα, τὸ ὁποῖον δύναταί τις νὰ πράξῃ κατὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ εἶναι ἡ μοιχεία. Εἶναι κακούργημα, τὸ ὁποῖον οὐχὶ μόνον φέρει ἀπώλειαν ἐπὶ τοὺς δύο ἁμαρτάνοντας, ἀλλὰ καὶ καταςρέφει ὁλοκλήρους οἰκογενείας· οὐχὶ μόνον ὁ ἀνὴρ ὑποφέρει ἕνεκα γυναικὸς μοιχαλίδος, ἢ ἡ γυνὴ ἕνεκεν ἀνδρὸς μοιχοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰ τέκνα ἀμφοτέρων, καὶ οἱ γονεῖς αὐτῶν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφαὶ αὐτῶν ὑποφέρουσι, καὶ ὅλοι ἐν γένει οἱ συγγενεῖς, ἵνα μὴ εἴπωμεν ὁλόκληρος ἡ κοινωνία, ἐν ᾗ εὑρίσκονται οἱ παραβάται τῆς ἐντολῆς ταύτης τῆς ἑβδόμης. Εἶναι ὡς λέπρα, μολύνουσα τοὺς ἐγγίζοντας τὸν ὑπ' αὐτῆς μεμολυσμένον.

Ἐπὶ τὸν παραβαίνοντα τὴν ἐντολὴν ταύτην ἐπέβαλεν ὁ Θεὸς τὴν φοβερὰν ποινὴν τοῦ θανάτου! θανάτου καὶ σώματος καὶ ψυχῆς! «Ἄνθρωπος,» λέγει, «ὃς ἂν μοιχεύσηται γυναῖκα ἀνδρὸς, ἢ ὃς ἂν μοιχεύσηται γυναῖκα τοῦ

πλησίον, θανάτω θανατούσθωσαν, ὁ μοιχεύων καὶ ἡ μοιχευομένη.» (Λευϊτ. κ'. 10.)

Ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῇ αὐτοῦ λέγει· «Τοῦτο γάρ ἐστι γινώσκοντες, ὅτι πᾶς πόρνος, ἢ ἀκάθαρτος, ἢ πλεονέκτης, ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ Βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ. Μηδεὶς ὑμᾶς ἀπατάτω κενοῖς λόγοις. Διὰ ταῦτα γὰρ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας.» (Ἐφεσ. έ. 5—6.)

Καὶ πάλιν ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ· «Τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος· πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ Θεός.» (Ἑβραι. ιγ'. 4.)

Καὶ πάλιν ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῇ λέγει· «Φανερὰ δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκός· ἅτινά ἐστι μοιχεία, πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρεία, φαρμακεία, ἔχθραι, ἔρεις, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθεῖαι, διχοστασίαι, αἱρέσεις, φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶμαι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις· ἃ προλέγω ὑμῖν, καθὼς καὶ προεῖπον, ὅτι οἱ τοιαῦτα πράσσοντες βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν.» (Γαλατ. έ. 19—21.) Καὶ πάλιν ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους πρώτῃ ἐπιστολῇ· «Μὴ πλανᾶσθε· οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι, οὔτε μοιχοί, οὔτε μαλακοί, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε κλέπται, οὔτε μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ ἅρπαγες βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι.» (Α'. Κορινθ. ς'. 9—10.) Καὶ ἐν τῇ Ἀποκαλύψει γέγραπται· «Δειλοῖς δὲ καὶ ἀπίστοις, καὶ ἐβδελυγμέναις, καὶ φονεῦσι, καὶ πόρνοις, καὶ φαρμακεῦσι, καὶ εἰδωλολάτραις καὶ πᾶσι τοῖς ψευδέσι τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ, ὅ ἐστι δεύτερος θάνατος.» (Ἀποκαλ. κά. 8.) Ὁ δὲ Ἀπόστολος Ἰούδας ὁμιλῶν περὶ τῶν ἀκαθάρτων κατοίκων τῶν Σοδόμων καὶ

τῆς Γομόῤῥας, λέγει· «Ὡς Σόδομα καὶ Γόμοῤῥα, καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πόλεις, τὸν ὅμοιον τοῦτον τρόπον ἐκπορνεύσασαι καὶ ἀπελθοῦσαι ὀπίσω σαρκὸς ἑτέρας πρόκεινται δεῖγμα πυρὸς αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι.» (Ἰουδ. 7.)

Οὕτως ἐν τῷ Ἱερεμίᾳ· «Ἀλλ' ἐν τοῖς προφήταις τῆς Ἱερουσαλὴμ εἶδον φρίκην· μοιχεύουσι, καὶ περιπατοῦσιν εἰς ψεῦδος, καὶ ἐνισχύουσι τὰς χεῖρας τῶν κακούργων, ὥστε οὐδεὶς ἐπιστρέφει ἀπὸ τῆς κακίας αὐτοῦ. Πάντες οὗτοι εἶναι εἰς ἐμὲ ὡς Σόδομα, καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς ὡς Γόμοῤῥα· διὰ τοῦτο, οὕτω λέγει ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων κατὰ τῶν προφητῶν· Ἰδοὺ θέλω ψωμίσει αὐτοὺς ἄψινθον, καὶ θέλω ποτίσει αὐτοὺς ὕδωρ χολῆς· διότι ἐκ τῶν προφητῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐξῆλθεν ὁ μολυσμὸς εἰς ἅπαντα τὸν τόπον.» (Ἱερεμ. κγ'. 14—15.) Καὶ πάλιν ἐν τῷ προφήτῃ Μαλαχίᾳ· «Καὶ θέλω πλησιάσει πρὸς ἐσᾶς διὰ κρίσιν· καὶ θέλω εἶσθαι μάρτυς σπεύδων ἐναντίον τῶν μάγων, καὶ ἐναντίον τῶν μοιχευόντων, καὶ ἐναντίον τῶν ἐπιόρκων, καὶ ἐναντίον τῶν ἀποστερούντων τὸν μισθὸν τοῦ μισθωτοῦ, τῶν κατεδυναστευόντων τὴν χήραν καὶ τὸν ὀρφανὸν, καὶ τῶν ἀδικούντων τὸν ξένον, καὶ τῶν μὴ φοβουμένων με, λέγει ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων.» (Μαλ. γ'. 5.) Ὁ δὲ Παῦλος λέγει ἐν τῇ πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολῇ αὐτοῦ· «Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία, δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας.» (Κολοσ. γ'. 5—6.) Καὶ ὁ Ἰάκωβος λέγει· «Μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες, οὐκ οἴδατε ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου ἔχθρα τοῦ Θεοῦ ἐστιν; (Ἰάκωβ. δ'. 4.)

Ἀλλὰ, ἂν καὶ ἦναι τόσον μεγάλη ἡ ἁμαρτία αὕτη,

περὶ ἧς ὁ λόγος, ἂν καὶ καταδικάζεται πανταχοῦ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, τῶν Μουσουλμάνων, καὶ τῶν εἰδωλολατρῶν, ὡς καὶ ὑπὸ πάντων τῶν χριςιανῶν, ἂν καὶ ὁ Θεὸς καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ καὶ ἐν τῇ Νέᾳ ἀπειλεῖ τὸν παρβαίνοντα τὴν ἑβδόμην ἐντολὴν μὲ τὴν μεγαλειτέραν ποινὴν, καὶ μὲ τὰ αἰώνια βάσανα, πλῆθος ὅμως καὶ τῶν Ἰϐδαίων, καὶ τῶν χριστιανῶν, ὡς καὶ ἄλλων, εἶναι ἔνοχοι αὐτῆς. Ἡ ἁμαρτία αὕτη ἦτο κοινὴ ἐν τοῖς Ἰϐδαίοις ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῶν προφητῶν, καὶ ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς Χριςός. Λέγει ὁ Ἱερεμίας· «Εἴθε νὰ εἶχον ἐν τῇ ἐρήμῳ κατάλυμα ὁδοιπόρων, διὰ νὰ ἐγκαταλείψω τὸν λαόν μϐ, καὶ νὰ ἀπέλθω ἀπ' αὐτόν! διότι πάντες εἶναι μοιχοὶ, ἄθροισμα ἀπίστων.» (Ἱερεμ. θ'. 2.) Καὶ πάλιν· «Ἕνεκα τῶν προφητῶν ἡ καρδία μου συντρίβεται ἐντός μου, σαλεύονται πάντα τὰ ὀστᾶ μου· εἶμαι ὡς ἄνθρωπος μεθύων, καὶ ὡς ἄνθρωπος συνεχόμενος ὑπὸ οἴνου ἐξ αἰτίας τοῦ Κυρίου καὶ ἐξ αἰτίας τῶν λόγων τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ. Διότι ἡ γῆ εἶναι πλήρης μοιχῶν· διότι ἐξ αἰτίας τοῦ ὅρκου πενθεῖ ἡ γῆ· ἐξηράνθησαν αἱ βοσκαὶ τῆς ἐρήμου. καὶ ἡ ὁδὸς αὐτῶν ἔγεινε πονηρὰ καὶ ἡ δύναμις αὐτῶν ἄδικος· διότι καὶ ὁ προφήτης καὶ ὁ ἱερεὺς ἐμολύνθησαν.» (Ἱερ. κγ'. 9—11.) Οὕτως ὁ προφήτης Ὡσηέ· «Πάντες εἶναι μοιχοὶ, ὡς ὁ κλίβανος ὁ πεπυρωμένος ὑπὸ τοῦ ἀρτοποιοῦ.» (Ὡσ. ζ'. 4.) Λέγει ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτϐ Ἱερεμία· «Ἀφοῦ ἐχόρτασα αὐτοὺς, τότε ἐμοίχευον, καὶ συνεσωρεύοντο εἰς οἶκον πόρνης. Ἦσαν ὡς κεχορτασμένοι ἵπποι τὸ πρωΐ· ἕκαστος ἐχρεμέτιζε κατόπιν τῆς γυναικὸς τοῦ πλησίον αὐτοῦ.» (Ἱερ. ε'. 7—8.) Καὶ πάλιν· «Εἶδον τὰς μοιχείας σϐ, καὶ τοὺς χρεμετισμούς σϐ, τὴν αἰσχρότητα τῆς πορνείας σου, τὰ βδελύγματά σϐ ἐπὶ τὺς λόφϐς, ἐπὶ τὰς πεδιάδας. Οὐαὶ εἰς σέ, Ἱερϐσαλήμ! δὲν

θέλεις καθαρισθῇ; μετὰ πότε ἔτι;» (Ἱερεμ. ιγ'. 27.)

Οὕτως ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Χριστοῦ, ὅτε οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἤγαγον πρὸς αὐτὸν γυναῖκα ἐν μοιχείᾳ κατειλημμένην, καὶ στήσαντες αὐτὴν ἐν μέσῳ εἶπον αὐτῷ· «Διδάσκαλε, αὕτη ἡ γυνὴ κατελήφθη ἐπαυτοφόρῳ μοιχευομένη· ἐν δὲ τῷ νόμῳ Μωϋσῆς ἡμῖν ἐνετείλατο τὰς τοιαύτας λιθοβολεῖσθαι. Σὺ οὖν τί λέγεις; ἀπεκρίθη αὐτός· «Ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν πρῶτος τὸν λίθον ἐπ' αὐτῇ βαλέτω.» «Οἱ δὲ ἀκούσαντες καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενοι, ἐξήρχοντο, εἷς καθ' εἷς, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων ἕως τῶν ἐσχάτων, καὶ κατελείφθη μόνος ὁ Ἰησοῦς καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ ἑστῶσα.» (Ἰωάν. ἡ. 3—9.)

Ἐξῆλθον καθὼς φαίνεται, διότι ἦσαν ὅλοι μοιχοί! Καὶ ὁ Ἰησοῦς ὠνόμασεν αὐτοὺς «γενεὰν πονηρὰν καὶ μοιχαλίδα.» (Ματθ. ιϐ'. 39, ις'. 4, καὶ Μάρκ. ἡ. 38.)

Τὴν δὲ ἠθικὴν κατάστασιν τῶν ἀρχαίων εἰδωλολατρῶν μανθάνομεν σαφέστατα ἀπὸ τῆς μυθολογίας αὐτῶν. Ὁ πρῶτος θεὸς τῶν Ἑλλήνων, ὁ Ζεύς, κατὰ τὴν μυθολογίαν αὐτῶν, ἦτο μοιχὸς αἴσχιστος, καὶ ἐλάμϐανε σχήματα διαφόρων ζώων, ὥστε νὰ εὐχαριστῇ τὰς αἰσχρὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ, καὶ οὐδέποτε ἔθνος ἔχει καλλίτερον χαρακτῆρα, παρ' ὅντινα ἔχουσιν οἱ θεοί, τοὺς ὁποίους προσκυνεῖ καὶ λατρεύει.

Πρός τινας Χριστιανοὺς εἶπεν ὁ Πέτρος· «Ἀρκετὸς γὰρ ἡμῖν ὁ παρελυλυθὼς χρόνος τοῦ βίου τὸ θέλημα τῶν ἐθνῶν κατεργάσασθαι, πεπορευμένους ἐν ἀσελγείαις, κώμοις, πότοις, καὶ ἀθεμίτοις εἰδωλολατρείαις.» (Α'. Πετρ. δ'. 3.)

Τὰ ἤθη τῶν εἰδωλολατρῶν περιγράφει καὶ ὁ Παῦλος, ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῇ αὐτοῦ, κεφ. ά. 26—32·

Μέρος τῆς θρησκείας τινῶν συνίστατο ἐκ πορνείας

καὶ μοιχείας, καὶ ἄλλων ἀσώτων πράξεων. Ἐκ τῶν λειψάνων τῶν ἐρειπίων τῆς Πομπηΐας καὶ τοῦ Ἑρκουλάνου εἶναι φανερὸν ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν τόπων ἐκείνων, οἵτινες κατεστράφησαν ὑπὸ τῆς Λάβας τοῦ Βεσουβίου ἦσαν ἀκάθαρτοι ὅσον ἦσαν καὶ οἱ κάτοικοι τῶν Σοδόμων καὶ τῆς Γομόῤῥας.

Καὶ σήμερον ἐν τῇ Ἰνδίᾳ ὁ Γουγουρνάουτ, τὸ εἴδωλον, τὸ ὁποῖον προσκυνοῦσιν ἑκατομμύρια ἀνθρώπων, εἶναι σκεπασμένον ὑπὸ εἰκόνων, τόσον ἀσέμνων, ὥστε αἰσχρόν ἐστι καὶ τὸ νὰ περιγράφῃ τις αὐτάς.

Τὰ δὲ τραγῴδια τῶν εἰδωλολατρῶν εἶναι πλήρη ἀκαθαρσίας· παραδείγματα τῶν τοιούτων εἶναι αἱ κωμῳδίαι τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ τὰ εἰδύλλια τοῦ Θεοκρίτου.

Εἴθε δὲ νὰ περιωρίζοντο τὰ τοιαῦτα εἰς τοὺς εἰδωλολάτρας. Κατὰ δυστυχίαν ὅμως εὑρίσκονται καὶ μεταξὺ χριστιανῶν.

Τὸ δὲ θρησκευτικὸν σύστημα τῶν Μουσουλμάνων θεσπίζει τὴν ἀσέλγειαν. Διότι τί ἄλλο εἶναι ἡ νενομισμένη πολυγαμία, παρὰ νενομισμένη ἀσέλγεια.

Οἱ δὲ Κινέζοι συγχωροῦσι νὰ ἔχῃ τις μετὰ τῆς νομίμου γυναικὸς καὶ παλλακίδας. Παρομοιάζουσι τὴν νόμιμον γυναῖκα πρὸς τὴν σελήνην, καὶ τὰς παλλακίδας πρὸς τοὺς ἀστέρας, καὶ τὸν ἄνδρα αὐτῶν πρὸς τὸν ἥλιον. (Ἴδε Williams' Middle Kingdom Vol. II. pag. 6.)

Τοιαῦτα συστήματα ὅμως δὲν εἶναι ἄλλο εἰμὴ πορνεία καὶ μοιχεία ἐπικυρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ νόμου ἢ τῶν ἐθίμων τῶν εἰδωλολατρῶν.

Παραβάται δὲ τῆς Ἑβδόμης ἐντολῆς δὲν εἶναι μόνον οἱ εἰδωλωλάτραι, καὶ οἱ Μουσουλμάνοι, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ Χριστιανοί, ἐνίοτε δὲ καὶ ἡγεμόνες Χρι-

στιανικῶν ἐθνῶν. Ἡ ἱστορία ἀναφέρει πολλοὺς τοιούτους ἐν Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ, Ῥωσσίᾳ, καὶ ἀλλαχοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ βασιλεῖς, καὶ αὐτοκράτορες, καὶ τὸ χείριστον, εὑρίσκονται πολλάκις καὶ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ Χριστοῦ.

Ἐκ τῶν πρακτικῶν τῶν Συνόδων, ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν μοναστηρίων, καὶ ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν καταστημάτων, μανθάνομεν, ὅτι τοιοῦτοι ἦσαν καὶ Πάπαι, καὶ Καρδινάλιοι, καὶ Μητροπολῖται, καὶ Ἐπίσκοποι, καὶ Ἱερεῖς, οἵτινες ηὔχοντο, ἤτοι ἔταζον παρθενίαν, καὶ ἐθεωροῦντο καθαρώτεροι καὶ ἁγιώτεροι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.

Καὶ ἀπὸ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Παύλου πρὸς τοὺς Κορινθίους μανθάνομεν ὅτι ἦσαν τοιοῦτοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Κορίνθου ἐπὶ τῶν ἡμερῶν καὶ αὐτῶν τῶν Ἀποστόλων. Λέγει ὁ Παῦλος· «Ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία, ἥτις οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται, ὥστε γυναῖκά τινα τοῦ πατρὸς ἔχειν.» (Α΄. Κορινθ. ε. 1.) Οὕτω καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐν τοῖς Θυατείροις ἠλέγχετο ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, λέγοντος· «Ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ ὀλίγα, ὅτι ἐᾷς τὴν γυναῖκα Ἰεζαβὴλ τὴν λέγουσαν ἑαυτὴν προφῆτιν διδάσκειν καὶ πλανᾶσθαι ἐμοὺς δούλους πορνεῦσαι καὶ εἰδωλόθυτα φαγεῖν. Καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρόνον ἵνα μετανοήσῃ ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς, καὶ οὐ μετενόησεν. Ἰδοὺ ἐγὼ βάλλω αὐτὴν εἰς κλίνην, καὶ τοὺς μοιχεύοντας μετ' αὐτῆς εἰς θλίψιν μεγάλην, ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν, καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀποκτενῶ ἐν θανάτῳ, καὶ γνώσονται πᾶσαι αἱ ἐκλησίαι ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ ἐρευνῶν νεφροὺς καὶ καρδίας, καὶ δώσω ὑμῖν ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα ὑμῶν.» (Ἀποκ. β΄. 18—24.)

Πολλοὶ δὲ χριστιανοὶ σήμερον παραβαίνουσι τὴν ἑβ-

δόμην ἐντολὴν, τινὲς μὲν ἐν γνώσει, τινὲς δὲ ἐν ἀγνοίᾳ. Ὁ Σωτὴρ ἡμῶν εἶπεν, «ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὑτοῦ, παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι· καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ (λάβῃ αὐτὴν γυναῖκα) μοιχᾶται.» (Ματθ. ἑ. 32.)

Πόσοι τοιοῦτοι εὑρίσκονται ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν χριςιανῶν τῶν διαφόρων ἐκκλησιῶν! καὶ μὴ νομίζοντες ποσῶς ὅτι εἶναι ἔνοχοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ! οἵτινες ἴσως διὰ χρημάτων δοθέντων εἴς τινα δεσπότην, ἢ διὰ τακτικοῦ δικαστηρίου καὶ κατὰ τοὺς νόμους τοῦ κράτους ἔλαβον διαζύγιον δἰ ἄλλην αἰτίαν παρ' αὐτὴν, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Χριςός.

Εἶναι δὲ πολλοὶ παραβάται τῆς ἐντολῆς ταύτης οὐχὶ ἐν ἔργῳ, ἀλλὰ ἐν τῇ καρδίᾳ· διότι ὁ Σωτὴρ ἡμῶν λέγει, «Ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτȣ̃.» (Ματθ. ἑ. 28.) Καὶ ὁ Πέτρος ὁμιλῶν περί τινων λέγει· «Ὀφθαλμοὺς ἔχοντες μεστοὺς μοιχαλίδος καὶ ἀκαταπαύστους ἁμαρτίας, δελεάζοντες ψυχὰς ἀστηρίκτους, καρδίαν γεγυμνασμένην πλεονεξίαις ἔχοντες, κατάρας τέκνα.» (Β'. Πέτρ· β'. 14.)

Ὁ ἔχων ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἀκολασίαν, καὶ ἀσέλγειαν, ἢ ἀκαθάρτȣς ἐπιθυμίας φανερόνει τοῦτο πολλάκις διὰ τῶν ὀφθαλμῶν· καὶ διὰ τοῦτο λέγει ὁ ἀπόστολος «ὀφθαλμοὺς ἔχοντας μεστοὺς μοιχαλίδος.» Πόσοι τοιοῦτοι περιπατοῦντες ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἢ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ ἱστάμενοι, παραβαίνουσιν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν τὴν ἑβδόμην ἐντολὴν, καὶ εἶναι ἔνοχοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ θέλουσι κατακριθῆ τὴν ἐσχάτην ἡμέραν! Τὸ ἔργον τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς ταύτης, ὡς καὶ τῆς ἕκτης, γίνεται ἐν τῇ καρδίᾳ πρὶν ἐκτελεσθῇ ὁ σκοπὸς ἢ ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἁμαρτάνοντος. Καὶ διὰ τοῦτο λέγει ὁ Χριστός· «ἔσωθεν γὰρ ἐκ τῆς καρ-

δίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι, κλοπαί, πλεονεξίαι, πονηρίαι, δόλος, ἀσέλγεια, ὀφθαλμὸς πονηρὸς, βλασφημία, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη· πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν ἐκπορεύεται καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.» (Μάρκ. ζ'. 21 — 23.) Ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ φυλάττηται παντοιοτρόπως ἀπὸ τῶν αἰτίων τῶν κινούντων εἰς ἁμαρτίαν, οἷον ἀσέμνων τραγῳδίων, θεατρικῶν παραστάσεων ἀσέμνων πραγμάτων, ἢ ὁμιλίας περὶ τοιούτων, ἀναγνώσεως ἀσέμνων μυθιστορημάτων, ἀσέμνων ψηλαφήσεων, ἀπὸ συχνῆς συναναστροφῆς μετ' ἀνθρώπων μὴ φοβουμένων τὸν Θεόν, καὶ τῶν ὁποίων τὰ θέλγητρα, ἢ φυσικὰ προτερήματα δύνανται νὰ φέρωσιν ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν καὶ ἁμαρτίαν· καὶ πᾶς τις συναισθανόμενος ὅτι κινδυνεύει νὰ πέσῃ εἰς ἁμαρτίαν, πρέπει ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τοῦ ἀντικειμένου τοῦ φέροντος εἰς πειρασμόν· καὶ πρὸς πάντας τοὺς πειρασμοὺς πρέπει τις νὰ ἀποκρίνηται ὡς ὁ Ἰωσὴφ ἀπεκρίθη πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ Κυρίου αὐτοῦ· «Πῶς νὰ πράξω τοῦτο τὸ μέγα κακόν, καὶ νὰ ἁμαρτήσω ἐναντίον τοῦ Θεοῦ;» (Γεν. λθ'. 9.) Ὁ Ἰωσὴφ ἀποφεύγων τοὺς πειρασμοὺς ἐκινδύνευε νὰ χάσῃ τὴν εὐμένειαν τοῦ Κυρίου αὐτοῦ, νὰ κατηγορηθῇ ὡς κακοῦργος, νὰ ῥιφθῇ εἰς φυλακήν, καὶ νὰ χάσῃ καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν αὐτοῦ. Ἀλλ' ἀπεφάσισε νὰ κινδυνεύσῃ τὸ πᾶν μᾶλλον παρὰ νὰ ἁμαρτήσῃ κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀπαιτοῦντος παρ' ἡμῶν καθαριότητα ψυχῆς τε καὶ σώματος· καὶ ἕνεκα τούτου ὁ Θεὸς εὐλόγησεν αὐτόν, καὶ ὑπερύψωσεν αὐτὸν ὑπεράνω πάντων τῶν Αἰγυπτίων ἐκτὸς τοῦ βασιλέως, καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν πλοῦτον, καὶ τιμήν, καὶ ἐπιῤῥοήν, τὰ ὁποῖα ὀλίγοι ἐν τῷ κόσμῳ ἐπιτυγχάνουσιν.

Οὐδέποτε ἂς μὴ φαντασθῶμεν ὅτι ὁ πίπτων εἰς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην, περὶ ἧς ὁ λόγος, θέλει λάβει εὐλογίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ! Εἰς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην ἔπεσεν ὁ Δαβὶδ καὶ ἂν καὶ μετενόησε, καὶ συνετρίβη ἡ καρδία αὐτοῦ καὶ ἔκλαυσε συνεχῶς καὶ πικρῶς, ὥστε ὡς λέγει ἔβρεξε τὴν κλίνην αὐτοῦ μετὰ τῶν δακρύων αὐτοῦ, μεγάλα ὅμως κακὰ ἐπῆλθον ἐπ' αὐτὸν καὶ ἠκολούθουν αὐτὸν καθ' ὅλην τὴν ζωὴν αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὁ Ἀβεσσαλὼμ ἐσηκώθη ἐναντίον αὐτοῦ, καὶ ἐζήτει τὴν ζωὴν αὐτοῦ. Καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πιθανῶς δώματος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὁ Δαβὶδ εἶδε τὴν γυναῖκα τοῦ Οὐρίου μεθ' ἁμαρτωλῆς ἐπιθυμίας, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀβεσσαλὼμ ἠτίμασεν αὐτὸν δι' αἰσχρᾶς καὶ βδελυρᾶς πράξεως ἐνώπιον ὅλου τοῦ Ἰσραήλ, καὶ οὕτως ὁ Θεὸς ἐτιμώρησε τὸν Δαβὶδ δημοσίως, δι' ἁμαρτίαν, τὴν ὁποίαν ἔπραξεν αὐτὸς ἐν κρυπτῷ!

Ἡ παράβασις τῆς ἑβδόμης ἐντολῆς, εἶναι ἁμαρτία, ἥτις μολύνει ὁλοκλήρως τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἑτοιμάζει αὐτὸν πρὸς ἄλλα μεγάλα κακουργήματα, οἷον ψεῦδος καὶ φόνον πρὸς ἐπικάλυψιν τῆς πρώτης.

Ὁ φόνος πολλάκις ἀκολουθεῖ τὴν μοιχείαν. Ὁ Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου, κατ' αἴτησιν τῆς γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Φιλίππου, ἐπειδὴ ὁ Ἰωάννης ἤλεγξεν αὐτοὺς διὰ τὰς ἀθεμίτους αὐτῶν σχέσεις!

Τέλος καθ' ὅσον ἡ ἕνωσις ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς εἰς νόμιμον γάμον τείνει εἰς τὸ νὰ ὑψώσῃ τὸν ἠθικὸν χαρακτῆρα ἀμφοτέρων καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς τιμιωτέρους καὶ ὠφελιμωτέρους ἐν τῇ κοινωνίᾳ, τοσοῦτον ἡ ἄνομος καὶ μοιχαλὶς σχέσις φθείρει καὶ ἐξαχρειόνει καὶ καθιστᾷ αὐτοὺς μισητοὺς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους!

Ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἐσύστησε τὸν γάμον ἐν τῷ

Παραδείσῳ μένει ἐπὶ τοὺς νομίμως ἡνωμένους· ἡ δὲ κατάρα αὐτοῦ ἐπὶ τὺς ζῶντας ἐν πορνείᾳ καὶ μοιχείᾳ. Καὶ ἐὰν προσκαίρως ἡδύνωνται ἐν τῇ ἀθεμίτῳ ἀγάπῃ, ἡ ὀργὴ τῦ Θεῦ θέλει ἐπέλθει ἐπ' αὐτούς, καὶ τὰ αἰώνια βάσανα!

«Δύναταί τις νὰ βάλῃ πῦρ εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ νὰ μὴ καῶσιν;» (λέγει ἡ θεία Γραφή.) "Δύναταί τις νὰ περιπατήσῃ ἐπ' ἀνθράκων πυρὸς, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ νὰ μὴ κατακαῶσιν; οὕτω καὶ ὁ εἰσερχόμενος πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον αὐτοῦ· ὅστις ἐγγίζει αὐτὴν δὲν θέλει ἀθωωθῇ . . . . Ὅστις μοιχεύει μὲ γυναῖκα, εἶναι ἐνδεὴς φρενῶν· ἀπώλειαν φέρει εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ὅστις πράττει τοῦτο. Πληγὰς καὶ ἀτιμίαν θέλει ὑποφέρει καὶ τὸ ὄνειδος αὐτοῦ δὲν θέλει ἐξαλειφθῇ.» (Παροιμ. ς'.23—33.)

« Οὐ μοιχεύσεις. »

Καὶ ὅσοι εἰσέρχονται εἰς τοὺς ἀτίμους οἴκους, τοὺς οἴκυς τῶν πορνῶν, ὑπάγουσιν, ὡς λέγει ἡ θεία Γραφή, «καθὼς ὁ βοῦς ὑπάγει εἰς τὴν σφαγήν, ἢ καθὼς ἡ ἔλαφος πηδᾷ εἰς τὸν βρόχον, ἑωσοῦ βέλος διαπεράσῃ τὸ ἧπαρ αὐτῆς· καθὼς τὸ πτηνὸν σπεύδει εἰς τὴν παγίδα καὶ δὲν ἠξεύρει ὅτι εἶναι ἐναντίον τῆς ζωῆς αὐτοῦ.» (Παροιμ. ζ. 22—23.)

Οἱ οἶκοι τῶν πορνῶν εἶναι προπύλαια τοῦ ᾅδου καὶ τοῦ θανάτου, καὶ τῆς γεέννης! Εἰς αὐτοὺς ὦ νεανίσκε, μὴ πλησιάσῃς ἵνα μὴ «στενάζῃς εἰς τὰ ἔσχατά σου, ὅταν ἡ σάρξ σου καὶ τὸ σῶμα σου καταναλωθῶσιν» (Παροιμ. ἑ. 11.) ὑπὸ βδελυρᾶς νόσου, καὶ αἱ πύλαι τοῦ ᾅδου ἀνοιχθῶσιν ἵνα δεχθῇ ὁ Σατανᾶς τὴν ψυχήν σου!

«Οὐ μοιχεύσεις.» Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΕ.'

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΓΔΟΗΣ ΕΝΤΟΛΗΣ.

Ἔξοδ. κ'. 15.

«Οὐ κλέψεις.»

Τὴν γῆν καὶ ὅλα τὰ προϊόντα αὐτῆς, ἐκτὸς ἑνὸς δένδρου, ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀδάμ. Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, ἐπληθύνοντο οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἐχωρίζοντο εἰς οἰκογενείας, καὶ ἐκ τούτου ἔγεινεν ἀνάγκη διανομῆς τῶν πραγμάτων τῆς τε γῆς καὶ τῶν προϊόντων αὐτῆς.

Τὰ πρῶτα δικαιώματα τῆς ἰδιοκτησίας ἀπέκτησαν βεβαίως ἐκ τῆς κατοχῆς καὶ καλλιεργείας ποσότητός τινος γῆς, ἢ ἐκ τοῦ τρέφειν ἀριθμόν τινα κτηνῶν, ἢ ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας συγκομιδῆς τῶν τῆς γῆς καρπῶν, ἢ ἐκ τοῦ εὑρίσκειν τι πολύτιμον, τὸ ὁποῖον ἕως τότε ἄλλος τις δὲν κατεῖχεν. Ὁμολογεῖται ὑπὸ πάντων σχεδὸν σήμερον, ὅτι πρᾶγμα πρῶτον εὑρεθὲν ὑπό τινος ἀνήκει εἰς αὐτόν· παρομοίως ὅτι πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον κατέχει τίς τινα ἔτη, εἴτε γῆ, εἴτε ἄλλο τι, ἀνήκει εἰς αὐτόν· καί τὰ ἔθνη οἰκειοποιοῦνται νήσους, τὰς ὁποίας εὑρίσκουσιν οἱ ναῦται αὐτῶν. Ἀφοῦ δὲ ἐπληθύνοντο οἱ ἄνθρπωποι, δικαίως διένε-

μεν ὁ πατὴρ εἰς τὰ τέκνα αὑτοῦ τὴν περιουσίαν, πρὸς τὴν τήρησιν καὶ αὔξησιν τῆς ὁποίας εἶχον βοηθήσει αὐτόν· καὶ τέλος ἠναγκάζοντο νὰ συγκροτῶσι κυβερνήσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἀνέθεσαν τὴν δύναμιν καὶ ἐξουσίαν τοῦ νομοθετεῖν περὶ τῆς περιουσίας πρὸς ἀμοιβαίαν ἀσφάλειαν· καὶ ἡ ἀφαίρεσις πράγματος ἀνήκοντος εἰς ἄλλον τινὰ, κατὰ τοὺς νόμους τοῦ τόπου ὅπου διαμένει, εἶναι κλοπή, κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς θείας ἐντολῆς· ἂν καὶ κατὰ τὴν ἀκριβῆ σημασίαν τῆς λέξεως, ἡ κλοπὴ ἦναι ἀφαίρεσίς τινος πράγματος ἐν κρυπτῷ.

Τὸ δικαίωμα τοῦτο τῆς ἰδιοκτησίας ἑκάστου ἀνθρώπου, ἀναγνωρίζει ὁ Θεός, καὶ ἔδωκε τὴν ἐντολὴν, «Οὐ κλέψεις.»

Ὁ Δημιουργὸς τῶν ἀνθρώπων ἐνέπνευσεν εἰς αὐτοὺς αἰσθήματα κοινωνικὰ, ἐπιθυμίαν συγκοινωνίας, καὶ οὕτως ἔπλασεν αὐτοὺς ὥστε νὰ ἔχωσιν ἀμοιβαίας ἀνάγκας, καὶ νὰ ἐξαρτῶνται τρόπον τινὰ ἀπ' ἀλλήλων· ὥστε δι' ἀνταλλαγῆς κόπων δύνανται ν' ἀποκτῶσιν εὐκολώτερα πάντα τὰ πρὸς εὐζωΐαν ἀγαθά· καὶ ὅ,τι ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀνταλαγὴν ταύτην ὀνομάζεται γενικῶς, «πολιτικὴ οἰκονομία.» Ἐγὼ δὲ ὀνομάζω τοῦτο μᾶλλον οἰκονομίαν τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ· διότι αὕτη ἡ ἐξάρτησις προξενεῖ σχέσεις, αἵτινες συντελοῦσι τὰ μέγιστα εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῶν πάντων, καὶ τείνει εἰς τὸ νὰ συνδέῃ καὶ τὰ ἄτομα καὶ τὰ ἔθνη διὰ τῶν δεσμῶν τῆς ἀγάπης· παραδείγματος χάριν, ὁ χαλκεὺς, ὁ σκυτοτόμος, ὁ ὑφάντης, ὁ ποιμὴν, ὁ γεωργὸς, ὁ ἀρτοποιὸς, ὁ κυβερνῶν καὶ ὁ κυβερνώμενος ἔχουσιν ἀνάγκην ἀλλήλων· ἐξαρτῶνται ἀπ' ἀλλήλων.

Τί ἠδύνατο νὰ κάμῃ ὁ βασιλεὺς, χωρὶς στρατιωτῶν καὶ ὑπηρετῶν, χωρὶς ὑπηκόων; τί ὁ χαλκεὺς καὶ ὁ ὑφάν-

της, χωρὶς ἀρτοποιῶν; χωρὶς ποιμένων καὶ γεωργῶν; Καὶ χωρὶς κυβερνήσεων ποῦ ἡ ἀσφάλεια τῶν γεωργῶν καὶ τῶν τεχνιτῶν; καὶ χωρὶς ναυτῶν πῶς ἠδύναντο νὰ ἐμπορεύωνται οἱ ἄλλοι; νὰ ἀνταλλάσσωνται τὰ προϊόντα τινὸς τόπυ πρὸς τὰ τῶν ἄλλων τόπων; Καὶ ὅταν ἀῤῥωστῇ τις, ἔχει ἀνάγκην ἰατροῦ· καὶ ὅταν ἔχῃ διενέξεις μετά τινος, ἔχει ἀνάγκην νομικοῦ· καὶ πάντες ἔχουσιν ἀνάγκην τινὸς διδάσκοντος τὴν ἀλήθειαν, καθὼς αὕτη εἶναι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, πρὸς ἀπόκτησιν καλῶν ἠθῶν, καὶ πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν πάσης κοινωνίας. Μεγάλοι δὲ καὶ μικροί, πλούσιοι καὶ πτωχοί, πεπαιδευμένοι καὶ ἀμαθεῖς, δυνατοὶ καὶ ἀδύνατοι, γέροντες καὶ νέοι, πάντες εἶναι ἀναγκαῖοι κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Θεοῦ· πάντες ἐξαρτῶνται ἀπ' ἀλλήλων· πάντες συνδέονται μετ' ἀλλήλων· καὶ ἂν ἦσαν ἀναμάρτητοι, πάντες ἤθελον εἶσθαι συνδεδεμένοι διὰ τῶν δεσμῶν τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης. Καὶ ἐὰν πάντες ἠγάπων ἀλλήλους κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ὑπερηφανία ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλ' ἀντὶ ταύτης ὁ φόβος τοῦ Κυρίου, καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη τοῦ Χριστοῦ, τὰ πάντα ἐν τῷ κόσμῳ ἤθελον εἶσθαι λίαν καλά.

Ἀντὶ τούτου ὅμως δυστυχῶς, ὑπάρχει ὑπερηφανία, φιλαυτία καὶ μῖσος, καὶ ἐπιθυμία νὰ σφετερίζηταί τις τὰ τῶν ἄλλων. Ἐκ τούτου προέρχονται καὶ πολλὰ κακουργήματα, ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι ἡ κλοπή· ἤτοι ἀφαίρεσις πραγμάτων ἀνηκόντων εἰς ἄλλους, χωρὶς τῆς γνώσεως ἢ συγκαταθέσεως αὐτῶν, καὶ χωρὶς ἀντιπληρωμῆς.

Τοῦτο πράττει τις κατὰ διαφόρους τρόπους·

1) Ἀφαιρῶν κρυφίως τὰ χρήματα τοῦ πλησίον, ἢ εἰσερχόμενος κρυφίως εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πλησίον, καὶ ἀφαιρῶν ἐνδύματα, ἢ σκεύη, ἢ ἄλλο τι αὐτοῦ· ἢ ἀπαντῶν

τοὺς ἀνθρώπους ἐν τῇ λεωφόρῳ, καὶ ἀναγκάζων αὐτοὺς νὰ δώσωσιν εἰς αὐτὸν ὅ,τι ἔχουσιν· ἢ τοὺς πλέοντας ἐν τῇ θαλάσσῃ, αἱ ὁποῖαι πράξεις ὀνομάζονται λῃστεία καὶ πειρατεία· ἢ μετατοπίζων τὰ ὁροθέσια τοῦ ἀγροῦ τοῦ γείτονος καὶ οὕτως ἀφαιρῶν ποσότητα γῆς ἐκ τοῦ πλησίον· ἢ μεταχειριζόμενος ἀπάτην ἐν τῇ ληψοδοσίᾳ, ἐν μέτρῳ καὶ ἐν σταθμῷ· ἢ δανειζόμενος χρήματα παρὰ τοῦ πλησίον, καὶ ὑποσχόμενος τὴν ἀπόδοσιν αὐτῶν, ἐν ᾧ δὲν ἔχει σκοπὸν οὐδέποτε ν' ἀποδώσῃ αὐτά· ἐν ᾧ γνωρίζει ὅτι δὲν δύναται ποτὲ ν' ἀποδώσῃ αὐτά· ἢ διὰ προσποιητῆς χρεωκοπίας, φυλάττων καὶ διαθέτων δολίως χρήματα ἱκανὰ δι' ἑαυτὸν καὶ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ ἐπὶ πολλὰ ἔτη· ἢ διὰ πλαστῶν καὶ κιβδήλων νομισμάτων, ἀφαιρῶν τὰ τοῦ πλησίον· ἢ συλλαμβάνων ἀνθρώπους βιαίως καὶ φέρων αὐτοὺς εἰς ἄλλα μέρη, καὶ ἐκεῖ πωλῶν αὐτοὺς ὡς δούλους· ἢ διὰ ψευδῶν θαυμάτων, ἐνώπιον ἀμαθῶν ἀνθρώπων, τῶν ὁποίων ἡ εὐσέβεια ἢ ἡ δεισιδαιμονία κινεῖ αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ συνεισφέρωσι χρήματα καὶ ἄλλα πράγματα πρὸς βοήθειαν καὶ ὑποστήριξιν ψευδῶν θαυματουργιῶν, τὸ ὁποῖον ὁ Πλάτων ἐν τῇ κατηγήσει αὐτοῦ ὀνομάζει «ἀπατηλὴν κλοπήν.» Λέγει· «Ἀπατηλὴ „κλοπὴ λέγεται ὅταν σφετερίζηταί τις τὸ ἀλλότριον μὲ ἀ„πάτην καὶ δόλον. Αὕτη γίνεται κατὰ διαφόρους τρόπους· „οἷον ὅταν πωλῇ τις ἕνα πρᾶγμα ἀκριβέστερον ἀφ' ὅ,τι εἶ„ναι ἄξιον· ἀπατᾷ τὸν ἀγοραστὴν εἰς τὸ ζύγιον, ἢ εἰς τὸ „μέτρον· δίδει φαῦλον πρᾶγμα, ἢ κίβδηλον νόμισμα ἀντὶ „καλȣ̃· κόπτει νομίσματα κίβδηλα, ἢ ἀπαιτεῖ τέλος ἄδικον.

«Συναριθμοῦνται μὲ τούτους καὶ ὅσοι κριταὶ κρίνουσι „πρὸς τὸ ἴδιον συμφέρον, οἱ ὁποῖοι λογίζονται κλέπται, εἴτε „δικαία εἴτε ἄδικος ἤθελε εἶναι ἡ ἀπόφασίς των. Ὡσαύτως

„καὶ ὅσοι δίδουσι τὰ ἀξιώματα εἰς ἀναξίους καὶ ἀνεπιτηδίους „ἀνθρώπους· ἐπειδὴ τοιουτοτρόπως ὑστεροῦσι τοὺς ἀξίους „ἀφ᾽ ὅ,τι πρέπει εἰς αὐτούς, καὶ ζημιοῦσι τὸν δημόσιον „θησαυρόν. Ὅμοιοι τούτοις εἶναι καὶ αἱ ἐκκλησιαστικαὶ δι„οικήσεις ἐκεῖναι, ὅσαι δίδουσι τὴν ἀρχιερατικὴν καὶ ἱερα„τικὴν ἀξίαν, καὶ τὰ λοιπὰ ἐκκλησιαστικὰ ὀφφίκια διὰ „χρημάτων ἢ δώρων, τὸ ὁποῖον ἁμάρτημα ὀνομάζεται Σι„μωνία. Κλέπτουσι πρὸς τούτοις, καὶ ὅσοι οἰκονομοῦντες „δημόσια χρήματα, ἀνήκοντα εἰς τὸν θησαυρὸν τῆς πολι„τείας, ὑφαιροῦσι μέρος ἀπὸ τὰς προσόδους· ἢ λογαριάζουσι „περισσοτέρας ἐξόδους, ἀφ᾽ ὅ,τι εἶναι δίκαιον· ἢ συνάζοντες „τοὺς φόρους, παραβλέπουσιν ἐξ ἀμελείας τίποτε. Ὡσαύ„τως καὶ ὅσοι σφετερίζονται τὴν ἀλλοτρίαν οὐσίαν μὲ ψευ„δεῖς καὶ πλαστὰς διαθήκας· ἢ προσποιούμενοι νὰ ἦναι „συγγενεῖς τοῦ ἀποθανόντος λαμβάνουσι τὴν μὴ ἀνήκου„σαν κληρονομίαν.

«Κλέπται πρὸς τούτοις λογίζονται καὶ ὅσοι συμφωνοῦν„τες νὰ δουλεύωσιν ἐπὶ μισθῷ, δὲν ἐργάζονται πιστῶς, ἀλ„λὰ διατρίβουσι τὸν καιρὸν τῆς ἐργασίας εἰς ἀργίαν· καὶ οἱ „ἐπαῖται οἱ ὁποῖοι, ὄντες ὑγιεῖς καὶ δυνατοί, ὑποκρίνονται „ἀσθένειαν, ἢ προσποιοῦνται ψευδῶς, ὅτι ἐδυστύχησαν, „οἷον ὅτι ἀπώλεσαν τὰ ὑπάρχοντα εἰς πυρκαϊάν, ἢ τὰ ἐξε„ρήθησαν ἀπὸ λῃστάς· ἢ ὅσοι ζητοῦσιν ἐλεημοσύνην διὰ „ψευδῆ ὀνόματα, οἷον διὰ νοσοκομεῖα, δι᾽ ἐξαγορὰν αἰχμα„λώτων κ.λ. Πρὸς τούτοις καὶ ὅσοι μὲ ὑπόκρισιν ἁγιότητος, „ἢ πλάττοντες ἀσεβῶς λείψανα καὶ εἰκόνας ἁγίων θαυμα„τουργούς, πλανῶσι τὸν ἁπλοῦν λαὸν καὶ συνάζουσι χρή„ματα· ἢ ὅσοι μὲ κολακείας, καὶ παντοίους τρόπους πανου„ργίας, λαμβάνουσι τίποτε ἀπὸ τὸν πλησίον· εἶναι καὶ ἄλλοι „διάφοροι τρόποι κλοπῆς, τοὺς ὁποίους δύναται πᾶς ἕνας

„νὰ συμπεράνῃ ἀπὸ τὰ μέχρι τοῦδε εἰρημένα.» (Πλατ. ὀρθοδοξ. Διδασκ. σελ. 218. — 220. ἔκδ. Κοραῆ.) Ὁ δὲ Οἰκονόμος ἐν τῇ κατηχήσει αὐτοῦ τὸ αὐτὸ λέγει. (Σελ. 112. — 113.)

Εἶναι δὲ καὶ ἄλλο εἶδος κλοπῆς, ἥτις ὀνομάζεται Ἱεροσυλία, δηλαδὴ ὅταν ἀφαιρῇ τίς τι ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, ἀφιερωμένον εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ· ἢ ὅταν ἐμπορεύεταί τις εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, ποιῶν τὸν οἶκον τοῦτον «σπήλαιον λῃστῶν.» (Ματθ. κά. 13.)

Παρομοίως ὅταν μεταχειρίζηταί τις τὴν ἁγίαν ἡμέραν τοῦ Κυρίου διὰ κοσμικὰς ὑποθέσεις, καὶ διασκεδάσεις εἶναι κλέπτης! Κλέπτει ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Λέγει ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου Μαλαχία, πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ· «Σεῖς εἶσθαι κατηραμένοι μὲ κατάραν· διότι σεῖς μὲ ἐκλέψατε, ναί, σεῖς, ὅλον τὸ ἔθνος.» (Μαλαχ. γ΄. 9.) Καὶ τὸ λέγει, ἐπειδὴ ἐσφετερίζοντο τὰ δέκατα, καὶ δὲν προσέφερον αὐτὰ κατὰ τὴν προσταγὴν αὐτοῦ. Καὶ ὅταν δὲν προσφέρωμεν πρὸς αὐτὸν τὴν τιμήν, τὴν ὁποίαν ἀπαιτεῖ ἀφ' ὑμῶν, εἴμεθα ἔνοχοι τῆς κλοπῆς.

«Οὐ κλέψεις.»

Αἱ αἰτίαι τῆς ἁμαρτίας ταύτης, τῆς κλοπῆς, εἶναι πολλαί, καὶ τὰς αἰτίας ταύτας πρέπει νὰ προσπαθῶμεν ν' ἀποφεύγωμεν.

1) Ἡ ὑπερηφανία καὶ ἡ πολυτέλεια, ἡ ἀσωτεία καὶ σπατάλη εἶναι ἰσχυρὰ αἴτια τῆς κλοπῆς. Δἰ ὀλίγων ἐξόδων δυνάμεθα ν' ἀποκτήσωμεν τὴν πρὸς τὰ σώματα ἡμῶν ἀναγκαίαν τροφὴν καὶ ἐνδυμασίαν καὶ κατοικίαν· ἀλλ' ἡ ὑπηρηφανία ἀπαιτεῖ λαμπρὰ φορέματα, λαμπρὰς οἰκίας, λαμπρὰ συμπόσια, λαμπρὰ ὀχήματα, λαμπρὰ καὶ πολυδάπανα ἔπιπλα· καὶ ἐάν τις δὲν δύναται νὰ ἀπαντᾷ τὰς ἀ-

νάγκας, τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖ ἡ ὑπερηφανία αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, σφετερίζεται τὰ τῶν ἄλλων, καὶ γίνεται κλέπτης.

2) Ἡ ὀκνηρία εἶναι ἰσχυρὰ αἰτία τῆς κλοπῆς. Οἱ ὀκνηροὶ προτιμῶσι νὰ ἐργάζωνται οἱ ἄλλοι· ἐκεῖνοι δὲ νὰ κάθωνται, ἢ νὰ παίζωσιν. Ἔχουσι δὲ ἀνάγκην τροφῆς καὶ ἐνδυμασίας καὶ οἰκίας ὡς οἱ ἄλλοι, καὶ πρὸς ἀπόκτησιν τούτων, ἐὰν ἦναι πτωχοί, πρέπει ἢ νὰ ἐργάζωνται, ἢ νὰ κλέπτωσι· πολλοὶ δ' αὐτῶν προτιμῶσι τὸ τελευταῖον.

Ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ ἐντρέπονται ἴσως νὰ ἐργάζωνται· νομίζουσιν ὅτι αἱ χεῖρες αὐτῶν ἐπλάσθησαν ἐκ χώματος καλλιτέρου παρὰ τὰς χεῖρας τῶν ἐργαζομένων, καὶ σκεπάζουσιν αὐτὰς μὲ χειρόκτια, ἵνα μηδὲ κἂν φαντασθῇ τις ὅτι ἐργάζονται. Πάντα τὰ καπηλεῖα, ὅπου φοιτῶσιν οἱ ὀκνηροί, καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν παίζουσι χαρτία, εἶναι τόσα φυτώρια τῆς κλοπῆς, τόσα γυμνάσια τῶν λῃστῶν, καὶ τῶν λυμεώνων τῆς κοινωνίας.

3) Ἡ φιλαργυρία εἶναι μεγάλη αἰτία τῆς κλοπῆς· ἕνεκα ταύτης ἔγεινεν ὁ Ἰούδας καὶ κλέπτης καὶ προδότης.

Τὰ ἐκ τῆς κλοπῆς προερχόμενα κακὰ εἶναι πολλὰ καὶ δεινὰ καὶ πρὸς τὸν κλέπτοντα καὶ πρὸς τὸν κλεπτόμενον. Ὁ κλέπτης ἵνα σκεπάσῃ τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ γίνεται καὶ ψεύστης, ἀπατεών, καὶ πολλάκις φονεύς! καὶ ὁ κλεπτόμενος ἐνίοτε καταστρέφεται οἰκογενειακῶς, καὶ ὑποφέρει θλίψεις ὅλην αὐτῦ τὴν ζωήν. Ὁ κλέπτης δὲ φέρει μάλιςα ἐπὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ αἰώνια βάσανα.

Ἵνα ἐμποδισθῇ δὲ ἡ ἁμαρτία αὕτη ἐν τῇ κοινωνίᾳ,

1) Οἱ γονεῖς πρέπει νὰ διδάσκωσι τὰ τέκνα αὐτῶν νὰ σέβωνται θρησκευτικῶς τὴν περιουσίαν τῶν ἄλλων· καὶ μη-

δέποτε νὰ ἐγγίζωσι τὸ ἐλάχιςον πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς ἄλλον· καὶ ἐὰν εὕρωσί τι ὑπὸ ἄλλου χαμένον, νὰ προσπαθῶσι νὰ εὕρωσι τὸν ἰδιοκτήτην, καὶ ν' ἀποδώσωσιν αὐτό. Ὁ κανὼν, τὸν ὁποῖον ὅλοι οἱ γονεῖς πρέπει νὰ ἐγχαράττωσιν, εἰ δυνατὸν, εἰς τὰς καρδίας τῶν τέκνων αὐτῶν, εἶναι τό· «Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς.» (Ματθ. ζ'. 12.)

2) Οἱ γονεῖς πρέπει νὰ διδάσκωσι τὰ τέκνα αὐτῶν προσέτι τὴν ἐγκράτειαν, τὴν ταπεινοφροσύνην, τὴν λιτότητα, καὶ τὴν φιλεργίαν, καὶ φιλοπονίαν. Λέγει ὁ Παῦλος· «Ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν ταῖς χερσὶν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι.» (Ἐφεσ. δ'. 28.)

3) Εἴτε πλούσιος εἶναι εἴτε πτωχὸς, ἕκαστος πρέπει νὰ ἐργάζηται, οἷον ἢ νὰ καλλιεργῇ τὴν γῆν, ἢ νὰ μετέρχηταί τινα τέχνην, ἢ ἐπάγγελμα ὠφέλιμον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, ὥστε ν' ἀποκτᾷ τὰ πρὸς τὸ ζῆν, χωρὶς νὰ προξενῇ βάρος εἰς ἄλλους· καὶ ἐὰν περισσεύῃ τι εἰς αὐτὸν, νὰ μεταδίδῃ εἰς τοὺς ἕνεκα δυστυχιῶν μὴ ἔχοντας.

4) Οἱ γονεῖς πρέπει νὰ διδάσκωσι τὰ τέκνα αὐτῶν τὴν οἰκονομίαν. Ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ὅστις διὰ θαύματος ἔδωκε τροφὴν εἰς χιλιάδας ἀνθρώπων, παρήγγειλε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγων· «Συναγάγετε τὰ περισσεύσαντα, ἵνα μήτι ἀπόλληται.» (Ἰωαν. ς'. 12.) Τοῦτο δὲ εἶναι μέγα παράδειγμα τῆς οἰκονομίας.

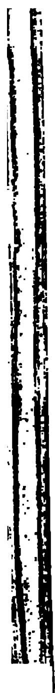
5) Οἱ γονεῖς πρέπει νὰ διδάσκωσι τὰ τέκνα αὐτῶν νὰ τρέφωσιν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν αἰσθήματα ἐλεήμονα καὶ φιλόφρονα πρὸς τοὺς πτωχοὺς, καὶ τοὺς πάσχοντας, καὶ

νὰ γίνωνται μεταδοτικὰ πρὸς τοὺς τοιούτους, καὶ νὰ ἐξοδεύωσι τὰ ἀγαθὰ αὐτῶν εἰς εὐεργεσίας μᾶλλον παρὰ εἰς τὰς ματαίας διασκεδάσεις καὶ ἡδονὰς τοῦ κόσμου.

Τέλος· «ἔχοντες διατροφὰς καὶ σκεπάσματα τούτοις ἀρκεσθησόμεθα.» (Α'. Τιμοθ. ε'. 8.)

Καὶ ἐὰν δὲν ἔχωμεν τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, κάλλιον εἶναι νὰ ὑποφέρωμεν πεῖναν καὶ δίψαν, ἐὰν οὕτως ἦναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, παρὰ νὰ παραβαίνωμεν τὴν ἁγίαν, τὴν δικαίαν, τὴν ἀγαθὴν ἐντολὴν αὐτοῦ, »Οὐ κλέψεις.» Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΣΤ'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝΝΑΤΗΣ ΕΝΤΟΛΗΣ.

Ἔξοδ. κ'. 16.

«Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ.»

Αὕτη εἶναι ἡ ἐννάτη ἐντολὴ ἐν τῷ Δεκαλόγῳ. Ἐνεχαράχθη δὲ ἐπὶ τὰς λιθίνας πλάκας ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶναι αὐτὴ ἡ ἀλήθεια καὶ τοῦ ὁποίου ὁ μέγιστος ἐχθρὸς ὀνομάζεται «πατὴρ τοῦ ψεύδους.» «Ὑμεῖς ἐκ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστὲ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν· ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν· ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ· ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος ἐκ τῶν ἰδίων λαλῇ ὅτι ψεύστης ἐστὶ καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ.» (Ἰωαν. ή. 44.) Καὶ ὅσοι μὲν εἶναι τέκνα τοῦ Θεοῦ, ἀγαπῶσι τὴν ἀλήθειαν καὶ μισοῦσι τὸ ψεῦδος· τὰ δὲ τέκνα τοῦ διαβόλου ἀγαπῶσι τὸ ψεῦδος καὶ μισοῦσι τὴν ἀλήθειαν.

Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ὀνομάζεται ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ,

πνεῦμα ἀληθείας. (Ἰωαν. ε. 6.) Καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦλθεν εις τὸν κόσμον ἵνα μαρτυρήσῃ εἰς τὴν ἀλήθειαν· "Ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ, πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς.» (Ἰωαν. ιή. 37.) Ὅπου δὲν ὑπάρχει ἀλήθεια, ἢ ὅπου δὲν σέβονται οἱ ἄνθρωποι τὴν ἀλήθειαν, δὲν δύναται νὰ ἦναι καλὴ κοινωνία, ἢ καλὴ Κυβέρνησις, δὲν δύναται νὰ ἦναι εὐδαίμονες οἰκογένειαι, οὔτε εὐδαίμων ἔθνος. Ὅπου δὲν σέβονται τὴν ἀλήθειαν, δὲν ὑπάρχει ἐμπιστοσύνη μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, μεταξὺ συζύγων, μεταξὺ γονέων καὶ τέκνων, οὐδὲ δικαιοσύνη ἐν τοῖς δικαστηρίοις. Οὐδεμία δὲ θρησκεία μὴ τεθεμελιωμένη ἐπὶ τῆς ἀληθείας, δύναται νὰ φέρῃ καλὰ ἔργα, οὐδ' εὐδαιμονίαν εἰς τοὺς πρεσβεύοντας αὐτήν.

Τὰ κακὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀπάτης καὶ τοῦ ψεύδους ἐν τῇ θρησκείᾳ συναισθάνονται οἱ ἄνθρωποι οὐχὶ μόνον ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ αἰωνιότητι. — Ἡ δὲ ἀλήθεια φέρει ἀγαθὰ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Ἡ ἀλήθεια ὁμοιάζει μὲ τὸ φῶς. Εἶναι ὡραῖον πρᾶγμα, καὶ εὐχάριστον· τὸ δὲ ψεῦδος ὁμοιάζει μὲ τὸ σκότος. Εἶναι δύσμορφον, δυσάρεστον, καὶ φέρει ἀναριθμήτους φόβους.

Ὁ πρῶτος ψευδομάρτυς ὁ ἐν τῇ ἱστορίᾳ μνημονευόμενος ἦτον ὁ ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἐψευδομαρτύρησε κατὰ τοῦ Θεοῦ μαρτυρίαν ψευδῆ, καὶ περὶ θρησκευτικῆς ὑποθέσεως. Ὁ ἀρχαῖος ὄφις, ὁ Σατανᾶς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἐδέμ, καὶ διὰ ψευδομαρτυρίας κατέπεισε τὴν Εὔαν νὰ πιστεύσῃ ὅτι αὐτὸς ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ἀληθής, ὅτι εἶχεν εἰπεῖ πρᾶγμα ψευδές· ὅτι εἶχε ἀπειλήσει τὸν ἄνθρωπον μὲ ποινήν, τὴν ὁποίαν δὲν εἶχε σκοπὸν νὰ ἐκτελέσῃ· κατὰ δυστυχίαν δὲ κατέπεισε τὴν γυναῖκα

νὰ πιστεύσῃ τὴν ψευδομαρτυρίαν αὐτοῦ, καὶ ἐκ τούτου ὁ θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ τὸ ἀνθρώπινον γένος ὑποφέρει ἀναρίθμητα κακά, καὶ ἡμεῖς πάντες ἀποθνήσκομεν. Καὶ μετὰ ταῦτα, ἐὰν δὲν ἀπαλλαχθῶμεν ἀπὸ τῆς ἀπάτης, καὶ δὲν ἐναγκαλισθῶμεν τὴν ἀλήθειαν, καθὼς εἶναι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, θέλομεν ὑποφέρει καὶ αἰώνια βάσανα «ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ, ὅ ἐστι δεύτερος θάνατος.» (Ἀποκαλ. κά. 8.)

Πολλοὶ δὲ καὶ σήμερον περιπατοῦσιν εἰς τὰ ἴχνη τοῦ πατρὸς τοῦ ψεύδους, καὶ κηρύττουσιν ὅτι ὁ Θεὸς δὲν θέλει τιμωρήσει τοὺς ἀμετανοήτους ἁμαρτωλοὺς μὲ αἰώνια βάσανα· ὅτι δὲν θέλουσιν ὑπάγει ὡς λέγει ὁ Χριστός, «εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.» Μαρτυροῦσι μαρτυρίαν ψευδῆ κατὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τοῦ Θεοῦ τῆς ἀληθείας.

Δύναταί τις νὰ μαρτυρήσῃ κατὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ μαρτυρίαν ψευδῆ, κατὰ διαφόρους τρόπους καὶ πρὸς διαφόρους σκοπούς·

1) πρῶτον μὲν ἐν τῷ δικαστηρίῳ, προξενῶν τὴν καταδίκην τινὸς δικαίου, ὑπὸ δικαίων δικαστῶν, καὶ κατὰ δικαίους νόμους. Τοῦτο πολλάκις συνέβη καὶ ἐν ἀρχαίοις καιροῖς καὶ ἐν τοῖς ἐσχάτοις. Παραδείγματα τούτου ἔχομεν πολλὰ ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ. Ὁ Ναβουθαί, κατὰ παρακίνησιν τῆς στυγερᾶς βασιλίσσης τοῦ Ἰσραήλ, Ἰεζαβὴλ, οὕτω κατεδικάσθη, διὰ ψευδομαρτυρίας κατηγορούμενος διὰ βλασφημίαν κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ κατὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ἐλιθοβολήθη, καὶ ἀπέθανε! (Γ'. Βασιλ. κά. 1—14. κατὰ τὴν νέαν μετάφρασιν, Α'. Βασιλ.) Ὁ σκοπὸς αὐτῆς ἦτο ν' ἀποκτήσῃ ἀμπελῶνα διὰ τὸν ἄνδρα αὐτῆς τὸν Ἀχαάβ, τὸν βασιλέα τοῦ Ἰσραήλ. Ὁ Ναβουθαὶ εἶχεν ἀμ-

πελῶνα, τὸν ὁποῖον ὁ βασιλεὺς ἐπεθύμει ν' ἀποκτήσῃ· ἀλλ' ὁ Ναβουθαὶ δὲν ἤθελε νὰ ἐκποιήσῃ αὐτόν, ἐπειδὴ ἦτο κληρονομία τῶν πατέρων αὐτȣ̃. Ὁ δὲ βασιλεὺς τόσον ἐλυπήθη ἕνεκα τούτου, ὥστε ὑπῆγε καὶ ἐπλαγίασεν ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτοῦ καὶ ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ δὲν ἔφαγεν ἄρτον. Ἡ δὲ βασίλισσα εἶπεν αὐτῷ· «Σηκώθητι, φάγε ἄρτον, καὶ ἂς ἦναι εὔθυμος ἡ καρδίασου· ἐγὼ θέλω σοὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα τοῦ Ναβȣθαὶ τȣ̃ Ἰεζραηλίτου.»

Πρὸς κατόρθωσιν δὲ τοῦ στυγεροῦ καὶ καταχθονίου σκοποῦ αὐτῆς προσεποιεῖτο μεγάλην εὐλάβειαν καὶ εὐσέβειαν. «Καὶ ἔγραψεν ἐπιστολὰς ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς ἄρχοντας τοὺς κατοικοῦντας μετὰ τοῦ Ναβουθαί, λέγουσα· «Κηρύξατε νηστείαν καὶ καθίσατε τὸν Ναβουθαὶ εἰς τὸν πρῶτον τόπον μεταξὺ τοῦ λαοῦ, καὶ παρακαθίσατε δύο ἄνδρας κακοὺς ἀντικρὺ αὐτοῦ διὰ νὰ μαρτυρήσωσι κατ' αὐτοῦ, λέγοντες· Σὺ ἐβλασφήμησας τὸν Θεὸν καὶ τὸν βασιλέα· καὶ ἐκβάλετε αὐτόν, καὶ λιθοβολήσετε αὐτὸν καὶ ἂς ἀποθάνῃ.» Ἡ δὲ προσταγὴ αὐτῆς ἐξετελέσθη κατὰ γράμμα. Τοῦτο δὲ ἔπραξεν ἐνῷ οὐδόλως ἐσέβετο τὸν Θεόν, ἀλλὰ προσεκύνει τὸν Βάαλ, καὶ τετρακόσιοι πεντήκοντα προφῆται τοῦ Βάαλ ἔτρωγον εἰς τὴν τράπεζαν αὐτῆς· τὸν δὲ ἀληθινὸν προφήτην τοῦ Κυρίου, τὸν Ἠλίαν, ἐζήτει νὰ φονεύσῃ. Ἦτο γνησία θυγάτηρ τοῦ πρώτου ψευδομάρτυρος Σατανᾶ, καὶ ὡς τοιαύτη ἔβαλεν ἀνθρώπους νὰ ψευδομαρτυρήσωσι κατὰ τοῦ Ναβουθαὶ μαρτυρίαν ψευδῆ, ὥστε νὰ ἀποθάνῃ αὐτός, καὶ τὴν περιουσίαν αὐτοῦ νὰ λάβῃ ὁ Ἀχαάβ, ὁ βδελυρὸς αὐτῆς ἀνήρ.

Οὕτως οἱ Ἰουδαῖοι ἵνα ἀφαιρέσωσι τὴν ζωὴν τοῦ Στε-

φάνου τοῦ πρώτου Χριστιανοῦ μάρτυρος, «ἔστησαν μάρτυρας ψευδεῖς, λέγοντας ὁ ἄνθρωπος οὗτος οὐ παύεται ῥήματα βλάσφημα λαλῶν κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου τούτου καὶ τοῦ νόμου.» (Πραξ. ς'. 13.) Καὶ ἐλιθοβόλησαν αὐτὸν ὡς οἱ Ἰσραηλῖται τὸν Ναβουθαί. Οἱ Ἰουδαῖοι ἔπραξαν τοῦτο κινούμενοι ὑπὸ θρησκευτικοῦ ζήλου καὶ μίσους πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Οὕτως ἔπραξαν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ τὸ συνέδριον ὅλον ἵνα καταδικάσωσιν εἰς θάνατον τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. «Ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως αὐτὸν θανατώσωσι·» Καὶ πολλοὶ ἦλθον. (Ματθ. κς'. 59—60·) καὶ τέλος κατεδίκασαν αὐτὸν κατὰ τὴν θέλησιν αὐτῶν καίτοι ἀθῶον ὄντα.

2) Δύναταί τις νὰ παραβῇ τὴν ἐννάτην ἐντολὴν, οὐχὶ μόνον ψευδομαρτυρῶν ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ἀλλὰ καὶ κατ' ἰδίαν, εἰς τοὺς οἴκους τῶν γειτόνων, ἐν τῇ συναναστροφῇ, ἐν τῇ κοινῇ ὁμιλίᾳ μετὰ φίλων, δίδων ψευδεῖς εἰδήσεις περί τινος, μὲ σκοπὸν ἵνα βλάψῃ τὸν πλησίον κατὰ τὴν ὑπόληψιν, κατὰ τὸν ἠθικὸν χαρακτῆρα πρὸς ἐκδίκησιν, πρὸς κοσμικὸν συμφέρον, ἢ πολιτικόν τινα σκοπὸν, ἢ πρὸς θρησκευτικὸν ἢ καὶ ἄλλον τοιοῦτον.

Οὕτως ἔπραξαν οἱ Ἰουδαῖοι ἵνα βλάψωσιν Ἱερεμίαν τὸν προφήτην. «Ἤκουσα,» λέγει, «ὕβριν παρὰ πολλῶν· τρόμος πανταχόθεν. Κατηγορήσατε (λέγουσι) καὶ θέλομεν κατηγορήσει αὐτόν.» (Ἱερεμ. κ'. 10.) δηλαδὴ, πλάσατε κακὴν φήμην, καὶ ἡμεῖς θέλομεν διαδώσει αὐτήν.

Τοῦτο κάμνουσι ἐνίοτε οἱ ἔμποροι ἕνεκα αἰσχροῦ κέρδους. Τοῦτο κάμνουσιν ἐνίοτε οἱ πολιτικοὶ, διὰ νὰ βλάψωσιν ἀντίπαλόν τινα, ὥστε νὰ μὴ λάβῃ θέσιν. Τοῦτο κάμνουσιν ἐνίοτε αἱ γυναῖκες, κινούμεναι ὑπὸ φθόνου πρός τινα γειτόνισσαν, ἢ πρὸς ἐπίτευξιν ἄλλου τινος σκοποῦ·

ἐνίοτε δὲ μόνον χάριν ὁμιλίας. Τοιαῦται ἦσαν τινὲς, περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ὁ Παῦλος· «Ἅμα δὲ καὶ ἀργαὶ μανθάνουσι περιερχόμεναι τὰς οἰκίας· οὐ μόνον δὲ ἀργαὶ, ἀλλὰ καὶ φλύαροι καὶ περίεργοι, λαλοῦσαι τὰ μὴ δέοντα·» (Α΄. Τιμοθ. ἑ. 13.)

Οἱ τοιοῦτοι ὀνομάζονται ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ, ψυθιρισταὶ, καὶ περιεργαζόμενοι· προξενοῦσι δὲ ἀναρίθμητα κακὰ ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Κατὰ δυστυχίαν δὲν λείπουσι τοιοῦτοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, οἵτινες περιφέρονται συκοφαντοῦντες μεταξὺ τοῦ λαοῦ, καὶ ἀγαπῶντες νὰ ὁμιλῶσι πρὸς βλάβην τῶν ἄλλων, καὶ σπείροντες ἔχθραν μεταξὺ γειτόνων. Καὶ τοῦτο ἀναφέρων ὁ Ἰάκωβος λέγει· «Ἰδοὺ ὀλίγον πῦρ ἡλίκην ὕλην ἀνάπτει· καὶ ἡ γλῶσσα πῦρ, ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας· οὕτως ἡ γλῶσσα καθίςαται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, ἡ σπιλοῦσα ὅλον τὸ σῶμα καὶ φλογίζουσα τὸν τροχὸν τῆς γεννέσεως, καὶ φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γεέννης.» (Ἰακωβ. γ΄. 6.)

Πόσον συχνὰ ἕνεκα τῆς ἐν ὁμιλίᾳ ψευδομαρτυρίας, ταράττονται οἰκογένειαι, ὁλόκληροι κοινωνίαι, ἂν ὄχι ὁλόκληρα ἔθνη!

Ἀναρίθμητα κακὰ πηγάζουσιν ἐκ τῆς ψευδομαρτυρίας ὁποιουδήποτε εἴδους, ἥτις ἀντιβαίνει πρὸς τὸν νόμον τῆς ἀγάπης, τῆς ἀπαιτούσης ἀφ' ἡμῶν πάντων νὰ ποιῶμεν τοῖς ἄλλοις πάντα ὅσα ἂν θέλωμεν οἱ ἄλλοι νὰ ποιῶσιν ἡμῖν. (Ματθ. ζ΄. 12.)

3) Περιηγηταὶ ἐνίοτε διὰ βιβλίων ὑπ' αὐτῶν δημοσιευθέντων ψευδομαρτυροῦσι μαρτυρίαν ψευδῆ, καθ' ὁλοκλήρου ἔθνους, καὶ βλάπτουσιν αὐτὸ κατὰ τὴν ὑπόληψιν, τὴν ὁποίαν εἶχε πρότερον μεταξὺ ἄλλων ἐθνῶν.

Ἀπαντῶσιν ἴσως ἐν τῇ ὁδοιπορίᾳ αὐτῶν ἀχρείους τι-

νὰς ἀνθρώπους ὁποῖοι οὐδέποτε ἐλλείπουσιν ἐν οὐδεμίᾳ κοινωνίᾳ· καὶ τούτων τὰς αἰσχρὰς πράξεις ἐκθέτουσιν ὡς χαρακτηριστικὰ τοῦ ἔθνους ὁλοκλήρυ· τοῦτο δὲ ποιοῦσιν ἴσως ἐν ἀγνοίᾳ· ἀλλ' εἶναι παραβάται τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ.

Τινὲς δὲ διαδίδουσιν ἢ διὰ βιβλίων, ἢ δι' ὁμιλίας, ψευδεῖς φήμας περὶ τῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν τῶν ἄλλων, καὶ τοῦτο ἐξεπίτηδες ἵνα βλάψωσιν αὐτοὺς κατὰ τὴν ὑπόληψιν αὐτῶν, μεταξὺ τοῦ λαοῦ, ὅστις πιστεύει τοιαύτας φήμας, καὶ ψευδομαρτυρίας. Παραδείγματος χάριν· ἐν τῇ Ἰταλίᾳ κατὰ τὸν μεσαιῶνα διεδίδετο ἡ φήμη μεταξὺ τοῦ λαοῦ, ὅτι οἱ Ἀλβίγειοι, οἱ κατοικοῦντες τὰς Ἄλπεις, εἶχον ἕνα μόνον ὀφθαλμὸν, ὡς οἱ μυθολογούμενοι Κύκλωπες ἐν τῇ Σικελίᾳ, καὶ ὅτι ἔτρωγον μικρὰ παιδία, καὶ ὅτι ἦσαν φρικωδέστατα τέρατα! καὶ ὅτι ἔργον παντὸς καλοῦ χριστιανοῦ ἦτο νὰ προσπαθῇ νὰ καταστρέψῃ αὐτούς.

Καὶ διὰ τί τοῦτο; διότι ἐπίστευον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἐδέχοντο τὰς πλάνας τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας· καὶ οὐδόλως ἐδέχοντο τὸν Πάπαν ὡς κύριον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Οὕτως ἐδυσφημοῦντο πολλάκις αἱ διάφοροι Ἐκκλησίαι, καὶ ἐνίοτε ἐδυσφήμουν ἀλλήλας, καὶ τοῦτο ἄνευ τινὸς ἐξετάσεως ἵνα μάθωσι κατ' ἀκρίβειαν τί πιστεύει ἡ δυσφημουμένη.

Καὶ πολλοὶ ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐμαρτύρουν μαρτυρίαν ψευδῆ κατὰ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, καὶ κατὰ τῶν διαδιδόντων αὐτόν, λέγοντες ὅτι ἐφθάρη ἐξεπίτηδες ὑπὸ τῶν Διαμαρτυρομένων, ὥστε νὰ διαδίδωσι τὰς ἰδιαιτέρας αὐτῶν δοξασίας, καὶ νὰ καταστήσωσι τοὺς ἀνθρώπους κακούς.

Τινὲς δὲ ψευδομαρτυροῦσι κατὰ τοῦ πλησίον μαρτυρίαν ψευδῆ, διασπείροντες φήμας, ὅτι τάχα οἱ κηρύσσοντες τὴν ἀλήθειαν πληρόνουσι τοὺς ἀκροατὰς καὶ τοὺς δεχομένους τὴν ἀλήθειαν, ἐν ᾧ οὐδεὶς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἔχων, καὶ κηρύσσων τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ οὐδέποτε πληρόνει ἀνθρώπους ἵνα δεχθῶσι τὴν ἀλήθειαν.

4) Δύνανται δὲ οἱ ἄνθρωποι νὰ ψευδομαρτυρήσωσι κατὰ τοῦ πλησίον μαρτυρίαν ψευδῆ καὶ ἄνευ λέξεων· μόνον διὰ νεύματος τῆς κεφαλῆς, τῶν ὀφθαλμῶν, ἢ τῶν ὤμων, καὶ οὕτω νὰ βλάψωσι καιρίως αὐτόν· καὶ οἱ οὕτω ποιοῦντες κατὰ τοῦ ἀθώου πλησίον, εἶναι ἔνοχοι τῆς παραβάσεως τῆς ἐννάτης ἐντολῆς.

Ψευδομαρτυρία ὁποιουδήποτε εἴδους εἶναι πρᾶγμα βδελυρὸν, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον μισεῖ ὁ Κύριος, τὸ ὁποῖον θέλει τιμωρήσει αὐστηρῶς, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον, λέγει ὁ Κύριος, μολύνει τὸν ἄνθρωπον· «Ταῦτα τὰ ἕξ, » λέγει ἡ θεία Γραφὴ, «μισεῖ ὁ Κύριος, ἑπτὰ μάλιστα βδελύττεται ἡ ψυχὴ αὐτοῦ· ὀφθαλμοὺς ὑπερηφάνους, γλῶσσαν ψευδῆ, καὶ χεῖρας ἐκχεούσας αἷμα ἀθῶον, καρδίαν μηχανευομένην λογισμοὺς κακοὺς, πόδας τρέχοντας ταχέως εἰς τὸ κακοποιεῖν, μάρτυρα ψευδῆ λαλοῦντα ψεῦδος, καὶ τὸν ἐμβάλλοντα ἔριδας μεταξὺ ἀδελφῶν.» (Παροιμ. ς'. 16—19.) «Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροὶ, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαὶ, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι. Ταῦτά ἐστι τὰ κοινοῦντα (μολύνοντα) τὸν ἄνθρωπον.» (Ματθ. ιε'. 19—20.) Καὶ πάλιν· «Ὁ ψευδὴς μάρτυς δὲν θέλει μείνει ἀτιμώρητος· καὶ ὁ λαλῶν ψεύδη θέλει ἀπολεσθῆ.» (Παροιμ. ιθ'. 9.)

Ὁ ἐπίορκος, ὁ ψευδομάρτυς, καὶ πᾶς ψεύστης ἀποκλείονται τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὸ μέρος αὐτῶν εἶναι ὁμοῦ μὲ

τὸν πατέρα τοῦ ψεύδους, «ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ·» καὶ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως θέλουσι πορευθῇ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.»

Ἐὰν τις ἐξ ἡμῶν παρέβη ποτὲ καθ' οἱονδήποτε τρόπον τὴν ἐντολὴν ταύτην, ἂς μετανοήσῃ πρὶν ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ σώματος καὶ ἐκ τοῦ κόσμου, ἵνα ἐμφανισθῇ εἰς κρίσιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τῆς ἀληθείας, ὅστις ἐνετείλατο λέγων· «Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ.» Ἀμήν.

Τινὲς δὲ ψευδομαρτυροῦσι κατὰ τοῦ πλησίον μαρτυρίαν ψευδῆ, διασπείροντες φήμας, ὅτι τάχα οἱ κηρύσσοντες τὴν ἀλήθειαν πληρόνουσι τοὺς ἀκροατὰς καὶ τοὺς δεχομένους τὴν ἀλήθειαν, ἐν ᾧ οὐδεὶς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἔχων, καὶ κηρύσσων τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ οὐδέποτε πληρόνει ἀνθρώπους ἵνα δεχθῶσι τὴν ἀλήθειαν.

4) Δύνανται δὲ οἱ ἄνθρωποι νὰ ψευδομαρτυρήσωσι κατὰ τοῦ πλησίον μαρτυρίαν ψευδῆ καὶ ἄνευ λέξεων· μόνον διὰ νεύματος τῆς κεφαλῆς, τῶν ὀφθαλμῶν, ἢ τῶν ὤμων, καὶ οὕτω νὰ βλάψωσι καιρίως αὐτόν· καὶ οἱ οὕτω ποιοῦντες κατὰ τοῦ ἀθώου πλησίον, εἶναι ἔνοχοι τῆς παραβάσεως τῆς ἐννάτης ἐντολῆς.

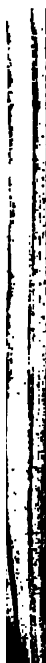
Ψευδομαρτυρία ὁποιουδήποτε εἴδους εἶναι πρᾶγμα βδελυρὸν, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον μισεῖ ὁ Κύριος, τὸ ὁποῖον θέλει τιμωρήσει αὐστηρῶς, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον, λέγει ὁ Κύριος, μολύνει τὸν ἄνθρωπον· «Ταῦτα τὰ ἕξ,» λέγει ἡ θεία Γραφὴ, «μισεῖ ὁ Κύριος, ἑπτὰ μάλιστα βδελύττεται ἡ ψυχὴ αὐτοῦ· ὀφθαλμοὺς ὑπερηφάνους, γλῶσσαν ψευδῆ, καὶ χεῖρας ἐκχεούσας αἷμα ἀθῶον, καρδίαν μηχανευομένην λογισμοὺς κακοὺς, πόδας τρέχοντας ταχέως εἰς τὸ κακοποιεῖν, μάρτυρα ψευδῆ λαλοῦντα ψεῦδος, καὶ τὸν ἐμβάλλοντα ἔριδας μεταξὺ ἀδελφῶν.» (Παροιμ. ς. 16—19.) «Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροὶ, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαὶ, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι. Ταῦτά ἐςι τὰ κοινοῦντα (μολύνοντα) τὸν ἄνθρωπον.» (Ματθ. ιε. 19—20.) Καὶ πάλιν· «Ὁ ψευδὴς μάρτυς δὲν θέλει μένει ἀτιμώρητος· καὶ ὁ λαλῶν ψεύδη θέλει ἀπολεσθῆ.» (Παροιμ. ιθ'. 9.)

Ὁ ἐπίορκος, ὁ ψευδομάρτυς, καὶ πᾶς ψεύστης ἀποκλείονται τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὸ μέρος αὐτῶν εἶναι ὁμοῦ μὲ

τὸν πατέρα τοῦ ψεύδους, «ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ·» καὶ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως θέλουσι πορευθῇ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.»

Ἐάν τις ἐξ ἡμῶν παρέβη ποτὲ καθ' οἱονδήποτε τρόπον τὴν ἐντολὴν ταύτην, ἂς μετανοήσῃ πρὶν ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ σώματος καὶ ἐκ τοῦ κόσμου, ἵνα ἐμφανισθῇ εἰς κρίσιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τῆς ἀληθείας, ὅστις ἐνετείλατο λέγων· «Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ.» Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΖ΄.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΕΚΑΤΗΣ ΕΝΤΟΛΗΣ.

Ἔξοδ. κ΄. 17.

«Οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον σου. Οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν οἰκίαν τοῦ πλησίον σου, οὔτε τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, οὔτε τὸν παῖδα αὐτοῦ, οὔτε τὴν παιδίσκην αὐτοῦ, οὔτε τοῦ βοὸς αὐτοῦ, οὔτε τοῦ ὑποζυγίου αὐτοῦ, οὔτε παντὸς κτήνους αὐτοῦ, οὔτε ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστιν.»

Οἱ ἄνθρωποι ἐν γένει, καθὼς φαίνεται, στοχάζονται, ὅτι ἐὰν αἱ ἐξωτερικαὶ πράξεις αὐτῶν ἦναι σύμφωνοι πρὸς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἀγαθοὶ καὶ εὐπρόσδεκτοι πρὸς αὐτόν. Ἡ δὲ δεκάτη καὶ τελευταία ἐντολὴ αὐτοῦ, ἡ σφραγίς, οὕτως εἰπεῖν, ὅλων τῶν ἄλλων περὶ τοῦ πλησίον ἐντολῶν, ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Θεὸς ἀπαιτεῖ οὐχὶ μόνον τὰ ἐξωτερικὰ ἡμῶν ἔργα νὰ ἦναι σύμφωνα πρὸς τὸν νόμον αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ ἐσωτερικαὶ ἐπιθυμίαι τῶν καρδιῶν ἡμῶν νὰ ἦναι σύμφωνοι πρὸς τὸν νόμον τῆς ἀγάπης, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζονται ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται. Πρὸς τὸν Σαμουὴλ εἶπεν· «Ὁ ἄνθρωπος βλέπει τὸ φαινόμενον, ὁ δὲ Κύριος βλέπει τὴν καρδίαν.» (Α΄. Σαμ. ις΄. 7.) Ὁ δὲ Δαβὶδ εἶπε πρὸς τὸν Σολομῶντα, τὸν

υἱὸν αὐτοῦ· «Καὶ σὺ Σολομών, υἱέ μου, γνώρισον τὸν Θεὸν τοῦ πατρός σου, καὶ δούλευε αὐτὸν ἐν καρδίᾳ τελείᾳ, καὶ ἐν ψυχῇ θελούσῃ· διότι ὁ Κύριος ἐξετάζει πάσας τὰς καρδίας, καὶ ἐξεύρει πάντας τοὺς λογισμοὺς τῶν διανοιῶν· ἐὰν ἐκζητῇς αὐτόν, θέλει εὑρίσκεσθαι ὑπὸ σοῦ· ἐὰν ὅμως ἐγκαταλείπῃς αὐτόν, θέλει σὲ ἀποῤῥίψει διὰ παντός.» (Α'. Χρον. κή. 9.) Λέγει δὲ ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρώτῃ πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῇ· «Τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας, καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου.» (Α'. Τιμόθ. ά. 5.)

Ὁ φόνος, ἡ μοιχεία, ἡ κλοπή, καὶ ἡ ψευδομαρτυρία πρῶτον συλλαμβάνονται ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ αἱ ἐξωτερικαὶ πράξεις εἶναι μόνον φανέρωσις καὶ ἐκτέλεσις τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς καρδίας.

Ἡ ἐντολή· «οὐκ ἐπιθυμήσεις,» κτυπᾷ καὶ αὐτὴν τὴν ῥίζαν τῆς κατὰ τοῦ πλησίον ἁμαρτίας. Ὁ μὴ ἐπιθυμῶν τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον αὐτοῦ, δὲν θέλει μοιχεύσει· ὁ μὴ ἐπιθυμῶν τὴν οἰκίαν τοῦ πλησίον αὐτοῦ, οὐδὲ ἄλλο τι τοῦ πλησίον αὐτοῦ. δὲν θέλει κλέψει, δὲν θέλει ἁρπάξει, δὲν θέλει καταδυναστεύσει, δὲν θέλει ψευδομαρτυρήσει, δὲν θέλει ἀφαιρέσει τὴν ζωήν τινος ἕνεκα κέρδους ἢ ἄλλου τινὸς κοσμικοῦ συμφέροντος. Λέγει ὁ Ἰάκωβος· «Ἕκαστος δὲ πειράζεται ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος. Εἶτα ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον.» (Ἰάκωβ· ά. 14-15.) Λέγει ὁ Σωτὴρ ἡμῶν· «Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι.» (Ματθ. ιέ. 19·)

Ἡ πρώτη ἐν τῷ κόσμῳ ἁμαρτία προῆλθεν ἐκ τῆς ἐπιθυμίας. Ἡ Εὔα πρῶτον εἶδε τὸ ἀπηγορευμένον δένδρον, ὅτι ἦτο καλὸν εἰς βρῶσιν, καὶ ὅτι ἦτον ἀρεστὸν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐπιθυμητὸν τὸ δένδρον ὡς δίδον γνῶσιν, καὶ λαβοῦσα ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ, ἔφαγε, καὶ ἔδωκε καὶ εἰς τὸν ἄνδρα αὐτῆς μεθ' ἑαυτῆς, καὶ αὐτὸς ἔφαγε.» (Γέν. γ'. 6.) Ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα ἔτεκεν ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία αὐτῆς ἔφερε θάνατον καὶ εἰς ἑαυτὴν καὶ εἰς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος!

Ὁ Δαβὶδ μίαν ἡμέραν, περιπατῶν ἐπὶ τοῦ δώματος τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, εἶδεν ἀπὸ τοῦ δώματος, τὴν Βηθσαβεὲ, τὴν γυναῖκα τοῦ Οὐρίου λουομένην, ὡς ἡ Εὔα εἶδε τὸ ἀπηγορευμένον δένδρον, «Καὶ ἡ γυνὴ ἦτον ὡραία τὴν ὄψιν σφόδρα,» καὶ ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἔτεκε τὴν ἁμαρτίαν, ἁμαρτίαν δὲ τῆς μοιχείας καὶ φρικωδεστάτου φόνου, φόνου ἀθώου ἀνθρώπου, πιστοῦ ὑπηκόου αὐτοῦ, καὶ τοῦτο ἵνα σκεπάσῃ τὴν ἁμαρτίαν, ἥτις ἔλαβεν ἀρχὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ δώματος τοῦ οἴκου αὐτοῦ.

Οὕτως ὁ Ἀχαὰβ ὁ Βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ, ἐπεθύμησε τὸν ἀμπελῶνα τοῦ πλησίον αὐτοῦ, Ναβουθαί· τόσον δὲ σφοδρὰ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ ἔγεινεν, ὥστε ἐπλαγίασεν ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτοῦ καὶ ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ δὲν ἔφαγεν ἄρτον.» (Α'. Βασιλ· κά. 4.) Ἡ δὲ ἐπιθυμία αὐτοῦ ἔτεκε ψευδομαρτυρίαν, ἐπιορκίαν καὶ φρικωδέστατον φόνον ἀθώου ἀνθρώπου!

Ἡ ἐπιθυμία τίκτει καὶ πολέμυς· λέγει ὁ Ἰάκωβος· «Πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν; Ἐπιθυμεῖτε, καὶ οὐκ ἔχετε· φονεύετε καὶ ζηλοῦτε, καὶ

οὐ δύνασθε ἐπιτυχεῖν· μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε· κ.λ.» (Ἰακωβ. δ'. 1. 2.)

Ἡ ἐπιθυμία ἐν τῇ καρδίᾳ φέρει τὸν τρέφοντα αὐτὴν εἰς τὴν χρῆσιν ἀπάτης, καὶ ψεύδους, καὶ δωροδοκίας, καὶ εἰς ἐπινοίας πολλῶν μέσων αἰσχρῶν καὶ ὀλεθρίων εἰς ὁλοκλήρους οἰκογενείας, καὶ ταῦτα μόνον ἵνα ἐπιτύχῃ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐπιθυμούμενον. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ θεωρῶμεν τὰς ἐπιθυμίας ἡμῶν ὡς πράγματα ἀδιάφορα· ἀλλὰ τὸ ἐναντίον, ὡς πολὺ σπουδαῖα· καὶ τὴν στιγμήν, καθ' ἣν ἀκάθαρτος καὶ ἀνόσιος ἐπιθυμία εἰσέρχεται εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν, εὐθὺς πρέπει ν' ἀποβάλωμεν αὐτήν, καὶ νὰ ζητῶμεν βοήθειαν ἄνωθεν, ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ ἀντισταθῶμεν εἰς τὸν πειρασμόν. Ἡ ἐπιθυμία ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτῆς εἶναι ὡς ἄνθος, καὶ κόπτεται εὐκόλως· ἀλλ' ἐὰν δὲν κοπῇ. φέρει δηλητηρίους καρπούς. «Μετὰ πάσης φυλάξεως,» λέγει ἡ Γραφή, «φύλαττε τὴν καρδίαν σου· διότι ἐκ ταύτης προέρχονται αἱ ἐκβάσεις τῆς ζωῆς.» (Παροιμ. δ.' 23.) Μία μόνη ἐπιθυμία ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν δύναται νὰ γεννήσῃ ἁμαρτίαν, ἥτις θέλει ταράττει τὴν ἡσυχίαν, καὶ καταστρέψει τὴν εὐδαιμονίαν ἡμῶν ἐνῷ ζῶμεν, καὶ πληρώσει ἡμᾶς φόβων καὶ τρόμων ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου, καὶ καλύψει ἡμᾶς μὲ αἰσχύνην τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, καὶ προξενήσει εἰς ἡμᾶς αἰώνια βάσανα! Ἐὰν ἀγαπῶμεν τὴν ζωήν, τὴν αἰώνιον ζωήν, καὶ ἐὰν φοβώμεθα τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν δεύτερον θάνατον, ἂς φυλαττώμεθα ἀπὸ πάσης ἀνόμου ἐπιθυμίας.

Δὲν πρέπει δὲ νὰ ἐπιθυμήσωμέν τι τοῦ πλησίον,

1) Διότι ἡ εὐδαιμονία αὐτοῦ εἶναι πολύτιμος ὅσον εἶναι καὶ ἡ ἡμετέρα εὐδαιμονία. Αὐτὸς εἶναι ἀδελφὸς ἡμῶν· μέλος τῆς αὐτῆς οἰκογενείας· καὶ ὡς τοιοῦτον πρέπει νὰ

ἀγαπῶμεν αὐτὸν καὶ ὅταν χαίρῃ ἀγαθὰ, νὰ συγχαίρωμεν μετ' αὐτοῦ· οὐχὶ νὰ φθονῶμεν αὐτὸν, καὶ νὰ ἐπιθυμῶμεν νὰ ἀφαιρέσωμεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ ἀγαθὸν τὸ ὁποῖον χαίρει.

2) Ὁ πλάστης ἡμῶν, ὁ Θεὸς, παρήγγειλε νὰ ἀγαπῶμεν τὸν πλησίον ἡμῶν ὡς ἡμᾶς αὐτούς· καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐν γένει ἀναγνωρίζουσι τὴν δικαιοσύνην καὶ τὸ ἔξοχον τῆς ἐντολῆς ταύτης. Ἡ δὲ ἐπιθυμία νὰ ἀφαιρέσῃ τις ἀπ' αὐτοῦ ἀγαθόν τι τὸ ὁποῖον χαίρει, εἶναι παράβασις τοῦ νόμου τῆς ἀγάπης. Ἐὰν εὑρισκώμεθα ἡμεῖς ἐν τῇ καταστάσει αὐτοῦ, ἠθέλομεν τάχα νὰ ἐπιθυμῶσιν οἱ ἄλλοι τὰ ἡμέτερα ἀγαθὰ, καὶ νὰ ἀφαιρέσωσιν αὐτὰ ἀφ' ἡμῶν; Βεβαιότατα ὄχι· καὶ μικρόν τι ὅταν ἦναι καὶ μικρᾶς ἀξίας, δὲν θέλομεν οἱ ἄλλοι νὰ ἀφαιρέσωσιν αὐτὸ ἀφ' ἡμῶν.

Καὶ ἐὰν καταδικάζωμεν ἄλλον διὰ πρᾶξίν τινα, τὴν ὁποίαν πράττομεν ἡμεῖς, βεβαίως δὲν θέλομεν ἀποφύγει τὴν δικαίαν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, καὶ καταδίκην· καὶ αὐτὴ ἡ συνείδησις ἡμῶν θέλει κατακρίνει ἡμᾶς αἰωνίως.

Λέγει ὁ Παῦλος· «Λογίζῃ δὲ τοῦτο, ὦ ἄνθρωπε, ὁ κρίνων τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας, καὶ ποιῶν αὐτὰ, ὅτι σὺ ἐκφεύξῃ τὸ κρῖμα τοῦ Θεοῦ;» (Ρωμ. β. 3.)

3) Διότι τὸ χρέος ἡμῶν εἶναι νὰ ἀρκώμεθα εἰς ὅσα δίδει εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός· «Ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. Οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους καὶ βλαβερὰς, αἵτινες βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν.» (Α'. Τιμ. ς'. 8—9.)

Ἐπιθυμοῦσι δὲ οἱ ἄνθρωποι τὰ τοῦ πλησίον πρὸς εὐχαρίστησιν τῆς ὑπερηφανίας αὐτῶν, καὶ διότι ἀγαπῶσι τὸν κόσμον καὶ τὰς ἡδονὰς τοῦ κόσμου· ἑνὶ λόγῳ, διότι ἡ ἀγάπη τοῦ Πατρὸς δὲν εἶναι ἐν αὐτοῖς.

4) Δὲν πρέπει νὰ ἐπιθυμήσωμέν τι τοῦ πλησίον, διότι πᾶσα κακὴ ἐπιθυμία ταράττει τὸν ἐπιθυμοῦντα αὐτὸ, καὶ πολλάκις καθιστᾷ αὐτὸν δυστυχῆ· καὶ γίνεται ἀχόρταστος ὡς ὁ ᾅδης καὶ ἡ ἀμμώδης γῆ, καὶ ὡς τὸ πῦρ, τὰ ὁποῖα οὐδέποτε λέγουσιν, ἀρκεῖ (Παροιμ. Λ΄. 15—16.) Ὁ τοιοῦτος οὐδέποτε ἡσυχάζει, οὐδέποτε χορταίνει, οὐδέποτε γίνεται εὐδαίμων, καὶ ἐὰν ἀποκτήσῃ τὸν κόσμον ὅλον! καὶ ἐὰν καταςήσῃ πάντας τοὺς ἄλλȣς ἀνθρώπȣς ὑποτελεῖς εἰς αὐτόν. Κατὰ τὴν ῥῆσιν τοῦ προφήτου Ἀββακούμ· «Πλατύνει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὡς ᾅδης, καὶ εἶναι ὡς ὁ θάνατος, καὶ δὲν χορταίνει, ἀλλὰ συνάγει εἰς ἑαυτὸν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ συλλαμβάνει εἰς ἑαυτὸν πάντας τοὺς λαούς.» (Ἀββακ. β΄. 5.) Ὅρια τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν οὐκ ἔχουσιν οἱ ἐπιθυμοῦντες, καὶ ἐκ τῶν ἀποκτωμένων δὲν εὐχαριστοῦνται· ἀλλὰ πάσχȣσιν ὅ,τι ὁ Ἀλέξανδρος ὁ μέγας, περὶ οὗ ἐλέχθη, ὅτι μετὰ τὰς νίκας καὶ τοὺς θριάμβους αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἔκλαυσε, διότι δὲν εὗρεν ἄλλȣς κόσμȣς νὰ νικήσῃ.

Παραβάται τῆς ἐντολῆς ταύτης εἶναι ȣ̓χὶ οἱ ἐμπορευόμενοι τιμίως καὶ ζητȣ̃ντες τὰ τῶν ἄλλων δι᾽ ἀνταλλαγῆς, ἕνεκα τῆς ὁποίας ὁ ἄλλος εὐχαρίςως δίδει τὰ ἑαυτοῦ· ἀλλὰ,

1) Οἱ νοθεύοντες τὰ ἐμπορευόμενα πράγματα, οἱ μεταχειριζόμενοι ἀπάτην, δολίαν πλάστιγγα, ζύγια διάφορα, καὶ μέτρα διάφορα διότι ἐπιθυμοῦσι τὰ τοῦ πλησίον ἄνευ ἀνταλλαγῆς, ἢ δικαίας ἀνταμοιβῆς.

2) Παραβάται τῆς ἐντολῆς ταύτης εἶναι καὶ οἱ ποιοῦντες καὶ οἱ ἐν γνώσει διαδίδοντες κίβδηλα νομίσματα. Ἐπιθυμοῦσι τὰ τοῦ πλησίον, καὶ διὰ τοῦτο μηχανεύονται τὸν τρόπον τοῦτον ὥστε νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ ὑπ᾽ αὐτῶν ποθούμενον.

3) Παραβάται τῆς ἐντολῆς ταύτης παρομοίως εἶναι

οἱ μεταχειριζόμενοι τὰ λεγόμενα παιγνίδια τῆς τύχης ὡς τὴν κυβείαν, τὴν χαρτοπαιξίαν, καὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ μὲ σκοπὸν καὶ ἐπιθυμίαν νὰ κερδαίνωσιν αὐτοὶ μὲ ζημίαν τοῦ πλησίον.

4) Καὶ οἱ ἀνοίγοντες λαχεῖα κινδυνεύουσι νὰ γείνωσι παραβάται τῆς ἐντολῆς ταύτης, διότι καὶ οὗτοι ἐπιθυμοῦσι τὰ τοῦ πλησίον ἄνευ δικαίας ἀνταμοιβῆς.

5) Οἱ προσποιούμενοι πολλὰς ἐκδουλεύσεις ὑπὲρ πατρίδος ἵνα ἀπολαύσωσι χρήματα παρὰ τῆς κυβερνήσεως, ἢ τοῦ ἔθνους, εἶναι ὡσαύτως παραβάται τῆς δεκάτης ἐντολῆς· καὶ ὁ προσπαθῶν νὰ ἐκβάλλῃ ἄλλον ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ μόνον ἵνα ἀπολαύῃ αὐτὸς τὸν μισθὸν ἐκείνου, εἶναι παραβάτης τῆς ἐντολῆς «οὐκ ἐπιθυμήσεις.»

6) Παραβάται τῆς ἐντολῆς ταύτης προσέτι εἶναι ὅσοι προσπαθοῦσι ν' ἀποσύρωσιν ἀπὸ τοῦ πλησίον ὑπηρέτην, ἢ ὑπηρέτριαν μόνον πρὸς ὄφελος ἑαυτῶν καὶ πρὸς βλάβην τοῦ πλησίον.

"Πλατεία ἡ ἐντολή σου σφόδρα," εἶπεν ὁ Ψαλμῳδὸς μελετῶν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. (Ψαλμ. ριθ'. 96.)

Καὶ τῷόντι ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν τελειότητα ἐν ἔργῳ, ἐν λόγῳ, καὶ ἐν διανοίᾳ.

Καὶ ἐὰν ἐξετάσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς κατὰ τὸν νόμον τοῦτον, ἐὰν ἐξετάσωμεν τὰ ἔργα ἡμῶν, καὶ τοὺς λόγους ἡμῶν καὶ τὰ διανοήματα, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τῶν καρδιῶν ἡμῶν, θέλομεν εὑρεῖ ὅτι εἴμεθα πάντες παραβάται· ὅτι ἡμεῖς πάντες ἐξεκλίναμεν, ἅμα ἠχρειώθημεν· ὅτι οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, ὅτι οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός· καὶ ὅτι ἐὰν κριθῶμεν τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, κατὰ τὸν νόμον, πᾶν στόμα θέλει φραγῇ, καὶ πᾶς ὁ κόσμος θέλει γείνει ὑπόδικος τῷ Θεῷ, καὶ ὅτι οὕτως ἐξ ἔργων νόμου οὐδεὶς δύναται

νὰ σωθῇ· (Ρωμ. γ', 9—20.) καὶ ὅτι ἐὰν σωθῶμεν, θέλομεν σωθῇ μόνον τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, «δικαιούμενοι δωρεάν,» «διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.» (Ρωμ. γ', 24.)

Καὶ αὐτὴ ἡ ἀπολύτρωσις εἶναι ἀπολύτρωσις ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. Ὅταν ἀναγεννηθῇ τις ἄνωθεν, ὅταν ἔχῃ ἀληθῆ καὶ ζῶσαν πίστιν, ὅταν ῥαντισθῇ ἡ καρδία αὐτοῦ πνευματικῶς ὑπὸ τοῦ αἵματος τοῦ ἐσταυρωμένου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τότε ἀρχίζει νὰ ζήσῃ νέαν ζωήν· τότε ἀρχίζει νὰ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον· τότε καθαρίζεται ἡ καρδία αὐτῦ ἀπὸ ἀνόμων ἐπιθυμιῶν· τότε αἱ ἐξωτερικαὶ πράξεις, καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ ἐπιθυμίαι τῆς καρδίας αὐτοῦ γίνονται σύμφωνοι πρὸς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, πλήρωμα, τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ ἀγάπη· ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν, ἀγάπη καὶ πρὸς τὸν πλησίον· καὶ αὐτὴ ἡ ἀγάπη ἀπαγορεύει τὴν ἐπιθυμίαν τῶν τοῦ πλησίον. «Οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον σου· οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν οἰκίαν τοῦ πλησίον σου· οὔτε τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, οὔτε τὸν παῖδα αὐτοῦ, οὔτε τὴν παιδίσκην αὐτοῦ, οὔτε τοῦ βοὸς αὐτοῦ, οὔτε τοῦ ὑποζυγίου αὐτοῦ, οὔτε παντὸς κτήνους αὐτοῦ, οὔτε ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστί.» Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΗ'.

ΖΗΜΙΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΜΕΓΙΣΤΗ ΖΗΜΙΑ.

Μάρκ. ή. 36—37.

«Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;

Τοὺς λόγους τούτους ὁ Σωτὴρ ἡμῶν διεύθυνε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, διὰ νὰ προετοιμάσῃ αὐτοὺς διὰ τοὺς διωγμοὺς καὶ τὰς θλίψεις, διὰ τῶν ὁποίων ἔμελλον νὰ διέλθωσι μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ· διὰ νὰ ἐνδυναμώσῃ τὰς καρδίας αὐτῶν, ὥστε νὰ μὴ δειλιῶσιν, ἀλλὰ νὰ μένωσι στερεοὶ εἰς τὴν πίστιν, νὰ νικῶσι τοὺς φόβους τοῦ θανάτου, καὶ ν' ἀποκτήσωσι τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον.

Πρῶτον δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς, ὅτι ὁ ἴδιος ἔπρεπε νὰ πάθῃ πολλά· ν' ἀποδοκιμασθῇ ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων, καὶ νὰ θανατωθῇ. Ἔπειτα προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ εἶπεν αὐτοῖς· «Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν ἀπαρνησάσθω

ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθήτω μοι· ὡς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με, καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.»

Αἱ δοκιμαὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἔμελλον νὰ ἦναι τοσοῦτον μεγάλαι ὥστε ἤθελον κινδυνεύει νὰ χάσωσι τὸ θάῤῥος αὐτῶν, καὶ ν' ἀρνηθῶσι τὸν Χριστόν, καὶ τὴν ἀλήθειαν, ἵνα σώσωσι τὴν ζωὴν αὐτῶν·

Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν πόσον δύσκολος ἤθελεν εἶσθαι ἡ θέσις αὐτῶν, ἂς ὑποθέσωμεν πρὸς στιγμήν, ὅτι τις ἐξ ἡμῶν ἤθελεν διωχθῇ, διότι ἐπίστευε τὴν ἀλήθειαν· ὅτι οἱ συμπατριῶται αὐτοῦ καὶ οἱ τιμιώτεροι τοῦ ἔθνους αὐτοῦ ἤθελον σηκωθῇ ἐναντίον αὐτοῦ, καὶ ἀποβάλῃ αὐτὸν ἀπὸ τὴν κοινωνίαν αὐτῶν· ὅτι ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ ὑπουργοί, καὶ οἱ σύμβουλοι αὐτοῦ, καὶ ὅλοι οἱ δικασταί, καὶ ὅλοι οἱ ἀξιωματικοί, καὶ αἱ ἀστυνομικαὶ ἀρχαὶ ἤθελον εἶσθαι ἐναντίον αὐτοῦ· ἡ θέσις αὐτοῦ δὲν ἤθελεν εἶσθαι πολὺ δύσκολος; Ἂς ὑποθέσωμεν προσέτι, ὅτι οἱ ἀρχιερεῖς οἱ ἱερεῖς, καὶ ἡ σύνοδος ἡνώθησαν ἐναντίον αὐτῷ, ἐξέβαλον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὡς κακόν, καὶ ἀφώρισαν αὐτὸν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, τότε ἡ θέσις αὐτοῦ ἤθελεν εἶσθαι ἔτι δυσκολωτέρα.

Ἀλλ' ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι πρὸς τούτοις, οἱ ἀκριβέστεροι φίλοι αὐτοῦ, οἱ γονεῖς, οἱ ἀδελφοὶ ἤθελον μισεῖ αὐτόν, καὶ

παραδώσει αὐτὸν εἰς τοὺς ζητοῦντας τὴν ζωὴν αὐτοῦ· τότε ἡ θέσις αὐτοῦ ἤθελεν εἶσθαι τῷόντι φρικώδης!

Ἀλλ' ἐὰν ἐκινδύνευε πᾶσαν ἡμέραν νὰ ῥιφθῇ εἰς φυλακὴν, νὰ μαστιγωθῇ, νὰ φερθῇ εἰς κρίσιν ἐνώπιον διεφθαρμένων δικαστῶν, ἐχόντων προλήψεις κατ' αὐτοῦ καὶ ἀπόφασιν νὰ καταδικάσωσιν αὐτὸν, ἀθῷον ὄντα· δικαστῶν ζητούντων ψευδομάρτυρας κατ' αὐτοῦ, καὶ παρακινούντων τὸν λαὸν νὰ λιθοβολήσωσιν αὐτὸν, ὡς οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Στέφανον· πῶς ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ ὅλα ταῦτα; Τοιαύτη ἔμελλε νὰ ἦναι ἡ θέσις τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Καὶ διὰ ν' ἀποφύγωσιν ὅλα ταῦτα τὰ βάσανα, ἠδύναντο ν' ἀποσυρθῶσιν ἀπὸ τὸν Χριστὸν, νὰ κρύψωσι τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν· ν' ἀρνηθῶσιν αὐτὸν, ἢ νὰ προσπαθῶσι νὰ ὑποκρίνωνται τὰς δοξασίας αὐτῶν.

Ὁ δὲ Σωτὴρ προϊδὼν ὅλα ταῦτα, παρήγγειλεν εἰς αὐτοὺς νὰ μὴ κρύπτωσι τὴν πίστιν, νὰ μὴ ὑποκρίνωνται διὰ νὰ σώσωσι τὴν ζωὴν αὐτῶν· διότι ἐὰν ἔσωζον τὴν ζωὴν τοιουτρόπως, εἶπεν, ὅτι ἤθελον χάσει αὐτήν· ὅτι δὲν ἤθελεν εἶσθαι ὄφελος, ἀλλὰ ζημία, ζημία εἰς τὴν ψυχήν· αἰώνιος ζημία!

«Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;»

Ὡς «κόσμον» ἐδῶ πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ὅλα τὰ ἐπίγεια, τὰ ὁποῖα οἱ ἄνθρωποι ἐν γένει ἐπιθυμοῦσι καὶ ἐνθέρμως ζητοῦσιν, οἷον περιουσίαν, οἴκους, ἀγροὺς, τιμὰς, ἡδονὰς, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις· δηλαδὴ, ὅ,τι ἐπιθυμεῖ ὁ ὀφθαλμὸς καὶ ἡ σὰρξ, κατὰ τὴν ῥῆσιν τοῦ Ἰωάννου· «Ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς, καὶ ἡ

ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἀλαζωνία τοῦ βίου, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἐκ τοῦ κόσμυ ἐστίν.» (Α'. Ἰωαν. β'. 15—16.)

Ὁ κόσμος οὗτος πολλάκις ἐμποδίζει τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸ νὰ δεχθῶσι τὸν Χριστὸν ὡς Κύριον· ἀπὸ τὸ νὰ πιστεύσωσι τοὺς λόγους αὐτοῦ, τὰς ἀληθείας, τὰς ὁποίας αὐτὸς διδάσκει· φοβοῦνται τοὺς διωγμοὺς· φοβοῦνται ζημίαν, εἰς τὴν ὑπόληψιν, εἰς τὴν περιουσίαν, εἰς κοσμικόν τι συμφέρον, εἰς κοσμικήν τινα ἡδονὴν, ἢ εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν αὐτῶν· καὶ διὰ τοῦτο ὑποκρίνονται, κρύπτονται καὶ ἀρνοῦνται τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐμπράκτως ἀρνοῦνται τὸν Χριστόν. Καὶ οὕτω πράττοντες σώζουσι δι' ὀλίγον καιρὸν, τὴν περιουσίαν, τὴν ὑπόληψιν, καὶ τὴν φιλίαν τῶν συγγενῶν καὶ συμπατριωτῶν, καὶ ἀποφεύγυσι τοὺς διωγμοὺς, φυλάκισιν, πληγὰς καὶ τὸν θάνατον τοῦ σώματος.

Τοῦτο δὲ νομίζουσι κέρδος· ἀλλ' εἶναι ζημία· διότι χάνουσι τὸν χαρακτῆρα αὐτῶν, ὡς πρὸς τὴν εὐθύτητα, καὶ τὴν εἰλικρίνειαν· χάνουσι τὴν εὐμένειαν τοῦ Θεοῦ· χάνουσι τὴν δόξαν, ἥτις μέλλει νὰ ἀποκαλυφθῇ ὅταν ἔλθῃ ὁ Χριστὸς, «ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων·» καὶ χάνουσιν τὴν αἰώνιον ζωὴν, τὴν αἰώνιον μακαριότητα. «Ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν.» (Ματθ. ι. 39.) Καὶ ὅποιος χάνει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, χάνει τὸ πᾶν! χάνει πᾶσαν ἐλπίδα ἀγαθοῦ. Ὁ θάνατος τοῦ σώματος ἀφαιρεῖ ὅλα τὰ ἐπίγεια· ἡ ψυχὴ δὲ δύναται νὰ ἀναπαύηται ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ὁ δὲ θάνατος τῆς ψυχῆς εἶναι αἰώνια βάσανα, ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ «ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.» (Μαρκ. θ'. 44.)

Τὸ κυριώτερον μέρος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ψυχή· ἡ

ψυχὴ εἶναι ἀθάνατος, ἀτελεύτητος· τόσον καλλιτέρα ἀπὸ τὸ σῶμα, ὅσον τὸ σῶμα εἶναι καλλίτερον ἀπὸ τὴν ἐνδυμασίαν· ὁ κάτοικος τοῦ οἴκου, ἀπὸ τὸν οἶκον· τοσοῦτον πολύτιμος εἶναι ἡ ψυχὴ, ὥστε ἦλθεν ὁ Χριςὸς εἰς τὸν κόσμον, νὰ ἀπολυτρώσῃ αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ νὰ σώσῃ αὐτὴν ἀπὸ τὴν γέενναν τοῦ πυρός· τοσοῦτον πολύτιμος, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ἄγγελοι χαίρουσιν ὅταν μάθωσιν ὅτι μετενόησεν ἁμαρτωλός τις ἐν τῷ κόσμῳ.

Κατὰ δυςυχίαν δὲ βλέπομεν τὸς περισσοτέρυς ἀνθρώπους ἐνασχολουμένους διὰ τὰ σώματα μᾶλλον παρὰ διὰ τὰς ψυχὰς αὐτῶν, ὅλη ἡ μέριμνα εἶναι περὶ φαγητῶν, ποτῶν, ἐνδυμασιῶν, διασκεδάσεων, ἡδονῶν καὶ κοσμικοῦ κέρδους.

Δι' ὀλίγον κοσμικὸν κέρδος ὁ Ἰούδας ἔχασε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ· δι' αὐτὸ ὁ Ἀνανίας καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ Σαπφείρα, δι' αὐτὸ ἑκατομμύρια ἀπώλεσαν, καὶ ἀπολλύουσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν· καὶ ὅταν ἀπολεσθῇ ἡ ψυχὴ, δὲν ὑπάρχει δι' αὐτὴν οὐδεμία ἀπολύτρωσις. Τοῦτο μᾶς διδάσκει ὁ Χριστὸς, λέγων· «Τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;»

Ὅταν ἀποθάνῃ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, οὐδεὶς δύναται νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν ζωὴν διὰ χρημάτων, ὥστε νὰ ἀναστῇ ἐκ νεκρῶν· παρομοίως οὐδεὶς δύναται νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν ψυχὴν διὰ χρημάτων, ὥστε νὰ μὴ ὑποφέρῃ τὴν αἰώνιον κόλασιν. Ἐὰν οἱ φίλοι αὐτῦ ἔκτιζον μύρια νοσοκομεῖα καὶ μυριάδας ἐκκλησιῶν, δὲν ἤθελον ὠφελήσει ποσῶς τὴν ἀπολλυμένην ψυχήν. Ὁ πλοῦτος τοῦ κόσμου ὅλου δὲν δύναται νὰ προμηθεύσῃ δι' αὐτὴν οὐδὲ μίαν στιγμὴν ἀναπαύσεως.

Ὁ πλούσιος σηκώσας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὑπάρχων

ἀναστῶσιν· ὅταν τεθῶσιν οἱ θρόνοι καὶ δοθῇ ἡ κρίσις, καὶ χωρισθῶσιν οἱ δίκαιοι ἀπὸ τῶν ἀδίκων· ὅταν οἱ οὐρανοὶ παρέρχωνται ῥοιζηδὸν, ὡς λέγει ὁ Πέτρος, καὶ τὰ ςοιχεῖα καυσούμενα διαλύωνται, καὶ ἡ γῆ, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαίωνται, (Β'. Πετρ· γ'. 10.) δὲν θέλομεν ἐπαισχυνθῇ αὐτὸν πλέον· ἀλλ' ὅσοι ἐπαισχύνονται αὐτὸν σήμερον καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ, τότε θέλουσι καλυφθῇ ὑπὸ αἰωνίου αἰσχύνης, καὶ θέλουσιν εἰπεῖ εἰς τὰ ὄρη καὶ εἰς τὰς πέτρας, «πέσατε ἐφ' ἡμᾶς καὶ κρύψατε ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ ἀρνίου· ὅτι ἦλθεν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, καὶ τίς δύναται σταθῆναι;» (Ἀποκαλ. ς'. 16 —17.) Καὶ τότε τί τὸ ὄφελος ἕνεκα τοῦ παρόντος κοσμικοῦ κέρδους;

Καὶ νῦν ἀδελφοί, ἂς ἐρωτήσωμεν ἡμᾶς αὐτούς· ποία εἶναι ἡ ἡμετέρα κατάστασις; Δὲν εἶναι ἀληθὲς, ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶν κοπιάζουσι νύκτα καὶ ἡμέραν, ἵνα κερδήσωσι τὸν κόσμον, τὸν πλῦτον, τὰς τιμὰς, καὶ τὰς ἡδονὰς, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτῶν ἀμελοῦσιν; ἀμελοῦσι τὸν Χριςὸν, ἀμελοῦσι τὸ κήρυγμα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ἀμελοῦσι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν αἰώνιον σωτηρίαν. Ἐὰν ὑπάρχωσι τοιοῦτοι, ἂς σκεφθῶσι πόσον ταχέως θέλει παρέλθει ὁ κόσμος καὶ ὅλα τὰ ἐν αὐτῷ, πόσον ταχέως θέλουσι χάσει ὅλα τὰ πρόσκαιρα καὶ ἐπίγεια. Καὶ ὅτι ἐὰν πρὸς τούτοις χάσωσι τὴν ψυχὴν, χάνουσι τὸ πᾶν. «Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;» Ἡ ὑπόθεσις αὕτη εἶναι σπουδαία, σπουδαιοτάτη διὰ πάντας. Ἂς μὴ ἀφήσωμεν κοσμικόν τι κέρδος, εἴτε τιμὴν εἴτε ἡδονὴν εἴτε ἄλλο τι νὰ ἀπομακρύνῃ ἡμᾶς ἀπὸ τὸν Χριστὸν

καὶ ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, ὥστε νὰ ζημιωθῶμεν τὰς ψυχὰς ἡμῶν. Ἀκούσατε πάλιν τί λέγει αὐτὸς, ὅστις ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ὅστις θέλει ἔλθει καὶ κρίνει ζῶντας καὶ νεκρούς· ὅστις εἶναι βασιλεὺς τῶν βασιλέων καὶ Κύριος τῶν κυρίων, ὅστις εἶναι ἀσυγκρίτως μεγαλήτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς βασιλεῖς καὶ αὐτοκράτορας τοῦ κόσμου τούτου, ὅστις ἔχει πᾶσαν ἐξουσίαν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· «Ὅςις θέλει ὀπίσω μȣ ἐλθεῖν-ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν ςαυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολȣθείτω μοι· ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγȣς ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τȣ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτὸν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων·» (Μαρκ. ή. 34—38.) καὶ ἀκούοντες τοῦτο, ἕκαστος ἡμῶν, ἂς κρίνῃ τί εἶναι τὸ ἀληθὲς συμφέρον διὰ τὸν νῦν καιρὸν καὶ διὰ τὴν αἰωνιότητα. Ἀμήν.

ἀναστῶσιν· ὅταν τεθῶσιν οἱ θρόνοι καὶ δοθῇ ἡ κρίσις, καὶ χωρισθῶσιν οἱ δίκαιοι ἀπὸ τῶν ἀδίκων· ὅταν οἱ οὐρανοὶ παρέρχωνται ῥοιζηδόν, ὡς λέγει ὁ Πέτρος, καὶ τὰ ςοιχεῖα καυσούμενα διαλύωνται, καὶ ἡ γῆ, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαίωνται, (Β'. Πετρ· γ'. 10.) δὲν θέλομεν ἐπαισχυνθῇ αὐτὸν πλέον· ἀλλ' ὅσοι ἐπαισχύνονται αὐτὸν σήμερον καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ, τότε θέλουσι καλυφθῇ ὑπὸ αἰωνίου αἰσχύνης, καὶ θέλουσιν εἰπεῖ εἰς τὰ ὄρη καὶ εἰς τὰς πέτρας, «πέσατε ἐφ' ἡμᾶς καὶ κρύψατε ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ ἀρνίου· ὅτι ἦλθεν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, καὶ τίς δύναται σταθῆναι;» (Ἀποκαλ. ς'. 16—17.) Καὶ τότε τί τὸ ὄφελος ἕνεκα τοῦ παρόντος κοσμικοῦ κέρδους;

Καὶ νῦν ἀδελφοί, ἂς ἐρωτήσωμεν ἡμᾶς αὐτούς· ποία εἶναι ἡ ἡμετέρα κατάστασις; Δὲν εἶναι ἀληθές, ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶν κοπιάζουσι νύκτα καὶ ἡμέραν, ἵνα κερδήσωσι τὸν κόσμον, τὸν πλοῦτον, τὰς τιμάς, καὶ τὰς ἡδονάς, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτῶν ἀμελοῦσιν; ἀμελοῦσι τὸν Χριςόν, ἀμελοῦσι τὸ κήρυγμα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ἀμελοῦσι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν αἰώνιον σωτηρίαν. Ἐὰν ὑπάρχωσι τοιοῦτοι, ἂς σκεφθῶσι πόσον ταχέως θέλει παρέλθει ὁ κόσμος καὶ ὅλα τὰ ἐν αὐτῷ, πόσον ταχέως θέλουσι χάσει ὅλα τὰ πρόσκαιρα καὶ ἐπίγεια. Καὶ ὅτι ἐὰν πρὸς τούτοις χάσωσι τὴν ψυχήν, χάνουσι τὸ πᾶν. «Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;» Ἡ ὑπόθεσις αὕτη εἶναι σπουδαία, σπουδαιοτάτη διὰ πάντας. Ἂς μὴ ἀφήσωμεν κοσμικόν τι κέρδος, εἴτε τιμὴν εἴτε ἡδονὴν εἴτε ἄλλο τι νὰ ἀπομακρύνῃ ἡμᾶς ἀπὸ τὸν Χριστὸν

ΟΜΙΛΙΑ ΛΘ'.

ΠΕΡΙ ΚΑΤΑΦΡΟΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΓΗΣ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΙΑΣ.

Ψαλμ. ρϛ'. 24.

«Καὶ ἐξουδένωσαν γῆν ἐπιθυμητὴν, καὶ οὐκ ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ αὐτοῦ.» Ἤτοι «Κατεφρόνησαν ἔτι τὴν γῆν τὴν ἐπιθυμητὴν· καὶ δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ.»

Τοῦτο ἐλέχθη περὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ.

Ἡ γῆ ἡ ἐπιθυμητὴ, τὴν ὁποίαν κατεφρόνησαν, ἦτον ἡ γῆ τῆς Χαναάν· Καὶ ὁ λόγος, τὸν ὁποῖον δὲν ἐπίστευσαν, ἦτον ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ· ἡ ἐπαγγελία αὐτοῦ ὅτι ἤθελε δώσει αὐτὴν εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς τὸ σπέρμα αὐτῶν διὰ κληρονομίαν.

Ἕνεκα τῆς ἐπαγγελίας ταύτης, ὠνομάζετο «ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας.» Μνείαν τῆς ἐπαγγελίας ταύτης, εὑρίσκομεν πρῶτον ἐν τῷ Βιβλίῳ τῆς Γενέσεως, ὡς ἑξῆς· «Καὶ ἐφάνη ὁ Κύριος εἰς τὸν Ἀβραὰμ, καὶ εἶπεν· εἰς τὸ σπέρμα σου θέλω δώσει τὴν γῆν ταύτην.» (Γεν. ιϐ. 7.)

Ἡ ἐπαγγελία αὕτη ἐβεβαιώθη ἔπειτα μεθ' ὅρκου. «Καὶ εἶπεν· ὤμοσα εἰς ἐμαυτὸν, λέγει Κύριος, ὅτι ἐπειδὴ ἔπραξας τὸ πρᾶγμα τοῦτο, καὶ δὲν ἐλυπήθης τὸν υἱόν σου τὸν μονογενῆ, ὅτι εὐλογῶν θέλω σὲ εὐλογήσει, καὶ πληθύνων θέλω πληθύνει τὸ σπέρμα σου ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὡς τὴν ἄμμον τὴν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης· καὶ τὸ σπέρμα σου θέλει κυριεύσει τὰς πόλεις τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου θέλουσιν εὐλογηθῆ πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς· διότι ὑπήκουσας εἰς τὴν φωνήν μου» (Γεν. κβ'. 16—18.) Τὴν αὐτὴν ἐπαγγελίαν ἔκαμεν ὁ Θεὸς καὶ εἰς τὸν Ἰσαὰκ καὶ εἰς τὸν Ἰακώβ· (Γεν. κς'. 3—4 καὶ κή. 13—14.) Διὰ τοῦτο ὁ Μωϋσῆς ὁμιλῶν περὶ αὐτῆς εἶπε· «γῆν, τὴν ὁποίαν ὤμοσεν ὁ Κύριος πρὸς τοὺς πατέρας σας·» (Δευτ. ή. 1.) καὶ τὴν περιγράφει ὡς ἑξῆς· «γῆν ἀγαθὴν, γῆν ποταμῶν ὑδάτων, πηγῶν, καὶ ἀβύσσων, αἵτινες ἀναβλύζουσιν ἀπὸ κοιλάδων καὶ ὀρέων· γῆν σίτου καὶ κριθῆς, καὶ ἀμπέλων, καὶ συκῶν, καὶ ῥοδιῶν· γῆν ἐλαιῶν καὶ μέλιτος· γῆν ἐπὶ τῆς ὁποίας θέλεις τρώγει ἄρτον οὐχὶ μετ' ἐνδείας, δὲν θέλεις στερεῖσθαι οὐδενὸς ἐπ' αὐτῆς· γῆν, τῆς ὁποίας οἱ λίθοι εἶναι σίδηρος, καὶ ἐκ τῶν ὀρέων αὐτῆς θέλεις μεταλλεύει χαλκόν.» (Δευτ. ή. 7—9.) γῆν, τὴν ὁποίαν συνήθως ὠνόμαζον «γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι·» αὕτη ἦτον ἡ γῆ, τὴν ὁποίαν ὁ Ψαλμῳδὸς ὀνομάζει γῆν ἐπιθυμητὴν, τὴν ὁποίαν ἐξουδένωσαν, ἤτοι κατεφρόνησαν οἱ Ἰσραηλῖται ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν δὲν εἰσῆλθον ἕνεκα τῆς ἀπιστίας αὐτῶν. «Οὐκ ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ αὐτοῦ.» Τὸ νὰ ἀποκτήσωσιν αὐτὴν δὲν ἐνόμιζον ἄξιον τοσούτων κόπων, ὅσους ὑπέφερον ἐν τῇ ἐρήμῳ. Καὶ αἱ θλίψεις τὰς ὁποίας διήρχοντο, ἔφεραν αὐτοὺς εἰς δισταγμὸν περὶ τῆς ἀληθείας

τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ βεβαιωθεισῶν μεθ' ὅρκυ· «Καὶ βλέπομεν ὅτι οὐκ ἠδυνήθησαν εἰσελθεῖν δι' ἀπιστίαν.» (Ἑβρ. γ'. 19.)

Ἦσαν ἔνοχοι δύο μεγάλων ἁμαρτιῶν·

1) Καταφρονήσεως τοῦ δώρου τοῦ Θεοῦ.

2) Ἀπιστίας.

Δῶρόν τι ἀπὸ φίλου, ὅσον καὶ ἂν ἦναι μικρὸν, ἐκτιμᾶται πολὺ, οὐχὶ τόσον διὰ τὴν καθ' ἑαυτὸ ἀξίαν, ὅσον διὰ τὸν δωρούμενον· καὶ καταφρόνησις δώρου φίλου, θεωρεῖται ὡς καταφρόνησις τοῦ φίλου· καὶ ἀπιστία εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ εἶναι ἱκανὴ ν' ἀπαλλοτριώσῃ αὐτὸν αἰωνίως.

Οἱ Ἰσραηλῖται ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐφανέρωνον διὰ τῆς διαγωγῆς αὐτῶν, ὅτι ὑπῆρχεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν πολὺ ὀλίγη πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη, καὶ πολὺ ὀλίγη ἐμπιστοσύνη εἰς τὰς ἐπαγγελίας αὐτοῦ. Προετίμων μάλιστα τὰ πράσα, καὶ τὰ κρόμμυα, καὶ τὰ σκόρδα μετὰ τῆς σκληρᾶς δουλείας ἐν Αἰγύπτῳ παρὰ τὴν ἐλευθερίαν ἐν τῇ ἀγαθῇ γῇ, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὑποσχεθῇ ὁ Θεὸς εἰς τοὺς πατέρας αὐτῶν. Ἐγόγγυζον πονηρὰ, καὶ εἶπον· «Ἐνθυμούμεθα τὰ ὀψάρια τὰ ὁποῖα ἐτρώγομεν ἐν Αἰγύπτῳ ἄφθονα, τὰ ἀγγούρια, καὶ τὰ πεπόνια, καὶ τὰ πράσα, καὶ τὰ κρόμμυα, καὶ τὰ σκόρδα· τώρα δὲ ἡ ψυχὴ ἡμῶν εἶναι κατάξηρος, δὲν εἶναι εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν οὐδὲν ἄλλο παρὰ τοῦτο τὸ μάννα.» (Ἀριθ. ιά. 5—6.) Φαίνεται δὲ ὅτι εἶχον κλίσιν πρὸς τὴν εἰδωλολατρίαν τῶν Αἰγυπτίων, διότι ἔκαμον μόσχον χωνευτὸν, καὶ εἶπον· «Οὗτοι εἶναι οἱ θεοί σου, ὦ Ἰσραὴλ, οἵτινες σὲ ἀνεβίβασαν ἐκ γῆς Αἰγύπτου.» (Ἐξοδ. λϐ'. 4.) Καὶ ὅτε ἐπλησίαζον τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι νὰ κατασκοπεύσωσιν αὐτὴν, ἐπέστρεψαν καὶ ἔφεραν κακὴν φήμην περὶ τῶν δυσκολιῶν, τὰς ὁποίας εἶχον νὰ ἀπαντή-

σωσι, «Πάντες οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ Μωϋσῆ καὶ Ἀαρὼν,» καὶ εἶπαν, «Εἴθε νὰ ἀπεθνήσκωμεν ἐν γῇ Αἰγύπτου! ἢ ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ εἴθε νὰ ἀπεθνήσκωμεν! καὶ διὰ τί μᾶς ἔφερεν ὁ Κύριος εἰς τὴν γῆν ταύτην νὰ πέσωμεν διὰ μαχαίρας, νὰ γείνωσι διαρπαγὴ αἱ γυναῖκες καὶ τὰ τέκνα ἡμῶν; δὲν ἦτο καλήτερον εἰς ἡμᾶς νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν Αἴγυπτον; Καὶ ἔλεγεν ὁ εἷς πρὸς τὸν ἄλλον, ἂς κάμωμεν ἀρχηγὸν, καὶ ἂς ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν Αἴγυπτον.» (Ἀριθ. ιδ.' 1—4.) Οὕτως ἔλειπεν εἰς αὐτοὺς ἐμπιστοσύνη εἰς τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ, καὶ οὕτω κατεφρόνησαν γῆν ἐπιθυμητήν· γῆν τὴν ὁποίαν τόσον ἐπεθύμει ὁ Μωϋσῆς νὰ ἴδῃ, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν νὰ εἰσέλθῃ, ὄχι τόσον ἴσως διότι ἦτο καρποφόρος καὶ ὡραία τὴν θέαν, ὅσον διότι ἦτο ἡ γῆ τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὁ Θεὸς εἶχεν ἐκλέξει διὰ τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ ὑποσχεθῆ εἰς αὐτοὺς διὰ κληρονομίαν.

Ἦσαν ἀξιόμεμπτοι τῷ ὄντι οἱ Ἰσραηλῖται διὰ τὴν διαγωγὴν αὐτῶν ταύτην ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ πάντες ἡμεῖς, νομίζω, ἐκ συμφώνου καταδικάζομεν αὐτοὺς διότι κατεφρόνησαν τὴν γῆν τὴν ἐπιθυμητὴν, καὶ δὲν ἐπίστευσαν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ἂς ἐξετάσωμεν καὶ ἂς ἴδωμεν ἐὰν ἡμεῖς ἢ τοὐλάχιστον τινὲς ἐξ ἡμῶν, δὲν εἴμεθα ἔνοχοι τῶν αὐτῶν ἁμαρτιῶν. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους πρώτῃ ἐπιστολῇ αὐτοῦ, παραβάλλει τὴν κατάστασιν τῶν βεβαπτισμένων χριστιανῶν, τῶν μεταλαμβανόντων τοῦ δείπνου τοῦ Κυρίου, πρὸς τὴν τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ λέγει ὅτι τὰ γεγραμμένα περὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐγράφησαν «πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντησαν» καὶ νουθετεῖ τοὺς χριστιανοὺς νὰ προσέχωσιν ὥστε νὰ μὴ πέσωσι κατὰ τὸ

παράδειγμα ἐκείνων. Ἀκούσατε τί λέγει· «Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν, καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διῆλθον, καὶ πάντες εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐβαπτίσαντο ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον. (ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας, ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός.)» Ὡσὰν νὰ ἔλεγε· καὶ ἐκεῖνοι ἦσαν πάντες βεβαπτισμένοι ὡς ἡμεῖς· πάντες μετελάμβανον καθὼς ἡμεῖς. Προσθέτει δὲ, «Ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν εὐδόκησεν ὁ Θεός· κατεστρώθησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν ἐγεννήθησαν, εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητὰς κακῶν, καθὼς κἀκεῖνοι ἐπεθύμησαν. Μηδὲ εἰδωλολάτραι γίνεσθαι καθώς τινες αὐτῶν, ὡς γέγραπται· Ἐκάθησεν ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν. Μηδὲ πορνεύωμεν, καθώς τινες αὐτῶν ἐπόρνευσαν, καὶ ἔπεσον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἰκοσιτρεῖς χιλιάδες. Μηδὲ ἐκπειράζωμεν τὸν Χριστὸν, καθὼς καί τινες αὐτῶν ἐπείρασαν, καὶ ὑπὸ τῶν ὄφεων ἀπώλοντο. Μηδὲ γογγύζητε, καθὼς καί τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ. Ταῦτα δὲ πάντα τύποι συνέβαινον ἐκείνοις· ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντησεν, ὥστε ὁ δοκῶν ἑστάναι βλεπέτω μὴ πέσῃ . . . . Διόπερ, ἀγαπητοί μου, φεύγετε ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρίας.» (Α'. Κορινθ. ι. 1—14.)

Ἡ ὁδοιπορία τῶν χριστιανῶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ὁμοιάζει κατὰ πολλὰ μὲ τὴν ὁδοιπορίαν τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ἐὰν εἴμεθα χριςιανοὶ, ἐξήλθομεν ἀπὸ τὸν οἶκον τῆς δυλείας τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ Σατανᾶ. Ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας εἶναι ἡ οὐράνιος Χαναὰν, πρὸς τὴν ὁποίαν πο-

ρευόμεθα, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν θέλομεν εὕρει τὴν ἀνάπαυσιν, τὴν ὁποίαν ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς διὰ πάντας τοὺς πιςεύοντας εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ εἰς ἐκείνην τὴν γῆν, τὴν ὑράνιον, ἀπέβλεπον ὁ Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, καὶ οὐχὶ μόνον εἰς τὴν ἐπίγειον Χαναάν. « Οὗτοι πάντες » λέγει ὁ Παῦλος, « κατὰ πίστιν ἀπέθανον, μὴ λαβόντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ πόῤῥωθεν αὐτὰς ἰδόντες καὶ πεισθέντες καὶ ἀσπασάμενοι καὶ ὁμολογήσαντες ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς. Οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες ἐμφανίζουσιν ὅτι πατρίδα ἐπιζητοῦσιν. Καὶ εἰ μὲν ἐκείνης ἐμνημόνευον, ἀφ' ἧς ἐξῆλθον, εἶχον ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι. Νυνὶ δὲ κρείττονος ὀρέγονται, τοῦτ' ἔστιν ἐπουρανίου. Διὸ οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς ὁ Θεὸς, Θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν· ἡτοίμασε γὰρ αὐτοῖς πόλιν. » (Ἑβρ. ιά. 13—16.) Ἡμεῖς δὲ ἔχομεν τὴν ὁμοίαν ἐλπίδα, τὴν αὐτὴν πατρίδα ἐπιζητοῦμεν, τὴν αὐτὴν πόλιν ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς δι' ἡμᾶς, καὶ τὴν αὐτὴν ἀνάπαυσιν. Διερχόμενοι δὲ τὴν ἔρημον τοῦ κόσμου τούτου ἀπαντῶμεν πολλὰς δυσκολίας, πολλοὺς κινδύνους, πολλὰς θλίψεις. Δοκιμαζόμεθα ἐνίοτε μὲν ὑπὸ πείνης καὶ δίψης καὶ ἐλλείψεως κοσμικῶν ἀγαθῶν, ἐνίοτε δὲ ὑπὸ φόβου ἐχθρῶν, διωγμῶν, ὀνείδους, αἰσχύνης ἢ καὶ ζημίας τῆς ζωῆς ἡμῶν, πειραζόμεθα νὰ παραιτήσωμεν τὴν ὁδοιπορίαν καὶ νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν προτέραν ἡμῶν κατάστασιν· ἐπιθυμοῦμεν τὰ τοῦ κόσμου, τὰ ἐπίγεια, τὰ πρόσκαιρα, τὰ μάταια, τὰ ἁμαρτωλὰ, εἰς τὰ ὁποῖα ἤμεθα συνειθισμένοι εἰς τὴν νεότητά μας. Δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν ἡμᾶς αὐτοὺς, νὰ ὑποφέρωμεν παρούσας θλίψεις μὲ ἐλπίδα μέλλοντος ἀγαθοῦ, καὶ οὕτω χάνομεν τὸ θάῤῥος μας, καὶ ἀμφιβάλλομεν περὶ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπολλύμεθα.

Ἡ δὲ γῆ τῆς ἐπαγγελίας εἶναι τῷ ὄντι ἐπιθυμητή, πρῶτον μὲν διότι ἐν αὐτῇ δὲν ὑπάρχει οὐδὲν κακόν, οὐδεμία δοκιμή, οὐδεμία θλίψις. Ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει οὔτε πεῖνα, οὔτε δίψα, οὔτε νόσος, οὔτε πόνος, οὔτε θάνατος. Καθὼς γέγραπται ἐν τῇ Ἀποκαλύψει· « Οὐ πεινάσουσιν ἔτι, οὐδὲ διψήσουσιν ἔτι, οὐδὲ μὴ πέσῃ ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἥλιος, οὐδὲ πᾶν καῦμα· ὅτι τὸ ἀρνίον τὸ ἀναμέσον τοῦ θρόνου ποιμανεῖ αὐτοὺς καὶ ὁδηγήσει αὐτοὺς ἐπὶ ζώσας πηγὰς ὑδάτων, καὶ ἐξαλείψει ὁ Θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. (Ἀποκαλ. ζ. 16—17.)

Ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει δουλεία καὶ τυραννία· ἡ χήρα καὶ τὸ ὀρφανὸν καὶ ὁ πτωχὸς ἐκεῖ δὲν καταδυναστεύονται, δὲν κλαίουσιν ἕνεκα ἀδικίας, διότι ἀδικία ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει· οἱ κάτοικοι εἶναι ὅλοι ἅγιοι, ὅλοι ἀληθεῖς, ὅλοι καθαροὶ τὴν καρδίαν· ψεύστης ἐκεῖ δὲν εὑρίσκεται· ἀπ' ἐκεῖνον τὸν τόπον ἀποκλείονται πάντες οἱ ψεῦσται, πόρνοι, μοιχοί, ἅρπαγες, λοίδοροι, φονεῖς, καὶ εἰδωλολάτραι.

Πάντες κυβερνῶνται ὑπὸ τοῦ νόμου τῆς ἀγάπης, ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν καὶ ἀλλήλους· θυμός, ὀργή, φιλονεικία μῖσος, κραυγαί, καὶ ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἄγρια πάθη· ὑπὸ τῶν ὁποίων ταράττεται ὁ κόσμος, ἐκεῖ ποσῶς δὲν ὑπάρχουσι.

Ἡ καρδία πάντων εἶναι πλήρης τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀγάπης οὐδὲν οὐδέποτε δύναται νὰ χωρίσῃ αὐτούς. Καὶ ἐπειδὴ εἶναι πλήρεις ἀγάπης, εἶναι καὶ πλήρεις χαρᾶς.

Ὁ Κόσμος οὗτος εἶναι δυστυχής, διότι εἶναι πλήρης φιλονεικίας, ἀδικίας, ἀκαθαρσίας, φθόνου καὶ μίσους.

Μακάριοι ὅσοι ἀποβλέπουσι μετὰ πίστεως εἰς ἐκείνην τὴν ἐπιθυμητὴν γῆν, γῆν τῆς ἐπαγγελίας, τὴν ἐπουράνιον Χαναάν. Μακάριοι ὅσοι ἐν τῷ μέσῳ πολλῶν δοκιμῶν, καὶ

θλίψεων ἐπιμένουσιν ἐν τῇ ὁδοιπορίᾳ αὐτῶν ἐκτιμῶντες πρεπόντως τὴν γῆν τὴν ἐπιθυμητὴν καὶ ἀεὶ πιστεύοντες εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.

Ἐὰν ἤμεθα τεθλιμμένοι, ἂν εὐποφέρωμεν ἀπὸ πεῖναν καὶ δίψαν, καὶ τὴν ἔλλειψιν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, ἂς μὴ γογγύζωμεν κατὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἂς ὑποφέρωμεν μεθ' ὑπομονῆς τὰ πάντα, τὰ ὁποῖα ἐπιβάλλει ἐφ' ἡμᾶς, πιστεύοντες ἀδιστάκτως ὅτι θέλει μᾶς φέρει τέλος πάντων, εἰς τὴν γῆν τὴν ἐπιθυμητὴν, κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν αὐτοῦ. Ἂς ἀπαντῶμεν θαῤῥαλέως, ὅλους τοὺς νοεροὺς ἐχθροὺς ἡμῶν, πιστεύοντες ἀδιστάκτως ὅτι ὁ Θεὸς θέλει δώσει εἰς ἡμᾶς τὴν νίκην κατ' αὐτῶν, κατὰ τοῦ κόσμου, κατὰ τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ διαβόλȣ· ἂς ἀκολȣθήσωμεν θαῤῥαλέως τὸν στύλον τῆς νεφέλης τὴν ἡμέραν, καὶ τὸν τοῦ πυρὸς τὴν νύκτα, πιστεύοντες ὅτι ὁ Θεὸς θέλει ἐκτελέσει πᾶν ὅ,τι ὑπεσχέθη. Εἰς ὀλίγας ἡμέρας, θέλομεν διέλθει ὅλην τὴν ἔρημον, ταχέως θέλομεν φθάσει εἰς τὸ τέλος τῆς ὁδοιπορίας καὶ τῶν κόπων ἡμῶν· ταχέως θέλομεν διέλθει τὸν Ἰορδάνην, τὸν ποταμὸν τοῦ θανάτȣ, καὶ εἰσέλθει εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ εἰς τὴν αἰώνιον ἀνάπαυσιν. Ἐὰν πιστεύωμεν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰς ἐπαγγελίας αὐτοῦ, ἂς μὴ φοβηθῶμεν οὐδένα ἐχθρὸν οὐδ' αὐτὸν τὸν θάνατον.

Εἶπέ τις γνωριμός μȣ ποτὲ, ἀποθνήσκων· « Οὗτος ὁ Ἰορδάνης τοῦ θανάτου μοὶ φαίνεται ὡς ῥύαξ μικρὸς τὸν ὁποῖον δύναμαι νὰ περάσω μὲ ἓν βῆμα μόνον. »! Καὶ οὕτω θέλει φανῇ εἰς ἡμᾶς, ἐὰν ἀκολȣθῶμεν τὴν ὁδοιπορίαν ἡμῶν μετὰ πίστεως· ἐὰν ἀληθῶς πιστεύωμεν εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς τὰς ἐπαγγελίας αὐτοῦ.

Ἀλλὰ πῶς θεωροῦμεν ἡμεῖς τὴν γῆν ἐκείνην, τὴν ἐπι-

θυμητὴν, τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας; Δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι καταφρονοῦμεν αὐτήν; καὶ ἐπιθυμοῦμεν μᾶλλον τὸν κόσμον τοῦτον καὶ τὰς ματαιότητας αὐτοῦ, παρὰ τὴν οὐράνιον κληρονομίαν; Δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι πράττομεν πολλάκις ὅ,τι ἔπραττον οἱ Ἰσραηλῖται ἐν τῇ ἐρήμῳ, περὶ τῶν ὁποίων ἐλέχθη· «ἐκάθισεν ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν.» (Ἐξοδ. λϐ΄. 6.) Ὅταν ἀπαντῶμεν δοκιμὰς καὶ θλίψεις, δὲν γογγύζομεν κατὰ τοῦ Θεοῦ; Ὅταν ἀπαντῶμεν ἐχθροὺς, δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν προτέραν ἡμῶν κατάστασιν, προτιμῶντες τὰ πράσα, καὶ κρόμμυα τοῦ κόσμου τούτου μᾶλλον παρὰ τὴν γῆν τὴν ἐπιθυμητὴν, τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας;

Ἐὰν ἔχῃ οὕτω, βεϐαίως θέλομεν πέσει ὡς οἱ Ἰσραηλῖται ἐν τῇ ἐρήμῳ· ἐὰν ἔχῃ οὕτως, ὅταν ἔλθῃ ὁ θάνατος θέλομεν χάσει τὸν κόσμον τοῦτον, καὶ ὅλα τὰ τοῦ κόσμου, καὶ προσέτι τὰ οὐράνια ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς, εἰς πάντας τοὺς μεθ' ὑπομονῆς καὶ πίστεως διερχομένους τὴν ἔρημον ταύτην τοῦ κόσμου.

Ἐκ τοῦ παραδείγματος τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἂς λάϐωμεν νουθεσίαν· καὶ ὡς λέγει ὁ Παῦλος, «ἂς φοϐηθῶμεν, μήποτε, ἐνῷ μένει εἰς ἡμᾶς ἐπαγγελία νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, φανῇ τις ἐξ ἡμῶν ὅτι ὑστερήθη αὐτήν·» (Ἑϐρ. δ΄. 1.) μήπως πάθωμεν ἡμεῖς ὅ,τι ἔπαθον ἐκεῖνοι, οἵτινες «ἐξουδένωσαν γῆν ἐπιθυμητὴν, καὶ οὐκ ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ,» καὶ ἕνεκα τούτου ἀπωλέσθησαν. Ἀμήν.

ἤλπιζον ἐπιμένοντες ἐν τῇ ὁδοιπορίᾳ αὐτῶν ἐκτιμῶντες πάντοτε τὴν γῆν τὴν ἐπηγγελμένην καὶ ἀεὶ πιστεύοντες εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.

Ἐὰν ἡμεῖς ταλαιπωρῶμεν, ἂν ὑποφέρωμεν ἀπὸ πεῖναν καὶ δίψαν, καὶ τὴν ἔλλειψιν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, ἂς μὴ γογγύζωμεν κατὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἂς ὑποφέρωμεν μεθ' ὑπομονῆς τὰ πάντα, τὰ ὁποῖα ἐπιβάλλει ἐφ' ἡμᾶς, πιστεύοντες ἀδιστάκτως ὅτι θέλει μᾶς φέρει τέλος πάντων εἰς τὴν γῆν τὴν ἐπηγγελμένην, κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν αὐτοῦ. Ἂς ἀντιστῶμεν θαρραλέως, ὅλους τοὺς νοεροὺς ἐχθροὺς ἡμῶν, πιστεύοντες ἀδιστάκτως ὅτι ὁ Θεὸς θέλει δώσει εἰς ἡμᾶς τὴν νίκην κατ' αὐτῶν, κατὰ τοῦ κόσμου, κατὰ τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ διαβόλου· ἂς ἀκολουθήσωμεν θαρραλέως τὸν στύλον τῆς νεφέλης τὴν ἡμέραν καὶ τὸν τοῦ πυρὸς τὴν νύκτα, πιστεύοντες ὅτι ὁ Θεὸς θέλει ἐκπληρώσει ὅσα ὑπεσχέθη. Εἰς ὀλίγας ἡμέρας, θέλομεν ἐξέλθει ἔξω τῆς ἐρήμου, ταχέως θέλομεν φθάσει εἰς τὸ τέλος τῆς ὁδοιπορίας καὶ τῶν κόπων ἡμῶν· ταχέως θέλομεν διέλθει τὸν Ἰορδάνην, τὸν ποταμὸν τοῦ θανάτου, καὶ εἰσέλθει εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ εἰς τὴν αἰώνιον ἀνάπαυσιν. Ἐὰν πιστεύωμεν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰς ἐπαγγελίας αὐτοῦ, ἂς μὴ φοβηθῶμεν οὐδένα ἐχθρὸν οὐδ' αὐτὸν τὸν θάνατον.

Εἶπέ τις γνωριμός μου ποτὲ, ἀποθνήσκων· « Οὗτος ὁ Ἰορδάνης τοῦ θανάτου μοὶ φαίνεται ὡς ῥύαξ μικρὸς τὸν ὁποῖον δύναμαι νὰ περάσω μὲ ἓν βῆμα μόνον. »! Καὶ οὕτω θέλει φανῇ εἰς ἡμᾶς, ἐὰν ἀκολουθῶμεν τὴν ὁδοιπορίαν ἡμῶν μετὰ πίστεως· ἐὰν ἀληθῶς πιστεύωμεν εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς τὰς ἐπαγγελίας αὐτοῦ.

Ἀλλὰ πῶς θεωροῦμεν ἡμεῖς τὴν γῆν ἐκείνην, τὴν ἐπι-

ΟΜΙΛΙΑ Μ'

ΠΕΡΙ ΣΑΠΡΩΝ ΛΟΓΩΝ.

'Εφεσ. δ'. 29.

«Πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ἡμῶν μὴ ἐκπορευέσθω, ἀλλ' εἴτις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς χρείας, ἵνα δῷ χάριν τοῖς ἀκούουσι.» — ἤτοι «Μηδεὶς λόγος σαπρὸς ἄς μὴ ἐξέρχηται ἐκ τοῦ στόματός σας, ἀλλ' ὅστις εἶναι καλὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς χρείας, διὰ νὰ δώσῃ χάριν εἰς τοὺς ἀκούοντας.»

'Εν τῷ ῥητῷ τούτῳ ἡ φράσις, «πρὸς οἰκοδομὴν τῆς χρείας» σημαίνει πρὸς τὴν ἀναγκαιοῦσαν οἰκοδομήν· δηλαδὴ, πρὸς οἰκοδομὴν, ἥτις εἶναι ἀναγκαία, τὴν ὁποίαν χρειάζονται οἱ ἄνθρωποι, οἵτινες ἀκούουσιν. 'Ο δὲ «λόγος σαπρὸς,» σημαίνει λόγον σεσηπότα, λόγον σάπιον, βρωμερὸν καὶ δυσώδη· λέγεται περὶ κρεάτων, ὀψαρίων, και ἄλλων ζώων, καὶ περὶ καρπῶν καὶ χόρτων, ὡς «σαπροὶ ἰχθύες κ.τ.λ.» Ὅθεν μεταφορικῶς περὶ λόγου, ὅστις εἶναι ἄσεμνος, καὶ ἀκάθαρτος, αἰσχρὸς καὶ ἀχρεῖος. Τοιοῦτος λόγος δύναται νὰ γείνῃ ἐν κρυπτῷ, ἢ δημοσίως· ἢ εἰς τὸ δω-

μάτιον, ὅπου εἶναι δύο ἄνθρωποι μόνοι, ἢ εἰς τὰ συμπόσια, καὶ τὰς συναναστροφάς, ὅπου εἶναι πολλοί· ἢ εἰς ἰδιαίτερον οἶκον, ἢ εἰς καφφενεῖα καὶ θέατρα· δύναται νὰ γείνῃ ἢ πεζὸς, ἢ ποιητικός· ἢ εἰς ἁπλῆν ὁμιλίαν, ἢ εἰς γραπτὰς ἐπιστολὰς, καὶ ἔντυπα βιβλία· δύναται νὰ ἦναι ἢ ἀληθὴς ἢ μυθώδης.

Εἰς οὐδεμίαν δὲ περίστασιν, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον, δὲν πρέπει νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ στόματος οὐδενὸς, μάλιστα Χριστιανοῦ, λόγος σαπρός. Καὶ οὐχὶ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ ὁ λόγος τοῦ Χριστιανοῦ πρέπει νὰ ἦναι ἀγαθὸς καὶ καθαρὸς, καὶ πρὸς οἰκοδομὴν τῶν ἄλλων, «ἵνα δώσῃ χάριν εἰς τοὺς ἀκούοντας.» Τοῦτο σαφέστατα μᾶς διδάσκει τὸ ἐδάφιόν μας, καὶ εἰς τοῦτο σᾶς παρακαλῶ νὰ δώσητε δι' ὀλίγας στιγμὰς, τὴν ὑμετέραν προσοχήν.

Οἱ ἄνθρωποι ἐν γένει, νομίζω, δὲν προσέχουσιν ὡς πρέπει, καὶ ὅσον πρέπει εἰς τὴν ὁμιλίαν αὐτῶν, εἰς τοὺς λόλους τοὺς ὁποίους ἀπευθύνουσι πρὸς ἄλλους, εἴτε προφορικοὺς, εἴτε γραπτοὺς, εἴτε ἐντύπους.

Καὶ αὐτοὶ οἱ Χριστιανοὶ, οἵτινες ἀναγινώσκουσι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ νομίζουσιν ὅτι ζῶσι κατὰ τὰς παραγγελίας αὐτοῦ. εἶναι πολλάκις πταῖσται ἐν λόγῳ καὶ λέγουσι πολλὰ, τὰ ὁποῖα οὐχὶ μόνον δὲν εἶναι πρὸς οἰκοδομὴν τῶν ἄλλων, ἀλλὰ πρὸς βλάβην, καὶ φθοράν. «Εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, » λέγει ὁ Ἰάκωβος, « οὗτος τέλειος ἀνὴρ, δυνατὸς χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα. » (Ἰακωβ. γ'. 2.)

Οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι δὲν συλλογίζονται κἂν πόσην ἐπιῤῥοὴν οἱ λόγοι αὐτῶν ἔχουσιν ἐπὶ τοὺς ἀκούοντας ἢ διὰ καλὸν, ἢ διὰ κακόν. Ὁ σκοπὸς τῶν περισσοτέρων. εἶναι νὰ ὁμιλῶσι. καὶ χωρὶς νὰ σκεφθῶσι πολὺ περὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν λεχθέντων, διότι εἰς τὰς ἡμέρας μας ὅστις κάθηται

σιωπηλὸς, σκεπτόμενος πῶς πρέπει νὰ ὁμιλῇ. ἢ τί πρέπει νὰ εἴπῃ πρὸς οἰκοδομὴν τῶν ἄλλων, θεωρεῖται ὡς ἰδιότροπος, καὶ ἀκοινώνητος, καὶ ἀνάξιος νὰ συναναστρέφηται μετὰ τῶν πεπολιτισμένων καὶ μάλιστα τῶν ἀστυκῶν, ἤτοι τῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ. Δὲν λαμβάνουσιν ὑπ' ὄψιν, τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ, ὅστις λέγει· «ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσι περὶ αὐτῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.» (Ματθ. ιβ'. 36.) Καὶ δικαίως ἀποδώσουσι λόγον, διότι οἱ λόγοι μας ἔχουσι μεγάλην ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τοὺς ἀκούοντας, ὡς ἤδη εἴπομεν, ἢ διὰ καλὸν, ἢ διὰ κακόν.

Οἱ λόγοι τῶν γονέων ἔχουσι τοσαύτην ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τὰ τέκνα, ὥστε μορφόνεται πολλάκις ὁ χαρακτὴρ τῶν τέκνων, ὅ,τε πολιτικὸς, καὶ ὁ ἠθικὸς, καὶ ὁ θρησκευτικὸς, ὑπὸ τῶν λόγων τούτων, καὶ διὰ τὸν κόσμον τοῦτον καὶ διὰ τὴν αἰωνιότητα. Ἐκ τῶν λόγων τῶν γονέων ἐξαρτᾶται πολλάκις ἡ αἰώνιος εὐδαιμονία, ἢ κακοδαιμονία τῶν τέκνων. Τὸ αὐτὸ πρέπει νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ τῶν λόγων τῶν διδασκάλων, περὶ τῶν λόγων τῶν ἱερέων, καὶ τῶν πνευματικῶν ὁδηγῶν καὶ ποιμένων, καὶ τῶν φίλων. Ἐὰν οἱ λόγοι τῶν τοιούτων ἦναι πρὸς οἰκοδομὴν, τὴν ἀναγκαιοῦσαν οἰκοδομὴν, καλῶς. Ἐὰν ὅμως, τὸ ἐναντίον, τείνωσιν εἰς τὸ νὰ διαφθείρωσι τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τῶν ἀκουόντων· ἐὰν συνιστῶσι τὴν ἁμαρτίαν ὡς πρᾶγμα ἐπιθυμητὸν, ἢ παραβλεπτέον, καὶ μηδόλως σπουδαῖον, εἶναι λόγοι σαπροὶ, λόγοι βρωμεροὶ καὶ δυσώδεις. Τοιοῦτοι εἶναι ὅλοι οἱ ἄσεμνοι λόγοι οἱ τείνοντες εἰς τὸ νὰ διεγείρωσι τὰς σαρκικὰς καὶ κτηνώδεις ἐπιθυμίας· οἱ παριστῶντες τὰς ἀκαθάρτους καὶ ἁμαρτωλὰς πράξεις ὡς πράγματα ἐράσμια· οἱ παριστῶντες τὴν ἀσωτίαν, τὴν πορνείαν, τὴν μοιχείαν

καὶ τὴν ἀπάτην καὶ τὸ ψεῦδος πρὸς φθορὰν τῶν ἀνθρώπων ὡς ἔγκλημα μικρὸν καὶ συγχωρητέον· ὡς ἔργον τῆς νεότητος, τὸ ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ μεμφώμεθα αὐστηρῶς, ἀλλὰ νὰ παραβλέπωμεν.

Καὶ ἰδοὺ τὸ μέγα κακὸν πολλῶν μυθιστορημάτων. Εἶναι γεγραμμένα γλαφυρῶς. Εἶναι πολὺ θελκτικά. Ἀλλὰ ὅσον εἶναι γλαφυρὰ καὶ θελκτικά, τόσον περισσότερον εἶναι ἐπικίνδυνα καὶ βλαβερά. Εἶναι εἰς τὰ ἀχαλίνωτα πάθη τῶν ἀκουόντων ἢ ἀναγινωσκόντων, ὡς προσανάμματα εἰς τὸ πῦρ· ἢ ὡς πῦρ εἰς τὴν πυρίτιδα, καὶ διὰ τοῦτο τὰ καταδικάζω ἐν γένει, ὡς βλαβερὰ εἰς πάντας. Δὲν εἶναι βιβλία κατάλληλα εἰς Χριστιανοὺς οὐδὲ εἰς ἐθνικούς. Οὐδεὶς πρέπει νὰ ἔχῃ τὰ τοιαῦτα ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ καὶ μάλιστα ἐὰν ἔχῃ τέκνα εἰς νεαρὰν ἡλικίαν. Τοιαῦτα βιβλία εἶναι διὰ τὴν ψυχὴν ὅ,τι τὸ δηλητήριον εἶναι διὰ τὸ σῶμα. Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν τοιούτων πολλοὶ ἀπωλέσθησαν κατὰ σῶμα καὶ ψυχήν. Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν τοιούτων πολλαὶ οἰκογένειαι ὅλως κατεστράφησαν. Δὲν εἶναι πρὸς οἰκοδομήν, ἀλλὰ πρὸς καταστροφὴν τῶν ἀκουόντων καὶ ἀναγινωσκόντων.

Οὕτω τὰ ἄσεμνα, ἐρωτικὰ τραγούδια, καὶ τραγουδάκια, τὰ ὁποῖα ἕνεκα τοῦ ῥυθμοῦ καὶ τῆς συνοδευούσης μουσικῆς καθίστανται θελκτικὰ καὶ ἑφελκυστικά, εἶναι ἐπικίνδυνα· διότι περιλαμβάνουσι πολλοὺς λόγους σαπρούς, βρωμεροὺς καὶ δυσώδεις. Ἀρέσκουσιν εἰς τὰ ὦτα, θέλγουσι τὴν καρδίαν, καὶ διεγείρουσι τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα ὡς ἄγρια θηρία εἶναι ἕτοιμα πάντοτε νὰ κατασπαράττωσι τὴν ψυχὴν ἢ νὰ ὠθῶσιν αὐτὴν εἰς ἀπώλειαν. Καὶ ἰδοὺ τὸ μέγα κακὸν τοῦ Μελοδράματος (Ὄπερα λεγομένου) καὶ τοῦ θεάτρου, ὅπου θέλγεται οὐχὶ μόνον ἡ ἀκοὴ ἀλλὰ

καὶ ἡ ὅρασις. Ἐκεῖ αἱ δύο αὗται αἰσθήσεις ἑνόνουσι τὰς δυνάμεις, ἵνα σύρωσι τὴν ψυχὴν εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς ἁμαρτίας καὶ παραδώσωσιν αὐτὴν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Σατανᾶ, ἐκ τῆς ὁποίας,ὅταν πιασθῶσιν ὑπ' αὐτοῦ, δυσκόλως ἐλευθερόνονται. Ἡ μουσικὴ, τὰ τραγούδια, αἱ λυχνίαι, τὰ πολυάριθμα φῶτα, τὰ λαμπρὰ φορέματα, αἱ εὔρυθμοι κινήσεις τοῦ χορῦ, ἡ γλυκύτης τῶν φωνῶν τῶν σειρήνων, ἡ παρουσία πολλῶν ἀνδρῶν τε καὶ ὡραίων γυναικῶν, τὸ πᾶν θέλγει τὴν ψυχὴν, ἥτις φύσει ῥέπει πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἀγαπᾷ αὐτὴν, καὶ εὐκόλως καθιστᾷ αὐτὴν λάφυρον τῶν ἀκαθάρτων ἐπιθυμιῶν. Ἐκεῖ πολλοὶ νέοι διεφθάρησαν καὶ ἀπωλέσθησαν. Ἐκεῖ πολλοὶ ἔχασαν τὴν ἁγνότητα αὐτῶν, καὶ ἔγειναν ἄθλιοι διὰ βίου, καὶ τοῦτο ἐκ τῶν σαπρῶν λόγων τῶν μελοδραμάτων, καὶ θεατρικῶν παραστάσεων. Ἐκεῖ μανθάνουσι τὰ τέκνα πῶς νὰ ἀπατῶσι τοὺς γονεῖς, καὶ τὰ ἀνδρόγυνα ἀλλήλους, καὶ οἱ λόγοι, ἂν καὶ σαπροὶ καὶ δυσώδεις καταστaίνονται θελκτικοὶ ἕνεκα τῶν ὡραίων πραγμάτων, ὑπὸ τῶν ὁποίων συνοδεύονται. Διὰ τοῦτο οἱ εὐσεβέστεροι χριστιανοὶ παντὸς αἰῶνος καὶ πάσης ἐκκλησίας ὁμοφώνως κατεδίκαζον τὸ θέατρον. Ἀκούσατε τί λέγει περὶ αὐτῦ ὁ Χρυσόστομος· «Ἐν δὲ θεάτρῳ γέλως, αἰσχρότης, πομπὴ διαβολικὴ, διάχυσις, (διασκέδασις.) ἀνάλωμα χρόνου, καὶ δαπάνη ἡμερῶν περιττὴ, ἐπιθυμίας ἀτόπου κατασκευὴ, μοιχείας μελέτη, πορνείας γυμνάσιον, ἀκολασίας διδασκαλεῖον, προτροπὴ αἰσχρότητος, γέλωτος ὑπόθεσις, ἀσχημοσύνης παραδείγματα.» (Χρυσοστ. Τομ. θ΄. σελ. 323. Ἐκδ. Παρισ. 1731.) Καὶ πάλιν· «Ἰδοὺ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, διαῤῥήγνυμαι βοῶν, (σκάνω φωνάζων.) ἀπόστητε (ἀπέχετε) τῶν θεάτρων· καὶ πολλοὶ γελῶσιν ἡμᾶς.» (αὐτόθι σελ. 335.) Καὶ πάλιν· «Καὶ γὰρ καὶ ῥήματα

αἰσχρὰ, αὐτόθι, καὶ σχήματα καταγέλαστα καὶ κουρὰ τοιαύτη, καὶ βάδισις ὁμοία, καὶ στολὴ καὶ φωνὴ, καὶ μελῶν διάκλασις, (τσακίσματα) καὶ ὀφθαλμῶν ἐκστροφαὶ, καὶ σύριγγες, καὶ αὐλοὶ (μουσικὰ ὄργανα) καὶ δράματα, καὶ ὑποθέσεις, καὶ πάντα ἁπλῶς τῆς ἐσχάτης ἀσελγείας ἀνάμεστα (πλήρη). Πότε οὖν ἀνανήψεις, εἰπέ μοι, τοιοῦτόν σοι πορνείας ἄκρατον ἐγχέοντος τοῦ διαβόλου, τοιαύτας ἀκολασίας κύλικας κεραννύντος; καὶ γὰρ καὶ μοιχεῖαι, καὶ γάμων ἐκεῖ κλοπαὶ, καὶ γυναῖκες ἐκεῖ πορνευόμεναι, καὶ ἄνδρες ἡταιρηκότες, καὶ νέοι μαλακιζόμενοι, πάντα παρανομίας μεστὰ, πάντα τερατωδίας, πάντα αἰσχύνης· οὐκ ἄρα γελᾷν ἐπὶ τούτοις τοὺς καθημένους ἐχρῆν, ἀλλὰ δακρύειν καὶ στένειν πικρόν.» (Τομ. ζ΄ σελ. 422—423.) Καὶ πάλιν· «Ἀλλ' ἡμεῖς ἑαυτοὺς ὠθοῦμεν εἰς τὴν πυράν· ὅταν γὰρ ἀνέλθῃς εἰς θέατρον, καὶ καθίσῃς γυμνοῖς μέλεσι γυναικῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἑστιῶν· πρὸς μὲν καιρὸν ἥσθης, (εὐηρεστήθης) ὕστερον δὲ πολὺν ἐκεῖθεν ἔθρεψας τὸν πυρετόν· ὅταν ἴδῃς ὥσπερ σώματος τύπῳ γυναῖκας φανομένας, ὅταν καὶ θεάματα καὶ ᾄσματα μηδὲν ἕτερον, ἀλλ' ἢ ἔρωτας ἀτόπους ἔχοντα. ἡ δεῖνα φησὶ, τὸν δεῖνα ἐφίλησε, καὶ οὐκ ἐπέτυχε, καὶ ἀπήγξατο, καὶ εἰς μητέρας τοὺς ἀτόπους ἔρωτας ἐκκυλισθέντας· ὅταν καὶ δι' ἀκοῆς ταῦτα δέχῃ, καὶ διὰ γυναικῶν καὶ διὰ τύπων, ἤδη δὲ καὶ διὰ γερόντων ἀνδρῶν, καὶ γὰρ πολλοὶ προσωπεῖα περιθέντες ἑαυτοῖς ἐκεῖ γυναικίζονται. Πόθεν εἰπέ μοι δυνήσῃ σωφρονῆσαι λοιπὸν, ἐκείνων τῶν διηγημάτων, ἐκείνων τῶν θεαμάτων, ἐκείνων τῶν ἀκουσμάτων κατεχόντων σου τὴν ψυχὴν, καὶ ὀνείρων τοιούτων διαδεχομένων λοιπόν; Πέφυκε γὰρ ὡς τὰ πολλὰ τοιαῦτα φαντασιοῦσθαι ἡ ψυχὴ, οἷα ἂν ἐν ἡμέρᾳ βούλεται καὶ ἐπιθυμεῖ· (Δηλ. διότι ἡ

ψυχὴ κατὰ φυσικὸν λόγον φαντάζεται, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τὴν νύκτα τοιαῦτα, ὁποῖα τὴν ἡμέραν θέλει καὶ ἐπιθυμεῖ·) ὅταν οὖν ἐκεῖ μὲν καὶ πράγματα βλέπῃς αἰσχρὰ, καὶ ῥήματα ἀκούῃς αἰσχρότερα, καὶ τὰ μὲν τραύματα δέχῃ, τὰ δὲ φάρμακα μὴ ἐπιτεθῇς, πῶς οὐκ εἰκότως ἡ σηπεδὼν αὐξηθήσεται;» (Χρυσοσ. Τομ. ιά. σελ. 464—465.)

Τὸ θέατρον ἦτο μία τῶν αἰτιῶν τῆς καταστροφῆς τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος πρὸ εἴκοσι δύο αἰώνων, τὴν ὁποίαν μόλις σήμερον ἤρχισε νὰ ἀναλαμβάνῃ. Ὁ Δημοσθένης ἵνα σώσῃ τὴν ἐλευθερίαν ταύτην, μόλις ἐτόλμησε, καὶ τοῦτο μετὰ κινδύνȣ τῆς ζωῆς αὐτοῦ, νὰ προβάλῃ τὴν κατάργησιν τοῦ νόμου περὶ τῶν θεατρικῶν· δηλαδὴ τὴν μεταβολὴν τῶν θεατρικῶν εἰς στρατιωτικά.

Οἱ μεγαλήτεροι τύραννοι τοῦ κόσμου ἠγάπων τὸ θέατρον. Παράδειγμα ὁ Νέρων. Ἀκούσατε τί λέγει ὁ Κοραῆς περὶ τοῦ θεάτρȣ ἐν Ῥώμῃ· «Τὸ κακὸν εἶχεν ἀρχίσειν πρὸ τȣ̃ Νέρωνος. Ὑπὲρ τὰ τετρακόσια ἔτη ἔζησαν οἱ Ῥωμαῖοι χωρὶς θέατρον· καὶ ὅλον ἐκεῖνο τὸ χρονικὸν διάστημα ἐφάνη ὁ καλὸς χρόνος τῆς διαγωγῆς των. Τὰ θέατρα μετὰ ταῦτα ἐγέννησαν κατὰ μικρὸν τὴν θεατρομανίαν, ἥτις ἔκαμε τὸν δῆμον νὰ προσκολλᾶται εἰς ἐκεῖνον ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας ἢ στρατηγούς του, ὅστις ἦτο πλέον ἄσωτος εἰς τὰς δαπάνας τῶν θεαμάτων· καὶ τέλος νὰ καταφρονήσῃ τόσον τὴν ἐλευθερίαν, ὅσον νὰ μὴ ἐπιθυμῇ πλέον ἄλλο πλὴν ἄρτον καὶ θέατρα ὡς ἔλεγεν ὁ Ἰȣβενάλιος.» Καὶ πάλιν περὶ τοῦ θεάτρου ἐν Ἀθήναις «Τὴν κεφαλὴν μόνην ἐσπούδαζον τότε οἱ Ἀθηναῖοι νὰ καλλιεργῶσιν, ἑορτὰς, θέατρα, συμπόσια, σκώμματα, γελοῖα, ἀπαράλλακτα ὡς ἔπραξαν ἔπειτα οἱ Ῥωμαῖοι.» «Τίς δὲν ἐπαρατήρησε τὴν θεατρομανίαν τῶν Ἀθηναίων, εἰς τοὺς ἐσχάτους χρόνȣς

τῆς ἐλευθερίας των.» (Πολιτ. Πλυτάρ. σελ. 111—115.)

Περίφημός τις Συγγραφεὺς, (de St. Evremond,) ὥριζε τὴν ὄπεραν οὕτω πως· «Μεγαλοπρεπῆ μωρίαν, φορτωμένην ἀπὸ μουσικὴν, ὀρχήσεις, μηχανὰς, καὶ σκηνογραφίας, μωρίαν ὅμως.»

Ἀναφέρω τοῦτο ὡς ἔχον σχέσιν μὲ τὸ ἀντικείμενον τῆς ὁμιλίας μας σήμερον, ἕνεκα τῶν πολλῶν σαπρῶν λόγων, οἵτινες ἐκπορεύονται ἐκ τοῦ στόματος τῶν σκηνικῶν· ὡς λέγει ὁ Κοραῆς· «Δὲν σὲ λανθάνει βέβαια, ὅτι ἡ βασιλεύυσα εἰς τοὺς σκηνικοὺς ἀρετὴ δὲν εἶναι σωφροσύνη, οὐδ' ὅτι πολλὰ δράματα δὲν εἶναι σωφροσύνης διδακτήρια.» (Αὐτόθ. σελ. 116.)

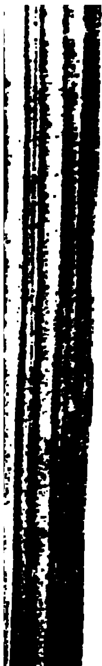
Τὸ θέατρον ἔλαβεν ἀρχὴν εἰς τὰ ὄργια τοῦ Βάκχου, καὶ πάντοτε ἐφαίνετο ὡς ἄξιον ἀπόγονον τοιούτυ περιφήμου προπάτορος.

Οὐχὶ μόνον κατεδικάζετο τὸ θέατρον ὑπὸ τῶν εὐσεβεστέρων χριστιανῶν ἐν παντὶ αἰῶνι, ἀλλ' ὁ Σόλων, ὁ Πλάτων, ὁ Δημοσθένης, ὁ Ἰσοκράτης,, οἱ ὀλίγοι φρόνιμοι ἄνδρες τὸ πάλαι, ἦσαν νομίζω ἐναντίοι ἐνγένει τοῦ θεάτρου ὡς αἰτίου κακοῦ, καὶ δικαίως, διότι οἱ λόγοι οἵτινες ἀκούονται ἐκεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν εἶναι πρὸς τὴν ἀναγκαιοῦσαν οἰκοδομὴν, ἀλλὰ πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ κακοῦ, ἤτοι πρὸς καταστροφὴν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας. Καὶ τοῦτο λέγω ἂν καὶ πολλοὶ λεγόμενοι σοφοὶ καὶ χριστιανοὶ σήμερον διϊσχυρίζωνται τὸ ἐναντίον, καὶ στοχάζωνται ὅτι τὸ θέατρον εἶναι καλὸν καὶ πρὸς τὴν ἀναγκαιοῦσαν οἰκοδομὴν τῶν πεπολιτισμένων ἀνθρώπων.

Ἀλλ' οὐχὶ μόνον ἐκεῖ ἀκούονται λόγοι σαπροὶ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ὁδὺς καὶ εἰς τὰς πλατείας τῆς πόλεώς μας ἀκύονται πολλάκις ἄσεμνα τραγούδια καὶ λόγοι, οἵτινες οὐδέποτε

ἔπρεπε νὰ ἐκπορεύωνται ἐκ τῦ ςόματος οὐδενὸς χριςιανοῦ. Ὁ Παῦλος παρήγγειλεν εἰς τοὺς Ἐφεσίους, μηδὲ νὰ ὀνομάζηται μεταξὺ αὐτῶν, οὔτε αἰσχρότης, οὔτε μωρολογία, οὔτε εὐτραπελία «τὰ οὐκ ἀνήκοντα, ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριςία.» (Ἐφεσ. έ. 4.) Ἀλλ' ὅπε ἡ καρδία εἶναι πλήρης βρωμερῶν ἰδεῶν καὶ ἐπιθυμιῶν, τὸ στόμα θέλει ἐκβάλλει τὰ τοιαῦτα· «Ἐκ γὰρ τῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ ςόμα λαλεῖ, λέγει ὁ Σωτὴρ ἡμῶν. (Ματθ. ιϐ'. 34.). Προσθέτει δὲ τὸ ἑξῆς· «Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τῦ ἀγαθῦ θησαυρῦ τῆς καρδίας ἐκβάλλει τὰ ἀγαθά, καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει πονηρά· λέγω δὲ ὑμῖν· ὅτι πᾶν ῥῆμα, ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσι περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως· ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ καὶ ἐκ τῶν λόγων σου καταδικασθήσῃ.» (Ματθ. ιϐ'. 35—37.)

Καὶ τώρα ἂς ἐξετάσωμεν ἡμᾶς αὐτούς, καὶ ἂς ἴδωμεν, ἐὰν οἱ ἰδικοί μας λόγοι ἦσαν πάντοτε καθὼς πρέπει εἰς τοὺς χριστιανούς. Οὐδέποτε δὲν ἐξῆλθε τάχα ἐκ τοῦ στόματος ἡμῶν λόγος σαπρός; ἂν ὄχι ἐν παῤῥησίᾳ τοὐλάχιςον ἐν κρυπτῷ; Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ, ἂς ἀποφασίσωμεν ὅτι εἰς τὸ ἑξῆς, οἱ λόγοι μας θέλουσιν εἶσθαι πάντοτε σεμνοί, καθαροί, καὶ πρὸς οἰκοδομὴν τῶν ἄλλων, σύμφωνοι πρὸς τὴν παραγγελίαν τὴν ἐν τῷ ῥητῷ τὸ ὁποῖον εἶναι ἀντικείμενον τῆς σημερινῆς ὁμιλίας· «Πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω, ἀλλ' εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς χρείας, ἵνα δῷ χάριν τοῖς ἀκούωσιν. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΑ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΟΡΕΥΕΙΝ.

Ἐκκλησ. γ'. 4.

«Καὶ καιρὸς τοῦ ὀρχήσασθαι.» Ἤτοι· «Καὶ καιρὸς τοῦ χορεύειν.»

Ἐκ τοῦ ῥητοῦ τούτου ἐξήγαγόν τινες τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ χορὸς εἶναι πρᾶγμα καλὸν, καὶ κεκυρωμένον ὑπὸ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Ἂς ἐξετάσωμεν λοιπὸν ἵνα ἴδωμεν, ἐὰν τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἦναι ὀρθὸν, καὶ ἐὰν ἔχῃ οὕτω, νὰ μάθωμεν πότε εἶναι ὁ καιρὸς τοῦ χορεύειν, ὥστε νὰ μὴ παραβῶμεν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, χορεύοντες κατὰ καιροὺς μὴ ἁρμοδίους, ἢ μὴ χορεύοντες ὅταν πρέπει νὰ χορεύωμεν.

«Καὶ καιρὸς τοῦ χορεύειν,» λέγει ὁ Ἐκκλησιαστής. Ἀλλὰ δὲν εἶπεν ἐὰν ἦναι πρᾶγμα καλὸν ἢ κακόν. Ἐν ἀρχῇ τοῦ κεφαλαίου, ὅθεν ἐλάβομεν τὸ ῥητὸν τοῦτο, λέγει· «Καὶ καιρὸς παντὶ πράγματι ὑπὸ τὸν οὐρανόν.» Ἀλλὰ πᾶν πρᾶγμα ὑπὸ τὸν οὐρανὸν εἶναι τάχα καλόν; Βεβαιότατα ὄχι. Ὁ Ἐκκλησιαστὴς λέγει· «Καιρὸς τοῦ γεννᾶσθαι, καὶ καιρὸς τοῦ ἀποθνήσκειν.» Ἀλλὰ τὸ νὰ γεννηθῇ τις δὲν εἶναι ἔργον καλὸν ἢ κακὸν

ἐν τῷ γεννηθέντι· καὶ ὅταν ὁ Θεὸς ἀφαιρέσῃ τὴν ζωήν τινος, τοῦτο εἶναι ἔργον τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐχὶ τȣ̃ ἀποθνήσκοντος ἀνθρώπου.

Λέγει ὁ Ἐκκλησιαστής· «Καὶ εἶδον ἔτι ὑπὸ τὸν ἥλιον τὸν τόπον τῆς κρίσεως, καὶ ἐκεῖ εἶναι ἡ ἀνομία· καὶ τὸν τόπον τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἐκεῖ ἡ ἀδικία. Εἶπα ἐγὼ ἐν τῇ καρδίᾳ μου· Ὁ Θεὸς θέλει κρίνει τὸν δίκαιον καὶ τὸν ἀσεβῆ. διότι δὶ ἕκαστον πρᾶγμα, καὶ ἐπὶ παντὸς ἔργου, εἶναι καιρὸς ἐκεῖ.» (Ἐκκλ. γ΄. 16—17.) Ἀλλ' ὐδεὶς βεβαίως θέλει διϊσχυρισθῇ ὅτι ἡ ἀνομία εἰς τὸν τόπον τῆς κρίσεως, ἢ ἡ ἀδικία εἰς τὸν τόπον τῆς δικαιοσύνης, εἶναι πρᾶγμα καλὸν διότι γίνεται ἐν καιρῷ καὶ τόπῳ. Οὔτε δυνάμεθα νὰ ἐξάξωμεν τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ χορεύειν εἶναι καλὸν, διότι γίνεται ἐν καιρῷ καὶ τόπῳ. Ὁ Ἐκκλησιαστὴς ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ κόσμος οὗτος εἶναι ἄστατος, καὶ πλήρης μεταβολῶν καὶ κόπων, καὶ ὅτι τὰ πάντα εἶναι ματαιότης. «Εἶδον πάντα τὰ ἔργα τὰ γινόμενα ὑπὸ τὸν ἥλιον, λέγει, «καὶ ἰδοὺ τὰ πάντα ματαιότης καὶ θλίψις πνεύματος.» (Ἐκκλ. ά. 14.)

Μάλιστα ἀρχίζει τὸ βιβλίον αὐτοῦ μὲ τὸ, «Ματαιότης ματαιοτήτων τὰ πάντα ματαιότης.» Καὶ πρὸς τὸ τέλος λέγει· «Εὐφραίνȣ, νεανίσκε, ἐν τῇ νεότητί σου, καὶ ἡ καρδία σου ἂς σὲ χαροποιῇ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς νεότητός σου, καὶ περιπάτει κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς καρδίας σου, καὶ κατὰ τὴν ὅρασιν τῶν ὀφθαλμῶν σου, πλὴν ἔξευρε ὅτι διὰ πάντα ταῦτα ὁ Θεὸς θέλει σὲ φέρει εἰς κρίσιν.» (Ἐκκλ. ιά. 9.) Περαιόνει δὲ τὸν λόγον, λέγων· «Ἂς ἀκούσωμεν τὸ τέλος τῆς ὅλης ὑποθέσεως· Φοβοῦ τὸν Θεὸν καὶ φύλαττε τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι τὸ πᾶν τοῦ ἀνθρώπου· διότι ὁ Θεὸς θέλει φέρει εἰς κρίσιν πᾶν ἔργον, καὶ πᾶν

κρυπτὸν, εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε πονηρόν.» (Ἐκκλ. ιβ΄. 13—14.) Εἰς ὅλα ταῦτα ὅμως δὲν βλέπω ὅτι ἐπικυρόνεται ὁ χορὸς ὡς πρᾶγμα καλὸν, ἐκτὸς ἐὰν ἀποτελῇ μέρος τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ, ἢ εὑρίσκηται διατεταγμένον ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ. «Φοβοῦ τὸν Θεὸν, καὶ φύλαττε τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι τὸ πᾶν τοῦ ἀνθρώπου.» Ἀλλ' ἐν τῷ Δεκαλόγῳ δὲν εὑρίσκω τὸν χορὸν προςτεταγμένον, — οὐδὲ ἐν οὐδεμιᾷ ἐντολῇ δοθείσῃ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐν τῷ ὄρει Σινᾷ.

Ὁ Ψαλμῳδὸς ἐν τῷ τελευταίῳ ψαλμῷ λέγει, Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν «ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῷ,» κατὰ τὴν νέαν μετάφρασιν, «ἐν τυμπάνῳ καὶ χοροστασίᾳ.» Ἀλλ' ὁ χορὸς οὗτος δύναται νὰ ἦναι ἢ χορὸς χορευτῶν, ἢ χορὸς ψαλτῶν· διότι οἱ κατὰ σειρὰν ἱστάμενοι καὶ ψάλλοντες, ὠνομάζοντο χορὸς, καθὼς καὶ οἱ πηδῶντες ἢ ὀρχούμενοι.

Χορὸς λέγεται καὶ περὶ ἀψύχων, ὡς χορὸς ἄστρων, χορὸς κιόνων, ἢ στύλων, χορὸς ὀδόντων· δηλαδὴ συνάθροισμα ἢ κύκλος πολλῶν.

Ποίαν σημασίαν ἔχει ἡ λέξις χορὸς, ἐν τῷ τελευταίῳ ψαλμῷ δυνάμεθα ἴσως νὰ ἐξάξωμεν ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Χρονικῶν περὶ τοῦ διατάγματος τοῦ Δαβὶδ, ὅ τε ἔμελλε νὰ φέρῃ τὴν κιβωτὸν τοῦ Κυρίου ἐκ τοῦ Οἴκου Ὠβὴδ—ἐδὼμ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Λέγει· «Καὶ εἶπεν ὁ Δαβὶδ πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Λευϊτῶν νὰ στήσωσι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν τοὺς ψαλτῳδοὺς μὲ ὄργανα μουσικὰ, ψαλτήρια, καὶ κιθάρας καὶ κύμβαλα, διὰ νὰ ἠχῶσιν ὑψόνοντες φωνὴν ἐν εὐφροσύνῃ.» (Α΄. Χρον. ιε. 16.) Οὗτοι ἦσαν ὁ χορὸς, τὸν ὁποῖον ὁ Δαβὶδ ἔστησε διὰ νὰ αἰνῶσι τὸν Θεόν. Καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν τάχα ὅτι ὁ Δαβὶδ ἐννόει τὸν χορὸν τοῦτον ὅτε εἶπεν, «Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τυμπάνῳ

καὶ χορῷ;» Ἀλλ' ὅτε ἀνεβίβασαν τὴν κιβωτὸν καὶ ὁ χορὸς οὗτος ἐφώναζε, καὶ ἐσάλπιζε, καὶ ἔτυπτε τὰ κύμβαλα, καὶ ἔπαιζε τὰ διάφορα μουσικὰ ὄργανα, ὁ Δαβὶδ, καθὼς φαίνεται, ἥλλετο, ἤτοι ἐπήδα ἢ ἐσκίρτα, ὡς ἐπήδων οἱ ὀρχησταί. Διότι λέγει ἡ γραφὴ ὅτι ἡ γυνὴ αὐτοῦ Μιχάλ, ἡ θυγάτηρ τοῦ Σαοὺλ, «Ἔκυψε διὰ τῆς θυρίδος, καὶ ἰδοῦσα τὸν βασιλέα Δαβὶδ χορεύοντα καὶ παίζοντα, ἐξουδένωσεν αὐτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς.» (Α΄. Χρον. ιε΄. 29.) Ἐπήδα ἐκ χαρᾶς μεγάλης ὡς ὁ χωλὸς τὸν ὁποῖον ἰάτρευσεν ὁ Πέτρος σὺν τῷ Ἰωάννῃ πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἱεροῦ, ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς, καὶ ὅστις «εἰσῆλθε σὺν αὐτοῖς εἰς τὸ ἱερὸν περιπατῶν καὶ ἀλλόμενος (πηδῶν) καὶ αἰνῶν τὸν Θεόν.» (Πραξ. γ΄. 8.) Οὐδὲν θαυμαστὸν, ὅτι ὁ ἰατρευμένος χωλὸς ἐπήδα ἐκ χαρᾶς, οὐδὲ ὅτι ὁ Δαβὶδ ἐπήδα ἐκ χαρᾶς βλέπων τὴν κιβωτὸν ἀναβιβαζομένην εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Καὶ ἐὰν τὸ πήδημα ἐφαίνετο εἰς τοὺς θεατὰς, ὡς ὄρχησις, ἢ κίνησις χορευτοῦ, ἦτον ὅμως θρησκευτικὴ ὄρχησις, καὶ οὐχὶ τοιαύτη, οἵαν βλέπομεν σήμερον εἰς τοὺς λεγομένους χοροὺς ἢ βάλλους.

Οὕτω καὶ ἡ Μαριὰμ ἡ προφῆτις, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀαρὼν, ἐκ χαρᾶς, θρησκευτικῆς χαρᾶς, «ἔλαβε τὸ τύμπανον εἰς τὴν χεῖρα αὐτῆς», λέγει ἡ γραφὴ, «καὶ πᾶσαι αἱ γυναῖκες ἐξῆλθον κατόπιν αὐτῆς μετὰ τυμπάνων καὶ χορῶν· καὶ ἡ Μαριὰμ ἀνταπεκρίνετο πρὸς αὐτοὺς, λέγουσα, ψάλλετε εἰς τὸν Κύριον· διότι ἐδοξάσθη ἐνδόξως, τὸν ἵππον καὶ τὸν ἀναβάτην αὐτοῦ ἔῤῥιψαν εἰς θάλασσαν.» (Ἐξοδ. ιε΄. 20 — 21.) Καὶ ἐὰν πραγματικῶς ἐχόρευον κατὰ μίμησιν τοῦ ὅ,τι εἶχαν ἰδεῖ ἐν τῇ θρησκείᾳ τῶν Αἰγυπτίων, ἦτο τοὐλάχιστον θρησκευτικὴ καὶ σεμνὴ πρᾶξις μετὰ ψαλμῳδίας καὶ αἶνε πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ πολὺ διαφορετικὴ ἀφ' ὅ,τι

βλέπομεν σήμερον εἰς τὰς συναναστροφὰς, ὅπυ δὲν γίνεται οὐδόλως ἀνάμνησις τοῦ Κυρίου, οὐδὲ ἐνθύμησις αὐτοῦ ποσῶς εἰς τοὺς περισσοτέρους· ὅπου πολλοὶ οὐδόλως δὲν σέβονται τὸν Θεὸν, οὔτε τὸν λόγον αὐτοῦ, οὔτε τὴν ἡμέραν αὐτοῦ· ὅπου μάλιστα ἐνίοτε οἱ χορεύοντες ἔχουσιν ἄσπονδον μῖσος κατὰ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς εὐσεβείας. Παραδείγματα τούτου ἔχομεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τὸν χορὸν τοῦ Βασιλέως Ἡρώδου, εἰς τὸν ὁποῖον ἦτον ἡ λαμπρὰ χορεύτρια, ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος. ἥτις ἀναμφιβόλως ἤθελε λάβει σήμερον μεγάλας ἀνευφημίας, ἂν ἐφαίνετο, εἰς τὰ παλάτια τῶν βασιλέων, ἕνεκα τῆς στολῆς καὶ τῆς εὐκινησίας τοῦ σώματος· ἐχόρευεν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως Ἡρώδου, καὶ τόσον ἤρεσκεν εἰς αὐτὸν, ὥστε μεθ' ὅρκου ὑπεσχέθη ἵνα δώσῃ εἰς αὐτὴν ὅ,τι ἤθελε ζητήσει.

Καὶ τί ἐζήτησεν ἡ ὡραία χορεύτρια; καὶ τί ἔδωσεν ὁ βασιλεὺς ἕνεκα τῆς χάριτος τῆς ὀρχήσεως αὐτῆς; τὴν κεφαλὴν εὐσεβοῦς, θεοφοβουμένου ἀνθρώπου, κήρυκος τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸν ὁποῖον ἱεροκήρυκα ἐμίσει ἡ μήτηρ αὐτῆς, διότι ἡ αἰσχρὰ διαγωγὴ αὐτῆς μετὰ τοῦ Ἡρώδυ ἠλέγχθη ὑπὸ τῦ Ἰωάννυ.

Οἱ εἰδωλολάτραι τὸ πάλαι ἠγάπων ἐν γένει τὸν χορόν· καὶ πολλάκις ὁ χορὸς ἀπετέλει μέρος τῆς θρησκευτικῆς λατρείας αὐτῶν· ἦτον εἰς χρῆσιν ἐν ἑορταῖς πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν, καὶ μάλιστα τοῦ Βάκχου.

Καὶ αὐτοὶ οἱ Ἰσραηλῖται ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἀφ' οὗ ἔκαμαν μόσχον χωνευτὸν, ἐχόρευον, ὡς γέγραπται· « Καθὼς δὲ ἐπλησίασεν (ὁ Μωϋσῆς) τὸ στρατόπεδον, εἶδε τὸν μόσχον καὶ χορούς· καὶ ἐξήφθη ὁ θυμὸς τοῦ Μωϋσῆ, καὶ ἔρριψε τὰς πλάκας ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, καὶ συνέτριψεν αὐτὰς ὑπὸ τὸ ὄρος.» (Ἐξοδ. λβ. 19.)

Οἱ μεγαλήτεροι τύραννοι τοῦ κόσμου, οἱ ἀσεβέστεροι, καὶ ἀσελγέστεροι, καθὼς ὅλοι οἱ λατρευταὶ τοῦ Βάκχου, ἦσαν ἐρασταὶ τοῦ χοροῦ.

Τὸ ἐναντίον δέ, οἱ εὐσεβέστεροι ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ τῶν χριστιανῶν κατέκρινον τὸν χορὸν ὡς αἰτίαν κακοῦ καὶ μὴ σύμφωνον πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου. Καὶ αὐτοὶ οἱ χριστιανοὶ οἱ μᾶλλον ἀγαπῶντες τὸν χορὸν σήμερον, καὶ δικαιολογοῦντες αὐτὸν ὡς διασκέδασιν ἀθώαν, δὲν ἐπιτρέπουσιν αὐτὸν ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ, ὡς μὴ ἁρμόδιον εἰς τὰς ἡμέρας καθ' ἃς ἑορτάζουσι τὰ πάθη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ πρέπει τίς νὰ λησμονήσῃ ποτὲ τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ, ὥστε νὰ πράττῃ κατὰ μίαν ἐποχὴν τοῦ ἔτους ὅ,τι δὲν ἁρμόζει πρὸς τὴν ἄλλην; Μοὶ φαίνεται οὔ.

Ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, καὶ ἡ Δυτικὴ, καθὼς καὶ οἱ εὐσεβέςεροι ἐν τῇ Διαμαρτυρομένῃ κατακρίνουσι τὸν χορόν. Καὶ πρῶτον, ἂς ἀκύσωμεν τὶ λέγυσιν οἱ κανόνες τῶν Συνόδων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας μετὰ Χριστὸν, φαίνεται ὅτι τινὲς χριστιανοὶ ἤρχισαν νὰ κάμνωσι πρὸς τιμὴν τῶν μαρτύρων ὅ,τι ἔκαμνον πρότερον πρὸς τιμὴν τοῦ Βάκχου, καὶ ἕνεκα τούτυ ὁ ἑξηκοςὸς τέταρτος κανὼν τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου, ἥτις συνήχθη ἐν ἔτει 418, ἢ 419 μετὰ Χριςὸν, καὶ τῆς ὁποίας οἱ κανόνες ἐπεκυρώθησαν ὑπὸ τῆς ἕκτης ἐν Κωνσταντινουπόλει Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τὸ ἔτος 680 μετὰ Χριστὸν, λέγει ὡς ἑξῆς· «Μάλιστα ὅτι καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς γενεσίοις τῶν μακαρίων μαρτύρων, ἀνάτινας πόλεις, καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἱεροτόπους τὰ τοιαῦτα πλημμελήματα φωρῶνται· ἐν αἷς ἡμέραις (ὅπερ καὶ λέγειν αἰσχύνη ἐστὶν) ὀρχήσεις μυσαρὰς εἰς τοὺς ἀγροὺς, καὶ εἰς τὰς πλατείας ἐκτελοῦσιν.» (Ἴδε Πηδάλ· σελ. 293.)

Ὁ δὲ πεντηκοστὸς τρίτος κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ τῆς Φρυγίας Συνόδου, ἥτις συνηθροίσθη ἐν ἔτει 364 Μ. Χ. καὶ τῆς ὁποίας οἱ κανόνες ἐπεκυρώθησαν ὑπὸ τῆς ἕκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου λέγει, «ὅτι οὐ δεῖ χριστιανοὺς εἰς γάμους ἀπερχομένους βαλλίζειν, ἢ ὀρχεῖσθαι, ἀλλὰ σεμνῶς δειπνεῖν, ἢ ἀριστᾷν, ὡς πρέπει χριστιανοῖς.» (Ἴδε πηδάλ. σελ. 257.) Συμφώνως πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν κανόνων τούτων, λέγει ὁ Χρυσόστομος· «Ἔνθα γὰρ ὄρχησις, ἐκεῖ ὁ διάβολος» (δηλαδὴ ὅπου χορὸς ἐκεῖ ὁ διάβολος.) «Οὐδὲ γὰρ εἰς τοῦτο ἔδωκεν ἡμῖν πόδας ὁ Θεός, ἵνα ἀσχημονῶμεν, ἀλλ' ἵνα εὔτακτα βαδίζωμεν· οὐχ' ἵνα κατὰ τὰς καμήλους πηδῶμεν· καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖναι ἀηδεῖς ὀρχούμεναι μήτιγε δὴ γυναῖκες, ἀλλ' ἵνα σὺν ἀγγέλοις χορεύωμεν· εἰ γὰρ τὸ σῶμα αἰσχρὸν τὸ τοιαῦτα αἰσχημονοῦν, πολλῷ μᾶλλον ἡ ψυχή· τοιαῦτα ὀρχοῦνται οἱ δαίμονες, τοιαῦτα ἐπιτωθάζουσιν (περιπαίζουσιν) οἱ τῶν δαιμόνων διάκονοι.» (Ὁμιλ. μή. τόμ. ζ. σελ. 498 ἔκδοσ. Παρ. 1727.) Καὶ πάλιν· «Ὠρχήσατο γάρ, φησιν, ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρεσε τῷ Ἡρώδῃ . . . . . διπλοῦν τὸ ἔγκλημα καὶ ὅτι ὠρχήσατο καὶ ὅτι ἤρεσε, καὶ οὕτως ἤρεσεν ὡς καὶ φόνον λαβεῖν τὸν μισθόν.» (σελ. 496.) Καὶ πάλιν· «Ἀκούσατε τῶν παρθένων, μᾶλλον δὲ καὶ τῶν γεγαμημένων ὅσαι ἐν τοῖς ἑτέρων γάμοις τοιαῦτα ἀσχημονεῖν καταδέχεσθε, ἀλλόμεναι καὶ πηδῶσαι, καὶ τὴν κοινὴν καταισχύνουσαι φύσιν· ἀκούσατε καὶ ἄνδρες, ὅσοι τὰ πολυτελῆ συμπόσια καὶ μέθης γέμοντα διώκετε . . . . . καὶ τί θαυμάζεις εἰ τότε ταῦτα ἐγένετο, ὅπουγε καὶ νῦν μετὰ τοσαύτην φιλοσοφίαν, ὀρχήσεως ἕνεκεν τῶν μαλακιζομένων τούτων νέων πολλοὶ καὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐπιδιδόασιν, οὐδὲ ἀνάγκην ἔχοντες

ὅρκου, ὑπὸ γὰρ τῆς ἡδονῆς αἰχμάλωτοι γινόμενοι καθάπερ βοσκήματα (κτήνη) ἄγονται ἧπερ ἂν ὁ Λύκος σύρῃ.» (αὐτοθ. σελ. 497) Καὶ πάλιν· «Εἰ γὰρ καὶ μὴ πάρεστιν ἡ θυγάτηρ Ἡρωδιάδος, ἀλλ' ὁ δι' ἐκείνης ὀρχησάμενος τότε διάβολος, καὶ διὰ τούτων χορεύει νυνὶ, καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνακειμένων λαβὼν ἄπεισιν αἰχμαλώτους.» (Αὐτοθ. σελ. 500.)

Ταῦτα περὶ χορῶν λέγει ὁ Χρυσόστομος, ὁ τοσοῦτον τιμώμενος ὑπὸ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας καὶ ὑπὸ πάντων ἐν γένει τῶν χριστιανῶν.

Δὲν εἶναι λοιπὸν πολὺ παράξενον ὅτι ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὅπου σέβονται τόσον τὴν μνήμην τοῦ Χρυσοστόμȣ, ὅπου τοσαῦτα λέγονται ὑπὲρ τῆς τηρήσεως τῶν κανόνων τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων, τὰς ὁποίας τινὲς θεωροῦσιν ὡς ἐχούσας σχεδὸν ἴσον κῦρος μετὰ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, δὲν εἶναι, λέγω, πολὺ παράξενον. ὅτι ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὁ χορὸς ἐγκρίνεται ὑπὸ πάντων; ὅτι εἰσήχθη εἰς τὴν Ἀρσάκειον σχολὴν, καὶ εἰς ἄλλα ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα; καὶ εἰς τοὺς οἴκους, καὶ ὅτι κατά τινας ἑορτὰς βλέπομεν χοροὺς δημοσίους εἰς τοὺς ἀγροὺς, καὶ τοῦτο ἐναντίον τῶν κανόνων Οἰκουμενικῆς συνόδȣ καὶ ἐναντίον τῆς ῥητῆς παραινέσεως τοῦ Χρυσοστόμου;

Ἀλλ' ἀφίνοντες τὴν γνώμην τοῦ Χρυσοςόμου καὶ τοὺς κανόνας τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, δὲν δυνάμεθα ἡμεῖς οἱ ἴδιοι νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ἡ ὄρχησις, ἤτοι ὁ χορὸς, ἢ ὁ βαλλισμὸς, δὲν εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Χριςοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίȣ αὐτοῦ;

Πρὸς τοὺς ἐν Ἐφέσῳ χριστιανοὺς, λέγει ὁ Παῦλος, «Βλέπετε οὖν πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε· μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλ' ὡς σοφοί· ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι

πονηραί εἰσι. Διὰ τοῦτο μὴ γίνεσθαι ἄφρονες, ἀλλὰ συνιέντες τί τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου. Καὶ μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτεία, ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν πνεύματι· λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν τῷ Κυρίῳ· εὐχαριστοῦντες πάντοτε ὑπὲρ πάντων ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί.» (Ἐφεσ. έ. 15 —20.)

Ὅστις ὑπακούει τὴν παραγγελίαν ταύτην δὲν θέλει εὑρεῖ πολὺν καιρὸν διὰ ὀρχήσεις, οὐδὲ θέλει ἔχει πολλὴν διάθεσιν νὰ χορεύῃ. Ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῇ αὐτοῦ λέγει ὁ Παῦλος· «Εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ Χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος ...... ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως ἐν πάσῃ σοφίᾳ, διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτοὺς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἐν χάριτι ᾄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ· καὶ πᾶν ὅ,τι ἂν ποιῆτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, πάντα ἐν ὀνόματι Κυρίου Ἰησοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ δι' αὐτοῦ.» (Κολοσ. γ'. 1, 16—17.) Τὰ ἔργα καὶ οἱ λόγοι εἰς τοὺς χοροὺς εἶναι τάχα σύμφωνά ποτε πρὸς τὴν ἀποστολικὴν παραγγελίαν ταύτην; Νομίζω ὄχι.

Λέγει ὁ Πέτρος· «Πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικε. Σωφρονήσατε οὖν καὶ νήψατε εἰς τὰς προσευχάς.» (Α'. Πέτρ' δ'. 7) Καὶ πάλιν· «Ἥξει δὲ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτης ἐν νυκτί, ἐν ᾗ οἱ οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα δὲ καυσούμενα λυθήσονται, καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται. Τούτων οὖν πάντων λυομένων ποταποὺς δεῖ ὑπάρχειν ἡμᾶς ἐν ἁγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις προσδοκῶντας καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ Θεοῦ ἡ-

μέρας δι' ἣν οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται, καὶ στοιχεῖα καυσούμενα τήκεται. » (Β'. Πετρ. γ'. 10—12.) Οἱ ἀγαπῶντες τοὺς χοροὺς, καὶ δαπανῶντες πολὺν καιρὸν ἐν αὐτοῖς ἀποβλέπουσι τάχα εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ Θεοῦ, τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως μετὰ χαρᾶς; Ὁ μόνος συλλογισμὸς τῆς ἡμέρας ἐκείνης σκοτίζει τὸν νοῦν αὐτῶν καὶ πληροῖ τὴν καρδίαν αὐτῶν λύπης καὶ θλίψεως.

Λέγει ὁ Σωτὴρ ἡμῶν· « Ἀγρυπνεῖτε οὖν ἐν παντὶ καιρῷ, δεόμενοι ἵνα ἀξιωθῆτε ἐκφυγεῖν ταῦτα πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. » (Λουκ. κά. 36.) Καί· « Βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε, καὶ προσεύχεσθε· οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ καιρός ἐστιν. Γρηγορεῖτε οὖν. οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ Κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται. ὀψὲ. ἢ μεσονυκτίου. ἢ ἀλεκτροφωνίας, ἢ πρωΐ· μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης εὕρῃ ὑμᾶς καθεύδοντας· ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω· Γρηγορεῖτε. » (Μαρκ ιγ'. 33—37) Οἱ ἀγρυπνοῦντες ὅλην τὴν νύκτα εἰς χοροὺς, ἀντὶ τῶν προσευχῶν, εἶναι τάχα ἕτοιμοι νὰ δεχθῶσι τὸν Κύριον ἐὰν ἔλθῃ; Ἐὰν ἤρχετο ἐν ᾧ χορεύουσιν ἡ χαρὰ αὐτῶν δὲν ἤθελε τραπῇ εἰς θρῆνον; Ἀλλὰ θέλετε διασκεδάσεις· ἔχετε αὐτὰς, ὡς χριστιανοὶ ὅμως καὶ οὐχὶ ὡς ἐθνικοί. « Εὐθυμεῖ τις; ψαλλέτω, » λέγει ὁ Ἰάκωβος· (έ. 13.) Δὲν σᾶς ἀρέσκει ἡ ψαλμῳδία; Δὲν εἶσθε ἕτοιμοι λοιπὸν νὰ συναναστρέφησθε μετὰ τῶν ἁγίων ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ μετὰ τῶν ἀγγέλων.

Ὁ καιρὸς ἐδόθη εἰς ἡμᾶς πρὸς δοκιμὴν καὶ πρὸς ἑτοιμασίαν διὰ τὴν αἰωνιότητα· καὶ καθὼς οἱ χοροὶ, αἱ ὀρχήσεις παριστῶσι πολλὰ θέλγητρα, τὰ ὁποῖα τείνουσιν εἰς τὸ ν' ἀποσύρωσι τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἀπὸ τὸν Χριστὸν, ἀπὸ τὴν προσευχὴν, ἀπὸ τὴν κατὰ τὰς παραγ-

γελίας τοῦ Εὐαγγελίου πρέπουσαν σεμνότητα τοῦ βίου, ἀπὸ τὸ νὰ ἑτοιμαζώμεθα διὰ τὸν θάνατον καὶ τὴν τελευταίαν κρίσιν, δὲν βλέπω ὅτι ὑπάρχει ἁρμόδιος καιρὸς τοῦ ὀρχήσασθαι.

« Καιρὸς τοῦ ὀρχήσασθαι,» λέγει ὁ Ἐκκλησιαστὴς, καὶ εἶναι καθὼς εἶναι καιρὸς διὰ ὅλας τὰς ἁμαρτίας, αἵτινες γίνονται ὑπὸ τὸν ἥλιον, ἀλλ' οὐχὶ ἁρμόδιος καιρός. Δὲν εἶναι ἁρμόδιος καιρὸς ἡ Κυριακή· διότι εἶναι ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου, καὶ εἰς τὸν Κύριον πρέπει νὰ ἀφιερόνηται· εἰς τὴν προσευχὴν, εἰς τὴν ψαλμῳδίαν καὶ εἰς τὴν μελέτην τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅλοι ἐνταῦθα ὁμολογοῦσιν ὅτι ἡ τεσσαρακοστὴ δὲν εἶναι ἁρμόδιος καιρὸς τοῦ χορεύειν· διότι θέλετε νὰ μεταλαμβάνητε τῆς κοινωνίας καὶ νὰ ἑορτάζητε τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλ' εἰς τὰς ἄλλας ἡμέρας τοῦ χρόνου δὲν θέλετε νὰ ἐνθυμῆσθε τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ μεταλαμβάνηται τῆς κοινωνίας;

Καιρὸς τοῦ χορεύειν δὲν εἶναι ὅταν πλησιάζῃ ὁ θάνατος ἢ ὅταν ἀποθάνωσι φίλοι καὶ συγγενεῖς· ἀλλ' ὁ θάνατός μας δὲν εἶναι πάντοτε πλησίον; καὶ ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ἐν τῷ κόσμῳ δὲν ἀποθνήσκουσιν ὀγδοήκοντα τρεῖς χιλιάδες πᾶσαν ἡμέραν τοῦ χρόνου; Εἰς τοιοῦτον κόσμον, ὅπου βασιλεύει ὁ θάνατος, καὶ ὅπου κινδυνεύομεν πᾶσαν ἡμέραν καὶ πᾶσαν ὥραν ν' ἀποθάνωμεν εἶναι καιρὸς τοῦ χορεύειν; Καιρὸς τοῦ χορεύειν δὲν εἶναι ὅταν ἔχωμεν σπουδαῖα χρέη νὰ ἐκτελῶμεν πρὸς τὰ τέκνα, πρὸς τοὺς γονεῖς, πρὸς τὸν πλησίον. Καιρὸς τοῦ χορεύειν δὲν εἶναι εἰς τὰς ὥρας τῆς νυκτὸς ὅταν πρέπῃ νὰ ἀναπαυώμεθα ὥστε νὰ σηκωθῶμεν τὸ πρωῒ καὶ νὰ ἤμεθα ἕτοιμοι διὰ τὰς ἐργασίας, καὶ τὰ καθήκοντα τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς ἐπέβαλεν ἐφ' ἡμᾶς εἰς τὴν κοινωνίαν.

μέρας δι' ἣν οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται, καὶ στοιχεῖα καυσούμενα τήκεται.» (Β'. Πετρ. γ'. 10—12.) Οἱ ἀγαπῶντες τοὺς χορούς, καὶ δαπανῶντες πολὺν καιρὸν ἐν αὐτοῖς ἀποβλέπουσι τάχα εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ Θεοῦ, τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως μετὰ χαρᾶς; Ὁ μόνος συλλογισμὸς τῆς ἡμέρας ἐκείνης σκοτίζει τὸν νοῦν αὐτῶν καὶ πληροῖ τὴν καρδίαν αὐτῶν λύπης καὶ θλίψεως.

Λέγει ὁ Σωτὴρ ἡμῶν· «Ἀγρυπνεῖτε οὖν ἐν παντὶ καιρῷ, δεόμενοι ἵνα ἀξιωθῆτε ἐκφυγεῖν ταῦτα πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.» (Λουκ. κά. 36.) Καί· «Βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε, καὶ προσεύχεσθε· οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ καιρός ἐστιν. Γρηγορεῖτε οὖν.ὀὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ Κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται. ὀψὲ. ἢ μεσονυκτίου. ἢ ἀλεκτροφωνίας, ἢ πρωΐ· μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης εὕρῃ ὑμᾶς καθεύδοντας· ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω· Γρηγορεῖτε.» (Μαρκ ιγ'. 33—37) Οἱ ἀγρυπνοῦντες ὅλην τὴν νύκτα εἰς χορούς, ἀντὶ τῶν προσευχῶν, εἶναι τάχα ἕτοιμοι νὰ δεχθῶσι τὸν Κύριον ἐὰν ἔλθῃ; Ἐὰν ἤρχετο ἐν ᾧ χορεύουσιν ἡ χαρὰ αὐτῶν δὲν ἤθελε τραπῇ εἰς θρήνους; Ἀλλὰ θέλετε διασκεδάσεις· ἔχετε αὐτάς, ὡς χριστιανοὶ ὅμως καὶ οὐχὶ ὡς ἐθνικοί. «Εὐθυμεῖ τις; ψαλλέτω,» λέγει ὁ Ἰάκωβος (έ. 13.) Δὲν σᾶς ἀρέσκει ἡ ψαλμῳδία; Δὲν εἶσθε ἕτοιμοι λοιπὸν νὰ συναναστρέφησθε μετὰ τῶν ἁγίων ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ μετὰ τῶν ἀγγέλων.

Ὁ καιρὸς ἐδόθη εἰς ἡμᾶς πρὸς δοκιμὴν καὶ πρὸς ἑτοιμασίαν διὰ τὴν αἰωνιότητα· καὶ καθὼς οἱ χοροί, αἱ ὀρχήσεις παριστῶσι πολλὰ θέλγητρα, τὰ ὁποῖα τείνουσιν εἰς τὸ ν' ἀποσύρωσι τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀπὸ τὸν Χριστόν, ἀπὸ τὴν προσευχήν, ἀπὸ τὴν κατὰ τὰς παραγ-

γελίας τοῦ Εὐαγγελίου πρέπουσαν σεμνότητα τοῦ βίου, ἀπὸ τὸ νὰ ἑτοιμαζώμεθα διὰ τὸν θάνατον καὶ τὴν τελευταίαν κρίσιν, δὲν βλέπω ὅτι ὑπάρχει ἁρμόδιος καιρὸς τοῦ ὀρχήσασθαι.

« Καιρὸς τοῦ ὀρχήσασθαι, » λέγει ὁ Ἐκκλησιαστὴς, καὶ εἶναι καθὼς εἶναι καιρὸς διὰ ὅλας τὰς ἁμαρτίας, αἵτινες γίνονται ὑπὸ τὸν ἥλιον, ἀλλ' οὐχὶ ἁρμόδιος καιρός. Δὲν εἶναι ἁρμόδιος καιρὸς ἡ Κυριακή· διότι εἶναι ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου, καὶ εἰς τὸν Κύριον πρέπει νὰ ἀφιερόνηται· εἰς τὴν προσευχὴν, εἰς τὴν ψαλμῳδίαν καὶ εἰς τὴν μελέτην τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅλοι ἐνταῦθα ὁμολογοῦσιν ὅτι ἡ τεσσαρακοστὴ δὲν εἶναι ἁρμόδιος καιρὸς τοῦ χορεύειν· διότι θέλετε νὰ μεταλαμβάνητε τῆς κοινωνίας καὶ νὰ ἑορτάζητε τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλ' εἰς τὰς ἄλλας ἡμέρας τοῦ χρόνου δὲν θέλετε νὰ ἐνθυμῆσθε τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ μεταλαμβάνηται τῆς κοινωνίας;

Καιρὸς τοῦ χορεύειν δὲν εἶναι ὅταν πλησιάζῃ ὁ θάνατος ἢ ὅταν ἀποθάνωσι φίλοι καὶ συγγενεῖς· ἀλλ' ὁ θάνατός μας δὲν εἶναι πάντοτε πλησίον; καὶ ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ἐν τῷ κόσμῳ δὲν ἀποθνήσκουσιν ὀγδοήκοντα τρεῖς χιλιάδες πᾶσαν ἡμέραν τοῦ χρόνου; Εἰς τοιοῦτον κόσμον, ὅπου βασιλεύει ὁ θάνατος, καὶ ὅπου κινδυνεύομεν πᾶσαν ἡμέραν καὶ πᾶσαν ὥραν ν' ἀποθάνωμεν εἶναι καιρὸς τοῦ χορεύειν; Καιρὸς τοῦ χορεύειν δὲν εἶναι ὅταν ἔχωμεν σπουδαῖα χρέη νὰ ἐκτελῶμεν πρὸς τὰ τέκνα, πρὸς τοὺς γονεῖς, πρὸς τὸν πλησίον. Καιρὸς τοῦ χορεύειν δὲν εἶναι εἰς τὰς ὥρας τῆς νυκτὸς ὅταν πρέπῃ νὰ ἀναπαυώμεθα ὥστε νὰ σηκωθῶμεν τὸ πρωῒ καὶ νὰ ἤμεθα ἕτοιμοι διὰ τὰς ἐργασίας, καὶ τὰ καθήκοντα τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς ἐπέβαλεν ἐφ' ἡμᾶς εἰς τὴν κοινωνίαν.

Καὶ ἐὰν ζῶμεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἐὰν ἤμεθα ἀκόμη ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ, ἐὰν δὲν ἤμεθα ἕτοιμοι διὰ τὸν θάνατον, καὶ βαδίζωμεν πρὸς τὰς αἰωνίους φλόγας, καὶ τὴν αἰώνιον τιμωρίαν, εἶναι τάχα καιρὸς τοῦ χορεύειν; οὐχί! ἀλλὰ νὰ κλαύσωμεν διὰ τὰς ἁμαρτίας καὶ νὰ ζητήσωμεν τὸν Κύριον ἐν ᾧ εὑρίσκεται. Ἐὰν ἦναι καιρὸς διά τινα ἄνθρωπον νὰ χορεύῃ, εἶναι διὰ τὸν ἀληθινὸν χριστιανὸν, ὅστις ἔλαβεν ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀγαπᾷ αὐτὸν περισσότερον ἀπὸ ὅλα τὰ τοῦ κόσμου, καὶ ὅστις εὑρίσκει εἰς τὸν Θεὸν, καὶ εἰς τὴν προσευχὴν καὶ ψαλμῳδίαν, καὶ μελέτην τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, τὴν μεγίστην χαρὰν καὶ εὐδαιμονίαν.

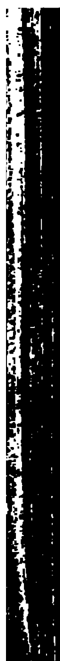
Ἀλλ' ὁ τοιοῦτος δὲν ἐπιθυμεῖ τόσον τὸν χορὸν, διότι εὗρέ τι καλήτερον καὶ οὐδέποτε εὑρίσκει ἁρμόδιον καιρὸν τοῦ χορεύειν.

Ἀλλὰ θέλετε διασκεδάσεις. Πολὺ καλά, σᾶς δεικνύω ὡραίαν διασκέδασιν. Τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα ἐξοδεύετε τώρα εἰς χοροὺς, εἰς στολισμοὺς διὰ τοὺς χοροὺς, εἰς πολυτελῆ καὶ λαμπρὰ φορέματα, ἐξοδεύσατε πρὸς ἀνακούφισιν τῶν πτωχῶν, τῶν ἀῤῥώστων, τῶν ταλαιπώρων καὶ τεθλιμμένων, τῶν χηρῶν καὶ τῶν ὀρφανῶν, ἀγρυπνεῖτε εἰς ὑπηρεσίαν τῶν τοιούτων, καὶ ἐὰν δὲν εὕρητε περισσοτέραν εὐχαρίστησιν εἰς τὰ τοιαῦτα παρὰ εἰς τοὺς χοροὺς, τὸ αἴτιον εἶναι ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ δὲν εἶναι εἰς τὰς καρδίας σας, οὐδὲ ἡ ἀγάπη τοῦ πλησίον. Ὅ,τι ἐξοδεύει τις δίδων ἕνα λαμπρὸν χορὸν ἀρκεῖ νὰ φέρῃ ἀνακούφισιν καὶ χαρὰν εἰς τὰς οἰκίας ἑκατὸν ταλαιπώρων οἰκογενειῶν.

Θέλετε ἀληθεῖς διασκεδάσεις; Κάμνετε ὅ,τι ἔκαμνεν ὁ Χριστὸς καὶ οἱ Ἀπόστολοι αὐτοῦ, καὶ οἱ πρῶτοι χριστιανοί· κάμνετε καλὸν εἰς τοὺς ἄλλους· ἐξοδεύετε τὸν καιρόν σας εὐεργετοῦντες τοὺς τεθλιμμένους, ἀναγινώσκοντες τὸν λό-

γον τοῦ Θεοῦ, καὶ προσευχόμενοι, ἐκτελοῦντες πιστῶς τὰ χρέη, τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς ἐπέβαλεν εἰς ὑμᾶς, καὶ τότε ὡς λέγει ὁ Χρυσόστομος, «Ἡ οἰκία σου ἀντὶ θεάτρου ἐκκλησία σοι γεννήσεται· καὶ ὁ διάβολος δραπετεύσει, καὶ ὁ Χριστὸς εἰσελεύσεται, καὶ ὁ τῶν ἀγγέλων χορός· ὅπου γὰρ ὁ Χριστός, ἐκεῖ καὶ οἱ Ἄγγελοι· ὅπου δὲ ὁ Χριστὸς καὶ οἱ Ἄγγελοι, ἐκεῖ καὶ ὁ οὐρανός, ἐκεῖ φῶς τοῦ ἡλιακοῦ τούτυ φαιδρότερον· εἰ δὲ καὶ ἑτέρων βούλει δι' αὐτῶν καρποῦσθαι παράκλησιν, κέλευσον, σχολὴν ἄγων, βιβλία λαβόντες τὸν θεῖον νόμον ἀναγινώσκειν.» (Χρυσος. Τόμ. ζ. σελ. 503.) Καὶ ἐὰν εἰς τὰ τοιαῦτα δὲν δύνασθε νὰ εὕρητε εὐχαρίστησιν καὶ ἡδονήν, οὐδόλως εἶναι ἀκόμη δι' ἐσᾶς «καιρὸς τοῦ χορεύειν.» Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΒ'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΤΙ ΕΙΣ ΤΑ ΤΕΚΝΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΣΕΜΝΟΤΗΣ.

Α'. Πετρ. ά. 17.

«Καὶ εἰ πατέρα ἐπικαλεῖσθε τὸν ἀπροσωπολήπτως κρίνοντα κατὰ τὸ ἑκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν χρόνον ἀναστράφητε.» — ἤτοι· «Καὶ ἐὰν ἐπικαλῆσθε Πατέρα τὸν κρίνοντα ἀπροσωπολήπτως κατὰ τὸ ἔργον ἑκάστου, διάγετε μετὰ φόβου τὸν καιρὸν τῆς παροικίας σας.»

Τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ παριστάνονται ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ ὡς ξένοι καὶ πάροικοι ἐπὶ τῆς γῆς. Λέγει ὁ Δαβίδ· «Πάροικος εἶμαι παρὰ σοὶ καὶ παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου.» (Ψαλ λθ'. 12.)

Καὶ πάλιν· «Εἴμεθα ξένοι ἐνώπιόν σου, καὶ πάροικοι καθὼς πάντες οἱ πατέρες ἡμῶν· αἱ ἡμέραι ἡμῶν ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι ὡς σκιὰ καὶ μονιμότης δὲν ὑπάρχει.» (Α'. Χρον. κθ'. 15) Λέγει καὶ ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίυς ἐπιστολῇ· «Οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλ-

λουσαν ἐπιζητοῦμεν.» (Ἑβρ. ιγ'. 14.) Καὶ ὁμιλῶν περὶ τῶν πάλαι ἁγίων λέγει· «Κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες, μὴ λαβόντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ πόῤῥωθεν αὐτὰς ἰδόντες, καὶ πεισθέντες, καὶ ἀσπασάμενοι καὶ ὁμολογήσαντες ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς· οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες ἐμφανίζουσιν ὅτι πατρίδα ἐπιζητοῦσιν.» (Ἑβρ. ιά. 13—14.) Ὁ δὲ Πέτρος λέγει· «Ἀγαπητοὶ παρακαλῶ, ὡς παροίκους καὶ παρεπιδήμους, ἀπέχεσθε τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς.» (Α'. Πέτρ. β'. 11.) Ἐκ τούτων καταλαμβάνομεν ὅτι ὁ χρόνος τῆς παροικίας μας εἶναι ὁ χρόνος ἢ ὁ καιρὸς τοῦ βίου μας ἐπὶ τῆς γῆς.

Τὸν χρόνον τοῦτον λοιπὸν ὁ ἀπόστολος Πέτρος παραγγέλλει εἰς τοὺς χριστιανοὺς, νὰ διάγωσιν ἐν φόβῳ· «Ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν χρόνον ἀναστράφητε·» διάγετε δηλαδὴ, ἢ περάσατε. Καὶ τοῦτο παραγγέλλει καθ' ὑπόθεσιν ὅτι προσεύχονται πρὸς τὸν Θεὸν ὡς πατέρα· «εἰ πατέρα ἐπικαλεῖσθε τὸν ἀπροσωλήπτως κρίνοντα κατὰ τὸ ἑκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροκίας ὑμῶν χρόνον ἀναστράφητε.»

Ὁ Θεὸς κατά τινα σημασίαν, εἶναι ὁ πατὴρ ὅλου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὡς λέγεται ἐν τῇ γενεαλογίᾳ τοῦ Χριστοῦ, «τοῦ Ἀδὰμ» τοῦ Θεοῦ. (Λουκ. γ'. 38.) Καὶ ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἀνέφερεν ὡς ἀληθὲς τὸ ῥητόν τινων ποιητῶν, «τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν.» (Πράξ. ιζ'. 28.) Ὁ Θεὸς δύναται νὰ ὀνομάζηται πατὴρ τῶν πάντων· διότι ἔπλασεν αὐτοὺς, διατηρεῖ αὐτοὺς, δεικνύει πρὸς πάντας φιλόστοργον καὶ πατρικὴν φροντίδα καὶ ἐπιστασίαν· διότι διὰ τῆς προνοίας αὐτοῦ, προτρέπει, νουθετεῖ καὶ παιδεύει πάντας ὡς πατὴρ τὰ τέκνα.

Κατ' ἰδιαιτέραν δὲ σημασίαν ὀνομάζεται πατὴρ τῶν ἀληθινῶν χριστιανῶν ὡς ἀναγεγεννημένων ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, ὡς λέγει ὁ Πέτρος ἐν τῷ κεφαλαίῳ, ἐκ τȣ ὁποίȣ ἐλάβομεν τὸ ῥητόν μας· «Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς, ... ὁ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζῶσαν δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον, καὶ ἀμάραντον, τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς εἰς ἡμᾶς, τοὺς ἐν δυνάμει Θεοῦ φρουρουμένους διὰ πίστεως εἰς σωτηρίαν ἑτοίμην ἀποκαλυφθῆναι ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ . . . . . ἀναγεγεννημένοι οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς, ἀλλὰ ἀφθάρτου διὰ λόγȣ ζῶντος Θεοῦ καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα.» (Α'. Πέτρ. ά. 1, 3, 4, 5, καὶ 23.)

Αὕτη ἡ πνευματικὴ γέννησις διὰ τῆς ἐπιῤῥοῆς καὶ ἐνεργείας τοῦ Ἁγίȣ Πνεύματος εἰς τὴν ψυχὴν, εἶναι ἐκείνη ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀναφερομένη, ὅτε εἶπε πρὸς τὸν Νικόδημον· «Ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.» (Ἰωαν. γ'. 3.) Καὶ τὴν αὐτὴν ἀναφέρει ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῇ λέγων· «Ὅτι δέ ἐστε υἱοὶ, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, κρᾶζον, Ἀββᾶ, ὁ Πατήρ· ὥστε οὐκέτι εἶ δοῦλος, ἀλλ' υἱός· εἰ δὲ υἱὸς, καὶ κληρονόμος Θεοῦ διὰ Χριστοῦ.» (Γαλατ. δ'. 6—7.) Οὕτω δὲ καὶ ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ· «Ὅσοι γὰρ πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Θεοῦ . . . . . . εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι, κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ.» (Ῥωμ. ή. 14—17.) Καὶ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἐδίδασκε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ὅταν προσεύχωνται νὰ λέγωσι· «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.» (Λουκ. ιά. 2.) Ἐκ τούτων δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὴν δύναμιν τῆς

ματίζοντας.» (Ἑβρ. ς΄. 4—6.) Ὁ ὑπερήφανος δυσκόλως γίνεται ταπεινός· και ὁ φιλάργυρος μεταδοτικός, καὶ ὁ συνειθισμένος ἐκ νεότητος νὰ λαλῇ ψεῦδος, ἢ νὰ προσκυνῇ εἴδωλα δυσκόλως θέλει λέγει πάντοτε τὴν ἀλήθειαν εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις καὶ προσκυνεῖ τὸν Θεὸν, ὅστις εἶναι πνεῦμα, ἐν πνεύματι καὶ ἐν ἀληθείᾳ κατὰ τὴν παραγγελλίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Λέγει ἡ Γραφή· «Δύναται ὁ Αἰθίοψ ν' ἀλλάξῃ τὸ δέρμα αὐτοῦ, ἢ ἡ πάρδαλις τὰ ποικίλματα αὐτῆς; τότε δύνασθε καὶ σεῖς νὰ κάμητε καλὸν, οἱ μαθόντες τὸ κακόν.» (Ἱερ. ιγ΄. 23.) Καὶ ὁ συνειθισμένος εἰς τὸ κακὸν ἂν καὶ μετανενοημένος, νὰ μὴ φοβῆται;

Ἐὰν εἴμεθα χριστιανοὶ πρέπει νὰ διάγωμεν τὸν καιρὸν τῆς παροικίας ἡμῶν ἐν φόβῳ, διότι ἔχομεν νοερὸν καὶ πολὺ πανοῦργον ἐχθρὸν, ὅστις ἔχει εἴσοδον εἰς τὰ πνεύματά μας, καὶ ἀεννάως προσπαθεῖ διὰ διαφόρων πειρασμῶν νὰ μᾶς σύρῃ εἰς ἁμαρτίαν, καὶ οὕτω νὰ μᾶς καταστρέψῃ σῶμά τε καὶ ψυχὴν εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. Λέγει ὁ Ἀπόστολος Πέτρος· «Νήψατε, γρηγορήσατε, ὅτι ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος, ὡς Λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ ζητῶν τίνα καταπίῃ.» (Α΄. Πέτρ. έ. 8.) Ὁ δὲ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολῇ λέγει. «Ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλȣ· ὅτι οὐκ ἔςιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις· διὰ τοῦτο ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ. καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στῆναι . . . . . διὰ πάσης προ-

σευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ ἐν πνεύματι.» (Ἐφεσ. ς'. 11—18.)

Ἐν μέσῳ τοσούτων δοκιμῶν, τοσούτων πειρασμῶν, τοσούτων ἀγώνων, ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, κατὰ τῶν ἐπιθυμιῶν, κατὰ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων, καὶ κατὰ τοῦ διαβόλου καὶ πάντων τῶν λεγεώνων αὐτοῦ, τῶν πεπτωκότων ἀγγέλων, δὲν ὑπάρχει αἰτία φόβου μήπως χάσωμεν τὸ θάῤῥος μας, μήπως ὀλιγοψυχήσωμεν καὶ τέλος πάντων πέσωμεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐχθρῶν, καὶ χάσωμεν τὸ βραβεῖον, τὸν στέφανον, τὴν κληρονομίαν, τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν αἰώνιον ζωήν; Ἐν τῷ κόσμῳ ὅπου τόσοι ὑπάρχουσιν ἠπατημένοι, νομίζοντες ὅτι εἶναι χριστιανοὶ, μὴ ὄντες τοιοῦτοι, δὲν εἶναι φόβος μήπως ἀπατώμεθα καὶ ἡμεῖς; δοκοῦντες ὅτι εἴμεθά τι, μηδὲν ὄντες; (Γαλατ. ς'. 3) καὶ οὕτως ἀποβληθῶμεν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως; Λέγει ὁ Χριστὸς, ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, πολλοὶ θέλουσιν εἰπεῖ πρὸς αὐτόν· «Κύριε, Κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν;» πρὸς τοὺς ὁποίους θέλει ὁμολογήσει, «ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.» (Ματ. ζ'. 22—23.) Εἴμεθα βεβαπτισμένοι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ ὀνομαζόμεθα χριστιανοί· μεταλαμβάνομεν τοῦ δείπνου τοῦ Κυρίου· πιστεύομέν τινα δόγματα, τὰ ὁποῖα ὅλοι οἱ χριστιανοὶ ἐν γένει δέχονται ὡς ὀρθά· καὶ ἐνταυτῷ διάγομεν τὸν καιρὸν τῆς παροικίας ἡμῶν ἐν κουφότητι καὶ γέλωτι, καὶ ἁμαρτίᾳ, ζῶντες ὡς ὁ κόσμος ζῇ, ἀγαπῶντες τὰ τοῦ κόσμου, ἀμελοῦντες τὴν ἀνάγνωσιν καὶ μελέτην τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐδέποτε

ἐκ καρδίας προσευχόμενοι ἐκτὸς ἐὰν συμβῇ νόσος, ἢ σεισμὸς, ἢ τρικυμία, ἢ ἄλλο τι φοβερὸν, καὶ τότε προσκαίρως μόνον! καὶ δὲν ἔχομεν αἰτίαν φόβυ μήπως ἀπολεσθῶμεν, ὡς ἀναρίθμητοι ἄλλοι ἀναμφιβόλως ἀπωλέσθησαν; Ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν ἀπώλειαν εἶναι εὐρύχωρος, καὶ μυριάδες περιπατοῦσιν ὁμοῦ ἐν αὐτῇ, ἐν ᾧ ἡ πρὸς τὴν ζωὴν εἶναι στενὴ, καὶ ὀλίγοι εὑρίσκουσιν αὐτήν. Καὶ ἐὰν χάσωμεν τὸν οὐρανὸν, χάνομεν τὸ πᾶν· καὶ δὲν εἶναι αἰτία φόβου; Τὸ ζῆν εἶναι πρᾶγμα σπουδαῖον· καὶ τὸ ἀποθανεῖν εἶναι σπουδαῖον, καὶ ὁ θάνατος εἶναι πάντοτε πλησίον· καὶ τὸ φανερωθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ διὰ νὰ δικασθῶμεν, καὶ νὰ λάβωμεν κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, εἶναι σπουδαιότατον· καὶ πῶς δυνάμεθα νὰ διάγωμεν τὸν καιρὸν τῆς παροικίας ἡμῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐν κουφότητι καὶ οὐχὶ ἐν φόβῳ; Λέγομεν ὅτι πιστεύομεν ὅτι εἴμεθα φύσει ἁμαρτωλοὶ, καὶ ὑπὸ τὴν κατάραν τοῦ νόμου, ἔκθετοι εἰς τὴν αἰώνιον τιμωρίαν, καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ὅτι μᾶς καλεῖ εἰς μετάνοιαν καὶ σεμνὸν βίον· ὅτι θέλει ἐλθεῖ διὰ νὰ κρίνει ζῶντας καὶ νεκρούς· ἐπικαλούμεθα αὐτὸν ὡς Σωτῆρα, καὶ τὸν Θεὸν ὡς πατέρα· καὶ δὲν πρέπει νὰ διάγωμεν τὸν καιρόν τῆς παροικίας ἡμῶν ἐν φόβῳ; Πόσον διαφορετικὴν δοξασίαν περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἔχουσι πολλοὶ χριστιανοὶ σήμερον, ἀπ' ὅ,τι εἶχεν ὁ Πέτρος! Στοχάζονται ὅτι πρέπει νὰ διάγωμεν τὸν καιρὸν τῆς παροικίας ἡμῶν οὐχὶ μετὰ φόβου, ἀλλὰ μετὰ κουφότητος, μετὰ γέλωτος, μετὰ διασκεδάσεων ἐν θεάτροις, καὶ χοροῖς καὶ εὐωχίαις καὶ κραιπάλαις ὡς οἱ Ἰσραηλῖται ἐν τῇ ἐρήμῳ· καθὼς γέγραπται· «Ἐκάθισεν ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν.» (Α'. Κορινθ. ι. 7 καὶ Ἀριθ. λϐ. 6.) Ὡς τινες ἐν καιρῷ τοῦ

προφήτου Ἡσαΐα περὶ τῶν ὁποίων λέγει ὁ Θεός· «Οὐαὶ εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἐξεγειρόμενοι τὸ πρωῒ ζητοῦσι σίκερα, οἵτινες ἐξακολουθοῦσι μέχρι τῆς ἑσπέρας ἕως οὗ ἐξάψῃ ὁ οἶνος αὐτούς, καὶ ἡ κιθάρα καὶ ἡ λύρα, τὸ τύμπανον καὶ ὁ αὐλός, καὶ ὁ οἶνος εἶναι ἐν τοῖς συμποσίοις αὐτῶν· ἀλλὰ δὲν παρατηροῦσι τὸ ἔργον τοῦ Κυρίου, καὶ δὲν θεωροῦσι τὴν ἐνέργειαν τῶν χειρῶν αὐτοῦ.» (Ἡσαΐ. ε. 11—12.) Ἢ ὡς οἱ ἀσεβεῖς περὶ τῶν ὁποίων λέγει ὁ Ἰώβ· «Τὰ παιδία αὐτῶν σκιρτῶσι (χορεύουσι) λαμβάνουσι τὸ τύμπανον καὶ τὴν κιθάραν, καὶ εὐφραίνονται εἰς τὸν ἦχον τοῦ ὀργάνου· διάγουσι τὰς ἡμέρας αὐτῶν ἐν ἀγαθοῖς..... καὶ λέγουσι πρὸς τὸν Θεόν, ἀπομακρύνθητι ἀφ' ἡμῶν, διότι δὲν θέλομεν νὰ γνωρίσωμεν τὰς ὁδούς σου.» (Ἰώβ. κά. 11—14.) Δὲν εἶναι σήμερον πολλοὶ ὀνομαζόμενοι χριστιανοί, οἵτινες μακαρίζουσι τοὺς ἀσεβεῖς πλουσίους, καὶ τοὺς ὑπερηφάνους, καὶ τοὺς εὐωχοῦντας καὶ ἀσωτεύοντας, καὶ καταφρονοῦσι τοὺς πενθοῦντας ἕνεκα τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ παραξενεύονται, ὡς λέγει ὁ Πέτρος, ὅτι οἱ ἄλλοι δὲν συντρέχουσι μετ' αὐτῶν «εἰς τὴν αὐτὴν τῆς ἀσωτείας ἀνάχυσιν, βλασφημοῦντες;» (Α'. Πέτρ. δ'. 4) Ὁ Χριστὸς λέγει· «Μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν· ὅτι γελάσετε.» Καί· «Οὐαὶ ὑμῖν οἱ γελῶντες νῦν· ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε.» (Λουκ. ς'. 21—25) Ἀλλὰ πολλοὶ σημερινοὶ λεγόμενοι ὀπαδοὶ τοῦ Χριστοῦ, λέγουσι ὅλον τὸ ἐναντίον· (ἐὰν δυνώμεθα νὰ κρίνωμεν ἐκ τῆς διαγωγῆς αὐτῶν) μακαρίζουσι μᾶλλον τοὺς γελῶντας παρὰ τοὺς διάγοντας τὸν καιρὸν τῆς παροικίας αὐτῶν ἐν φόβῳ. Δὲν εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡμεῖς, ἢ τουλάχιστον τινὲς ἐξ ὑμῶν, δὲν ζῶμεν παντάπασι ὡς πρέπει εἰς χριστιανούς; καὶ καθὼς παραγγέλλει εἰς ἡμᾶς ὁ Χριστός; Δὲν εἶναι ἀληθές, ὅτι δὲν πιστεύομεν κἂν ὅτι πρέ-

πει νὰ ζῶμεν καθὼς μᾶς διδάσκει ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ; καὶ ὅτι εἴμεθα φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι; Τί βλέπομεν πανταχόθεν καὶ πανταχοῦ μεταξὺ τῶν χριστιανῶν, εἰμὴ κουφότητα, γέλωτα, εὐωχίαν, καὶ τὰ παρόμοια, καὶ ὄχι τὸν φόβον τοῦ Κυρίου. Ὁ δὲ καιρὸς τῆς παροικίας ἡμῶν εἶναι μικρός. Ταχέως θέλει ἐλθεῖ ὁ θάνατος, καὶ τότε ὅλοι οἱ ζῶντες τώρα ἐν ἀμελείᾳ τῆς ψυχῆς, ὅλοι οἱ δαπανῶντες τὸν πολύτιμον καιρὸν αὐτῶν ἐν εὐωχίαις καὶ ἡδοναῖς τοῦ κόσμου, καὶ οὐχὶ ἐν φόβῳ τοῦ Κυρίου, θέλουσιν ἔχει φόβον μέγαν, καὶ ἀπερίγραπτος φόβος θέλει κατέχει αὐτοὺς ὅταν ἐμφανισθῶσιν ἐνώπιον τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κριθῶσι καὶ λάβωσι κατὰ τὸ ἑκάστου ἔργον!

Ἀκούσατε λοιπὸν πάλιν τὴν παραγγελίαν καὶ προτροπὴν τὴν ἀναγκαίαν διὰ πάντα χριστιανόν, ὅστις ἔχει τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ζῇ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ·

« Καὶ εἰ πατέρα ἐπικαλεῖσθε τὸν ἀπροσωπολήπτως κρίνοντα κατὰ τὸ ἑκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν χρόνον ἀναστράφητε. » Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΓ'

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΙ ΠΡΩΤΟΝ ΖΗΤΗΤΕΟΝ.

Ματθ. ϛ'. 33.

«*Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν.*»

Ἀπὸ τὸ, «ταῦτα πάντα» πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὰ πρὸς τὸ ζῇν ἀναγκαῖα, ἤτοι τὸ φαγητὸν, τὸ ποτὸν, καὶ τὴν ἐνδυμασίαν. Τοῦτο εἶναι φανερὸν ἀφ' ὅ,τι εἶπεν ὁ Χριστὸς προηγουμένως. «Μὴ μεριμνήσητε λέγοντες· τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα; (δηλαδὴ τί νὰ ἐνδυθῶμεν;) πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ. Οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων. Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα, «δηλαδὴ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τὸ ζῆν, «προστεθήσεται ὑμῖν,» θέλουσι σᾶς προστεθῇ.

Ὁ ἄνθρωπος συνιστάμενος ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς, ἔχει ἀνάγκας πνευματικὰς καὶ σωματικάς· καὶ καθὼς ἐτέθη ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ διά τινα καιρὸν, ἔπειτα δὲ θέλει μετατεθῇ εἰς ἄλλον, ἔχει ἀνάγκας προσκαίρους καὶ αἰωνίους, ἤτοι διὰ τὴν αἰωνιότητα. Πρέπει νὰ δώσωμεν λοιπὸν τὴν

ἁρμοδίαν προσοχὴν καὶ εἰς τὰς δύο Ὁ Θεὸς μᾶς ἔπλασε τοιουτοτρόπως, ὥστε ἔχομεν ἀνάγκην τροφῆς καὶ ἐνδυμασίας καί τινος εἴδους κατοικίας ἐνῷ εἴμεθα εἰς τὸ σῶμα· καὶ διὰ νὰ θεραπεύωμεν τὴν ἀνάγκην ταύτην ἐπέβαλεν ἐφ' ἡμᾶς τὸ χρέος τοῦ νὰ ἐργαζώμεθα ἓξ ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος. Καὶ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἐδίδασκε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ὅταν προσεύχωνται νὰ λέγωσι· «Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον.» Τὸ νὰ ζητῶμεν ταῦτα πάντα, λοιπὸν, τὰ ἀναγκαῖα, δὲν εἶναι κακὸν, ἀλλὰ καθῆκον ἱερὸν, καὶ σύμφωνον πρὸς τὴν ἀληθῆ εὐσέβειαν. Κατὰ δυστυχίαν ὅμως οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι περιορίζονται εἰς τοῦτο, καὶ ἀμελοῦσι τὴν ψυχὴν καὶ τὰ τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ὅλαι αἱ προσπάθειαι αὐτῶν εἶναι πρὸς ἀπόκτησιν τῶν τοῦ κόσμου, τῶν τῆς προσκαίρου ζωῆς ταύτης. Ὅλη ἡ φροντὶς αὐτῶν εἶναι περὶ φαγητοῦ καὶ ποτοῦ καὶ ἐνδυμασίας· οὐχὶ μόνον περὶ τῶν ἀναγκαίων πρὸς τὸ ζῆν, ἀλλὰ νὰ θησαυρίζωσιν ὑπερβολικῶς θησαυροὺς χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ λαμπρῶν ἐνδυμάτων, ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ νὰ εὐχαριστῶσι τὴν ὑπερηφανίαν αὐτῶν, καὶ νὰ θεωρῶνται ὑπὸ τῶν ἄλλων ὡς πλούσιοι. Τοιοῦτοι ἦσαν ἐκεῖνοι, πρὸς τοὺς ὁποίους εἶπεν Ἰάκωβος ὁ ἀπόστολος· «Ἄγε νῦν οἱ πλούσιοι, κλαύσατε ὀλολύζοντες ἐπὶ ταῖς ταλαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομέναις· ὁ πλοῦτος ὑμῶν σέσηπε καὶ τὰ ἱμάτια ὑμῶν σητόβρωτα (σκωληκόβρωτα) γέγονεν· ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος κατίωται, (ἐσκωρίασε,) καὶ ὁ ἰὸς (ἡ σκωρία) αὐτῶν εἰς μαρτυρίαν ὑμῶν ἔσται, καὶ φάγεται τὰς σάρκας ὑμῶν ὡς πῦρ· ἐθησαυρίσατε ἐν ἐσχάταις ἡμέραις.» (Ἰάκωβ. ε. 1—3.) Καὶ διὰ νὰ θησαυρίσωσιν ἀφθόνως τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον καὶ τὴν λαμπρὰν καὶ περισσὴν ἐνδυμασίαν, ἐπλεονέκτουν, ἠδίκουν, καὶ κατε-

δυνάστευον τοὺς πτωχούς· «Ἰδού,» λέγει ὁ Ἰάκωβος, «ὁ μισθὸς τῶν ἐργατῶν τῶν ἀμησάντων τὰς χώρας ὑμῶν (θερισάντων τοὺς ἀγροὺς ὑμῶν) ὁ ἀπεστερημένος ἀφ' ἡμῶν, κράζει· καὶ αἱ βοαὶ τῶν θερισάντων εἰς τὰ ὦτα Κυρίου Σαβαὼθ εἰσεληλύθασιν· ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐσπαταλήσατε· ἐθρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς. Κατεδικάσατε, ἐφονεύσατε τὸν δίκαιον· οὐκ ἀντιτάσσεται ὑμῖν.» (Ἰάκωβος έ. 4 — 6.) Καὶ πρὸς τοιούτους ἐστάλη ὁ λόγος τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου· «Οὐαὶ εἰς ἐκείνες, οἵτινες ἑνόνουσιν οἰκίαν μὲ οἰκίαν, καὶ συνάπτουσιν ἀγρὸν μὲ ἀγρὸν, ἕως οὗ μὴ μείνῃ τόπος, διὰ νὰ κατοικῶσι μόνοι ἐν τῷ μέσῳ τῆς γῆς.» (Ἡσαΐ. έ. 8.) Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐπιθυμία τοῦ θησαυρίζειν ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι τόσον κοινὴ, καὶ διὰ τοῦτο μεριμνῶσιν οἱ ἄνθρωποι ἐν γένει, οὐχὶ διὰ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τὸ ζῆν, ἀλλὰ διὰ τὰ περιττὰ, εἶπεν ὁ Σωτήρ· «Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις (σκώληξ καὶ σκωρία) ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι· θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σὴς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν οὐδὲ κλέπτουσιν· ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν.» (Ματθ. ς'. 19—21.) «Μὴ οὖν μεριμνήσητε.» Προσθέτει δὲ, ὅτι εἶναι ἀδύνατον διὰ τὸν ἄνθρωπον τοῦ ὁποίου ὅλη ἡ φροντὶς εἶναι διὰ τὰ τοῦ κόσμου, νὰ δουλεύῃ τὸν Θεὸν καθὼς πρέπει. «Οὐδεὶς,» λέγει, «δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, (δηλαδὴ εἰς τὸν ἕνα θέλει προσκολληθῇ) καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει· οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμμωνᾷ. Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν· μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυ-

χῇ ὑμῶν, τί φάγητε καὶ τί πίητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσησθε.» (Ματθ. ς'. 24—25.) Δὲν ἀπαγορεύει τὴν ἀναγκαίαν φροντίδα διὰ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τὸ ζῆν· δὲν μᾶς διδάσκει νὰ εἴμεθα ὀκνηροί. Τὸ ἐναντίον· μᾶς προστάττει νὰ ἐργαζώμεθα ἐξ ἡμέρας, καὶ νὰ προνοῶμεν τῶν οἰκείων ἡμῶν. Λέγει ὁ Παῦλος· «Ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω· μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν ταῖς χερσὶν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι.» (Ἐφεσ. δ'. 28.) Καὶ πάλιν· «Ἀκούομεν γάρ τινας περιπατοῦντας ἐν ὑμῖν, ἀτάκτως, μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους· τοῖς δὲ τοιούτοις παραγγέλλομεν καὶ παρακαλοῦμεν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν.» (Β'. Θεσσαλ. γ'. 11—12.) Καί· «Εἰ δέ τις τῶν ἰδίων καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων.» (Α' Τιμοθ. ἐ. 8.) Ἀλλ' ἐνῷ ἐργάζονται οἱ χριστιανοὶ, καὶ κοπιάζουσι διὰ νὰ ἀποκτῶσι τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, κατὰ τὴν οἰκονομίαν καὶ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ, δὲν πρέπει νὰ μεριμνῶσιν, οὐδὲ ὡς πρὸς τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα· ἀλλὰ νὰ ἐνθυμῶνται ὅτι εἶναι εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ, τοῦ πλάστου αὐτῶν, ὅστις γνωρίζει ὅτι ἔχουσιν ἀνάγκην τούτων πάντων, καὶ ὅστις εἶπεν· «Οὐ μή σε ἀνῶ, οὐδ' οὐ μή σε ἐγκαταλίπω.» (Ἑβρ. ιγ'. 5.) Καί· «Πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἀπιῤῥίψαντες ἐπ' αὐτὸν, ὅτι αὐτῷ μέλει περὶ ὑμῶν.» (Α'. Πέτρ. ἐ. 7.) Δηλαδὴ ἐργαζόμενοι καθὼς πρέπει, δὲν πρέπει νὰ φοβώμεθα, ἀλλὰ νὰ ἐμπιστευώμεθα εἰς αὐτὸν τὸν οὐράνιον Πατέρα, ὅστις τρέφει τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐνδύει τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, μὲ ὡραιότητα, τὴν ὁποίαν οὐδὲ ἡ ἐνδυμασία τοῦ Σολομῶντος ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ οὐδέποτε εἶχε, καὶ ὅστις

δὲν θέλει ἀφήσει τὰ τέκνα αὐτοῦ νὰ στερῶνται οὐδενὸς ἀληθινοῦ ἀγαθοῦ. Πρέπει δὲ νὰ ἐνθυμῶνται προσέτι, ὅτι ἔχουσι ψυχὰς αἵτινες εἶναι τιμιώτεραι τῆς τροφῆς ὅσον εἶναι τὸ σῶμα τιμιώτερον τῆς ἐνδυμασίας. «Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος;» (Ματθ. ς'. 25.) Καὶ ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἔχῃ τὴν καρδίαν αὐτοῦ προσηλωμένην εἰς τὰ τοῦ κόσμου, καὶ ὅλη ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ εἶναι νὰ ἀποκτήσῃ χρήματα καὶ ἐνδύματα, κινδυνεύει νὰ ἀμελῇ ὅλως τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ τὰ τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ὁ τοιοῦτος πολλάκις, ἵνα θησαυρίζῃ, πίπτει εἰς μεγάλας ἁμαρτίας, ὡς λέγει ὁ Παῦλος· «Οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν, καὶ παγίδα καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτυς καὶ βλαβερὰς, αἵτινες βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπυς εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν· ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐςιν ἡ φιλαργυρία, ἧς τινες ὀρεγόμενοι ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως, καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύναις πολλαῖς.» (Α'. Τιμοθ. ς'. 9—10.) Ὁ τοιοῦτος διὰ νὰ θυσαυρίζῃ, ἀδικεῖ τοὺς ἄλλους, καταπιέζει τοὺς ἄλλους, ἀπατᾷ, ψεύδεται, κλέπτει, λῃστεύει, πειρατεύει, ἁρπάζει, σκοτόνει, γίνεται προδότης τῆς πατρίδος, καὶ ὡς ὁ Ἰούδας πωλεῖ τὸν αὐθέντην αὐτοῦ, τὸν Κύριον Ἰησοῦν, καὶ τὴν θρησκείαν αὐτοῦ διὰ τριάκοντα ἀργύρια! Διὰ νὰ θησαυρίζῃ μάχεται, πολεμεῖ, ἐρημόνει χώρας, καταστaίνει χήρας καὶ ὀρφανὰ μυριάδας ἀνθρώπων ἀνθρώπων, καὶ καταστρέφει ὁλόκληρα ἔθνη. Ὁ ὀφθαλμὸς αὐτοῦ γίνεται πονηρὸς δι' ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος, οὔτε διὰ τὰς στενοχωρίας καὶ βοὰς τῶν πτωχῶν μέλει αὐτῷ, οὔτε διὰ τὰ δάκρυα τῶν χηρῶν καὶ τῶν ὀρφανῶν! «Ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ ὅλον τὸ σῶμά σκοτεινὸν ἔσται» (Ματθ. ς'. 23.) Ὁ τοιοῦτος γίνεται ὡς οἱ Ἰυδαῖοι ἐπὶ τῶν

ἡμερῶν τοῦ προφήτου Ἀμώς· «Οἱ ῥοφοῦντες τοὺς πένητας, καὶ οἱ ἀφανίζοντες τοὺς πτωχοὺς τοῦ τόπου, λέγοντες, πότε θέλει παρέλθη ὁ μὴν διὰ νὰ πωλήσωμεν γεννήματα; καὶ τὸ σάββατον, διὰ νὰ ἀνοίξωμεν σῖτον, σμικρύνοντες τὸ ἐφά, καὶ μεγαλύνοντες τὸν σίκλον, καὶ νοθεύοντες τὰ ζύγια τῆς ἀπάτης; διὰ νὰ ἀγοράσωμεν τοὺς πτωχοὺς μὲ ἀργύριον, καὶ τὸν πένητα διὰ ζεῦγος ὑποδημάτων, καὶ νὰ πωλήσωμεν τὰ σκύβαλα τοῦ σίτου;» (Ἀμώς. ή. 4—6) δηλαδή· ἀπατᾷ τὸν πλησίον αὐτοῦ εἰς ζύγια καὶ μέτρα, εἰς ποσότητα καὶ ποιότητα, διὰ νὰ κερδίζῃ καὶ θησαυρίζῃ· ὁ ὀφθαλμὸς αὐτοῦ εἶναι πονηρὸς, καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἶναι σκοτεινὴ, καὶ ὡς πρὸς τὰ συμφέροντα τῶν ἄλλων εἶναι τυφλὸς, τυφλὸς δὲ ὡς πρὸς τὰ συμφέροντα ἑαυτοῦ ὡς πρὸς τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν· ὡς πρὸς τὸν κόσμον τοῦτον, καὶ τὸν ἄλλον, διότι χωρὶς τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ δὲν δυνάμεθα νὰ κερδήσωμέν τι εἰς τὸν κόσμον τοῦτον. «Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν,» λέγει ὁ Χριστὸς, «μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; εἰ οὖν οὔτε ἐλάχιστον δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε;» (Λουκ. ιβ΄. 25—26.) Μεριμνῶντες δὲν δυνάμεθα νὰ παρεκτείνωμεν τὴν ζωὴν ἡμῶν οὐδὲ μίαν ὥραν· καὶ μεριμνῶντες δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποκτήσωμεν πλοῦτον καὶ τιμὴν ἄνευ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς εὐλογίας αὐτοῦ· «Καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δόξα παρὰ σοῦ ἔρχονται,» λέγει ὁ Δαβὶδ, «καὶ σὺ δεσπόζεις τῶν ἁπάντων καὶ εἰς τὴν χεῖρά σου εἶναι ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ δύναμις· καὶ εἰς τὴν χεῖρά σου νὰ μεγαλύνῃς καὶ νὰ ἰσχυροποιῇς τὰ πάντα. (Α΄. Χρονικ. κθ΄. 12.) Οὕτως εἶπεν ἡ Ἄννα, ἡ μήτηρ τοῦ προφήτου Σαμουήλ· «Ὁ Κύριος πτωχίζει καὶ πλουτίζει, ταπεινόνει, καὶ ὑψόνει· ἀνεγείρει τὸν πένητα ἀπὸ τοῦ χώματος καὶ ἀνυψόνει τὸν πτωχὸν

ἀπὸ τῆς κοπρίας διὰ νὰ καθίσῃ αὐτοὺς μεταξὺ τῶν ἀρχόντων καὶ νὰ κάμῃ αὐτοὺς νὰ κληρονομήσωσι θρόνον δόξης· διότι τοῦ Κυρίου εἶναι οἱ στύλοι τῆς γῆς, καὶ ἔστησε τὴν οἰκουμένην ἐπ' αὐτούς.» (Α'. Σαμ. β'. 7—8.) Οὕτω καὶ ἡ Μαρία ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ· «Καθεῖλε δυνάςας ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσε ταπεινούς· πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλε κενούς.» (Λουκ. ά. 52—53.) Ὁ ἐνδύων τὰ ῥόδα τοῦ κήπου καὶ τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ μὲ ὑπερβολικὴν ὡραιότητα, καὶ τρέφων τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, τρέφει καὶ ἐνδύνει ἡμᾶς καὶ οὐχὶ ἡμεῖς ἡμᾶς αὐτοὺς διὰ τῶν ἡμετέρων μεριμνῶν· καὶ οἱ ζητοῦντες τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, δὲν πρέπει νὰ φοβῶνται καὶ μεριμνῶσι περὶ τῆς τροφῆς καὶ τῆς ἐνδυμασίας, διότι ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ὑπεσχέθη, λέγων ὅτι «ταῦτα πάντα θέλουσι προστεθῇ εἰς αὐτούς·» καὶ ἡ μέριμνα τὴν ὁποίαν ἔχουσί τινες ἐνίοτε δεικνύει ὅτι δὲν ἔχουσι τὴν ἀναγκαιοῦσαν πίστιν· ὅτι εἶναι ὀλιγόπιστοι. Καὶ τοῦτο φανερόνει ὁ Χριστὸς λέγων· «Εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν (οὕτως ἐνδύει,) οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; Μὴ οὖν μεριμνήσητε, λέγοντες· τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα; πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ· οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων. Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν.»

Ἡ δὲ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ ἀπαγορεύει τὴν ὀκνηρίαν ἤτοι ἀεργίαν· ἀπαγορεύει τὴν ματαίαν δαπάνην τοῦ καιροῦ εἰς οἰνοποσίαν, ἄσεμνα τραγούδια, εἰς μωρολογίαν καὶ γελοτοποιίαν, καὶ ματαίας διασκεδάσεις. Ἡ δικαιοσύνη τοῦ

Θεοῦ καταδικάζει τοὺς μὴ ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους, τοὺς περιμένοντας νὰ ζῶσιν ἀπὸ τὸν ἱδρῶτα τῶν ἄλλων ὡς πράττουσί τινες θεωρούμενοι ὑπὸ πολλῶν ὡς εὐσεβεῖς καὶ λατρευταὶ τοῦ Θεοῦ· διότι λέγει ἡ Γραφή· « Εἴτις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι. μηδὲ ἐσθιέτω. » (Β'. Θεσσαλ. γ'. 10.) Ἡ δὲ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ ἀπαιτεῖ νὰ ἀναπαυώμεθα τὴν ἡμέραν τοῦ Κυρίου· καὶ οὐδεὶς οὐδέποτε ὠφελεῖται παραβαίνων τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ζητῶν τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα τὴν ἡμέραν ταύτην τοῦ Κυρίυ, καὶ ἀμελῶν τὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Τινὲς τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐξῆλθον τὴν ἑβδόμην ἡμέραν ζητοῦντες τὸ μάννα καὶ δὲν εὗρον. Τὸ αὐτὸ πάσχυσι πολλάκις οἱ ζητοῦντες τὰ τοῦ κόσμου, καὶ ἀμελῦντες τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ.

Τὸ πρῶτον καὶ μέγα ἀντικείμενον τῆς ζωῆς ἡμῶν, πρέπει νὰ ἦναι νὰ ζητῶμεν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ· νὰ ἑτοιμαζώμεθα διὰ τὸν ἄλλον κόσμον πρὸς τὸν ὁποῖον τόσον ταχέως βαδίζωμεν· καὶ εἰς ὅλας τὰς σχέσεις καὶ εἰς ὅλας τὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν ἄλλων πρέπει νὰ πράττωμεν συμφώνως πρὸς τὴν δικαιοσύνην, τὴν ὁποίαν ἀπαιτεῖ ὁ Θεός· « Ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα τούτοις ἀρκεσθησόμεθα » (Α'. Τιμοθ. ς'. 8) κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ Θεοῦ· καὶ νὰ μὴ μεριμνῶμεν, ἀλλὰ νὰ ἐνθυμώμεθα ὅ,τι εἶπεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν Χριστός· « Ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ τῆς πλεονεξίας· ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστιν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ. » (Λουκ. ιβ'. 15.) Καὶ διὰ νὰ ἐντυπώσῃ τὴν ἀλήθειαν ταύτην εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀκουσάντων εἶπε τὸ ἑξῆς· « Ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώρα, (ὁ ἀγρὸς) καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ λέγων· Τί

ποιήσω; ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς μου. Καὶ εἶπε· τοῦτο ποιήσω· καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας οἰκοδομήσω, (θέλω χαλάσει τὰς ἀποθήκας μου καὶ οἰκοδομήσω μεγαλειτέρας) καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γεννήματά μου, καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου· ψυχὴ ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά· ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνε. Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Θεός· ἄφρον, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἡτοίμασες, τίνι ἔσται; οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ καὶ μὴ εἰς Θεὸν πλουτῶν . . . . . διὰ τοῦτο ὑμῖν λέγω· μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε· μὴ δὲ τῷ σώματι, τί ἐνδύσησθε. Ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος. » (Λουκ. ιβ́. 15—23.)

Καὶ τώρα ἂς ἐξετάσωμεν ἑαυτοὺς καὶ ἂς ἐρωτήσωμεν, τί ζητοῦμεν ἡμεῖς πρῶτον; τί ἐπιθυμεῖ ἡ καρδία μας πρῶτον; τί εἶναι πρῶτον εἰς τοὺς συλλογισμοὺς ἡμῶν τὸ πρωῒ ὅταν σηκονώμεθα, καὶ τί τὸ ὑστερινὸν ὅταν πλαγιάζωμεν; Περὶ τίνος πράγματος ὁμιλοῦμεν πρῶτον, ὅταν ἀπαντῶμεν τοὺς φίλους μας; εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ εἰς τὴν ὁδόν; διὰ τί κοπιάζει ὁ γεωργὸς, καὶ ὁ τεχνίτης καὶ ὁ στρατιώτης; καὶ διὰ τί σπουδάζει ὁ μαθητὴς, καὶ φιλονεικεῖ ὁ πολιτικός; Δὲν εἶναι διὰ τὸν κόσμον, καὶ τὰ τοῦ κόσμου; Δὲν εἶναι τὸ κέρδος τὸ κοσμικὸν τὸ πρῶτον ἀντικείμενον τῶν ἐπιθυμιῶν τῶν πάντων καὶ αὐτῶν τῶν ὀπαδῶν τοῦ Χριστοῦ; καὶ αὐτῶν τῶν ὑπηρετούντων αὐτὸν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ; Τί διδάσκουσιν οἱ γονεῖς τὰ τέκνα αὐτῶν; Δὲν εἶναι τὸ νὰ ζητῶσι πρῶτον τὰ τοῦ κόσμου; καὶ οὐχὶ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ; Δὲν μακαρίζουσι μᾶλλον τοὺς πλουσίους, ἂν καὶ ἀσεβεῖς, καὶ καταφρονοῦσι τοὺς πτωχοὺς ἂν

καὶ εὐσεβεῖς; Δὲν εἶναι ἀληθὲς, καὶ φανερὸν ὅτι οἱ περισσότεροι Χριςιανοὶ ἀπεστάτησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν, ὡς οἱ ἄλλοι πάντες; καὶ ὅτι ζητοῦσιν ἐνθέρμως, καὶ ὡς τὸ ἄκρον ἀγαθὸν ὅ,τι ζητοῦσι πάντα τὰ ἔθνη; Δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἀμελοῦσι παντάπασι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἥτις εἶναι ἀπείρως ἀξιωτέρα καὶ πολυτιμοτέρα ἀπὸ ὅλας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου τούτου μεθ' ὅλης τῆς δόξης αὐτῶν; Αἱ βασιλεῖαι αὗται ταράττονται, σαλεύονται, ἀφανίζονται· ἡ δὲ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀσάλευτος, αἰώνιος· οἱ θησαυροὶ τοῦ κόσμου τούτου εἶναι πρόσκαιροι, καὶ ἔχοντες αὐτὸὺς πρέπει ὀγλήγορα νὰ ἀφήσωμεν αὐτούς· « οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον· δῆλον ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα.» (Α'. Τιμοθ. ς'. 7.) Οἱ δὲ ζητοῦντες πρῶτον τὴν βασιλείαν τȣ̃ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, εἶναι εὐδαιμονέστεροι καὶ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ παρὰ τοὺς ζητοῦντας πρῶτον τὸν κόσμον καὶ ἀμελοῦντας τὴν βασιλείαν τοῦ Θεȣ̃ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ· διότι ἡ ἐλπὶς αὐτῶν εἶναι εἰς τὸν Θεὸν καὶ δὲν ταράττονται ὡς οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἀπὸ φόβου πτωχεύσεως, φόβου μεταβολῶν, φόβου πολέμων, καὶ ἄλλων δυστυχιῶν, αἵτινες φέρουσι τρόμους καὶ πόνους εἰς τὰς καρδίας τῶν ζητούντων πρῶτον τὰ πρόσκαιρα καὶ ἐπίγεια· ὥστε, ἀδελφοὶ, ἐὰν ἐπιθυμῆτε εὐδαιμονίαν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ αἰώνιον μακαριότητα ἐν τῷ μέλλοντι, ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, ὄντες βέβαιοι, ὅτι ἐὰν οὕτω πράττητε, ὅλα τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τὸ ζῆν θέλουσι προστεθῇ εἰς ὑμᾶς. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΑ'.

Η ΜΕΤΑΝΟΙΑ ΑΜΑΡΤΩΛΟΥ ΑΙΤΙΑ ΧΑΡΑΣ ΕΝ ΤΩ ΟΥΡΑΝΩ.

Λουκ. ιε. 10.

«Οὕτω λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.» Ἤτοι· «Οὕτω σᾶς λέγω, γίνεται χαρὰ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ διὰ ἕνα ἁμαρτωλὸν μετανοοῦντα.»

Κατά τινα καιρὸν, ἐνῷ ἐδίδασκεν ὁ Ἰησοῦς, ἐπλησίαζον εἰς αὐτὸν πάντες οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ διὰ νὰ ἀκούωσιν αὐτόν. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι καὶ Γραμματεῖς βλέποντες τοῦτο, ἀντὶ νὰ χαίρωσι μὲ ἐλπίδα νὰ ὠφεληθῶσιν οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τȣ̃ Χριστοῦ, ἐσκανδαλίσθησαν μᾶλλον καὶ ἐγόγγυζον λέγοντες, «ὅτι οὗτος ἁμαρτωλοὺς δέχεται καὶ συντρώγει μετ' αὐτῶν.» Ὁ δὲ Σωτὴρ ἡμῶν, διὰ νὰ δείξῃ εἰς αὐτοὺς πόσον ἄτοπος καὶ ἀπρεπὴς ἦτον ὁ γογγυσμὸς αὐτῶν, καὶ ἂν ἦσαν ἅγιοι ὡς ἐνόμιζον ἑαυτοὺς, καὶ ἂν ἦσαν ὅλως ἀναμάρτητοι καὶ κληρονόμοι τῆς βασιλείας τοῦ οὐρανοῦ,

ῶς ἐπίστευον, εἶπε πρὸς αὐτοὺς τρεῖς παραβολάς· τὴν μὲν πρώτην ὑποθετικὴν περὶ ἀνθρώπου ἔχοντος ἑκατὸν πρόβατα, τῶν ὁποίων ἐὰν χάσῃ ἓν ἀφίνει τὰ ἄλλα, καὶ ὑπάγει ζητῶν τὸ ἀπολωλός. καὶ εὑρὼν αὐτὸ ἐπιστρέφει χαίρων· καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον, συγκαλεῖ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας λέγων πρὸς αὐτούς· «Συγχάρητέ μοι· ὅτι εὗρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός·» Προσθέτει δέ· «Λέγω ὑμῖν, ὅτι οὕτω χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἐννενήκοντα ἐννέα δικαίοις, οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσι μετανοίας.»

Τὴν δὲ δευτέραν παραβολὴν καὶ ταύτην ὑποθετικὴν περί τινος γυναικός, ἐχούσης δέκα δραχμάς, τῶν ὁποίων ἐὰν χάσῃ μίαν. «ἅπτει λύχνον, καὶ σαροῖ τὴν οἰκίαν, καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς ἕως ὅτου εὕρῃ·» καὶ εὑροῦσα συγκαλεῖται τὰς φίλας, καὶ τὰς γείτονας λέγουσα· «Συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὴν δραχμήν, ἣν ἀπώλεσα.» Προσθέτει δέ· «Οὕτω λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.»

Τὴν δὲ τρίτην περὶ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ, ὅστις ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακράν, καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισε τὴν περιουσίαν αὐτοῦ ζῶν ἀσώτως· πτωχεύων δὲ καὶ γινόμενος συβώτης (χοιροβοσκός) καὶ τρώγων ἀπὸ τῶν κερατίων, ὧν ἔτρωγον οἱ χοῖροι, καὶ κινδυνεύων νὰ ἀποθάνῃ ἐκ πείνης, ἐπέστρεψε πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ εἶπε· «Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου·» τὸν ὁποῖον ὁ Πατὴρ ἐδέχθη μετ' εὐσπλαγχνίας καὶ χαρᾶς· κατεφίλησεν, ἐνέδυσεν αὐτόν, καὶ δι' αὐτὸν ἔσφαξε τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν, καὶ εὐφραίνετο μεγάλως, διότι ὁ νεκρὸς ἀνέζησε, καὶ ὁ ἀπολωλὼς εὑρέθη.

Διὰ τῶν τριῶν παραβολῶν τούτων, ἐδίδασκεν ὁ Χριςὸς τὺς Φαρισαίυς καὶ γραμματεῖς, ὅτι ὁ ἐρχομὸς τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν πρὸς αὐτὸν ἦτον αἰτία χαρᾶς, καὶ οὐχὶ μέμψεως· καὶ ὅτι ἦλθεν αὐτὸς ἐπὶ τοῦτο νὰ ζητήσῃ καὶ σώσῃ τοὺς τοιούτυς, τοὺς ἀπολωλότας· καὶ ὅτι ἐν τῷ οὐρανῷ μεταξὺ τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ γίνεται χαρὰ, ὅταν ἕνας μόνος ἁμαρτωλὸς μετανοήσῃ καὶ ἐπιστρέψῃ μετ' εἰλικρινοῦς καρδίας καὶ μετ' ἀληθοῦς κατανύξεως λέγων, «Πάτερ, ἥμαρτον.»

Ἀλλὰ διὰ τί γίνεται χαρὰ ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι; εἰς τοῦτο ἐπικαλοῦμαι τὴν προσοχὴν ὑμῶν σήμερον δι' ὀλίγας στιγμάς.

Γίνεται χαρὰ ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι,

Πρῶτον μὲν, διότι ὅλα τὰ ἅγια ὄντα, φυσικῷ τῷ λόγῳ, ἐπιθυμοῦσι τὴν ἁγιότητα καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ὅλων τῶν ἀνθρώπων· Ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη· καὶ τοσοῦτον ἠγάπησε τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον.» (Ἰωαν. γ'. 16.) «Ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτῦ, ἱλασμὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.» (Α'. Ἰωαν. δ'. 10) Λέγει ὁ Παῦλος· «Ὁ Θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ, ἣν ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι, συνεζωοποίησε τῷ Χριστῷ.» (Ἐφεσ. β'. 4.) Ἐὰν λοιπὸν τοιαύτη ἦναι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐὰν τοσοῦτον ἔκαμε διὰ νὰ σώσῃ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς αἰωνίου τιμωρίας, φυσικῷ τῷ λόγῳ χαίρει ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, κατὰ τὸ ῥητὸν ἐν τῇ τρίτῃ παραβολῇ· «Ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλὼς ἦν καὶ εὑρέθη.»

Παρομοίως δὲ ὅλοι ὅσοι ἀγαπῶσι τὴν ἁγιότητα, εἴτε ἄγγελοι ἐν τῷ οὐρανῷ εἴτε ἅγιοι ἐν τῷ κόσμῳ, συναισθάνονται λύπην βλέποντές τινα ἁμαρτάνοντα κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ οὕτω βαδίζοντα πρὸς τὴν ἀπώλειαν. Καὶ ὅλοι ὅσοι εἶναι ἀναγεγεννημένοι ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ ἔγειναν μέτοχοι τῆς θείας φύσεως, κάμνουσι πολλάκις δεήσεις, καὶ μετὰ δακρύων ὑπέρ τῶν ζώντων ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ· προθύμως κοπιάζουσι ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ καὶ ἀποκαταστάσεως αὐτῶν· καὶ ὅταν μάθωσιν ὅτι ἁμαρτωλός τις μετενόησεν, ὅσον καὶ ἂν ἦναι πτωχὸς καὶ ταπεινός, ἔχουσι μεγάλην χαρὰν, καὶ δοξάζουσι τὸν Θεὸν, δια τὸ ἔλεος καὶ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ, σώζοντος αὐτόν.

Ὁρᾶτε τὸν ἀπόστολον Παῦλον μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ. Ἀμέσως ἐξῆλθε πανταχοῦ κηρύττων τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐν μέσῳ πολλῶν δοκιμῶν καὶ πειρασμῶν καὶ διωγμῶν, μετὰ κινδύνου θανάτου, διότι ἐπεθύμει τὴν σωτηρίαν αὐτῶν, καὶ εἶχε μεγάλην χαρὰν, ὅτε ἔμαθεν ὅτι μετενόησέ τις καὶ ἐσώθη.

«Μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ Θεός,» λέγει, «ὡς ἐπιποθῶ πάντας ὑμᾶς ἐν σπλάγχνοις Ἰησοῦ Χριστοῦ.» (Φιλιπ. ά. 8.) Καί· «Ἀλλ' εἰ καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ καὶ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν.» (Φιλιπ. β́. 17.) Καί· «Τίς γὰρ ἡμῶν ἐλπὶς, ἢ χαρὰ, ἢ στέφανος καυχήσεως; ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς ἔμπροσθεν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ; ὑμεῖς γάρ ἐστε ἡ δόξα ἡμῶν καὶ ἡ χαρά.» (Α΄. Θεσσαλ. β́. 19—20.) Καὶ πρὸς τοὺς Ἐφεσίους εἶπε· «Γρηγορεῖτε μνημονεύοντες ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον.» (Πράξ.

κ'. 31.) Ἐὰν ὁ Παῦλος ἦτον ἀδιάφορος ὡς πρὸς τὴν μετάνοιαν τῶν ἁμαρτωλῶν δὲν ἤθελεν ἔλθει εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ δὲν ἤθελε σταθῇ ἐπὶ ἐκεῖνον τὸν λόφον, «Ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου Πάγου,» καὶ κηρύττει, ὡς ἐκήρυξεν, ὅτι «ὁ Θεὸς τανῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν,» καὶ ὅλη ἡ Ἑλλὰς καὶ ὅλη ἡ Εὐρώπη καὶ ὅλη ἡ Ἀμερικὴ ἤθελον ἴσως μένει εἰς βαρβαρότητα καὶ εἰς τὸ σκότος τῆς εἰδωλολατρείας. Ἀλλ' ὁ Παῦλος εἶχε λάβει τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ πνεῦμα τῶν ἀγγέλων, καὶ ἕνεκα τούτου διῆλθε τὴν Ἀραβίαν καὶ τὴν Συρίαν, καὶ μικρὰν Ἀσίαν, καὶ ἦλθεν εἰς Μακεδονίαν, καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ μετέβη εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ πανταχοῦ ἐκήρυττε τὴν μετάνοιαν καὶ ἐγίνετο χαρὰ μεγάλη καὶ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ, ἐπὶ ἁμαρτωλοῖς μετανοοῦσι.

2) Ὁ Παῦλος ἔχαιρε, καὶ ὅλοι οἱ ἀληθεῖς χριστιανοὶ χαίρουσι, καὶ οἱ ἄγγελοι ἐν τῷ οὐρανῷ χαίρουσιν ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι πολύτιμος, πολυτιμοτέρα παρ' ὅλον τὸν ὑλικὸν κόσμον, καὶ διὰ τῆς μετανοίας ἡ ψυχὴ σώζεται ἀπὸ τὸν αἰώνιον θάνατον καὶ ἀπολαμβάνει τὴν αἰώνιον ζωήν· ὅσα πρότερον ῥυπαρὰ, ἀκάθαρτος, βδελυρὰ, διὰ τῆς μετανοίας γίνεται καθαρὰ, ἁγία, ἐρασμία.

3) Διὰ τῆς μετανοίας καὶ σωτηρίας ἑνὸς ἁμαρτωλοῦ φανερόνονται καὶ λάμπουσι πᾶσαι αἱ ἔνδοξοι τελειότητες τοῦ Θεοῦ, ἤτοι ἡ ἀγάπη, τὸ ἔλεος, ἡ σοφία, ἡ ἀλήθεια, ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἡ ἁγιότης αὐτοῦ.

Θεωροῦντες τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν τῇ κτίσει, βλέπομεν τοσαύτην σοφίαν καὶ ἀγαθότητα, ὥστε θαυμάζομεν αὐτὸν καὶ χαίρομεν. Ἀλλὰ θεωροῦντες τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν τῇ σωτη-

ρίᾳ μιᾶς ψυχῆς βλέπομεν ἔτι περισσοτέραν σοφίαν καὶ ἀγαθότητα.

4) Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον ὡς ἀδελφὸν, τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ ἀληθὴς χριστιανὸς, φέρει χαρὰν ὅταν βλέπῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μετανοοῦντα. Ὁ πατὴρ χαίρει ὅταν κακὸς καὶ ἄσωτος υἱὸς γίνηται καλὸς, καὶ οἱ ἀδελφοὶ, καὶ ἀδελφαὶ καὶ συγγενεῖς καὶ φίλοι, πάντες χαίρουσιν ὅταν ὁ κακὸς μετανοήσῃ καὶ γείνῃ καλός· καὶ οὕτω τὰ ἅγια ὄντα ἐν τῷ οὐρανῷ χαίρουσιν, ὅταν εἷς ἁμαρτωλὸς μετανοήσῃ καὶ ἐπιστρέψῃ πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ τὴν ἁγιότητα.

Τῆς χαρᾶς ταύτης δὲν μετέχουσιν οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι. Ἐκεῖνοι λέγουσι μᾶλλον ὡς ὁ Καΐν, «Μὴ φύλαξ τοῦ ἀδελφοῦ μου εἶμαι ἐγώ;» Ζῶντες αὐτοὶ εἰς τὴν ἁμαρτίαν, εὐχαριστοῦνται μᾶλλον καὶ χαίρουσιν, ὅταν βλέπωσι τοὺς ἄλλους ζῶντας εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι οἱ πεπτωκότες ἄγγελοι λυποῦνται, ὅταν μάθωσιν ὅτι εἷς ἁμαρτωλὸς μετενόησε, διότι ἀγαπῶσι τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἐπιθυμοῦσι τὴν ἀπώλειαν τῶν ἁμαρτωλῶν.

Περὶ τοῦ ἄρχοντος τῶν δαιμονίων, τῶν πεπτωκότων ἀγγέλων, λέγει ὁ Χριστός· «Ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν.» (Ἰωαν. ή. 44.) Εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἐδὲμ μὲ σκοπὸν νὰ σύρῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἁμαρτίαν, καὶ οὕτω νὰ φέρῃ θάνατον καὶ ἀπώλειαν! Ἐπείραξε δὲ καὶ τὸν Χριστὸν μὲ τὸν αὐτὸν σκοπὸν, ὥστε, εἰ δυνατὸν, νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πᾶσαν ἐλπίδα τῆς αἰωνίου ζωῆς. Διὰ τοῦτο εἰσῆλθεν εἰς τὸν Ἰούδαν, καὶ παρεκίνησεν αὐτὸν νὰ προδώσῃ τὸν Χριστὸν, καὶ τοὺς Ἰουδαίους νὰ σταυρώσωσιν αὐτόν. Δὲν ἐπέτυχεν ὅμως τὸν σκοπὸν αὐτοῦ. Τὸ ἐναντίον δὲ, ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ ἔγεινεν αἴτιον τῆς σωτηρίας πολλῶν. Οὐδεμίαν

χάριν ὅμως χρεωςοῦμεν εἰς τὸν Σατανᾶν, ἢ εἰς τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, διὰ τὴν σωτηρίαν ταύτην, διότι ὁ σκοπὸς αὐτῶν ἦτον οὐχὶ νὰ σώσωσιν, ἀλλὰ νὰ καταστρέψωσιν ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος.

Καὶ οἱ πονηροὶ ἄγγελοι καὶ οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι ἐναντιόνονται εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, εἰς τὸ κήρυγμα τῆς ἀληθείας, καθὼς διδάσκεται ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ, διότι τὸ κήρυγμα τοῦτο εἶναι τὸ μέσον, τὸ ὁποῖον διώρισεν ὁ Θεὸς διὰ νὰ φέρῃ τοὺς ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. Τὸ μέγα ἀντικείμενον τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ ἦτο μ ε τ ά ν ο ι α πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πίστις εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ διὰ τοῦτο ἀπήντων ἐναντιότητα ἐκ μέρους ὅλων τῶν ἐξουσιῶν τοῦ σκότους. Καὶ ἕως τῆς σήμερον οὐδὲν εἶδος κηρύγματος τοσοῦτον δυσαρεστεῖ πονηροὺς ἀνθρώπους καὶ δαίμονας, ὅσον τὸ κήρυγμα τῆς μετανοίας. Ὅσον καιρὸν ἀφίνονται οἱ ἁμαρτωλοὶ ἥσυχοι εἰς τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, δὲν μέλει εἰς τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς δαίμονας, περὶ τοῦ κηρύγματος τȣ Εὐαγγελίȣ. Τὴν ςιγμὴν ὅμως, καθ' ἣν ὁ Ἱεροκήρυξ καλεῖ τȣς ἁμαρτωλȣς εἰς μετάνοιαν, καὶ παραινεῖ αὐτȣς νὰ παραιτήσωσι τὰς σκολιὰς ὁδοὺς, τὴν ἀκαθαρσίαν, τὴν ἀσωτίαν, τὴν πορνείαν, τὴν μοιχείαν, τὴν μέθην, τὴν φιλαργυρίαν, τὴν πλεονεξίαν, τὴν ἀδικίαν, τὴν ὑπερηφανίαν, τὴν ἀγάπην τοῦ κόσμου, τὰς ματαίας διασκεδάσεις, τὰς τῆς εἰδωλολατρίας πράξεις, καὶ προτρέπει αὐτοὺς εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ σεμνόν· εἰς τὸ νὰ φυλάττωσι τὴν ἁγίαν ἡμέραν τοῦ Κυρίου, νὰ λαλῶσι τὴν ἀλήθειαν, νὰ πράττωσι δικαιοσύνην πρὸς πάντας, νὰ διάγωσι σεμνὸν βίον, τότε ἡ καρδία αὐτῶν διεγείρεται ἐναντίον τȣ Ἱεροκήρυκος, καὶ ὡς ἡ Ἡρωδιὰς καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς, ἐπιθυμοῦσι νὰ ἔχωσι

τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, ἢ ὡς οἱ ἀκάθαρτοι καὶ φιλάργυροι Φαρισαῖοι, ζητῶσι νὰ καταςρέψωσιν αὐτόν· Τότε ἡ κακία καὶ ἡ λύσσα τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν δαιμονίων φανερόνονται σαφέστατα καὶ κορυφοῦνται. «Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν,» ὁμοφώνως φωνάζουσι· θέλει καταστρέψει τὸν ναόν μας καὶ τὰ ἔθιμά μας, τὰ ὁποῖα ἐλάβομεν ἀπὸ τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν πατέρων.

Ἐκ τούτου δὲ μανθάνομεν πόσον σπουδαῖον πρᾶγμα εἶναι ἡ μετάνοια καὶ πόσον ἀναγκαῖον εἶναι τὸ κήρυγμα τῆς μετανοίας, ὡς τὸ μέσον τῆς σωτηρίας. Ἡ μετάνοια εἶναι τὸ μόνον πρᾶγμα, νομίζω, τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν Θείαν Γραφὴν ὡς δίδον χαρὰν ἐν τῷ οὐρανῷ. Εἰς δὲ τοὺς ἀληθεῖς ἁγίους ἐπὶ τῆς γῆς προξενεῖ μεγίστην χαράν.

Ἐὰν ἠδυνάμεθα νὰ καταπείσωμεν πάντας τοὺς Ἰουδαίους, καὶ πάντας τοὺς Μουσουλμάνους, καὶ πάντας τοὺς εἰδωλολάτρας, νὰ γείνωσι μέλη τινὸς χριστιανικῆς ἐκκλησίας, ἄνευ μετανοίας, δὲν ἤθελεν εἶσθαι αἰτία χαρᾶς, ἐκτὸς ἐὰν εἴχομεν ἐλπίδα νὰ μετανοήσωσι μετὰ ταῦτα διὰ τῆς ἀκοῆς τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ.

Καὶ τὸ νὰ σύρῃ τις τινὰ ἀπὸ μίαν ἐκκλησίαν εἰς ἄλλην, ἄνευ μετανοίας εἶναι πρᾶγμα ἀνωφελὲς καὶ μάταιον, καὶ δὲν δίδει χαρὰν εἰς οὐδένα ἀγαθὸν ἄνθρωπον, ἐπὶ τῆς γῆς, γνωρίζοντα τὴν ἀλήθειαν, οὐδὲ εἰς τοὺς ἀγαθοὺς ἀγγέλους ἐν τῷ οὐρανῷ.

Ἐὰν ὅμως τὸ κήρυγμα οἱουδήποτε ἀνθρώπου οἱασδήποτε ἐκκλησίας γείνηται μέσον μετανοίας καὶ ἑνὸς μόνου ἁμαρτωλοῦ, πᾶς ἀγαθὸς ἄνθρωπος πρέπει νὰ χαίρῃ· ὅλοι οἱ ἄγγελοι ἐν τῷ οὐρανῷ χαίρουσι, καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς χαίρει βλέπων τοὺς καρποὺς τοῦ πόνου τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. (Ἡσαϊ. νγ΄. 11.)

Ἐκ τῆς ὑποθέσεως ταύτης μανθάνομεν ὅτι ὑπάρχει εἶδός τι κοινωνίας μεταξὺ τοῦ κόσμου τούτου καὶ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὅτι οἱ ἄγγελοι ἐνασχολοῦνται περὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα περὶ τῶν μετανοούντων ἁμαρτωλῶν. Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ μανθάνομεν ὅτι ἀγαθοὶ ἄγγελοι ἐστάλησαν πολλάκις ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὸν κόσμον φέροντες ἀγαθὰς ἀγγελίας πρὸς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους· οἷον Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, Ἰακώβ, Σολομῶντα, Δανιήλ, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Χριστόν, διὰ νὰ ἐνισχύσῃ αὐτὸν ὄντα ἐν ἀγωνίᾳ ἐν τῷ κήπῳ τῆς Γεθσημανῆς. (Λουκ. κβ'. 43.) Περὶ τῶν ἀγαθῶν ἀγγέλων λέγει ὁ Παῦλος· «Οὐχὶ πάντες λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίας;» (Ἑβρ. α'. 14.) Εἶπε δὲ ὁ Χριστός· «Ἢ δοκεῖς, ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν Πατέρα μου, καὶ παραστήσαί μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; » (Ματθ. κς'. 53.)

Ἐστάλησαν προσέτι ἐνίοτε πρὸς καταστροφὴν πονηρῶν ἀνθρώπων, παραδείγματος χάριν, τῶν κατοίκων τῶν Σοδόμων καὶ τῆς Γομόῤῥας, καὶ τῶν πέριξ πόλεων· τῶν πρωτοτόκων τῆς Αἰγύπτου· τῶν στρατευμάτων τῶν Ἀσσυρίων τῶν πολεμούντων κατὰ τοῦ Ἑζεκία· τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐπὶ τοῦ Δαβίδ· καὶ εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων εἶναι γεγραμμένον ὅτι ἄγγελος Κυρίου ἐπάταξε τὸν Ἡρώδην καὶ ἀπέθανε. (Πράξ. ιβ'. 23.) Πῶς ἔρχονται οἱ ἄγγελοι ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἢ πῶς μανθάνουσι τὰ ἐπὶ τῆς γῆς γινόμενα, δὲν γνωρίζομεν· ἀλλ' ἴσως λαμβάνουσιν εἰδήσεις διὰ μέσων ἀσυγκρίτως ταχυτέρων τοῦ ἠλεκτρικοῦ τηλεγράφου, ταχυτέρων τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ἀστραπῆς· διὰ μέσων ταχέων ὡς ὁ λογισμός, ὅστις ἐπισκέπτεται ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου καὶ φθάνει εἰς τοὺς ἀστέρας ἐν ῥιπῇ ὀφ-

θαλμοῦ. Ἀλλ' ἐὰν λαμβάνωσι τὴν εἴδησιν περὶ τοῦ μετανοοῦντος ἁμαρτωλοῦ, καθ' ἣν στιγμὴν μετανοεῖ ἢ μετά τινα καιρόν, εἶναι εἰς ἡμᾶς ἀδιάφορον· ὅταν φθάσῃ ἡ εἴδησις, γνωρίζομεν ὅτι γίνεται χαρὰ ἐνώπιον αὐτῶν, διότι ὁ Σωτὴρ ἡμῶν μᾶς τὸ λέγει.

Ἐκ τῆς ὑποθέσεως ταύτης δυνάμεθα νὰ μάθωμέν τι θετικὸν περὶ τοῦ ἡμετέρου χαρακτῆρος, ἐὰν ἦμεθα δηλαδὴ ἀληθεῖς χριστιανοὶ ἢ οὔ. Ἐὰν ἦμεθα ἀναγεγεννημένοι ἐκ Θεοῦ, ἐὰν ἐγείναμεν μέτοχοι τῆς θείας φύσεως καὶ ἐὰν ἦμεθα ἡτοιμασμένοι διὰ τὴν συναναστροφὴν τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἁγίων ἐν τῷ οὐρανῷ, χαίρομεν, ὡς ἐκεῖνοι χαίρουσιν «ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.»

Ἐὰν ὅμως ἦμεθα ἀδιάφοροι ὡς πρὸς τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς οἱονδήποτε μέρος τοῦ κόσμου, τότε δὲν ἔχομεν τὸ πνεῦμα τῶν ἁγίων ἀγγέλων· δὲν ἔχομεν τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ· δὲν εἴμεθα ἀληθεῖς χριστιανοί.

Ἐπιθυμοῦμεν τὴν μετάνοιαν τῶν ἁμαρτωλῶν; προσευχόμεθα ὑπὲρ τῆς μετανοίας καὶ σωτηρίας αὐτῶν; λυπούμεθα κατάκαρδα διὰ τὴν λυπηρὰν κατάστασιν αὐτῶν; κάμνομεν ἱκεσίας μετὰ δακρύων ὑπὲρ αὐτῶν; κοπιάζομεν προθύμως ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ αὐτῶν; προθύμως ἐξοδεύομεν ἀπὸ τὴν περιουσίαν ἡμῶν, διὰ νὰ μεταδώσωμεν εἰς αὐτοὺς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ; νὰ στείλωμεν εἰς αὐτοὺς τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, καὶ κήρυκας τοῦ Εὐαγγελίου, μὲ ἐλπίδα ὅτι ἀκούοντες τὴν ἀλήθειαν θέλουσι μετανοήσει καὶ σωθῇ; Ἐὰν ἔχει οὕτως εἴμεθα χριστιανοὶ καὶ ἡτοιμασμένοι διὰ συναναστροφὴν μετὰ τῶν ἀγγέλων τȣ̃ Θεοῦ, ἐνώπιον τῶν ὁποίων «γίνεται χαρὰ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι·» Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΕ'.

ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ.

Ματθ. δ'. 17.

«Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν, καὶ λέγειν Μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν Οὐρανῶν.»

Ἤτοι· «Ἀπὸ τότε ἤρχισεν ὁ Ἰησοῦς νὰ κηρύττῃ καὶ νὰ λέγῃ Μετανοεῖτε· διότι ἐπλησίασεν ἡ βασιλεία τῶν Οὐρανῶν.»

Τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν ἀπεδείξαμεν τὴν σπουδαιότητα τῆς μετανοίας καὶ τὴν αἰτίαν, ἕνεκα τῆς ὁποίας γίνεται χαρὰ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

Ἄλλην δὲ ἀπόδειξιν τῆς σπουδαιότητος τῆς μετανοίας εὑρίσκομεν εἰς τοῦτο, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριςὸς ἐλθὼν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ζητήσῃ καὶ σώσῃ τοὺς ἁμαρτωλούς, ἤρχισε τὸ δημόσιον κήρυγμα αὐτοῦ μὲ τὸ «Μετανοεῖτε.» Ἀφ' οὗ δὲ ἐπέρασε περίπου τριάκοντα ἔτη ἑτοιμαζόμενος τρόπον τινὰ ἵνα κηρύττῃ δη-

μοσίως εἰς τὸν λαὸν, ὁ πρῶτος λόγος, ὅστις ἐξῆλθεν ἐκ τῦ στόματος αὐτοῦ ἦτο, «Μετανοεῖτε.»

Ἐλθὼν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἐκ τοῦ κόσμου τῶν πνευμάτων, ἐκ τοῦ κόλπου τοῦ Πατρὸς, ἐκ τῆς οὐρανίου πόλεως, τῆς νέας Ἱερουσαλὴμ, ἐκ τοῦ ἄνω ναοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅπου ἅγιοι καὶ ἄγγελοι καὶ ἀρχάγγελοι, Χερουβὶμ καὶ Σεραφὶμ προσκυνοῦσιν ἐνώπιον τοῦ Παντοκράτορος, ἠδύνατό τις νὰ περιμένῃ ἀπ' αὐτοῦ ὅτι ἤθελεν ὁμιλεῖ περὶ ἐκείνων τῶν θαυμαςῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα οὐδεὶς θνητὸς ὀφθαλμὸς ὐδέποτε εἶδε· περὶ τῶν ἐνδόξων πραγμάτων, ὑπὸ τῶν ὁποίων αὐτὸς ὡς εἷς μετὰ τοῦ Πατρὸς περιεκυκλοῦτο, ἢ περὶ τῶν διαφόρων τάξεων τῶν ἀγγέλλων καὶ ἁγίων πνευμάτων, τῶν ἑξαπτερύγων ὄντων, τὰ ὁποῖα καλύπτουσι τὰ πρόσωπα αὐτῶν μὲ τὰς πτέρυγας, καὶ κράζουσι τὸ ἓν πρὸς τὸ ἄλλο λέγοντα· ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων· (Ἡσαϊ. ς'. 2—3.) ἢ περὶ τῶν λεγεώνων τῶν πεπτωκότων ἀγγέλλων, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων ὁ Σατανᾶς ποτε ἀντεστάθη εἰς τὸν Θεὸν, καὶ ἐπολέμησε τὸν Ὕψιςον, καὶ πῶς τέλος ἀπερίφθησαν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν ἄβυσσον, εἰς τὸν Τάρταρον, τὸν φρικώδη τόπον ἐκεῖνον τῆς τιμωρίας περὶ τοῦ ὁποίου ἠκούσαμεν, ἀλλὰ δὲν εἴδομεν· ἢ περὶ τῆς φύσεως τῶν πνευμάτων, πῶς δύνανται νὰ ὑπάρχωσι χωρὶς φαγητοῦ καὶ ποτοῦ καὶ ὕπνου· πῶς ἐνεργοῦσι χωρὶς σωμάτων· πῶς πράττουσι χωρὶς χειρῶν· πῶς ἀκούουσι χωρὶς ὤτων, καὶ βλέπουσι χωρὶς ὀφθαλμῶν· καὶ πῶς ἔχουσι κοινωνίαν μετ' ἀλλήλων καὶ μετὰ τῶν ἀνθρώπων· ἢ περὶ τοῦ Ἡλίου, τῆς Σελήνης, καὶ τῶν Ἀςέρων, καὶ τῶν κατὰ τὸ φαινόμενον φλογερῶν κομητῶν· ἢ περὶ τῶν ἀποῤῥήτων τῆς φύσεως, ὡς φαίνονται ἐν ταῖς βρονταῖς καὶ ἀστραπαῖς, ἐν τρικυμίαις καὶ σεισμοῖς· ἢ πε-

ρὶ μυριάδων ἄλλων πραγμάτων μυστηριωδῶν, τὰ ὁποῖα οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ πεπαιδευμένοι ἐν παντὶ αἰῶνι ἐπεθύμουν νὰ μάθωσιν ὡς ἀποβλέποντα εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου· ἢ εἰς τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας, περὶ τῶν ὁποίων ἐρευνοῦσιν ἀναρίθμητοι ἄνθρωποι ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ μέχρι τῆς σήμερον ἡμέρας. Ἀλλ' οὐδὲν περὶ τούτων εἶπεν ὁ Σωτήρ! ἐκήρυξε μετάνοιαν ὡς τῶν πάντων τὸ σπουδαιότατον. «Μετανοεῖτε,» λέγει, «ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.»

Καὶ ὅτε ἀπέστειλε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ νὰ κηρύττωσι, τὸ αὐτὸ ἐκήρυττον· «Καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυσσον ἵνα μετανοήσωσι.» (Μαρκ. ς'. 12) Καὶ πρὸς τοὺς Φαρισαίους ῥητῶς εἶπεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ὅτι ἦλθε νὰ καλέσῃ τοὺς ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν· «Οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.» (Ματθ. θ'. 13.) Καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ εἶπε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, «ὅτι οὕτω γέγραπται, καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν Χριστὸν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη ἀρξάμενον ἀπὸ Ἱερουσασαλήμ.» (Λουκ. κδ'. 46—47.) Καὶ ὁ Πέτρος καὶ ἄλλοι ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ πρὸς τὸ συνέδριον καὶ πᾶσαν τὴν Γερουσίαν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ εἶπον, «Τοῦτον ὁ Θεὸς ἀρχηγὸν καὶ σωτῆρα ὕψωσε τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, δοῦναι μετάνοιαν τῷ Ἰσραὴλ καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.» (Πράξ. ε. 31.)

Πρὸς τοὺς ἐν Ἐφέσῳ Πρεσβυτέρους εἶπεν ὁ Παῦλος, ὁ Πρῶτος ἐλθὼν κηρύξαι τὸ εὐαγγέλιον εἰς τὰς Ἀθήνας· «Διὸ γρηγορεῖτε, μνημονεύοντες ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον» «διαμαρτυρόμενος Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι

τὴν εἰς τὸν Θεὸν μετάνοιαν, καὶ πίστιν, τὴν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.» (Πράξ. κ'. 21 καὶ 31.) Τὸ μέγα θέμα τοῦ κηρύγματος τῶν ἀποστόλων τοῦ Χριστοῦ ὡς καὶ τῶν Προφητῶν πρὸ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Νῶε ἦτο πάντοτε καὶ πανταχοῦ μετάνοια.

Ἐὰν λοιπὸν ἡ Μετάνοια ἦναι τοσοῦτον σπουδαῖον πρᾶγμα, δῆλον εἶναι ὅτι πρέπει νὰ μάθωμεν ἀκριβῶς εἰς τί συνίσταται· καὶ εἰς τοῦτο σᾶς παρακαλῶ νὰ δώσητε δι' ὀλίγας στιγμάς τὴν ὑμετέραν προσοχήν.

Τί ἐστι μετάνοια; εἰς τί συνίσταται; Καὶ

1) Δὲν εἶναι ἐξομολόγησις καθὼς τινες ςοχάζονται; Ἀναρίθμητοι ἄνθρωποι ἐξομολογοῦνται, οἵτινες ζῶσιν ἐν ἁμαρτίᾳ, καὶ οὐδέποτε εἶχον ἀληθῆ μετάνοιαν.

Ἡ ἐξομολόγησις, τὴν ὁποίαν ἐπιβάλλει ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς χριςιανοὺς εἶναι πρὸς ἀλλήλους. «Ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα, καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων.» (Ἰακώβ. ε'. 16.) δηλαδὴ, ἐάν τις, εἴτε κληρικὸς, εἴτε λαϊκὸς ἡμάρτησε κατά τινος ἄλλου, ἠδίκησεν, ἔσφαλε, πρέπει νὰ ὁμολογήσῃ εἰς αὐτὸν τὸ σφάλμα, καὶ ἀπ' αὐτοῦ νὰ ζητήσῃ συγγνώμην, ὥστε νὰ φιλιωθῶσι καὶ νὰ ζῶσιν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀγάπῃ.

Ἡ ἀληθὴς μετάνοια φέρει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ νὰ πράττῃ τοῦτο· ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ μετάνοια· εἶναι μόνον καρπὸς αὐτῆς.

2) Δὲν συνίσταται εἰς προσκυνισμοὺς διὰ τοῦ σώματος ἑκατοντάκις ἕως τοῦ ἐδάφους, τοὺς ὁποίους ὀνομάζουσί τινες μετάνοιαν, οὐδὲ μυριάκις, ἂν καὶ ὁ ἁμαρτωλὸς, ὅστις μετανοεῖ, πίπτει ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ προσκυνῶν καὶ ἱκετεύων καὶ ζητῶν τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν.

Ἡ ἀληθὴς μετάνοια δὲν συνίσταται εἰς οὐδεμίαν πρᾶ-

ξιν ἐξωτερικὴν ἂν καί τινες ἐξωτερικαὶ πράξεις ἀκολουθοῦσιν αὐτὴν, καὶ ἀποδεικνύουσι τὴν ὕπαρξιν αὐτῆς.

3) Ἡ Μετάνοια, περὶ ἧς ὁ λόγος, δὲν εἶναι τὸ αἴσθημα τῆς λύπης, τὴν ὁποίαν οἱοσδήποτε ἁμαρτωλὸς δύναται νὰ ἔχῃ ὅταν ἀπαντᾷ δυστυχίαν, ἢ κινδυνεύῃ νὰ πάθῃ τι ἕνεκα τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ. Τοιαύτην μετάνοιαν εἶχεν ὁ Κάϊν, ἀφ' οὗ ἐσκότωσε τὸν Ἄβελ, «καὶ ἔγεινε στένων καὶ τρέμων ἐπὶ τῆς γῆς.»

Τοιαύτην μετάνοιαν εἶχεν ὁ Ἡσαῦ, μετὰ τὴν πώλησιν τῶν πρωτοτοκίων αὐτοῦ, περὶ τοῦ ὁποίου λέγει ἡ Γραφὴ, «Μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ' εὗρε, καίπερ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν.» (Ἑβρ. ιβ'. 17.) Τοιαύτην μετάνοιαν εἶχεν ἴσως ὁ Ἀχιτόφελ, ὅτε ἀπεφάσισε νὰ γείνῃ αὐτόχειρ, καὶ ἐκρεμάσθη καὶ ἀπέθανε. Τοιαύτην μετάνοιαν εἶχε πολλάκις ὁ Φαραὼ, ὅτε ἐθλίβετο ὑπὸ τῶν διαφόρων πληγῶν καὶ ἐφώναζε τὸν Μωϋσῆν καὶ ὑπέσχετο νὰ ἐξαποστείλῃ τοὺς Ἰσραηλίτας νὰ λατρεύσωσι τὸν Κύριον. Καὶ τοιαύτην μετάνοιαν εἶχον ἐνίοτε οἱ Ἰησραηλῖται ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὐχὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ τὰ θλιβερὰ ἀποτελέσματα τῶν ἁμαρτιῶν. Τοιαύτην μετάνοιαν εἶχεν ὁ Ἰούδας, ἀφ' οὗ προέδωκε τὸν Χριστὸν, «μεταμεληθεὶς ἐπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, λέγων· Ἥμαρτον παραδοὺς αἷμα ἀθῶον . . . . . . καὶ ῥίψας τὰ ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ ἀνεχώρησε· καὶ ἀπελθὼν ἀπήγξατο.» (Ματθ. κζ'. 3.)

Τοιαύτην μετάνοιαν ἀναμφιβόλως ἔχουσι πολλοὶ σκληροκάρδιοι κακοῦργοι, λησταὶ, καὶ φονεῖς, ἐν τῇ φυλακῇ καὶ ἐπὶ τὴν λαιμητόμον, ἢ εἰς τὸν τόπον τῆς ἀγχόνης.

Αὕτη ὅμως δὲν εἶναι ἡ μετάνοια, τὴν ὁποίαν ἐκήρυττεν ὁ Χριστὸς καὶ οἱ ἀπόστολοι αὐτοῦ, καὶ ἕνεκα τῆς ὁποίας

γίνεται χαρὰ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ.

4) Ἡ ἀληθὴς μετάνοια δὲν εἶναι ἐκείνη ἡ λύπη τῆς καρδίας, ἥτις, ὡς λέγει ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ, φέρει θάνατον· «Ἡ δὲ τοῦ κόσμου λύπη θάνατον κατεργάζεται.» (Β'. Κορινθ. ζ'. 10.)

Ἀλλ' ἡ ἀληθὴς μετάνοια συνίσταται εἰς ἀληθινὴν λύπην καρδίας ἕνεκα τῆς καθ' αὐτὸ ἁμαρτίας, διότι εἶναι ἁμαρτία κατὰ τοῦ Θεοῦ· διότι εἶναι καθ' ἑαυτὸ μισητὴ, καὶ βδελυρὰ, καὶ ἀξιοκατάκριτος, καὶ ἐὰν δὲν εἶχε λυπηρὰς συνεπείας ὡς πρὸς τὸν ἁμαρτάνοντα· συνοδεύεται δὲ πάντοτε μὲ τελείαν καὶ σταθερὰν ἀπόφασιν τοῦ ἁμαρτωλοῦ νὰ παραιτήσῃ τὴν ἁμαρτίαν· ἀκολουθεῖ δὲ τὴν ἀληθῆ μετάνοιαν ἐξωτερικὴ μεταβολὴ τῆς διαγωγῆς. Παραδείγματος χάριν, ὅταν μετανοήσῃ ὁ μέθυσος, παραιτεῖ τὰ μεθυστικὰ ποτὰ, καὶ γίνεται νήφων καὶ σώφρων. Ὁ πόρνος καὶ ὁ μοιχὸς, ὅταν μετανοήσωσιν, ἀφίνουσι τοὺς ἀκαθάρτους συντρόφους ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ, μισοῦντες, ὡς λέγει ὁ ἀπόστολος Ἰούδας, «καὶ τὸν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα.» (Ἰουδ. στιχ. 23) Ὁ δὲ ὑπερήφανος γίνεται ταπεινὸς, ὁ ὀργίλος καὶ φιλέκδικος, πρᾶος καὶ ἐπιεικής, καὶ ὁ φιλήδονος, φιλόθεος· ἐν ᾧ πρότερον ἠγάπα τὸν κόσμον καὶ τὰ τοῦ κόσμου καὶ ἠμέλει τὴν προσευχὴν, ἀφοῦ μετανοήσῃ, ἀγαπᾷ τὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ συνεχῶς καὶ εὐχαρίστως προσεύχεται.

Ἡ ἁμαρτία δὲν κυριεύει αὐτὸν ὡς πρότερον, δὲν βασιλεύει ἐν αὐτῷ ὡς πρότερον, ἀλλ' αὐτὸς ὑποτάσσεται εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Τὰ μέλη αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα πρότερον παρίσανεν ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ, παριστάνει ὅπλα δικαιοσύνης τῷ Θεῷ. (Ρωμ. ς'. 12—19) Τὴν ἁμαρτίαν δὲν θεωρεῖ, ὡς πρότερον ἐθεώρει, ὡς μικρὸν πρᾶγμα,

ὑπὲρ τοῦ ὁποίου δύναται εὐκόλως νὰ κάμῃ ἱλασμὸν, διά τινων προσευχῶν, ἢ νηστειῶν καὶ ἐλεημοσυνῶν, ἢ κανόνων ὑπ' ἀνθρώπων ἐπιβεβλημένων· ἀλλ' ὡς πρᾶγμα ἀξιοθρήνητον, καὶ ἕνεκα αὐτῆς θρηνεῖ καὶ κλαίει ἐν κρυπτῷ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἄφεσιν αὐτῆς ἐπιζητεῖ διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ αἷμα μόνον δύναται νὰ ἐξαλείψῃ αὐτὴν καὶ καθαρίσῃ αὐτὸν ὥστε νὰ μὴ ἁμαρτήσῃ πλέον!

Ἡ ἀληθὴς μετάνοια φέρει τὸν ἁμαρτωλὸν εἰς τὸ νὰ συναισθάνηται, ὡς ὁ Ἰὼβ, ὅτε εἶπε· «Βδελύττομαι ἐμαυτὸν, καὶ μετανοῶ ἐν χώματι καὶ σποδῷ.» (Ἰὼβ μβ'. 6.) Φέρει τὸν ἁμαρτάνοντα νὰ κλαίῃ πικρῶς, ὡς ὁ Πέτρος, ὅτε ἤκουσε τὴν ἀλεκτοροφωνίαν, καὶ στραφεὶς ὁ Κύριος ἀνέβλεψεν αὐτῷ. (Λουκ. κβ'. 61.) Φέρει τὸν ἁμαρτωλὸν εἰς τὸ νὰ συναισθάνηται, ὡς ἡ ἁμαρτωλὴ γυνὴ, ἥτις, «στᾶσα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ ὀπίσω κλαίουσα ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσι, καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσε, καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἤλειφε τῷ μύρῳ.» (Λουκ. ζ'. 38.) Μάλιστα δὲ ἡ ἀληθὴς μετάνοια φέρει τὸν ἁμαρτωλὸν εἰς τὸ νὰ ἀγαπᾷ ὑπὲρ πάντα τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, ὅστις ἐξηγόρασεν αὐτὸν μὲ τὸ αἷμα αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦ λυπηροῦ θανάτου τοῦ ὁποίου λαμβάνει τὴν τελείαν ἄφεσιν ὅλων τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ καθ' ὅσον ὁ ἁμαρτωλὸς ἐννοεῖ τὴν ἀθλίαν κατάστασιν αὐτοῦ ἕνεκα τῆς ἁμαρτίας καὶ πόσον βδελυρὰ εἶναι ἡ ἁμαρτία, πόσον δὲ μεγάλη καὶ ἔξοχος εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐν Χριςῷ Ἰησοῦ, τὴν ὁποίαν ἐφανέρωσε λυτρώσας τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀπὸ τῶν φρικωδῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς, τόσον περισσότερον λυπεῖται δι' αὐτὴν, καὶ αὐξάνει ἡ πρὸς τὸν Σω-

τῆρα ἀγάπη καὶ ἀφοσίωσις, καὶ ἐνῷ κλαίει διὰ τὴν ἁμαρτίαν, χαίρει ἐν Κυρίῳ.

Ὁ Δαβίδ, μετὰ τὰς φρικώδεις αὐτοῦ ἁμαρτίας, μοιχείαν καὶ φόνον, εἶχεν ἀληθῆ μετάνοιαν καὶ ἔκλαιε πικρῶς διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ· ἠγαλλιάσατο ὅμως εἰς τὸν Κύριον· καὶ οὕτω συνέγραψε τοὺς κατανυκτικωτάτους ψαλμούς, καὶ ἄλλους πλήρεις αἴνου καὶ δοξολογίας, τοὺς ὁποίους πᾶς τις σήμερον μετανοήσας ἀναγινώσκει μετὰ δακρύων καὶ χαρᾶς! Ὁ τοιοῦτος εἶναι νέος ἄνθρωπος, νέα κτίσις ἐν Χριστῷ· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα.» Περιπατεῖ διὰ πίστεως, οὐ διὰ εἴδους. (Β'. Κοριν. έ. 7. καὶ 17.) Τὸ ἀπολωλὸς πρόβατον εὑρέθη, ὁ ἄσωτος καὶ ἀπολωλὼς υἱὸς ἐπέστρεψεν, ὁ νεκρὸς ἀνέζησε, καὶ ἂν καὶ ἦναι ἄθλιος καὶ ἀνάξιος, καὶ ἐνδεδυμένος ῥάκη, ὁ Πατὴρ αὐτοῦ σπλαγχνίζεται, δέχεται, ἐναγκαλίζεται καὶ ἐνδύει αὐτὸν τὴν λευκὴν καὶ καθαρὰν στολὴν τῆς δικαιοσύνης τοῦ Χριστοῦ, καὶ γίνεται χαρὰ ἐν τῷ οὐρανῷ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ ἐπ' αὐτῷ μετανοοῦντι. Καὶ πᾶς ἀληθὴς χριστιανὸς ἐν τῷ κόσμῳ ἀκούων περὶ τῆς μετανοίας αὐτοῦ, χαίρει διότι ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ νεκρὸς ἀνέζησε, καὶ ὁ ἀπολωλὼς εὑρέθη.

Ἠκούσατε ἀδελφοί, ἐν συντόμῳ τί ἐστὶν ἡ ἀληθὴς μετάνοια, καὶ εἰς τί συνίσταται. Τώρα λοιπόν, ἂς ἐρωτήσωμεν, ἂν εἴχομεν αὐτὴν ποτὲ ἡμεῖς; Λέγει ὁ Σωτὴρ ἡμῶν· «Ἐὰν μὴ μετανοῆτε, πάντες ἀπολεῖσθε.» (Λουκ. ιγ'. 3.) Ὁ Θεὸς κατὰ διαφόρους τρόπους, καὶ διὰ μέσων διαφόρων καλεῖ πάντας ἡμᾶς εἰς μετάνοιαν· ἡ χρηστότης αὐτοῦ, ἡ ἀνοχή, ἡ μακροθυμία, ὅλα τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα μᾶς δίδει, ἔπρεπε νὰ μᾶς φέρωσιν εἰς μετάνοιαν. Κατὰ δυστυχίαν, ὅμως, ἡ χρηστότης τοῦ Θεοῦ πολλάκις γίνεται αἰτία νὰ

σκληρυνθῶσιν αἱ καρδίαι ἡμῶν, ὡς συνέβη εἰς τὸν Φαραῶ, καὶ εἰς ἀναριθμήτους ἄλλους μετ' αὐτὸν κατὰ τὸ ῥητὸν τοῦ Παύλου· «Ἢ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας, καταφρονεῖς, ἀγνοῶν ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιαν σὲ ἄγει, κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου καὶ ἀμετανόητον καρδίαν θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ.» (Ῥωμ. β'. 4—5.) Αἱ θλίψεις προσέτι ἔπρεπε νὰ μᾶς φέρωσιν εἰς μετάνοιαν· ἀλλὰ καὶ αὗται πολλάκις ἀμελοῦνται ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ δὲν φέρουσι τὸ ἐπιθυμητὸν ἀποτέλεσμα· συμβαίνει δὲ εἰς αὐτοὺς, ὅ,τι συνέβη εἰς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ προφήτου Ἡσαΐα, τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ἐπαίδευσε κατὰ διαφόρους τρόπους, καὶ ἐμαστίγωσεν ἕως δὲν ἔμεινεν οὐδὲν μέρος τοῦ πολιτικοῦ σώματος ὑγιές· καθὼς γέγραπται· «Οὐαὶ, ἔθνος ἁμαρτωλὸν, λαὲ πεφορτωμένε ἀνομίαν, σπέρμα κακοποιῶν, υἱοὶ διεφθαρμένοι . . . . . . Διατὶ παιδευόμενοι θέλετε ἐπιπροσθέτει στασιασμόν; ὅλη ἡ κεφαλὴ εἶναι ἄῤῥωστος, καὶ ὅλη ἡ καρδία κεχαυνωμένη· ἀπὸ ἴχνους ποδὸς μέχρι κεφαλῆς, δὲν ὑπάρχει ἐν αὐτῷ ἀκεραιότης, ἀλλὰ τραύματα, καὶ μελανίσματα, καὶ ἕλκη σεσηπότα· δὲν ἐξεπιέσθησαν, οὐδὲ ἐδέθησαν, οὐδὲ ἐμαλακώθησαν δι' ἀλοιφῆς.» (Ἡσαΐ. α'. 4—6.)

Ἡ ἀνάγνωσις καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ἔπρεπε νὰ μᾶς φέρωσιν εἰς μετάνοιαν· ἀλλ' ὁ λόγος οὗτος ἀμελεῖται, καὶ τὸ κήρυγμα τοῦτο καταφρονεῖται, ἢ πίπτει εἰς τὰ ὦτά μας, ὡς εἰς ἀδάμαντα, καὶ εἰς τὴν καρδίαν μας ὡς εἰς πέτραν. Τὸ κήρυγμα τῆς μετανοίας πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ἠμελήθη καὶ ἀπεβλήθη ὑπὸ πάντων ἐκτὸς μιᾶς οἰκογενείας· καὶ συνεπείᾳ τούτȣ ἀπωλέσθησαν. Ἀπεβλή-

θη ὑπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐπὶ τῶν προφητῶν καὶ ἕνεκα τούτου ᾐχμαλωτεύθησαν· ἀπεβλήθη ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁλοκλήρως κατεστράφησαν. καὶ διεσκορπίσθησαν μεταξὺ ὅλων τῶν ἐθνῶν, ὅπου μένουσι καταφρονούμενοι μέχρι τῆς σήμερον.

Καὶ ἡμεῖς δὲν ἔχομεν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ; τὸν λόγον τοῦτον ἐνίοτε δὲν ἀναγινώσκομεν; τὸ κήρυγμα τοῦ λόγου τούτου ἐνίοτε δὲν ἀκούομεν; ἡ συνείδησις ἡμῶν ἐνίοτε δὲν ἐξυπνᾷ καὶ μᾶς τύπτει; τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐνίοτε δὲν μᾶς παρακινεῖ εἰς μετάνοιαν; δὲν μᾶς ἐνουθέτησεν ὁ Θεὸς ἐνίοτε διὰ ἀῤῥωστίας, ἢ τινὸς ἄλλης θλίψεως; ἀλλ' εἰς μάτην; δὲν μένομεν εἰσέτι ἀμετανόητοι; σκοποῦντες ἴσως νὰ μετανοήσωμεν μετὰ ταῦτα; πρὶν ἔλθῃ ὁ θάνατος; Ἀλλ' ὁ ἀπολειπόμενος εἰς ἡμᾶς καιρὸς εἶναι ὀλίγος. Ταχέως θέλομεν μεταβῇ εἰς τὸν τάφον· καὶ ἐκεῖ οὐκ ἔστι μετάνοια!

Καὶ ἐνῷ ζῶμεν, ἡ μετάνοια δύναται νὰ ἔλθῃ ἀργά. «Ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης,» λέγει ὁ Χριστὸς, «καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν, καὶ ἄρξησθε ἔξω ἑστάναι καὶ κρούειν τὴν θύραν λέγοντες· Κύριε, Κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. Καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς, πόθεν ἐστέ.» (Λουκ. ιγ΄. 24—26.) Περιμένετε νὰ μενανοήσητε τάχα μετὰ ταῦτα; Πρέπει νὰ ἐξεύρητε ὅτι καθ' ὅσον προχωρεῖτε εἰς τὴν ἡλικίαν, καὶ ζῆτε εἰς ἁμαρτίαν, τόσον ὀλιγωτέρα ἐλπὶς μετανοίας καὶ ἐπιστροφῆς ὑμῶν πρὸς τὸν Θεὸν ὑπάρχει! διότι ἡ ἀμετανόητος καρδία, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον σκληρύνεται πᾶσαν ἡμέραν. Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγει· «Σήμερον, ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν.» (Ἑβρ. γ΄. 7—8.) Ἐὰν δὲ ἀμελῶμεν σήμερον, αὔριον ἴσως θέλει ὀμόσει ὁ

Θεὸς, ἐν τῇ ὀργῇ αὐτοῦ, ὡς ὤμοσε περὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὅτι οὐδέποτε θέλουσιν εἰσέλθει εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ.» (Ἑβρ. γ'. 11)

Οἱ Νινευῖται ἕνεκα τοῦ τῆς μετανοίας κηρύγματος τοῦ Ἰωνᾶ μετενόησαν καὶ ἐσώθησαν ἀπὸ τὴν ἀπώλειαν· ἕνεκα τοῦ τῆς μετανοίας κηρύγματος τοῦ Πέτρου χιλιάδες μετενόησαν τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς καὶ ἐσώθησαν· πολλοὶ ὅμως, οἵτινες ἤκουσαν τὸ αὐτὸ κήρυγμα, ἔμειναν ἀμετανόητοι, καὶ μᾶλλον ἐσκληρύνθησαν· καὶ πολλοὶ οἵτινες ἤκουσαν τὸ τοῦ Ἰησοῦ κήρυγμα τῆς μετανοίας ἔμειναν ἀμετανόητοι καὶ ἀπωλέσθησαν.

Ἂς σπεύσῃ λοιπὸν πᾶς τις νὰ μετανοήσῃ ἐν ᾧ ἔχει καιρὸν καὶ εὐκαιρίαν· ἐν ᾧ καλεῖ αὐτὸν ὁ Θεός. Ὅ,τι ἐκήρυττεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ οἱ ἀπόστολοι αὐτοῦ, εἶναι τῆς ὑψίστης σπουδαιότητος διὰ πάντας· «Μετανοεῖτε, ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.» Ἀμήν.

ἀπεστάτησαν ἀπ' ἐμοῦ· ὁ βοῦς γνωρίζει τὸν κτήτορα αὐτοῦ, καὶ ὁ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ· ὁ Ἰσραὴλ δὲν γνωρίζει, ὁ λαός μου δὲν ἐννοεῖ.»

Οἱ ἄνθρωποι πολλάκις ὁμιλοῦντες καταφρονητικῶς περί τινος, καλοῦσιν αὐτὸν βοῦν, καὶ ὄνον· ὁ δὲ Θεὸς παριστᾷ τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὡς χειρότερον παρὰ τὰ ζῶα ταῦτα· ἐπειδὴ ταῦτα γνωρίζουσι τὸν θρέψαντα αὐτὰ, τὸν κτήτορα καὶ Κύριον, καὶ εὐχαρίστως ὑπάγουσιν ἐκεῖ ὅπου συνήθως λαμβάνουσιν ἀπ' αὐτοῦ τροφήν· ἀλλ' ὁ Ἰσραὴλ δὲν ἐγνώριζε, καὶ ὁ λαὸς αὐτοῦ δὲν ἐνόει.

Πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον ὁ Θεὸς εἶχε φερθῆ ὡς Πατὴρ πρὸς τέκνον· ἐξέλεξεν αὐτὸν ἐξ ὅλων τῶν ἐθνῶν διὰ νὰ γείνῃ περιούσιος λαὸς, ἱεράτευμα ἅγιον· καὶ οὕτω τρόπον τινὰ υἱοθέτησεν αὐτόν· εἰς αὐτὸν ἔδωκε τὸν νόμον· εἰς αὐτὸν ἔστειλε προφήτας, διὰ νὰ διδάσκωσι τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθοῦς εὐδαιμονίας· ἐλευθέρωσεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς δουλείας ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ· ἔθρεψεν αὐτὸν θαυμαστῷ τῷ τρόπῳ μὲ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ· ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἀνάπαυσιν εἰς γῆν καλὴν, γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι· καὶ ὅμως ἀπεστάτησεν ἀπ' αὐτοῦ· «Υἱοὺς ἔθρεψα καὶ ὕψωσα, ἀλλ' αὐτοὶ ἀπεστάτησεν ἀπ' ἐμοῦ.» Τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν ἕνεκα τῶν ἁμαρτιῶν ὀνομάζει ἄρχοντας Σοδόμων, καὶ τὸν λαὸν, λαὸν Γομόῤῥας.

«Οἱ ἄρχοντές σου», λέγει, «εἶναι ἀπειθεῖς καὶ σύντροφοι κλεπτῶν· πάντες ἀγαπῶσι δῶρα, καὶ κυνηγοῦσιν ἀντιπληρωμάς· δὲν κρίνουσι τὸν ὀρφανὸν, οὐδὲ ἔρχεται ἡ δίκη τῆς χήρας πρὸς αὐτούς· ἔγειναν μάντεις ὡς οἱ Φιλισταῖοι· ἡ γῆ αὐτῶν ἐνεπλήσθη ἀπὸ εἰδώλων· ἐλάτρευσαν τὸ ποίημα τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον οἱ δάκτυλοι αὐτῶν ἔκαμον.» (Ἡσ. β'. 6—8.) «Οὐαὶ, ἔθνος ἁ-

μαρτωλὸν, Λαὲ πεφορτωμένε ἀνομίαν, σπέρμα κακοποιῶν, υἱοὶ διεφθαρμένοι· ἐγκατέλιπον τὸν Κύριον, κατεφρόνησαν τὸν Ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ, ἐςράφησαν εἰς τὰ ὀπίσω.» (Ἠσαϊ. ά. 4.)

Τὸν λαὸν τοῦτον ἐπαίδευσεν ὁ Θεὸς, ὡς πατὴρ παιδεύει τέκνον πρὸς διόρθωσιν, ἀλλὰ δὲν διωρθώθη· παρέδωκεν αὐτὸν ὁ Θεὸς εἰς χεῖρας τῶν ξένων, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐτυραννεῖτο, καὶ ἔπαθε πολλὰ δεινὰ, ἀλλ' εἰς μάτην· δὲν διωρθώθη· ἐκ τῶν δεινῶν τούτων, ἔγεινεν ὡς ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον δέρνει τις, ἕως οὗ δὲν μείνῃ μέρος τοῦ σώματος ὑγιές· πανταχȣ̃ ἐπληγώθη· ἀλλ' εἰς μάτην· δὲν διωρθώθη. Ἕνεκα τούτου λέγει ὁ Θεός· «Διατί παιδευόμενοι θέλετε ἐπιπροσθέτει ςασιασμόν; ὅλη ἡ κεφαλὴ εἶναι ἄῤῥωςος, καὶ ὅλη ἡ καρδία κεχαυνωμένη· ἀπὸ ἴχνȣς ποδὸς μέχρι κεφαλῆς δὲν ὑπάρχει ἐν αὐτῷ ἀκεραιότης ἀλλὰ τραύματα, μελανίσματα καὶ ἕλκη σεσηπότα· δὲν ἐξεπιέσθησαν, οὐδὲ ἐδέθησαν, οὐδὲ ἐμαλακώθησαν δι' ἀλειφῆς· ἡ γῆ σας εἶναι ἔρημος, αἱ πόλεις σας πυρίκαυςοι, τὴν γῆν σας ξένοι καταρώγȣσιν αὐτὴν ἔμπροσθέν σας· καὶ εἶναι ἔρημος ὡς πεπορθημένη ὑπὸ ἀλλοφύλων.» (Ἠσ. ά. 5—7) Ἀλλ' εἰς μάτην· δὲν μετενόησαν· ἐξηκολούθουν τὰς πονηρὰς πράξεις, καὶ δὲν ἐνόησαν κἂν ὅτι αἱ δυστυχίαι αὐτῶν ἔγειναν ἐξαιτίας τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ διότι εἶχον ἐγκαταλείψει τὸν Θεόν. Ἐνόμιζον ὅτι ἦσαν οἱ πλέον εὐσεβεῖς ἄνθρωποι τοῦ κόσμȣ, διότι εἶχον τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ· διότι προσέφερον πρὸς τὸν Θεὸν πολλὰς θυσίας· διότι ἐνήςευον πολλάκις, προσηύχοντο πολὺ, καὶ ἐφύλαττον πολλὰς ἑορτὰς διὰ τὸν Κύριον, ἑορτὰς ὑπ' αὐτοῦ διατεταγμένας. Ἀλλ' αἱ θυσίαι, καὶ νηστεῖαι, καὶ προσευχαὶ, καὶ ἡ τήρησις τῶν ἑορτῶν, καὶ ὅλη ἡ θρησκευτικὴ λατρεία αὐτῶν δὲν ἦσαν

θη ὑπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐπὶ τῶν προφητῶν καὶ ἕνεκα τούτου ᾐχμαλωτεύθησαν· ἀπεβλήθη ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁλοκλήρως κατεστράφησαν. καὶ διεσκορπίσθησαν μεταξὺ ὅλων τῶν ἐθνῶν, ὅπου μένουσι καταφρονούμενοι μέχρι τῆς σήμερον.

Καὶ ἡμεῖς δὲν ἔχομεν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ; τὸν λόγον τοῦτον ἐνίοτε δὲν ἀναγινώσκομεν; τὸ κήρυγμα τοῦ λόγου τούτου ἐνίοτε δὲν ἀκούομεν; ἡ συνείδησις ἡμῶν ἐνίοτε δὲν ἐξυπνᾷ καὶ μᾶς τύπτει; τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐνίοτε δὲν μᾶς παρακινεῖ εἰς μετάνοιαν; δὲν μᾶς ἐνουθέτησεν ὁ Θεὸς ἐνίοτε διὰ ἀῤῥωστίας, ἢ τινὸς ἄλλης θλίψεως; ἀλλ' εἰς μάτην; δὲν μένομεν εἰσέτι ἀμετανόητοι; σκοποῦντες ἴσως νὰ μετανοήσωμεν μετὰ ταῦτα; πρὶν ἔλθῃ ὁ θάνατος; Ἀλλ' ὁ ἀπολειπόμενος εἰς ἡμᾶς καιρὸς εἶναι ὀλίγος. Ταχέως θέλομεν μεταβῇ εἰς τὸν τάφον· καὶ ἐκεῖ οὐκ ἔστι μετάνοια!

Καὶ ἐνῷ ζῶμεν, ἡ μετάνοια δύναται νὰ ἔλθῃ ἀργά. «Ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης,» λέγει ὁ Χριστὸς, «καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν, καὶ ἄρξησθε ἔξω ἑστάναι καὶ κρούειν τὴν θύραν λέγοντες· Κύριε, Κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. Καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς, πόθεν ἐστέ.» (Λουκ. ιγ΄. 24—26.) Περιμένετε νὰ μενανοήσητε τάχα μετὰ ταῦτα; Πρέπει νὰ ἐξεύρητε ὅτι καθ' ὅσον προχωρεῖτε εἰς τὴν ἡλικίαν, καὶ ζῆτε εἰς ἁμαρτίαν, τόσον ὀλιγωτέρα ἐλπὶς μετανοίας καὶ ἐπιστροφῆς ὑμῶν πρὸς τὸν Θεὸν ὑπάρχει! διότι ἡ ἀμετανόητος καρδία, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον σκληρύνεται πᾶσαν ἡμέραν. Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγει· «Σήμερον, ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν.» (Ἑβρ. γ΄. 7—8.) Ἐὰν δὲ ἀμελῶμεν σήμερον, αὔριον ἴσως θέλει ὀμόσει ὁ

Θεός, ἐν τῇ ὀργῇ αὐτοῦ, ὡς ὤμοσε περὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὅτι οὐδέποτε θέλουσιν εἰσέλθει εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ.» (Ἑβρ. γ΄. 11)

Οἱ Νινευῖται ἕνεκα τȣ̃ τῆς μετανοίας κηρύγματος τοῦ Ἰωνᾶ μετενόησαν καὶ ἐσώθησαν ἀπὸ τὴν ἀπώλειαν· ἕνεκα τοῦ τῆς μετανοίας κηρύγματος τοῦ Πέτρου χιλιάδες μετενόησαν τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς καὶ ἐσώθησαν· πολλοὶ ὅμως, οἵτινες ἤκουσαν τὸ αὐτὸ κήρυγμα, ἔμειναν ἀμετανόητοι, καὶ μᾶλλον ἐσκληρύνθησαν· καὶ πολλοὶ οἵτινες ἤκουσαν τὸ τοῦ Ἰησοῦ κήρυγμα τῆς μετανοίας ἔμειναν ἀμετανόητοι καὶ ἀπωλέσθησαν.

Ἂς σπεύσῃ λοιπὸν πᾶς τις νὰ μετανοήσῃ ἐν ᾧ ἔχει καιρὸν καὶ εὐκαιρίαν· ἐν ᾧ καλεῖ αὐτὸν ὁ Θεός. Ὅ,τι ἐκήρυττεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ οἱ ἀπόστολοι αὐτοῦ, εἶναι τῆς ὑψίστης σπȣδαιότητος διὰ πάντας· «Μετανοεῖτε, ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.» Ἀμήν.

[illegible]

ΟΜΙΛΙΑ ΜΣΤ'

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ.

Ἡσαϊ. ά. 3.

«Ὁ βοῦς γνωρίζει τὸν κτήτορα αὐτοῦ, καὶ ὁ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ Κυρίου αὐτοῦ· ὁ Ἰσραὴλ δὲν γνωρίζει, ὁ λαός μου δὲν ἐννοεῖ.»

Ὁ Ὅμηρος ἤρχισε τὴν Ἰλιάδα μὲ τὸ «Μῆνιν Ἀχιλλέως,» ὡς αἰτίαν πολλῶν καὶ μεγάλων δυστυχιῶν τῶν Ἑλλήνων. Ὁ δὲ Ἡσαΐας, ὁ Ὅμηρος τῶν προφητῶν, ἤρχισε τὸ ποίημα αὐτοῦ μὲ τὴν μνείαν τῆς ἀγνωμοσύνης καὶ ἀποστασίας τῶν Ἰσραϊλητῶν ὡς αἰτίαν τῆς ὀργῆς τȣ̃ Θεοῦ καὶ τῆς ἀπωλείας τοῦ λαοῦ.

Ὁ μὲν πρῶτος ἐπικαλεῖται τὴν μοῦσαν νὰ ψάλλῃ τὴν μῆνιν ἐκείνην· ὁ δὲ Ἡσαΐας προσκαλεῖ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ν' ἀκούσωσι μὲ σιωπὴν τὸν παντοκράτορα λαλȣ̃ντα. «Ἀκούσατε οὐρανοί, λέγει καὶ ἀκροάσθητι γῆ· διότι ὁ Κύριος ἐλάλησεν· υἱοὺς ἔθρεψα καὶ ὕψωσα, ἀλλ' αὐτοὶ ἀ-

πεστάτησαν ἀπ' ἐμοῦ· ὁ βοῦς γνωρίζει τὸν κτήτορα αὐτοῦ, καὶ ὁ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ· ὁ Ἰσραὴλ δὲν γνωρίζει, ὁ λαός μου δὲν ἐννοεῖ.»

Οἱ ἄνθρωποι πολλάκις ὁμιλοῦντες καταφρονητικῶς περί τινος, καλοῦσιν αὐτὸν βοῦν, καὶ ὄνον· ὁ δὲ Θεὸς παριστᾷ τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὡς χειρότερον παρὰ τὰ ζῶα ταῦτα· διότι ταῦτα γνωρίζουσι τὸν θρέψαντα αὐτά, τὸν κτήτορα καὶ Κύριον, καὶ εὐχαρίστως ὑπάγουσιν ἐκεῖ ὅπου συνήθως λαμβάνουσιν ἀπ' αὐτοῦ τροφήν· ἀλλ' ὁ Ἰσραὴλ δὲν ἐγνώριζε. καὶ ὁ λαὸς αὐτοῦ δὲν ἐνόει.

Πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον ὁ Θεὸς εἶχε φερθῇ ὡς Πατὴρ πρὸς τέκνον· ἔκλεξεν αὐτὸν ἐξ ὅλων τῶν ἐθνῶν διὰ νὰ γείνῃ περιούσιος λαός, ἱεράτευμα ἅγιον· καὶ οὕτω τρόπον τινὰ υἱοθέτησεν αὐτόν· εἰς αὐτὸν ἔδωκε τὸν νόμον· εἰς αὐτὸν ἔστειλε προφήτας, διὰ νὰ διδάσκωσι τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθοῦς εὐδαιμονίας· ἐλευθέρωσεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς δουλείας ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ· ἔθρεψεν αὐτὸν θαυμαςῷ τῷ τρρπῳ μὲ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ· ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἀνάπαυσιν εἰς γῆν καλήν, γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι· καὶ ὅμως ἀπεστάτησεν ἀπ' αὐτοῦ· «Υἱοὺς ἔθρεψα καὶ ὕψωσα, ἀλλ' αὐτοὶ ἀπεστάτησεν ἀπ' ἐμοῦ.» Τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν ἕνεκα τῶν ἁμαρτιῶν ὀνομάζει ἄρχοντας Σοδόμων, καὶ τὸν λαόν, λαὸν Γομόῤῥας.

«Οἱ ἄρχοντές σου», λέγει, «εἶναι ἀπειθεῖς καὶ σύντροφοι κλεπτῶν· πάντες ἀγαπῶσι δῶρα, καὶ κυνηγοῦσιν ἀντιπληρωμάς· δὲν κρίνουσι τὸν ὀρφανόν, οὐδὲ ἔρχεται ἡ δίκη τῆς χήρας πρὸς αὐτούς· ἔγειναν μάντεις ὡς οἱ Φιλισταῖοι· ἡ γῆ αὐτῶν ἐνεπλήσθη ἀπὸ εἰδώλων· ἐλάτρευσαν τὸ ποίημα τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον οἱ δάκτυλοι αὐτῶν ἔκαμον.» (Ἡσ. β'. 6—8.) «Οὐαί, ἔθνος ἁ-

μαρτωλὸν, Λαὲ περφορτωμένε ἀνομίαν, σπέρμα κακοποιῶν, υἱοὶ διεφθαρμένοι· ἐγκατέλιπον τὸν Κύριον, κατεφρόνησαν τὸν Ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ, ἐςράφησαν εἰς τὰ ὀπίσω.» (Ἡσαϊ. ά. 4.)

Τὸν λαὸν τοῦτον ἐπαίδευσεν ὁ Θεὸς, ὡς πατὴρ παιδεύει τέκνον πρὸς διόρθωσιν, ἀλλὰ δὲν διορθώθη· παρέδωκεν αὐτὸν ὁ Θεὸς εἰς χεῖρας τῶν ξένων, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐτυραννεῖτο, καὶ ἔπαθε πολλὰ δεινὰ, ἀλλ' εἰς μάτην· δὲν διωρθώθη· ἐκ τῶν δεινῶν τούτων, ἔγεινεν ὡς ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον δέρνει τις, ἕως οὗ δὲν μείνῃ μέρος τοῦ σώματος ὑγιές· πανταχȣ ἐπληγώθη· ἀλλ' εἰς μάτην· δὲν διωρθώθη. Ἕνεκα τούτου λέγει ὁ Θεός· «Διατί παιδευόμενοι θέλετε ἐπιπροσθέτει ςασιασμόν; ὅλη ἡ κεφαλὴ εἶναι ἄῤῥωςος, καὶ ὅλη ἡ καρδία κεχαυνωμένη· ἀπὸ ἴχνȣς ποδὸς μέχρι κεφαλῆς δὲν ὑπάρχει ἐν αὐτῷ ἀκεραιότης ἀλλὰ τραύματα, μελανίσματα καὶ ἕλκη σεσηπότα· δὲν ἐξεπιέσθησαν, οὐδὲ ἐδέθησαν, οὐδὲ ἐμαλακώθησαν δι' ἀλειφῆς· ἡ γῆ σας εἶναι ἔρημος, αἱ πόλεις σας πυρίκαυςοι, τὴν γῆν σας ξένοι κατατρώγȣσιν αὐτὴν ἔμπροσθέν σας· καὶ εἶναι ἔρημος ὡς πεπορθημένη ὑπὸ ἀλλοφύλων.» (Ἡσ. ά. 5—7) Ἀλλ' εἰς μάτην· δὲν μετενόησαν· ἐξηκολούθουν τὰς πονηρὰς πράξεις, καὶ δὲν ἐνόησαν κἂν ὅτι αἱ δυστυχίαι αὐτῶν ἔγειναν ἐξαιτίας τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ διότι εἶχον ἐγκαταλείψει τὸν Θεόν. Ἐνόμιζον ὅτι ἦσαν οἱ πλέον εὐσεβεῖς ἄνθρωποι τοῦ κόσμȣ, διότι εἶχον τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ· διότι προσέφερον πρὸς τὸν Θεὸν πολλὰς θυσίας· διότι ἐνήςευον πολλάκις, προσηύχοντο πολὺ, καὶ ἐφύλαττον πολλὰς ἑορτὰς διὰ τὸν Κύριον, ἑορτὰς ὑπ' αὐτοῦ διατεταγμένας. Ἀλλ' αἱ θυσίαι, καὶ νηστεῖαι, καὶ προσευχαὶ, καὶ ἡ τήρησις τῶν ἑορτῶν, καὶ ὅλη ἡ θρησκευτικὴ λατρεία αὐτῶν δὲν ἦσαν

εὐπρόσδεκτοι εἰς τὸν Κύριον, διότι ἡ καρδία αὐτῶν ἦτο μακρὰν ἀπ' αὐτοῦ· καθὼς λέγει ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου Ἠσαΐυ· «Ἐπειδὴ ὁ λαὸς οὗτος μὲ πλησιάζει διὰ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ μὲ τιμᾷ διὰ τῶν χειλέων αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ καρδία αὐτῦ ἀπέχει μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ, καὶ μὲ σέβονται διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων, διὰ τοῦτο, ἰδού, θέλω προσθέσει νὰ κάμω θαυμαστὸν ἔργον μεταξὺ τούτυ τῦ λαῦ, θαυμαστὸν ἔργον καὶ ἐξαίσιον· διότι ἡ σοφία τῶν σοφῶν αὐτοῦ θέλει χαθῆ, καὶ ἡ σύνεσις τῶν συνετῶν αὐτῦ θέλει κρυφθῆ.» (Ἡσ. κθ΄. 13—14) Καὶ περὶ τῶν πολλῶν θυσιῶν, καὶ νηστειῶν καὶ προσευχῶν, καὶ ἑορτῶν, καὶ θρησκευτικῶν τελετῶν, εἶπε πρὸς αὐτούς· «Ἀκούσατε τὸν λόγον τοῦ Κυρίυ, ἄρχοντες Σοδόμων· ἀκροάσθητι τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ ὑμῶν, λαὲ Γομόῤῥορας. Τίνα χρείαν ἔχω τοῦ πλήθους τῶν θυσιῶν σας; Λέγει Κύριος· κεχορτασμένος εἶμαι ἀπὸ ὁλοκαυτωμάτων κριῶν, καὶ ἀπὸ πάχους τῶν σιτευτῶν· καὶ δὲν εὐαρεστοῦμαι εἰς αἷμα ταύρων, ἢ ἀρνίων, ἢ τράγων· ὅταν ἔρχησθε νὰ ἐμφανισθῆτε ἐνώπιόν μου, τίς ἐζήτησεν ἐκ τῶν χειρῶν σας τοῦτο, νὰ πατῆτε τὰς αὐλάς μου; Μὴ φέρετε πλέον ματαίας προσφοράς· τὸ θυμίαμα εἶναι βδέλυγμα εἰς ἐμέ· τὰς νεομηνίας καὶ τὰ σάββατα, τὴν συγκάλεσιν τῶν συνάξεων, δὲν δύναμαι νὰ ὑποφέρω, ἀνομίαν καὶ πανηγυρικὴν σύναξιν· τὰς νεομηνίας σας, καὶ τὰς διατεταγμένας ἑορτάς σας μισεῖ ἡ ψυχή μου· εἶναι φορτίον εἰς ἐμέ· ἐβαρύνθην νὰ ὑποφέρω· καὶ ὅταν ἐκτείνητε τὰς χεῖράς σας, θέλω κρύπτει τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ σᾶς· ναί, ὅταν πληθύνητε δεήσεις, δὲν θέλω εἰσακούει· αἱ χεῖρές σας εἶναι πλήρεις αἱμάτων· λούσθητε, καθαρίσθητε· ἀποβάλετε τὴν κακίαν τῶν πράξεών σας ἀπ' ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν μυ· παύσατε πράττοντες

τὸ κακὸν, μάθετε νὰ πράττητε τὸ καλόν.» (Ἡσ. ά. 10—17.) Οὕτως ἔχομεν τὴν μαρτυρίαν τοῦ καρδιογνώστου Θεοῦ, ὅτι ὁ λαὸς αὐτοῦ, ὁ κατὰ τὸ φαινόμενον εὐσεβὴς λαὸς, ὁ πολὺ θρῆσκος λαὸς, ὁ ὁμολογῶν πίστιν εἰς αὐτὸν, ὁ πολλὰς θυσίας προσφέρων, ὁ λαὸς ὁ μακρὰ προσευχόμενος, καὶ πολλάκις νηστεύων, ὁ φυλάττων πολλὰς ἑορτὰς καὶ συχνάζων τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πολλὰ θυμιάματα προσφέρων, ἦτον ὅμως λαὸς πονηρὸς, λαὸς διεφθαρμένος, λαὸς ἀσεβὴς, καὶ τὸ πρὸς τὸν Θεὸν σέβας αὐτοῦ μάταιον, λαὸς ἀγνώμων, ἀποστάτης καὶ χαμένος!

«Ἀκούσατε, οὐρανοὶ, καὶ ἀκροάσθητι, γῆ,» τί λέγει ὁ Κύριος περὶ τοῦ λαοῦ τούτου· «Υἱοὺς ἔθρεψα καὶ ὕψωσα, ἀλλ' αὐτοὶ ἀπεστάτησαν ἀπ' ἐμοῦ. Ὁ βοῦς γνωρίζει τὸν κτήτορα αὐτοῦ καὶ ὁ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ Κυρίου αὐτοῦ. Ὁ Ἰσραὴλ δὲν γνωρίζει, ὁ λαός μου δὲν ἐννοεῖ.»

Ἐξ ὅσων ἠκούσαμεν περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης μανθάνομεν,

1) Ὅτι μεγάλη εὐσέβεια πρὸς τὸν Θεὸν, κατὰ τὸ φαινόμενον, συνοδεύεται ἐνίοτε μὲ μεγάλην ἀγνωμοσύνην πρὸς αὐτὸν, καὶ ἀποστασίαν ἀπ' αὐτοῦ.

2) Ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐνίοτε ἀπατῶνται μεγάλως ὡς πρὸς τὸν ἠθικὸν καὶ θρησκευτικὸν χαρακτῆρα αὐτῶν, νομίζοντες, ὅτι εἶναι φίλοι τοῦ Θεοῦ, ἐνῷ εἶναι ἐχθροὶ αὐτοῦ· ὅτι εἶναι εὐσεβέστατοι τῶν ἀνθρώπων, ἐνῷ εἶναι ἀσεβέστατοι.

3) Ὅτι πολλαὶ θρησκευτικαὶ τελεταὶ, πολλαὶ προσευχαὶ, καὶ νηστεῖαι, καὶ πολλὰ θυμιάματα, καὶ μέγα ἐξωτερικὸν σέβας πρὸς τὸν Θεὸν, δὲν εἶναι ἀπόδειξις ἀληθοῦς εὐσεβείας.

4) Ὅτι ἐξωτερικαὶ τελεταὶ, καὶ ἐκτεταμένη λειτουρ-

γία, δὲν παριστῶσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν Θεὸν, ὅταν ὁ ἄνθρωπος οὗτος ζῇ εἰς ἁμαρτίαν, καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ ἦναι μακρὰν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

5) Ὅτι ἐὰν θέλωμεν τὴν εὐμένειαν τοῦ Θεοῦ, πρέπει νὰ μετανοήσωμεν, νὰ καθαρισθῶμεν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ νὰ πράττωμεν δικαιοσύνην.

6) Ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἀκούει τὰς προσευχὰς καὶ δεήσεις τῶν ζώντων προφανῶς εἰς ἁμαρτίαν.

7) Ὅτι δὲν ἀρκεῖ πρὸς σωτηρίαν, ὅτι εἴμεθα μέλη τινὸς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, ὅσον καὶ ἂν ἦναι ὀρθόδοξος ἢ ἀποστολική. Ὁ Θεὸς ἀπαιτεῖ τὴν καρδίαν· ἀπαιτεῖ εὐγνωμοσύνην, καὶ ὀρθὸν βίον· καὶ ὅπȣ λείπȣσι ταῦτα, πάντα τὰ ἄλλα εἶναι ἀνωφελῆ.

Ἡ ὑπόθεσις αὕτη παρέχει εἰς ὅλους τοὺς χριστιανοὺς τῶν διαφόρων ἐκκλησιῶν ὕλην πρὸς σπουδαίας σκέψεις περὶ ἑαυτῶν.

Καὶ διὰ νὰ ὠφεληθῶμεν ἡμεῖς ἀπὸ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, ἂς ἐξετάσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς, ὥστε νὰ μάθωμεν εἰς ποίαν κατάστασιν θρησκευτικὴν εὑρισκόμεθα.

Ὀνομαζόμεθα χριστιανοὶ, ὀπαδοὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἐπικαλούμεθα τὸν Θεὸν, ὡς Πατέρα· καὶ ὁ Θεὸς τῳόντι προσεφέρθη πρὸς ἡμᾶς ὡς Πατὴρ πρὸς τέκνα. Μᾶς ἔβαλεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, τὸν ὁποῖον ἐστόλισε μὲ ὡραῖα δένδρα, ἀναρίθμητα φυτὰ, καὶ εὐώδη ἄνθη, πρὸς εὐχαρίστησιν τοῦ ἀνθρώπου· ἔπλασε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, νὰ κελαδῶσιν ἀναμέσον τῶν κλάδων τῶν δένδρων, τοὺς ἰχθύας νὰ κολυμβῶσιν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ τὰ ζῶα τοῦ ἀγροῦ, καὶ ὅλα πρὸς τροφὴν τοῦ ἀνθρώπου, τὸν ὁποῖον κατέστησε Κύριον καὶ δεσπότην πάντων τούτων· καὶ ὅμως πολλάκις τρώγομεν καὶ πίνομεν, καὶ χαίρομεν ὅλα τὰ

ἀγαθά, τὰ ὁποῖα ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός, χωρὶς νὰ εὐχαριστῶμεν αὐτόν, χωρὶς κἂν νὰ συλλογισθῶμεν περὶ αὐτοῦ. Μάλιστα τὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν λαμβάνομεν διὰ τῆς τροφῆς, δαπανῶμεν εἰς ἁμαρτίας ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐχὶ εἰς δόξαν αὐτοῦ. Δὲν ὁμοιάζομεν λοιπὸν τοὺς Ἰουδαίους ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἡσαΐα; Δέν εἴμεθα χειρότεροι παρὰ τοὺς βόας καὶ τοὺς ὄνους. «Ὁ βοῦς γνωρίζει τὸν κτήτορα αὐτοῦ καὶ ὁ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ Κυρίου αὐτοῦ, ὁ Ἰσραὴλ δὲν γνωρίζει· ὁ λαός μου, δὲν ἐννοεῖ,»

Διατηρεῖ τὴν ζωὴν ἡμῶν, δίδει εἰς ἡμᾶς τροφὴν, καὶ ἐνδυμασίαν, καὶ ὑγείαν· ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς, βρέχει ἐπὶ τοὺς ἀγροὺς ἡμῶν ὥστε νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς καρποφόρους, καὶ ἀσθενοῦντας μᾶς ἰατρεύει· καὶ ὅμως μένομεν ἀγνώμονες, ἀχάριστοι καὶ ἀγαπῶμεν τὰ δῶρα μᾶλλον παρὰ τὸν δωτῆρα! καὶ δὲν εἴμεθα χειρότεροι παρὰ αὐτὰ τὰ ζῶα τὰ γνωρίζοντα τὸν κτήτορα, καὶ τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτῶν; Δίδει εἰς ἡμᾶς ἐλευθερίαν πολιτικὴν καὶ θρησκευτικὴν, τὰ ὁποῖα εἰς μάτην ἐπιθυμοῦσι νὰ ἀπολαύσωσι πολλὰ ἄλλα ἔθνη, καὶ ὅμως μένομεν ἀγνώμονες καὶ ἀχάριστοι!

Ἔστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ εἰς τὸν κόσμον νὰ γευθῇ θάνατον ὑπὲρ ἡμῶν, νὰ ἀπολυτρώσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως, ἀλλ' ὅμως προτιμῶμεν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ μένομεν ἀχάριστοι διὰ τὴν ἀνεκδιήγητον αὐτοῦ δωρεάν.

Μᾶς καλεῖ εἰς μετάνοιαν, ὁ Σωτὴρ στέκεται εἰς τὰς θύρας τῶν καρδιῶν ἡμῶν καὶ κρούει καὶ περιμένει ν' ἀνοίξωμεν πρὸς αὐτὸν, μακροθυμεῖ καὶ παρακαλεῖ νὰ δεχθῶμεν δωρεὰν τὴν σωτηρίαν, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησε διὰ ἡμᾶς μὲ τὸ πολύτιμον αὐτοῦ αἷμα· ἡμεῖς ὅμως, μένομεν

ἀναίσθητοι, σκληροκάρδιοι, καὶ ἀγνώμονες, καὶ δὲν εἴμεθα χειρότεροι παρ' αὐτὰ τὰ ζῶα;

Καθήμεθα νὰ τρώγωμεν καὶ νὰ πίνωμεν καθ' ἑκάστην ἡμέραν χωρὶς κἂν νὰ ἀναβλέψωμεν πρὸς τὸν δωτῆρα ὅλων τῶν ἀγαθῶν μετ' εὐγνωμοσύνης· ἔχομεν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς οἰκίας ἡμῶν, ἀλλὰ ἀμελοῦμεν αὐτὸν, καὶ προτιμῶμεν ἀντ' αὐτοῦ αἴσχρότατα βιβλία. Βεβυλόνομεν τὴν ἁγίαν αὐτοῦ ἡμέραν· ἀθετοῦμεν τὰς ἁγίας αὐτοῦ ἐντολάς· ζῶμεν εἰς πορνείαν, μοιχείαν, μέθην καὶ ἀσωτείαν, καὶ καυχώμεθα ὅτι εἴμεθα Χριστιανοὶ, Λαὸς τοῦ Θεοῦ. Δὲν βλέπομεν πολλάκις μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν τὰς αὐτὰς ἐκείνας ἁμαρτίας, τῶν ὁποίων ἦσαν ἔνοχοι οἱ Ἰσραηλῖται ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ προφήτου Ἡσαΐα; Δὲν βλέπομεν, πλεονεξίαν, φιλαργυρίαν, ἀπάτην, δόλον, ψεῦδος, ὑπερηφανίαν, ἀκαθαρσίαν καὶ ὅλας τὰς ἁμαρτίας, τὰς ὁποίας ἔπραττον οἱ Ἰσραηλῖται τότε;

Δὲν βλέπομεν πολλοὺς χειροτέρους τῶν Ἰσραηλιτῶν; δὲν βλέπομεν πολλοὺς Χριστιανοὺς, οἵτινες δὲν ἔχουσι κἂν μόρφωσιν εὐσεβείας; οἵτινες οὐδέποτε προσεύχονται, οὐδέποτε ὑπάγουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ νὰ προσκυνήσωσι τὸν Θεὸν, καὶ, καθὼς φαίνεται, οὐδέποτε συλλογίζονται περὶ αὐτοῦ;

Ἐὰν δέ τις ἐξ ἡμῶν εὑρίσκηται εἰς τὴν κατάστασιν, εἰς ἣν εὑρίσκοντο οἱ Ἰσραηλῖται ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ προφήτου Ἡσαΐα, ἂς μετανοήσῃ, καὶ ἂς ἐπιστρέψῃ πρὸς τὸν Κύριον, ἐνόσῳ ἔχῃ καιρὸν, διότι ἡ ἡμέρα τῆς ἐπισκέψεως ὅλων τῶν τοιούτων ἔρχεται.

Πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας ὁ Θεὸς ἔστελλε προφήτας, οἵτινες προέτρεπον, ἐνουθέτουν, ἐκήρυττον μετάνοιαν, ἀλλὰ τὴν νουθεσίαν δὲν ἐδέχθησαν· τὰς καρδίας αὐτῶν ἐσκλή-

ρυναν, καὶ τοὺς προφήτας τοῦ Κυρίου ἐσκότωσαν. Τὸν Ἡσαΐαν ἐσκότωσαν πριονίσαντες αὐτὸν εἰς τὸ μέσον. Τέλος δὲ ἦλθεν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἠφανίσθησαν. Καὶ εἰς ἡμᾶς θέλει ἔλθει, ἐὰν φερώμεθα πρὸς τὸν Θεόν, καθὼς ἐκεῖνοι ἐφέρθησαν. Ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν ἐφείσθη τῶν Ἰσραηλιτῶν, τοῦ ἀρχαίου λαοῦ αὐτοῦ, στοχάζεσθε ὅτι θέλει φεισθῇ ἡμῶν; « Μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ φοβοῦ, » λέγει ὁ Παῦλος πρὸς τοὺς Χριστιανούς. « Εἰ γὰρ ὁ Θεὸς τῶν κατὰ φύσιν κλάδων οὐκ ἐφείσατο, μήπως οὐδὲ σοῦ φείσηται. » (Ῥωμ. ιά. 20—21).

Ἡ ἡμέρα τῆς ἐπισκέψεως ἔρχεται· ἡμέρα σκοτεινὴ καὶ φοβερά! Ἔρχεται ὁ θάνατος! Ἔρχεται ἡ κρίσις! Ἔρχεται ἡ αἰώνιος κόλασις! Ἔρχεται τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον διὰ τὸν διάβολον καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ καὶ διὰ ὅλους τοὺς ἀγνώμονας Ἰσραηλίτας καὶ Χριστιανούς, διὰ ὅλους τοὺς ἀποστάτας, καὶ ζῶντας εἰς ἀνομίαν, ὅσον θρῆσκοι καὶ ἂν ἦναι, ὅσον καὶ ἂν προσεύχωνται, καὶ ἑορτάζωσι, καὶ νηστεύωσι, καὶ οὕτω πως σέβωνται τὸν Θεόν· τὰ πάντα εἰς μάτην, ἐν ᾧ ἡ καρδία αὐτῶν εἶναι μακρὰν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ζῶσιν ἐν ἁμαρτίᾳ.

Ἂς μὴ ἀπατώμεθα. Ὁ Θεὸς ἀπαιτεῖ ἀφ' ἡμῶν εὐγνωμοσύνην, ἀγάπην, μετάνοιαν, καὶ ὑπακοὴν εἰς τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. Καὶ ἐὰν δὲν ἔχωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν μετάνοιαν, καὶ δὲν φυλάττωμεν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἡ θρησκεία μας, εἰς οἱανδήποτε ἐκκλησίαν ἀνήκομεν, εἶναι ματαία, καὶ ἡ ἐλπίς, τὴν ὁποίαν ἔχομεν τῆς σωτηρίας εἶναι χωρὶς βάσιν. Εἴθε ὁ Θεὸς νὰ φυλάξῃ πάντας ἡμᾶς ἀπὸ τὴν ἀγνωμοσύνην, τὴν ἀποστασίαν καὶ τὴν αὐταπάτην. Ἀ μ ή ν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΖ΄.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΟΞΗΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.

Ἰωάνν. ιβ.΄ 42—43.

«Ὅμως μέν τοι καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν· ἀλλὰ διὰ τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται· ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἤπερ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.» ἤτοι· «Ἀλλ' ὅμως καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν· πλὴν διὰ τοὺς Φαρισαίους δὲν ὡμολόγουν, διὰ νὰ μὴ γείνωσιν ἀποσυνάγωγοι· διότι ἠγάπησαν τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον παρὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.»

Ἡ ἀγάπη τῆς δόξης τῶν ἀνθρώπων εἶναι, ὡς φαίνεται, ἔμφυτος εἰς πάντα ἄνθρωπον, ὡς καὶ ἡ ὄρεξις τῆς τροφῆς. Τὴν ἀγάπην ταύτην βλέπομεν, οὐχὶ εἰς ἡλικιωμένυς μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς μικρὰ παιδία· καὶ κατὰ πᾶσαν ἡλικίαν. Εἴς τινας φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ κυριεῦον πάθος διὰ βίου, καὶ δὲν ἀποσβέννυται ἕως οὗ ἐξέλθῃ ἡ ψυχὴ ἐκ τοῦ σώματος. Πολλάκις φέρει τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸ νὰ ὑπομένωσι πολλὰ δεινά, νὰ ἐπιχειρῶσι πράγματα κινδυνω-

δέστατα, νὰ διακινδυνεύωσι τὴν ὑγείαν, τὴν περιουσίαν, τὴν ζωὴν, καὶ πᾶν τὸ εἰς αὐτοὺς προσφιλὲς ἐπὶ τῆς γῆς. Αὕτη ἐμπνέει αὐτοῖς τόλμην καὶ ἀνδρίαν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, καὶ πολλάκις γίνεται αἴτιον τῆς νίκης. Αὕτη πολλάκις διεγείρει ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ μαθητοῦ καὶ τοῦ φιλοσόφου ἐπιθυμίαν τῆς παιδείας· καὶ ἐν τῇ τοῦ ἐμπόρου πόθον τοῦ πλούτου· καὶ οἱ δικηγόροι δὲ ὅταν ἀγορεύωσι, πολλάκις ὑπ᾿ αὐτῆς ἀνακινοῦνται· καὶ οἱ ἰατροὶ, ὅταν ἐπιμελῶνται τοὺς ἀῤῥώστους, πολλάκις ἀποβλέπουσιν οὐχὶ μόνον εἰς τὴν ἀντιμισθίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων. Ὑπὸ αὐτῆς κινούμενοι ἐξέρχονται πολλάκις εἰς πόλεμον στρατηγοὶ, ἡγεμόνες, βασιλεῖς καὶ αὐτοκράτορες, παραιτοῦντες ὅλας τὰς ἀναπαύσεις ἡσύχου βίου, καὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ἀπολαμβάνουσιν εἰς τὰ παλάτια καὶ εἰς τὰς λαμπρὰς αὐτῶν οἰκίας μετὰ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων. Αὕτη ἔχει ἐπιῤῥοὴν εἰς πᾶσαν τάξιν τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ὅπου ἡ κοινὴ γνώμη εἶναι ὁποία πρέπει νὰ ἦναι, σύμφωνος πρὸς τὸ δίκαιον, τὸ εὐθὲς. τὸ ἀγαθὸν, καὶ ἐγκρίνουσιν οἱ ἄνθρωποι ὅ,τι ἐγκρίνει ὁ Θεὸς, ἡ ἀγάπη αὕτη ἔχει καλὴν ἐπιῤῥοὴν, καὶ ἀποτελέσματα καλά. Παραδείγματος χάριν· ὅπου ὅλοι κατακρίνουσι τὸ ψεῦδος καὶ ἐπαινοῦσι τὴν ἀλήθειαν, ἡ ἀγάπη τῆς δόξης τῶν ἀνθρώπων δύναται νὰ παρακινῇ καὶ αὐτὸν τὸν ψεύστην νὰ λαλῇ τὴν ἀλήθειαν· καὶ ὅπου ὅλοι καταδικάζουσιν ἀκάθαρτον βίον, καὶ αὐτὸς ὁ ἐν τῇ καρδίᾳ ἀσελγὴς δύναται νὰ χαλινώσῃ τὰς αἰσχρὰς ἐπιθυμίας, διὰ νὰ νὰ μὴ χάσῃ τὴν παρὰ τῶν ἄλλων ὑπόληψιν. Ἀλλ᾿ ὅπου οἱ περισσότεροι ἐν τῇ κοινωνίᾳ εἶναι διεφθαρμένοι, ἀγνοοῦσι τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐγκρίνουσι τὴν πλάνην, ἡ ἀγάπη τῆς δόξης τῶν ἀνθρώπων γίνεται παγὶς ἐπικίνδυνος, αἴτιον τοῦ κακοῦ, καὶ ἐμπόδιον τοῦ

καλοῦ. Οὕτως εἶχεν ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οἱ Ἰουδαῖοι τότε ἦσαν ὑπερήφανοι, φιλάργυροι, καὶ ἀκάθαρτοι. Τὴν θρησκείαν αὐτῶν, ἥτις κατ' ἀρχὰς ἦτο καθαρὰ, εἶχον φθείρει μὲ ματαίας παραδόσεις καὶ ἐντάλματα ἀνθρώπων. Ἦσαν μὲν ὁ ἐκλεκτὸς λαὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ μόνος λαὸς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅστις εἶχε τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ· ἦσαν ἀπόγονοι Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακώβ· μεταξὺ τῶν πατέρων αὐτῶν ἦσαν οἱ ἐπιφανέστατοι ἅγιοι, οἵτινές ποτε ἔζων ἐν τῷ κόσμῳ, ἢ εἰσῆλθον εἰς τὸν οὐρανὸν, οἷοι ἦσαν Μωϋσῆς, Ἀαρὼν, Σαμουὴλ, Δαβὶδ, Ἡσαΐας, καὶ ἄλλοι πολλοὶ περιώνυμοι προφῆται, διὰ τῶν ὁποίων ὁ Θεὸς ἐφανέρονε περὶ πολλῶν τὴν βουλὴν αὐτοῦ. Περὶ τῶν πατέρων τούτων ἐκαυχῶντο, ἕνεκα τούτων ὑπερηφανεύοντο καὶ ἐνόμιζον ἀδύνατον ὁ τοιοῦτος λαὸς νὰ εὑρίσκηται εἰς πλάνην, καὶ νὰ ἔχῃ ἀνάγκην διδασκάλου ἀπεσταλμένου ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ νουθετῇ καὶ νὰ διδάσκῃ αὐτοὺς τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀληθείας. Ἀλλ' ὅμως οὕτως εἶχε διότι ἡ θρησκεία αὐτῶν βαθμηδὸν παρήκμασε· μετεβλήθη εἰς ὅ,τι ὁ Παῦλος ὠνόμασε «Μόρφωσιν εὐσεβείας,» (Β'. Τιμοθ. γ'. 5.) συνισταμένη ἐκ τελετῶν ἐξωτερικῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐμπιστεύοντο διὰ σωτηρίαν. Διότι ἦσαν περιτετμημένοι, ἔτρωγον τὸ πάσχα, προσέφερον πολλὰς θυσίας, ἔκαμνον μακρὰς προσευχὰς, ἔδιδον εἰς τοὺς πτωχοὺς ἐλεημοσύνας, ἐνήστευον δὶς τῆς ἑβδομάδος καὶ ἤρχοντο πᾶν σάββατον εἰς τὴν συναγωγὴν νὰ ἀκούσωσι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἐνόμιζον ὅτι ἦσαν φίλοι τοῦ Θεοῦ καὶ κληρονόμοι τῆς βασιλείας τοῦ οὐρανοῦ. Τέλος ἐφάνη τις ἐν μέσῳ αὐτῶν, πρᾶος καὶ ταπεινὸς, ὅστις εἶπεν, ὅτι ἐστάλη ἀπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ μαρτυρήσῃ τῇ ἀληθείᾳ. Ὁ βίος αὐτοῦ ἦτον ἄμεμπτος

καὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ μετὰ σοφίας· καὶ ὅλη ἡ διδασκαλία αὐτοῦ ἐθεμελιοῦτο ἐπὶ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, τὸν ὁποῖον λόγον, ὅλοι ὡμολόγουν ἀληθῆ, καὶ ἐδέχοντο ὡς ὁδηγὸν ἐν τῇ θρησκείᾳ. Καὶ ὅμως ἀπέβαλον αὐτὸν ὡς ἀγύρτην, καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ ὡς μὴ ἀληθῆ! Δὲν ἦτον ἑτερόχθων οὐδὲ ἑτερόγλωσσος· ἀλλὰ τοῦ αὐτοῦ ἔθνους, τῆς αὐτῆς φυλῆς, καὶ ἐκ τῆς γενεαλογίας τοῦ Δαβίδ. Ἦτο περιτετμημένος, ὡς ἐκεῖνοι, βεβαπτισμένος ὡς πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, ἦτο μέλος τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, ἤρχετο εἰς τὴν αὐτὴν συναγωγὴν, καὶ ἀνεγίνωσκε τὰς αὐτὰς ἱερὰς Γραφὰς, καὶ ὅμως ἀπέβαλον αὐτὸν, ὡς βλάσφημον, ὡς ἀνάξιον τῆς ζωῆς.

Τὰ θαύματα, τὰ ὁποῖα ἔκαμεν, ἦσαν τρανωτάτη ἀπόδειξις τῆς Θείας ἀποστολῆς, δυνάμεως καὶ ἐξουσίας αὐτȣ̃. Ἤνοιξε τȣ̀ς ὀφθαλμȣ̀ς τυφλῶν, ἔθρεψε χιλιάδας μὲ ὀλίγους ἄρτους καὶ ἰχθύας, καὶ ἀνέστησε νεκρούς· καὶ ὅμως δὲν ἤθελον νὰ πιστεύσωσιν οἱ Ἰουδαῖοι εἰς αὐτὸν, διότι ἡ ἁμαρτία εἶχε τυφλώσει τὸν νοῦν, καὶ σκληρύνει τὴν καρδίαν αὐτῶν. Ὁμιλῶν περὶ αὐτῶν ὁ Σωτὴρ εἶπε· « Καὶ ἀναπληροῦται ἐπ' αὐτοῖς ἡ προφητεία Ἠσαΐου ἡ λέγουσα· Ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε· καὶ βλέποντες βλέψετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε· ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν (ἔκλεισαν) μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. » (Ματθ. ιγ'. 14—15).

Εἰς τὴν ἀποβολὴν τοῦ Χριστοῦ, ἦσαν ἡνωμένοι οἱ ἐπιφανέστατοι τοῦ ἔθνους, οἷον οἱ ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς, οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, καὶ συνεφώνησαν, ἵνα ἐάν τις ὡμολογήσῃ τὸν Χριστὸν, γένηται ἀποσυνάγω-

γος ἤτοι ἀφωρισμένος ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. Ὅθεν, ὅτε οἱ Φαρισαῖοι ἠρώτησαν τοὺς γονεῖς τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ, ποῖος ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, δὲν ἐτόλμησαν οὗτοι νὰ εἴπωσι ποῖος· «Ὅτι ἐφοβοῦντο τὰς Ἰουδαίυς,» λέγει ἡ Γραφή· «ἤδη γὰρ συνετέθειντο (συνεφώνησαν) οἱ Ἰουδαῖοι ἵνα, ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ Χριστὸν, ἀποσυνάγωγος γένηται.» (Ἰωάν. θ'. 22.)

Οἱ δὲ ἄρχοντες, οἱ ἀναφερόμενοι ἐν τῳ ῥητῷ ἡμῶν, οἵτινες ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν, «Οὐχ ὡμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται· ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἤπερ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.» Δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποφέρωσι τὸ ὄνειδος, τὸ ὁποῖον ἤθελεν ἀκολυθεῖ τὸν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀφορισμὸν, καὶ νὰ χάσωσι τὴν ὑπόληψιν τοῦ ἔθνους. Ἰδοὺ τὸ μέγα ἐμπόδιον! ἠγάπησαν τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων· ἡ ἀγάπη αὕτη ἦτον ὑπερβολική. Δὲν ἔπρεπε νὰ ἦναι ὁ ὁδηγὸς, οὐδὲ ἡ στάθμη τῶν πράξεων αὐτῶν. Ἡ ἀγάπη τῆς δόξης τῶν ἀνθρώπων οὐδέποτε δύναται νὰ γείνῃ κανὼν ἀσφαλὴς τῆς διαγωγῆς οὐδενὸς ἀνθρώπου ἐν τῇ κοινωνίᾳ, διότι οἱ ἄνθρωποι πολλάκις ἐγκρίνουσι καὶ ἐπευφημοῦσιν ὅ,τι ὁ Θεὸς κατακρίνει, καὶ ὅ,τι εἶναι εἰς αὐτὸν βδέλυγμα. Παραδείγματος χάριν, οἱ ἄνθρωποι εἴς τινας κοινωνίας ἐγκρίνουσι τὴν μονομαχίαν, καὶ ἐπευφημοῦσι τὸν μονομάχον· ἐν ᾧ ὁ μονομάχος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ δὲν δύναται νὰ θεωρῆται εἰμὴ ὡς φονεύς. Εἴς τινας κοινωνίας οἱ ἄνθρωποι ἐπευφημοῦσι τοὺς ὑπερηφάνους πλουσίους, τοὺς ζῶντας πολυτελῶς, ὀκνηρῶς καὶ ἀσώτως· τοὺς δαπανῶντας τὸν πολύτιμον καιρὸν αὐτῶν εἰς θέατρα, καὶ χωροὺς, εἰς γέλωτας καὶ εὐτραπελίας, ἀμελοῦντας τὸν Θεὸν, καὶ ἀθετοῦντας τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, καὶ ζῶντας ὡς ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ· ἐν ᾧ ὁ

Θεὸς ἀντιτάσσεται εἰς τοὺς ὑπερηφάνους. καταχρίνει τὴν ὀκνηρίαν, τὴν πολυτέλειαν, τὴν μωρολογίαν καὶ εὐτραπελίαν, ὡς μὴ ἀνήκοντα εἰς χριστιανούς. (Ἐφεσ. έ. 4.) Ὁ Σωτὴρ ἡμῶν εἶπε πρὸς τοὺς Φαρισαίους, οἵτινες «φιλάργυροι ὑπάρχοντες» ἐξεμυκτήριζον αὐτόν· «Ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων· ὁ δὲ Θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν· ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐστιν.» (Λουκ. ιϛ'. 14—15.)

Εἰς ὅλας τὰς πράξεις ἡμῶν πρέπει νὰ ὁδηγώμεθα ὑπό τινος ἀρχῆς καλλιτέρας παρὰ τὴν ἀγάπην τῆς δόξης τῶν ἀνθρώπων. Ὁ ὁδηγὸς ἡμῶν, καὶ ἡ στάθμη ὅλων τῶν πράξεων πρέπει νὰ ἦναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ, ἡ ἔγκρισις καὶ ἐπιδοκιμασία καὶ εὐμένεια τοῦ Θεοῦ· πασῶν τῶν πράξεων ἡμῶν τὸ ἐλατήριον πρέπει νὰ ἦναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὡς δεικνύεται ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ. Ἐὰν ἡ δόξα τῶν ἀνθρώπων συμφωνῇ πρὸς τοῦτο τὸ θέλημα, καλῶς· ἐὰν δὲ μή, πρέπει νὰ παραιτήσωμεν αὐτήν, καὶ αὐτὴν μάλιστα τὴν εὐμένειαν τῶν ἀρίστων ἡμῶν φίλων καὶ συγγενῶν, καὶ πᾶν ὅ,τι εἶναι προσφιλὲς εἰς ἡμᾶς, καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν.

Ἡ κρίσις τῶν ἀνθρώπων εἶναι πολλάκις τόσον σφαλερά, καὶ τόσον συχνὰ ἐπαινοῦσιν ὅ,τι εἶναι κακόν, ὥστε ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἐθεώρει ὡς κακὸν νὰ ἐπαινῆταί τις ὑπὸ τῶν πάντων. «Οὐαὶ ὑμῖν.» λέγει, «ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι· κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποίουν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.» (Λουκ. ϛ'. 26.) καί· «Μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ διώξωσι, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ· χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε· ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς

ἐν τοῖς οὐρανοῖς· οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν.» (Ματθ. έ. 11—12.)

Ἐν παντὶ αἰῶνι, ἐξ ἀρχῆς τοῦ κόσμου μέχρι τῆς σήμερον, ἡ γνώμη τῶν περισσοτέρων ἀνθρώπων περὶ τῶν τῆς θρησκείας ἦτο σφαλερά· καὶ ἑπομένως οὐχὶ ἀσφαλὲς κριτήριον, οὐδ' ἀξιόπιστος ὁδηγὸς καὶ δὲν δύναται νὰ ἦναι κανὼν τῆς πίστεως.

Εἶπεν ὁ Παῦλος πρὸς τοὺς Γαλάτας· «Εἰ γὰρ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην.» (Γαλ. ά. 10.) Ὁ δὲ Χριστὸς εἶπε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· «Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου,» καί· «Εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζεβοὺλ ἐκάλεσαν, πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰκιακοὺς αὐτοῦ;» (Ματθ. ί. 22—25.) «Οἱ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ ἐσκανδαλίσθησαν,» καὶ ὁ λαὸς ἐπείσθη ὑπ' αὐτῶν ὅτι ὁ Χριστὸς ἦτο πλάνος, ἐνῷ ἐκεῖνοι ἦσαν ὁδηγοὶ τυφλοὶ τυφλῶν. (Ματθ. ιέ. 12—24.) Ἡ ἐπιῤῥοὴ ὅμως τῶν τυφλῶν ὁδηγῶν ἐκείνων ἐπὶ τὸν λαὸν ἦτο τοσοῦτον μεγάλη, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ἄρχοντες οἱ πιστεύοντες εἰς τὸν Χριστὸν δὲν ἐτόλμων νὰ ὁμολογήσωσι δημοσίως τὴν πίστιν ταύτην. «Ὅμως μέντοι καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν· ἀλλὰ διὰ τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται· ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἤπερ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.»

Ἡ θέσις αὐτῶν, ἦτο δύσκολος. Τὸ ὁμολογῶ. Καὶ εἶναι πιθανὸν ὅτε ἐσυλλογίζοντο ὡς τινες σήμερον, λέγοντες· «Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματί μου;» (Ψαλ. λ'. 9) Θέλομεν σκανδαλίσει τὸν κοινὸν λαόν· θέλομεν ὑποφέρει, καὶ χωρὶς ὄφελος· ὁ καιρὸς θέλει διορθώσει τὰ πάντα! Ἴσως ἐνόμιζον ὅτι ἠδύναντο νὰ πιστεύσωσιν εἰς τὸν Χριστὸν κρυφίως καὶ

νὰ σωθῶσιν, ἂν καὶ δημοσίως ἐφαίνοντο συμφωνοῦντες πρὸς τοὺς Φαρισαίυς, καὶ οὕτω νὰ δουλεύωσι δύο κυρίυς, τὸν Θεὸν καὶ τὸν μαμμωνᾶν· νὰ χαίρωσι τὸν κόσμον καὶ νὰ ἀπολαύσωσι καὶ τὸν οὐρανόν. Ἀλλ' ὁ τοιῦτος συλλογισμὸς δὲν εἶναι ὀρθός. Τοιαύτην κρυπτὴν πίστιν δὲν δέχεται ὁ Θεός. Αὐτὸς ἀπαιτεῖ εἰλικρίνειαν, καὶ ἀλήθειαν, καὶ μισεῖ τὴν ὑπόκρισιν. Οἱ δειλοὶ ἀποκλείονται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς καὶ οἱ πόρνοι, καὶ μοιχοί, καὶ εἰδωλωλάτραι. (Ἀποκάλ. κά. 8.) Ἡ πίστις, ἵνα σώσῃ, πρέπει νὰ ἔχῃ τοσαύτην δύναμιν ὥστε νὰ φέρῃ τὸν ἄνθρωπον νὰ ὁμολογῇ αὐτὴν παῤῥησίᾳ ἐνώπιον πάντων καθὼς εἶναι γεγραμμένον· «Καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν.» (Ῥωμ. ί. 10)

Ὁ Χριστὸς ἔλεγε πρὸς πάντας· «Εἴ τις θέλει ὀπίσω μυ ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν, καὶ ἀκολουθείτω μοι. Ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας, ἢ ζημιωθείς; Ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων.» (Λουκ. θ'. 23—26.)

Εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνον εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἔχει δι' αὐτὸν φοβερὰς συνεπείας, ἐὰν πιστεύῃ μὲν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ εἰς τὺς λόγους αὐτοῦ, δηλαδὴ, εἰς τὰς ἀληθείας, τὰς ὁποίας διδάσκει ὁ Χριςὸς, δὲν τολμᾷ ὅμως νὰ ὁμολογήσῃ τοῦτο ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, φοβούμενος αἰσχύνην, καταφρόνησιν, καὶ ζημίαν κοσμικῶν ἀγαθῶν· διότι

ἀγαπᾷ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἤπερ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Χριστὸς καὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ πρέπει νὰ ἔχωσι τὰ πρωτεῖα κατὰ πάντα εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, νὰ ἦναι ὑπεράνω παντὸς ἄλλȣ πράγματος· καὶ τὸ στόμα νὰ φανερόνῃ τοῦτο· πρέπει νὰ ὁμολογῶμεν τὴν ἀλήθειαν, καὶ νὰ ὑποφέρωμεν ὄνειδος καὶ διωγμὸν, καὶ θλίψιν ἕνεκα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν λόγων αὐτοῦ, ἐὰν θέλωμεν νὰ συμβασιλεύσωμεν μετ' αὐτοῦ· ἀλλ' οἱ κατέχοντες ὑψηλὰς θέσεις, καὶ αὐτοὶ οἱ ἄρχοντες ἐνίοτε τοσοῦτον ἀνακινοῦνται ὑπὸ τῶν δοξασιῶν τῶν ἀνθρώπων, καὶ τοσοῦτον ἀγαπῶσι τὴν δόξαν αὐτῶν, ὥστε κρύπτουσι τὴν ἰδίαν αὐτῶν δοξασίαν καὶ πίστιν· καὶ τοῦτο, ἵνα χαίρωσιν ὀλίγας τινὰς ἡμέρας εἰρήνην καὶ ἀνάπαυσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ἂν καὶ πράττοντες τοῦτο, κινδυνεύωσι νὰ χάσωσι τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν αἰώνιον μακαριότητα.

Πόσον παράξενον! πόσον ἄτοπον καὶ παράλογον! πόσον ἄθλιον! Καὶ ὅμως, δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι χιλιάδες πράττουσι τοῦτο, καὶ σήμερον, ὡς ἔπραττον οἱ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ Χριστοῦ.

Ἀλλ' οἱ ἄρχοντες ἐκεῖνοι ἐφέροντο τάχα φρονίμως; Τί ἐκέρδησαν; τὴν εὐμένειαν τοῦ κόσμου δι' ὀλίγον τινὰ καιρόν. Ἔζησαν ἴσως τεσσαράκοντα, πεντήκοντα, ἢ ὀγδοήκοντα ἔτη ἀνενόχλητοι ἐκ μέρους τῶν Ἰȣδαίων· ἀλλ' ἀπὸ τότε, ποῦ εἶναι; ἀφ' οὗ ἐνεφανίσθησαν ἐνώπιον ἐκείνου, τὸν ὁποῖον δὲν ἐτόλμησαν νὰ ὁμολογήσωσιν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, παρῆλθον χίλια ὀκτακόσια ἔτη, καὶ ἀκόμη εὑρίσκονται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς αἰωνιότητος· καὶ ἐὰν ἀπωλέσθησαν, ἀπωλέσθησαν αἰωνίως! Τὸ ἐναντίον δὲ, οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐτόλμων νὰ ὁμολογῶσι τὸν Χριστὸν

παῤῥησίᾳ, δι' ὀλίγα μέν τινα ἔτη ὑπέφερον πολλὰ δεινὰ, μετὰ ταῦτα δὲ εἰσῆλθον εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰς τοὺς κόλπυς τοῦ Ἀβραὰμ, εἰς τὴν αἰώνιον μακαριότητα. Δὲν ἀπέβλεπον εἰς τὰ βλεπόμενα καὶ πρόσκαιρα, ἀλλ' εἰς τὰ μὴ βλεπόμενα καὶ αἰώνια, καὶ ἡ πρόσκαιρος αὐτῶν ζημία, ἦτο δι' αὐτοὺς αἰώνιον κέρδος.

Καὶ ἐὰν ἡ πίςις ἡμῶν σήμερον ἦναι ὡς ἡ πίςις ἐκείνων, θέλομεν βαδίζει τὴν αὐτὴν ὁδὸν, καὶ ἡ ἀγάπη τῆς δόξης τῶν ἀνθρώπων δὲν θέλει ἐμποδίσει ἡμᾶς τοῦ νὰ ὁμολογῶμεν τὴν πίστιν ἡμῶν εἰς αὐτὸν, καὶ εἰς τοὺς λόγους αὐτοῦ παῤῥησίᾳ, ἐνώπιον πάντων.

Ὁ προτομάρτυς Στέφανος ὡμολόγει αὐτὴν καὶ ἐνῷ ἐλιθοβολεῖτο ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων· ἠγάπα τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ μᾶλλον ἤπερ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων· καὶ ἐθεώρει τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμένους καὶ εἶδε δόξαν καὶ Ἰησοῦν ἑστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ δόξα τῶν ἀνθρώπων ἐφάνη εἰς αὐτὸν ὡς ἔχουσα ὀλίγην ἀξίαν.

Καὶ ὅταν ἔλθῃ ὁ Χριστὸς ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, καὶ καθίσῃ ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ συναχθῶσιν ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη ἵνα δικασθῶσι καὶ λάβωσι κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν, τότε ἡ δόξα τῶν ἀνθρώπων θέλει φανῇ εἰς ἡμᾶς ὡς ἔχουσα ὀλίγην ἀξίαν. Τώρα ἡ ἀγάπη τῆς δόξης τῶν ἀνθρώπων ἔχει μεγάλην ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ πολλούς. Φοβοῦνται τοὺς ἀνθρώπους, καὶ οὐχὶ τὸν Θεόν. Ἡ παρουσία ἑνὸς ἀνθρώπου, ἐνίοτε δὲ καὶ ἑνὸς παιδίου μικροῦ ἤθελεν ἐμποδίσει αὐτοὺς ἀπὸ ἁμαρτωλῆς πράξεως, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἡ ἀδιάλειπτος παρουσία τοῦ Θεοῦ οὐδόλως γίνεται ἐμπόδιον.

Ἡ ὑπόθεσις αὕτη παρέχει κριτήριον χαρακτῆρος, διὰ

τοῦ ὁποίου δυνάμεθα νὰ μάθωμεν τὴν πνευματικὴν ἡμῶν κατάστασιν.

Ἀγαπῶμεν τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἡ δόξα αὕτη εἶναι κανὼν τῶν πράξεων ἡμῶν; ὑπὸ τὴν ἐπιῤῥοὴν αὐτῆς εὑρισκόμεθα; δὲν εἴμεθα ἀληθεῖς χριστιανοί. Πιστεύομεν ἴσως εἰς τὸν Χριστὸν, ἀλλ' εἴμεθα ὡς οἱ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες ἠγάπησαν τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἤπερ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

Ἐὰν δὲ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ ἦναι εἰς ἡμᾶς τὸ πρῶτον πρᾶγμα, καὶ ἔχῃ ἐπιῤῥοὴν εἰς ὅλας τὰς πράξεις ἡμῶν, καὶ ἕνεκα ταύτης δυνάμεθα νὰ ὑποφέρωμεν τὴν καταφρόνησιν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁμολογῶμεν τὴν ἀλήθειαν παῤῥησίᾳ ἂν «καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι.» ἕνεκα τοῦ Χριςοῦ καὶ τῶν λόγων αὐτοῦ, εἴμεθα ἀληθεῖς χριστιανοί· εἴμεθα ἀληθεῖς ὀπαδοὶ τοῦ Χριςοῦ, εἴμεθα ἀναγεγεννημένοι ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ σεσωσμένοι.

Εἴθε ὁ Θεὸς νὰ φυλάξῃ ἡμᾶς πάντας ἀπὸ τῆς μιμήσεως τῶν ἀρχόντων, οἵτινες ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν, ἀλλὰ διὰ τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται· ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἤπερ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΗ'.

Ο ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΒΟΛΗΣ.

Ματθ. κέ. 10.

«Καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα.»

Ἡ ἔγκαιρος ἑτοιμασία διὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Κυρίου, εἶναι δι' ἡμᾶς πάντας σπυδαιοτάτη ὑπόθεσις· καὶ πρὸς ταύτην ἐπικαλοῦμαι σήμερον τὴν ὑμετέραν προσοχήν.

Περὶ αὐτῆς ὡμίλησεν ὁ Χριστὸς μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὀλίγον πρὸ τῆς ἀποδημίας αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ κόσμου· καὶ προέτρεψεν αὐτοὺς νὰ γείνωσιν ἕτοιμοι· «Ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε,» λέγει, «ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.» (Ματθ. κδ'. 44.) Καὶ διὰ νὰ ἐντυπώσῃ εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν τὴν σπουδαιότητα τῆς ὑποθέσεως ταύτης εἶπε πρὸς αὐτοὺς διαφόρους παραβολάς, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία ἦτον ἡ παραβολὴ τῶν δέκα παρθένων· ἐξ ὧν πέντε ἦσαν φρόνιμοι, καὶ πέντε μωραί· «αἵτινες μωραὶ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον. Αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν μετὰ τῶν

λαμπάδων αὐτῶν. Χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον, (ἐκοιμῶντο.) Μέσης δὲ νυκτὸς (τὸ μεσονύκτιον) κραυγὴ γέγονεν· Ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται· ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. Τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι καὶ ἐκόσμησαν (ἡτοίμασαν) τὰς λαμπάδας αὐτῶν. Αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις εἶπον· Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν· ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται. Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι λέγουσαι· Μήποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς· Ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος· καὶ αἱ ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους, καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα.

Ὕστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι, λέγουσαι· Κύριε, Κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν· Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν. Ἀμὴν, λέγω ὑμῖν οὐκ οἶδα ὑμᾶς. Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.» (Ματθ. κέ. 1—13.)

Ἵνα ὠφεληθῶμεν ἐκ τῆς παραβολῆς ταύτης, καὶ λάβωμεν ἀληθῆ νουθεσίαν, δὲν πρέπει νὰ ἀλληγορήσωμεν πᾶν μέρος αὐτῆς ὥς τινες ποτε ἔπραξαν, καὶ ὡς ἀκόμη πολλοὶ πράττουσιν· ἀλλὰ νὰ παρατηρήσωμεν τὸν γενικὸν σκοπὸν αὐτῆς, τὴν μεγάλην ἰδέαν, τὴν ὁποίαν περιέχει καὶ παριστάνει, δηλαδὴ τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον ἐλέχθη ἡ παραβολὴ, καθὼς κάμνομεν εἰς τοὺς ἠθικοὺς μύθους, οἷον τοῦ Αἰσώπου, εἰς τοὺς ὁποίους παρατηροῦμεν τὸ ἐπιμύθιον, ἤτοι, τὴν ἐκ τοῦ μύθου πηγάζουσαν διδασκαλίαν. Εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν παραβολῶν, πολλοὶ εὐσεβεῖς ἄνθρωποι ἐπλανήθησαν· οὐδεὶς δὲ ἴσως περισσότερον παρὰ τὸν πεπαιδευμένον Ὠριγένην. Παραδείγματος χάριν· Λέ-

γουσιν ὅτι αἱ μὲν μωραὶ παρθένοι παριστάνουσιν ἀλληγορικῶς τοὺς ἀτελεῖς χριστιανούς· ὁ δὲ ὕπνος τῶν φρονίμων παρθένων, τὴν ἀμέλειαν τῶν ἀληθῶν χριστιανῶν· τὸ δὲ ἔλαιον εἰς τὰς λαμπάδας, τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ νυμφίος, τὸν Χριστόν, ἡ δὲ νύμφη τὴν ἐκκλησίαν· καὶ οἱ προσκεκλημένοι πάλιν τοὺς χριστιανούς. κλ. Τὸ ἄτοπον τούτου ὅμως εἶναι φανερόν· διότι ὅλοι οἱ ἀληθεῖς χριστιανοὶ εἶναι ἡ ἐκκλησία, καὶ ἡ νύμφη τοῦ Χριστοῦ· καὶ ἐπομένως ποῦ οἱ προσκεκλημένοι φρόνιμοι καὶ μωροί; Καὶ ἐὰν τὸ ἔλαιον σημαίνει τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν σώζουσαν, οἱ μὲν σεσωσμένοι οὐδέποτε μετέσχον αὐτοῦ· καὶ οἱ μετασχόντες ποτὲ αὐτοῦ, θέλουσιν ἔχει αὐτὸ αἰωνίως. Πρὸς τούτοις, αἱ μωραὶ παρθένοι ὑπῆγον καὶ ἠγόρασαν ἔλαιον. Ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ οὐδέποτε ἀγοράζεται· καὶ ὅταν ἔχῃ τις αὐτήν, οὐδέποτε ἀποκλείεται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, ὡς αἱ μωραὶ παρθένοι ἀπεκλείσθησαν ἔξω· καὶ πρὸς τὰς ὁποίας εἶπεν ὁ νυμφίος, «Οὐκ εἶδα ὑμᾶς.» Ὁ δὲ Χριστὸς γνωρίζει ὅλους τοὺς ἔχοντας τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, καὶ κατ' οὐδενὸς ἐξ αὐτῶν, θέλει κλεισθῇ ἡ θύρα.

Ἡ μεγάλη ἰδέα ἐν τῇ παραβολῇ ταύτῃ, καὶ ὅλος ὁ σκοπὸς αὐτῆς εὑρίσκεται εἰς τὸ τέλος αὐτῆς· εἰς τὸ «Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν, οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.» Ἰδοὺ τὸ πᾶν. Καὶ ἐκ τούτου εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ ἔλευσις τοῦ νυμφίου, παριστάνει τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ μόνον, καὶ ὅτι οἱ προσκεκλημένοι, αἱ παρθένοι καὶ μωραὶ καὶ φρόνιμοι, εἶναι πάντες οἱ ἀκούοντες τὰς προσκλήσεις τοῦ Εὐαγγελίου. Τὸ δὲ ἔλαιον εἶναι ὅ,τι ἀνάγκη νὰ κάμῃ πᾶς τις διὰ νὰ γείνῃ ἕτοιμος· αἱ δὲ φρόνιμοι παρθένοι εἶναι οἱ γινόμενοι ἕτοιμοι· αἱ δὲ μωραὶ

εἶναι οἱ μὴ γινόμενοι ἕτοιμοι· ἡ δὲ κλεῖσις τῆς θύρας σημαίνει τὴν ἀπὸ τῶν οὐρανῶν ἀπόκλεισιν ὅλων, ὅσοι δὲν εἶναι ἕτοιμοι· καὶ ἡ ἀπόκρισις τοῦ νυμφίου πρὸς τὰς μωρὰς παρθένους, «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς,» σημαίνει ὅτι ὁ Θεὸς δὲν θέλει δεχθῇ τοὺς μὴ ἑτοίμους, ἂν καὶ ἱκετεύωσιν αὐτὸν ἐπὶ τέλους.

Ἂν καὶ ἡ τελευταία ἔλευσις τοῦ Χριστοῦ θέλει εἶσθαι τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, ἡ ἔλευσις αὐτοῦ ὅμως κατά τινα σημασίαν εἶναι δι' ἡμᾶς ὅταν καλέσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ κόσμου, δηλαδὴ ἡ ὥρα τοῦ θανάτου. Καὶ ἐπειδὴ πᾶσα ἑτοιμασία διὰ τὸν θάνατον καὶ διὰ τὴν κρίσιν πρέπει νὰ γείνῃ ἐν ᾧ εἴμεθα εἰς τὸ σῶμα, ἐκ τούτου φαίνεται πόσον σπουδαῖον εἶναι νὰ σταθῶμεν πάντοτε ἕτοιμοι, καὶ πόσον ἐπικίνδυνος εἶναι ἡ ἀναβολὴ τῆς ἑτοιμασίας.

Εἶναι ἐπικίνδυνος, 1) Διότι καθ' ἣν ὥραν οὐ δοκοῦμεν δύναται νὰ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Δύναται νὰ καλέσῃ ἡμᾶς τόσον ἐξαίφνης ὥστε νὰ μὴ ἔχωμεν εὐκαιρίαν νὰ ἑτοιμασθῶμεν, καὶ οὕτω νὰ κλεισθῇ ἡ θύρα καθ' ἡμῶν.

«Καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα.»

Παρατηρητέον ὅτι τὸ μόνον σφάλμα τῶν μωρῶν παρθένων, περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται μνεία, ἦτον ὅτι ἦσαν τόσον μωραὶ ὥστε νὰ μὴ ποιήσωσιν ἐγκαίρως ὅ,τι ἦτον ἀνάγκη νὰ ποιήσωσι πρὸς ἑτοιμασίαν. Τὸν καιρὸν τὸν ἐπιτήδειον πρὸς ἑτοιμασίαν ἐδαπάνησαν ἐν ὕπνῳ. «Ἐκάθευδον.» Δὲν ἦτο σφάλμα ὅτι ἐκοιμῶντο· διότι ὅλαι, καὶ φρόνοι καὶ μωραὶ ἐκάθευδον. «Χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίυ ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον.» Δὲν παρουσιάζονται αἱ μωραὶ παρθένοι ὡς ἔχουσαι μῖσός τι κατὰ τοῦ νυμφίου, καὶ τούτου ἕνεκα ἠμέλουν νὰ ἑτοιμασθῶσι. Τοὐναντίον,

ἔλαβαν τὰς λαμπάδας, καὶ εἶχον σκοπὸν νὰ εἰσέλθωσι μετὰ τοῦ νυμφίου εἰς τοὺς γάμους. Καὶ ὅτε ἤκουσαν ὅτι αὐτὸς ἔρχεται, παρεκάλεσαν τὰς φρονήμους νὰ δώσωσιν εἰς αὐτὰς ἔλαιον, τὸ ὁποῖον δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κάμωσι, διότι εἶχον μόνον ἱκανὸν δι' ἑαυτάς. Καὶ ὅτε αἱ μωραὶ ἔμαθον τοῦτο, ἀπῆλθον ἀμέσως νὰ ἀγοράσωσιν ἔλαιον, ὅπου ἐπωλεῖτο· καὶ ἀφ' οὗ ἠγόρασαν αὐτό, ἦλθον καὶ ἐζήτησαν εἴσοδον. Καὶ ἕως τότε, εἶναι πολὺ πιθανὸν, ὅτι δὲν περιέμενον ὅτι ἤθελον ἀποκλεισθῆ. Μετὰ λύπης ὅμως καὶ πιθανῶς μετ' ἐκπλήξεως ψυχῆς εὗρον ὅτι ἦλθον ὀλίγον ἀργά! «Ἐκλείσθη ἡ θύρα!»

Εἰς τὰς κοινὰς ὑποθέσεις τοῦ βίου πάντες γνωρίζομεν, ὅτι ὑπάρχουσι στιγμαί, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ δράξωμεν· εἰ δὲ μὴ ἀκολουθεῖ ἀδιόρθωτος ζημία.

Ὁ γεωργός, ἂν ἀμελήσῃ τὸν καιρὸν τοῦ σπείρειν δὲν δύναται νὰ θερίσῃ. Ὁ νέος, ἂν ἀμελήσῃ τὴν παιδείαν ἐν τῇ νεαρᾷ ἡλικίᾳ, δοκιμάζει μεγάλην ζημίαν, ὅταν φθάσῃ εἰς ὥριμον ἡλικίαν. Οὕτως ἔχει καὶ εἰς τὸ ἀγοράζειν καὶ πωλεῖν. Διηγήθη τίς ποτε εἰς ἐμὲ ὡς δυστυχίαν, ὅτι μίαν φορὰν εἶχε γράψει γράμμα νὰ σταλῇ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἵνα ἐξασφαλίσῃ ἓν πλοῖον, τὸ ὁποῖον μετ' ὀλίγον ἐναυάγησε· καὶ ἔκ τινος ἀμελείας τὸ γράμμα δὲν ἐστάλη ἐγκαίρως, καὶ οὕτως ἡ εἴδησις περὶ τῆς ναυαγίας ἔφθασεν ὀλίγον πρὸ τοῦ γράμματος, καὶ ἑπομένως ἔχασε τὸ πλοῖον. Ἡ ἀναβολὴ ἔφερε τὴν ζημίαν.

Πόσον συχνὰ ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι αἰτίαν νὰ λυπῶνται ὅτι ἡ στιγμὴ ἡ ἁρμοδία πρὸς ἀπόκτησιν ἐπιθυμητοῦ τινος ἀναγκαίου καὶ σπουδαίου, ἐπέρασε, καὶ τὸ πρᾶγμα δι' αὐτοὺς ἐχάθη αἰωνίως.

Δὲν εἶναι μόνον ἀνάγκη νὰ ἑτοιμασθῶμεν διὰ τὸν θάνα-

τον, διὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπȣ, ἀλλὰ καὶ ἐγκαίρως, ἢ τὴν ψυχὴν ἡμῶν θέλομεν ζημιωθῇ! Ἡ θύρα τοῦ ἐλέους, ἡ θύρα τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, ἡ θύρα τῆς εὐδαιμονίας, ἡ θύρα τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἡ θύρα τοῦ οὐρανοῦ θέλει κλεισθῇ, καὶ ἡμεῖς εἰς μάτην θέλομεν ζητεῖ εἴσοδον! Μία ἡμέρα, μία ὥρα, ἢ καὶ μία στιγμὴ εἶναι δι' ἡμᾶς ἀνεκλαλήτου σπουδαιότητος!

Ὑποθέσατε ὅτι κατάδικός τις ἐφέρθη ἐκ τῆς φυλακῆς εἰς τὸν τόπον τὸν προσδιωρισμένον ἵνα θανατωθῇ· ὅτι ἡ καρωτόμος ἡτοιμάσθη, ὁ πέλεκυς ὑψώθη, καὶ ὁ κατάδικος ἐδέθη καὶ κεῖται ἐπὶ τῆς θανατηφόρου μηχανῆς, καὶ ἅμα πέσῃ ὁ πέλεκυς, θέλει χωρίσει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ σώματος. Ὑποθέσατε ὅτι ἐνταυτῷ ὁ βασιλεὺς ὑπογράφει τὴν συγχώρησιν αὐτοῦ καὶ στέλλει στρατιώτην ἔφιππον τρέχοντα βιαίως καὶ εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ κομίζοντα τὴν συγχώρησιν, ἵνα δώσῃ αὐτὴν ἐγκαίρως ὥστε νὰ σώσῃ τὸν ταλαίπωρον, τὸν περιμένοντα πᾶσαν ϛιγμὴν τὸν θανατηφόρον κτύπον! Πόσον σπουδαία δι' αὐτὸν εἶναι πᾶσα στιγμή! Μιᾶς στιγμῆς ἀναβολὴ δύναται νὰ βάλῃ αὐτὸν ὅπου ὅλη ἡ δύναμις τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀγγέλων δὲν δύναται νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ! Καὶ οὕτως ἔχει καὶ ὡς πρὸς τὸν ἁμαρτωλὸν, ὅστις εἶναι κατάδικος εἰς τὸν δεύτερον θάνατον, τὸν θάνατον τὸν αἰώνιον! Ἐὰν ὁ θάνατος ἀφαρπάσῃ αὐτὸν πρὸ τοῦ νὰ λάβῃ ἀπὸ τοῦ Βασιλέως τῶν πάντων τὴν συγχώρησιν, χάνεται αἰωνίως! « Καθ' ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, » λέγει ὁ Παῦλος, « μετὰ δὲ τοῦτο, κρίσις. » (Ἑβρ. θ'. 27). Καὶ διὰ τȣ̃το προτρέπει τȣ̀ς ἀνθρώπȣς νὰ μὴ ἀμελῶσι, νὰ μὴ ἀναβάλλωσι, ἀλλὰ νὰ σπεύσωσι νὰ δράξωσι τὴν εἰς αὐτȣ̀ς δοθεῖσαν εὐκαιρίαν. « Σήμερον, » λέγει « ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτȣ̃

ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν.» (Ἑβρ. δ'. 7).

Νομίζουσί τινες ὅτι, ἐπειδὴ εἶναι νέοι, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ σπεύσωσιν νὰ ἑτοιμασθῶσιν· ὅτι ἔχουσι καιρὸν ἱκανόν· ὅτι δύνανται νὰ κοιμῶνται ἄνευ κινδύνου· ὅτι τώρα εἶναι ὁ καιρὸς νὰ χαίρωσι τὸν κόσμον, νὰ ἡδύνωνται, νὰ διασκεδάζωσι· καὶ ὅταν ἐπέλθῃ τὸ γῆρας, τότε, καὶ ἴσως πρότερον ἀφ' οὗ ἀποκτήσωσι περιουσίαν τινά, ἢ ποσότητα χρημάτων, ἢ γνώσεως, ἢ ἄλλου τινὸς τὸ ὁποῖον παρέχει ὁ κόσμος, ἢ παριστάνει ὡς ἑφελκυστικὸν καὶ ἡδονικόν, θέλουσιν ἑτοιμασθῇ· καὶ ὅτι ὅταν ἀκούσωσι τὴν ἀγγελίαν, «Ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται». τότε ἂν οὐχὶ πρότερον θέλουσιν ἐγερθῇ καὶ ἑτοιμάσει τὰς λαμπάδας αὐτῶν.

Ἀλλ' ὁ θάνατος ἐνίοτε ἔρχεται ἐξαίφνης καὶ ἀπροσδοκήτως καθὼς εἴδομεν ὅτι συνέβη εἰς διαφόρους ἀνθρώπους ἐν τῇ πόλει ταύτῃ! νεανίσκους τε καὶ νεάνιδας! «Γρηγορεῖτε οὖν,» εἶπεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, «ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν, οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται». «Ἁφαρπάζεις αὐτοὺς ὡσὰν μὲ ῥεῦμα ὑδάτων· εἶναι ὡς ὄνειρον τῆς αὐγῆς· ὡς χόρτος ὅστις παρέρχεται· τὸ πρωὶ ἀνθεῖ καὶ παρακμάζει· τὸ ἑσπέρας κόπτεται καὶ ξηραίνεται.» (Ψαλ. ϙ'. 5—6).

Ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθὲς, γνωρίζομεν ἡμεῖς πάντες· καὶ ὅμως πόσον ἀμερίμνως οἱ περισσότεροι ἐξ ἡμῶν ζῶσι. Κοιμῶνται ὡς ἐκοιμῶντο αἱ παρθένοι, ὅτε «κραυγὴ γέγονεν· Ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται.» Σχεδὸν πᾶσαν ἡμέραν ἀκούομεν τὸν θρῆνον τῶν γειτόνων, εἰς τῶν ὁποίων τὰς οἰκίας ἐμβῆκεν ὁ θάνατος· καὶ βλέπομεν τοὺς νεκροὺς τοὺς ὁποίους οἱ ζῶντες μετακομίζουσιν εἰς τὸν τάφον, ἀλλὰ δὲν ἑτοιμάζονται οἱ ἄλλοι! Μεγάλην ἀδιαφορίαν φανερόνουσιν! ὡς ἐὰν ἐνόμιζον πάντας θνητοὺς ἐκτὸς ἑαυτῶν!

Καὶ αὕτη ἡ ἀδιαφορία, πιθανῶς θέλει μένει ἕως ἀκουσθῇ ἡ κραυγή, «Ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται!»

Ἡ ἀναβολὴ εἶναι ἐπικίνδυνος, 2.) Διότι ὁ καιρὸς τῆς ἐλεύσεως τοῦ νυμφίου, δὲν εἶναι ὁ ἁρμόδιος καιρὸς τῆς ἑτοιμασίας, καὶ ἐὰν ἔρχηται βραδέως.

Ὅταν ἡ νόσος προσβάλλῃ τὸ σῶμα, καὶ τὸ σῶμα ἦναι πλῆρες πόνων, καὶ ὁ θάνατος ἐγγίζῃ, δυσκόλως δυνάμεθα νὰ συλλογισθῶμεν περὶ ἄλλης τινὸς ὑποθέσεως εἰμὴ τῶν σωματικῶν πόνων. Ὁ καλλίτερος καιρός, ὁ ἁρμοδιώτερος καιρὸς ἵνα ἑτοιμάσωμεν τὰς λαμπάδας ἡμῶν, καὶ ζητήσωμεν ἔλεον δι' αὐτάς, εἶναι ὅταν εἴμεθα νέοι καὶ ὑγιεῖς· πρὶν ἀκούσωμεν τὴν κραυγήν, «Ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται.»

Μετάνοια ἐπὶ κλίνης θανάτου εἶναι, νομίζω, ἐν γένει ἀμφιβόλου χαρακτῆρος. Ὁ ἁμαρτωλὸς ἴσως νομίζει ὅτι μετενόησε, διότι ἡ νόσος ἠδυνάτησε τὸ σῶμα αὐτοῦ τοσοῦτον ὥστε δὲν ἔχει ἐπιθυμίαν νὰ εὐχαριστήσῃ τὰ πάθη, ὡς εἶχε πρότερον· καθὼς δὲν ἔχει ὄρεξιν διὰ τροφήν. Ἂν ὅμως ζήσῃ καὶ ἀναλάβῃ τὴν ὑγείαν καὶ τὰς σωματικὰς δυνάμεις, εἶναι πιθανὸν ὅτι ἡ ἀγάπη τῆς ἁμαρτίας θέλει ἐπιστρέψει, καθὼς καὶ ἡ φυσικὴ ὄρεξις τῆς τροφῆς, καὶ ὅτι θέλει συμβῇ εἰς αὐτὸν κατὰ τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας· «Κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα·» καί· «Ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου.» (Β'. Πέτρ. β'. 22.)

3.) Ἀναβολὴ εἶναι ἐπικίνδυνος, διότι ἐὰν ἀποθάνωμεν χωρὶς τῆς ἑτοιμασίας, ἄλλοι δὲν δύνανται νὰ παρέξωσιν εἰς ἡμᾶς βοήθειαν. Αἱ φρόνιμοι παρθένοι δὲν εἶχον ἔλεον νὰ δώσωσιν εἰς τὰς ἄλλας. Εἶχον μόνον ἀρκετὸν δι' ἑαυτάς. Καὶ οὕτω θέλει ἔχει δι' ἡμᾶς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου. Ἂς μὴ ἀναβάλλωμεν λοιπὸν τὸ ἔργον τῆς ἑτοιμασίας, ἂς μὴ κοιμώμεθα ἀμερίμνως ἔχοντες ἐλπίδα βοηθείας ἐκ μέρους

ἄλλων. Πᾶς τις πρέπει νὰ ἑτοιμασθῇ δι' ἑαυτόν. Καὶ ἐὰν ἔχῃ οὕτω, διὰ τί νὰ μὴ ἑτοιμασθῇ τώρα; Καιρός τις εἰς τὸ μέλλον θέλει εἶσθαι τάχα ἁρμοδιώτερος; Οὐχί, βεβαίως. Πᾶσαν ἡμέραν, καθ' ἣν ζῶμεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, αὐξάνει ἡ πρὸς αὐτὴν ἀγάπη· εἰς ταύτην προσκολλώμεθα μᾶλλον καὶ μᾶλλον, καὶ ἑπομένως δυσκολωτέρα γίνεται ἡ παραίτησις αὐτῆς. Ὁ μέθυσος θέλει παραιτήσει τὰ καυστικὰ ποτὰ αὐτοῦ εὐκολώτερον τάχα μετὰ ἓν ἔτος, ἐὰν ζήσῃ, παρὰ τώρα; Πάντες γνωρίζουσιν ὅτι ὅσον περισσότερον ζῇ εἰς μέθην, τόσον δυσκολώτερον παραιτεῖ αὐτήν, καὶ τόσον δυνατώτερος εἶναι ἐν αὐτῷ ὁ πόθος τῶν ποτῶν τούτων.

Ὁ φιλάργυρος, καὶ ὁ τοκογλύφος θέλουσιν ἀγαπᾷ τάχα ὀλιγώτερον τὰ χρήματα μετὰ εἴκοσιν ἔτη, παρὰ τώρα; Ὅσον περισσότερον γηράσκει ὁ φιλάργυρος, τόσον περισσότερον προσκολλᾶται εἰς τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ. Τȣτο πάντοτε καὶ πανταχȣ καὶ ὑπὸ πάντων παρετηρήθη. Ὁ δὲ πόρνος καὶ ὁ μοιχὸς θέλȣσι παύσει τὰς ἀνοσίȣς σχέσεις αὐτῶν τάχα εὐκολώτερα μετὰ ἓν ἔτος παρὰ τώρα; Βεβαίως οὐχί. Πᾶσα εὐχαρίστησις τῶν ἀκαθάρτων ἐπιθυμιῶν ὀλιγοστεύει τὴν δύναμιν τῆς ἀντιστάσεως τοῦ κακοῦ, καὶ κάμνει ἀσθενεστέραν τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεως, ὥστε οἱ ἔλεγχοι αὐτῆς μόλις ἀκούονται, καὶ τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας γίνονται ἔτι καὶ ἔτι δυνατώτερα.

Ἐάν τις ζῇ εἰς τοιαύτας ἁμαρτίας, ἂς μὴ φαντασθῇ ποτε ὅτι θέλει δυνηθῇ νὰ μετανοήσῃ καὶ ἑτοιμασθῇ διὰ τὸν θάνατον τὴν στιγμὴν ἐκείνην, καθ' ἣν θέλει λάβει τὴν κλῆσιν νὰ φανῇ ἐνώπιον τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ· τὴν στιγμήν, καθ' ἣν θέλει γείνει κραυγή, «Ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται.» Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θέλει εὑρεῖ τὴν θύραν

τοῦ ἐλέους κεκλεισμένην κατ' αὐτοῦ. «Ἐκλείσθη ἡ θύρα.»

Στοχάζεσθε ἴσως, ὅτι θέλετε προσεύχεσθαι τότε, καὶ ἐπικαλεῖσθαι τὸν Θεὸν, καὶ ζητεῖ ἔλεος· καὶ ἐγὼ νομίζω ὅτι θέλετε πράττει οὕτως. Οὕτως ἔπραξαν καὶ αἱ μωραὶ παρθένοι· ἐφώναζον, «Κύριε, Κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν.» «Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· Ἀμὴν, λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς.» Καὶ οὕτω δύναται νὰ συμβῇ καὶ εἰς ἡμᾶς, ἐὰν ἀναβάλλωμεν τὸ ἔργον τῆς εἰς θάνατον ἑτοιμασίας.

Μὴ ἀναβάλλετε. Ὁ Σωτὴρ ἡμῶν εἶπε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· «Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης· ὅτι πολλοὶ, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν. Ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν, καὶ ἄρξησθε ἔξω ἑστάναι καὶ κρούειν τὴν θύραν, λέγοντες· Κύριε, Κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. — Καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν· οὐκ οἶδα ὑμᾶς, πόθεν ἐστέ. Τότε ἄρξεσθε λέγειν· Ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας.» Ὡς ἂν ἔλεγον· Μετελάβομεν, ἠκούσαμεν τὸ Εὐαγγέλιον· Εἴμεθα βεβαπτισμένοι — Εἴμεθα ἀληθεῖς χριστιανοί. «Καὶ ἐρεῖ· Λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ. Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται τῆς ἀδικίας.» (Λουκ. ιγ'. 24—27).

Δὲν ἀρκεῖ νὰ φωνάζωμεν πρὸς αὐτὸν, νὰ προσευχώμεθα. Ἀλλὰ πρέπει νὰ φωνάζωμεν ἐγκαίρως· πρὶν κλεισθῇ ἡ θύρα. Ἄς μὴ ἀναβάλλωμεν. Ἄς ἑτοιμασθῶμεν ἐν ᾧ ἔχομεν εὐκαιρίαν· πρὶν ἀκουσθῇ ἡ φωνή· «Ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται.»

Καὶ τί εἶναι ἀναγκαῖον νὰ κάμωμεν ἵνα γείνωμεν ἕτοιμοι; Εἰς τί συνίσταται ἡ ἑτοιμασία;

Δυνάμεθα νὰ στοχασθῶμεν ὅτι εἴμεθα ἕτοιμοι, διότι

ἐγεννήθημεν ἐκ γονέων χριστιανῶν. Ἀλλ' οὐδὲν θέλει ὠφελήσει ἡμᾶς τοῦτο, περισσότερον παρ' ὅσον ὠφέλησε τοὺς Ἰουδαίους τὸ ὅτι ἦσαν τέκνα τοῦ Ἀβραάμ.

Νομίζομεν ἴσως ὅτι εἴμεθα ἕτοιμοι, διότι εἴμεθα βεβαπτισμένοι. Ἀλλὰ τὸ βάπτισμα εἶναι σαρκικὴ τελετή, καὶ δὲν δύναται νὰ καθαρίσῃ τὴν καρδίαν, καὶ νὰ σώσῃ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, περισσότερον παρ' ὅσον τὰ διάφορα λουσίματα καὶ βαπτίσματα τῶν Ἰουδαίων ἠδύναντο νὰ σώσωσιν αὐτούς. Καὶ τὰ βαπτίσματα τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὰ τῶν χριστιανῶν σημαίνουσι καθαρότητα καρδίας. Ἀλλ' ὅπου ἡ καθαρότης τῆς καρδίας ἐλλείπει, οὐδὲν βάπτισμα, οὐδὲ ὅλα τὰ βαπτίσματα ὅλων τῶν ἐκκλησιῶν ἐν τῷ κόσμῳ δύνανται νὰ σώσωσι.

Δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν ὅτι εἴμεθα ἕτοιμοι, διότι μεταλαμβάνομεν τοῦ δείπνου τοῦ Κυρίου. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν θέλει ὠφελήσει ὑμᾶς περισσότερον παρ' ὅσον ὠφέλησε τοὺς Ἰουδαίους τὸ πάσχα, τὸ ὁποῖον ἐσήμαινε τὸ αὐτό· δηλαδή, τὰ πάθη, καὶ τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ἀμνοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ αἴροντος τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου.

Δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν ὅτι εἴμεθα ἕτοιμοι, διότι νηστεύομεν πολλά, συχνάζομεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, τὴν ἐκκλησίαν, κάμνομεν μακρὰς προσευχάς, καὶ δίδομεν ἐλεημοσύνας εἰς τοὺς πτωχούς. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἔπραττον καὶ οἱ Ἰουδαῖοι· καὶ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν εἶπε ῥητῶς πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, « ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. » (Ματ. έ. 20).

Τί λοιπὸν εἶναι ἀναγκαῖον; Νέα καρδία· ἡ ἄνωθεν γέννησις ἡ ἐκ τοῦ Θεοῦ· καὶ οὐχὶ ἡ ἔν τινι ἐκκλησίᾳ, ἡ ἐκ

τινων χριστιανῶν γονέων. Τὸ βάπτισμα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι ἀναγκαῖον. Ἡ ἀληθὴς μετάνοια εἶναι ἀναγκαία· συναίσθησις τῆς ἁμαρτίας ἡ ὁποία φέρει ὑμᾶς εἰς τὸν Χριστὸν, εἰς τὸ νὰ καθήσωμεν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡς ἡ ἁμαρτωλὴ γυνὴ ἐκάθησε, κλαίουσα καὶ ἀγαπῶσα πολὺ διότι συνῃσθάνετο ὅτι αἱ πολλαὶ αὐτῆς ἁμαρτίαι ἀφέθησαν. Ἡ πίστις εἶναι ἀναγκαία· οὐχὶ πίστις, ὁποίαν ἔχουσι τὰ δαιμόνια καὶ τρέμουσι, ἀλλὰ πίστις ἥτις ἐνεργεῖται διὰ τῆς ἀγάπης, φέρει καλὰ ἔργα, καὶ καθαρίζει τὴν καρδίαν ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἁμαρτίας· πίστις, ἥτις φέρει ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ ἀγαπῶμεν τὸν Θεὸν ὑπὲρ πάντα τὰ ἄλλα· καὶ νὰ ἀγαπῶμεν τὸν πλησίον· πίστις, ἥτις φέρει ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ μεταλαμβάνωμεν τοῦ δείπνου τοῦ Κυρίου, διότι συναισθανόμεθα τὴν ἀνάγκην τὴν ὁποίαν ἔχομεν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ζωὴν αἰώνιον ἐκτὸς διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

Ἐὰν δὲ ἔχωμεν τὴν γέννησιν ταύτην τὴν νέαν, τὸ βάπτισμα τοῦτο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὴν πίστιν ταύτην εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀγάπην, εἴμεθα ἕτοιμοι, καὶ δὲν θέλομεν ἔχει ἀνάγκην νὰ ζητῶμεν ἔλαιον παρ᾽ ἄλλων, ὅταν γείνῃ ἡ κραυγή· «Ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται.» Ἐὰν δὲ δὲν ἔχωμεν, ταῦτα, δὲν εἴμεθα ἕτοιμοι; καὶ ἐὰν ἔλθῃ ὁ νυμφίος, ἐν ᾧ εὑρισκόμεθα εἰς τὴν παροῦσαν κατάστασιν, ἡ θύρα θέλει κλεισθῆ καθ᾽ ἡμῶν! «Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.» Διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι. Ἀμήν.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΟΜΟΥ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ.

1) ΓΡΑΜΜΑ ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΤΙΚΟΝ πρὸς τοὺς ἐν Παλαιστίνῃ καὶ Συρίᾳ φίλους αὐτοῦ, τῇ 5 Σεπτεμβρίου 1825, τυπωθὲν ἐν Ἀμερικῇ 1826.

2) ΑΠΟΛΟΓΙΑ, ἐρανισθεῖσα ἔκ τινων Ἑλληνικῶν Ἐφημερίδων μετὰ παρατηρήσεών τινων καὶ προσθηκῶν ἀπὸ τὰ Συγγράμματα Ἐπιφανίου, Χρυσοστόμου, Βασιλείου, Εἰρηναίου, Κλήμεντος καὶ ἄλλων φωστήρων τῆς Ἐκκλησίας, διαπρεψάντων πρὸ τῆς πέμπτης ἑκατονταετηρίδος μετὰ Χριστόν, τυπωθεῖσα ἐν Ἀθήναις 1845.

3) ΛΟΓΟΣ ἐνώπιον τοῦ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ ἐν Ἀθήναις 11/23 Ἀπριλίου 1846, τυπωθεὶς ἐν Νέᾳ Ὑὸρκ (New York) 1847, καὶ ἐν Κανταβριγίᾳ τῆς Νέας Ἀγγλίας 1857.

4) ΕΚΘΕΣΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ, τυπωθεῖσα ἐν Κανταβριγίᾳ τῆς Νέας Ἀγγλίας 1851, καὶ 1857.

5) ΤΕΛΕΤΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ, τυπωθεῖσαι ἐν Ἀθήναις 1851.

6) Περὶ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗΣ τῶν ΘΕΙΩΝ ΓΡΩΦΩΝ τυπωθείσης ἐν Ἀθήναις 1856.

7) ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ τῆς Παλαιστίνης καὶ Συρίας, τυπωθεῖσα ἐν Ἀθήναις 1859.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

ΤΟΜΟΣ Α'.

Σελὶς	ςίχ.	ἀντὶ	ἀνάγνωθι.
19	25	θαυμάτων	θαυμάτων,
31	8	καὶ ὁ ὅτε Κύριος	Καὶ ὅτε ὁ Κύριος
37	6	τοὺς ἀπὸ χριστιανοὺς μεταχειριζομένους	τοὺς ὁποίους οἱ χρι-ςιανοὶ μεταχειρίζονται
65	8	Ὑπουγοὶ	Ὑπουργοὶ
90	2	Χριττὸς	Χριστὸς
92	9	ἐπαγγελλία	ἐπαγγελία
96	8	ἀπεκαλύφθησαν	ἐπεκαλύφθησαν
131	10	αἰμαλωσιας	αἰχμαλωσίας
134	16	Σητὴρ	Σωτὴρ
135	23	ἐῤῥημίας	ἐρημίας
170	4	1803	1830
176	9	ἐκλείψεων τῶν κο-	ἐκλείψεων, περὶ τῶν
180	10	ἐξ ὅσον (μητῶν	ἐξ ὅσων (κομητῶν,
»	21	πεπολιτευμένοι	πεπολιτισμένοι
194	13	πλησίου	πλησίον
208	1	θρωπος	ἄνθρωπος
209	8	χρυμμένος	κεκρυμμένος
233	9	στεύουσιν	πιστεύουσιν

ΤΟΜΟΣ Β'.

Σελὶς	ςίχ.	ἀντὶ	ἀνάγνωθι.
14	18	πρέπει τὰ ἐξετάσωμεν	πρέπει νὰ κτλ.
29	20	οὐ οῦ	αὐτοῦ
»	23	οὐτοῦ	αὐτοῦ
41	15	κα	καὶ
44	3	δύνασθαι	δύνασθε
52	18	ἐξ ὅσον	ἐξ ὅσων
53	21	Ἱερουσαλὶν	Ἱερουσαλὴμ
143	1	ζητοῦτας	ζητοῦντας
147	24	τόρα	τώρα
158	4	ἀν ἐὑποφέρωμεν	ἐὰν ὑποφέρωμεν
162	17	λόλους	λόγους
183	4	γεννήσεται	γενήσεται
198	24	ἀπιῤῥίψαντες	ἐπιῤῥίψαντες
206	16	δραχὴν	δραχμὴν
230	14	Γομοῤῥόρας	Γομόῤῥας
234	7	Βεβυλόνομεν	Βεβηλόνομεν
252	27	φρόνοι	φρόνιμοι
253	3	φρονήμους	φρονίμους

